ՅԱՌԱՋ
HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՅԻՍ — JEUDI 2 MAI 1968

Le Numéro 0,40 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11201

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.201

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ ԱՌԱՋ

Ե.

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Էջմիածնայ Կաթողիկոսէն ետք, Պոլսոյ Զաւէն Պատրիարքն ալ ձեռք առած էր Բարենորոգումներու հարցը, Ազգ. Երեսփ. Ժողովին միաձայն հաւանութեամբ :

Քաղաքական Ժողովին կողմէ Գրիգոր Զօհրապ եւ իրաւաբանական վարժարանի դասախօս Տիրան Երկանեան կապ կը պահէին Պոլսոյ դեսպաններուն հետ : Եռեակ Համաձայնութեան (Ռուսիա, Անգլիա եւ Ֆրանսա) կողմէ ռուսական դեսպան Տը Կիրս, Եռեակ Զինակցութեան (Գերմանիա, Աւստրօ-Հունգարիա եւ Իտալիա) կողմէ գերման դեսպան Ֆոն Վանկէնհայմ կը վարէին բանակցութիւնները Թուրք կառավարութեան հետ, որուն գլխաւոր պատուիրակն էր ներքին նախարար Թալէաթ :

Մթնոլորտը ելեկտրականացած էր :

Հայերուն դէմ ներքուստ ակռայ կը կճրտէին ոճրագործ Իթթիհատի խորամանկ վարիչները, որոնք սակայն արտաքուստ կը ներկայանային իբրեւ մեր լաւագոյն բարեկամները ... :

Փանկալթիի Հայոց գերեզմանատան յաւիտենական խնդիր մը կար անլոյծ : Կառավարութիւնը կ՚ուզէր գրաւել հողին մէկ մասը, առանց հատուցումի : Քաղաքապետական ժողովը, որուն ներկայ էինք, որոշեց ո՛չ մէկ դահեկան տալ : Ժողովը գրեթէ վերջացած էր, երբ Իթթիհատական երեսփոխան եւ նախկին նախարար Պետրոս Հալաճեանի առաջնորդութեամբ ներս մտաւ Թալէաթ : Կարճ ճառ մը խօսեցաւ Հայերուն ի նպաստ եւ 25 հազար ոսկիի (ոսկեդրամ) հատուցում քուէարկել տուաւ անմիջապէս, առանց վիճաբանութեան :

1913ի ամառը նոյն չանսատակը Հայկ. Ցոյց. յոբելեաններուն տօնակատարութեան օրը Գում Գափուի պատրիարքարանը երթալով շնորհաւորեց Զաւէն Պատրիարքը, Վարդգէսի ներկայութեան :

Նոյն օրերուն Ճէմալ փաշա Բերայի յոբելենական հանդէսին մէջ ճառ խօսեցաւ եւ Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ անձամբ ներկայ եղաւ Սիմոն Զաւարեանի յուղարկաւորութեան :

Այսպէս երկերեսանի, խորամանկ քաղաքականութիւն կը վարէին Թուրքերը, քնացնելու համար Հայերը եւ կասկած չներշնչելու՝ իրենց դիւային ծրագիրներուն մասին :

1914 Յունուար 26 – 8 Փետրուարին վերջապէ՛ս Պոլսոյ մէջ Թուրք կառավարութեան եւ ռուս դեսպանատան գործակատարին միջեւ ստորագրուեցաւ Բարենորոգումներու նոր ծրագիրը, որով երկու շրջանակներու կը բաժնուէին հայկական նահանգները, կեդրոն ունենալով Էրզրումն ու Վանը, եւրոպացի երկու մարզպաններու՝ հոլանտացի Վէսթէնէնկի եւ նորվեկիացի Հոֆի իշխանութեան տակ :

Պատմութիւնը ծանօթ է : Հարկ չկայ մանրամասնութիւններ յիշելու :

Թուրքերը ակամայ, ստիպման տակ ընդունած էին ծրագիրը, առաջին առթիւ իբրեւ քուրջի կտոր պատռելու համար զայն :

Այդ առիթը ներկայացաւ քանի մը ամիս ետք, երբ պայթեցաւ մեծ պատերազմը : Հոֆ պարտաւորուեցաւ հեռանալ Վանէն իր ամբողջ պաշտօնէութեամբ : Իսկ Վէսթէնէնկ տակաւին ճամբայ չէր ելած դէպի Էրզրում :

Թուրքերը բարենորոգումներու ծրագիրը կը նկատէին առաջին քայլը դէպի Թրքահայաստանի անկախութիւնը :

Բարենորոգումներու չարաշուք հարցը ի վերջոյ դարձուցին Հայութեան գերեզմանափորը :

Անկախ Հայաստան միակ խոչընդոտն էր դէպի Թուրան տանող ճամբուն վրայ :

— Հայութիւնը զոհ գնաց Թուրանական երազին :

Ծակատագրական պահուն ո՛չ մէկ պաշտպան ունեցաւ իր կողքին :

Արիւնարբու Թուրք կառավարութիւնը — գերման զինակցին լուռ համակերպութեամբ, չըսելու համար մեղսակցութեամբ —, գործադրութեան դրաւ իր դիւային ծրագիրը : Արմատախիլ ըրաւ Հայութիւնը իր դարաւոր հայրենի բոյներէն : Ցեղասպանութեան առաջին օրինակը տուաւ ու մնաց բոլորովին անպատիժ :

Ո՞ւր ես, արդարութի՛ւն :

Գերման ցեղասպանները Նիւրէնպէրկ ունեցան : Իսկ Թուրք դահիճները փառքի ու պատիւներու արժանացան իրենց երէկի թշնամիներուն կողմէ :

Ինչպէ՞ս մոռնալ այսքան չարիք, Ա-հարոնեա՛ն :

Եթէ մոռնանք, ողջ աշխարհ Հայուն պիտի կարդայ նախատինք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(Վերջ)

ՎՐԻՊԱԿ.— Կիրակի օրուան խմբագրականին Ա. սիւնակին, վարէն վեր չորրորդ պարբերութեան մէջ սխալ տող նետուած ըլլալով անհասկնալի դարձած էր իմաստը : Պէտք է ըլլայ.— « Այսպիսի բիւզանդական սին վէճերով կը զբաղէր Հայութիւնը Օսմանեան մայրաքաղաքին մէջ այն պահուն, երբ նոր խմորումներ սկսեր էին ծայր տալ տիրող տարրին մէջ » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ Է

Կ՚ԸՍԷ ՆԱՍԸՐ

Եգիպտացի սպաներու առջեւ, Նասըր բուռն ճառ մը խօսեցաւ, շեշտելով գլխաւորաբար թէ Իսրայէլի հետ պատերազմը անխուսափելի կը նկատէ :

Նասըր կը ծանրանայ նաեւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ձախողութեան վրայ : Արդարեւ, ինչպէս գրած էինք Ապահովութեան Խորհուրդը բանաձեւեր կը քուէարկէ, որոնք չեն գործադրուիր եւ կը թուի թէ գործադրել տալու որեւէ միջոց չունի :

« Յստակ է, կ՚ըսէ Նասըր, որ Իսրայէլ երբեք չգործադրեց Միացեալ Ազգերու 1948ի բանաձեւերը : Այս քաղաքականութեան վերջին օրինակն է Թէլ Ավիվի մերժումը՝ գործադրելու Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւը, որ կ՚արգիլէր Երուսաղէմի Մայիս 2ի տողանցքը : Այսպէս վարուելով, Իսրայէլ ասպարէզ կը կարդայ համաշխարհային խղճին : Աւելին, կը յարձակի Միացեալ Ազգերուն եւ անոր ընդհ. քարտուղար՝ Ու Թանի վրայ : Յստակ է, կ՚աւելցնէ Նասըր, որ ինչ կը վերաբերի Երուսաղէմի, Իսրայէլ նկատի չառներ միջազգային հանրային կարծիքը եւ զինուորական տողանցքը տեղի պիտի ունենայ : Բայց, մենք Արաբներս, կը յայտարարենք թէ Իսրայէլ սուղ պիտի վճարէ առոր գինը » :

ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

22 Ապրիլ, Թեհրանի մէջ կատարուեցաւ պաշտօնական բացումը Մարդկային Իրաւանց Միջազգային Համաժողովին :

Երկու օր ետք Ապրիլ 24ն էր :

Զուգադիպութիւն՝ անշուշտ : Բայց անպայմանօրէն թելադրական երեւոյթ, յատկապէս մեր ժողովուրդին համար, որ Յիսնամեակի անկիւնադարձէն ետք, Մեծ Եղեռնի տարեդարձները սկսած է նշել իբրեւ առիթ՝ մեր անժխտելի եւ անժամանցելի իրաւունքներուն վերահաստատման համար :

Թեհրանի համաժողովը կը գումարուի՝ հանդիսաւոր եւ համաշխարհային շեշտ մը տալու համար Մարդկային Իրաւունքներու Տիեզերական Յայտարարութեան, որ ըստ ՄԱԿի Ուխտագրին, 1948ին հրատարակուեցաւ Միջազգային Կազմակերպութեան անդամներուն մեծամասնութեան կողմէ : Այդ յայտարարութեան հիմքը կը կազմէ բոլոր ազգերու ազատութեան, անկախութեան եւ ինքնորոշման իրաւունքը, զոր պէտք է յարգել՝ կարենալ արժեւորելու համար մարդկային իրաւունքները :

Նոյնն է նաեւ պահանջը հայ ժողովուրդին, որ լուծումի սպասող դատ մը ունի, անվճար մնացած արիւնագիր մուրհակ մը, որուն պահանջատէրը կը հանդիսանան զաւակները անոնց, որոնք յիսուն եւ երեք տարի առաջ, ենթարկուեցան քսաներորդ դարու առաջին ցեղասպանութեան :

Երկրորդ աշխարհամարտի վախճանէն աղին, հակառակ բախումներու եւ վէճերու, ազգերու անկախութեան, ազատութեան եւ ինքնորոշման խնդիրները անդիմադրելի ընթացք մը առին : Քսան ու աւելի երկիրներ տիրացան իրենց անկախութեան եւ միջազգային ճանաչում ստացան : Խաղաղութիւնը սակայն մնաց թերաւարտ, որովհետեւ՝ մասնակի : Այդպէս ալ կրնայ մնալ, այնքան ատեն որ խաղաղութեան հիմքը չի կազմեր արդարութիւնը .արդարութիւն՝ բոլոր ժողովուրդներուն, իբրեւ անանջատելի երեւոյթ, ամբողջական իրականութիւն :

Պիտի ուզէինք որ Հայութեան ձայնը լսելի դառնար Թեհրանի համաժողովին, իբրեւ ձայնը ժողովուրդի մը, որ տակաւին կը մնայ իրաւազուրկ, դեռ կը սպասէ հատուցման ժամուն, որ կ՚ուշանայ քաղաքական զանազան հաշիւներու հետեւանքով : Երախտապարտ պիտի ըլլայինք, եթէ կարգ մը պատուիրակութիւններ, որոնց երկրին մէջ Հայութիւնը թիւ ու որակ է, ճանչցուած է իբրեւ շինարար տարր, արծարծէին մեր հարցը, իբրեւ միջազգային խնդիր, մարդկային իրաւունքներու հարց, անկախ՝ անոր քաղաքական հանգամանքէն եւ գործնական անդրադարձներէն :

Մարդկային իրաւունքներու ոտնակոխման առաւելագոյն աստիճանը ցեղասպանութիւնն է, ազգ մը իր ֆիզիքական, հոգեկան եւ մշակութային գոյութեամբ բնաջնջելու արարքը, որ յիսունեւերեք տարի առաջ գործուեցաւ Թուրքիոյ կողմէ :

Այդ ոճիրը տակաւին կը մնայ անհատոյց : Կը մնայ մարդկութեան սեղանին վրայ՝ կարօտ արդար լուծումի : Այդ լուծումը՝ Հայութիւնը կը սպասէ միջազգային ատեաններէն, որոնք իրենց օրակարգին վրայ դրած են ցեղային խտրականութեան եւ անիրաւութիւններու հարցերը, ի խնդիր լաւագոյն մարդկութեան մը, բարօր եւ երջանիկ ապագայի մը :

Թուրքիան պէտք է վճարէ իր ոճիրներուն համար : Ցեղասպանութեան յանցանքը ժամանցում չի ճանչնար, այնքան ատեն որ ցեղասպանութեան հետեւանքները կը շարունակէ կրել զոհը՝ հեռու իր բնական միջավայրէն, իր հայրենական հողերէն, ենթակայ ձուլումի, ազգային դիմագիծի կորստեան եւ մշակութային արժէքներու խաթարումին :

Թեհրանի համաժողովը միջազգային մեծակշիռ ժողով է : Կրնայ անկիւնադարձ հանդիսանալ եւ ուղղութիւն տալ Միացեալ Ազգերու զանազան յանձնախումբերու աշխատանքներուն, եթէ յստակ եւ գործնական բանաձեւեր հանէ, լուծումի կարօտ մարդկային խնդիրներու համար :

Հայութեան դատը, ցեղասպանութեան ենթակայ ժողովուրդի մը դատը մարդկային այդ խնդիրներէն մէկն է, ամէնէն արդարը, որովհետեւ կը վերաբերի ազգի մը, որ իր քաղաքակրթական եւ մշակութային վաստակով կը գտնուի առաջաւոր դիրքերու վրայ, կը հաւատայ իր առաքելութեան եւ ունի պատրաստակամութիւնը նոր նուաճումներու :

« ԱԶԴԱԿ »

(Ապրիլ 23)

ՆՈՐ ՍԻՐՏՈՎ ՀԻՒԱՆԴԸ

ԿՐՆԱՅ ՉԱՊՐԻԼ

Երեքշաբթի առտու, Փրոֆ. Մերքատիէ մամուլի ասուլիս մը կուտար, մանրամասնօրէն բացատրելով սրտի փոխարկման գործողութեան պարագաները : Իր եզրակացութեան մէջ կը յայտնէր, սակայն թէ նախատեսումը ոչ թէ «վերապահ է», ինչպէս յայտարարած էր նախորդ օրը, այլ՝ մտահոգիչ : Արդարեւ Քլովիս Ռոպլէնի ոչ մէկ օրգանը կանոնաւոր կ՚աշխատի եւ ողջ կը պահուի, զանազան արուեստական միջոցներով :

Քլովիս Ռոպլէն առաջին մտահոգիչ երեւոյթներ կը յայտնաբերէր Երկուշաբթի օր փսխ, ուղեղէն եւ կ՚ըսուէր թէ մինչ սիրտը կը բանի, ուղեղին վիճակը լաւ չէ :

Երեքշաբթի օրուան վերջին լուրերը կը հաստատէին թէ հիւանդը կրնայ չապրիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻԹՕ չորս ժամ խօսակցութիւն ունեցած է Բրեժնեւի, Կոսիգինի եւ Պոդկորնիի հետ : Խօսած են Վիէթնամի, Միջին Արեւելքի եւ հիւլէական զէնքերու ոչ-բազմացման մասին :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեանց վեհաժողովը պիտի բացուի Մոսկուայի մէջ Նոյեմբեր 25ին : Կը հրաւիրուին նաեւ Չինացիք եւ Ալպանացիք :

ՉԵԽ ոստիկանութեան պետերէն մէկը անձնասպան եղած է : Այս անձնասպանութիւնը չորրորդն է որ կը պատահի չեխ բարձաստիճան պաշտօնեաններուն մօտ :

ԿՐԵՏԷԻ մէջ, դիմադրական ցանց մը երեւան ելած է եւ շարք մը ձերբակալութիւններ կատարած են : Յոյն ապահովութեան սպասարկութիւնները լուռ կը մնան սակայն, բայց կը կարծուի թէ այս ձերբակալութիւններով, իշխանութիւնները պիտի կարենան մինչեւ աղբիւրը երթալ եւ բուն պատասխանատու ղեկավարները երեւան հանել :

ՀԱՍԱՆ եւ Պուրկիպա իրենց օժանդակութիւնը կը բերեն դիմադրութեան պաղեստինեան շարժումին : Միացեալ ճեկոյցով մը, հրապարակուած իրենց հանդիպման առթիւ, կը շեշտեն «կացութեան վատթարացումը շատ կը մտահոգէ զիրենք » :

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿի աշխատանքի տօնին առթիւ, «Յառաջ» ինչպէս իր բոլոր պաշտօնակիցները լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ Մայիս 3 :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ
ՄՈՒՇԻ ՄԷՋ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Մուշէն տարագիր Խէյպանցի հայ կին մը, իր ծծկեր երախային հետ, Եփրատի եզերքը (Ճապաղջուրի շրջան) սուինի տակէն հրաշքով ազատած եւ վերադարձած Ս. Կարապետի անտառը, վկայած է հետեւեալ իրողութիւնները.— (Պրայս, էջ 92):

«Մուշէն դէպի Կենճ կիներու եւ մանուկներու կարաւան մը հսկողութեան տակ բերուեցան Ճապաղջուրի ուղղութեամբ: Երբ Եփրատի երկու գետերու միացման մօտեցանք, պաշարման տակ առին մեզ եւ հրամայեցին գետը մտնել եւ միւս կողմը անցնիլ: Քիւրտ խուժան մը յարձակեցաւ մեր վրայ: Բոլորը սպաննուեցան: Մշեցի (Խէյպան գիւղէն) կին մը միակ դրկիս մանուկով լողալով անդայ գետը եւ երբ գիշերը եղաւ լեռնային ճամբաներով հասայ Ս. Կարապետի անտառները ուր հինգ հազարի մօտ հայ որբուականներ կը դեգերէին»:

Փախստական կինը վկայեց, որ սպաննուած կարաւանին Հայերը հետեւեալ գիւղերէն էին.— Սօրտար, Պաղու, Հասանօվա, Սաէքան – Կըվարս: Կարաւանին միացուած էին նաեւ խլեակներ՝ Տոմ, Հերկերտ, Նորակ, Պլատէն, Գոմս, Խաչխալտախ, Սուլուխ, Խորոնք, Քարձոր, Գըզըլ Աղաճ, Գոմես, Ձէյխլան, Ալաղաբիւր, Բլէլ, Քիւրտ Մէյտան: Տարագիր կանանց եւ մանկանց թիւը մօտ էր տասը հազարի: Նախ քան սպաննութիւնը՝ աղջիկ եւ երիտասարդ հարսեր առեւանգուեցան. 8 – 10 տարեկաններ, որոնք անկարող էին քալելու, սպաննուեցան նախապէս: Բազմաթիւ կիներ, խելագարած, ճամբան լքեցին իրենց փոքրիկները: Ոմանք կորսուեցան արտերու մէջ: Ջէթէտպետ Րէշիտի հրամանով՝ Քիւրտմէյտան եւ Շէյխլանէն աւելի քան հինգ հարիւր կիներ ողջ – ողջ այրուեցան: Փախչող կնոջ մանուկը սնունդի պակասէն մեռաւ, Ս. Կարապետի անտառին մէջ, եւ երկու օր վերջն ալ մայրը:

×

Պիթլիսէն «Ամերիկացի Տօքթոր մը» գրկուած էր դէպի Տիարպէքիր, եւ Թուրքերը անոր մասին ըսեր էին որ «չատտակերութեան» պատճառով մեռած է Տիգրանակերտի մօտերը: «Սառուղուեցաւ որ ենթասպայ Խալիլ Չաւուշի հրամանով Քիւրտ Մստօ եւ իր երեք ընկերները ընկերացած էին Ամերիկացիին: «Տօքթոր» կոչուած միսիոնարը՝ Տօքթ. Նէփն էր: Տիգրանակերտէն վեց ժամ հեռու խմդծօրէն սպաննուած եւ դիակը նետած էն քարայրի մը մէջ: Քիւրտ Մստօ սպանութեան մանրամասնութիւնը պատմած է Հալէպցի Հայու մը, որ խալաֆական անուն կը կրէր եւ Հալէպէն Նիզիպին երկաթուղիին վրայ՝ Արատա կայարանին կայարանապետն էր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԸ ՆՕԿԱԼԷՍԻ ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Թրքական զինուորական ծառայութեան մէջ եղող վենեզուէլացի հազարապետ Տը Նօկալէս, որ Գերմանիա կրթուած էր, Էրզրումէն Վան գնացած ատեն, Ապրիլ 3, 1915ին Մուշ հանդիպած էր, կը վկայէ որ Մուշի Մութէսարրըֆ Սէրվէթ պէյը Պիթլիս կանչուած էր Վալի Ճեւտէթ Խալիլէն բերանացի հրահանգներ ստանալու համար: Տը Նօկալէս Ապրիլ վերջին դէպի Ախլաթ գացած միջոցին տեսած էր ճամբուն վրայ եւ եզերքները՝ Հայերու դիակներ: Ապրիլ ութին հասած էր Ատիլճէ – վազ՝ Վանայ լճին հիւսիսը: Ան ականատես էր որ Քաղաքապետը ղեկավարած էր տեղւոյն Հայերուն ջարդը, «մարդ – գազան»ներու խուժանի մը ընկերակցութեամբ:

Տը Նօկալէս Ախլաթի մէջ իր բնակարանին սենեակէն դիտած էր որ բակին մէջ զինուորական հրամանատարը ծառի տակ նստած՝ իր սոտրագաս սպաներով ծածկագիր հեռագիրներ կը լուծէր, Պիթլիսի վալիէն եկած, որոնք ջարդերու հրահանգներ էին: (էջ 59, «Ջորս տարի Մակի տակ»): Տը Նօկալէս երբ Վանէն վերադարձած էր Պիթլիս եւ Սղերդ 6 Յունիս, 1915ին, ականատես եղած էր Սղերդի ջարդին եւ Պիթլիսի եւ շրջականներուն չուրջի լեռներուն մէջ 15 հազար Հայերու սպանդին, մէկ օրուան մէջ: (էջ՝ 133): Իսկ «Մուշի մէջ՝ Ճէվտէթ, Խալիլ, Խալիդ եւ ընդարձեռ Քեադիմ կոտորեցին՝ յիսուն հազար (էջ 135) 15 օրուան մէջ»:

Քաղաքային իշխանութիւնը ենթակայ էր զինուորական իշխանութեան եւ 3րդ Զօրաբանակի հրամանատար՝ Մահմուտ Քեամիլի զինուորները եւ սպաները ցեղասպանական գործի վրայ էին: Տը Նօկալէս Մուշի մարդակեր գազաններուն կարգին կը յիշէ նաեւ Պաշգալէի կառավարիչ Ջէթէտպետ Շէֆիքը՝ որ Մուշ եկած էր եւ կը մասնակցէր ջարդին:

Թուրք բարձրաստիճան զինուորականներ, քանի մը անգամ փորձեցին ջարդերու ականատես եղող Տը Նօկալէսը մաքրագործել, բայց ան կրցաւ իր ճարպիկութեամբ խուսափիլ եւ հասաւ Հալէպ, ուր գերման բարձր զինուորականներ կային, եւ կրցաւ ողջ մնալ, հակառակ այլ ճակատներու վրայ կռուելով Թուրք ուժերու հետ:

ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ – ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԵ – ՐԱԶՄԷՆ ԱՌԱՋ՝ ՄՈՒՇԻ ՄԷՋ ՅՈՒՆԻՍ 8, 1914ԻՆ

Պատերազմէն առաջ, Էրզրումի մէջ գերման փոխ –հիւպատոս մը կար Անտէրս անունով, որ պաշտօնի վրայ եղած էր 4 Սեպտեմբեր, 1913էն մինչեւ Փետրուար 17, 1915: Ան իր պաշտօնավարութեան ընթացքին այցելած էր Հայարնակ գիւղեր, քաղաքներ եւ անգամ մըն ալ նոյնիսկ այցելած էր Էջմիածին եւ Հայերու մասին տեղեկութիւններ հաղորդած էր Կ. Պոլսոյ գերման դեսպանին, տեսակ մը խուզարկու, եթէ չըսենք լրտես էր:

Ան տեղեկագիրներ գրկած էր Փետրուար 3, 1914ին Էրզրումէն, Յունիս 8, 1914ին Մուշէն, եւ Յունիս 12, 1914ին Պիթլիսէն: Մուշի մէջ Անտէրս այցելած էր Ներսէս Եպս. Ղարախանեանին եւ Ռուբէն Տէր – Մինասեանին: «Երկուքն ալ յայտնեցին որ բարենորոգումներու մասին իրենք յոռետես են: Ներկայիս որ կարգ մը ազատամբ Քիւրտեր պատերազմական ատեանի յանձնուեցան, ժամանակաւոր խաբուսիկ խաղաղութիւն մըն է: Կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւն չկայ: Բողոքները նկատի չեն առնուիր: Ռուբէն վախ յայտնեց, թէ Բարենորոգումներու Ծրագրի պատրուակով՝ Թուրքերը չուտով խռովութիւն պիտի հանեն եւ ջարդեր պիտի կատարեն, երբ բարենորոգումներու գործադրութեան փորձ ըլլայ: « Տէր Դաշնակիսթէն փիւհէր Ռուբէն պէփիւրխթեթ պալտիկի ուերուհէն, վէն տի կրօմէիթէ այն րէփորմ փրօկրամ առւփշրէլըըն, մասաֆըրս էրֆօլկթ զալէն»: Իհսան փաշայի հրամանին տակ գտնուող Թրքական զօրաբաժինը կը գտնուի հետեւեալ վայրերուն մէջ՝ Սիմէք, Խիզան, Կիւզէլ – տէրէ եւ Շատախ: Վաղը Պիթլիս կը մեկնիմ »:

Ռուբէնի խօսքերը մարգարէական եղած են: Պիթլիսի ջարդը տեղի ունեցած է Կիւզէլ տէրէի Տուխան խան շրջանին մէջ, այդ կը տեսնենք մենք յետոյ, Թրքական փաստաթուղթին մէջ:

Պիթլիսի Նահանգը ըլլալով հայկական վեց նահանգներէն մին, մասնաւոր կատաղութեան ենթակայ էր Թուրք կառավարութեան եւ անոր ջարդարար գործիքներուն: Նոյնիսկ անոնք որ հրաշքով ազատած էին եւ ողջ հասած էին Հալէպի շրջականները, պէտք է որ սպաննուէին: (Տես Ծածկագիր Թալէաթի Նոյեմբեր 28, 1915 Թուակիր):

Խնուսը ջարդեր էին Մայիս 6ին, 1915 (Հ. Տ.) Սղերդը՝ Յունիս 5, 1915ին, եւ Պիթլիսը՝ Յունիս 10, 1915ին եւ Մուշը՝ Յունիս 29ին (Հ. Տ.):

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ՄԵԾ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ

Ա.

Գրագէտի ստեղծագործութեան ամէնէն կարեւոր աշխատանքը կը կազմէ գրելը: Կան գրագէտներ, որոնց համար նախապատրաստական աշխատանքը աւելի կարեւոր եւ դժուար է: Կան ուրիշներ, որոնք կը տառապին գրելու ժամանակ, նոյնիսկ կը հիւանդանան:

Բայց կան նաեւ այնպիսիներ, որոնք կ'աշխատին արտաքնապէս հանգիստ, առանց ճիգի, կարծես առանց ուժի: Օրինակ Ջեխով անգամ մը նոյնիսկ խոր հուրդ կուտար գրել անտարբեր, սառոյցի մը նման պաղ տրամադրութեամբ: Բայց նման գրագէտները կրնան բանաստեղծին պէս ըսել. «Օ՜, յառակն են փըփուլներս»: Արտաքնապէս անտարբեր եւ հանդարտ գրագէտին հոգին կը փոթորկի թերեւս աւելի, զգացումները անոր սիրտէն կ'երթան դէպի գրիչն ու թուղթը, եւ միայն ինք գիտէ, թէ ինչ կը կատարուի իր հոգիին մէջ: Այդ պահերուն գրագէտը կը ներդաշնակէ իր երեւակայութիւնը և մտածումը, զգացումը և միտքը: Ան միաժամանակ, անտարբեր նստած ոգեւորութեան եւ տրամադրութեան հասնելուն չի սպասեր, այլ կ'աշխատի յամառ կերպով եւ այդ ձեւով կը ստեղծէ ստեղծագործական իր տրամադրութիւնը: Գրել կարելի է ոչ միայն տենդի պահուն, այլեւ այն ժամանակ, երբ մարդուն զգացումը կը գտնուի միտքին եւ կամքին հսկողութեան ներքեւ: Ոգեւորութիւնը աշխատանքի արդիւնք է: Գոգոլ եւ Սթենտալ կը վկայեն, որ երբեմն գրելու տրամադրութիւն չեն ունեցած, սակայն պարտադրաբար նստած եւ աշխատած են, որուն պատճառով ստեղծած են գրելու տրամադրութիւն, որ այնուհետեւ դարձած է ցանկութիւն, կիրք, ոգեւորութիւն:

Շատ կարեւոր է գրագէտին աշխատանքի կերպը: Գրագէտը չի կրնար աշխատիլ անկանոն եւ մեծ ընդմիջումներով: Մեծ գրողները ստեղծած էին իրենց աշխատանքի կայուն ռեժիմը եւ սովորութիւնները: Լեւ Տոլսթոյ կ'աշխատէր ամէն օր: Ժ. Սանտ կ'աշխատէր որոշեալ ժամերու: Կանոնաւոր կ'աշխատէին Կէօթէ, Շիլլէր, Ֆլոպէր, Զօլա, Հայնէ, Լ. Տոլսթոյ, Թուրկենեւ, Զայքովսկի, Դ. Դեմիրճեան եւ ուրիշներ: «Կ'աշխատիմ քաղքենի ձեւով — կը գրէ Է. Զօլա, — ունիմ որոշուած ժամեր, առտուն կը նստիմ սեղանին առջեւ, ինչպէս վաճառականը գրասենեակին մէջ»: Պուշկինի աշխատանքը առանձնապէս արդիւնաւէտ էր աշնան ամիսներուն: «Աշունը սիրած եղանակս է,— կը գրէ գրագէտը,— առողջութիւնս սովորաբար կ'ամրանայ,

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Ոչ, վախնալուս համար չէ որ այդ դիտողութիւնը կ'ընեմ, թոթովեց խեղճ Թարգմանը, որուն ձայնը կը դողար պարզապէս խոհեմութեան եւ գործը չվտանգելու համար... եթէ ոչ բնաւ հոգս չէ... եթէ վտանգ մը պիտի պատահի, թո՛ղ պատահի. Աստուծոյ կամքը ինչ որ է ան կ'ըլլայ...:

Եւ երիտասարդը ինքզինքին սիրտ տալու համար այս խօսքերը ըսելով դողդոջուն քայլերով մօտեցաւ Անգլիացիին որ կարծես հաճոյք կը զգար ընկերոջ վեհերոտութիւնը դիտելով:

— Լաւ մտիկ ըրէ, ըսաւ Անգլիացին, միթէ խօսակցութեան ձայներ չե՞ն լսուիր:

Միւսը ականջ դրաւ ուշադրութեամբ ու չունչը բռնած:

— Չէ՛, ես բան մը չեմ լսեր, դուցէ հիմա լռեցին, պատասխանեց:

Քանի մը քայլ ալ առնելով հասան ճեղքուածքին մօտ:

Մաք Լայն կամաց մը իր ընկերոջ ականջին փսփսաց.

— Մեզմէ ո՞վ առաջ ներս պիտի մտնէ ծակէն:

Թարգմանը աճարեկ, անոր երեսը նայեցաւ:

— Բայց կարծեմ ներս մտնելու պէտք չկայ, կրնանք հոս սպասել եւ նախ ջանալ հասկնալու թէ քանի՞ հոգի կայ ներսը, պատասխանեց:

Մաք Լայն առանց պատասխանելու առաջ անցաւ ու ծակէն ներս մտնելով աներեւոյթ եղաւ:

Թարգմանը այնքան յուզուած էր, որ ձեռքին մէջ ռեվոլվէրը կը դողդղար եւ ակռաները իրարու կը զարնուէին:

— Եթէ հիմա զինքը մեռցնեն, ես ի՞նչ պիտի ընեմ հոս, մտածեց սոսկումով:

Եւ սակայն որեւէ աղմուկ կամ հրացէնի պայթիւն չլսուեցաւ ներսէն, միայն կնոջական ձայն մը բարձրացաւ յանկարծ:

— Պարոն Մաք Լայն բարի եկաք, ըսաւ այս ձայնը՝ ֆրանսերէն լեզուով, կը տեսնէք որ մեր ժամադրութիւնը յարգեցինք ու ձեզ պարապ չհանեցինք:

— Այս մասին արդէն վստահ էի, պատասխանեց Անգլիացիին ձայնը, միայն թէ, տիկին, արդեօք պատրա՞ստ էք մեզի ընկերանալու:

— Անշուշտ:

Այս հանդարտ խօսակցութիւնը, մանաւանդ կնոջական ձայնը հանդարտեցուց երիտասարդ Թարգմանը եւ քաջութիւն տուաւ իրեն. կորովի քայլերով մօտեցաւ ճեղքուածքին եւ գլուխը ներս երկարեց:

— Ո՞վ է այս մարդը, գոչեց կինը երիտասարդին գլուխը նշմարելով յանկարծ:

— Իմ հետեւորդներէս մէկն է, պատասխանեց Մաք Լայն թեթեւ մը ժպտելով:

— Այս կնոջմէն զատ ուրիշ մարդ չկա՞յ, հարցուց Թարգմանը, բոլորովին ներս մտնելով ու չուրջը դիտելով:

— Ապահով եղէք, ինձմէ զատ մարդ չկայ, պատասխանեց կինը, որ նշմարած էր անոր աճարեկ դէմքը:

— Եթէ կը հաճիք, կրնաք ճամբայ ելլել, ըսաւ Անգլիացին դէպի կինը դառնալով

Սակայն երիտասարդ Թարգմանը, որուն ամբողջ քաջութիւնը վրան եկեր էր, առարկեց.

— Կարծեմ մեկնելէ առաջ կարեւոր գործ մը ունիք կատարելիք:

— Ի՞նչ գործ...:

— Խուզարկել այս Թաքստոցին ամէն կողմը:

— Կարծեմ անօգուտ աշխատութիւն մը պիտի ըլլայ ատիկա, միջամտեց կինը, որովհետեւ բան մը պիտի չգտնէք: Այստեղ ինչ որ կար ձեզի համար կարեւոր արդէն ձեռք անցուցիք:

— Բայց մեր պարտականութիւնն է այս խուզարկութիւնը կատարել, գոչեց Թարգմանը խրոխտ կերպով, ամենափոքր թուղթի կտոր մը կրնայ մեծ լոյս սփռել հոս սարքուած դաւադրութիւններուն վրայ:

Կինը արհամարհոտ կերպով մը ժպտեցաւ եւ պատասխանեց.

— Ըրէք ինչ որ հաճելի կը թուի ձեզի կամ ձեր պարտականութիւնը կը համարիք, բայց ես կը կրկնեմ որ անօգուտ աշխատութիւն մըն է այդ խուզարկութիւնը:

— Այս խուզարկութեան գնահատումը կարծեմ ձեզի չի պատկանիր, ըսաւ չոր կերպով մը երիտասարդը:

— Ընկերս իրաւունք ունի, խօսք առաւ Մաք Լայն, թող իր պարտականութիւնը կատարէ խղճի մտօք... մանաւանդ որ կարծեմ այդ խուզարկութիւնը երկար չի կրնար տեւել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(112 – Շար.)

գրական աշխատանքներու ժամանակը վըրայ կը հասնի»։ Թուրգենեւ նոյնպէս աշունը կը նկատէր գրելու նպաստաւոր եղանակը։ «Աւելի լաւ է, ի մէջ այլոց, աշխատիլ աշնան, երբ բոլորովին քամի չկայ, երբ հողը առաձգական է, իսկ օդին կարծէք գինիի հոտ կուգայ»։ Լ. Թոլսթոյ կ'աշխատէր տարուան բոլոր եղանակներուն, սակայն նուազ արդիւնաւէտ էր՝ ամառը։ Անոր աշխատանքի օրը կը սկսէր առաւօտուն եւ կը շարունակուէր մինչեւ կէսօր։ Բոլոր լաւ միտքերը, կ'ըսէ ան, մարդուն գլուխին մէջ կը պայծառանան ցերեկները, Կէօթէ կը գըրէր ընդհանրապէս գարնան, պայծառ, արեւոտ օրերուն։ Մեռաւ «լոյս, աւելի շատ լոյս» ըսելով։ Ցերեկները կը գրէին Հիւկօ, Տիքընս, Գորկին եւ ուրիշներ։ Օրուան ընթացքին Գորկի կ'աշխատէր շուրջ 10 ժամ՝ առանց ընդմիջումի եւ կանոնաւոր կերպով։ Գրողներէն ոմանք հարկադրաբար կը գրէին գիշերները (Մոփասան, Նար-Դոս, Մուրացան եւայլն)։ Սակայն գրողներէն շատեր իրենց խթանը կը ստանային գիշերները (Պայրըն, Աբովեան, Հոֆման, Զարենց եւ ուրիշներ)։ Կան գրողներ ալ, որոնց համար ժամանակը որեւէ նշանակութիւն չունէր։ Դոստոեւսկի գիշերները կը կազմէր իր գրելիքին նախագիծը, իսկ ցերեկները՝ կը շարադրէր։ Օրուան կամ գիշերուան ժամերու կ'աշխատէին Պալզակ, Ֆլոպեր, Շիլլէր, Հայնէ, Րաֆֆի եւ ուրիշներ։

Գրողները գրելու տարբեր ձեւեր եւ կերպեր ունին։ Մէկը արագ կը գրէ, միւսը՝ դանդաղ, մէկը՝ դիւրութեամբ, միւսը՝ դժուար։ Շատ արագ, բայց տառապանքով կը գրէր Դոստոեւսկի։ Շատ արագ՝ Պալզաք, որ յաճախ 15 – 20 օրուան ընթացքին կը վերջացնէր ամբողջ վէպ մը։ «Հայր Կորիօ»ն գրուած է 40 օրէն, «Սեզար Պիրոթօ»ն՝ 17 օրէն, «Իւրսիւլ Միրուէ»ն՝ քսան օրէն։ Այս թափով աշխատելով կարողացաւ քսան տարուան մէջ իրագործել իր ծրագիրը գրելով «Մարդկային կատակերգութեան» 87 հատորները։ Արագ կը գրէին նաեւ Աղայեան, Պռօշեան, Ուալթըր Սքոթ եւ ուրիշներ։ Լոփ տը Վեկա, Կոլտոնի շաբաթը մէկ թատերգութիւն կը գրէին։ Մ. Պէշիկթաշլեան «Կոռնակ» թատերգութիւնը գրած է ընդամէնը չորս օրուան մէջ։ Համեմատաբար կարճ ժամանակուան մէջ (երեք ամիս) գրուած է անմահ «Պէպօ»ն։ Արագ գրողներ էին նաեւ Զօլան, ու Պուշկինը։

Աւելի դանդաղ կ'աշխատէին արձակագիրները, քանի որ աւելի երկար ժամանակ պէտք է ծաւալուն երկերու պատրաստութեան համար։ Հայնէի կարծիքով՝ ինչպէս «խելքը գլուխը» կինը չի աճապարեր ժամանակէն առաջ երախան աշխարհ բերելու, այնպէս ալ գրողը պէտք չէ աճապարէ։ Լ. Թոլսթոյ «Աննա Քարենինը» գրած է տասը տարուան ընթացքին։ Տարիներու աշխատանքի արգասիք են «Յարութիւն», «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն», «Հաճի Մուրատ» վէպերը։ Դանդաղ եւ տառապանքով կը գրէր Ալ. Շիրվանզադէ։ Միջազգային անուն ունեցող գրագէտներուն մէջ Ֆլոպէր ամէնէն աւելի տառապանքով գրող գրիչը եղած է. «Կը գինովնամ մելանով, ինչպէս ուրիշները գինիով»։ Զարմանալին այն էր, որ Ֆլոպէր օրուան մէջ իր գրասեղանին առջեւ 10 – 12 ժամ, երբեմն նոյնիսկ աւելի ժամեր նստելով կը գրէր անհաւատալի կերպով քիչ։ Ահա քանի մը քաղուածքներ անոր նամակներէն. «Եօթը շաբթուան ընթացքին գրած եմ 15 էջ», «Երէկ ես տասը ժամ անցուցի երեք տողի վրայ»։

Գրելու այս տանջահար եւ հոգեմաշ ձեւը յետագային հետեւեալ ձեւով բացատրած է Ֆլոպէրի աշակերտը՝ Կ. տը Մոփասան. «Հաստատապէս համոզուած ըլլալով, որ ամէն մէկ առարկայի համար գոյութիւն ունի արտայայտութեան միայն մէկ եղանակ, մէկ ձեւ, անոր նըշանակութեան համար միայն մէկ խօսք, անոր բնորոշման համար մէկ ածական, անոր գործողութեան արտայայտութեան համար՝ մէկ բայ, Ֆլոպէր անհաւատալի կերպով ջանք կը թափէ, որ գտնէ այդ խօսքը, այդ ածականը, այդ բայը։ Ասկէ զատ, կը հաւատար նաեւ խօսքերու թաքուն ներդաշնակութեան»։

Գրողներ կան, որոնց համար էական նշանակութիւն չունի աշխատանքի տեղը. բաւական է, որ կայ գրելու ցանկութիւն, կայ թուղթ եւ գրիչ։ Այս գրողներէն են Գոգոլ, Պերանժէ, Պարոնեան, Ծատուրեան։ Յայտնի է, որ Կէօթէն իր «Մարիենպատեան աւանդավէպը» գրած է 1823ին Մարիենպատէն Վայմար վերադառնալու ժամանակ՝ կառքի մէջ։ Վէպը յղացած է դաշնակահարուհի Մարիա Շիմանովսկայայի համերգին ազդեցութեան տակ։ Պ. Դուրեան «Թըքուհին» գրած է գերեզմանատան մէջ, Պարոնեան՝ սրճարանին մէջ գրած է իր կարգ մը երգիծական գործերը։ «Մեռած հոգիներ»ու ամբողջ գլուխ մը Գոգոլ գրած է իտալական աղմկարար պանդոկի մը մէջ։ Գրելու տեղը կարեւորութիւն չէ ունեցած Շիրվանզադէի համար. «Կը գրէր, ուր – տեղ պատահի։ Թանաքաման մը եւ գրիչ մը բաւական էին, կը նստէր եւ կը գրէր»։ Հր. Ասատուր Գր. Զօհրապի մասին կ'ըսէ. «Իր յօդուածները եւ նորավէպերը կը գրէր հոն, ուր ժամանակ կը գտնէր, տունը, խմբագրատունը կամ գրասենեակին մէջ»։

Շատ գրողներու համար աշխատանքի վայրը, տեղը, սենեակը վճռական դեր ունէին։ Թուրգէնեւ, օրինակ, որ երկար ժամանակ ապրած է արտասահման, խոստովանած է, որ իր գրիչը առաւել բեղնաւոր է ռուսական գիւղին մէջ։ Գրելու համար Պուշկին միշտ կընախընտրէր գիւղը։ Զարլզ Տիքընսի կենսագրութենէն ի յայտ կուգայ, որ իր «Տոմպին ու որդին» վէպը գրելու համար կ'որոշէ հեռանալ Լոնտոնէն, երթալ Զուիցերիա, սակայն տեղափոխուելէ ետք՝ շուտով կը համոզուի, որ Լոնտոնէն դուրս չի կրնար գրել իր վէպը, որովհետեւ մայրաքաղաքը, անոր փողոցները, հրապարակները, շէնքերը իր ուղեղին կուտան յատուկ ուժ մը, կը սնանեն իր հոգեկան աշխարհը։

Որոշ գրողներ վարժուած էին գրել մենութեան մէջ։ Յ. Թումանեան գրելու համար յաճախ կը փոխէր բնակավայրը, կը մեկուսանար։ Ան կը գանգատէր քաղաքի ժխորէն, ընտանեկան հոգերէն եւ կը գտնէր, որ իսկական ստեղծագործական աշխատանքը հնարաւոր է առանձնութեան մէջ։ «Դրանք այն րոպէներն են, երբ մարդու հոգին լայն, խաղաղ, անվրդով ծփում է եւ սիրտը քաղցր – քաղցր ճմլւում, երբեմն որոշ, երբեմն՝ անորոշ կարօտներով։ Եւ այդ րոպէների մէջ է, որ յայտնագործութիւններ են անում մարդիկ, ստեղծագործում են, ի հարկէ, եւս առաւել բանաստեղծ մարդիկ»։ Կէօթէ վերջին տարիներուն կ'աշխատէր բացարձակ լռութեան մէջ։

Բոլորովին տարբեր նկարագիր ունէր Գոգոլը։ Կը յաջողէր գրել աղմուկի մէջ, իսկ առանձնութիւնը յաճախ կը խանգարէր իր գործը։ Բնորոշ է հետեւեալ փաստը։ 1838ին Իտալիոյ մէջ Գոգոլ կը մտնէ գինետուն մը, ուր մարդիկ կը կոնծէին եւ կ'աղմկէին։ «Ձեզ գիտեր ինչու, — կը պատմէ գրագէտը, — ճիշդ այդ վայրկեանին, երբ մտայ այդ գինետունը, գրելու պահանջ զգացի»։ Արդարեւ այդ գինետունին մէջ է, որ ան գրեց «Մեռած հոգիներու» մէկ ամբողջ գլուխը, որ համաձայն հեղինակին իր գրչին պատկանող «ամէնէն ոգեշունչ էջերն» են։

Ա. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔՈՎ

ԹԷՔԷԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

1967ի տարեշրջանի մրցանակաւորները

Մրցման մասնակցութեան համար որոշուած ժամանակաշրջանին մինչեւ փակումը՝ 31 Յունուար 1968, ստացուեցան 34 անուն գիրք, Հայ Սփիւռքի գրեթէ բոլոր շրջաններէն։ Այս թիւին մաս չեն կազմեր այն հրատարակութիւնները, որ չեն լրացներ հրատարակութեան թուականի պայմանը կամ հասած են մրցման մասնակցութեան պայմանաժամէն աւելի ուշ։

Գնահատիչ յանձնախումբս ուրախութեամբ կը նշէ թէ այս տարի բացառաբար առատ եւ որակաւոր էին ներկայացուած երկերը եւ ուրեմն նոյն համեմատութեամբ դժուար եղաւ գնահատութեան աշխատանքը։

Յանձնախումբիս տեղւոյն վրայ ներկայ անդամները, իրենց տեսակէտներուն միացնելով նաեւ գրաւոր տեղեկագիրը բացակայ անդամներուն, եկան այն եզրակացութեան, թէ ներկայացուած գործերը, գրական տարբեր մարզերու յատուկ իրենց արժանիքներով կրկին անհրաժեշտ կը դարձնէին շեղում մը նախապէս յայտարարուած պայմաններէն։

Մեկնելով այդ տեսակէտէն, որոշուեցաւ մրցանակի գումարը այս տարի եւս բարձրացնել հազար երկու հարիւր (1200) տոլարի եւ բաժնել չորս հաւասար մասերու, հետեւեալ բաշխումով.—

Ա.— Ստեղծագործական բնոյթով երկու երկերու՝

1.— Տարագիր երկինքի տակ՝ Անդրանիկ Անդրէասեան։

2.— Պանդոկ՝ Արամ Հայկազ։

Բ.— Պատմաբանասիրական բնոյթով երկու երկերու՝

1.— Անկում Արտաշէսեան հարստութեան՝ Հրանդ Ք. Արմէն,

2.— Յուշամատեան պոնտական Ամասիոյ՝ Գաբրիէլ Յ. Սիմոնեան։

Գնահատիչ յանձնախումբս, ջերմօրէն շնորհաւորելով մրցանակի արժանացած գիրքերուն հեղինակները, մասնաւոր յիշատակութեան արժանի կը համարէ նաեւ հետեւեալ երկերը.—

1.— «Թեկնածուն»՝ Զարեհ Որբունի,

2.— «Բժիշկը կեանքին ու մահուան հետ»՝ Տոքթ. Տիգրան Վարժապետեան,

3.—«Ոսկի Գեղօն»՝ Մառի Աթմաճեան,

4.— «Պիտի չարչարեմ բառերը»՝ Գէորգ Աճեմեան,

5.— «Տիգրիսի ափին»՝ Լեւոն Շահոյեան,

6.— «Վերադարձ»՝ Հրանդ Գույումճեան,

7.— «Ձիւներն ի վեր»՝ Գրիգոր Շահինեան,

8.— «Դասակարգային կռիւներու գիծը ազգերու պատմութեան մէջ»՝ Լեւոն Մարտիրոսեան,

9.— «Պատասխանատուները Տարօնի եղեռնին»՝ Ազատ Տարօնեցի։

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ
ԳՆԱՀԱՏԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Պէյրութ, 11 Ապրիլ 1968

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (179)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Այս մարդը ծրար մը, մեծ տուփի մը կամ արկղիկի մը պէս քառակուսի բան մը ունէր, որ Պուլաթրիւէլին զարմանք պատճառեր է։ Սակայն եօթը կամ ութ վայրկեանէ ետք մտածեր է «մարդուն» ետեւէն երթալ։ Բայց շատ ուշ էր. մարդը արդէն անտառին թաւուտներուն մէջն էր, գիշեր եղած էր, եւ Պուլաթրիւէլ չէր կրցեր ետեւէն հասնիլ։ Այն ատեն որոշեր է անտառին սահմանը դիտել։ Լուսինը շուրջ կողմ կը լուսաւորէր։ Երկու կամ երեք ժամէ ետք Պուլաթրիւէլ անտառէն մարդուն դուրս ելլելը տեսեր է, բայց մարդը հիմա ոչ թէ արկղը, այլ միայն բահ մը եւ բրիչ մը ունէր հետը։

Պուլաթրիւէլ թոյլ տուեր է որ անցնի երթայ մարդը, եւ չէր ուզեր մօտենալ անոր, վասնզի ըսած էր իւրովի թէ իրմէ երիցս աւելի ուժեղ էր ան եւ հաւանօրէն մարդը պիտի կրնար ջախջախել զինքը՝ ճանչնալով Պուլաթրիւէլը եւ անկէ ճանչցուիլը տեսնելով։ Բայց բահն ու բրիչը լուսաւոր գաղափար մը տուած են Պուլաթրիւէլին. վազելով առաւօտեան մացառին մօտ գացեր էր, սակայն ոչ թի եւ ոչ բրիչ գտած էր հոն։

Ասկէ հետեւցուցած էր թէ մարդը անտառ մտնելով փոս մը բացած էր բրիչով, արկղը մէջը պահած էր, եւ բահովը վերստին գոցած էր փոսը։ Արդ, արկղը խիստ պզտիկ ըլլալով, չէր կրնար դիակ մը պարունակել, ըսել է թէ ստակ կար մէջը։ Պուլաթրիւէլ ամբողջ անտառը պըտըտած, փնտռած, ուշադրութեամբ քննած, եւ փնտռած էր ուր որ կարծեր էր թէ հողը նոր փորուած եւ գոցուած է, այլ ի զուր։

Բան մը չէր գտած։ Ալ ոչ ոք Մոնֆերմէյի մէջ մտածեց այս բանին վրայ։ Միայն քանի մը շատախօս կիներ ըսին.— Աղէկ գիտնաք որ Կանիի ուղեգործը ոչինչ բանի համար ըրած չէ այդ խուզարկութիւնները. ապահովապէս գիտէ թէ սատանան եկած է։

—o—

ԳԼՈՒԽ ՀԷ.

ՈՏՆՕՂԱԿԻ ՇՂԹԱՆ ԱՅՍՊԷՍ ԿՌԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՈՒԱԾՈՎ ԽՈՐՏԱԿՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՆՇՈՒՇՏ ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿՐԱԾ ԷՐ ԱՐԴԷՆ

Նոյն տարին, այսինքն 1823ի Հոկտեմբերին վերջերը «Օրիոն» անուն նաւը փոթորիկի մը հանդիպելով՝ Թուլոնի նաւահանգիստը մտաւ քանի մը նորոգութիւններ ընդունելու համար։ Այս նաւը, որ այն ատեն Միջերկրական ծովու նաւատորմը բաղկացնող նաւերէն մին էր, ետքէն Պրեսթի մէջ իբր նաւային դպրոց գործածուեցաւ։

Ծովէն վնասուած ըլլալուն համար թէեւ բոլորովին հաշմոտ էր այս նաւը, բայց եւ այնպէս երբ նաւահանգիստը մտաւ, Թուլոնի բնակիչներուն ուշադրութիւնը գրաւեց։

Չեմ գիտեր ի՛նչ դրօշակ կրելուն համար տասնեւմէկ թնդանօթ արձակուելով կանոնական բարեւը տրուեցաւ անոր. նաւըն ալ հետզհետէ տասնեւմէկ թնդանօթ արձակելով փոխադարձ բարեւ տուաւ, որով ընդամէնը քսաներկու անգամ թընդանօթ նետուեցաւ։

Հաշուի եղած է թէ քաղաքակրթեալ աշխարհը ամբողջ երկրի վրայ ամէն քսանեւչորս ժամուան մէջ լոկ վառօդով հարիւր յիսուն հազար թնդանօթ կ'արձակէ, որոտալից բարեւներու, թագաւորական եւ զինուորական քաղաքավարութեանց, քաղաքավարական աղմուկներու փոխանակութեանց, պաշտօնական սովորութեան նշաններու, նաւահանգիստներու եւ բերդերու ձեւակերպութեանց, ամէն բերդերու եւ ամէն պատերազմական նաւերու կողմէ, ամէն օր արեւին ելլելը եւ մտնելը բարեւելու, նաւահանգիստները բանալու եւ գոցելու, եւ ուրիշ շատ մը բաներու համար։ Թնդանօթին ամէն մէկ արձակումը վեց ֆրանք հաշուելով, օրը կ'ընէ իննը հարիւր հազար ֆրանք, տարին կ'ընէ երեք հարիւր միլիոն ֆրանք, որ մուխի պէս կ'անհետանայ։ Ասիկա պզտիկ կէտի մը հաշիւն է։ Բայց մինչդեռ այս գումարը պարապ տեղը օդին մէջ կը ցնդի, անդին աղքատներ անօթի կը մեռնին։

Վերահաստատութիւնը «Սպանիոյ պատերազմին միջոցը» անուանած էր 1823ի տարին։

Այս պատերազմը դէպքի մը մէջ շատ տարօրինակ իրեր կը պարունակէր։

Պուրպոնի գերդաստանին համար ընտանեկան ծանրակշիռ խնդիր մը յուզուեցաւ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

—o—

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Փերուզ Եսայեան եւ զաւակը՝ Պ. Կարապետ Եսայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՍԱՅԻ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ինչպէս նաեւ իրենց հարսին եւ կնոջ՝

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը եւ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները իրենց խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեանի, եւ համայն Դատաւորեան ընտանիքներուն, իրենց սիրեցեալ հօր Արմենակ Դատաւորեանի մահուան առթիւ : Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Քէպապճեան տասը փրանք կը նուիրեն Սեւրանի Կ. Խաչին, Օղափ. կայանին համար :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արմենակ Դատաւորեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Օգսէն Խարբութլեան եւ Տէր եւ Տիկին Եսայեան 50ական փրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին, փոխան ծաղկեպսակի :

(Ստանալ (Յառաջ»էն) :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կապոյտ Խաչի քառասնամեակին առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են .—

Տէր եւ Տիկին Զատէեան հարիւր փր. կը նուիրեն : Ոմն՝ քսան, Պ. Յով. Տէր – Յովհաննէսեան քսան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Ժեռմէ Թաղ. Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Տապանեանի մահուան առթիւ : Զարեհ Տապանեան քսան փրանք, Գէորգ Մինասեան, Արամ Սամուրեան, Յովհ. Գլըճեան եւ Տիկին Թումայեան տասնական փր., Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ (Թաղիս) Մարգրիտ Տապանեան քսան փր., Ստեփան Սամուրեան, Ոսկեան Շէրպէթեան եւ Տիկին Թումայեան Թաղիս դպրոցին 10ական փր :

Թաղականութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն եւ շնորհակալութիւններ նուիրատուներուն :

ՆՈՒԷՐ

Պրոնէն Պ. Պալըզեան տասը փր. կը նուիրէ « Հայաստան »ի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՄԱՅԻՍ 28 Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, Մայիս 26ին, կէսօրէ ետք :

×

Մարսէյլի մէջ, Մայիս 26ին, Կիրակի առաւօտ :

×

Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 25ին, Շաբաթ երեկոյ Վալանսի Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէութեան կողմէ :

×

Մայիս 28ի 50ամեակը Վիէնի մէջ, Յունիս 2ին :

×

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի «Օր»ը Մայիս 5 Կիրակի, Ազգ. Տան սրահը :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 20 Յունիս, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի նուագախումբին :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին :
Կիրակի,, Մայիս 5, ժամը 15էն 20
Centre Administratif et Social
de la Mairie d'Asnières
Place de l'Hôtel de Ville

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն .— ՍՕՍԻ պարախումբը ամբողջ կազմով ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւքճէրեանի : Ինչպէս նաեւ Սայաթ – Նովա համոյթը :

Ջութակ մը ղեկավարութեամբ Պ. Օսմանեանի : Արտասանութիւն՝ Զ. Ղարիպեան : Երգ եւ զանազան անակնկալներ :

Մուտք 5 փրանք

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ
ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
5 Մայիս, կիրակի ժամը 15ին Ազգ. Տան սրահը, 295, Րիւ Պուալօ
Կը խօսի Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Գեղարուեստական խնամեալ բաժին

Որուն կը մասնակցին Օրիորդներ Մանքարեան (արտասանութիւն), Ալբունեան (երգ), Տիկին Սարը–Կարապետեան (արտասանութիւն) :

Ինչպէս նաեւ «Նոր Սերունդ», «Սիամանթօ» պարախումբը :

Հանդէսէն ետք տեղի կ'ունենայ ընտանեկան խնջոյքը :

Մուտքը ազատ է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Առաջնորդ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին
Կը նախագահէ ՏԻԿ. Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսի ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
(վալանսի քաղաքետական խորհրդատու)

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին .— Ալիս Շամիրեան (երգ, Նիսի օփերայէն) : Դաշնակահարուհի Օր. Ալեքսանեան (Մարսէյլի երաժշտանոցէն) :

« Հայ Լեզուն », թրամախօսութիւն Նոր Սերունդին կողմէ :

Հայ արիներուն կողմէ՝ զուգապար (Անի Զաքարեան եւ Մ. Սահակեան) :

Մենապար՝ ԼԻԼԻ ՊԱԼԵԱՆ

Կիրակի, Մայիս 5 ժամը ճիշդ 3ին : :

HOTEL SPLENDIDE
31, Bld. d'Athènes

Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ 1915ի մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

Հանդիսաւոր պատարագը եւ հոգեհանգիստը կը մատուցանէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պատարագէն ետք պիտի կատարուի օրհնութիւնը Ս. Էջմիածնէ յատկապէս բերուած Խաչքարին որ զետեղուած է եկեղեցւոյ մէջ :

Յաւարտ պատարագի, ժամը 11·30ին ծաղկեպսակ պիտի զետեղուի Խաչքարին առջեւ : Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ մատուցանելու իր յարգանքը մեր բիւրաւոր նահատակներուն :

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Կարտան – Պիվէրի Գեղունի սրահին մէջ, այս Կիրակի (5 Մայիս) առաւօտեան ժամը 10ին, Նահատակաց Յուշատօնին առթիւ : Յաւարտ պատարագի՝ ընդհ. հոգեհանգիստ : Կարտանի եւ շրջանի Հայերը անխտիր կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՈՄՈՆ .— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 6 Մայիս, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պոմոնի եկեղեցւոյ սրահը :

Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒ[Մ]

"ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ"Ի ԿՈՂՄԷ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Շաբաթ, Մայիս 4, ժամը 20·45ին
Փարիզի մէջ վերջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի

– Հ Ն Ա Ր Ք Ը –

Կատակերգութիւն 3 արար

Հեղինակ Ժան տը Լեթրազ, Թարգմ. Թ. Սրապեան, Բեմադիր – դերուսոյց Միհրան Անտոնեան :

Դերակատարներ .— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մաքարեան, Փիէռ Թէրզեան, Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան, Նազարէթ Պէտիկեան, Սարգիս Մոստիչեան :

Տոմսերը կը ծախուին Տիկին Թաղէոսեանի մօտ 878–27–35

Տիկին Ուզունեան 254–17–74 — Տիկին Բալուեան 770–25–46

Նպարավաճառատուն Մասիս Ռիւ Սօլնիէ — Մ. Անտոնեան 738-21-18

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 5 Մայիս 1968, ժամը 14ուկէսին
ՍՈՐՊՕՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
47, Rue des Ecoles, Paris (5e) — Métro : St. Michel ou Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Կը խօսին Ս. ՔԱՐԵԱՆ եւ WATINE ROUARD (Ֆրանսական Կարմիր Խաչէն) : Կը մասնակցին ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզի Օփերա[յէն]) ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (Արտասանութիւն), ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (դաշնակ), ԱՄ[...] ՊՕՅԱՃԵԱՆ (պար), ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ (եգիպտահայ երգիչ), ԺԱՔ[...] ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ (երգ),

BALLET HONGROIS DE PARIS
Sous la direction de Madame KISS — chef d'orchestre Monsieur HERZOG

ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ ԿՈՎԿԱՍ պարախումբը ղեկավարութեամբ ԱԼԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ եւ ընկերակցութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին

Տոմսերու գինն է 4, 5 եւ 6 փրանք

Ապահովել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղիէն, 15 Րիւ Ժան Կուժոն, եւ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզեան շրջանի անդամ ուհիներէն :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 16ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԴԻՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի մէջ Հոկտեմբեր 13ին, Կիրակի, Մութիւալիթէի սրահը : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

×

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան խնջոյք – ճաշը, Մայրերու Օրուան առթիւ, Յունիս 9, Կիրակի ժամը 13,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Հ. Մ. Ը. Մ.ի յիսնամեակը մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Յունիս 1, 2, 3 օրերու ընթացքին (Հոգեգալուստի տօնին) :

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը Մայիս 5ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Ցաղթական Դիւցազնամարտի 53րդ տարեդարձը : Մեծ պատրաստութեամբ : 19, ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11 – 24, 1915

Հեղինակ
ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար [...] Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ [...] ծախուի Հրանտ – Սամուէլի, Բալուե[անի] (Փարիզ), Տէրիկեանի (Մարսէյլ), գր[...] տուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont
92 — ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը : Գրատունը Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակի) ժամը 10էն 12 եւ 14·30էն 19ը :

Բազմատեսակ գիրքեր .— Պատմական, բանասիրական, գրական [...] ուսումնասիրութիւններ, վէպ, [...] Նաստեղծութիւն : Արտասահման[եան] եւ Հայաստանեան հրատարակու[թիւն]թիւններ :

Նաեւ Հայկական տախտակներու [...] հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա) եւ Հայաստան պատրաստուած :

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փնտռածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ
3
ՄԱՅԻՍ
VENDREDI
3 MAI
1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

ԽԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11202
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
44e ANNÉE — No 11.202

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ՀԵՌՈՒ ԵՆՔ ԱՐԱՐԱՏԷՆ

Մարսէյլէն Փարիզ, չորս շաբաթ է բազմաթիւ ճառեր լսեցինք : Դասեր առինք քաղաքականութեան, հայրենասիրութեան, մշակութային ու հրատարակչական աշխատանքի, հայերէնի դասաւանդութեան, ու նոյնիսկ էջմիածին - Անթիլիաս յարաբերութեանց մասին :

Տիկին Կապուտիկեան, Հայ Ուսանողական Ոստանին մէջ, ճշդեց թէ իր տեսակէտով, հայ բանաստեղծը պէտք է ըլլայ քաղաքացի - բանաստեղծ : Այլ խօսքով նախ հասարակական գործիչ, ապա միայն արուեստագէտ, այսինքն՝ նման տիկին Սիլվա Կապուտիկեանի :

Մեկնելով այս սկզբունքէն է, հաւանաբար, որ բանաստեղծուհին խօսեցաւ ամէն բանի մասին բացի ... բանաստեղծութենէ :

Աւելի քան տասնեակ մը ելոյթներու ընթացքին, մենք երբեք չլսեցինք թէ ի՞նչ վիճակի մէջ է Հայրենիքի գրական շարժումը, ի՞նչ կ'ընեն գրագէտները, մտաւորականները, բանաստեղծները, բայց լսեցինք թէ ինչ չեն ըներ Արտասահմանի Հայերը : Զենք կարծեր թէ Տիկին Կապուտիկեան հարկ եղած ձեռնհասութիւնը ունի այս մարզին մէջ, պատգամներ կարդալու համար մեզի :

Եթէ կը ծանրանանք մանաւանդ Եան'ց ակումբի իր ճառին վրայ, պատճառն այն է, որ Տիկինը չնշեց թէ Փարիզի համբաւ իր վերջին հանդիպումը նկատելով այդ երեկոն .— « Ինչ որ ասելիք ու - նէի այստեղ ասացի » :

Ու թելադրեց որ բոլոր միութիւնները գործեն «մի անունին տակ, դա կը լինի Ֆր. Մշակութային Միութիւն թէ մի ուրիշ բան» : Հիմնական երկու խորհուրդներ նկատեց՝ Հայոց ճակատագիրը ընդմիշտ կապել նախ Ռուսաստանի, ապա սովետական վարչակարգին, զոր «յարաժամայնը» նկատեց հայ ժողովուրդին համար : Շեշտեց թէ առանց կապի հայրենի հողին հետ, կարելի չէ հայ մնալ, աւելցնելով « Ես ի հարկէ քաղաքագէտ չեմ, բայց մարդ եմ, մտածում եմ» :

Եւ որովհետեւ մենք ալ քաղաքագէտ չենք, բայց մարդ ենք մտածում ենք, հարկ կը համարենք մէկ - երկու խորհուրդ ալ մենք ըսել, ի պաշտպանութիւն հայկ. արտասահմանի, որ հում նիւթ չէ, որեւէ կաղապարի մը մէջ մտնելու համար :

Հայրենի հողին հետ կապ ունենալ, պահանջը եղած է, արտասահմանի Հայութեան եւ այս թերթին մօտ քառասուն տարի : Այդ կապը կարելի եղած է ստեղծել միայն վերջին 10-12 տարիներու ընթացքին, ինչ որ օգտակար է, թէ՛ արտասահմանի եւ թէ՛ Հայաստանի : Բայց այդ Արտասահմանը հայ պահուած էր այդ կապի ստեղծումէն առաջ, շնորհիւ իր բազմազան կազմակերպութեանց, քաղաքական, մշակութային, բարեսիրական, շնորհիւ իր դպրոցներուն, իր մամուլին, իր մտաւորականութեան, նաեւ իր եկեղեցիներուն, բայց մանաւանդ ոչ, ինչպէս Տիկինը յայտարարեց Մարսէյլի մէջ, շնորհիւ երկու նորելուկ կազմակերպութեանց որոնք Հայաստանը իբրեւ մենաշնորհեալ դրամագլուխ գործածելով, մեծատաններուդ ժամու « հայրենասիրութիւն» կը ծախեն մեզի :

Հայրենասիրութիւնը ապրանք մը չէ, զոր կարելի է կշռել, որպէսզի ըսուի մեզի «որ անհամեմատութիւն չնկատուի երբ ասեմ թէ մենք ձեզանից մի քիչ աւելի ենք հայրենասէր » :

Վերջին անգամ մըն ալ այս հարցերուն պիտի անդրադառնանք, մենք, որ հեռու ենք Արարատէն :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ՄԱՏՐԻՏ

Մոսկուայի Մայիս մէկի աւանդական տողանցքը մասնաւոր նորութիւն մը չբերաւ : Պաշտպանութեան նախարարը՝ մարեշալ Կրեչքօ ամբաստանեց Միացեալ Նահանգները որ «համաշխարհային նոր պատերազմի մը վտանգը կը ստեղծեն » : Բայց, բարեբախտաբար, աւելցուց նախարարը, ընկերվարական միւս երկիրները գործօն կերպով կ'աշխատին դրական միջոցներ ստեղծելու, որոնք կ'ամրապնդեն Վարշաւայի Ուխտը :

Միւս կողմէ, կը հաստատուի թէ Կ. Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստին բաւական խիստ որոշումներ տրուած են խորհրդային մտաւորականներու նկատմամբ, ինչ որ ամէն օր զգալի կը դառնայ : Անծանօթ պատճառներով լոյս չէ տեսած Սոլժէնիցինի մէկ գործը Լը Փավիյօն տէ Քանսէռէօ, որմէ վեց հարիւր մեքենագրուած օրինակները ձեռքէ ձեռք կ'անցնեն եւ ոմանք կ'ըսեն թէ էջեր կան որ կը գերազանցեն Դոստոյեւսկին եւ Թոլսթոյը : Ուրիշ գրագէտ մը՝ Աքսիոնով չի յաջողիր տպել տալ իր մէկ գործը, շատ «թեթեւ» նկատուած :

✕ Վարշաւայի մէջ, Կոմուլքա խստօրէն ձաղկեց աշխարհականներն ու սիոնականները :

Տարւոյն սկիզբէն ի վեր 9000 հոգի արտաքսուած են համայնավար շարքերէն :

Փարիզի մէջ աւանդական Միւկէէն գատ, զոր Հալի բնակիչները կուտան Հանրապետութեան նախագահին, աւանդական տողանցք մը տեղի ունեցաւ Ռեփիւպլիքէն Նասիոն, նախաձեռնութեամբ եւ գլխաւորութեամբ Սէ Ժէ Թէի : Աւելի քան յիսուն հազար հոգի տողանցած են, որոնց մէջ կային նաեւ անիշխանականներ, «չինասէրներ», թրոցքիստներ եւն., եւն. : Բախումներ ալ տեղի ունեցած են առանց մեծ հետեւանքի : Տասը հոգի թեթեւօրէն վիրաւորուած են :

Ամէնէն շատ Մատրիտի մէջ է որ խռովութիւններ եղած են, ինչպէս կը նախատեսուէր : Թէեւ սպանական հեռատեսիլը մասնաւոր ջանք թափած էր շատ փայլուն յայտագիր մը տալու, որպէսզի մարդիկ տունը մնան, բայց եւ այնպէս կարելի չէր բոլոր ցոյցերուն առաջքն առնել :

Զանգուածային կերպով ցոյցեր չեն եղած սակայն : Տեղ տեղ սկսած են պոռալ « ո՛չ Ֆրանքոյի, ազատութեան, այո՛ » բայց պէտք է ըսել թէ շատ դիւրին ալ չէր ցոյցեր ընել Մատրիտի մէջ, ուր ոստիկանութիւնը ամէն նախատեսութիւն ըրած էր որպէսզի զանգուածային տողանցքներ կարելի չըլլայ կազմակերպել :

Ցոյցերու ատեն ձերբակալուած են երկու օտար թղթակիցներ : Մէկը «Փարի - Մաչի» լուսանկարիչը՝ Ռիւպիոն, միւսը «Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը՝ Քրիս Մոփս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԼՈՎԻՍ ՌՈՊԼԷՆ, ինչպէս կը նախատեսուէր, մեռաւ Երեքշաբթի առաւօտ, յիսուն ժամ ապրելէ ետք երիտասարդի մը սրտով : Փրոֆ. Մերքատիէ յայտնեց այս առթիւ թէ այս առաջին փորձը կատարուած էր արդէն քայքայուած մարդու մը վրայ եւ առաջին պահէն իսկ իրենց կարծիքը վերապահ էր : Ցաւելով հանդերձ որ հիւանդը չէր փրկուած, բժշկապետը յայտնեց թէ վիրաբուժական գետնի վրայ, ամէն ձախողութիւն դաս մըն է :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Քիզինկեր ճառ մը խօսելով, կոչ ըրաւ ժողովուրդին որ չքուէարկէ նոր նացի (ԷՆ ՓԷ ՏԷ) կուսակցութեան, որպէսզի Գերմանիա չկորսնցնէ ուրիշ երկիրներու վստահութիւնը : Նախարարապետը շեշտած է .— « Գերման դաշնակցային Հանրապետութիւնը նախայեղափոխական շրջանի մը մէջ չի գտնուիր, ինչպէս կը յուսան համայնավարները, ոչ ալ ինչպէս կը կարծէ արտասահմանը նացիական դէշ ոգիին վերածնունդի մը ընթացքին » :

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ առաջարկած է որ Ամերիկացիք եւ Հանոյի բանագնացները հանդիպին չէզոք նաւու մը վրայ, զոր Ինտոնեզիա պատրաստ է տրամադրելու, Թոնքինի ծոցը : Ուաշինկթըն համաձայն է :

ՌՈՔՖԷԼԼԷՐ որ Մարտին յայտարարած էր թէ թեկնածու չէ, Ապրիլ 30ին, յայտարարեց թէ իր թեկնածութիւնը պիտի դնէ, դառնալու համար հանրապետական թեկնածու : Առաջին առթիւ իսկ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ նոյն կուսակցութեան իր մրցակիցին, Նիքսընի դէմ, Մասաչուսէթսի նախնական ընտրութեանց ընթացքին :

ՀԻՒՍԷՅՆ թագաւորը Լոնտոն կը գտնուի բուժարանի մը մէջ, բժշկական ընդհ. քննութեան համար : Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, թագաւորը իր չափազանց յոգնութեան, հետեւանքները կը քաշէ : Միւս կողմէ Ուրբաթ օր Լոնտոն կը հասնի Իսրայէլի Արտաքին նախարարը՝ Ապպա Էպան : Անկարելի չի նկատուիր Հիւսէյն - Էպան հանդիպում մը :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Փոմփիտու տասը օրուան պաշտօնական ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Պարսկաստան եւ Աֆղանիստան :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ սրտի տագնապի մը հետեւանքով, հիւանդանոց փոխադրուած է : Նախկին նախագահին վիճակին մէջ բարելաւում մը կը նկատուի բայց 77 տարեկան է : Լաւագոյն պարագային, քանի մը շաբաթ հիւանդանոց պէտք է մնայ :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ խակական փլեպիսիթ մը եղած է Տիւպչէքի համար, որ խակապէս իր շուրջը կրցած է համախմբել « չեխ հայրենիքը » : Աւելի քան չորս ժամի ժողովուրդը տողանցք ըրած է իր եւ իր կառավարութեան առջեւ : Խորհրդանշական ցուցատախտակ մը կ'ըսէ «Սէր կ'ուզենք եւ ոչ՝ պատերազմ » : Միւս կողմէ ազատական ոգին երթալով կը տարուի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ծաղրանկարիչ՝ Ժան Էֆէլ Լենին մրցանակին արժանացաւ Մայիս 1ին : Էֆէլ այդ մրցանակին արժանացող վեցերէն մէկն է : Կը ստանայ 138.980 ֆրանք (25 հազար ռուբլի), վկայական մը եւ Լենինի ոսկեայ շքանշանը :

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արիւնալի միթինկներ տեղի ունեցած են Անգարայի մէջ Երկուշաբթի օր : Ըստ դէտերու, վերջին տարիներու ամէնէն արիւնալիներէն մէկը կարելի է նկատել : Բախումները եղած են ծայրայեղ ձախ եւ ծայրայեղ աջ տարրերու միջեւ : Ձախերը հանրաժողով մը կազմակերպած էին նշելու համար Պոլսոյ եւ Անգարայի համալսարաններու ուսանողներու ըմբոստութեան ութերորդ տարեդարձը, Մենտերէսի վարչակարգին դէմ : Այս միջադէպերու հետեւանքով 45 հոգի (15ը ապահովութեան ուժերէն) վիրաւորուած են եւ 75 հոգի ալ ձերբակալուած :

Մոնտի Անգարայի թղթակիցը (Ալի Քազանճըճիլ) կը շեշտէ թէ կրօնապաշտ ծայրայեղ աջի ամրապնդումը միայն Տէմիրէլի վարչակարգին բարեացակամութեան արդիւնքը չէ : Այդ ուժերու զարգացումը աւելի հետեւանքն է Անատոլուի մէջ տիրող տնտեսական եւ ընկերային հնամենի դրութեանց :

Ասկէ զատ կարգ մը գրական եւ փիլիսոփայական գործեր արգիլուեցան Թուրքիոյ մէջ : Այսպէս արգիլուած է թրքերէնով նոր լոյս տեսած Անտրէ Մալրոյի «Յոյսը», «հաստատուած ըլլալով որ վէպը համայնավար քարոզչութիւն կ'ընէ» : Երկու տարի առաջ ալ արգիլուած էին Պասթէրնաքի գործերը նոյն պատճառաբանութեամբ : Այս արգելքները հիմնուած են թրքական պատժական գրքի 142 թիւ յօդուածին, որ յանցանք կը նկատէ ֆաշիստ կամ համայնավար կարծիքներու տարածումը :

Անկախ Ճիւմհիւրրիէթ կը շեշտէ իր խմբագրականին մէջ թէ 142 թիւ յօդուածը հակաժողովրդավար բնոյթ ունի :

Լը Մոնտի խմբագրութիւնը կը յիշէ այս առթիւ թէ վերջին ամիսներուն սեւ ցանկի վրայ անցած են Սթէյնպէքի, Քազանճաքիի, Նազըմ Հիքմէթի, Մաօ Ցէ Թունկի, Լենինի, «Չէ» Կուեվառայի կարգ մը գործերը, ինչպէս նաեւ Արամ Խաչատրեանի մէկ սալը, «վտանգաւոր» նկատուած :

ՉԵԽԵՐԸ ԵՒ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

Կարոլ Բասիլէք, որ եղած է նախկին նախարար չեխ Ապահովութեան, կարեւոր յայտնութիւն մը ըրաւ Փրակայի մէջ, Ապրիլ 28ին : Համաձայն Ազգային Ապահովութեան նախկին նախարարին, Սթալին անձնապէս հրահանգած էր, որ մաքրագործումներ կատարուին Չեխոսլովաքիոյ համայնավար ղեկավարութեան շարքերուն մէջ 1952ին : Եւ այս նպատակով Չեխոսլովաքիա ղրկեց Անաստաս Միկոյեանը :

Պրաթիսլավա լոյս տեսնող «Սմենա» թերթին, Բասիլէք յայտարարեց, թէ նախագահ Կոթվալտի փոխանցելու համար Միկոյեան Փրակա ղրկուած էր 1951ին՝ նախագահ Կոթվալտի փոխանցելու համար Սթալինի հրամանները :

« Միկոյեան գանգատեցաւ, թէ մինչ Լեհաստանի եւ Հունգարիոյ մէջ դատի կը քաշուէին թիթոյական տարրերը, Չեխոսլովաքիոյ մէջ նման դատավարութիւններ տեղի չեն ունեցած ցարդ ... Հակառակ այն խրատութեան, որ թիթոյականութեան կեդրոնը կ'ենթադրուի ըլլալ հոս», — կ'ըսէ Բասիլէք :

Կոթվալտ կը մերժէ ընթացք տալ հրահանգին : Միկոյեան Փրակայի խորհրդային դեսպանատունէն անմիջապէս կը հեռաձայնէ Սթալինի, ապա վերադառնալով Չեխոսլովաք ղեկավարներու մօտ, կը յայտնէ, թէ «Սթալին կը պնդէ, որ տեղի ունենան դատավարութիւնները» :

« Կասկած չկայ, որ Միկոյեանի այցելութիւնը ճնշում մը դարձաւ ընկեր Կոթվալտի վրայ եւ այս վերջինը ակամայ համաձայնեցաւ դատավարութիւնները սկսելու » :

Բասիլէքի յայտնութիւններէն երեւան կուգայ, թէ Չեխոսլովաքիոյ նախկին նախագահը՝ Նովոթնի մեծ պատասխանատուութիւն ունի Սթալինի հրահանգներու անմիջական գործադրութեան մէջ :

Այս առթիւ «Փարի - Փրէս» կը գրէ նաեւ .—«Անդրոյ առարկայ դարձնել Միկոյեանը, խորհրդային համայնավար կուսակցութեան ամէնէն հին ղեկավարներէն մին, հին բոլշեւիկ որ վերապրեցաւ բոլոր վարչակարգերու փոփոխութեանց եւ որ կուսակցութեան Պրեզիտիումի անդամ կը մնայ, ամբաստանութիւն է նաեւ կառավարութեան եւ կուսակցութեան ղեկավարութեան դէմ, որոնք այսօր իշխանութեան գլուխ են Մոսկուայի մէջ» :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ՄԵԾ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գրողը կը ստեղծագործէ գրասեղանի մը առջեւ, գրիչը ձեռքին: «Գրել ու մըտածել կարելի է միայն նստած», կ'ըսէր Ֆլոպէր: Բայց կան նաեւ բացառութիւններ, որոնք իրենք գրելու փոխարէն, ուրիշին գրել կուտան իրենց ըսածները: Կէօթէ հասուն շրջանին տեսակ մը գըղ-ուանք կը զգար մելանին եւ գրիչին հանդէպ եւ իր երկերը, նոյնիսկ նամակները, գրել կուտար իր քարտուղարին: Գողոլի քարտուղարին ըսելով, գրագէտը շատ անգամ կը խորհրդակցէր իր հետ եւ յաճախ կը փոխէր իր նախադասութիւնները կամ բառերը ուրիշներու դիտողութեան հիման վրայ: Դոստոեւսկին, որուն թելադրութիւնը թատերական ներկայացումի կը նմանէր, բարձրաձայն կը շեշտէր, կ'ընդգծէր այս կամ այն հերոսին խօսակցութիւնը եւ կողմնակի լսողին կը թըւէր, որ իրարու հետ կը խօսին տարբեր մարդիկ: Իր թատերգութիւններուն մեծ մասը Սունդուկեան յուշած է կնոջը եւ ընկերներուն: Ժամանակակից շատ գրողներ (Ու. Սարոյեան, Ու. Իմպէր, Է. Կոլտուել) կը ստեղծագործեն գրամեքենայի վրայ: Ոմանք գրելէ առաջ կը գործածէին ջիղերը լարող խմիչքներ: Ոգելից ըմպելի կը գործածէին գրելէ առաջ Շիլլէր, Վերլէն, Հոֆման, Եսենին, սուրճ կը խմէին Պալզակ եւ Դոստոեւսկի, զօրաւոր թէյ կը գործածէր Րաֆֆին: Ոմանց համար խթան կը հանդիսանային ծխախոտը, այս կամ այն ուտելիքը, ծաղիկները, այլ տարրեր: Րաֆֆի, ինչպէս գիտել կուտայ իր գրոյցներէն մէկուն մէջ, առանց ծխելու չէր կրնար գըրել: Ժամանակակիցներէն մէկը Գր. Զօհրապի մասին կ'ըսէ. «Ծխամորճը իր շրթունքին կպցուցած՝ անոր ծուխին նայելով կը սիրէր թռիչք տալ իր բոցաթեւ երեւակայութեան»: Ձեխով սովորութիւն ունէր արդանակ խմել, Լիթրէն՝ շաքարահաց կրծել: Կէօթէ Շիլլէրի մասին հետեւեալ տարօրինակ սովորութիւնը կը յիշատակէ. գրելու ժամանակ գրագէտը ոտքերը կը դնէր սառած ջուրի մէջ, իսկ գրասեղանին դարակներուն մէջ կը պահէր հոտած խնձորներ, որոնք իր կնոջ համաձայն՝ շատ լաւ ազդեցութիւն կը ձգէին ամուսինին տրամադրութեան վըրայ: Տէրեան կը խթանուէր թարմ ծաղիկներով, որոնցմէ ան միշտ ունէր իր գրասեղանին եւ տան պատուհաններուն վրայ:

Իբսէն գրասեղանին վրայ կը դնէր կենդանիներու փայտէ խաղալիքներ եւ կը դտնէր, որ ատոնք կը նպաստեն իր աշխատանքին: Ժթ. դարու Ֆրանսացի վիպասան Փոնսոն տիւ Թերայլ իր վէպերուն անթիւ հերոսները իրարու հետ չշփոթելու նպատակով, անոնց թուղթէ մոտել-ները կը կախէր սենեակին մէջ: Երբ գործողութիւններու ընթացքին հերոսներէն մէկը կը մեռնէր, կը վերցնէր արձանակը եւ կը կրակէր համապատասխան մոտելին վրայ: Էմփրեսիոնիստ Ժերմէն Պոման գրասեղանը կը ծածկէր տարօրինակ, անհեթեթ առարկաներով, գրելու համար կ'ընտրէր բազմաթիւ արկղներով փոքր սեղան, կը հագնէր տօնական հագուստ: Ֆրանսիս Քարքօ գրելու ժամանակ մտիկ կ'ընէր երաժշտութեան: Յատկապէս կը խթանուէր Ռաւէլի «Պոլերօ-յով»:

Տարիներու ընթացքին գրագէտը ինք-զինք կը վարժեցնէ նաեւ գրենական պիտոյքներէ օգտուելու այս կամ այն ձեւին: Որոշ գրողներու համար կարեւոր նշանակութիւն ունեցած է թուղթին գոյնը, որակը: Վ. Տէրեան գրելու համար կ'ընտրէր ամէնէն ընտիր եւ լայնադիր թուղթը: Գր. Զօհրապ, որ միեւնոյն ատեն լրագրող էր, կը գրէր նեղ, ժապաւէնաձեւ թուղթերու վրայ: Րաֆֆի կ'օգտագործէր մէջտեղէն ծալուած թուղթին մէկ մասը միայն, իսկ միւսը կը ձըգէր յետագայ լրացումներուն համար: Կէօթէ նախ կը գրէր երկնագոյն թուղթի վրայ, յետոյ՝ կ'արտագրէր սպիտակ թուղթի վրայ:

Գրագէտներ կան, որոնք յաւելեալ տուեալներ եւ մանրամասնութիւններ կը սիրեն հաւաքել՝ իրենց գրածին կապակցութեամբ: Այսպիսիներէն են Ֆլոպէր, Զօլա, Թոլսթոյ, Ձեխով, Րաֆֆի, Մուրացան, Շիրվանզադէ եւ ուրիշներ: Ֆլոպէր շատ խորհրդակցած է «Տիկին Պովարի» վէպին զանազան մասերուն համար: Ընդամէնը քանի մը տող բռնող Օմէի բըժշկական խորհուրդներուն համար եր-կար խօսած է բժիշկներու հետ, հաւաքած մասնագիտական տեղեկութիւններ: «Նանա» վէպին համար Զօլա նամակագրութիւն հաստատած է ծանօթ կիներու հետ, պահանջած է զանազան տեղեկութիւններ բարձր խաւերու կենցաղին, սովորութիւններուն եւ յատկապէս անոնց ամուսնական համաձայնութիւններու մասին: «Հռոմ» վէպին համար այցելած է Իտալիոյ մայրաքաղաքը, ուսումնասիրած է վայրերը, փողոցները, ժողովուրդին տնտեսական պայմանները եւայլն: «Ժերմինալ», «Փարիզի կտուրներուն տակ» եւ «Գազանացած մարդը» վէպերուն համար այցելած է ածխահանքեր, գիշերած է Փարիզի շուկային մէջ, ճամբորդած է շոգեկառքով:

Լ. Թոլսթոյ «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն» վէպին համար այցելած է Պորոդինոյի դաշտը, «Յարութիւն» վէպին համար՝ այցելած ռուսական բանտ, խօսակցած բանտարկեալներու եւ ոստիկաններու հետ: «Իմ ընթերցողներին» յօդուածէն կ'երեւի, որ «Դաւիթ Բէկ», «Կայծեր», «Սամուէլ» վէպերը գրելու համար Րաֆֆի նամակներ յղած է ծանօթներու եւ բարեկամներու եւ խնդրած իրեն ուղարկել անհրաժեշտ փաստեր եւ տեղեկութիւններ Պարսկահայերու վերաբերեալ: «Խենթը» վէպը գրելու ժամանակամիջոցին, այն է՝ 1896-97ին, ես գնում էի Պաքու, վաղեմի տպաւորութիւններս նաւթային աշխարհից վերստուգելու եւ թարմացնելու համար, — կը գրէր Շիրվանզադէ:

Հետաքրքրական է Մուրացանի նամակը՝ ուղղուած Սեւանի նախկին վանահայր Սարգիս Փիլոյեանի «Առաքեալի» վերաբերեալ լրացուցիչ տեղեկութիւններ ստանալու նպատակով: «... «Առաքեալ»ի իմ հերոսին կը բերեմ Սեւան: Կղզու նըկարագիրը կատարեալ անելու համար ինձ պակասում է մի փոքրիկ բան, որ չեմ կարող լրացնել երեւակայութեան ուժով: Այդ այն է, որ ես լաւ չեմ յիշում կղզու բլուրի վրայ բարձրանալուց եւ Ս. Յարութիւն տաճարի տեղում կանգնելուց հորիզոնն ինչ լեռներ են փակում, այսինքն՝ թէ որ սարեր կամ թմբեր են լիճը շրջապատում: Ուստի յատկապէս նամակըս ստանալուց հաճեցէք մի համառօտ տեղեկութիւն ուղարկել այդ մասին ...»:

Գրողներ կան, որոնք իրենց գործերը անտիպ վիճակի մէջ ցոյց կուտան բարեկամներու, ծանօթներու՝ անոնց կարծիքը ունենալու համար: Պալզաք իր գրածները ցոյց կուտար քրոջը, կամ որեւէ մտերիմի մը եւ կ'ըսէր. — «Երբեք մի ըսէք, թէ լաւ է», այլ նշեցէք թերութիւնները, քանի որ գիտեմ գործին լաւ կողմերը: Նոյնը կ'ընէր Գողոլ: Գ. Սունդուկեան կը հրաւիրէր դերասաններ, որպէսզի իր ներկայութեան խաղան իր նոր գործերէն մէկն ու մէկը: Ան ամբողջ ժամանակ հայեացքը կ'ուղղէր դերասաններուն կողմը, որոշելու, թէ ինչ տպաւորութիւն կը թողու թատերգութիւնը անոնց վրայ: Մեծ թատերագիրը չէր վիրաւորուեր, երբ դերակատարները կ'առաջարկէին փոխել որեւէ տեսարան, առանձնապէս կը գնահատէր իր կնոջ կարծիքը:

Գրականութեան պատմութեան մէջ յիշատակուած են համագործակցութեան շատ փաստեր: Ծանօթ է Կէօթէի եւ Շիլլէրի բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը: Երկու գրագէտները շատ անգամ ստեղծագործած են միասին եւ նոյնիսկ համատեղ գրած են շատ գործեր («Քսենիա» շարքը, ուրիշ բանաստեղծութիւններ): Շիլլէրի մահով գրականութեան մէջ ծայր կուտայ վէճ մը այն մասին, թէ որու պէտք է վերագրել համատեղ գրըուած գործերուն հեղինակութիւնը՝ Շիլլէ՞րի, թէ Կէօթէի: Վէճը յետագային լուծուեցաւ հետեւեալ ձեւով. Համատեղ գրուած գործերը զետեղուեցան թէ՛ Կէօթէի եւ թէ՛ Շիլլէրի երկերու հաւաքածոներուն մէջ:

Ա. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԲԻՒՐԱԿԱՆԻ ԱՍՏՂԱԴԻՏԱՐԱՆԸ

ԽՄԲ. — Աստրոնոմի ամսաթերթի Մարտի թիւին մէջ լոյս տեսած է ստոր... յօդուած մը նուիրուած Բիւրականի՝ Վ. Համբարձումեանի եւ Ն. Իվանովայի ըն... տորագրութեամբ: Ստորեւ գլխաւոր մասերը —

Բիւրականի աստղադիտարանը, որ Հայաստանի Գիտութեանց Կաճառի գիտական կեդրոնն է, կը գտնուի Երեւանէն 35 քիլմ. հիւսիս – արեւմուտք, Արագածի հարաւային երեսին:

Մասնագէտները յիշեալ վայրը ընտրեցին հետեւեալ պատճառներով. Ա) Ծովու մակերեսէն 1400 մ. բարձր էր: Բ) Անամպ եւ պայծառ գիշերները շատ են: Գ) Հարաւ նայող ընդարձակ հորիզոն մը կը բացուի: Այս բոլորը կենսական անհրաժեշտութիւններ են աստղային հետազօտութիւններու համար:

Աստղադիտարանին շինութիւնը սկսաւ 1946ին: Մինչեւ 1950 Բիւրականի մէջ հաստատուեցան երեսուն հեռադիտակներ, որոնցմէ մեծագոյնը՝ 25 սմ. տրամագիծ ունեցող հայելիով ցոլացող հեռադիտակն է (թելեսքոփ), միացած լուսապատկերացոյցի մը (սփեքթրոսքոփ), որ կը ծառայէ ուսումնասիրելու զանազան բնոյթի աստղեր՝ անդրմանիշակագոյն լոյսով:

1950ին հաստատուեցաւ 40 սմ. տրամագիծով ցոլացման հեռադիտակ մը, իսկ 1954ին՝ 53 սմ. տրամագիծով Շմիտեան հեռադիտակ մը, որ այդ ժամանակաշրջանին մեծագոյնն էր իր տեսակին մէջ ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ:

Քանի մը տարի առաջ աստղադիտարանը օժտուեցաւ հարիւր սմ. տրամագիծ ունեցող Շմիտեան նոր հեռադիտակով մը, որ ունի երեք պրիզմակ եւ կը ծառայէ աստղերու ուսումնասիրութեան եւ բաղդատութեան: Այս հեռադիտակը, որ շատ յստակ եւ լուսաւոր կերպով ցոյց կուտայ աստղերը, բոլորովին ինքնաշխատ է եւ իր տեսակին լաւագոյններէն է:

Մօտ ատենէն Բիւրականի մէջ պիտի հաստատուի աւելի մեծ Շմիտեան հեռադիտակ մը՝ 260 սմ. տրամագիծով եւ բոլորովին ինքնաշխատ: Սրահը, ուր դըտեղուած պիտի ըլլայ այս հեռադիտակը, պիտի ունենայ մնայուն եւ անփոփոխ ջերմութիւն մը: Աւելցնենք, որ Շմիտեան հեռադիտակները իրենց տեսակին լաւագոյններէն են, հակառակ այն բազմապիսի դժուարութիւններուն, որոնց կը հանդիպին հեռադիտակ պատրաստողները:

Տիեզերական ռատիօ – ճառագայթները ուսումնասիրելու համար, Բիւրականի մէջ հաստատուած են նաեւ տարբեր գործիքներ եւ ռատար – հեռադիտակներ:

Բազմաթիւ աշխատանքներու կարգին,

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Իրաւ ալ երիտասարդ Թարգմանը աչքը չորս կողմը պտըտցնելով՝ ուրիշ բան չտեսաւ, այլ պատին երկայնքը դրուած փայտէ ցած նստարան մը եւ մէջի կողը դրեթէ սպառած լամբար մը:

— Լաւ մը խուզարկեցէք, բայց կինը հեղինական շեշտով մը:

Երիտասարդը թէեւ առնուեցաւ կնոջ այդ հեղնութենէն, սակայն առանց յայտնի ընելու, սկսաւ ուշադրութեամբ զննել փայտէ նստարանին ներքեւը, ուր միայն սիկարէթի պարապ տուփ մը գտաւ զոր խնամքով գրպանը տեղաւորեց, յետոյ լամբարը, որ խոշոր քարի մը վրայ դըրուած էր, տեղէն հանեց եւ ներքեւը նայեցաւ, յետոյ փորձեց քարն ալ վերցնել սակայն չյաջողեցաւ:

Բոլոր այս խուզարկութիւնը հազիւ քանի մը վայրկեան տեւած էր:

— Բարեկամ, արդեօք լմնցուցի՞ք ձեր փնտռտուքը, ըսաւ Անգլիացին իր ընկերոջ, որ շուարած ու ամօթահար կերպարանք մը առած էր:

— Այո՛, կմկմաց այս վերջինը. այո՛, բան մը չկայ մէջտեղ, կարծես թէ այս դաւադիրները մեր այցելութեան կը սպասէին եւ նախապէս ամէն զգուշութիւն ձեռք առեր են... վտանգաւոր հետքերը մէջտեղէն վերցնելով...:

— Այո՛, միայն թէ խելք չեն ըներ ամէնէն կարեւոր բաները, այն է իրենց անձերը փախցնել, պատասխանեց Անգլիացին. շիտակը զարմանալի անխոհեմութիւն:

Երիտասարդ Թարգմանը չպատասխանեց այս խօսքերուն, որոնք ուղղակի ծաղրանք մըն էին իր ըրած դիտողութեան եւ խօսքը փոխելու համար ըսաւ.

— Եթէ կը հաճիք, ճամբայ ելլենք եւ կարծեմ լաւ կ'ըլլայ եթէ լամբարը միասին առնենք լուսաւորուելու համար, որովհետեւ մութին մէջ բաւական դժուար է քալել ցած գետնափորին մէջէն... մանաւանդ որ տիկինը մեզի պիտի ընկերանայ:

— Ո՛հ, իմ մասիս մի մտածէք, ես վարժուած եմ այդ գետնափորին մութ տեղերէն երթալ գալու, պատասխանեց կինը անտարբեր ձեւով մը:

Այսուհանդերձ Թարգմանին տուած խորհուրդը շատ բանաւոր թուեցաւ Մաք Լայնի, որ լամբարը ինք ձեռքը առնելով՝ ձեղքուածքէն անցաւ եւ ըսաւ.

— Ես ձեզ կ'առաջնորդեմ, ինծի հետեւեցէք:

Քանի մը վայրկեան ետք բաց օդին ելած էին:

Թարգմանը իր սուլիչը հնչեցուց եւ պահնորդը, որ մօտերը կը սպասէր, երեւցաւ:

— Հասան աղա, ըսաւ երիտասարդը, վերջապէս գործերնիս լմնցաւ ու կը մեկնինք:

— Վա՛յ, կի՞ն մըն ալ կայ եղեր մէջերնին, գոչեց պահնորդը դիտելով երկայնահասակ նիհար կինը:

— Այո՛, ինչո՞ւ կը զարմանաս...

— Ձէի կրնար հաւատալ, որ կիները այս տեսակ գործերու ալ կրնան մասնակցիլ, պատասխանեց այն, որուն Հասան աղա անունը տուած էր Թարգմանը:

Կինը որ այս խօսքերը լսած էր, գլուխը դէպի Հասան աղային դարձուց եւ պատասխանեց.

— Իցի՛ւ թէ կիներուն չափ դուք ալ սիրտ ու արիութիւն ունենայիք... այն ատեն պիտի չստորնանայիք այսպիսի դերեր կատարելու...:

— Ի՞նչպէս կը համարձակիք նախատել մարդիկ, որոնք վեհափառ սուլթանին հրամանները կը կատարեն, գոչեց Թարգմանը այս խօսքերէն վիրաւորուած, մինչ Հասան աղան սպառնական կերպարանք մը դէպի կնոջ վրան կը քալէր:

Սակայն Մաք Լայն իսկոյն միջամտեց եւ խրոխտ ձայնով մը գոչեց Թարգմանին երեսին.

— Կը հրամայեմ ձեզի պատկառանքով վարուիլ մեր կալանաւորին հետ, հակառակ պարագային գործ պիտի ունենաք ինծի հետ...:

Այս խօսքերը այնպիսի թափով մը արտասանած էր որ երկու մարդիկը շփոթած մնացին եւ ետ ետ քաշուեցան:

— Տիկին, հաճեցէք ինծի հետեւիլ, շարունակեց Անգլիացին քալել սկսելով:

Թարգմանը սակայն իր պաշտօնա... թիւնը գտած ըլլալով, եւ ուզելով կեր... պով մը փոխարինութիւն մը առնել, ըսաւ.

— Մոռցանք տիկնոջ վրան գլուխը խու... զարկելու, ինչպէս որ ըրինք միւս ձեր բակալեալներուն:

— Ես պէտք չեմ տեսներ այդ խուզար... կութեան, պատասխանեց Մաք Լայն կըտ... րուկ կերպով:

— Բայց...:

— Բաւական է ալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(113 – Շար.)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ի առաւօտուն, աշակերտութիւնը արդէն պատրաստ էր այն հաւաքոյթին, որ տեղի պիտի ունենար ի յիշատակ Մեծ Եղեռնի նահատակներուն :

Օրեր առաջ, ըստ սովորութեան, իւրաքանչիւր ուսուցիչ բացատրած ու խօսած էր դասարաններու մէջ, բայց այժմ հանդիսաւոր մասն էր որ պիտի կատարուէր :

Ժամը 10ին, բոլորը իրենց համազգեստով անձայն, անշշուկ, երկիւղածութեամբ մտան սրահ, ուր՝ անկիւնը դեղուած խնկամանէն քուլայ – քուլայ կը բարձրանար ծուխը :

Խորհրդաւոր լռութեան մէջ, բացումը կատարեց, վարժարանի տնօրէնուհին, Օրիորդ Գարագաշեանը : Շատ գեղեցիկ ու ցայտուն կերպով նկարագրեց եօթ օրուան հանդէսին իմաստը, իր խօսքը կեդրոնացուց գլխաւորաբար հետեւեալ կէտերու վրայ. «Թշնամին ուզեց ոչնչացնել մեզ ու ընդմիշտ ջնջել հայ անունը, բայց այսօր մեր ազգը, ոչ միայն կը պահէ իր գոյութիւնը, այլեւ առաւել քան երբեք երիտասարդ՝ ալ աւելի մշակուած՝ առաւել առոյգ եւ կենսունակ ամէն մարզի մէջ կը մրցի քաղաքակիրթ ժողովուրդներու հետ : Ապա կոչ ուղղելով աշակերտութեան ըսաւ. «Անոնք նահատակուեցան որ դուք ապրիք : Եղէք անոնց արժանաւոր ժառանգորդները, հայ մնացէք ու գուրգուրանքով պահեցէք մեր քաղցրահնչիւն լեզուն, գիրն ու գրականութիւնը, մեր դարաւոր աւանդութիւնները, պատմութիւնն ու մշակոյթը, փոխանցելու համար զանոնք ձեր յաջորդներուն : Դուք առանձնաշնորհեալներ էք, գտնուելով հայ վարժարանի մը մէջ ուր՝ առիթն ունիք մեծնալ ու զարգանալ հայ ոգիով ու տոգորուիլ մեր փառապանծ մշակոյթով :

Վարժարանի աշակերտուհիները, մաքուր առոգանութեամբ յաջորդաբար արտասանեցին նահատակ գրողներու գործերէն. —

Աննա Կոստանեան Դանիէլ Վարուժանի «Առկայծ ճրագը» :

Մանուշակ Մանուկեան «Կարօտի նամակ»ը : Սիլվա Փուշուճեան յուզիչ կերպով կարդաց Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր»ը : Էլիզաբէթ Քէլէճեան «Կոմիտաս մանկավարժ» գրութենէն հատուած մը :

Արտասանեցին ու կարդացին նաեւ հետեւեալ փոքրերը. —

Տիգրիս Պէզիրճեան «Հայ տառեր» :

Ֆլորանս Ժամեան «Ես իմ աշխարհը» :

Հռիփսիմէ Տէմիրճեան «Ձօն Ապրիլեան Եղեռնի հայ նահատակներուն» :

Ամէնէն վերջը խօսք առաւ, Գիւտ Ծ. վարդապետ Նագգաշեան, որ նոյնպէս յոյժ պատկերալից կերպով նկարագրեց Եղեռնը, խօսելով անոր պատճառ հանդիսացող դահիճներու մասին :

Տպաւորիչ էին գրուածներու մէջբերումները եւ տուած գեղեցիկ օրինակներով բացատրութիւնները : Ծանրացաւ Հայու բարձր ոգիին, անընկճելի կամքին, իմացականութեան եւ ընդունակութեան բացառիկ կարողութիւններով օժտուած ցեղի մը, որուն պատկանած ըլլալու հպարտութիւնը պէտք է ունենանք : Ցեղ մը որ գիտցաւ իր դարաւոր անունը յաւերժացնել :

Ապա պահպանիչով փակեց հանդիսութիւնը, որուն յաջորդող «Հայր մեր»ը մեղմ ու քաղցր տարածուեցաւ սրահին մէջ :

Աշակերտուհիներու աչքերուն մէջ կը նշմարուէր արցունքի կայլակներ :

Պահը յուզիչ էր ու տպաւորիչ :

Լ. Փ.

հոս կ'ուսումնասիրուին աստղախումբերը (կալաքսի) եւ, մասնաւորապէս, մեծ աստղախումբը՝ որու մաս կը կազմէ արեւն իր մոլորակներով :

Տիեզերքի մէջ կը գտնուին բազմահազար աստղախումբեր՝ իւրաքանչիւրը բաղկացած մեր արեգակին նման միլիոնաւոր աստղերէ : Բաւական հետաքրքրական աշխատանքներ կատարուած են 1947 – 1950ի միջեւ, եւ բազմաթիւ աստղախումբերու ցոլքի փոփոխումները ուսումնասիրելով կարելի եղաւ որոշ գաղափար մը կազմել աստղերու ծնունդին եւ կազմութեան մասին :

Բազմաթիւ հետաքրքրական աշխատանքներ կը կատարուին Բիւրականի մէջ՝ տիեզերքի միւս աստղահոյլերուն եւ անոնց կորիզային կազմուածքներու ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ : Այս ուսումնասիրութիւններու ընթացքին յղացուած զանազան ենթադրութիւններն ու գաղափարները ճանչցուած եւ նոյնիսկ ընդունուած են բազմաթիւ օտար աստղագէտներու կողմէ :

Յիշատակենք, որ Փրոֆ. Վ. Համբարձումեան Միջազգային Աստղաբաշխութեան Միութեան նախկին նախագահն էր, ինչպէս նաեւ այժմու տնօրէնն է Բիւրականի աստղադիտարանի :

ԿՈՉ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի ընկեր ռազմիկ,

1914–1918ի համաշխարհային պատերազմին, ցեղասպանութեան ամենամեծ եղեռնը գործուեցաւ, նպատակ ունենալով բնաջնջումը հայ ժողովուրդին :

Զարդարարը փոխադարձաբար հարուածելու նպատակաւ, ֆրանսական բանակի կողքին կազմուեցաւ Հայկական Լեգէոնը :

Վրէժի զգացումով մղուած հայ կամաւորներ փութացին աշխարհի չորս ծագերէն եւ կատարեցին իրենց պարտականութիւնը՝ Արարայի բարձունքներուն վրայ թշնամի ուժերու դէմ կռուելով արիաբար, բարձրացնելով պատիւը Հայութեան՝ միջազգային դետնի վրայ :

Անոնցմէ տասնեակներ ինկան պատուոյ դաշտին վրայ զէն ի ձեռին :

Այդ պատերազմին մասնակցող կամաւոր ռազմիկներու կողմէ 1917 թուականին կազմուեցաւ «Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախ. Ռազմիկներու Միութիւնը», որ գոյութիւն ունի մինչեւ այսօր :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին, մօտ 8000 ֆրանսահայ երիտասարդներ մասնակցեցան կռիւներուն բոլոր ռազմաճակատներուն վրայ, տալով բազմաթիւ զոհեր :

Հայ նահատակներու արիւնը այսպէսով խառնուեցաւ, երկու անգամ, ֆրանսական բանակի քաջարի զինուորներու արիւնին :

Թափուած այս արիւնը պէտք չէ մոռացութեան տրուի, այլ ընդհակառակն պէտք է արժէքաւորուի :

Ուրեմն, կոչ կ'ընենք Ֆրանսական Բանակի բոլոր հայ նախկին ռազմիկներուն, որ գան բոլորուին մեր Միութեան շուրջը,

1) Յաւերժացնենք մեր զոհուող ընկերներու յիշատակը,

2) Պաշտպանենք մեր ռազմիկ ընկերներու արեան գնով ձեռք բերուած իրաւունքները :

Այս նպատակները իրագործելու համար, յանուն ֆրանսահայ գաղութի շահերուն, Միութեան անդամներու թիւը պէտք է աւելի ստուարանայ :

Ուստի, ո՛վ հայ ռազմիկներ, նուիրական պարտականութիւն կը ծանրանայ ձեր վրայ, գալ անդամակցիլ «Ռազմիկներու Միութեան», որու զօրացումը, անգնահատելի ուժ մը պիտի կազմէ, յաջողցնելու համար բազմաթիւ ձեռնարկներ :

Եկէ՛ք միացէք մեզի : Գիտենք որ բազմաթիւ էք դուք :

Միութեան գրասենեակը բաց է, ցնոր տնօրինութիւն, ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները ժամը 18–20 :

Հայ Ռազմիկներու Միութեան
Վարչութեան կողմէ

Նախագահ Գ. ՊԱԳՐՃԵԱՆ
Ընդհ. Քարտուղար Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

Փարիզ, 25–4–68

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Ուրբաթ ցերեկ Մոնմորանսիի Հանդստեան տան մէջ ճաշ մը տեղի ունեցաւ, Տոքթ. Վահրամ Ջիլինկիրեանի (Վակրամ), Ազգային արժանիքի կարգի մետալին արժանանալուն առթիւ :

Ճաշին ներկայ էին երեսփոխան Ռընէ Ռիպիէռ, նահանգապետ՝ Ժերար, Ընկերային Հարցերու նախարարութեան ներկայացուցիչը, Տոքթ. Վակրամ, որ այս առթիւ Սէն – Ռաֆայէլէն Փարիզ եկած էր, ինչպէս նաեւ Աղքատախնամի վարչութիւնը իր լրիւ կազմով :

Վարչութեան ներկայ նախագահ Պ. Նուպար Յովհաննէսեան, յայտնեց նախ թէ իրենց կազմակերպութիւնը եւ Հանգստեան Տուները չէին ըլլար ինչ որ են, առանց ֆրանսական Իշխանութեանց օժանդակութեան եւ անվերապահ աջակցութեան : Աւելցուց թէ այսօր այն պատիւը, որ կ'ընծայուի պատուոյ նախագահ Տոքթ. Վակրամի, իր արձագանգը կը գտնէ Աղքատախնամի ամբողջ կազմակերպութեան մէջ : Աւելորդ նկատեց ծանրանալ Տոքթ. Վակրամի արժանիքներուն վրայ, տրուած ըլլալով որ եղած մեծարանքը շատ աւելի խօսուն է քան որեւէ բառ : Յամառ աշխատող եւ զոհաբերուող Տոքթ. Վակրամ ձեռնհասութեամբ վարեց իր աշխատանքը, զոր իր յաջորդները պիտի տանին նոյն ոգիով, իրենց կարելիութեանց սահմաններուն մէջ :

Ապա խօսք առաւ երեսփոխան Ռիպիէռ, որ ցաւ յայտնեց թէ միայն կապոյտ ժապաւէն մը կը ստանայ Տոքթ. Վակրամ, մինչ արժանի է կարմիրին (պատուոյ լեգէոն) բայց կարեւորը անշուշտ գոյները չեն, այն ճանաչումը այն աշխատանքին, զոր տարած է Տոքթ. Վակրամ :

Նահանգապետ Ժերար, յանուն Հանրապետութեան նախագահին, շքանշանը դրաւ Տոքթ. Ջիլինկիրեանի կուրծքին, որ յուզուած, երախտագիտական իր ըզգացումները արտայայտեց :

Ճաշը վերջացաւ շատ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ :

Ա.

ՊՕՂՈՍ – ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Պօղոս Նուպար Փաշա Հիմնարկութեան (11, Րիւ տ'Էկմոն, Պրիւսէլ 5) քարտուղարութիւնը կը յիշեցնէ ուսանողներուն որ թոշակի կամ փոխառութեան դիմումի ֆորմիւլէոններու ստացման վերջին պայմանաժամն է՝

ՄԱՅԻՍ 15

որեւէ դիմում որ այդ թուականէն ետքը հասնի նկատի չառնուիր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (180)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ֆրանսայի ճիւղը Մադրիտի ճիւղին ձեռնտուութիւն եւ պաշտպանութիւն ըրաւ, այսինքն անդրանկութեան պարտք կատարեց :

Ֆրանսա վերստին ազգային աւանդութեանց դիմեց առ առերեւոյթս՝ առանց զգալու հերոսային դահլիճներու գերի ըլլալէ եւ հրատարակելէ. պատական թերթերէ «Դիւցազն Անտիմարի» մականունը առնող Անկուլէմի դուքսը յաղթական դէրքով մը, որուն փոքր ինչ կը հակէր իր հանդարտ կերպարանքը, հասարակութեան հին ու խիստ իրական ահաւորութիւնը ճնշեց որ պատականներու քիմերական ահաւորութեան հետ կը կռուէր, Անվարտիները (*) «տեսքամիզասս» անունով նորէն երեւան ելան ու՝ նեւոր այրի կիները ահաբեկելով միապետականութիւնը խոչընդոտ կանգնեց առաջդիմութեան առջեւ որ անիշխանութիւն կ'անուանուէր, 89ի տեսիլները հիմնովին ընդհատուեցան. Եւրոպա սպառնալով «կեցի՛ր» ըսաւ Ֆրանսական տեսիլին, որ աշխարհի չորս կողմը կը շրջէր :

Ֆրանսայի արքայազուն սպարապետին հետ Քարինեանի իշխանը, որ ետքէն Շարլ Ալպէր անունով Սարտէնիայի թագաւոր եղաւ՝ ժողովուրդներուն դէմ թագաւորներուն հանած այս խաչակրութեան կամաւոր զինուոր գրուեցաւ՝ կրենատիէլ աստէ ուսադիրներ կրելով. կայսրութեան ժամանակի զինուորները նորէն պատերազմի գացին, այլ ութ տարիէն ետք, եւ ալ ծերացած ու տրտում էին եւ Պուրպոններու սպիտակ ծոպը կը կրէին. կայսրութեան եռագոյն դրօշը օտար երկրի մը մէջ ափ մը դիւցազն Ֆրանսացիներէ կը պարզուէր ինչպէս երեսուն տարի առաջ սպիտակ դրօշը Կոպլէնցի մէջ պարզուած էր. վանականները մեր զինուորներուն հետ խառնուեցան. ազատութեան եւ նկարագրութեան ոգին սուիններու զօրութեամբ զգաստացաւ. սկզբունքները թնդանօթներով նուաճուեցան. Ֆրանսա իր զէնքով աւրեց ինչ որ միտքով շինած էր. մանաւանդ թէ թշնամիին պարագլուխները ծախուեցան, զինուորները վարանեցան. քաղաքները միլիոնաւոր ֆրանքի զումարներով պաշարուեցան : Ռազմական վտանգներ բնաւ չեղան. այլ սակայն պայթիւններ կրնային տեղի ունենալ այն ամէն հանքերու մէջ, որոնք յանկարծ կ'առնուին եւ կը գրաւուին : Քիչ արիւն թափեցաւ, քիչ պատիւ վաստըկուեցաւ. ոմանք անպատիւ եղան, ոչ ոք փառք ունեցաւ. ահա այսպէս վերջացաւ Սպանիայի պատերազմը, զոր Լուի ԺԴ.էն սերող իշխանները մղեցին եւ Նափոլէոնէն ծագում առնող զօրապետներ առաջնորդեցին :

Այս պատերազմը ոչ մեծ պատերազմը եւ ոչ մեծ քաղաքականութիւնը յիշեցնելու տխուր բախտը ունեցաւ :

Քանի մը զինուորական եղելութիւններ կարեւորութիւն ունեցան, ասոնց մին է մանաւանդ Թրոքատէրոյի առումը, որ գեղեցիկ կռիւ մը եղաւ, բայց վերջապէս կը կրկնենք թէ այս պատերազմին փողհարները անախորժաբար կը հնչէն, պատերազմ մը որ ամբողջութեանը մէջ կասկածելի երեւցաւ. պատմութիւնը իրաւունք կուտայ Ֆրանսայի երբ Ֆրանսա կը վարանի ընդունելու այս կեղծ յաղթանակը :

Յայտնապէս նշմարուած է թէ դիմադրելու պաշտօն ունեցող սպանիացի պաշտօնակալներէ ոմանք շատ դիւրութեամբ կ'ընկրկէին, յաղթութեան մէջէն կաշառակերութեան հոտը առնուեցաւ, կարծուեցաւ թէ աւելի զօրապետները քան թէ պատերազմները վաստկուած էին, եւ յաղթող զինուորը նուաստութեամբ հայրենիք վերադարձաւ : Իրօք նուաստ պատերազմ, որուն դրօշակին ծալքերուն մէջ գրուած էր — «Ֆրանսայի դրամատունը» :

1878ի պատերազմին զինուորները, որոնց վրայ զարհուրելի կերպով մը փլած էր Սարակոս՝ յօնք կը պռստէին 1823ին՝ երբ կը տեսնէին բերդերու դիւրութեամբ բացուիլը, եւ կը սկսէին ցաւօք սրտի յիշել Փալաֆոքսը (**) :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

(*) Սան-Քիւլոթ կամ Անվարտի կը նշանակէ. — 1. բացարձակ հանրապետական, 2. ժողովուրդին ստորին դասի վերաբերող յեղափոխական, 3. «Անվարտի» նմանողը :

(**) Փալաֆոքսը Սարակոս քաղաքին կառավարիչն էր, որ 1803ին վաթսունեւմէկ պաշարումի դիմանալով, Ֆրանսացիները ստիպեց պաշարումը վերցնելու եւ հեռանալու :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Փերուզ Եսայեան եւ զաւակը՝ Պ. Կարապետ Եսայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԵՍԱՅԻ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ինչպէս նաեւ իրենց հարսին եւ կնոջ՝

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Հայրենիք Մկրտիչեան եւ զաւակը Յակոբ կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (5 Մայիս) Սէն Ժեռմի եկեղեցին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, իրենց սիրեցեալ զաւկին եւ եղբօր՝ Միշէլ Մկրտիչեանի *մահուան քառասունքին առթիւ :*

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Ժիրայր Դատաւորեանի, իր հօր Արմենակ Դատաւորեանի *կսկծալի մահուան առթիւ :*

×

Վալանսի Քրիստափոր կոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Դատաւորեանի իր հօր մահուան առթիւ :

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ 1915ի մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար :

Հանդիսաւոր պատարագը եւ հոգեհանգիստը կը մատուցանէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պատարագէն ետք պիտի կատարուի օրհնութիւնը Ս. Էջմիածնէ յատկապէս բերուած Խաչքարին որ զետեղուած է եկեղեցւոյ մէջ :

Յաւարտ պատարագի, ժամը 11.30ին ծաղկեպսակ պիտի զետեղուի Խաչքարին առջեւ : Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ մատուցանելու իր յարգանքը մեր բիւրաւոր նահատակներուն :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ Քաֆէ Լիոնի *վերի սրահը, ժամը 9ին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :*

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՕՄՈՆ — Կապ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 6 Մայիս, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը :

Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին :

Կիրակի, Մայիս 5, ժամը 15էն 20

Centre Administratif et Social
de la Mairie d'Asnières
Place de l'Hôtel de Ville

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ :

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.— ՍՕՍԻ պարախումբը ամբողջ կազմով ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւրքճէրեանի : *Ինչպէս նաեւ Սայաթ-Նովա համոյթը :*

Ջութակ մը ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէսեանի : *Արտասանութիւն՝* Զ. Ղարիպեան : *Երգ եւ զանազան անակնկալներ :*

Մուտք 5 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ

ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

5 Մայիս, Կիրակի ժամը 15ին Ազգ. Տան սրահը, 295, *Րիւ Պուալօ*

Կը խօսի Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին

Որուն կը մասնակցին Օրիորդներ Մանթարեան (*արտասանութիւն*), Ալթունեան (*երգ*), Տիկին Սարը-Կարապետեան (*արտասանութիւն*) :

Ինչպէս նաեւ «Նոր Սերունդ», «Սիամանթօ» պարախումբը :

Հանդէսէն ետք տեղի կ'ունենայ ընտանեկան խնջոյք :

Մուտքը ազատ է

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Առաջնորդ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին

Կը նախագահէ ՏԻԿ. Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Վալանսի քաղաքապետական խորհրդատու)

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին .— Ալիս Շամիրեան (*երգ, Նիսի օփերայէն*) : *Դաշնակահարուհի* Օր. Ալեքսանեան (*Մարսէյլի երաժշտանոցէն*) :

« Հայ Լեզուն », տրամախօսութիւն Նոր Սերունդին կողմէ :

Հայ արիներուն կողմէ՝ զուգապար (Անի Զաքարեան եւ Մ. Սահակեան) :

Մենապար՝ ԼԻԼԻ ՊԱԼԵԱՆ

Կիրակի, Մայիս 5 ժամը ճիշդ 3ին : :

HOTEL SPLENDIDE
31, Bld. d'Athènes

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Կարտան – Պլվէրի Գեղունի սրահին մէջ, այս Կիրակի (5 Մայիս) առաւօտեան ժամը 10ին, Նահատակաց Յուշատօնին առթիւ : Յաւարտ պատարագի՝ ընդհ. հոգեհանգիստ : Կարտանի եւ շրջանի Հայերը անխտիր կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալու :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

“ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ”Ի ԿՈՂՄԷ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

Շաբաթ, Մայիս 4, ժամը 20.45ին

Փարիզի մէջ վերջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի

— ՀՆԱՐՔԸ —

կատակերգութիւն 3 արար

Հեղինակ Ժան տը Լեթրազ, Թարգմ. Թ. Սրապեան, Բեմադիր – դերասան Միհրան Անտոնեան :

Դերակատարներ .— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Փիէռ Թէրզեան, Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան, Նազարէթ Պէշտիկեան, Սարգիս Մոստիչեան :

Տոմսերը կը ծախուին Տիկին Թաղէոսեանի մօտ 878-27-35

Տիկին Ուզունեան 254-17-74 — Տիկին Բալուեան 770-25-46

Նպարավաճառատուն Մասիս Ռիւ Սօլնիէ — Մ. Անտոնեան 738-21-18

SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 5 Մայիս 1968, ժամը 14ուկէսին

ՍՈՐՊՕՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

47, Rue des Ecoles, Paris (5e) — Métro : St. Michel ou Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Կը խօսին Ս. ՔԱՐԵԱՆ եւ WATINE ROUARD

(Ֆրանսական Կարմիր Խաչէն) : Կը մասնակցին ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզի Օփերայէն)

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (Արտասանութիւն), ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (դաշնակ), ԱԼԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆ (պար), ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ (եգիպտահայ երգիչ), ԺԱՔԼԻՆ ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ (երգ),

BALLET HONGROIS DE PARIS

Sous la direction de Madame KISS — chef d'orchestre Monsieur HERZOG

ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ԿՈՎԿԱՍ պարախումբը ղեկավարութեամբ ԱԼԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ եւ ընկերակցութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին

Տոմսերու գինն է 4, 5 եւ 6 ֆրանք

Ապահովել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղիէն, 15 Րիւ Ժան Կուժոն, եւ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզեան շրջանի անդամուհիներէն :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 16ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛ ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Երբ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ.

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

Tapiflex — Tapisom — Carpette

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Ազգ. Միութեան կողմէ

Չորեքշաբթի, Մայիս 29, ժամը 20.40ին

THEATRE DE LA POTINIERE, 7, Rue Louis le Grand, Métro : OPERA

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Ի Ն Չ Ո՞ Ի

Հոգեբանական ողբերգութիւն, 4 արար

Հեղինակ ՏԻԿԻՆ ԼԻՒՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկին Հ. Խտըրշեան-Լաշաաանէր, Օր. Սօնա Վարդանեան,

Օրիորդներ՝ Էվա եւ Սիրանոյշ Զօնթրեան, Անի Քէշիշեան, Վերոնիք Բամպուքեան, Պ. Պ. Աբգար Մարտիրոսեան, Գէորգ Թէրզեան, Վարուժան, Վահրամ Անտոնեան, Թապլաքեան, Վանէսեան, Վահան Սերեան, Մինաս Գոճաեան :

Prix des places : 15 et 10 franc (5 francs pour les Etudiants)

Les billets sont disponibles chez Madame Bakerdjian, 35 Rue de Trévise

Madame Markarian, 32 Rue de Trévise

et au Secrétariat de l'Union, 32 Rue de Trévise (1er étage)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 4 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 4 MAI 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11203
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
44e ANNÉE — No 11.203

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՄԻԱՅՆ ՀՈՂ ՉԷ

Երբ Տիկին Կապուտիկեան կը շեշտէ թէ .— «Մենք ձեզանից մի քիչ աւելի ենք հայրենասէր », իր գլխաւոր պատճառաբանութիւնն այն է թէ .— « Մենք երկիր ենք ստեղծել, ինչ որ աւելի դժուար է քան թերթի էջեր լցնել » :

Երկիր ստեղծել, հայրենիք կառուցանել, ոչ մէկուն մենաշնորհն է :

Հայրենիքը կառուցած է ամբողջ հայ ժողովուրդը, դարերու ընթացքին, կըռուելով, պայքարելով, ջարդուելով՝ վասն կրօնի եւ Հայրենեաց : Հայրենիք կառուցած են անոնք, որ ինկան Աւարայրի դաշտին վրայ, կամ Տէր Զօրի անապատներու մէջ, կամ Պետութեան մը ծնունդ տուին Սարդարապատի յաղթանակով :

Հայրենիք կառուցած են անոնք, որոնք ժամի լոյսով հայ մշակոյթ կերտեցին, Մեծաքանչ ստեղծեցին ու վանքերու մէջ, ձեռագիրներու վրայ, իրենց աչքին լոյսը քամեցին :

Հայրենիք կառուցած են անոնք, որոնք իրենց կեանքին ամառը տուին Սիբերիոյ մահարեր ձմրան, այն յանցանքին համար, որ ստէլին- սթալինեան վարչակարգը «յարմարաւոր» չէին նկատած հայ ժողովուրդին համար : Ու նաեւ մենք, որ Արարատ չենք տեսած, բայց ակամայ նետուած ի Սփիւռս աշխարհի, դիմացանք, տոկացինք հաւատարիմ մնալու համար Մաշտոց ծնող մեծ ժողովուրդին :

Ծանօթ է Թեմիստոկլէսի պատասխանը, 480ին, երբ Աթէնք պարպուած էր ու ըսպարտացի զօրավար մը կ՚ընդդիմախօսէր. — « Ամբողջ հայրենիքդ պարպեր ես, դուն իրաւունք չունիս խօսելու » : «Հայրենի՛ք, կը պատասխանէ Թեմիստոկլէս, հայրենիքս հողը չէ, զոր լքեցի, այլ այս բազմութիւնն է, մեր հայրերը, մեր մայրերը, մեր զաւակները, մեր աստուածները, այս ամբողջ ժողովուրդը, որ ազատ ապրելու համար, այժմ ապաստանած է նաւերուն մէջ » :

Ամբողջ ժողովուրդի մը կէսը նետեցին այս նաւերուն մէջ՝ որոնց անունն է Միջին Արեւելք, Եւրոպա կամ Ամերիկա :

Հարցը այն չէ, թէ ո՞վ է աւելի հայրենասէր : Բայց եթէ Տիկին Կապուտիկեան բաղդատական մը կ՚ուզէ անպայման, պէտք է անդրադառնայ թէ ի՞նչ պայմաններու տակ Ապրիլեան սերունդը ըսփիւռք ստեղծած է : Բայց Տիկին Կապուտիկեան անբաւարար նկատելով տարուած աշխատանքը, քէֆ կը գտնէ Դպրոցէրի շաբաթական տասը ժամ հայերէնի դասընթացքը, առանց անդրադառնալու թէ այդ ժամերը յաւելեալ պահեր են դպրոցական պետական ծանրաբեռնուած ծրագրի մը վրայ : Կը պահանջէ, որ օտար լեզուներով ձօն հրատարակութիւններ ընենք, «սոցիոլոգիական» աշխատանք տանող մարմին ստեղծենք եւն. եւն :

Մենք չենք հարցներ թէ հայերէնի քանի՞ ժամեր կան հայրենիքի օրէ օր աւելցող մօտ եօթը տասնեակ ռուսական դպրոցներուն մէջ : Թէ ռուսերէնէ զատ, օտար լեզուներով հրատարակութիւններ — օրինակ ցեղասպանութեան մասին — ինչո՞ւ չըներ Երեւանը, որ Պետութիւն է եւ իր տրամադրութեան տակ ունի նման աշխատանքներու մասնագէտներ, դիւաններ ու այլ կարելիութիւններ :

Եթէ մենք այս հարցումները չենք ըներ, պատճառն այն է թէ ծանօթ ենք Երեւանի դժուարութիւններուն, զորս կը պարզէ հայ ժողովուրդին համար «յարմարաւոր» վարչակարգը :

Եւ եթէ մենք «հող» չունինք մեր ոտքերուն տակ, բայց «Հայրենիք»՝ մեր սրտերուն մէջ, այդ չի նշանակեր թէ պակաս հայրենասէր ենք, վասնզի հայրենիքը միայն հող չէ :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՏՕՂԱՆՑՔԸ

ԵՕԹԸ ՄԻԼԻՈՆ ԵԳԻՊՏԱՑԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ ՆԱՍՐԻ ՀԵՏ

Ինչպէս որոշած էր, անտեսելով Ապահովութեան Խորհուրդի միաձայնութեամբ քուէարկուած բանաձեւը, Իսրայէլ Հինգշաբթի օր, մեծ տողանցք մը կատարեց : Աւելի քան վեց հարիւր հազար հոգի ներկայ եղած են այս տողանցքին, որ կը նշէր Իսրայէլի պետութեան քսանամեակը :

Ոչ մէկ միջադէպ պատահած է եւ նոյնիսկ քանի մը Արաբներ իբրեւ հանդիսատես ներկայ եղած են տողանցքին :

Այդ տողանցքին ընթացքին ցուցադրըուած են նաեւ խորհրդային այն հրասայլները, որոնք գրաւուած են Արաբներէն, վեց օրուան պատերազմի ատեն :

Այս քսանամեակին առթիւ վարչապետ Էշքոլ ճառ մը խօսած է ձայնասփիւռէն շեշտելով . — « Մեր նպատակակէտն է այն վճռականութիւնը զոր ունինք ընդունուած և ապահով սահմաններու որոնք Իսրայէլի պիտի տան ամբողջական ապահովութիւն մը » :

Աւելցուցած է թէ իր կառավարութիւնը որոշած է չվերադառնալ այն սահմանագլուխներուն որոնք վտանգներ կը ներկայացնեն երկրին համար : Ապա ծանրացած է այն ջանքերուն վրայ զորս պէտք է թափել Իսրայէլ բերելու համար խորհրդային Հրեաները :

Դամասկոսի եւ Պէյրութի մէջ բազմաթիւ ցոյցեր տեղի ունեցած են բողոքելու համար իսրայէլեան ուժերու տողանցքին դէմ Երուսաղէմի մէջ : Կարեւորագոյնը տեղի ունեցած է Պէյրութի մէջ, ու քանի մը հազար հոգի փողոց իջած են, ցուցատախտակներով, ուր կարելի էր կարդալ. — « Ձեր տողանցքը ձեր թաղումը պիտի ըլլայ » , « Նասր, քեզ կը սիրենք, մեր արիւնը, մեր սէրը, մեր կրօնքը, ո՛վ կամալ » :

×

Եգիպտոսի մէջ, եօթը միլիոն Եգիպտացիներ հանրաքուէով վաւերացուցած են Նասրի տարած քաղաքականութիւնը : Հանրաքուէի մասնակցողներու համեմատութիւնը մեծ եղած է :

Միւս կողմէ Նասր նամակ մը ղրկած է նախագահ Նասրի շնորհակալութիւն յայտնելու համար Ամերիկայի, որ Իսրայէլի դէմ քուէարկած է Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ : Այս նամակը առաջինն է Նասրէն Ճոնսընի, այն օրէն երբ Եգիպտոս խզեց իր յարաբերութիւնները Մ. Նահանգներուն հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՆԹԷՐԻ (Փարիզի արուարձան) համալսարանի տեսուչը փակեց համալսարանը վերջ տալու համար միջադէպերուն եւ խռովութիւններուն զորս ուսանողները կը շարունակեն : Իւրաքանչիւր լսարան (ֆաքիւլթէ) պիտի բացուի հետզհետէ եւ ընդունի միայն կանոնաւորաբար արձանագրուած ուսանողները :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ռըսք, Ներկայացուցչական ժողովի արտաքին յանձնախումբին առջեւ, պաշտպանած է արտասահմանի օժանդակութեան պիւտճէին ծրագիրը, որ կը հասնի 2900 միլիոն տոլարի (մօտ 15 միլիառ ֆրանք) :

ՀԱՆՕՅ մերժեց Ինտոնեզիոյ առաջարկը նաւու մը վրայ հանդիպելու ամերիկացի բանագնացներուն : Հիւսիսային Վիէթնամի համար, եթէ Միացեալ Նահանգները իսկապէս հանդիպում կ՚ուզեն, «պատիւ կորսնցնել չէ ընդունելով Փնոմ – Փէնհ կամ Վարշաւա տեսնուիլ » : Ինտոնեզիոյ առաջարկը մերժելով Հանոյ հետեւեալ պատճառաբանութիւնները կ՚ընէ .— Ա) Սուքարնոյի հեռացումէն ի վեր, Ինտոնեզիա երթալով աւելի արեւմտասէր քաղաքականութիւն մը կը վարէ եւ հակահամայնավար : Բ) Փեքինի եւ Ճաքարթայի յարաբերութիւնները մէկ կողմէ եւ Մոսկուայի ու Ճաքարթայի յարաբերութիւնները միւս կողմէ երթալով վատթարացած են իբրեւ հետեւանք 1965ին համայնավար քանի մը հազար Ինտոնեզիացիներու ջարդին : Վերջապէս Հանոյ կը խորհի թէ Վիէթնամցիները, այդ նաւուն վրայ միայն գիրենք հիւրասիրողներէն կախում պիտի ունենան, իրենց հեռագիրներն ու զանազան հաղորդագրութիւնները ղրկելու համար դէպի Հանոյ :

ՍՈՐՊՈՆԻ մէջ հրդեհ մը ծագեցաւ Հինգշաբթի առաւօտ, գրականութեան ուսանողներու միութեան բաժնին մէջ, որ Մատենադարանին վրայ կը գտնուին : Կը կարծուի որ ծայրայեղ – աջ տարրերու գործն է :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, երկու անձնաւորութիւններ եւս հսկողութեան տակ առնուած են : Ռալլիս, որ Հանրային Կարգապահութեան նախկին նախարար էր եւ Աջի ղեկավարներէն մէկը ու Մավրոս, որ Ազգ. Դրամատան նախկին կառավարիչ էր :

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ հասած լուրերու համար, Իսրայէլցիներու 78 առ հարիւրը կը խորհի թէ գրաւուած հողերուն մէկ մասը պէտք է վերադարձուին Արաբներուն, կարգադրութեան մը փոխարէն : Այս է կառավարական Տավառ թերթին ձեռք ձըգած արդիւնքը հանրային կարծիքի քննութենէ մը ետք :

ԹՈՒՐՔԻԱ

— * —

ՑՈՅՑԵՐՈՒՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Ապրիլ 30) հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը քաղենք այն արիւնալի ցոյցերուն մասին, որոնց արձագանգ հանդիսացած էինք մեր նախորդ թիւով .—

ԱՆԳԱՐԱ .— Իզմիրէ ետք, Անգարայի մէջ ալ արիւնալի դէպքեր պատահեցան 29 Ապրիլի տարեդարձին առթիւ, ոստիկանութիւն եւ երիտասարդութիւն, զանազան խմբակներու բաժնուած, բուռն կռիւ մը մղեցին իրարու դէմ, քարերով կամ բիրերով իրարու վրայ յարձակեցան, տասը ոստիկան վիրաւորուեցան եւ յիսուն հոգի հսկողութեան տակ առնուեցան : Իրարու հակամարտ գաղափարներ ունեցող ուսանողներն ալ անխնայ զարկին իրարու, իրենցմէ ալ բազմաթիւ վիրաւորներ կան, աւելի քան 18 հոգի :

29 Ապրիլ, 1960ի դէպքերուն տարեդարձը տօնելու համար, Անգարայի մէջ զանազան կազմակերպութիւններ միթինկ գումարեցին երէկ, բայց ցուցարարները քանի մը խմբակցութեան բաժնուեցան, « յեղաշրջական » եւ «ազգայնական» անուններուն տակ, եւ բուռն կռիւ մը մղեցին իրարու դէմ, իրարու գլխուն քար, բիր եւ շիշեր նետեցին, Գըզըլ Այի հրապարակին վրայ : Ոստիկանութիւնը եւ ոստիկան զօրքը շղթայի տակ առին միթինկին վայրը եւ իրարմէ չէզոքացուցին կռուարար խմբակները, բայց անոնցմէ շատեր յաջողեցան խզել օղակը եւ նորէն իրարու հետ դէմ առ դէմ եկան : Միթինկի ընթացքին, յեղափոխութեան ի նըպաստ ճառեր խօսեցան Կիւնէշլի Կօգգայա, փրոֆ. Պահրի Սավճը, Ազիզ Նէսին, Իլհան Սէլչուք, բնական ծերակուտականներ Քեմիլ Գարավէլիօղլու եւ Գատրի Գափլան, որոնք ըսին թէ «հակառակ են այսօրուան վարչակարգին » , եւ զանազան տեսանկիւններէ քննադատեցին զայն :

Ժամը 18ին, միթինկը վերջ գտաւ եւ ցուցարար երիտասարդները դրօշներ, վերտառութիւններ եւ նշանատախտակներ բռնած, սկսան քալել դէպի Գըզըլայ, ուր իրարու ընդդիմադիր երիտասարդական խմբակներ գիրար նախատեցին եւ իրարու պոռացին փոխադարձաբար .

— Անկցի Ամերիկա, անկցի Փաշականութիւնը :

— Անկցին քոմիւնիսթները , անկցին :

— Անկցին Փաշիսթները, անկցին :

Բազմութեան մէջ երկարահասակ երիտասարդ մը երեւան ելաւ եւ իր համախոհները տարաւ մօտակայ փարքը, հոն խմբուած հակառակորդներուն հետ կըռուելու համար : Բարեբախտաբար ոստիկանները ատենին միջամտեցին եւ մեծ դժուարութեամբ բաժնեցին կոկորդ կոկորդի եկած երիտասարդները, որոնք գիրար կը խոշտանգէին : Անոնք հեռացան թէեւ, պահ մը վերջ իրարու հանդիպեցան նորէն Օրտու Էվիի առջեւ, եւ բիրերով իրարու վրայ յարձակեցան դարձեալ :

Երբ Ազիզ Նէսին կը ճառախօսէր, «ազգայնականներու » խմբակը պոռաց — Քոմիւնիսթներ, Մոսկուա գացէք : Եւ յառաջանալով դէպի բեմ, բարձրախօսին թելը կտրեց, որպէսզի ճառախօսին ձայնը չլսուի : Ցուցարարներէն ոմանց ձեռքը երկաթէ ձողեր գտնուեցան եւ անոնք այդ ձողերով ոստիկաններուն վրայ յարձակեցան, ոմանց գլուխը պատռելով : Յետոյ շարունակեցին իրենց ճամբան, « Սոսիալիսթ Թուրքիա, անկախ Թուրքիա կ՚ուզենք » աղաղակելով : Երկու հոգի գլխէն վիրաւորուեցան, ոստիկանութեան Բ. ճիւղի տնօրէնն ալ՝ ձեռքէն : Բնական ծերակուտական Մուճիփ Աթաքըլ, որ կազմակերպիչն էր միթինկին, տեսակ մը վերջնագիր տուաւ Հասարակական Ոստիկանութեան տնօրէն Էրտողան Ալըվէրի ըսելով .— Մինչեւ ժամը հինգ պէտք է ցրուէք այս խռովարարները : Հակառակ պարագային, մենք պիտի ընենք այդ բանը : Բնական ծերակուտական Սուպհի Կիւրսօյթրաք ալ ոստիկանութեան տնօրէնութենէն պահանջեց որ իրենց կեանքը ապահովութեան տակ առնուի : Բոլոր Բնական Ծերակուտականները եւ Հալքեան «կէս ձախ» երեսփոխաններ հետեւեցան միթինկին : Ծշդուած է որ ցուցարար երիտասարդները մանաւոր բիրեր պատրաստել տուած էին :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կը ծանուցանենք, թէ Ս. Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետը Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս, իր 18 Ապրիլ, 1968 թուակիր եւ 154 – 68 թուահամար պաշտօնագրով դրան եպիսկոպոսութեան պաշտօնին կոչեց Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Ս. Եպիսկոպոս Սարգիսեանը :

Դրան Եպիսկոպոսին պաշտօնն է հսկել Ս. Աթոռիս վանական ներքին կեանքին, հետեւիլ վանական տեսչութեանց գործունէութեանց եւ տնօրինել պարտն ու պատշաճը Միաբանութեանս կեանքին եւ գործունէութեան բարւոք ընթացքին եւ առողջ արդիւնաւորման համար :

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԿՆԻՔ

29 Ապրիլ, 1968
Անթիլիաս – Լիբանան

ԱՆԿԱԽ ԱՇԽԱՏՈՂՆԵՐՈՒ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

1966 Յուլիսին էր որ հրատարակուեցաւ «ոչ – հողագործական արհեստներուն պատկանող ոչ – թոշակաւոր աշխատաւորներու», այսինքն անկախ աշխատողներու հիւանդութեան դէմ ապահովագրութեան օրէնքը, որուն գլխաւոր տրամադրութիւններուն մասին տեղեկութիւններ տուած էի «Յառաջ»ի մէջ, աւելի քան տարի մը առաջ (19 եւ 20 Յունուար 1967):

Յոյս կար որ կարելի պիտի ըլլար օրէնքը գործադրել անցեալ տարուան ընթացքին, կամ ներկայ տարուան սկիզբը: Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն տակաւին տարի մը եւս պէտք է համբերել: Որովհետեւ նման օրէնքներու ընդհանուր տրամադրութիւններուն գործնական մանրամասնութիւնները մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն կը պահանջեն եւ անոնց կիրարկումին օրինական, վարչական, տնտեսական, ընկերային եւ այլ անդրադարձումներու ճշդումները երկար խորհրդակցութիւններու, հետեւաբար ժամանակի կը կարօտին:

Օրէնքին գործնական կիրարկումին վերաբերեալ հրամանագիրներուն մեծ մասը հրատարակուեցաւ, ազգային կեդրոնական Սնտուկը, ինչպէս նաեւ շրջանային Սնտուկները տեղաւորուեցան եւ 1968 Մարտ 21ի հրամանագիրը ճշդեց ապահովագրական նուազագոյն դրութեան էական գիծերը: Այսինքն ապահովագրութեան ենթականերու արձանագրութեան ձեւակերպութիւնները, հատուցումներու սպասարկութիւնը, բժշկական հսկողութիւնը: Նաեւ անդամավճարներու գանձումը յանձն առնել ուղող փոխադարձական կազմակերպութիւններու (միւթիւէլ), եւ ապահովագրական մասնաւոր ընկերութիւններու թեկնածութեան եւ պաշտօնական որակման պայմանները: Արտօնեալ ընկերակցութիւնները միայն իրաւասու պիտի ըլլան ապահովագրեալները արձանագրելու եւ անոնց անդամավճարները գանձելու:

Այս առթիւ Ընկերային Ապահովութեան (Սէքիւրիթէ Սոսիալ) Փարիզի շրջանային տնօրէնութիւնը, Ապրիլ 16էն ի վեր սկսած է պաշտօնական հարցարաններ ղրկել Փարիզի շրջանի այն աշխատողներուն որոնք նոր օրէնքին պիտի ենթարկուին, թելադրելով որ մերժեն պատասխանել իրենց դիմող բոլոր «այն կազմակերպութիւններուն կամ ընկերակցութիւններուն, որոնք կը յաւակնին իրաւասութիւն ունենալ տեղեկութիւն տալու եւ արձանագրելու»:

Անոնք որ մինչեւ 1968 Մայիս 10 ստացած չեն ըլլար վերոյիշեալ հարցարանը, կրնան դիմել իրենց շրջանային Սնտուկին, որուն հասցէն կարելի է ստանալ դիմելով՝ Քէս նասիոնալ տ'Ասիւրանս մալատի է մաթէրնիթէ տէ թրավայէօր նօն սալարիէ տէ փրոֆէսիօն նօն ակրիքօլ, 82: Րիւ տը Րիվօլի, Փարիզ (4):

Կը յիշեցնեմ թէ անկախ աշխատողներու հիւանդութեան եւ մայրութեան ապահովագրութեան պարտադրաբար ենթակայ են անխտիր բոլոր անոնք՝ որոնք իրենց հաշւոյն կ'աշխատին (ճարտարագործ, վաճառական, արհեստաւոր, բժիշկ, ատամնաբոյժ, փաստաբան, եւայլն) եւ արձանագրուած չեն ընկերային ապահովութեան ընդհ. ըէժիմին, եւ ոչ ալ հողագործական կամ աշխատաւորներու ըէժիմներուն: Այս ըէժիմները իրենց յատուկ կանոնագրութիւնը ունին եւ կ'ապահովեն ոչ միայն ամէն կարգի թեթեւ կամ ծանր հիւանդութիւնները, արկածները եւ վիրաբուժական գործողութիւնները, այլեւ օրավարձ՝ գործադադարի կամ անգործութեան պարագային եւ հանգստեան թոշակ:

Օրէնքին ենթակայ են նոյնիսկ այն անկախ աշխատողները որոնք հիւանդութեան դէմ անհատական ապահովագրութիւն ունին: Ընկերային Ապահովութեան տնօրէնութիւնը այսպիսիներուն կը թելադրէ ի զօրու պահել իրենց ապահովագրական պայմանագրութիւնը մինչեւ նոր օրէնքին գործադրութեան թուականը, այսինքն մինչեւ 1969 Ապրիլ 1, եւ այդ թուականէն յետոյ չեղեալ նկատել զայն (ռէզիլիէ) եւ կամ չարունակել, անդամավճարին վրայ զեղչ պահանջելով ապահովագրող ընկերութենէն:

Ոչ – թոշակաւոր աշխատողներու ապահովագրութեան պիւտճէն ամբողջովին պիտի ապահովուի միայն ենթարկեալներուն անդամավճարներով: Իւրաքանչիւր ընտանիքի պետ միայն մէկ անդամավճար պիտի տայ իրեն եւ իր ընտանիքին համար: Վճարումի ենթականերու թիւը կը հասնի 2·200·000ի, իրենց պարագաներով մօտ հինգ միլիոնի:

Անդամավճարները համեմատական պիտի ըլլան տուրքի ենթակայ տարեկան եկամուտին հետ: Այս հիման վրայ անդամավճարները վեց դասի պիտի բաժնուին, 350էն մինչեւ 1100 Ֆրանք տարեկան: Իսկ Ազգային Համախոհութեան Հիմնադրամէն հանգստաթոշակաւորնե-րը, մօտ 135·000 հոգի, միայն հարիւրէն երկու հարիւր Ֆրանք պիտի վճարեն: Այսուհանդերձ, շրջանային Սնտուկները ինքնավար ըլլալով, անոնց լաւ կամ վատ յանձնացումէն կախում պիտի ունենայ անդամավճարներու նուազումը կամ յաւելումը:

Այս անդամավճարներուն փոխարէն ապահովագրեալները ի՞նչ պիտի ստանան:

Զափահասները, 15էն մինչեւ 65 տարեկան, հատուցումներ պիտի ստանան միայն ծանր, երկարատեւ եւ սղարժէք հիւանդութիւններու համար (կռօ ռիսք), որոնք տակաւին սահմանուած չեն: Առայժմ նկատի առնուած են, ինչպէս ընկերային ապահովութեան մէջ, թոքախտը, խլիրդը, մտային հիւանդութիւնները եւ ողնածուծային անդամալուծութիւնը (փոլիոմիէլիթ): Իսկ վիրաբուժական գործողութիւններու համար հատուցում պիտի ըլլայ եթէ Կ 50 կամ աւելի արժեն, ինչպէս կցաղիտապը (ափէնտիսիթ), եւ ադիթափութիւնը (էռնի):

Բայց հատուցումը ամբողջական պիտի չըլլայ, այլ միայն 70 առ հարիւր, ինչպէս ներկայիս ընկերային ապահովութեան մէջ, առաւելն 80 առ հարիւր երկարատեւ (30 օրէն աւելի), ծանր եւ սուղ դարմանումներ պահանջող հիւանդութիւններու համար:

Իսկ հանգստաթոշակաւորները եւ մինչեւ 14 տարեկան տղաք, թէ թեթեւ եւ թէ ծանր հիւանդութիւններու դէմ ապահովագրուած պիտի ըլլան: Բայց հատուցումը հաւանաբար 60 առ հարիւր միայն պիտի ըլլայ թեթեւ հիւանդութիւններու համար:

Ծիգ կը թափուի ներկայ տարուան վերջին լրացնելու բոլոր պաշտօնական ձեւակերպութիւնները: 1969 Յունուարին կարելի պիտի ըլլայ սկսիլ անդամավճարներուն գանձումը, եւ երեք ամիս յետոյ, այսինքն Ապրիլ 1ին, դրամական հատուցումները:

Թէեւ ազատ աշխատողներու յատուկ հիւանդութեան եւ մայրութեան ապահովութեան օրէնքին տրամադրութիւնները շատ նպաստաւոր չեն, բաղդատմամբ միւսներուն, բայց նոր օրէնքը էական պակաս մը կը լրացնէ:

Ներկայիս երբ շատ մը հիւանդութիւններ եւ վիրաբուժական գործողութիւններ մեծ ծախքերու դուռ կրնան բանալ եւ ընտանիք մը մուրալի վրայ նստեցնել, հիւանդութեան դէմ ապահովագրութիւնը անհատական եւ ընկերային կենսական պահանջ մըն է, առնուազն նոյնքան որքան հրդեհի եւ ինքնաշարժի արկածներուն դէմ բարեբախտաբար պարտադիր ապահովագրութիւնը:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

ՄՈՒՇԻ ՄԷՋ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գ.

Այդ ոճիրներուն գլխաւոր պատասխանատուներն էին Իթթիհատի Կեդրոնը, թրքական դահլիճը (Կ. Պոլիս), Գ. Զօրաբանակի հրամանատարութիւնը՝ իր ըսպաներով եւ զինուորներով մասնաւորապէս կազմուած «Թէշքիլաթը մախսուսէ» կազմակերպութեան պատկանող աւազակթուրքերով ու Քիւրտերով, Էնվէրի հօրեղբայրը Գնդ. Խալիլ (յետոյ փաշա) Ջէրքէզ Ահմէտ, Քեազըմպուլաթ, զինուորականներ եւ չէթէապետներ, Պիթլիսի Վալի՝ Ապտիւլ Խալիտ, Մուշի միւթէսարըֆ Սէրվէթ, եւ անոնց ենթակայ քաղաքային պաշտօնեաները, Իթթիհատի տեղական Կոմիտէներու եւ ակումբներու անդամները եւ տեղւոյն թուրք երեւփոխանները՝ Հաճի Իլյասը, Կինճի երեսփոխան Մէհմէտը եւայլն, պատասխանատու հայ զինուորներու սպանդին, կիներու առեւանգումին, մանուկներու եւ բանտարկուած այրերու սպանութեան եւ մարդոց եւ տուներու հրկիզումին:

Հայոց հետ զոհ գացին նաեւ իրենց կրօնական պետերը՝ Եպիսկոպոս, վարդապետ, քահանայ անլուր տանջանքներով, մէջն ըլլալով Պիթլիսի եպիսկոպոս Գալէմեանը, Մուշի եւ Ս. Կարապետի, Առաքելոց Վանքի եւ միւս բոլոր վանքերու վարդապետները եւ կրօնաւորները՝ որոնք կը գտնուէին Պիթլիսի կուսակալութեան մէջ: Լուսաւորչականի թէ կաթոլիկի կամ բողոքականի խտիր չկար խողխողումին մէջ: Թոփուզեան Գերապայծառ հաւասարապէս կը նահատակուէր վարդան վարդապետներու նման: Թուրք չէթէներու հետ մասնակից էին նոյնքան վայրագ «Համիտիէ» կոչուած Քիւրտերը:

Այս բոլորով հանդերձ, անհնարին պայմաններու մէջ եղան բազմաթիւ հերոսական արարքներ, դիմադրութիւններ, կռիւներ՝ որոնք փառքը կազմեցին Մշեցիին եւ Սասունցիին:

Ստորեւ կու տանք քաղուածքներ վէհիպ փաշայի տեղեկագրէն, ուր ակնարկներ եղած են նաեւ Պիթլիսի եւ Մուշի ջարդերուն:

Վէհիպ փաշայի տուած տեղեկագրի մասին տեղեկացանք, երբ պատերազմական Ատեանի ընդհանուր դատախազ Մուսթաֆա Նազըմ ներկայացուց Ատեանին իր Ապրիլ 12, 1919 թիւ 7 մեծադիր էջ ամբաստանագիրը, Հայերուն դէմ կատարուած ցեղասպանական ոճիրներու գլխաւոր պատասխանատուներու մասին, դատարանի Ապրիլ 27 1919ի նիստին:

Վէհիպ փաշա, երբ 1916 Փետրուար 20ին, Երզնկա հասած էր Կովկասեան ճակատի քայքայուած թրքական երրորդ զօրաբանակի վերակազմութեան համար իր հրամանատարութեան տակ, շատ բաներ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Անգլիացին ու կալանաւոր կինը արդէն բաւական ճամբայ ըրած էին: Թարգմանը այս երկրորդ հարուածէն թէեւ ա՛լ աւելի վիրաւորուած էր, սակայն պատշաճ չդատեց խնդիր յարուցանել եւ իր ընկերոջ՝ Հասանի դառնալով ըսաւ.

— Օն, մենք ալ երթանք: Այս մարդուն հետ վարուիլ անկարելի է... Բարեբախտաբար գործերնիս յաջողութեամբ աւարտեցաւ:

— Երբեք չէի տեսած որ այսքան յարգանքով կը վարուին տէրութեան դէմ դաւաճանող չարագործներու հետ, դիտեց միւսը:

— Կ'երեւայ թէ եւրոպական քաղաքավարութիւնը այսպէս կը պահանջէ, պատասխանեց երիտասարդը հեգնական շեշտով մը:

Երբ փոքրիկ խումբը Սկիւտարի նաւամատոյցը փջաւ, շոգեմակոյկը հոն իրենց կը սպասէր: Կէս գիշերը նոր հնչած էր եւ նաւամատոյցին շրջակայքը գրեթէ ամայութիւն կը տիրէր: Կատարուած գործողութիւնները գրեթէ աննշմարելի անցեր էին եւ հիմա շոգեմակոյկին քով միայն մէկ քանի ոստիկաններ կ'երեւային քոմիսէրի մը հսկողութեան տակ:

Պալատական թիկնապահ մը շոգենաւակին խելքին կողմը, թիկնաթոռի մը ընկողմանած, սիկարէթ կը ծխէր: Երբոր տեսաւ կնոջ եւ երեք անձերուն մօտենալը ոտքի ելաւ եւ եկաւ զանոնք դիմաւորելու:

— Բարի եկաք, ըսաւ Մաք Լայնի, բաւական ուշացաք եւ սկսեր էինք մտատանջ ըլլալ... մանաւանդ որ մեր վեհափառ սուլթանը քանի մը անգամ լուր ուղած էր ձեր մասին:

— Լուր ղրկեցի՞ք իրեն թէ ձերբակալութիւնները կատարուած էին:

— Բնականաբար... ամէն մէկ ձերբակալեալի հասնելուն, մասնաւոր բանբեր մը ղրկեցի, ինչպէս որ պատուէր տրուած էր ինծի:

— Եւ կը յուսամ որ ձերբակալուածները մինչեւ հիմա չփախցուցիք, ըսաւ Անգլիացին ժպտելով:

— Այդ մասին ապահով եղէք, երեքն ալ շոգենաւին խցիկին մէջ բանտարկուած են... արդէն փախչելու տրամադրութիւն ցոյց չեն տար բնաւ:

— Աւելի աղէկ, պատասխանեց Անգլիացին դէպի շոգեմակոյկը յառաջանալով կալանաւոր կնոջ հետ որ ամենայն հանդարտութեամբ եւ հաստատ քայլերով կը հետեւէր իրեն:

Երբ առաջին անգամ պալատական պաշտօնեայ մը Սկիւտարէն Եըլտըզ գալով իմաց տուաւ թէ ձերբակալութիւնները սկսած են եւ թէ դաւադիրներէն մէկը շոգեմակոյկ փոխադրուած է եւ լուրը անմիջապէս հաղորդուեցաւ սուլթանին, բռնաւորը տարօրինակ յուզում մը զգաց:

Օրերէ ի վեր մտատանջութեան մէջ կը տագնապէր: Իրաւ է որ Մաք Լայն հաստատ կերպով երաշխաւորած էր այդ ձերբակալումը, սակայն Ապտիւլ Համիտ իր բնական կասկածոտութեամբը բոլորովին վստահ չէր Անգլիացիին տուած հաւաստումներուն եւ մինչեւ վերջին վայրկեանը կը վախնար որ իրեն խաղ մը պիտի խաղային ու կրկին այդ դաւադիրները պիտի ճողոպրէին իր ձեռքէն: Ասոր համար ձերբակալման լուրը, ինչպէս ըսինք, մեծ յուզում պատճառեց իրեն: Անմիջապէս հրամայեց որ լրաբեր պալատականը իր ներկայութեան կանչեն եւ ինք անձամբ մանրամասն հարցուփորձի մը ենթարկեց զայն: Հիմա ալ կասկածը փարատած էր: Մաք Լայն զինքը չէր խաբած ու իր խոստումը պահած էր եւ յուզումին յաջորդեց ծայրայեղ ուրախութիւն մը: Միայն թէ տակաւին մտատանջութեան կէտ մը կը մնար: Արդեօք ուրիշներ ալ նոյնքան դիւրութեամբ պիտի ձերբակալուէին թէ պիտի յաջողէին փախչիլ ու միայն մէկ անձ մը ձեռք պիտի իյնար...

Այս մտատանջութիւնն ալ սակայն շատ երկար չտեւեց: Հետզհետէ հասան ուրիշ երկու պալատականներ ալ որոնք աւետեցին երկրորդ եւ երրորդ անձերու ձերբակալումը:

Ապտիւլ Համիտ այնքան գոհ էր իր ստացած լուրերէն որ հրամայեց խոկոյն մեծամեծ դրամական նուէրներ տալ աւետաբերներուն, որոնք սակայն ձերբակալման գործին մէջ որեւէ դեր չէին կատարած: Իր այս ուրախ տրամադրութենէն մեծապէս օգտուեցաւ նաեւ իր սիրական մասնաւոր քարտուղարը Իզզէթ փաշան, որ նոր շնորհներու արժանացաւ:

Ապտիւլ Համիտ երբ վստահ եղաւ, որ իր թշնամիները ձեռք ձգած էր, անմիջապէս Եըլտըզի մէջ անոնց ըլլալիք ընդունելութեան մասին սկսաւ խորհուրդներ յղանալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(114 – Շար.)

...եց Հայերու տարագրութեան եւ կոտորուած ոճիրներու մասին, որոնք տեղի ունեցած էին 1915ին: Երբ Երզնկայի եւ Քէմախի մէջ կատարուած ոճիրները ...լեց, ուզեց դատի ենթարկել Երզնկայի կառավարիչ Մէմտուհը: Թալէաթ այդ ոճրագործին կատարած ոճիրներուն ի վարձատրութիւն, նշանակած էր զայն՝ Բիթլիսի փոխ–կառավարիչ, ապա՝ Մուսուլի Վալի: Վէհիպ փաշա կազմեր էր Պատերազմական ատեան, որուն քննութեան եւ դատական արձանագրութիւնները յանձներ էր ընդհանուր Ալլէտաթիններ պէյին, ան ալ յետոյ՝ պատերազմական նախարարութեան:

Վէհիպ փաշա տեսակցեր էր Սեբաստիոյ Վալի Մուամմէր պէյին հետ, եւ երբ լսեր էր, որ (հինգ հազարէ աւելի) հայ զինուորները (գործաւոր վաշտեր) սպաննուեր էին 1916ի ամառը Տարզըշլայի եւ Կէմէրէկի միջեւ(*) եւ անոնց իբր միակ պատասխանատու ճիմէճի զատէ հարիւրապետ Քէօր Նուրին կախել տուեր էր Սու Շէհիրի (Էնտիրէս) մէջ: Ներգա– մտ ազուէս Մուամմէր խաբեր էր Վէհիպ փաշան եւ անկէ գաղտնի պահեր էր իր (Մուամմէրի) մասնակցութիւնը Ամէլէ Թապուրներու ջարդին: Իր վրայէն նետեր եւ բոլոր պատասխանատուութիւնը բեռցուցեր էր ոչինչ մէկ հարիւրապետի վրայ: Մինչ, ճշմարտութիւնը այն է, որ Կէմէրէկ–Տարզըշլայի միջեւ սպանուած հինգ հազար հայ զինուորներու սպանդը՝ Յունիս 20–28, 1916 Րայա Տիպի եւ Խանլըի միջեւ (**) պատասխանատու էին ոչ միայն մէկ ոչինչ հարիւրապետ, այլ եւ Սեբաստիոյ Նահանգին կառավարիչ Մուամմէրը, կառավարական գլխաւոր պաշտօնեաները, ժանտարմայի պաշտօնատունը, հազարապետներ, զինուորներ եւ չէթէներ:

Վէհիպ փաշա, իբրեւ բանակի հրամանատար, անշուշտ ժամանակ խիկ ունեցած չէ խորացնելու քննութիւնները եւ իր ստացած տեղեկութիւնները:

Վէհիպ փաշա կը յայտարարէ իր Դեկտեմբեր 5, 1918 տեղեկագրին մէջ՝ թէ Գ. Զօրաբանակին զինուորական իրաւասութեանը տակ էին հետեւեալ շրջանները, Նահանգները.— Տիգրանակերտ, Պիթլիս, Էրզրում, Մամուրէթ իւլ Ազիզ, Սիվաս, Տրապիզոն, եւ Ճանիկի (Սամսոն, Սանճագը: Գործադրուած վայրագութիւններու մասին, Վէհիպ փաշա մասնաւոր ուշադրութեան արժանի կը գտնէ բռնութեանց կերպերը կառավարութեան, կառավարական պատասխանատու պաշտօնեաներուն եւ պետերուն գիտակցութեամբը եւ անոնց աչքին առջեւ տեղի ունեցած ոճիրներուն, հակառակ անոր որ բաւուոր պատճառներ եւ արգելիչ միջոցներ կային, մինչդեռ այդ ոճիրները արգիլելու համար ոչ պաշտօնեաները, ոչ ալ սպաները, ոչ ալ դատական իշխանութիւնը ոչ մէկը հետապնդում կատարած են:

« Կառավարութեան պետերը եւ պաշ–

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ

Գէորգ Մելիտինեցի գրական մրցանակի դատական կազմը, ուրախութեամբ կը յայտնէ, թէ մրցանակի ներկայացուած գործերէն, հրատարակութեան արժանի համարուած են հետեւեալ հատորները.

1.— Մ. Իշխանի «Տառապանք» քերթուածներու հատորը.

2.— Հայկ Յովսէփեանի «Հարսի կոնդը» ուսանողական.

3.— Տիկին Սոնա Զէյթլեանի «Հայ կինը հայ յեղափոխական շարժման մէջ», արդէն իսկ լոյս տեսած են Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի տպարանէն:

Համաձայն գրական մրցանակի հիմնադիր Պ. Գէորգ Մելիտինեցիի փափաքին և Դատական կազմի ներքին կանոնագրութեան, կրօնական, կրթական եւ մշակութային բոլոր հաստատութիւնները եւ կազմակերպութիւնները ի մօտոյ պիտի ստանան այդ հատորներէն մէկական օրինակ:

Ներկայ տարեշրջանին համար, Գ. Մ. Գ. Մ.ի ներկայացուելիք գործերը պէտք է հասած ըլլան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարան, Անթիլիաս, մինչեւ 30 Սեպտեմբեր, 1968:

Այս առիթով, Գրական Մրցանակի Դատակազմը, կը յիշեցնէ ԳէորգՄելիտինեցի գրական մրցանակի հետեւեալ գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

ՅՕԴՈՒԱԾ 10.— Մրցանակի համար կրնան ներկայացուիլ բոլոր այն հեղինակութիւնները, հայերէն կամ օտար լեզուներով, որոնք կը վերաբերին Հայկական Մշակոյթին՝ գրական, իմաստասիրական, պատմական, եկեղեցագիտական, բանասիրական, լեզուաբանական, հնաբանական եւ այլ յարակից կալուածներուն մէջ:

ՅՕԴ. 13.— Մրցանակի համար գրուած կամ պատրաստուած երկասիրութիւնները պէտք է ներկայացուին Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսին մաքուր, գիւրընթեռնլի ձեռագրով, նախընտրաբար գրամեքենագրուած եւ երեք օրինակով, մինչեւՍեպտեմբեր ամսուան վերջը:

ՅՕԴ. 14.— Մրցանակի արժանացած գործերը միշտ պիտի հրատարակուին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տպարանին մէջ, Անթիլիաս: Տպագրական բոլոր ծախքերը պիտի հոգացուին մրցանակին յատկացուած գումարին տոկոսով:

ՅՕԴ. 15.— Մրցանակի տիրացած հեղինակը, անկախաբար իր գործի տպագրութենէն, պիտի ստանայ հազարէն երկու համար լիբ. ոսկիի պարգեւ մը մրցանակին յատկացուած գումարին տոկոսէն: Այս պարգեւին քանակը պիտի ճշդուի ժիւրիին կողմէ, նուազագոյն հազար լիբ. ոսկի ըլլալու պայմանով:

Գէորգ Մելիտինեցի Գրական մրցանակի դատակազմը, պարտք կը համարի նըկատողութեան յանձնել մօտեցումի հիմնական սկզբունքները.—

Ա) Գէորգ Մելիտինեցի գրական մրցանակը մրցում մը չէ ներկայացուած գործերուն մէջ լաւագոյնը ընտրելու եւ պարգեւատրելու համար:

Բ) Մրցանակը կը տրուի այն գործին, որ այս կամ այն կալուածին մէջ — գրական, ստեղծագործական, ուսումնասիրական, եւայլն, կը բերէ կարեւոր, եւ շօշափելի նպաստ մը Հայ Մշակոյթին, եւ յաւելեալ բարձր արժէքով մը կը հարըստացնէ զայն:

Գ) Կրնայ պատահիլ, որ տարուան մը ընթացքին մրցանակ չտրուի, երբ դատական կազմը ներկայացուած գործերուն մէջ չգտնէ Գէորգ Մելիտինեցի գրական մրցանակի համապատասխան հեղինակութիւն մը:

Դ) Կրնայ պատահիլ, որ մրցանակ տրուի մէկէ աւելի գործերու, երբ անոնք լրացնեն Գէորգ Մելիտինեցի գրական մրցանակի պայմանները:

Ե) Կրնայ պատահիլ, որ կարգ մը գործեր որոնք արժէքներ կը բերեն իրենց յատուկ կալուածներուն մէջ, գնահատուին հրատարակութեան համար: Այդ պարագային հրատարակութեան ծախքերը կը հոգացուին Գէորգ Մելիտինեցի գրական մրցանակի նիւթական միջոցներով:

Զ) Ներկայացուած գործերը կը նկատուին վերջնական իրենց ներկայացուած վիճակին մէջ, եւ մրցանակի կամ հրատարակութեան արժանանալու պարագային, կը տպագրուին Գրական Մրցանակի Դատական կազմի որդեգրած հրատարակչական ձեւերուն համաձայն:

Է) Մրցանակին կրնան ներկայացուիլ ոչ միայն անտիպ ձեռագիր գործեր, այլ նաեւ գրութիւններ, որոնք լոյս տեսած են պարբերական մամուլին մէջ, եւ ի մի հաւաքուելով կրնան կազմել մրցանակի ներկայացուելիք հատոր մը:

ԴԻՒԱՆ

Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի Դատական կազմի

Ատենապետ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ, ատենադպիր՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

19 Մարտ, 1968

Անթիլիաս – Լիբանան

(Շար. — continued from the Yeghishe article)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄ

ԺԸ. դարուն Աստրախանի մէջ գրուած հայկական «Օրինագիրք»ին պատմական եւ գիտական արժէքը առաջին անգամ ըլլալով նշած էր ռուս ծանօթ օրէնսգէտ Կոնստանդին Ալեքսիեւ, որ այս մասին դասախօսութիւն մը տուած էր Մոսկուայի համալսարանի կայսերական հիմնարկութեան սրահին մէջ:

«Օրինագիրք»ը, զոր կազմած էին Ե. Գրիգորեան, Գ. Կամպանեան եւ Օ. Սարգիս, վերջնապէս կորսուած կը նկատուէր:

Փօղոսեան վերջերս Մատենադարանի գիւտններուն մէջ յայտնաբերած է «Օրինագիրք»ին ձեռագիր բնագիրը եւ երկու օրինակներ:

«Օրինագիրք»ին յօդուածներուն կարեւոր մասը նուիրուած է ընտանեկան իրաւունքներու, կրթական հարցերու, ամուսնութեան, ամուսնալուծման, ինչքերու բաժանումին, առեւտրական օրէնքներու, ժառանգութեան, պարտքերու եւ փոխատուութիւններու եւայլն:

տօնեաները պարզապէս աչք գոցած են կիներու եւ մանուկներու բնաջնջումին, եւ այդ կերպով ոճրագործները աւելի քաջալերուած, ոճիրները աւելի լայն ծաւալի վրայ գործած են»: Վէհիպ փաշա կը տեղեկագրէ.

« Մուշ քաղաքէն հինգ քիլոմեթր հիւսիս՝ Զիրիք (Զրիկ) գիւղին մէջ, հաւաքած եւ բանտարկած են հայ այրերը, կիները եւ մանուկները եւ այրած են բոլորը, ամբողջ բնաջնջուած են: Իսլամական պատմութեան մէջ նման վայրագութեան եւ սարսափի նմոյշ տեսնուած չէ: Ես այդ առնուան Միւթէսարրըֆին ով ըլլալը չեմ գիտեր, բայց դատական բարձր Յանձնախումբը դիւրութեամբ կրնայ հասկնալ» (***):

Մշոյ դաշտին մէջ կային աւելի քան 100 հայկական գիւղեր: Վէհիպ փաշա միայն մի քանի գիւղերու մասին լսեր է: Լուր է 90 առ հարիւրի մասին:

Այդ մասին տեղեկագրած եւ վկայած էին գերման հիւպատոս Շոյպնըր – Րիհթըր եւ Ալմա Եոհանսըն:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Կէմէրէկ (Կամարակ) քաղաքէն 15 քմ. արեւելք Սարը Չիչէք լերան հարաւը, Մոտարասըն – Պօղազի մօտ եղող ձորերուն եւ Տօքուզ Գըշլա կոչուած վայրին շրջակայքը:

(**) Հայ գործաւոր վաշտերու սպանութեանց մասին Գայա Տիպի շրջանին մէջ, վէհիպ փաշա լուռ կը մնայ, ջարդի վայրըն է՝ Գայատիպի եւ Խանլը գիւղերէն 7 քմ. հարաւ արեւելք Տիւտիւք Բըմաքի մօտ, Գարա Պայիր եւ Սարը Թարլա Թէփէ կոչուած վայրերու ձորերուն մէջ:

(***) Մուշի Միւթէսարրըֆը Սերվէթ կոչեցեալն էր, որ յետոյ գերման եւ չուէտացի Շվեսթըրներուն հետ Օգոստ. 1915ին Խարբերդ եկած, հիւանդացած եւ երկու օրէն սատկած էր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (181)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ֆրանսայի բնաւորութիւնն է նախապատիւ սեպել առջեւը Րոսթոփչին (*) մը ունենալ քան թէ Պալեսթերոս(**) մը:

Աւելի ծանրակշիռ տեսութեամբ մըն ալ նկատուելով, տեսութիւն մը որուն վրայ հարկ կը համարինք հաստատապէս կրթնելով խօսիլ, այս պատերազմը՝ Ֆրանսայի մէջ ինչպէս ռազմական ոգին կը վիրաւորէր, նոյնպէս ալ հանրիշխանականներու զայրոյթը կը գրգռէր:

Գերութեան շղթաներ կազմելու ձեռնարկութիւն մըն էր ան: Ֆրանսական զինուորը, որ հանրիշխանութեան զաւակ է, այս պատերազմին մէջ նպատակ ունէր ուրիշի համար լուծ մը գրաւել: Սոսկալի հակասութիւն: Ֆրանսան ժողովուրդներուն հոգին ոչ թէ մարելու, այլ արթնցնելու պաշտօն ունի:

1792էն ի վեր Եւրոպայի ամէն յեղափոխութիւնները Ֆրանսական յեղափոխութիւնն են: Ազատութիւնը Ֆրանսայէն կը ճառագայթի: Արեգակնային եղելութիւն մըն է այս: Կո՛յր է այն որ չի տեսներ այս եղելութիւնը: Բոզը նոյնիսկ Պոնափարթն է:

Ուրեմն 1823ի պատերազմը, որ սպանական վեհանձն ազգին դէմ եղեռնական ձեռնարկութիւն մըն էր, Ֆրանսական յեղափոխութեան դէմ նոյնպէս եղեռնական ձեռնարկութիւն մըն էր:

Այս բռնութիւնը գործողն էր Ֆրանսա. բռնութիւնը կ'ընէնք, վասնզի մէկդի թողելով ազատարար պատերազմները, կը հաստատենք թէ բանակները ինչ որ կ'ընեն պատերազմի մէջ, բռնութեամբ կ'ընեն: Ասոր ապացոյցն է «կրաւոր հնազանդութիւն» խօսքը:

Բանակ մը տարօրինակ համադրութեան հրաշակերտ մըն է, ուր զօրութիւնը տկարութեանց ահագին ամբողջութենէն կ'արտադրուի:

Այսպէս կը մեկնուի պատերազմը զոր մարդկութիւնը՝ մարդկութեան կամքին հակառակ՝ մարդկութեան դէմ կը մղէ:

Իսկ Պուրպոններու նկատմամբ 1823ի պատերազմն է որ աղետալի հետեւութիւն ունեցաւ:

Կարծեցին թէ յաջողութիւն մըն է ան:

Չնչմարեցին բնաւ թէ որքան վտանգաւոր է հրամանով մը տեսիլ մը մեռցնելը: Իրենց միամտութեամբը այն աստիճան սխալեցան, որ մինչեւ անգամ ոճիրի մը անբաւ տկարութիւնը՝ իբր զօրութեան տարր մը՝ իրենց շէնքին մէջ ընդունեցան: Դաւաճանութեան ոգին իրենց քաղաքականութեան մէջ մտաւ: 1830ը(***) 1823ին մէջ մեծցաւ: Սպանիոյ պատերազմը իրենց ժողովներուն մէջ առարկութիւն մը եղաւ բռնագործութիւններն ու երկնային իրաւունքի արկածները արդարացնելու համար:

Ֆրանսա, Սպանիոյ մէջ բուն թագաւորութիւնը վերահաստատելով՝ իր մէջն ալ շատ աղէկ կրնար վերահաստատել բացարձակ թագաւորութիւնը: Պուրպոններ աշարկու կերպով սխալեցան՝ կարծելով թէ զինուորին հնազանդութիւնը ազգին հաւանութիւնն է: Այս վստահութիւնը գահերը կը տապալէ:

Պէտք չէ քնանալ ոչ «մանըննիյէ» բուսած թունալի ծառին, եւ ոչ ալ բանակի մը շուքին ներքեւ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

(Շար.)

(*) Րոսթոփչին 1812ին Մոսկուայի կառավարիչն էր, որ Ֆրանսացիները անպատսպար եւ անպաշար ձգելու համար ամբողջ քաղաքը հրդեհեց:

(**) Ֆրանչիսքօ Պալեսթերոս Սպանիացի զօրապետ 1770ին Սարակոսի մէջ ծնած է: Երբ Ֆրանսացիները Սպանիա արշաւեցին, Պալեսթերոս ֆրանսական զօրքերուն դէմ քաջութեամբ կռուելով պաշտպանեց Անտալուզիան: 1812ին երբ սպանական բանակի ընդհանուր հրամանատարութիւնը Ուէլինկթընի դուքսին յանձնուեցաւ, անիկա չուզեց օտարականի մը հնազանդիլ եւ աքսորուեցաւ: 1812ին Ֆրանսացիք Սպանիա մտնելէն ետք Պալեսթերոս նաւավարը եւ Տրակոնը պաշտպանող սահմանադրական զօրքերու բանակին հրամանատարը եղաւ. բայց շուտ մը այս երկու նախանգները յանձնելու դաշինք բրաւ Անկուլէմի դուքսին հետ: Կուսակցութիւններէ ամբաստանուելով Ֆրանսա քաշուեցաւ ուր 1832ին մեռաւ:

(***) Շարլ Ժ. Յուլիսին վճիռներ հրատարակելով երբ Ֆրանսայի ազատութիւնները բռնաբարել ուզեց, ժողովուրդը ապստամբեցաւ, քանի մը արիւնահեղ կռիւներէ ետք արքայական իշխանութիւնը տապալեց, թագաւորը ստիպեց փախչելու, եւ արքայական իշխանութիւնը Լուի Ֆիլիփին յանձնեց: Ահա այս յեղափոխութեան պատճառաւ նշանաւոր է 1830ը ժամանակակից պատմութեան մէջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ
Առաջնորդ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին
Կը նախագահէ *ՏԻԿ. Վ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ*
Կը խօսի *ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ*
(վալանսի քաղաքետական խորհրդատու)

Գեղարուեստական ճոխ բաժնին կը մասնակցին .— Ալիս Շամիրեան *(երգ, Նիսի օփերայէն)*: *Դաշնակահարուհի* Օր. Ալեքսանեան *(Մարսէյլի երաժշտանոցէն)*: *« Հայ Լեզուն », տրամախօսութիւն Նոր Սերունդին կողմէ* :

Հայ արիներուն կողմէ՝ զուգապար (Անի Զաքարեան եւ Մ. Սահակեան):

Մենապար՝ *ԼԻԼԻ ՊԱԼԵԱՆ*

Կիրակի, Մայիս 5 ժամը ճիշդ 3ին : :

HOTEL SPLENDIDE
31, Bld. d'Athènes

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Մերկեր Առաքելեան 30 Ֆր. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան եւ տասը Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման՝ նորոգ հանգուցեալ Պօղոս Մարգարեանի *յիշատակին* :

ՆՈՒԷՐ

Եթովպահայ բարեկամներ, իբրեւ համակրանք հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. — Շ. Նարդունիի՝ 500 *ֆրանք, «Յառաջ»ի հարիւր, Կապոյտ Խաչի քառասնամեակին՝ հարիւր, Նոր Սերունդին (իր Հայկ. Շարժուան առթիւ) հարիւր: (Ստանալ «Յառաջ»էն)* :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցին ընդունած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուիրատուութիւնները :

Թօրիկեանի հոգեհանգստին՝ Տիկին Աշխէն Հազարապետեան եկեղեցիին 10 *Ֆր., Տոքթ. Մ. Քէչեանի թաղման առթիւ, Թուլուզէն Տէր եւ Տիկին Ն. Քէչեան փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցիին հարիւր: Մարիար Զաքարեանի թաղման առթիւ՝ Խալինէճեան ընտանիք քսան: Տիկին Ջիֆթէեանի քառասունքին առիթով, Յ. Փափազեան քսան դպրոցին: Մեռելոցի յիշատակութեան համար՝ Այրի տիկ. Ալբունարեան հարիւր եկեղեցիին: Տիկին Զ. Արզումանեան եկեղեցիին* 30, *դպրոցին տասը, Աղքատախնամին տասը: Տէր եւ Տիկին Ժ. Գասպարեան, Պ. Տէօքմէճեան, Տիկին Ս. Արթինեան, Պ. Թօրլըքեան քսանական, Տիկիններ Աւետիքեան, Զուլֆայեան, Վ. Աճէմեան, Գազանճեան, Զ. Մանուէլեան, Մ. Յակոբեան, Օր. Մ. Սիմոնեան եւ Ս. Պէրպէրսարդիսեան* 10*ական: Տէր եւ Տիկին Ս. Պօղոսեան՝ Աղքատախնամին քսան, Մէյմարեան ընտանիք Մօնփէլիէէն՝* 30, *Աղքատախնամին, քսան եկեղեցիին* :

(Շար.)

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները աթոռներու նորոգութեան համար :

Նախկին գումար՝ 275,613,50 :

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պալըճեան 1000: *Տիկին Եսթեր Իչգալըցեան եւ օրիորդներ Լօրա եւ Լիտիա Իչգալըցեաններ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին* 500 : *Տիկին Սրբուհի Զատիկեան* **300 :** *Պ. Միրան Յարութիւնեան իր եղբօր աղջրկան Անիի ամուսնութեան առթիւ* 200: *Պ. Գէորգ Մարտիկեան* 100, *Տէր եւ Տիկ. Գարն. Մոսթիչեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Է. Գասպարեանի մահուան առթիւ* 100, *Տէր եւ Տիկին Հայկ Թօփաքեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Է. Գասպարեանի մահուան առթիւ* 100, *Տէր եւ Տիկին Ոսկեճեան փոխան ծաղկեպսակի Է. Գասպարեանի մահուան առթիւ* 50, *Տէր եւ Տիկին Ա. Օհանեան Ե. Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ* 50, *Տէր եւ Տիկին Ա. Օհանեան իրենց ծնողաց հոգեհանգստեան առթիւ* 50, *Տէր եւ Տիկին Նալպանտեան* 30, *Տէր եւ Տիկին Մոսթիչեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Էջժէնի Գասպարեանի մահուան առթիւ* 30, *Տիկին Ազնիւ Մանուկեան* 10: *Ընդհ. գումար* 278,133,50 :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Խորէն Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Թորոսեան, Պ. Սարգիս Թորոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց հօր եւ մեծ հօր

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻԼԻԻՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԽՈՐԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ
Կապոյտ խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին :

Կիրակի, Մայիս 5, ժամը 15էն 20
Centre Administratif et Social
de la Mairie d'Asnières
Place de l'Hôtel de Ville

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ :

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.— ՍՕՍԻ պարախումբը ամբողջ կազմով ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. Քիւթնէրեանի : *Ինչպէս նաեւ Սայաթ – Նովա համոյթը* :

Ջութակ մը ղեկավարութեամբ Պ. Օսմանեանի : *Արտասանութիւն՝* Զ. Ղարիպեան : *Երգ եւ զանազան անակնկալներ* :

Մուտք 5 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպութեամբ
ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

5 Մայիս, Կիրակի ժամը 15ին Ազգ. Տան սրահը, 295, *Րիւ Պուալօ*

Կը խօսի Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին

Որուն կը մասնակցին Օրիորդներ Մանթարեան *(արտասանութիւն)*, Ալբուճեան *(երգ)*, Տիկին Սարը–Կարապետեան *(արտասանութիւն)* :

Ինչպէս նաեւ «Նոր Սերունդ», «Սիամանթօ» պարախումբը :

Հանդէսէն ետք տեղի կ'ունենայ ընտանեկան խնջոյք :

Մուտքը ազատ է

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ 1915*ի մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգիներուն համար* :

Հանդիսաւոր պատարագը եւ հոգեհանգիստը կը մատուցանէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Պատարագէն ետք պիտի կատարուի օրհնութիւնը Ս. Էջմիածնէ յատկապէս բերուած Խաչքարին որ զետեղուած է եկեղեցւոյ մէջ :

Յաւարտ պատարագի, ժամը 11.30*ին ծաղկեպսակ պիտի զետեղուի Խաչքարին առջեւ: Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ մատուցանելու իր յարգանքը մեր բիւրաւոր նահատակներուն* :

Հ.Մ.Ը.Մ.

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ճաշ ԼԻԼԱ ճաշարանին մէջ, Շաբաթ 11 Մայիս, երեկոյեան ժամը 20ին, 24 *Րիւ Սէն Լազար* :

Կը խնդրուի հեռախօսել՝
Ճաշարան Լիլա 874–31–62 :
Ս. Սարաֆեան 878–08–96 :
Տ. Կէտիկեան 878 – 81 – 67 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՕՄՈՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 6 Մայիս, Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը :

Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒ[Մ]

''ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ''Ի ԿՈՂՄԷ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Շաբաթ, Մայիս 4, ժամը 20.45ին
Փարիզի մէջ վերջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի

— ՀՆԱՐՔԸ —

Կատակերգութիւն 3 արար

Տոմսերը կը ծախուին Տիկին Թադէոսեանի մօտ 878–27–35
Տիկին Ուզունեան 254–17–74 — Տիկին Բալուեան 770–25–46
Նպարավաճառատուն Մասիս Րիւ Սօլնիէ — Մ. Անտոնեան 738–21–18
SALLE PAUL FARALICQ, 21 Rue Yves Toudic — Métro République

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 5 Մայիս 1968, ժամը 14ուկէսին
ՍՈՐՊՕՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ
47, Rue des Ecoles, Paris (5e) — Métro : St. Michel ou Odéon

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Կը խօսին Ս. ՔԱՐԵԱՆ եւ WATINE ROUARD
(Ֆրանսական Կարմիր Խաչէն): Կը մասնակցին ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզի Օփերայէ[ն]), *ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (Արտասանութիւն), ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (դաշնակ), ԱԼ[...] ՊՕՅԱՃԵԱՆ (պար), ՄԻՔԱՅԷԼ ԳԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ (եգիպտահայ երգիչ), ԺԱՔ[...] ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ (երգ),*

BALLET HONGROIS DE PARIS
Sous la direction de Madame KISS — chef d'orchestre Monsieur HERZOG

ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
ԿՈՎԿԱՍ պարախումբը ղեկավարութեամբ ԱԼԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ եւ ընկերակցութեամբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին

Տոմսերու գինն է 4, 5 եւ 6 ֆրանք

Ապահովել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղիէն, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, եւ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզեան շրջանի անդամուհիներէն :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 16ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս Թուականը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախմբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր: Ֆապրը Կուլի *ծառաստանին մէջ* :

×

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, Մայիս 26ին, կէսօրէ ետք :

×

Մարսէյլի մէջ, Մայիս 26ին, Կիրակի առաւօտ :

×

Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 25ին, Շաբաթ երեկոյ Վալանսի Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէութեան կողմէ :

×

Մայիս 28ի 50ամեակը Վիէնի մէջ, Յունիս 2ին :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի «Օր»ը Մայիս 5 *Կիրակի, Ազգ. Տան սրահը* :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11 – 24, 1915

Հեղինակ
ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ – Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont
92 — ASNIERES
Tél. : 733-11-00

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ Ֆաբ[...] Լիոնի *վերի սրահը, ժամը 9ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն* :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ, ժամը 20.30ին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանաստեղծական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բառ[...] նաստեղծութիւն: Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փնտռածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

LE NUMÉRO 0,40 F.

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 5 MAI 1968

44ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11204 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.204

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Երկու Թուականներ, մէկը սեւ, միւսը ոսկեսոռ, անջնջելի կնիքով դրոշմուած են Հայոց ժամանակակից պատմութեան էջերուն մէջ,—

24 Ապրիլ 1915
28 Մայիս 1918

Առաջինը Հայութեան խաչելութիւնն էր ու Թաղումը :

Երկրորդը՝ անոր հրաշափառ յարութիւնը :

Հայ ազգի դարաւոր տառապանքը 1915-ին կը յանգէր ճակատագրական տխուր վախճանի մը :

Սեւ քօղ մը կը ծածկէր Հայաստան աշխարհը :

Արիւն ու աւեր ամէն կողմ :

Մէկուկէս միլիոն նահատակ :

Հարիւր հազարաւորներ արմատախիլ իրենց հայրենի բոյներէն :

Կը ցամքէր արցունքը աչքերէն Մայր Հայաստանի, որ դարերով նստած կուլար Անիի աւերակներուն վրայ :

Անբակ էր դարձած Թրքահայաստանը ամբողջ, մէկ ծայրէն միւսը : Ո՞ր մէկը լար, ո՞ր մէկը ողբար :

Երեք տարի ետք, հայ ազգի ազատագրական պայքարները, յանուն հայրենիքի իր հերոս զաւակներուն մարտնչումները 1918ին կը յանգէին փառաւոր յաղթանակի մը՝ Արարատեան դաշտին վրայ :

Խաչելութեան սեւ օրուան կը յաջորդէր յաղթական յարութիւնը :

Զարթուց Աւագ Ուրբաթէն ետք կը ծագէր Զատկի հրաշագեղ արշալոյսը :

Երեք տարի առաջ ազգովին ոգեկոչեցինք Սեւ Թուականը : Խոնարհեցանք մեր անմահ նահատակներու խնկելի յիշատակին առջեւ :

Վերանորոգեցինք մեր ուխտը եւ պողպատեցինք մեր կամքը :

Փոթթեցանք նոր յոյսերով եւ անխախտ հաւատքով :

Լծուեցանք մեր արդար դատի հետապնդման հայրենանուիրական աշխատանքին :

Մեր աչքերը ուղղեցինք դէպի այն հայրենի հողերը, որոնք ցարդ բռնագրաւուած կը մնան հայ ազգի դարաւոր դահիճին կողմէ :

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը անկիւնադարձ մը կազմեց մեր տարագրի ներկայ ժողովուրդին կեանքին մէջ :

Մոռցած ներքին վէճ ու անհամաձայնութիւն, քաղաքակիրթ ազգի վայել ընթացք ունեցանք :

Ձեռք ձեռքի, սիրտ սրտի տուած՝ սրտառուչ ջերմեռանդութեամբ ոգեկոչեցինք Ապրիլեան Սպանդի յիսնամեակը՝ սփիւռքէն մինչեւ հայրենիք :

Այսօր նոր յիսնամեակ մը ունինք ոգեկոչելիք :

Յեղին յարութեան, անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծման յիսնամեակն է այս տարի :

Համայն Հայութիւնը պատրաստուած է արժանի վայելչութեամբ եւ հանդիսաւորութեամբ տօնելու 1918 Մայիս 28ի յիսնամեակը աշխարհի տարեդարձը :

Առաջին ազդանշանը տուաւ հայրենիքը, ուր հոյակապ կոթող մը պիտի յաւերժացնէ Սարդարապատի անմոռանալի ու յաղթապանծ դիւցազնամարտը, անոր յիսնամեակին առթիւ :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը Ֆրանսայի մէջ ամբողջ ամիս մը Անկախութեան Յիսնամեակին կը յիշատակէ, որ դանազան դրական – գեղարուեստական – քաղաքական ու հայրենանուիրական ձեռնարկներ կատարեց :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆԴԻՊՄԱՆ ՎԱՅՐԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շաբաթներու փնտռտուքներէ ետք, Ուաշինկթըն եւ Հանոյ վերջապէս գտան քաղաք մը, խաղաղութեան մասին խօսելու համար :

Պարզ է որ դեռ խաղաղութիւնը անմիջական չէ եւ այս առաջին խօսակցութիւններու նիւթը պիտի ըլլայ գլխաւորաբար ստեղծել այն պայմանները, որ թոյլ տան բանակցութիւններ կատարել յետագային :

Տակաւին որոշ չէ թէ ո՞ւր պիտի կատարուին այս առաջին խօսակցութիւնները, զանազան վայրեր կան՝ Ֆոնթէնպլօ, Ռամպուլէ, Շան, Վերսայլ եւն.: Դէմ դիմաց պիտի ըլլան յանուն Հանոյի Քսուան Թուի, նախկին Արտաքին նախարար, 56 տարեկան, որ ըստ դէտերու մաս կը կազմէ Խորհրդային Միութեան կողմնակիցներու խմբակին : Դիւանագէտի եւ բանակցողի մեծ համբաւ կը վայելէ : Իր դիմացն է, Ամերիկացի հին քաղաքագէտ մը՝ Աւըրիլ Հարիմըն, 76 տարեկան, Մոսկուայի դեսպան եղած է Բ. աշխարհամարտին :

Ամերիկայի մէջ ընդհանուր գոհունակութիւն կը տիրէ այս լուրին առթիւ : Ճոնսըն հաղորդելով իր կառավարութեան համաձայնութիւնը Հանոյի նոր առաջարկին (հիւսիսային Վիէթնամն է որ Փարիզը առաջարկած էր), յայտարարած է.— « Ֆրանսա երկիր մըն է ուր բոլոր կողմերը կրնան անկողմնակալ վարմունք մը վայելել » :

Աշխարհի մէջ ալ արդէն ընդհանուր գոհունակութեան հոսանք մը կայ : Ու Թան ըսած է թէ լաւագոյն լուրն է զոր իմացած է երկար ժամանակէ ի վեր :

ՍՈՐՊՈՆՆ ԱԼ ՓԱԿՈՒԱԾ

Ուրբաթ օր շատ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են Սորպոնի առջեւ եւ շրջակայ փողոցները : Ուսանողներ որ կ'ուզէին հաւաքուիլ Սոռպոնի մէջ, բողոքի հանրաժողով մը ընելու համար Նանթեռի փակման առթիւ, դուրս քշուած են, ոստիկանական արգելքով : Այդ պատճառաւ ծայրայեղ ուսանողներու միացած են նաեւ միւս ուսանողները եւ շատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են : Մօտ 500 ուսանողներ ձերբակալուած են, որոնց մէկ մասը պահուած է տրուած ըլլալով որ իրենց վրայ գտնուած են երկաթեայ ձողեր, արգիլուած դանակներ եւ զանազան տեսակի դաշոյններ : Ձերբակալուածներու մէջ են գլխաւորաբար անոնք որոնք ղեկավարած են այս շարժումը, ինչպէս

Նանթեռի մէջ Դանիէլ Քոհն – Պենտիթ :

Սորպոնի փակման որոշման դէմ կը բողոքեն այս անգամ ոչ միայն ուսանողները այլեւ փրոֆէսէօրները, եւ միասնաբար գործադուլի որոշում առած են :

Ուրբաթ օրուան բախումներու ընթացքին քսան ուսանող վիրաւորուած են եւ 4 ոստիկան, որոնցմէ մէկը գլուխէն, շատ ծանր վիճակի մէջ է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդին մօտ Խորհրդային Միութեան փոխ – ներկայացուցիչ նշանակուած է Վիքթոր Իսրայէլեան :

ՍՐՏԻ ՓՈԽԱՐԿՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին : 48 ժամուան ընթացքին նման նոր գործողութիւններ կատարուած են Սթանֆորտի (Շըմուէյ) եւ Հուսթընի մէջ :

ՆԿԱՐԻՉ ՎԱՆ ՏՈՆԿԷՆ, 91 տարեկան սակաւաթիւ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ :

Պատրաստութիւններ կը տեսնուին պատշաճ հանդիսաւորութեամբ տօնելու համար Անկախութեան Յիսնամեակը Փարիզի եւ գաւառի մէջ :

Ինչպէս երեք տարի առաջ, այս անգամ եւս վստահ ենք, որ Հայ ժողովուրդը անխտիր իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ « Մայիս 28»ի տօնակատարութեանց, երախտագիտական տուրք մը տալու համար բոլոր անոնց, որոնք իրենց արիւնով ստեղծեցին անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՕԾՈՒՄ Ս. ՎԱՐԴԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՒ ԱՅԼ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Նիւ Եորք հասաւ Հինգշաբթի Ապրիլ 25ին : Զինքը դիմաւորած են Ամերիկայի Էջմիածնական Թեմի Առաջնորդ Թորգոմ Եպիսկ., ինչպէս նաեւ Նիւ Եորքի քաղաքապետի ներկայացուցիչը : «Քենըտի» օդակայանի հիւրասրահին մէջ, մամուլի ասուլիս մը տալէ ետք, պաշտօնական Թափօրով առաջնորդուած է Նիւ Եորքի Հայոց նորակառոյց եկեղեցին, ապա հաստատուած Ուալտորֆ – Աստորիա պանդոկը, որ այս առթիւ ամերիկեան դրօշին կողքին բարձրացուցած էր նաեւ Էջմիածնի խորհրդանշական մէկ դրօշը :

Պանդոկին մէջ, Ապրիլ 26ին, աւելի լայն մամուլի ասուլիս մը տեղի ունեցած է եւ Կաթողիկոսը պատասխանած է Հայ եւ օտար մամուլի թղթակիցներուն :

Ամենայն Հայոց Հայրապետը նոյն օրը Ուրբաթ, ժամը 17ին Ուալտորֆ Աստորիա պանդոկի իր յարկաբաժնին մէջ ընդունեցաւ եւ կէս ժամ տեսակցեցաւ Նիւ Եորքի քաղաքապետ Ճոն Լինտսի հետ, որուն կ'ընկերանար դիւանագիտական յարաբերութիւններու վարիչ Պէքըթ : Հայոց Հայրապետը կէսօրին Նիւ Եորքի առաջնորդարանի դահլիճին մէջ ընդունեցաւ Ամերիկայի Յունաց Առաջնորդ Եաքովոս Արքեպիսկոպոսը, երկար տեսակցութիւն ունեցաւ անոր հետ : Իսկ երեկոյեան ժամը 17·30ին փոխ այցելութիւն տուաւ Յունաց Առաջնորդարանին՝ Եաքովոս Սրբազանին : Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին նաեւ Տոքթ. Խօժէն Քարսըն եւ բազմաթիւ ամերիկացի կարեւոր անձնաւորութիւններ որոնց կարգին նաեւ համբաւաւոր յոյն գործատէր Սփիրոս Սքուրաս : Ուրբաթ երեկոյ Վազգէն Հայրապետը Ուալտորֆ Աստորիա պանդոկին մէջ նախագահեց մասնաւոր ճաշի, որուն մասնակցեցան հայ ծանօթ անձնաւորութիւններ :

Կիրակի առաւօտ (Ապրիլ 28) կը կատարուէր նորակառոյց եկեղեցւոյ օծումը : Եկեղեցի կարենալ մտնելու համար կազմակերպիչ յանձնախումբը նուազագոյն 500 տոլարի նուէր մը սահմանած էր եւ կարճ ժամանակի մէջ բոլոր տոմսերը սպառած են :

Նիւ Եորքի նորակառոյց Մայր Տաճարի օծումը կատարուեցաւ Կիրակի առաւօտ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Սորպոնի փակման հետեւանքով, Կարմիր Խաչի հանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար այսօր Կիրակի, յետաձգուած է : Սորպոնի տնօրէնութիւնը վերջին պահուն հաղորդած ըլլալով այս նոր պարագան, կարելի չեղաւ աւելի կանուխ տեղեկացնել հասարակութեան :

Կանուխ ժամերէն հրաւիրեալ ժողովուրդի բազմութիւնը կուգար իր տեղը գրաւելու Մայր Տաճարին մէջ : Հեռատեսիլի եւ շարժանկարի հսկայական գործիքներ տեղաւորուած էին տաճարի ետեւի մասին մէջ, ուր քառասունէ աւելի թղթակիցներ տեղ գրաւած էին :

Եկեղեցիի մուտքին եւ այլ տեղեր Նիւ Եորքի ոստիկանապետին հսկողութեան տակ իրենց տեղերը գրաւած են ոստիկաններ որոնք իրենց պնդապետերով միասին 21 հոգի են եւ բոլորը հայ ոստիկաններ : Եկեղեցիի մուտքի դին ըլլալով ճշդուած էր հինգ հարիւր տոլարի նուիրատուութիւն. իսկ անոնք որ յիսուն տոլար նուիրած էին անոնք հետեւեցան եկեղեցիի ներքնամասի Գալուքճեան սրահէն :

Ժամը 9·55ին քահանայ մը կը կատարէ լուացումը վէմքարին եւ Ս. Սեղանին, նախ ջուրով եւ յետոյ գինիով :

Ժամը ճիշդ տասնին շքախումբով եւ զգեստաւորուած եկեղեցի մուտք կը գործէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը : Նախ Կոմիտաս երգչախումբի երգած Հրաշափառով կը սկսի յառաջանալ արտաքին դռնէն դէպի տաճարի կեդրոնը, Հայրապետին կը հետեւի հայ վեղարաւորներու Թափօրը մօտ 25 բարձրաստիճան եկեղեցականներով : Անոնց կը հետեւին օտար կղերականները, Ասորի, Յոյն, Ռուս, Օրթոտոքս, Նիւ Եորքի Կաթոլիկներու կրօնապետը Քուքի գլխաւորութեամբ եւ Բողոքական զանազան եկեղեցիներու բազմաթիւ պատուիրներ :

Այս Թափօրին կը հետեւին երկու եպիսկոպոսներ՝ Էջմիածնական Թեմի Առաջնորդ Թորգոմ Եպիսկոպոս Մանուկեանը եւ Վրաստանի Առաջնորդ Տ. Կոմիտաս Եպիսկ. Տէր – Ստեփանեանը, որոնք Զաթալթաղերով լրիւ զգեստաւորուած :

Հայրապետը կը սկսի օծման արարողութիւնը միւռոնթափ աղաւնին ի ձեռին կ'երգուի Առաքելոց Աղաւնոյ շարականը եւ հետզհետէ կը սկսին օծուիլ եկեղեցիի սիւներուն վրայ զետեղուած Խաչքարերը որոնք կը կոչուին առաքեալներու անուններով : Կը կատարուի օծումը Ս. Սեղանին յառաջարանին եւ երկու քովերը նոյն սեղանին : Ու այսպէս Վազգէն Հայրապետի նախագահած հոյակապ Թափօրը հետզհետէ օծելով եկեղեցիի բոլոր սիւներուն խաչքարերը, կը շրջի եւ կը հասնի դարձեալ Ս. Խորանին առջեւ : Եկեղեցին կը կոչուի Ս. ՎԱՐԴԱՆԻ անունով :

Նոյն երեկոն 1750 հոգիի ներկայութեան տեղի ունեցած է մեծ ճաշ մը Ուալտորֆ – Աստորիայ մէջ, ուր 15 մեծահարուստ Հայեր իրենց մէջ մէկ միլիոն տոլար հաւաքած են փակելու համար եկեղեցւոյ պարտքին մէկ մասը, որ հասած էր երեքուկէս միլիոն տոլարի : Մնացեալը մէկ միլիոն տոլարն ալ պիտի հանգանակուի գաղութին մէջ :

× Երկուշաբթի օր Վազգէն Կաթողիկոս այցելած է Կաթոլիկներու Սէյնթ – Փաթրիկ եկեղեցին եւ ընդունուած Քուք Արք.-ի կողմէ :

Առաջին անգամ ըլլալով Հայ Առաքելական եւ Կաթոլիկ եկեղեցիները միացեալ արարողութիւն մը կատարած են Կաթոլիկէ Մայր – Եկեղեցւոյ մէջ :

ԹԱՓԱՌԱՇՐՋԻԿԸ

Հաւատացէք ինծի, եթէ ըսեմ որ, եթէ չըլլայի ինչ որ եմ, պիտի փափաքէի կամ նախընտրէի հոպո մը, Թափառաշրջիկ մը ըլլալ··· Հոպոները դասակարգ մըն են : Ընչազուրկներու — թերեւս պէտք էր ըսէի կամաւոր ընչազուրկներու — դասակարգ մը: Մեծ տարբերութիւն կայ հասարակ ընչազուրկին ու հոպո ընչազուրկին միջեւ : Առաջինը օր մը հարստանալու տենչ ունի , թերեւս ալ՝ յոյս· հոպօն զուրկ է այդ տենչէն: Իր պարտքերն ու պահանջները զեղչած է նուազագոյնի · զոհ է կեանքէն , անկախ է , անհոգ: Կը յիշեմ , օր մը, երբ ուսանող էի, ուսուցիչներէս մէկը ըսաւ, թէ «քաղաքակրթութիւն պէտքերու բազմացում ըսել է»· Թափառաշրջիկը քաղաքակրթութեան մէջ ապրելով հանդերձ, իր պէտքերը նուազագոյնի է իջեցուցած: Մաքուր ածիլուած հոպո չեմ տեսած ես: Վրան գլուխը փէ–բիշաճ է, կարկտնուած · քիչ մըն ալ՝ աղտոտ : Ուսին ունի գաւազան մը, որ իր ճամբու ընկերն է ու զէնքը՝ շուներու անակնկալ յարձակման դէմ : Զես գիտեր ինչու՝ շուները չեն սիրեր զանոնք: Ըսի թէ գաւազանը միշտ ուսին է· վերի ծայրէն կախուած է, աղտոտ թաշկինակի մը մէջ ծրարուած , հոպոյին ամբողջ հարստութիւնը : Կը հաւատամ որ, եթէ Քրիստոս նորէն աշխարհ գար մարդկութիւնը երկրորդ անգամ փրկելու, ու եթէ ձկնորս չգտնէր, այս անգամ իր աշակերտները հոպոներէն պիտի ընտրէր ···

Հոպօն փիլիսոփայ է, նման հին դարերու այն յոյն փիլիսոփային որ իր միակ հագուստին, տակառին մէջքի կապէն կախած ըմպանակը, առուէ մը իր ափով ջուր խմող տղայ մը տեսնելէ ետք, իբրեւ աւելորդ բեռ, նետեց մէկ կողմ :

Հոպօն կ'ապրի ընկերութեան հաշւոյն, բայց կը վարանիմ զայն մակաբոյծ որակելէ: Եթէ ստիպուած չէ՝ չաշխատիր: Չի գողնար: Կ'առնէ՝ տիրոջ հոն չեղած՝ կամ չնայած ատեն, որ ապրի: Մեծ ընկերասէր մը ու մարդասէր մըն է: Ունի սքանչելի հոտառութիւն , մղոն մը հեռուէն կրնայ ըսել, թէ մօտակայ գիւղին կամ ագարակին մէջ ի՞նչ կայ օճախին վրայ եռացող , կամ մաղ – մաղ կրակի մը վրայ ճենճերող : Կը ճամբորդէ արեւուն ու թռչուններուն հետ ալ, կը դաղթէ դէպի հարաւի տաքերը : Ընկերային զգացումը զօրեղ է իր մէջ· վտանգի պահուն չի լքեր իր ընկերը · եթէ նկանակ մը ունի, զայն կը բաժնէ իր ընկերոջ հետ : Ճամբաներու խաչմերուկին, խճուղիներու ու ծառերու բուներուն վրայ միայն իր արուեստակիցներուն հասկնալի նշաններով հրահանգներ ու տեղեկութիւններ կը դնէ իր յաջորդներուն համար : Այդ նշանները երբեմն տեղեկութիւն կուտան խիստ ոստիկանի մը, կատաղի շան մը՝ կամ բարեսիրտ տիկնոջ մը մասին· ու նաեւ այն ագարակներուն մասին, ուր աշխատանք կ'առաջարկուի ··· Ըսելու հարկ կա՞յ թէ այդ վերջին տեղերէն խոլերա կեցած տեղերու պէս կը զգուշանան ···

Ասկէ մօտ 35 տարի առաջ, մեր տունը վայրի կեռասենիներով կէտադրուած դաշտագետնի մը մէջ մինակ էր, Մեր տունէն մօտ 150 ոտք հեռուէն կ'անցնէր երկաթուղագիծը , որուն երկու կողմերը վայրի մարգարտածաղիկներ, կաթնուկներ ու դափնեվարդեր կ'աճէին: Օր մը ծուխ բարձրացաւ անոնց մէջէն ու շունըս՝ Րէքսը հետս առած, գացի քննութեան :

— Գնացքի պատուհանէն մէկը վառուած սիկար մը նետած ըլլալու է ու դաշտի չորցած խոտը կրակ առած, խորհեցայ ես ինծի գացած պահուս : Ես բաները ըսի ես ինծի, որովհետեւ Րէքսը քովս չէր այդ պահուն, առաջ էր անցած, երբ հասայ իր ետեւէն, ան արդէն բարեկամացեր էր ծառի մը շուքին տակ պառկած մարդու մը հետ ու խօսքի բռնուած անոր հետ :

— Բարեւ, ըսի մարդուն :

— Բարեւ, լաւ շուն ունիս, ըսաւ մարդը, մէջքին վրայ շտկուելով :

— Վախցայ թէ խոտերուն մէջ կրակ է ինկած :

— Չէ, փաթթէս կը խաշեմ, ըսաւ մարդը օճախին վրայ պահածոյի թիթեղէ տուփի մը մէջ սեւցող ջուրը ցոյց տալով:

— Այ սի՛ի ···

— Նայէ , ըսաւ, տափարակ քար մը ցոյց տալով :

Տարիքը յիսունի մօտ մարդ մըն էր: Մօրուքը կէս առ կէս ճերմկած: Բանաստեղծ էր, աղտոտ, փիլիսոփայ , բնութիւնն ու շրջապատի գեղեցկութիւնը գնահատող : Այս բոլորը տեղեկացայ իրեն հետ հազիւ տասը րոպէ խօսելէ ետք : Իր հաշւով՝ հարուստ ալ էր·

— Աշխարհը , իր բոլոր անհամար ու աննկրկնելի գեղեցկութիւններով, իմս է , ըսաւ, թեւի դանդաղ շարժումով հեռաւոր հորիզոնները ցոյց տալով: Իմս է այն բազէն, որ կը սաւառնի երկնակամարին վրայ, իմս է այն ծիծեռնակը, որ թեւերը մկրատի պէս կը շարժէ ու հեռագրալարերուն վրայ ժողովի կը նստի իր ընկերներուն հետ, իմս է արեւը՝ որ առաւօտ կանուխ ծովու ջուրերուն մէջէն կը բարձրանայ , իմս են արեւմուտքի գոյները , դաշտի ծաղիկները , ցորենի արտերուն ծփանքը ու ամպերու նաշխը՝ երկինքին վրայ : Միւսներու ունեցածին վրայ իմ ունեցածիս առաւելութիւնը այն է որ , անոնցը միօրինակ է, իմս՝ ամէն օր տարբեր է, փոփոխական ու նոր ··· Երբ յոգնած ես, ամառ գիշերներու ճպուռներու երգէն աւելի քաղցր երգ չկայ աշխարհի վրայ, չկայ որորներու թռիչքէն աւելի շնորհալի շարժում՝ մայրաքաղաքի բեմերուն վրայ ··· Լեցուն ծիծերով կովեր կը տեսնեմ մայր մտնող արեւուն դէմ որոճացող, ու թուքս կուլ կուտամ արագ արագ· բայց երբ անոր տէրը բաժակ մը կաթ կուտայ ինծի օրհնութեան մը փոխարէն, հանդարտօրէն որոճացող կովը կը դառնայ իմս ··· Անոր տէրը ի՞նչ ունի ինձմէ աւելի ··· Երբ մեռնի՝ ի՞նչ պիտի տանի իր հետ, որ ես չունենամ ··· Երբեմն , լճի մը ափին բուսած ծառի մը շուքին տակ պառկած, հոն լողացող երախաներու աղմուկին կ'ունկնդրեմ ու կ'ենթադրեմ , թէ անոնք իմս են : Իմս են երախաներու աղմուկը ու զուարթ կանչերը, իմս են լեռներու հովերը ու ծաղիկներու բուրումը, իմս են առուներու երգը ու լճի մակերեսին վրայ ճօճումի , ճօճումի թափող անձրեւի կաթիլները : Դուն այդ տեսարանը տեսած ես, անորմէ աւելի գեղեցիկ բան կա՞յ աշխարհի վրայ ···

Քու մեծահարուստ Մորկընդ, ի՞նչ ունի ինձմէ աւելի· երբ մեռնի ու դրուի հողը, այդ հողն իսկ իրը չէ ··· Իրմէ առաջ թերեւս հոն ուրիշներ են թաղուած, հնդիկ մը, նախամարդ մը կամ նոյնիսկ շնագայլ մը: Իր կարծած հարստութիւնն ու կալուածները վաղը կրնան իր թոռներուն հովին տալ, կրնայ կրակը փճացնել··· Աշխարհի մէջ, մենք մեր օրերէն դատ բան մը չունինք, անոնց ալ՝ համրանքը չենք գիտեր··· Արարիչը օր մը մեր կեանքի մոմին վրայ կը փչէ ու մենք կը դրուինք հողը : Այդ հողը մէ՞կ ոտք է , հի՞նգ ոտք է, տա՞սը ոտք է մեր վրայ՝ տարբերութիւն չըներ: Ամէն բանի վախճանը ոչնչութիւն է ու ահա ես, ըստ ոմանց, այդ ոչնչութիւնն եմ ···

Իր փաթթէսը խաշած էր: Վար առաւ կրակէն, թափեց ջուրը ու մատները այրելով կեղուեց : Աղ հանեց իր նշանաւոր ծրարին մէջէն ու զայն աղելէ ետք, կէսը առաջարկեց ինծի :

Ճաշի հրաւիրեցի զինք ու համոզելու համար ալ, ըսի թէ, հեռու չէ սա սպիտակ որմերով տունն է մերինը :

Չեկաւ ճաշի:

Յաջորդ օրը ոչ ինք կար ,ոչ ալ՝ մեր Րէքսը: Ա՞ն համոզեց ու իր հետ տարաւ մեր շունը , թէ ոչ՝ ուրիշ մը, չեմ գիտեր· բայց ամէն անգամ որ իր մասին կը խորհիմ ու մեր հանդիպումն ու խօսակցութիւնը կը յիշեմ, հորիզոնին վրայ տեսնել կը կարծեմ մարդ մը, որ ուսը նետած գաւազանին ծայրէն ծրար մըն է կախած, ու իր քովէն , գետինները հոտուըտալով , պոչը կռնակը նետած շուն մը կը քալէ սեւ ու ճերմակ մորթով :

Րէքսին գոյներով :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ
Կ. ՄԵԼԻՔ-ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Կարապետ Մելիք – Օհանջանեան ծնած է Մեղրիի շրջանի Կալեր գիւղ, 75 տարի առաջ: Նախ կ'աւարտէ Գանձակի տեղւոյ գիմնազիան, իսկ ապա 1903 – 1904ին կը մտնէ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը, աւարտելով նախ դասարանական բաժինը, ապա անցնելով մասնագիտական բա–րանական բաժինը :

1914ին ճեմարանի տնօրէնութիւնը կ'որոշէ Կ. Մելիք – Օհանջանեանը, իբրեւ խոստմնալից ուսանող, ղրկել Գերմանիա:

Պերլինի մէջ ան կը ծանօթանայ Ա. Իսահակեանի: Պատերազմի տարիներուն կը յաջողի մնալ Գերմանիա՝ Փրոֆ. Մարքուարտի միջամտութեամբ : 1920ին կը վերադառնայ Հայաստան, ուր 15 տարի շարունակ կը դասախօսէ բարձրագոյն կրթարաններու եւ հիմնարկութիւններու մէջ: 1935ին կը ստանայ փրոֆէսորի տիտղոս, իսկ 1965ին կ'ընտրուի անդամ Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի :

Գիտական աշխատանքներու կը սկսի ուսանողական տարիներուն : 1913ին, տակաւին քսան տարեկան, Լազարեան ճեմարանին մէջ կը խօսի հայ գիրերու մասին՝ Հայոց գիրերու 1500ամեակին եւ տպագրութեան 400ամեակին առթիւ: Տարի մը ետք՝ 1914ին, Փրոֆ. Կ. Կոստանեանի առաջարկով , կը գրէ ուսումնասիրութիւն մը՝ «Մամիկոնեանների նախարարական տոհմը ըստ Փաւստոս Բուզանդի պատմութեան», որ կ'արժանանայ մրցանակի, իսկ այդ ուսումնասիրութեան մէկ հատուածը իբրեւ զեկուցում կը կարդացուի կայսերական հնագիտական ընկերութեան Մոսկուայի բաժանումի գիտական նիստին ընթացքին :

Փրոֆէսորին անունին հետ անխզելիօրէն կապուած են «Սասնայ ծռեր» հայ ժողովրդական հերոսավէպին հաւաքման, գիտական ամբողջական հրատարակութեան եւ ժողովրդականացման աշխատանքները : Արդարեւ, բազմաթիւ դժուարութիւններու դէմ դնելով, եռանդուն գիտնականը կարճ ժամանակուան մէջ կը հաւաքէ եւ գրի կ'առնէ հերոսավէպին ութ պատումները, որոնցմէ երկուքը ժողովրդական վէպին բուն հայրենիքին՝ Սասունի առաջին գրի առնուած պատումներն են :

Ակադ. Մ. Աբեղեանի հետ գործակցաբար, Կ. Մելիք – Օհանջանեան 1936ին, իսկ 1944էն, Մ. Աբեղեանի մահէն ետք, միայնակ իրականացուց ժողովրդավէպի գիտական, ակադեմական հրատարակութիւնը : Ակադեմական այդ գործը՝ բաղկացած երեք մեծադիր հատորներէ, կ'ընդգրկէ «Սասնայ ծռեր»ու շուրջ 50 պատում: Ժողովրդական վէպին հետ ունեցած դիւցաբանութեան, առասպելներու

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Իր որոշումն էր զանոնք նոյն գիշերն իսկ հարցաքննութեան ենթարկել կարելի եղածին չափ փութով անոնց արժանի պատիժը տալ: Այդ պատիժը բնականաբար ուրիշ բան չէր կրնար ըլլալ, այլ եթէ որեւէ կերպով զիրենք մէջտեղէն վերցնել, բնաջինջ ընել··· :

Ապտիւլ Համիտ հակառակ իր զգացած բուռն ուրախութեան, հակասական խորհուրդներու մատնուած, կը տարուբերէր, առանց կարենալ վճռական որոշում մը տալու :

Նախ կ'ուզէր որ ձերբակալուածներուն քննութիւնը մանրամասն կերպով տեղի ունենայ եւ գաղտնի կազմակերպութեան ամբողջ գործունէութիւնն ու նպատակը պարզուի եւ երեւան ելլէ: Կ'ուզէր որ կատարուելիք քննութեան մէջ որեւէ թերացում չըլլայ, ամենափոքր զանցառութիւն մը տեղի չունենայ եւ ձերբակալուածները չկարենան բան մը ծածկել: Միւս կողմէ կը փափաքէր սակայն որ խնդիրը նեղ շրջանակի մը մէջ յայտնուէր եւ ուրիշներէ ծածուկ մնար, օրերով չտեւէր ու անմիջապէս մէջտեղէն վերնար: Երբեք չէր ուզեր որ լուրը տարածուէր, ժողովուրդը իմանար թէ գաղտնի եւ հզօր մարմին մը կար որ իրեն դէմ կը պայքարէր, թէ յեղափոխութեան եւ ըմբոստութեան գաղափարը մուտք գտած էր իր հպատակներուն մէջ: Այսպէս ուրեմն Ապտիւլ Համիտ թէ գործը լաւ մը լուսաբանել եւ թէ կարելի եղածին չափ շուտով խեղդել կ'ուզէր:

Մինչ ձերբակալուածները տակաւին Եըլտըզ չէին բերուած, արդէն Սուլթանը իր մօտ հաւաքած էր բոլոր իր հաւատարիմ խորհրդականները, որպէսզի իր բոլոր փափաքներուն համեմատ որոշում մը տան:

Այդ արտասովոր խորհուրդը, Ապտիւլ Համիտի նախագահութեան տակ, հետեւեալ որոշումները տուաւ·

Ա) Անմիջապէս, նոյն գիշերն իսկ, հարցաքննութեան ձեռնարկել:

Բ) Ձերբակալուածներու հարցաքննութիւնը կատարել ի ներկայութեան Իզզէթ փաշայի, Շաքիր փաշայի, Մէհմէտ փաշայի, Հաճի Ալի փաշայի, Ապտիւլ Ղանի աղայի, Թահսին փաշայի, Րագըպ փաշայի եւ Գաւրի պէյի:

Գ) Տրուելիք պատիժին վճիռը թողուլ վեհափառ սուլթանին:

Դ) Ամէն միջոց ձեռք առնել որպէսզի այս ձերբակալումներուն եւ հարցաքննութեանց լուրը կարելի եղածին չափ գաղտնի մնայ եւ Եըլտըզի պալատին շրջանակէն դուրս չտարածուի:

Արտասովոր խորհուրդը տակաւին կը շարունակուէր, երբ լուր բերին թէ ձերբակալուածները, երեք այր եւ մէկ կին, ամենայն ապահովութեամբ փոխադրուած էին Եըլտըզ եւ զատ զատ սենեակներու մէջ բանտարկուած :

— Փա՛ռք քեզ Աստուած, գոչեց Իզզէթ փաշա, երկու թեւերը վեր բարձրացնելով կեղծաւորութեամբ:

— Վերջապէս պետութեան թշնամիները Արդարութեան ձեռքը ինկան, աւելցուց Թահսին փաշա :

— Աստուած երկար կեանք տայ մեր վեհափառ սուլթանին, աղօթեց ուրիշ շողոքորթ մը:

Ապտիւլ Համիտ թոյլ տուաւ որ իր պալատականներուն այս խնդութեան արտայայտութիւնները վերջ գտնեն, ու ետքը խօսքը լուրը բերող պալատականին ուղղելով ըսաւ·

— Պարոն Մաք Լայն միասի՞ն եկաւ ձերբակալուածներուն հետ:

— Այո՛, վեհափառ տէր, հոս է եւ ձեր վեհափառութեան հրամաններուն կը սպասէ :

— Ըսէ իրեն որ հոս գայ:

Քանի մը վայրկեան ետքը Անգլիացին երեւցաւ սրահին մէջ:

— Ձեր մատուցած ծառայութենէն մեծապէս գոհ մնացի, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ, եւ իմ գոհունակութեանս իբրեւ ապացոյց երկու հազար ոսկի կը նուիրեմ ձեզ:

— Շնորհակալ եմ, վեհափառ տէր, պատասխանեց Մաք Լայն խոնարհելով եւ իր աչքերը ուրախութենէն շողացին:

Անգլիական ոստիկանութեան նախկին գաղտնի պաշտօնեան դրամը կը սիրէր եւ իր ճիշդ դրամի սիրոյն համար էր որ իր հանգիստը զոհելով եկած էր Պոլիս սուլթանի ծառայութեան մէջ մտնելու: Երկու հազար ոսկիի գումարը իրեն համար կէս հարստութիւն մըն էր որ յանկարծ կ'իյնար երկինքէն: Իր պաշտօնէութեան միջոցին արդարեւ յաճախ յաջողութիւններ ունեցած եւ դրամական պարգեւներ ընդունած էր, սակայն այդ պարգեւները շատ աննշան բան մըն էին եւ այս արքայական նուէրը կարելի չէր անոնց հետ բաղդատել:

Ապտիւլ Համիտ իր սուր ակնարկով իսկոյն նշմարեց իր խօսքերուն յառաջ բերած բարերար ազդեցութիւնը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(115 – Շար·)

ԱՐԱՐԱՏԻ ԳԱԳԱԹԻՆ

Հաւանաբար Մարքօ Փօլօն եղաւ առաջին անձը, որ Եւրոպացիներուն ծանօթացուց Արարատի հէքեաթային գեղեցկութիւնը : Անշուշտ, առասպելական լեռը Աստուածաշունչի ստեղծման օրէն իսկ ծանօթ էր ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհին, սակայն կը հանդիսանար անհասելի առեղծուած մը : Նշանաւոր վենետիկցին նկարագրեց Արարատը շլացուցիչ գոյներով : Մարքօ Փօլօ հիացած էր Արարատի վեհատեսիլ գեղեցկութեան վրայ :

Այդ Թուականէն ասդին, Եւրոպա համակուեցաւ նոր տենչով մը՝ գտնուիլ «Արարատեան Թագաւորութեան մէջ», ուր ջրհեղեղի ժամանակ իր կայքը հաստատած էր Նոյ նահապետը :

Առաջին եւրոպացին, որ որոշեց բարձրանալ Արարատի գագաթը, ֆրանսացի փիլթօն մը Թուռնըֆորն էր : Նոյան Տապանէն աւելի հետաքրքրուած էր առասպելական լերան բուսական աշխարհով : Իր ուղեւորութիւնը Հայաստան եւ Արարատ բարձրանալը՝ խիզախ ուղեւորը նկարագրեց մանրամասն գիծերով : Արեւմտեան գիտական շրջանակներուն մէջ այդ նկարագրութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց :

Ֆրանսացի ուղեւորը Արարատի ստորոտը հասաւ 1701 Օգոստոս 23ին : Անոր աչքին առջեւ փռուած էր Ս. Յակոբի հովիտը : Հոս, հայկական Ակոռի գիւղին մէջ, որոշեց ուղեկիցներ գտնել եւ անոնց օգնութեամբ յաղթահարել վերելքը : Սակայն չյաջողեցաւ, որովհետեւ ուղեկիցներ չգտաւ եւ ընտրեց դժուար ուղի մը : Հազիւ կարողացաւ հասնիլ լերան կողը, եւ հիւծած ու յոգնած, վերադարձաւ Էջմիածին : Արարատի վրայ հարուստ բուսական աշխարհ գտնելու անոր յոյսերը ի դերեւ ելան :

Տարիներ ետք Ֆրանսացի ուղեւորը գրեց . «Արարատի ամբողջ մակերեսը ծածկուած է ձիւնով կամ ալ սառոյցով : Կը թուի, թէ այդ լեռը օր – օրի կ'աւերէ ինքզինք » :

Երկրորդ անձը, որ փորձած է բարձրանալ Արարատի գագաթը, Դորպատի Համալսարանի փրոֆէսէօր Ֆրիտրիխ Պարրոտ եղած է : 1829 Սեպտեմբեր 11ի առաւօտուն Պարրոտ իր երկու ուսանողներուն՝ Քառլ Շիման, Պեխիկէլի եւ Էջմիածինի դեռ անծանօթ վանական Խաչատուր Աբովեանի ընկերակցութեամբ կը հասնի Ակոռի գիւղը, որ այդ օրերուն կը տառապէր ժանտախտէ : Պարրոտ եւ ուղեկիցները կը հասնին Ս. Յակոբի վանքը : Յաջորդ օրը, առաւօտ կանուխ, Պարրոտ, ուսանող Շիման եւ ակոռցի որսորդ Սահակ կը փորձեն բարձրանալ լեռն ի վեր : Կ'ընտրեն Թուռնըֆորնի ուղին եւ շուտով ուժասպառ կ'ըլլան : Կը հանգստանան Ս. Յակոբի ժամատան կողքին գտնուող աղբիւրին քով : Գիշերելէ ետք, խումբը կը շարունակէ ճամբան, սակայն չի յաջողիր իր նպատակը իրագործել :

Գիտնականը չի վհատիր : Սեպտեմբեր 18ի առաւօտեան Պարրոտ, Շիման, Բեխեգել, Խ. Աբովեան եւ չորս գիւղացի՝ Քէօխվա Ստեփան աղայի առաջնորդութեամբ, կը սկսին երկրորդ վերելքը : Ստեփան աղա կ'առաջարկէ բարձրանալ լերան արեւմտեան լանջէն : Կը գիշերեն յաւերժական ձիւներու մէջ : Առաւօտուն կը սկսի վերելքին դժուար մասը՝ խոր ձիւնի եւ սառոյցներու մէջէն : Երբեմն կը ստիպուին սառոյցին վրայ աստիճաններ փորել : Բայց անսպասելի կերպով եղանակը կը փոխուի, ձիւնաբուքը կը ըսկսի : Լեռնագնացները կը ստիպուին կրկին ետ դառնալ : Եւ միայն շաբաթ մը ետք, Սեպտեմբեր 27ին, երկար ու դժուար ճամբայ կտրելէ ետք, խումբը կը հասնի լերան գագաթը :

Քիչ մը ուռուցիկ, շրջանաձեւ մակերես մըն էր գագաթը՝ 200 քայլ տրամագիծով : Հոն Աբովեան փոքր փայտէ խաչ մը կը անկէ :

Սակայն յաղթանակին ուրախութիւնը կարճատեւ եղաւ : 1831ին Ի. Շոփէն « Տիֆլիսսկիէ Վեդոմոստի» թերթին մէջ կը յայտարարէ, թէ Պարրոտ եւ անոր ուղեկիցները երբեք չեն հասած Արարատի գագաթը : Այդ զրպարտութիւնը օտար մամուլի միջոցով լայն տարածում գտաւ : Պաշտպանելու համար իր եւ ընկերներուն պատիւը, Պարրոտ ցարական կառավարութենէն պահանջեց յատուկ քննութիւն մը : Գործը հասաւ Նիքոլա Ա.ին : Ժողովրդական կրթութեան նախարարը՝ իշխան Լիվէն նամակով մը կը դիմէ կովկասեան իշխանութիւններուն, ուր, մասնաւորապէս, կը գրէ . «Պատիւը նուիրական է իւրաքանչիւր մարդու համար, առաւել եւս՝ նշանաւոր գիտնականի ... Հիմա կը փորձեն ստուեր ձգել անոր վրայ այնպիսի գործի մը մէջ, որ կարեւոր է ամբողջ Եւրոպայի համար ... Որով, յուսամ եմ, որ դուք չէք մերժեր Պարրոտի արդարացի խնդրանքը » : Դորպատի փրոֆէսէօրին խնդրանքը յարգուեցաւ : Հարցաքննուեցան արշաւախումբին մասնակիցները :

Սակայն այս բոլորը աւելորդ էր :

1834ին, ռուս ուղեւոր Սպասկի – Աւտոնոմով բարձրացաւ Արարատի գագաթը՝ ոչ միայն գիտական հետաքրքրութենէ մղուած, այլեւ Պարրոտի եւ անոր ընկերներու հեղինակութիւնը վերջնապէս վերահաստատելու համար :

Իր « Արարատն ի վեր» գրքին մէջ ըՍպասկի – Աւտոնոմով հաստատեց փրոֆ. Պարրոտի ճշմարտութիւնը :

1840 Յունիս 20ին Արարատը ցնցուեցաւ զօրաւոր երկրաշարժի մը հետեւանքով : Բազմաթիւ շինութիւններ ոչնչացան Նախիջեւանի, Մակուի, Օրդուբադի, Բայազետի մէջ : Աւերուեցաւ գեղատեսիլ Ակոռի գիւղը, զոհուեցան գիւղին բոլոր բնակիչները : Քարակոյտերու վերածուեցան Ժ. դարուն կառուցուած Ս. Առաքելի եկեղեցին եւ վանքը :

Երկրաշարժին պատճառները ուսումնասիրելու համար դէպքին վայրը ժամանեց Ակադ. Հերման Աբիխ : Գիտարշաւը Ս. Յակոբի հովիտը հասաւ 1845 Յուլիս 28ին եւ անմիջապէս ձեռնարկեց վերելքի գործին : Աբիխէն զատ, արշաւին կը մասնակցէին տեղագրող Բաչուրին, Թարգմանիչ Պետրոս Շարոյեան, ակադեմականին ծառան՝ Քառլ Յենկ եւ երկու ուղեցոյց՝ Յունան Մարտիրոսեան եւ Սիմոն Սարգիսեան :

Աբիխ յաջողեցաւ գտնել վերելքի դիւրին եւ համեմատաբար անվտանգ ուղի մը : Այսուհանդերձ դժուարութեամբ հասան գագաթ :

Այնուհետեւ ակադեմականը ուսումնասիրեց լերան երկրաբանական կառուցուածքը : Եղաւ առաջինը, որ հաստատեց, թէ Արարատը չափազանց աղքատ է ջուրով եւ որեւէ գետ սկիզբ չառներ Արարատէն : Լերան հրաբխային ապարները դիւրութեամբ կը կլանեն հալած ձիւնին ջուրը :

1850 Օգոստոսին, զինուորականներու ստուար խումբ մը, գնդապետ – քարտէսագիր Խոձկոյի գլխաւորութեամբ, բարձրացաւ Արարատի գագաթը : Այս վերջինին կ'ուղեկցէին Կովկասի նշանաւոր հետազօտող Պաուլ Պ. Ուսլար, Թիֆլիսի բնագիտութեան փորձակայանի տնօրէն Առնոլտ Մորից : Արշաւախումբին թարգմանը դարձեալ Պետրոս Շարոյեանն էր : Վերելքը շատ դուար եղաւ, ձիւնախառն հովը մեծ արգելք էր յառաջընթացին համար : Եւ միայն 6րդ օրը յաջողեցան հասնիլ իրենց նպատակին : Ուշագրաւ են գնդապետ Խոձկոյի դիտումներն ու տպաւորութիւնները : Ան ամբողջ շաբաթ մը մնաց լերան գագաթը : Պայծառ օր մը հիւսիսային կողմը նկատեց Էլպրուսի հեռաւոր գագաթը եւ Կազպէք լեռը : Մէկ շաբթուան ընթացքին Խոձկօ թռչունի չհանդիպեցաւ, սակայն լերան գագաթին երկու քարայծ տեսաւ :

Հետաքրքրական է նշել նաեւ Արարատի յաղթահարումը խումբ մը Անգլիացիներու կողմէ : Անոնք լերան մօտեցան հարաւէն, 1856 Յունիսին :

12 տարի ետք, ուրիշ Անգլիացիներ փորձեցին Արարատի գագաթը բարձրանալ : Անոնք երկու նշանաւոր լեռնագնացներ էին՝ Ֆրէշֆիլտ եւ Տուկերն : Անոնց կը պատկանի առաջնութեան պատիւը Էլպրուսի եւ Կազպէքի գագաթը բարձրանալու, սակայն, չյաջողեցան հասնիլ : Անյաջողութեան պատճառը եղանակն էր :

Անգլիացիներու՝ Արարատը յաղթահարելու երրորդ փորձը կատարուեցաւ 1876ին, որ իրականացուց Ճէյմս Բրայս : Հետաքրքրական է, որ այդ զօրաւոր մարդը Սարդար Բուլաղէն մինչեւ գագաթ բարձրացաւ առանց ուղեկիցներու, առանց նախնական հետախուզութեան :

1882ի ամառը քանի մը ուղեկիցներով Արարատի կատարը կը բարձրանայ ռուս արքունի խորհրդական Դանիէլ Մարգովցեւ, որ Հայաստանի, մասնաւորապէս Դիլիջանի եւ Ծաղկաձորի հովիտներու, Արարատի եւ Երեւանի մասին իր հարուստ տպաւորութիւնները ամփոփեց « Ուղեւորութիւն դէպի Արարատ» գիրքին մէջ : Հ. Քերովբէ Վ. Քուշներեանի թարգմանութեամբ լոյս տեսաւ 1895ին, Վենետիկ :

1890էն մինչեւ 1910 Արարատի բարձունքը յաղթահարուած է քանի մը անգամ : Նախ՝ Սիվոլոբովի արշաւախումբը (այս վերջինը պնդեց, թէ լերան գագաթէն կ'երեւան Կասպից եւ Սեւ Ծովերը) : Ապա՝ Մարկովի ուսանողական խումբը, Պաստուխովի գիտարշաւը : Այս վերջինը բարձրացաւ նաեւ փոքր Մասիսի գագաթը :

Մեծ Արարատի գագաթը բարձրացած է նաեւ Հայաստանի մասին երկու հետաքրքրական հատորներու հեղինակ Լինչը : Արարատի վրայ գիտական կարեւոր հետազօտութիւններ կատարած է Ա. Եւանգուլեանի եւ Ա. Սարգիսեանի արշաւախումբը :

1903ին յաջողեցաւ նաեւ Դկ. Շարէյհէրի եւ լրագրող Մխիթարեանի գիտարշաւը : Քանի մը ուրիշ արշաւախումբեր իրենց մասին գրաւոր տեղեկութիւններ չեն թողած : Գաղտնի մնացած է նաեւ վերջերս Արարատ բարձրացած ամերիկացի խումբ մը զինուորականներէ կազմուած արշաւախումբին նպատակը :

Այս է հայկական լեռնաշխարհի առասպելական հսկայի յաղթահարման համառօտ պատմութիւնը :

Բ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

եւ հաւատալիքներու առնչութեան ու փոխյարաբերութեան հարցերուն նուիրուած է անոր «Մխիթար Միհրը Սասնայ ծռերի մէջ» ուսումնասիրութիւնը :

Գիտական մեծ արժէք կը ներկայացնէ կ. Մելիք – Օհանջանեանի «Սասնայ ծռեր» ռուսերէն թարգմանութիւնը՝ կատարուած բուն սկզբնաղբիւրը եղող տասը հիմնական տարբերակներէ :

« Սասնայ ծռեր»էն զատ հետազօտած է նաեւ հայ բանահիւսութեան տարբեր ժամանակաշրջաններու, տարբեր սեռերու եւ տեսակներու կարգ մը կարեւոր հարցեր : Անոնցմէ են՝ « Տիրան – Տրդատի վէպը ըստ Փաւստոս Բուզանդի», «Լուսաւորչի վէպը» եւայլն :

Մեծ վաստակ ունի փրոֆէսէօրը նաեւ գրականագիտութեան ասպարէզին մէջ : Տարիներու ընթացքին ան հետազօտած է միջնադարեան հայ գրականութեան կարգ մը սեռերու օրինաչափութիւնները, հայ եւ հարեւան այլ ժողովուրդներու գրական – բանահիւսական մշակոյթի կապերն ու փոխյարաբերութիւնները եւ բազմաթիւ ուրիշ հարցեր :

Կ. Մելիք Օհանջանեան ականաւոր բանասէր – աղբիւրագէտ է : Անոր հրատարակած ԺԳ. դարու պատմագիր Կիրակոս Գանձակեցիի «Հայոց պատմութիւն» քննական բնագիրը (երեք տպագիր ու երեսուն ձեռագիր աղբիւրներու բաղդատութեան հիման վրայ, ընդարձակ ուսումնասիրութեամբ, ծանօթագրութիւններով եւ մեկնաբանութեամբ), ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ դրացի կարգ մը երկիրներու տուեալ ժամանակաշրջանի պատմութեան արժանահաւատ աղբիւրներէն է :

Ա. ՆԱՃԻՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (182)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Դառնանք դէպի «Օրիոն» նաւը :

Բանակը՝ իշխան – ապարապետի հրամանատարութեան ներքեւ մինչդեռ կը պատերազմէր, Միջերկրական ծովուն մէջ նաւատորմիղ մը կը շրջէր թշնամիին նաւերը դիտելու համար :

Ըսինք քիչ մը առաջ թէ «Օրիոն» ֆըրանսական նաւերէն մին էր եւ թէ ծովային պատահարներէ ստիպուելով Թուլոնի նաւահանգիստը մտած էր :

Պատերազմական նաւ մը երբ նաւահանգիստի մը մէջ կ'երեւի, բազմութիւնը կը զբաղեցնէ, վասնզի մեծ բան մըն է այսպիսի նաւ մը, եւ բազմութիւնը կը սիրէ ինչ որ մեծ է :

Պատերազմական մեծ նաւ մը մարդկային հանճարին եւ բնական զօրութեան ամենէն սքանչելի հանդիպումներէն մին է :

Պատերազմական մեծ նաւ մը ամենէն ծանր եւ ամենէն թեթեւ բաներէ կը բաղկանայ, վասնզի նիւթին երեք ձեւին, այսինքն հաստատուն, հեղուկ եւ տարածական նիւթերու հետ է իր գործը եւ կը պարտաւորէ երեքին դէմ ալ կռուիլ : Երկաթէ տասնեւմէկ ճիրաններ ունի ծովին յատակը գտնուող կրանիթը բռնելու համար, եւ թեւաւոր ղեռուններէն աւելի թեւեր եւ առագաստի ձողեր ունի ամպերուն մէջէն հով առնելու համար : Իր շունչը ահագին փողերէ ելլելուն պէս իր հարիւր քսան թնդանօթներէն կ'ելլէ եւ խրոխտաբար պատասխան կուտայ շանթին :

Ովկիանոսը իր կոհակներուն ահարկու նոյնութեանը մէջ զայն մոլորելու կ'աշխատի, բայց նաւը հոգի մը ունի, այսինքն կողմնացոյցը որ կը խրատէ զայն եւ միշտ հիւսիսը կը ցուցնէ անոր : Երբ գիշերները խաւարին մէջ են, իր կանթեղները աստղերուն պաշտօնը կը կատարեն :

Այսպէս ուրեմն հովին դէմ չուան եւ լաթ, ջուրին դէմ տախտակ, ժայռին դէմ երկաթ, պղինձը եւ կապարը, մութին դէմ լոյս, անհունութեան մէջ ալ ասեղ մը ունի :

Եթէ մէկը ուզէ գաղափար մը ունենալ այն հսկայական համեմատութեանց նըկատմամբ որոնց ամբողջութեամբը կը բաղկանայ պատերազմական նաւ մը, թող Պրեսթի կամ Թուլոնի նաւահանգիստները երթայ եւ վեց յարկ զոց նաւարանի մը տակը մտնէ : Շինուող նաւերը հոն են, եւ կարծես զանգակաձեւ ծածկոյթ ունին իրենց վրայ : Ահա ահագին գերան մը որ առագաստակալ մըն է . ահա փայտէ հաստ սիւն մը որ տեսութեան չերեւալու չափ հեռաւորութեամբ գետինը երկնցած է, եւ որ մեծ կայմն է : Եթէ չափելու ըլլաս արմատէն, որ նաւին յատակն է, մինչեւ կատարը որ ամպին մէջն է, իննսուն կանգուն երկայնութիւն ունի, իսկ տրամագիծն է երեք ոտք : Անգլիական մեծ կայմը ջուրին մակերեւոյթէն երկու հարիւր տասնեւեօթը ոտք վեր կը բարձրանայ :

Մեր նախահարց ժամանակի նաւերուն մէջ պարան կը գործածուէր, իսկ հիմակուան նաւերուն մէջ շղթայ կը գործածուի : Հարիւր թնդանօթ կրող նաւու մը շղթաներուն միայն դէզը ոտք մը խորութիւն ունի : Հապա որքա՞ն տատաղձ պէտք է այս նաւը շինելու համար : Երեք հազար մեթր : Ամբողջ անտառ մըն է ան, որ ջուրին վրայ կը տատանի :

Մանաւանդ գիտելու է թէ մեր խօսքը քառասուն տարի առաջ շինուած ռազմական նաւուն, այսինքն առագաստաւոր պարզ նաւուն վրայ է, շոգին որ այն ատեն իր մանկութեան մէջ էր, հիմա նորանոր հրաշքներ աւելցուցած է այն ըսքանչելիքին վրայ, որ կ'անուանուի պատերազմական նաւ :

Օրինակի համար, այս օրուան օրս պըտուտակաւոր խառն նաւը զարմանալի մեքենայ մըն է, որ կը մղուի երեք հազար քառակուսի մեթր մակերեւոյթ ունեցող առագաստներէ եւ կաթսայի մը որ երկու հազար հինգ հարիւր ձիու ուժ ունի :

Առանց խօսելու այս նոր հրաշալիքներու վրայ մենք կը կարծենք թէ Քրիստափոր Քոլոմպոսի եւ տը Ռիւյթէրի հին նաւը մարդու մեծ հրաշակերտներէն մին է : Ինչպէս անհունութեան շունչը, նոյնպէս եւ այդ նաւուն ուժը անսպառելի է . իր առագաստին մէջ կ'առնէ հովը, կոհակներուն անըրաւ տարածութեան մէջ ճշդութենէ չի շեղիր, կը ծփայ, եւ կ'իշխէ :

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԻ

Ոմն իր ծնողաց եւ Արտաւազդ Սրբա-զան Սիւրմէեանի, նաեւ Տէր Սահակ քահանայ Պալիկեանի յիշատակին քան ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ռւստոմ-ղական խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի (Մայիս 7) : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ, ԼԻՈՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Միամանքօ խումբը ծախու հանած է Փոքր - Գլէններ: Դիմել անդամներուն :

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԱԾ

Պուշ տիւ Ռոնի նահանգէն, Օպայնեի շրջանը, առաջին յարկի վրայ եւ ներկայանալի կահաւորուած սենեակներ ամէն յարմարութեամբ, մէկ կամ երկու անձի համար եւ մատչելի գիներով : Դիմել՝

M. H. BICHAKJIAN
Route Nationale — 13 - La Bouilladisse.

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ի գիտութիւն Ֆրանսահայութեան Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցող իր բոլոր քոյր մասնաճիւղերուն :

Մեծ պատրաստութեամբ կ'ոգեկոչէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան յիսնամեակը, Յունիս 1, 2, 3 օրերու ընթացքին, Հողեգալստեան օր, Վալիէրի մէջ, իսկ բուն տօնակատարութիւնը Յունիս մէկ, Շաբաթ ժամը 21ին, Ժիմնազ թատրոնին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՑԵԿՈՅ
Նուիրուած

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Ունկնդրութիւն «ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ» Ռատիոֆոնիք քերթուածին, հայերէն եւ ֆրանսերէն :

Այս Հինգշաբթի, Մայիս 9, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Բառէ :

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 28 Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, Մայիս 26ին, կէսօրէ ետք :

×

Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 25ին, Շաբաթ երեկոյ Վալանսի Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէութեան կողմէ :

POUR

LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE
AIF

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցին ընդունած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուիրատուութիւնները :

ԴՌՆԲԱՑԷՔԻ կնքահայրութեան նուիրատուութիւններ .— Խաչինչեան ընտանիք՝ յիսուն ֆրանք, Այրի Տիկին Զ. Մանուէլեան քսան, Օսկի Անտուրեան, Փերուէզ Տէր - Մարգարեան, Մարի Համի Աւետիսեան, Կ. Պարագեան, Ա. Տէր - Մարտիրոսեան եւ ոմն 10ական ֆր. եկեղեցիին :

Թաղման Սրբազան Արարողութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Անդրէասեան, Ա. Զիմէնեան, Տէր եւ Տիկին Քէսթէքեան, Հ. Ահարոնեան 20ական ֆր., Տիկին Ճընտիկեան 15 ֆր., Տիկիններ՝ Խորիկեան, Զ. Մանուէլեան 10ական ֆրանք :

Զատկական տօներու առիթով իւղագին նուիրատուութիւններ .— Այրի Տիկին Հ. Զըրբաշեան 250 ֆր., Տէր եւ Տիկին Մ. Ափրիկեան եւ ոմն 50ական: Պ. Տէօքմէճեան 30, Տէր եւ Տիկին Մ. Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Սիսակեան, Տէր եւ Տիկին Ջիւրիւքտիչեան, Մ. Հացագործեան, Տ. Սիմոնեան, Տիկին Սողոմոնեան, Տիկին Անդրէասեան քսանական : Երիցուհի Հայրապետեան եւ Այրի Տիկին Թարգմանեան 15ական : Տիկիններ՝ Արապաճեան, Սիմոնեան, Գալայճեան, Ոմն, Փ. Տէր - Մարգարեան, Ա. Գայմաքեան, Վ. Աճէմեան, Ա. Թաքթաքճեան, Ս. Կորկիս, Ոմն, Ա. Թէրզեան, Ոմն, Ա. Սիմոնեան, Զ. Մանուէլեան, Ծ. Նազարէթեան, Օ. Անտուրեան, Ճընտիկեան, Կարապետեան, Ոմն, Զաքմաքլեան, Ոմն, Տէօքմէճեան, Խրիմեան, Հանոյեան, Ոմն, Պ. Պ. Թ. Պապանեան, Գ. Փափազեան, Ե. Տէրտէրեան, Ղ. Աղնաւուրեան, Յ. Պապայիտեան, Ս. Պէրպէրսարգիսեան, Ա. Մէնծիկեան, Խ. Նալպանտեան, Մէհլէմճեան, Մ. Տէմիրճեան, Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Խաչինչեան, Տէր եւ Տիկ. Նիկողեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Սարգսեան, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան 10ական: Տիկիններ՝ Թ. Պատուականեան, Մ. Հաճիաւետիսեան, Լ. Գարեան, Զ. Մարկոսեան եւ Պ. Պ. Յ. Կիւրճեան, Նաճարեան, Օն. Տիւզճեան հինգական ֆրանք :

(Շար.)

Հ.Մ.Ը.Մ.

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ճաշ ԼԻԼԱ ճաշարանին մէջ, Շաբաթ 11 Մայիս, երեկոյեան ժամը 20ին, 24 Ռիւ Սէն Լազառ :

Կը խնդրուի հեռախօսել՝
Ճաշարան Լիլա 874-31-62 :
Ս. Սարաֆեան 878-08-96 :
Տ. Կէտիմեան 878 - 81 - 67 :

Colonie de Vacances

«LA FONTANELLE»

Du 28 Juin au 28 Juillet,

dans le cadre magnifique des Cévennes, à 650 m. d'altitude (près de St-Jean-du-Gard à 70 kms. de Nîmes)

Ouvert aux enfants de 8 à 14 ans.

●

VACANCES IDÉALES, TOUT CONFORT, DANS UNE SAINE AMBIANCE — ARMÉNIENNE —

●

PRIX : 290 F.
+ 10 F. à l'inscription

Voyages collectifs organisés à partir de
PARIS, LYON et VALENCE

Pour tous renseignements s'adresser à

Mr. le Pasteur D. SAHAGIAN
13, Rue Jonchère
26 - VALENCE (Tél. : 43-62-59)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան կողմէ
Չորեքշաբթի, Մայիս 29, ժամը 20.40ին

THEATRE DE LA POTINIERE, 7, Rue Louis le Grand, Métro : OPERA

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Ի Ն Ջ Ո ՞ Ի

Հոգեբանական ողբերգութիւն, 4 արար

Հեղինակ ՏԻԿԻՆ ԼԻՒՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկին Հ. Խըտըշեան-Լաշասաներ, Օր. Սօնա Վարդանեան, *Օրիորդներ՝* Էվա եւ Սիրանոյշ Զօնթրեան, Անի Քէշիշեան, Վերոնիք Բամպուք-եան, Պ. Պ. Աբգար Մարտիրոսեան, Գէորգ Թէրզեան, Վարուժան, Վահրամ Անտոնեան, Թապլաքեան, Վանէսեան, Վահան Սեքեան, Մինաս Գոճաեան :

Prix des places : 15 et 10 franc (5 francs pour les Etudiants)
Les billets sont disponibles chez Madame Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Madame Markarian, 32 Rue de Trévise
et au Secrétariat de l'Union, 32 Rue de Trévise (1er étage)

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նախագահութեամբ Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի, մասնակցութեամբ Ամերիկայէն, Եւրոպայէն, Միջին Արեւելքէն պատգամաւորներու եւ ունկնդիր հիւրերու, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ 30 եւ 31 Մայիս 1968ին,

ՓԱՐԻԶ

Օթէլ Քոնթինանթալի շքեղ սրահներուն մէջ, Թիւիլըրիի պատմական պարտէզներուն դիմաց :

×

Օրը երեք նիստ՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն ժամը 1 կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 19, գիշերուան ժամը 21էն 24:

Պատգամաւորներ եւ հիւրեր Փարիզ պէտք է ժամանեն գոնէ Չորեքշաբթի օր, 29 Մայիս մինչեւ ցերեկ :

Համագումարին մուտքը բոլորին համար ալ անձնական տոմսով է, ունկնդիր հիւրերու տոմսերու թիւը սահմանափակ է, սրահին կարելիութեան համաձայն :

×

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՓԱԿՈՒՄԻՆ՝
ԱՂՕԹՔ, ԽՈՒՆԿ, ԾԱՂԻԿ

Ա.— ՇԱԲԱԹ, ՕՐ, 1 ՅՈՒՆԻՍ

Գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, երգեցողութեամբ բազմաձայն երկսեռ երգչախումբի մը զոր պիտի ղեկավարէ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ: Մեներգող՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ :

Յետ աւարտման պատարագի՝ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՆՈՒՊԱՐ հարազատներու՝ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ, ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ, Միութեան նախագահներ՝ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօզեանի, մեծ բարերարներ՝ Մելգոնեան եղբայրներու, Գայսերլեան ամոլին եւ Ռաֆայէլ Մարկոսեանի, վարիչ - պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբացեալ ժողովականներու, նուիրատուներու, կըտակարարներու, գործիչներու եւ անդամներու :

Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար եւ Տիկին Վահրամ Պէյ Նուպար :

Բ.— ԿԻՐԱԿԻ, 2 ՅՈՒՆԻՍ

Խմբական ուխտագնացութիւն ժամը 14.30ին, Օթէլ Քոնթինանթալէն, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը՝ Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօրավար Անդրանիկի եւ Փարիզի սրբազան Առաջնորդներ՝ Վռամշապուհ Ս. Արք. Քիպարեանի եւ Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն :

« ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ »

Փատարան Տիգրան Պօյաճեանի կողմէ (Պոսթոնէն, Միացեալ Նահանգներ) :

Յետոյ դարձեալ խմբովին, ուխտագնացութիւն դէպի Հայոց վերջին Թագաւորին դամբարանը՝ Սէն Տընի :

«ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ »

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէն Տ. Գ. Կիրակոսեանի կողմէ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. Ընդունելութիւն ի պատիւ պատգամաւորներու եւ հիւրերու :

Համագումարին իբր նախատօնակ, Չորեքշաբթի երեկոյ, 29 Մայիս 1968, ժամը էն սկսեալ, ընդունելութիւն տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Շան զէ-լիզէի Թաղամասին մէջ, Րիւ Ժան Կուժօն Մէզոն տէ Սանթրօ, կազմակերպութեամբ Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Ա... խումբին կողմէ, ի պատիւ օտար երկիրներէ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու ու իբր առաջին հանդիպում եւ փոխադարձ ծանօթութիւն :

Մասնաւոր յայտագիր :

Մուտքը հրաւիրատոմսով : Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնական տոմսերը մուտքի իրաւունք կուտան :

Բ. Հանդիսաւոր մեծ ճաշ, Շաբաթ, 1 Յունիս 1968, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18 Ա-վընիւ տը Սիւֆրէն, ժամը 13ին, յաջորդ առաւօտեան պատարագին : Հովանաւորութեամբ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Տիկիններ Առաքել փաշա Նուպարի եւ Վահրամ Պէյ Նուպարի, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի եւ փոխ նախագահ Երուանդ Հիւսիսեանի, նախագահ Եւրոպայի Շրջանային Կեդր. Յանձնաժողովի :

Ողջոյնի խօսք՝ Երուանդ Հիւսիսեանէ

Պատգամ՝ Ալեք Մանուկեանէ

Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

Մասնակցութեան գին՝ 60 ֆրանք, իրաւունք կուտայ նաեւ գիշերուան պարահանդէսին ազատ մուտքի :

Գ. Անմախընթաց մեծ պարահանդէս Շաբաթ, 1 Յունիս 1968, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ : 18 Ա-վընիւ տը Սիւֆրէն, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

(Յաջորդիւ մանրամասնութիւններ)

Մուտք՝ ընթրիքով՝ 70 ֆրանք — Առանց ընթրիքի՝ 20 ֆրանք :

Արտասահմանի հիւրերու ի գիտութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ գոց գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ :

Պարահանդէսին ընթացքին պիտի քաշուի մեծ վիճակահանութիւն՝ ի ներկայութեան Փոէֆէքթիւրի ներկայացուցիչին ու անոր հակակշիռին տակ, վիճակահանութիւն՝ կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Ակումբի կողմէ, միակ մեծ պարգեւը ըլլալով Միութեան նախագահ՝ Պ. Ալեք Մանուկեանի նուիրած «ինքնաշարժը»՝ ՌԸՆՕ, ՄԱԺՕՐ: Վիճակահանութեան տոմսի գինը տասը ֆրանք :

Դ. ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐ

Փարիզի Համալսարանական Ուսանողաց մէջ Միութեան ՄԱՌԻ – ՆՈՒՊԱՐ Հայկական Տունը, — Ուսանողական տուն, Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայրերը, փափաքողներու համար Վէրսայլ եւ կամ՝ Սէնի վրայ շոգենաւային պտոյտ, եւն. :

Տեղեկութիւններու եւ տոմսերու համար դիմել Միութեան Փարիզի գրասենեակը, հետեւեալ հասցէով.—

COMITE DU CONGRES U.G.A.B.
11, Square Alboni — Paris 16e
FRANCE

Հեռաձայն՝ Փարիզ, 870-03-18:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՅԻՍ
MARDI 7 MAI 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11205 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.205

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐԴԸ ԿԸ ԲԱՆԻ

Երկու ամսուան յարաբերաբար խաղաղ շրջանէ մը ետք, Թուրքիոյ համալսարա - նական ուսանողները կրկին փողոց են ի - ջած :

Երկու ծայրայեղ հոսանքներ, Թունդ աջակողմեան եւ մոլեռանդ ձախակողմ - եան, իրարու դէմ կը ճակատին տարինե- րէ ի վեր, գաղափարակա՞ն զէնքի վրայ :

Առաջինները կը վայելէին դեմոկրատ կուսակցութեան աջակցութիւնը : Մէն - տէրէսի կառավարութիւնը 1950էն 1960, ամբողջ տասը տարի իբրեւ մանրանկար մենատէր իր ձեռքին մէջ պահեց իշխա - նութիւնը :

Իր դիրքն ամրապնդելու համար մէկ կողմէ ուղեց սիրաշահիլ գիւղացիները, որոնք Թուրքիոյ բնակչութեան մեծամաս- նութիւնը կը կազմեն : Փայփայեց անոնց կրօնական զգացումները եւ հարիւրաւոր մզկիթներ շինել տուաւ : Միւս կողմէ գրգռեց ժողովուրդին ազգայնամոլ ձըգ - տումներն ու արեւմուտը բնազդը՝ Կիպ - րոսի արուեստական տագնապը ստեղծե - լով եւ 1955 Սեպտեմբեր 6–7ի գիշերուան չարաչուք նախճիրը սարքելով :

Հալէի բռնատիրական վարչաձեւին տակ խօսքի եւ մամուլի ազատութիւն գը- րեթէ չկար : Բանտերը լեցուած էին լրա- գրողներով :

Դեմոկրատները՝ արդարացնելու հա - մար իրենց անունը՝ ստիպուեցան որոշ ա- զատութիւններ տալ :

Հետեւանքն ա՛յն եղաւ, որ ձախա - կողմեան տարրերը զօրացան :

1960 Մայիս 27ին խումբ մը երիտա - սարդ զինուորականներ, որոնք կ'երդ - ուըննային Աթաթիւրքի անունով, տա - պալեցին դեմոկրատներու կառավարու - թիւնը : Սակայն ցարդ խաղաղութիւնը չվերահաստատուեցաւ երկրին մէջ :

Հալքը, որ պահ մը կրկին իշխանու - թեան գլուխ էր եկած, հրապարակէն քշուեցաւ վերջին ընտրութիւններէն ի վեր : Ապալէթը՝ Խորհրդարանի աթոռ - ներուն մեծամասնութիւնը ապահոված, գէշ - աղէկ կը փորձէ կառավարել երկի- րը, թոյլ տալով որ աջն ու ձախը իրա - րու հետ կռուին : Իսկ ինք իրաւարարի դեր պիտի կատարէ ի հարկին :

Բաժանեա՛ զի տիրեսցես :

Շէրիաթճիներն ու համայնավարները մրցումի ելած են եւ պարբերաբար փողոց կ'իջնեն իրենց ուժերը փորձելու համար :

Փետրուարի վերջերը Պոլսոյ եւ Անգա- րայի համալսարանական ուսանողները հրապարակային մեծ ցոյցերով ու թա - փօրներով իրարու դէմ ճակատած էին :

Ցեղադիմականները — մեծամասնու - թիւն — յաջողեր էին խանգարել ձախա - կողմեաններու հաւաքոյթը եւ խոշտան - գած անոնց ճառախօսները, որոնք ծակա- մուտ էին եղած :

Այս անգամ «յառաջդիմական»ները Անգարայի մէջ ցոյց են սարքեր՝ ողեկո - չելու համար Մէնտէրէսի կառավարու - թեան դէմ Պոլսոյ եւ Անգարայի ուսանո - ղական ապստամբութեան ութերորդ տա - րեդարձը (28 - 29 Ապրիլ 1960) :

Ուսանողներուն միացեր են ձախակողմ- եան ուսուցիչներու եւ բանուորներու խմբակցութիւններ :

Այս անգամ ալ քօղածածուկ «համայ - նավարական» այս ցոյցը խանգարելու համար իրարու միացեր են աջակողմեան տարրերը, շէրիաթճիներէն սկսեալ մին - չեւ Ապալէթի երիտասարդական կազմա - կերպութիւնները, ինչպէս նաեւ Թիւրքէ- շի գիւղացի - ազգայնական կուսակցու - թիւնը :

Իսկական ալա թուրքա ճակատամարտ մը մղուեր է Անգարայի փողոցներուն մէջ : Ռազմադաշտին վրայ վիրաւոր փըռ- ուեր են 45 «փէտայի»ներ, մէկ երրորդը ոստիկան : Ձերբակալուեր են 75 «հե - րոս»ներ :

Առ ի չգոյէ կեավուրներու, սկսեր են իրարու միս ուտել :

Ապալէթի կառավարութեան վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ հետզհետէ կը հետե- ւի Մէնտէրէսի օրինակին, իբրեւ անոր հոգեւոր ժառանգորդը :

Զանազան սեղմումներու կարգին դրա - քննութիւն հաստատեր է՝ համայնավա - րական հրատարակութիւնները արգիլե - լու համար :

Սակայն կը թուի թէ «յառաջդիմական» որդը պարարտ հող գտեր է մտաւորական եւ աշխատաւորական որոշ շրջանակնե - րու մէջ եւ կը սպառնայ օր ըստ օրէ աւելի ծաւալիլ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԺԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ, ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԵՒ ՆՈՐ ՑՈՅՑԵՐ

Ուրբաթ օրուան ցոյցերէն ետք, մըթ - նոլորտը ալ աւելի լարուած է Փարիզի մէջ : Ընդհանրապէս մամուլն ալ կը դա- տապարտէ ոստիկանութեան եղած կոչը, Համալսարանի տեսչութեան կողմէ Սոր - պոնը պարպելու համար, առանց արդա - րացնելու անշուշտ կարգ մը «կատղած» ուսանողներ, որոնք Նանթեռէն Փարիզ խռովութիւն կը ստեղծեն :

Ոստիկանութեան Սորպոն մտնելը շատ մելան թափել տուաւ Ուրբաթէն ի վեր եւ զուգէ նաեւ պատճառ դարձաւ որ չնախատեսուած համախոհութիւն մը ըս- տեղծուի եւ ուսանողներու կողքին կենան ոչ միայն ուսուցչական մարմինը այլեւ զանազան շարժումներ, որոնք սակայն համաձայն չեն ուսանողներու խմբակի մը անխչխանութեան :

Ոստիկանութիւնը կ'արգիլէր Երկու - շաբթի առաւօտուան 9ին համար նախա - տեսուած նոր ցոյցը, բայց Ֆրանսայի Ու- սանողներու Ազգային Միութիւնը չէր ջնջեր ցոյցի իր հրահանգը, մինչ ուսա - նող եւ փրոֆէսէօր միասնաբար գործա - դուլի որոշում կուտային : Ուսումնական դասը առանձին զեկոյցով մը կը պահանջէ ձերբակալուած ուսանողներու անմիջա - կան ազատ արձակումը եւ Համալսարանի տեսուչ՝ Ժան Ռոշի հրաժարումը :

Արդարեւ շատեր վրդովուած են նաեւ այն դատապարտութեանց համար, որ որոշ - ուեցան կարգ մը ուսանողներու դէմ : Բացառիկ դատավարութիւններ տեղի ու- նեցան Շաբաթ գիշեր եւ Կիրակի, ձեր - բակալուած ուսանողները դատելու հա - մար : Ուրբաթ օր ձերբակալուած էին 596 ուսանողներ, որոնցմէ 27ը կը պահ- ուէին : Եօթը ուսանող կը դատուէին պատժական 10րդ դատարանին կողմէ, ի- րենց վրայ բրիչներու կոթեր եւ զանա - զան տեսակի զէնքեր գտնուած էին :

Չորս ուսանողներ դատապարտուած են երկու ամիս բանտի (առանց յետաձգու - մի) եւ տուգանքի :

Այս ամբողջը պատճառ դարձած է որ ամէն ոք ուսանողներուն հետ ըլլայի, զա- նազան զեկոյցներ հրապարակուին այդ ի- մաստով, տարբեր շարժումներու կողմէ :

Կրթական նախարարութիւնը ապահո - վութիւն կուտայ որ քննութիւններու ա - զատութիւնը պիտի ապահովուի, բայց ամէն պարագայի մէջ յայտնի չէ այդ մթնոլորտին մէջ ինչպէս տղաք պիտի անցընեն ակրեկասիոնի մրցումները, ո - րոնք տեղի կ'ունենային Երկուշաբթի ա - ռաւօտ, մինչ ուսանողներ Պուլ. Միշ կը փութային հակառակ ոստիկանութեան արգելքին :

Երկուշաբթի առտու Նանթեռի խռո - վութեանց պարագլուխը՝ Քոհն Պենտի եւ քանի մը ընկերները Սորպոն կը հասնէին ուր պիտի ներկայանային «Կարգապահու- թեան Խորհուրդին» առջեւ :

Ուսանողներու Միութիւնը նոր ցոյցի մը լուրը կը հաղորդէր Երկուշաբթի իրի- կուն ժամը 18·30ին համար :

Ֆրանսայի զանազան համալսարանա - կան քաղաքներու ուսանողներն ալ հա - մախոհութեան յայտարարութիւններ ը - րած են, Փարիզի ուսանողներուն հետ : Նոյնը կ'ընեն նաեւ արեւմտեան Գերմա - նիոյ ուսանողական միութիւններ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԿԱՐԾՐԱՑՈՒՄԸ

ՍՈՒՍԼՈՎԻ ՃԱՌԸ

Խորհ. Միութեան համայնավար կու - սակցութեան գաղափարախօսը՝ Միխէլ Սուսլով երկար ճառ մը խօսած է, վեց հազար հոգիի առջեւ Կարլ Մարքսի ծը - նընդեան հարիւրյիսունամեակին առ - թիւ : Վստահեցուցած է թէ ուշ կամ կանուխ ընկերվարութիւնը պիտի յաղթէ աշխարհի մէջ եւ թէ Չինաստանի «անջա- տողական» գործունէութիւնը պիտի չը - կասեցնէ համայնավար պլոքին համերաշ- խութիւնը : «Խորհ. Միութիւնը, շեշտած է Սուսլով, համեմատաբար կարճ ժամա - նակի պէտք ունի կենդանի երկրի մը վե - րածուելու համար համայնավարութեան ներքեւ » :

Սուսլով շատ ծանրօրէն յարձակած է Մաոյի Չինաստանին վրայ : «Մաոյա - կանները չհասկցան մարքսիզմ-լենինիզմի դասերը եւ փոքր - քաղքենի ազգայնամո- լութեան եւ ազգայնականութեան դիրքե - րու մէջ ինկան, հռչակելով թէ Մաօ Ցէ Թունկի մտածումը գերագոյն ճշմարտու- թիւնը կը ներկայացնէ » :

Սուսլով անշուշտ յարձակած է նաեւ դրամատիրութեան եւ աշխարհակալու - թեան վրայ — « Աշխարհակալ պետու - թիւնները, կ'ըսէ Սուսլով, չեն կրնար ի - րենց քաղաքական գործունէութիւնը շա- րունակել աշխարհի որեւէ կողմը : Միաց- եալ Նահանգները այդ ճշմարտութեան փորձը տեսան Վիէթնամի մէջ, ուր զին- ուորական պարտութի մը տեղ, պարտաւոր- ուած են արիւնալի եւ անյոյս պատերազմ մը մղել : Մարքսեան դիրքորոշումը, որ կը պնդէ թէ քաղքենիութիւնը երբեք տեղի պիտի չտայ կամովին, այսօր ալ ի զօրու է » :

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏԵՍՆՈՒԵՑԱՒ ՈՒ ԹԱՆԻ ՀԵՏ

Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն .—

Ամենայն Հայոց Հայրապետը Հինգշաբ- թի, այցելեց Նիւ Եորքի Միացեալ Ազգե- րու կեդրոնը ուր դիմաւորուեցաւ մեծ պատիւներով : Հայրապետը հանդիպում ունեցաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակեր - պութեան ընդհանուր քարտուղար Ու Թա- նի հետ : Տեսակցութիւնը տեւեց մօտ կէս ժամ զանազան շահեկան հարցերու շուրջ :

Կէսօրին Կիպրոսի պատուիրակութեան նախագահ Զենոն Ռոսիտէս ճաշ մը սար - քեց ի պատիւ Հայոց Հայրապետին : Ներկայ էին բազմաթիւ երկիրներու դես- պանները որոնց կարգին նաեւ Թուրք դեսպանը Օրհան Էրալփ :

Կաթողիկոսը ՄԱԿի քարտուղարու - թեան գրասենեակի մէջ հանդիպում ու - նեցաւ նաեւ կազմակերպութեան կարգ մը հայ անձնաւորութիւններու հետ եւ շըր - ջեցաւ ՄԱԿի շէնքին զանազան մասերը :

Վազգէն կաթողիկոս այցելեց նաեւ ՄԱԿի կրօնական կեդրոնը ուր աղօթեց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻԷՆ սկսեալ գործադուլի շարժումներ տեղի պիտի ունենան փոսթի զանազան սպասարկութեանց մէջ, որու հետեւանքով, աւելի քան ութ օր անկա - նոնութիւններ պիտի ըլլան ցրուումի եւ ա- ռաքումի մէջ, ինչպէս նաեւ զգալի յա - պաղումներ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ձերբակալուած են երկու քահանաներ եւ մէկ մետրոպոլիտ որոնք հակակառավարական թռուցիկներ բաժնած էին : Միւս կողմէ Լարիսայի մետրոպոլիտը Գերպ. Եակովոս յանկարծ հանգստեան կոչուած է : Սելանիկի մէջ ալ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կա - տարած են :

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ ծննդեան 150ամեակին առթիւ, Գերմանիոյ Արտաքին Նախարա - րը Վիլլի Պրանտ գովքը հիւսած է մեծ փիլիսոփային, շեշտելով .— «Մարքս ըս- տեղծած է ուժականութեամբ մը որ գը - րեթէ կը հաւասարի Հին Կտակարանին, առանց դասակարգի ընկերութեան մը տեսիլքը » :

ԻՍՐԱՅԷԼ ազդարարութիւն մը ըրած է Լիբանանի, արաբերէն իր ձայնասփի - ռումներու ընթացքին, զգուշացնելով Պէյրութի կառավարութիւնը այն ծանրա- կշիռ հետեւանքներուն մասին, որոնց կ'ենթարկուի Լիբանան եթէ ձգէ որ իր հողամասը օգտագործուի Էլ Ֆաթահի ծայրայեղներուն կողմէ : Ասկէ քանի մը օր առաջ, Լիբանանի վարչապետը՝ Ապ - տալլահ Էլ Եաֆի յայտարարած էր թէ Լիբանան պիտի օգնէ Էլ Ֆաթահի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ շնորհաւորութեան հեռագիր քաշած է Իսրայէլի նախագահ Շազարի, Իսրայէլի քսանամեակին առ - թիւ :

ՂՊՏԻ պատրիարք մը՝ Գերպ. Աթանա - սիոս, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, յայտարարեց Շաբաթ առաւօտ թէ Աստ - ուածամայրը քանիցս երեւցած է անցեալ ամիս, Գահիրէի արուարձանին մէջ, Զիթունի եկեղեցւոյ առջեւ «նշելով այդ ձեւով թէ Աստուած Եգիպտացիներուն հետ է Իսրայելցիներու դէմ իրենց պայ - քարին մէջ» : «Կոյսին երեւումը կը նշա- նակէ որ Աստուած մեզի հետ է մեր ճի - գերուն մէջ, դէմ դնելու համար աղէտին որ մեր վրայ փլաւ երբ Հրեաները գրա- ւեցին Ս. Հողը, Յունիսի պատերազմին ատեն» կը շեշտէ պատրիարքը, յայտա - րարելով նաեւ թէ Ղպտիներու կրօնապե- տը Կիրեղոս Զ.ի նշանակած քննական յանձնախումբերը վաւերացուցած են ե - րեւումները եւ թէ յետագային պաշտօնա- կան փաստաթուղթ մը պիտի հրապա - րակուի այդ մասին :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կռիւները սաստկա - ցած են : Վիէթքոնկ վերջին յարձակում - ներուն զոհ գացած են չորս լրագրողներ, երեք աւստրալիացի եւ մէկ անգլիացի, ո- րոնք հակառակ իրենց հանդամանքին տե- ղըն ու տեղը սպաննուած են : Դէպքը պատմած է հինգերորդ լրագրողը, որ ձգուած էր իբրեւ մեռած : Վիէթքոնկը նաեւ գերման դեսպանատան առաջին քարտուղարը սպաննած է :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՎԱՂՈՒԱՆ ԵՒՐՈՊԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԱԼԵԿՈԾՈՒԹԵԱՆՑ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մեզմէ հեռու կամ մեզի մօտ՝ կը պոռան թնդանօթները: Կարելի է ըսել թէ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը չդադրեցաւ երբեք ու կը շարունակուի Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ կամ Մերձաւոր Արեւելքի սահմաններուն վրայ :

Այդ պատերազմն է պատճառը, եթէ օրաթերթերու ընթերցողները նուազ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան մեր օրերու մեծագոյն պայքարին մասին, աննախընթաց շարժումի մը մասին, անակնկալ հետեւանքով հարուստ երեւոյթի մը մասին, — ըսենք՝ համեւրոպական երիտասարդական ընդվզումի մը մասին :

Երիտասարդութեան խմորն է որ կը հասուննայ, կ'աճի, կը յորդի Եւրոպայի արեւելքը եւ Եւրոպայի արեւմուտքը: Երիտասարդութիւնն է որ կ'ըմբոստանայ, գլուխ կը ցցէ, բազուկ կը շարժէ սպառնացայտ :

Ու կարելի է ըսել թէ սերունդներու յաւիտենական կռիւն է, որ, պատմութեան մէջ, անգամ մը եւս կը սարսէ աթոռները, կը ցնցէ թաւշապատ թիկնաթոռները: Պարզ է կռիւին նպատակը ․

— Ելիր աթոռին վրայէն, կորսուէ՛, ես պիտի նստիմ այսուհետեւ :

Ուրիշ բացատրութեամբ մը ․

— Նաւին ղեկը տո՛ւր ինծի :

Եւ այս ձայները, այս կոչերը, թերեւս յաւակնոտ ցանկութիւնները իրարու կը խառնուին, կը ներդաշնակեն, միանուագ երգի մը կը վերածուին կոմունիստ արեւելքի եւ քափիթալիստ արեւմուտքի մէջ, իրենց այդ ստորոգելիներով երկուքի բաժնուած Եւրոպայի մէջ :

Արդարեւ, հակառակ երիտասարդներու յաւակնութեանց կամ ցանկութեանց տարբերութեան՝ արեւելքէն արեւմուտք, նոյն ձգտումները, նոյն հակազդեցութիւնները, նոյն կատաղութիւնը (վիօլանս) կը գտնէք՝ երանգ փոխած ըստ երկրին :

Երիտասարդութեան այս ջահաղնացութեան, եթէ կ'ուզէք՝ բոցավառութեան դիմաց դողի մատնուած, ծնողները, դպրոցներու ղեկավարները, քաղաքական ու կրօնական առաջնորդները, արդէն, ցոյց կուտան խուճապ մը, շփոթութիւն մը, վերջապէս այնպիսի տրամադրութիւն մը, որ կ'արտայայտուի սա հարցումով ․

— Ինչ ընել :

Զսպել բռնութեամբ՝ խելացութիւն չէ, պատմութիւնը կը հսկէ դատապարտելու համար որեւէ սխալ :

Լսել, ընդունիլ երիտասարդութեան ցանկութիւնները՝ կարելի չէ, վասնզի բիւրեղացած չեն երիտասարդներուն պահանջները, հանդչած չեն ալիքները, յստակութիւն մը չեն ստացած սերունդներու փոխանցման փափաքները, դեռ շատ փրփուր կայ, աւազ կայ ալեկոծութեան մէջ :

Հետեւիլ ուսանող երիտասարդութեան ձայնին, նկատելով որ օրուան ընդվզումին մէջ մեծ դեր կը խաղան համալսարանները, պիտի նշանակէր խորտակել մանկավարժութեան հին տախտակները, կործանել ակադեմական թանձր աւանդութիւնները : Ընդվզմանալ, պահպանելով սկզբունքները, որոնք մաշած են, գունաթափ են այլեւս՝ ընդհանուրին վըկայութեամբ, տխմարութիւն մը պիտի ըլլար, եթէ ոչ ապիկարութիւն մը, որու հանդէպ պատմութիւնը չի կրնար ներող գտնուիլ :

Եւ գինին, նոր գինին ահա կը հասուննայ, կը բարձրանայ, հետզհետէ կրակէ տաքութիւն մը կը ստանայ, քանի կ'անճրկի հին սերունդը եւ չի կրնար որոշել թէ ի՛նչ ընթացք պէտք է տալ ժամանակին, որու կ'ուզեն տէր դառնալ երիտասարդները իրենց բերումով :

Պէտք է խոստովանիլ թէ գինին բան չէ ընդվզմանալ երիտասարդութեան, — նախ թիւի ուժն ունին՝ եթէ ոչ մտածման թարմութիւն, աշխատելու եռանդ եւ տարիքի աշխուժութիւն, այլ եւ վաղուան քուէտուներն են, ուզեն թէ չուզեն հիները՝ վաղուան ղեկավարներն են, — պէտք չէ բոլորովին թշնամանալ : Ահա թէ ինչու կը փորձեն քոլմաթէ ընել երիտասարդութեան բացած խրամատները, ըմբոստութեան տարածման անցքերը, իբրեւ թէ հանրային ապահովութեան, կարգապահութեան մտահոգութիւն միայն մատնելով, համալսարաններու դասընթացքները ընդհատելով, յիշեցնելով եւ սպառնալով որ ոստիկանութիւնը եւս իրաւունքներ ունի, միաժամանակ զգացնելով որ ուսանողներու ապագան եւս կը վտանգուի՝ երբ համալսարանները փակեն իրենց դուռները :

Արդարութիւնը կը պահանջէ յայտնել թէ շարժումը ինքնաբուխ չէ, անխառն չէ, — անոնց եւս՝ որոնք կ'ըմբոստանան արդարօրէն քննադատելով համալսարանական աւանդութեանց, դրութեանց եւ ընթացքներուն թերութիւնները, կը տեսնուի ստուերը անոնց, մութ պարագլուխներու, որոնք փոլիթիզէ կ'ընեն շարժումը, խորթ սլոգաններ կը նետեն հրապարակ: Միւս կողմէ, փրոֆեսօրներ կան, որոնք դերք կը բռնեն՝ ուժ տալու համար ուսանողներուն, նեղացուցիչ վիճակի մը մատնելով իշխանութիւնները :

Երիտասարդութեան հանդիպակաց ճակատին վրայ՝ խոստումներու քաղաքականութիւնը, որ Ֆենըլոնի աղուէսն ալ գործածած է երբեմն, ոչ մէկ ազդեցութիւն կ'ընէ այլեւս : Շատ է փորձուած, շատ է խոստացուած, շատ է ժամանակ կորսուած, կ'ըսեն անոնք որ քսան տարեկան են եւ ատոր համար իսկ՝ անհամբեր: Արմատական յեղաշրջում կը պահանջուի, «չարիքը արմատէն կտրել եւ նետել», բայց ինչպէս ընել :

Հարցը խոր է: Շարժումը խոր է :

Ոչ նորերը, սակայն, որոշ ծրագիր ունին, ոչ ալ հիները՝ դարման մը ցոյց տալու ուժը եւ ժամանակին հետ քայլ նետելու կարողութիւնը :

ՇԱՐԺՄԱՆ ԶՈՒԳԱՀԵՌ ԸՆԹԱՑՔԸ

Եւրոպայի մէջ, արեւելեան կողմն ըլլայ թէ արեւմտեան, կ'եփի երիտասարդութիւնը, բարկութիւն մը ցոյց կուտայ, տենդի մը մատնուած է: Երեւոյթին հետաքրքրական կողմն այն է որ հասարակաց են իրենց ներկայացուցած պահանջները, ներդաշնակ եւ միակամ : Ընդհակառակն, հակազդեցութիւնն է որ կը տարբերի երկրէ երկիր՝ ըստ իշխանութեան վարչաձեւին :

Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Պելճիքայի մէջ՝ ուսանող երիտասարդութիւնն է որ ըմբոստութեան դրօշ պարզած է, պահանջելով որ բարձրագոյն ուսմանց վարժարաններու մէջ վերջ դրուի խճողեալ դասարաններու, ուրեմն շինել արդիական վարժարաններ: Երկրորդ, դիւրութիւն ընծայել երիտասարդութեան՝ շարունակելու համար ուսումը մինչեւ մասնագիտական վերնագոյն աստիճանները, եւ վկայական ստանալէ ետք՝ ապահովութիւն աշխատանք գտնելու : Արդարեւ, ցաւալի է արձանագրել թէ բազմաթիւ երիտասարդներ մասնագիտական բարձրագոյն ուսում ստանալէ ետք՝ չեն կրնար գտնել պաշտօն կամ աշխատանք, որ համապատասխան ըլլայ իրենց կարողութեան : Այս վիճակը ունի ուրիշ ցաւալի ընթացք մըն ալ, — այն եւրոպացի ուսանող երիտասարդը, որ մասնագիտութեան մը կը տիրանայ, բարձրագոյն կրթութեան վկայական կը ստանայ, վերջապէս մեծ կարողութիւն ցոյց կուտայ մտաւորական չափանիշով, երբ պաշտօն կամ գործ չի գտներ Եւրոպայի մէջ, կը գաղթէ կ'երթայ Ամերիկա: Այսպէս մտաւորական ծաղիկը կ'երթայ կ'աճի Ամերիկայի մէջ՝ հարստացնելով ամերիկեան մշակոյթը, մինչ ընդհակառակն Եւրոպա կը կորսնցնէ իր մտաւորական կարողութիւնը (մաքփէռ կոիզ) :

Այս պատկերին կողքին՝ հարկ է արձանագրել թէ արեւմտեան Եւրոպայի երիտասարդական ըմբոստութիւնը յաճախ քաղաքական գոյն կը ստանայ ուսումնական ծրագիրներու, համալսարանական դրութեանց քննադատութիւնը յանկարծ կապելով հակամերիկեան ցոյցերու, Վիէթնամի պատերազմին, շարժանկարային պաստառները հետաքրքրական դարձնող կռիւներու :

Գալով կոմունիստ երկիրներուն, երիտասարդութիւնը կը կարծէ թէ պէտք է այլեւս իր վախճանին հասցնել ազատամտութիւնը, ստալինեան մեթոտներու տապալումէն ետք : Այսինքն ամբողջացնել : Ուստի կը պահանջեն աւելի լայն ինքնավարութիւն, տալով անուանելով ժողովրդավարութիւն (տեմոքրասի) Չեխոսլովաքիոյ մէջ, ազգայնավարութիւն (նասիոնալիզմ) Ռումանիոյ մէջ : Նոյն նպատակը կը հետապնդէ Լեհաստանի երիտասարդութիւնը՝ նոյն ազգայնավարութեան հեռանկարով, նոյնիսկ երբեմն հակասովետական զգացում կամ երանգ խառնելով արտայայտութեանց, այնպէս որ հարկ դարձած է, օրինակ, արգիլել թատերախաղի մը ներկայացումը, երբ տեսնուած է որ ժողովուրդը ոգեւորուելով կը ծափահարէ թատերախաղին այն տեսարանները, ուր լեհ ժողովուրդը կը պայքարի ցարերու տիրապետութեան դէմ՝ վերջ դնելու համար Լեհաստանի դժբախտութեանց :

Իբրեւ եզրակացութիւն՝ կարելի է ըսել թէ, հակառակ երիտասարդական շարժումին պահանջներուն տարբերութեան, որ կը նշմարուի մէկ երկրէն միւսը, հասարակաց կամ ընդհանրական շեշտ մը կայ նոր սերունդին ըմբոստութեան մէջ, միասնականութիւն մը ստեղծելու մագնիսական ուժ մը, որ կարծես մէկ զանգուածի կը վերածէ, արեւելքն ու արեւմուտքը իրարու կը զօդէ, նոյնիսկ «բանուորներ բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք» նշանաբանը բարեփոխելով՝ «երիտասարդներ բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք» ազդակի մը ձեւը կուտայ: Վերջապէս, Երիտասարդութեան մէջ, արեւելքէն արեւմուտք, դիտելի է նոյն անհամբերութիւնը դիրքերը գրաւելու, հիները տեղահան ընելու, նոյնիսկ հրապարակէն վտարելու այն բոլոր առաջնորդները, որ չեն բարեշրջուած, ժամանակին ոգին չեն հասկցած, ու կը խօսին լեզու մը որ երիտասարդութեան լեզուն չէ : Մասնաւորաբար կոմունիստ աշխարհին մէջ, երիտասարդներու պահանջած ռըլէվը մէկ նպատակ ունի, — նետել կոմունիստ կուսակցութեան քարացած, սքլերոզէ ղեկավարները :

ՊԱՏՆԷՇՆԵՐԸ ԿԸ ՏԱՊԱԼԻՆ

Սխալ պիտի ըլլար կարծել թէ սերունդներու պարզ պայքար մըն է արդի երիտասարդութեան ընդվզումը :

Ուսանողները կը պահանջեն որ այլեւս իրենք չնկատուին անպատասխանատուներ, հանր. կեանքով չհետաքրքրուող …հաններ, կեանքի վայելքով զոհացող երիտասարդներ, հայրենիք կոչուած իրականութեան մը տնտեսութիւնը տարեցներուն յանձնելով՝ դրօսարաններու եւ փլաժներու վրայ զուարճացողներ, վերջ–

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Պարոն Մաք Լայն, ըսաւ, ես կը փափաքիմ որ ձեր Պոլիս գալուն համար դժգոհ չմնաք, այլ ընդհակառակն գոհ տրամադրութեամբ մեկնիք մեր քովէն... Թէեւ տակաւին շատ կանուխ է մեկնումի խօսք ընելու համար, քանի որ դեռ նոր սկսանք վայելել ձեր ծառայութիւնները:

— Շատ շնորհակալ եմ ձեր վեհափառութեան բարեացակամ խօսքերէն, պատասխանեց Անգլիացին, սակայն կը կարծեմ որ այսօր իսկ իմ պաշտօնս աւարտած է եւ եթէ ձեր վեհափառութիւնը թոյլտուութիւն ընէ՝ վաղուընէ կ'ուզեմ ճամբու պատրաստութիւններ տեսնել:

— Բայց ես չեմ կարծեր որ պաշտօնը աւարտած էք... միթէ միայն չորս հոգիի ձերբակալումով կը յուսա՞ք թէ ամէն բան վերջացած պիտի ըլլայ:

— Ո՛չ, այդ հաւատքը չունիմ, պատասխանեց Մաք Լայն հաստատ շեշտով մը:

— Կը տեսնէ՞ք ուրեմն որ իրաւունք ունիմ ձեզ թոյլ չտալու որ մեկնիք, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ:

— Բայց ես կը կարծեմ որ իմ պաշտօնս աւարտեցի... անշուշտ տակաւին շատ բան կը մնայ ընելիք, սակայն ասկէ ետքը կատարուելիք գործողութիւնները վստահ եմ որ առանց իմ օժանդակութեանս ալ կարելի է գլուխ հանել:

— Պարոն Մաք Լայն, ամէն պարագային, քանի մը օր մեր հիւրն էք, հետեւաբար դեռ ժամանակ ունիք այս մասին խօսակցելու, միայն թէ կ'ուզեմ որ այս մէկ քանի օրերը իմ պալատիս մէջ անցընէք իբր իմ անձնական հիւրս...:

— Շնորհակալ եմ ձեր վեհափառութեան ցոյց տուած այս բարձր հոգածութենէն, պատասխանեց Անգլիացին խոնարհելով:

— Ուրեմն առ այժմ գացէք հանգստացէք ձեզի յատկացուած յարկաբաժինը, որովհետեւ կ'ենթադրեմ որ չարաչար յոգնած ըլլալու էք եւ պէտք ունիք հանգստանալու:

— Արդարեւ, վեհափառ տէր, ամբողջ օրը ոտքի վրայ անցուցինք:

Մաք Լայն կռահելով որ ունկնդրութիւնը վերջացած էր, կրկին խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ սրահէն դուրս ելաւ:

Երիտասարդ պալատական թիկնապահ մը՝ Զիա փաշա, դուրսը իրեն կը սպասէր: Սուլթանը նախապէս որոշած էր որ այդ թիկնապահը Մաք Լայնի յատկացուի, իբրեւ եւրոպական լեզուներու հմուտ:

— Կը հաճի՞ք այս կողմէն գալ, որպէսզի ձեզ ձեր սենեակը առաջնորդեմ, ըսաւ Զիա փաշա Մաք Լայնի, ինքզինքը ներկայացնելէ ու իրեն տրուած պաշտօնը բացատրելէ ետք:

— Ամենայն հաճութեամբ, պատասխանեց Անգլիացին եւ իր հետեւորդին հետ սկսաւ պալատին նրբանցքներուն մէջ յառաջանալ:

Բաւական քալելէ ետք դրան մը առջեւ կանգ առին:

Թիկնապահը դուռը բացաւ, մէկ կողմ քաշուեցաւ եւ Մաք Լայնի դառնալով ըսաւ.

— Հաճեցէք ներս մտնել:

Թանկագին գորգերով ծածկուած, կարմիր թաւշապատ թիկնաթոռներով զարդարուն ընդարձակ սրահ մըն էր ելեկտրական լոյսով ողողուած:

— Ասիկա ձեր աշխատութեան եւ ընդունելութեան սենեակն է, բացատրեց թիկնապահը, Անգլիացիին դառնալով, իսկ ձեր ննջասենեակը ահաւասիկ, ըսաւ աջ կողմը դուռ մը բանալով: Ննջասենեակին կից կը գտնուի նաեւ լոգարան մը իր բոլոր մանրամասնութիւններով... Կը յուսամ որ այս բնակարանին մէջ աւելի հանգիստ պիտի ըլլաք քան թէ Բերայի պանդոկը, ուր կը գտնուէիք մինչեւ հիմա:

— Կեանքիս մէջ առաջին անգամն է որ այսքան պերճաշուք եւ արքայավայել սենեակներու մէջ պիտի բնակիմ, պատասխանեց Մաք Լայն նուրբ ծիծաղով մը:

— Եւ արժանի էք ասոր, ձեր մատուցած ծառայութեամբը, ըսաւ Զիա փաշա նոյնպէս ժպտելով:

Այս քաղաքավարական խօսքերէն ետք Մաք Լայն թիկնաթոռի մը մէջ նստաւ եւ հրաւիրեց որ խօսակիցն ալ նոյնպէս հանգստանայ. յետոյ գրպանէն ծխափողը հանելով զայն լաւ մը լեցուց անգլիական խառնուրդ հոտաւէտ ծխախոտով մը եւ ըսաւ.

— Հաւատացէք, Զիա փաշա, հասնելէս ի վեր առաջին անգամն է որ ... ծխափող մը պիտի քաշեմ... միայն թէ հաճոյքս կատարեալ ըլլալու համար, մէկ բան մը կը պակսի...

— Ի՞նչ է արդեօք, պատասխանեց միւսը փութկոտութեամբ:

— Գաւաթ մը ուիսքի ճիշդ այն տեսակէն, որմէ անգամ մը ճաշակեցի այս պալատին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(116 – Շար.)

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Երկու հազար թուականին երկրագունդը պիտի ունենայ 6·130·000·000 բնակիչ: ՄԱԿի կողմէ հաստատուած երեք թիւերէն ամէնէն հաւանական միջինն է: Բաղդատմամբ 1960ի երեք միլիառ բնակչութեան, երկու հազար թուականին երկրագունդի բնակչութեան թիւը կրկնապատկուած պիտի ըլլայ: Մեր թուականութեան սկիզբէն հաշուելով 16 դար անհրաժեշտ եղաւ, որպէսզի աշխարհի բնակչութիւնը կրկնապատկուի: Վերջին 35 տարիներու ընթացքին, երկրագունդի բնակչութիւնը աճեցաւ զոյգ Ամերիկաներու, Ափրիկէի եւ Եւրոպայի ամբողջ բնակչութեան թիւին համահաւասար չափով: Ներկայիս աշխարհի բնակչութիւնը կ'աճի օրական 180 հազար նոր բնակիչներով: Ամէնէն մեծ աճը կ'արձանագրուի տնտեսական զարգացման փուլի մէջ գտնուող երկիրներու մօտ, որոնց աճումին միջին թափն է երկու զարգացած երկիրներու 1·3 թափին: Ասոր իբր հետեւանք, երկու հազարին զարգացման փուլի մէջ եղող ցամաքամասերու կէսը պիտի աճի բաղդատմամբ երկրագունդի ամբողջ բնակչութեան: Լատին Ամերիկան պիտի բարձրանայ 7 առ հարիւրէն տասը առ հարիւրի, Ափրիկէն՝ 9էն 12 առ հարիւրի, մինչդեռ Եւրոպան պիտի նուազի 14էն 8 առ հարիւրի: 2000ին Ասիոյ բնակչութիւնը պիտի ըլլայ մօտաւորապէս չորս միլիառ, այսինքն՝ աւելի շատ քան աշխարհի այժմու բնակչութիւնը:

Բազմաթիւ խնդիրներ կը յարուցանէ այն իրողութիւնը, թէ ամէնէն բարձր աճը տեղի պիտի ունենայ ամէնէն նուազ զարգացած շրջաններուն մէջ: Անոնցմէ առաջինն է տնտեսական զարգացման խնդիրը: Տարեկան մէկ առ հարիւր աճ մը կը պահանջէ ազգային եկամուտին 2–5 առ հարիւր համապատասխան աճ մը, որպէսզի չնուազի կեանքի մակարդակը: Ժողովուրդի թիւին երկու առ հարիւր աճը կը պահանջէ ազգային եկամուտի վեց առ հարիւր աճ, իսկ ժողովուրդին երեք առ հարիւր աճը (եւ երկրագունդի կարգ մը շրջաններ հասած են այս թափին) կ'ենթադրէ ազգային եկամուտի 9 առ հարիւրի բարձրացում:

Երկրորդ հարցն է սննդառութիւնը: Գոյութիւն պիտի ունենա՞ն վեց միլիառ բերաններ սնուցանելու միջոցները: Կան, անշուշտ, յոռետեսներ: Սակայն պէտք է լաւատես ըլլալ: Արդարեւ նոր աղբիւրներ են մշակութեան յատկացուելիք նոր հողերը, տաք եւ պաղ անապատներու օգտագործումը, սննդեղէններու տեսակներուն բազմացումը, հողի արտադրողականութեան բարձրացումը, բերքերու վնասարարներուն փճացումը, սինթեթիք սնունդը – բազմաթիւ միջոցներ են, որոնք ներկայիս շահագործուած են անբաւարար կերպով:

Բնակչութեան աճը մեր օրերուն յառաջ եկած ծննդականութեան մը արդիւնք չէ, ինչպէս կը կարծուի շատերու կողմէ: Նոյնիսկ այն երկիրներուն մէջ, ուր աճման ցուցանիշերը ամէնէն բարձր են, ծննդականութիւնը թեթեւ կերպով նուազած է: Թիւի յաւելումը առաւելաբար արդիւնք է աշխարհի մէջ մահերու նուազումին, շնորհիւ բժշկութեան կատարած յառաջդիմութեան: Տարեկան աճումի թափը կը ներկայացնէ ծնունդներու թիւին եւ մահերու թիւին միջեւ եղած տարբերութիւնը՝ հազար բնակիչ գլուխ: Ահա օրինակ մը ասիական երկրէ մը. բաղդատմամբ նախապատերազմեան կացութեան, ծննդականութիւնը նուազած է հազարին 47էն 41ի. նոյն ժամանակամիջոցին մահացութիւնը իջած է հազարի վրայ 29էն 16ի, ինչ որ յառաջ բերած է աճման թափի բարձրացում՝ 1·8էն 2·5 առ հարիւր:

Կեանքի միջին տեւողութիւնը զարգացման փուլի մէջ եղող երկիրներուն համար քսանէն բարձրացած է քառասունի, հասնելով Եւրոպայի մէջ անցեալ դարու առաջին կէսին գոյութիւն ունեցող կեանքի տեւողութեան: Եւրոպայի մէջ կեանքի տեւողութիւնը յատկանշական է՝ հիւսիսային կարգ մը երկիրներու մէջ հասնելով 75 տարուան: 2000ին, երկրագունդի վրայ պիտի գտնուին վայրեր, ուր իգական սեռի երախայի մը համար (որու կեանքի միջին տեւողութիւնը բաղդատմամբ այրերու աւելի բարձր է) այս միջինը պիտի բարձրանայ հարիւրի, իսկ ամբողջ աշխարհի մէջ նորածինի մը համար պիտի ըլլայ 60էն 70:

Նոյնիսկ վեց միլիառ բնակիչներով աշխարհի մը միջին խտութիւնը (46 բնակիչ մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ) 2000ին բնաւ պիտի չհասնի ցանկին գլուխը գտնուող այսօրուան երկիրներու խտութեան: Այսօրուան խտութիւնն է մէկ քառ. քմ.ի վրայ աւելի քան 300 բնակիչ՝ Պելճիոյ մէջ, 900 Պերմուտներու մէջ եւ 3·200 Սինկափուրի մէջ:

Կայ նաեւ դաստիարակութեան խնդիրը, որ աւելի բարդ է: Դարավերջի, մարդկութեան մէկ հատուածը — 15 տարեկանէն վար եղողները — պիտի գտնուի հասունութեան տարիքին մէջ: Այդ հատուածը կը ներկայացնէ մեծ զանգուած մը, որ միայն զարգացման փուլի մէջ գտնուող երկիրներու մէջ պիտի հասնի մէկ միլիառի: Չափահասութեան տարիքին հասած այս մարդիկը պիտի ունենան գիտելիքներու պաշար մը, որ իրենց կը տրուի այժմ:

Բացի այն իրողութենէն, որ աշխարհի չափահաս ժողովուրդին քառասուն առ հարիւրը անգրագէտ է, դպրոցականացման տոկոսը ըստ Ունեսքոյի վիճակագրութիւններուն, այնքան պակաս է, որ անգրագէտ մարդոց բացարձակ թիւը (ենթադրելով որ կացութիւնը չի փոխուիր) կրնայ չնուազիլ մինչեւ դարավերջ:

Բ.

պէս հնազանդութեան չան – քարոզ մտիկ ընելու կոչուած բազմութիւն մը, որ գիտէ միայն գլուխ ծռել, խոնարհիլ՝ երբ եկեղեցիի դէր կ'ուզեն սաստել հիները: Հինցած է աշխարհը, — ահա թէ ինչո՛ւ այս նոր նկատուած սերունդը կ'ուզէ վերիվայր շրջել ընկերութիւնը, մաշած դրութիւնները, արժէքները, քափիթալիստ կամ կոմունիստ: Անոնք կ'ըսեն թէ աշխարհը, ուր կ'ապրին, իրենց հայրերուն ապրած աշխարհը չէ: Ժամանակը, որ ներշնչում կու տայ իրենց, տարբեր է իրենց հայրերուն ապրած ժամանակէն: Ժամանակին կշռոյթը մեծ փոփոխութիւն է կրած, — արագութեան դարն է, որոնումներու շրջանն է, ժառանգուած ծանօթութիւններու յեղաշրջման պահն է: Առեն է որ փոխենք մեր գիտցածը, ինչպէս մէկը կը փոխէ իր կառքը՝ հինը կը դրկէ գործարան ու կը գնէ նորը:

Եւ ահա մտաւորական պաշար, քննական միտք ունեցողները կը նշմարեն որ Եւրոպայի մէջ, մէկ ծայրէն միւսը, ինչ վարչաձեւ ալ ունենայ երկիրը, նոյն պահանջկոտ ոգին (էսփրի ռըվանտիքաթէօր) կը յայտնուի: Արեւելքը եւ Արեւմուտքը, այսինքն երկու Եւրոպաները կը միանան իրարու: Գրեթէ քանդուած են պատնէշները, սրբուած են սահմանագլուխները: Ազգային չափանիշով կազմուած ղեկավարութիւն մը չի կրնար այլեւս արդի պահանջներուն ծառայել: Եւրոպան ոչ թէ երկու պճեղ է, այլ մէկ, եւ մանաւանդ աւելի մեծ քան երկու պճեղ միացած: Մէկ քաղաքակրթութիւն, ոչ թէ պատառ – պատառ մշակոյթներու միւզէոմ մը կը ներկայացնէ Եւրոպան: Ձախ եւ աջ ծանօթութեանց, վարդապետութեանց հին մոլեռանդութիւնը վերջ գտած է այլեւս:

Եւրոպայի Արեւելքը եւ Արեւմուտքը միացնելու համար իրարու՝ նոր երիտասարդութիւնը կը ներկայանայ իբրեւ կամուրջ:

ԺՈՒՌՆԱԼ ՏԸ ԺԸՆԵՒ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՑԵՂԱՍՊԱՆ ԹՈՒՐՔԸ, գրեց Հայկազն Գ. Ղազարեան: Հրատարակութիւն «Համազգայինի», Պէյրութ, 1968:

ԼՈՒԻՃԻ ՓԻՐԱՆՏԷԼԼՕ, կեանքն ու արուեստը, գրեց Տոքթ. Բ. Փափազեան, տպարան Ատլաս, Պէյրութ, 1968:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ապրիլ 28ին, Կիրակի կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտներուն կողմէ, Սալ Շոփէնի մէջ:

Բացումը կատարուեցաւ Մարսէյյէզով եւ Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք խմբերգներով, վարժարանի երգիչ խումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Պ. Գ. Եանըկեանի:

Ներկայացուեցաւ ֆրանսերէնով, «Փէրիշօնի ճամբորդութիւն» կատակերգութիւնը, աշակերտուհիներ Ս. Աբրահամեանի, Մ. Պալեանի, Ա. Ահարոնեանի, Ա. Սիմոնեանի, Ժ. Պարոնեանի, Ս. Սոփուլեանի, Մ. Ազնեանի եւ Վ. Տէրբօյեանի կողմէ: Բոլորն ալ իրենց կատարեալ դերին մէջն էին, կարծես վարժ դերասանուհիներ ըլլային, հակառակ իրենց փոքր տարիքին ցոյց տուին ճարպիկ եւ յաջող խաղարկութիւն մը:

Ներկայացուեցաւ նաեւ հայերէն երաժշտական կատակերգութիւն մը՝ «Զարին վերջ»ը, աշակերտուհիներ Ս. Թորոսեանի, Ե. Քէսէճեանի, Ա. Քէշիշեանի եւ 8րդ դասարանի աշակերտուհիներու կողմէ:

Ապա, խմբական պատկերալից արտասանութիւն մը, Դ. Վարուժանի «Դէպի աղբիւրը լոյսին» մեծերու կողմէ յաջող կերպով:

Եղան նաեւ արտասանութիւններ, խմբերգներ ու անակնկալներ:

Ներկաները բուռն ծափահարութիւններով, մեծապէս գնահատեցին աշակերտութիւնը, իրենց ֆրանսերէն եւ հայերէն մաքուր առոգանութեանց ու սահուն արտասանութեանց համար:

Այս բոլորը կը պարտինք անշուշտ «Դպրոցասէր»ի ուսուցչական կազմին ու տնօրէնութեան, որոնք դժուարին պայմաններու մէջ ջանք չեն խնայեր, հայ մանուկին սորվեցնելու իրենց մայրենի լեզուն եւ ջամբելու հայեցի դաստիարակութիւն, ընդհանուր առմամբ:

Դպրոցասէրը Ովասիս մըն է Փարիզի կրթական անապատին մէջ, ան արժանի է միմիայն գնահատանքի ու քաջալերման:

Հանդէսը փակուեցաւ Մանուկեան Արք.ի մաղթանքներով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նիւէն Արման Սարգիս – Յովսէփեան «շատ պատուաբեր» յիշատակութեամբ եւ դատական կազմի շնորհաւորութիւններով ներկայացուցած է իր աւարտաճառը Ֆիզիք – Նիւքլէէրի:

Option mécanique quantique

Կրընոպլի Գիտութեանց Համալսարանին մօտ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (183)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Կուգայ սակայն ժամ մը որ ոռնաշունչ հովը ճիւղի մը պէս կը կտրէ վաթսուն ոտք երկայնութիւն ունեցող այս առագաստակալ դերանը, ուր հովը եղէգի մը պէս կը ծռէ այն չորս հարիւր ոտք բարձրութիւն ունեցող կայմը, ուր տասը հազար լիտր կշռող այն երկաթէ խարիսխը կոհակին ամեհի բերանին մէջ կ'օրրէ, ուր այդ ահագին թնդանօթները գլորգլոր եւ ահագին մռնչիւններ կը հանեն զոր մրրիկը կ'առնէ եւ դատարկութեան ու մթութեան անդունդը կը տանի, ուր այս ամէն զօրութիւնը եւ վեհափառութիւնը վեհագոյն զօրութեան եւ վեհափառութեան մը անդունդը կը գահավիժին:

Ամէն անգամ որ անբաւ զօրութիւն մը երեւան կ'ելլէ, եւ յետոյ անբաւ տկարութեան մը կը փոխուի, մարդը մտախոհելու կը սոսկայ: Ահա այս պատճառաւ է որ նաւահանգիստներուն մէջ պատերազմի եւ նաւարկութեան այն հրաշալի կազմութեանց բոլորտիքը հետաքրքիրներ կը ժողովին՝ նոյնիսկ իրենք ալ ամենեւին չգիտնալով թէ ինչո՞ւ կը ժողովին:

Արդ, ամէն օր առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Թուլոնի նաւահանգիստին եզրերուն, թումբերուն եւ ասոնց ծայրերուն վրայ պարապորդներու եւ, ինչպէս կ'ըսուի Փարիզի մէջ, պանդոյրներու բազմութիւն մը կը ժողովուէր, որուն գործն էր «Օրիոն»ին նայիլ:

«Օրիոն» շատ ժամանակէ ի վեր հիւանդ նաւ մըն էր: Առաջուան նաւարկութեանց ժամանակ ողնափայտին վրայ խեցիներու թանձր խաւեր կազմուելով, անոր արագընթացութեան կէսը կորսնցուցած էր. տարի մը առաջ ջուրէն դուրս հանուած էր, որպէսզի այդ խեցիները քերուին հանուին, յետոյ նորէն ծովը իջած էր: Բայց այս քերումին առթիւ ողնափայտին բեւեռները աւրուած էին:

Պալէարեան կղզիներուն վերի կողմերը նաւուն կցուած տախտակները յողնելով բացուեր էին, եւ որովհետեւ այդ ժամանակ նաւերուն ներքնակողմեան տախտակամածը կռածով չէր ծածկուեր, «Օրիոն» նաւուն մէջ ջուր մտած էր:

Գիշերահաւասարի բուռն փոթորիկ մը ձախակողմէն նաւուն կտուցն ու թնդանօթի պատուհաններէն մին խորտակած, եւ առաջնակայմին պարանկիրը աւրուած էր: «Օրիոն» այս վնասները կրելէն ետք Թուլոնի նաւահանգիստը վերադարձած էր:

Նաւարանին քով խարիսխ նետած էր. կը յարդարուէր եւ կը նորոգուէր: Աջակողմը վնասուած չէր, բայց ըստ սովորութեան, կողին տախտակներէն մէկ քանին քակուած էր, որպէսզի նաւուն մէջ կարենար օդ մտնել:

Առաւօտ մը բազմութիւնը այս նաւու նայելու ատեն դէպքի մը ականատես եղաւ:

Նաւաստիները առագաստները դերաններուն վրայ կը կապէին: Կայմապահը աջակողմեան մեծ առագաստին վերի ծայրը բռնելու ատեն հաւասարակշռութիւնը կորսնցուց: Նաւարանին եզրին վրայ բազմութիւնը անոր երերալը տեսնելով աղաղակ մը հանեց: Կայմավարը ինքզինք չբռնելով գլխիվայր ինկաւ. առագաստակալ դերանին բոլորտիքը դարձաւ, ձեռքերը դէպի անդունդը տարածուած իյնալու ատեն նախ մէկ եւ յետոյ միւս ձեռքովը դերանին քովէն իբր ելարան կախուած չուանը բռնեց, եւ կախուած մնաց:

Իր ներքեւ ծովը այնքան խորունկ կ'երեւար, որ նայողին գլուխը կը դառնար վախէն: Կայմապահին անկումէն չուանը ելհարանը սաստիկ շարժում մը ընդունելով օրորանի մը պէս կ'օրօրուէր Մարդը այս չուանին ծայրէն կախուած, պարսատիկ մը քարին պէս կ'երթար ու կուգար:

Անոր օգնելու երթալը ահարկու վտանգի մը ենթարկուիլ էր: Նաւաստիներուն մէջէն, որոնց ամէնքն ալ ծովեզերեայ ձկնորսներ եւ ծառայութեան համար նոր ժողովուած էին, ոչ ոք կը համարձակէր այդ վտանգին ենթարկուիլ:

Սակայն անբախտ կայմապահը կը յոգնէր, թէեւ կարելի չէր երեսին վրայ տեսնել անոր տառապանքը, բայց կը նշմարուէր թէ իր բոլոր անդամներուն վրայ ուժ չէր մնացած: Թեւերը սոսկալի ձգտումով մը կը գալարուէին: Ամէն անգամ որ ջանք մը կ'ընէր վեր ելլելու համար, ալ աւելի կ'աւելնային չուանին երերումները: Չէր աղաղակեր, վախնալով որ ուժը կը կորսնցնէ:

Ալ ամէն մարդ կը սպասէր այն վայրկեանին, ուր չուանը պիտի թողուր ան, եւ մերթ ընդ մերթ բազմութեան գլուխները անդին կը դառնային՝ անոր անկիլը չտեսնելու համար:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Միքայէլ Շահինեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Թադէոս Շահինեան, թոռները՝ Տէր եւ Տիկին Սերժ Լիւլճեան եւ Ֆիլիփ Շահինեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Մայիս 4ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի (Մայիս 7) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը (ժամը 17·30ին)։

Տան հասցէ.— 51 Րիւ տը լա Տէփանս, Իսի։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սէն Ժեռմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը յիսուն ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Զատկուան առթիւ։

×

Մէօտէօնէն Տէր եւ Տիկին Տաղլեան 25 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի։

« ՀԱՅ – ԲՈՅԺ »ԻՆ

Մարսէյլէն Առաքելեան – Սթամպուլեան ընտանիքները իրենց մօրաքրոջ Տիկ. Սիրանուշ Մանոյեանի յիշատակին (մեռած Ապրիլ 13ին) 200 ֆրանք կը նուիրեն « Հայ – Բոյժ»ին։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ – ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ
Նուիրուած

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Ունկնդրութիւն «ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ» Ոստիոֆոնիք քերթուածին, հայերէն եւ ֆրանսերէն։
Այս Հինգշաբթի, Մայիս 9, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Բաստէ։

Մուտքը ազատ է

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շէնքի փոփոխութեան պատճառով Ալֆորվիլի հայերէնի ընդհատուած դասաւանդութիւնները կը վերսկսին այս Հինգշաբթի, Կռանտ – Անսամպլի մանչերու վարժարանը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 28 Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, Մայիս 26ին, կէսօրէ ետք։

×

Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը որ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 25ին, Շաբաթ երեկոյ Վալանսի Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէութեան կողմէ։

×

Մարսէյլի մէջ, Մայիս 26ին, Կիրակի առաւօտ։

×

Մայիս 28ի 50ամեակը Վիէնի մէջ, Յունիս 2ին։

Teinturerie - Pressing
Laverie

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ ՄԸ

Ձեր զգեստներու մաքրութեան համար դիմեցէք

Գ. ԵՒ Ս. ՏԻՒՏԻՒՔՃԵԱՆԻ

ՈՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

47, Rue Emile Zola
(94, Rue Gilbert Roussel)
ASNIERES

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Արամ Մուրատեանի թաղման փոխան ծաղկեպսակի՝ Վասպուրականի Հայր. Միութենէն 10 ֆր., Կ. Մարտիրոսեանէ հինգ։ Քնարիկ Արզումանեանի թաղման փոխան ծաղկեպսակի Կապ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղէն քսան։ Տիկին Տէր–Սահակեանի թաղման փ. ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Կ. Թիւթիւնճեանէ տասը, Գ. Թիւթիւնճեանէ տասը։ Ս. Զատկուան առիթով Ա. Հրաչեանէն տասը, Տէր եւ Տիկին Կ. Յովակիմեանէ (Լիոն) 50, Վ. Գամպէրեանէ 20։ Քէհիաեան Խաթունի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Ն. Քէհիաեանէն քսան։ Ակնունիի հոգեհանգստին Տիկին Հ. Շաքարեանէ քսան, Պ. Ալոյեանէ տասը։ Արամ Թէրզիպաշեանի յիշատակին՝ Այրիէն Հ. Թէրզիպաշեանէ յիսուն։ Տէրտէրեան Ֆնտուխի յիշատակին զաւկէն Ժիրայրէ տասը։ Արմենուհի Աղաեանի թաղման փոխան ծաղկեպսակի Ղ. Տէրտէրեանէն քսան։ Մարիամ Զաքարեանի հոգեհանգստին՝ Տիկին Սոֆի Ոսկեանէ քսան, Յ. Յակոբեանէ տասը ֆրանք։

×

Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ մայր եկեղեցին ընդունած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուիրատուութիւնները։

Փոխան ծաղկեպսակի, արկածամահ Սրբուհի եւ Գրիգոր Ալթունեաններու թաղման տխուր առիթով։ Ողբացեալներու ծնողքը՝ Տէր եւ Տիկին Յ. Ալթունեան եկեղեցիին 200 Ֆր., եւ Աղքատախնամին 200։ Տէր եւ Տիկին Ասարլըքեան եկեղեցիին հարիւր եւ Աղքատախնամին հարիւր։ Տէր եւ Տիկին Ա. Զըրբաշեան, Մ. Զարզավաթճեան եւ որդիք, Տէր եւ Տիկին Յ. Աֆարեան 50ական եկեղեցիին։ Տէր եւ Տիկին Ն. Հէլվաճեան եկեղեցիին քսան ֆր., Առաջ. քսան, Կ. Խաչին 10։ Տէր եւ Տիկին Կիւլէսեան եկեղեցիին 20, եւ Աղքատախնամին 30։ Պ. Վանանեան եկեղեցիին քսան, Աղքատախնամին 10 եւ դպրոցին տասը։ Տէրէլեան ընտանիք եւ Պ. Յ. Մանուկեան քսանական եկեղեցիին, Պ. Ս. Պէրպէրսարգիսեան եւ Այրի Տիկին Սէֆէրեան տասնական եկեղեցիին։ Տէր եւ Տիկին Մ. Ափրիկեան քսան, Տէր եւ Տիկին Պզտիկեան տասը Աղքատախնամին։ Այրի Տիկին Պետրոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Վ. Անտոնեան տասը, եւ Տէր եւ Տիկին Գ. Մարուգեան տասը Սէն Ժեռմի Հայկ. դպրոցին։

×

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը, Զատկական տօներու առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Ա. Պասմաճեան հազար ֆր. դպրոցին։ Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան 500 Աղքատախնամին։ Պ. Կ. Ճնկըրեան 100ական եկեղեցիին, դպրոցին, Աղքատախնամին, Կարմիր եւ Կապոյս Խաչերուն։

100ական Պ. Տ. Կոստանեան, Մ. Մկրտիչեան եւ բարեպաշտ ընտանիք մը։ 50ական Տէր եւ Տիկին Դ. Թովմասեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Կարապետեան, Այրի Տիկին Ե. Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Խաչատուրեան եւ Տէր եւ Տիկին Գ. Թովմասեան։ 30ական Կ. Թէրզեան, Տիկին Գըլճեան, Տիկին Վ. Ադամեան։ Քսանական Տիկին Գ. Տիւմէճեան, Տիկին Աղապալեան, Կ. Շահինեան եւ Տիկին Ս. Քէհեաեան Աղքատախնամին։ 15ական ֆրանք։ Տիկ. Ա. Զավուշեան եւ Տիկ. Վ. Դերձակեան։ Տասնական ֆրանք Տիկին Ա. Զաքարեան, Տիկին Ա. Խաչատուրեան, Տիկին Վ. Զաֆրաճեան, Հ. Կուրտիկեան, Տիկին Արէլեան, Պ. Ֆընտըղեան, Տիկին .– Տիգրանեան, Տիկին Ջաղացպանեան, Տիկին Զալըղեան, Տիկ. Մ. Շահինեան, Տիկին Գրիգորեան եւ տիկին Յակոբեան, հինգ ֆր– հաւատացեալ մը։

×

Փոն տը Շէրիւիի Ազգ. Միութիւնը հետեւեալ նուէրները ստացած է եկեղեցիին եւ սրահին համար.— Ողբ. Մեսիա Պօյանի մահուան առթիւ Երուանդ Շիրվանեան, Միրիճան Շիրվանեան, Մկրտիչ Սամուրգաշեան, Անդրանիկ Խորանեան, Լեւոն Շիրվանեան, Տիգրան Պօյան 50ական ֆրանք, Տիկին Ազապի Ասլանեան 30։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ.Մ.Ը.Մ.

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ճաշ ԼԻԼԱ ճաշարանին մէջ, Շաբաթ 11 Մայիս, երեկոյեան ժամը 20ին, 24 Ռիւ Սէն Լազառ։

Կը խնդրուի հեռախօսել՝
Ճաշարան Լիլա 874–31–62։
Ս. Սարաֆեան 878–08–96։
Տ. Կէտիմեան 878 – 81 – 67։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ, ԼԻՈՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբը ծախու հանած է Փոքր – Քլէներ։ Դիմել անդամներուն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ռ... զական խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի (Մայիս 7)։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԱԾ

Պուշ տիւ Ռոնի նահանգէն, Օ... շրջանը, առաջին յարկի վրայ եւ ներ... յանալի կահաւորուած սենեակներ ... յարմարութեամբ, մէկ կամ երկու ... համար եւ մատչելի գիներով։ Դիմել՝
M. H. BICHAKJIAN
Route Nationale — 13 - La Bouilladisse

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սահմանուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛······· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամենէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ
HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 8 MAI 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.
44ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11206
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
44e ANNÉE — No 11.206

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂ ՓՈՂՈՑ ԻՋԱՆ

ՄՕՏ 500 ՎԻՐԱՒՈՐ, ՆՈՅՆՔԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ, ՈՉ ՄԷԿ ԿՈՂՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՏԱՅ

Երկուշաբթի ամբողջ օրը Լատինական Թաղը «փակուած» էր ոստիկանական եւ ապահովութեան ուժերու կողմէ: Ցոյցերը կը սկսէին ժամը 9ին, բայց իրիկունն էր մանաւանդ որ պիտի սաստկանային: Ուսանողական Միութեան երկրորդ հրահանգը նոյն օրուան ժամը 18.30ին համար, շատ աւելի արդիւնք կուտար: Ժամադրավայրն էր՝ Տանֆէր — Ռոշըրօ հրապարակը, ուր Պելֆորի առիւծը կը խորհրդանշէ տոկալու եւ դէմ դնելու կամքը:

Կռիւները տեւած են մինչեւ առաւօտեան 2: Մօտ հինգ հարիւրի հասած է վիրաւորուածներու թիւը, որոնց մէջ 205 հոգի կարգապահութեան ուժերէն: 475 ուսանող ձերբակալուած են որոնցմէ 400ը դեռ կը պահուէին Երեքշաբթի առաւօտ:

Ամէն պարագայի մէջ, մթնոլորտը միշտ լարուած է եւ կը թուի թէ ոչ մէկ կողմ տրամադիր է տեղի տալու:

Լուսաւորութեան Նախարարը տեսակցութիւն մը տուաւ հեռատեսիլէն Երկուշաբթի իրիկուն:

Նախարարը կը շեշտէ թէ պատրաստ է խօսելու ուսանողներու հետ, բայց «ո՛չ» ո՛րեւէ բռնի ուժին:

Նախարարը կը փորձէ բացատրել կացութիւնը: Ընդհանուր ձեւով, բոլորը կը գատապարտէին ոստիկանութեան միջամտութիւնը Սորպոնէն ներս: Փէյրըֆիթ կը յիշէ թէ Համալսարանի տեսչութիւնը երկար ատեն համբերել է, ազատական ոգի ցոյց տալէ ետք է, որ դիմեց ապահովութեան ուժերուն երբ սպառնական արարքները բազմացան: Ճիշդ է որ աւանդութիւնը կ'արգիլէ որ ոստիկանութիւնը համալսարան մտնէ, բայց այդ ազատութիւնն ալ պահելու համար հարկ է որ նախ ուսանողները յարգեն աւանդութիւնները: Պարզ է որ ուսանողական համախոհութիւն մը կայ, բայց յատակ է նաեւ թէ խռովարար տարրեր են որ կը չահագործեն ուսանողական դժգոհութիւններն ու դառնութիւնները, այլ նըպատակներու, որոնք ոչ մէկ կապ ունին ուսանողութեան հետ: Այս խռովարարները, արհեստաւոր իսկ են, ինչպէս կը բացատրէր նաեւ ոստիկանապետը: Ունին խռովութիւններ ստեղծելու պատրաստ ծրագիրներ, եւ հարկ եղած ձայնասփիւռի եւ այլ գործիքներ: Անոնց մէկ մասը Թրոցքիստ է, միւսն ալ՝ «չինացի»:

Նախարարը կը յիշէ թէ Նանթէռի համալսարանին մէջ, մինչեւ փակման որոշումը, շատ մը անկարգութիւններու հանդուրժած էր տեսուչը: Ոչ միայն քաղաքական ժողովներ իրարու կը յաջորդէին այլ դասընթացքներն իսկ կը խանգարուէին: Այսպէս դրականութեան դասաւանդութեան մը ընթացքին, «ուսանող» մը անդին հրած է փրոֆէսէօրը եւ անոր տեղըն անցնելով սկսած է էջեր կարդալ Մաօ Ցէ Թունկէն:

Նոյն ազատական ոգին ցոյց տուած է Սորպոնի տեսչութիւնը: Ներկայիս, այս մթնոլորտին մէջ, «գրոյցը, անկարելի է» կ'ըսէ նախարարը: Ֆրանսայի Ուսանողներու Ազգ. Միութեան դիւանը շատ աւելի կորուկ է: Երեք նախապայման կը դնէ.— Ա) Անմիջական արձակում ձերբակալուած ուսանողներու: Բ) Ապահովութեան եւ ոստիկանական ուժերը պէտք է քաշուին:

Գ) Համալսարանները պէտք է բացուին:

Պէտք է ըսել նաեւ թէ շատ մը կազմակերպութիւններ կը քաջալերեն կամ զօրավիգ կը կենան ուսանողներուն: Նաեւ ուսումնական դասը, փրոֆէսէօրներ, Նոպէլեան մրցանակաւոր եւն.: Այս պայմաններուն մէջ դժուար թէ կարելի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել:

× Փարիզեան շրջանի համայնավար երեսփոխանները ցաւ կը յայտնեն այս անհանդուրժելի կացութեան համար, որուն պատասխանատու կը նկատեն կառավարութիւնը:

× Բարձրագոյն ուսման Ազգ. Սենդիքան տեսուչ Ժան Ռոշի հրաժարումը կը պահանջէ:

Ցոյցի նոր հրահանգ տուած էր Ֆրանսայի ուսանողական միութիւնը, Երեքշաբթի իրիկուան համար:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Նիւ Եորքէն կը հաղորդեն թէ Յորդանանի ներկայացուցիչը՝ Մուհամմէտ Էլ Ֆառա, Ապրիլ 19 թուակիր նամակ մը ղրկած է Ու Թանի, ուր կը ծանրանայ Քրիստոնեայ եկեղեցիներու եւ գերեզմաններու պղծումին վրայ Սիոնի լերան վըրայ, Հրեաներուն կողմէ: Նամակին կից նկարներ ցոյց կուտան «քանդումի եւ վանտալականութեան արարքները զորս գործած են Իսրայելցիք եւ ցոյց կուտան թէ ի՛նչ յարգանքով Հրեաները կը վարուին ուրիշ կրօնքներու Ս. վայրերուն հետ» Նամակը կը շեշտէ .— «Իսրայելեան բանակը ամբողջովին աւերած է Հայոց Ս. Փրկիչ եկեղեցին եւ ծխական ըղղեաններու թանկագին հաւաքածոն թալանի տրուած է Իսրայելցիներու կողմէ», ու նամակը կը շարունակէ .— «Հայ եկեղեցւոյ պատրիարքներու գերեզմաններէն նուազագոյն 14ը քանդուած են և պարունակեալն ալ՝ պղծուած: Երկու գերեզման քանդուած է եւ մինչեւ վեց ոտք խորութեամբ փորուած» եւն. եւն.:

Նամակին կցուած են 23 պատկերներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ եւ Ամերիկայի պատուիրակները հաւանաբար նախկին Մաժեսթիկ պանդոկը ընտրեն իբրեւ ժամադրավայր, Ուրբաթ օրուան իրենց առաջին խօսակցութեանց համար:

ՄԱՏՐԻՏԻ համալսարանը որ փակուած էր Իշխանութեանց կողմէ Մարտ 26ին, վերաբացուեցաւ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ մաքրագործումները կը շարունակուին: Շարժարուեստի շըրջանակներէն ետք, այս անգամ մամուլին հասած է չարժումը: Զիչիէ Վարշաւի օրաթերթի երեք լրագրողներ պաշտօնանկ եղած են, երեք ուրիշներ իրենք հրաժարած են: Լոծի մէջ, տասը մամուլի աշխատակիցներ համայնավար շարքերէն արտաքսուած են:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ վարչապետը՝ Տիւպչէք Մոսկուայէն Փրակա վերադարձած է եւ յայտնած թէ Ռուսերը հասկցած են իրենց ճիգերը ընկերվարական ժողովրդավարութիւնը ամրապնդելու համար: Կը թուի թէ Տիւպչէք նիւթական օժանդակութիւն ալ ուզած է, բայց յայտնի չէ թէ Ռուսերը տրամադիր ե՞ն վարկ բանալու:

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը Աթասի Գահիրէ հասած է, կարեւոր պատուիրակութեան մը գլուխը եւ կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Նասրի հետ:

ՓԱՊԸ Վատիկանը պիտի առաջարկէ Ամերիկայի եւ Հանոյի յետագայ հանդիպումներուն համար:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ձերբակալուած է Զօր. Թայմուր Պախթիար, նախկին ընդհանուր պետ պարսկական ապահովութեան: Եւրոպա կ'ապրէր, առջի օր Լիբանան գացած էր: Ամբաստանուած է զէնքի թրաֆիքի համար:

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ Վիէթքոնկը հինգերորդ լրագրող մը սպաննած է: 23 տարեկան, կ'աշխատակցէր Նուճայթըտ Փրէսի:

ՄՈՆԹԷՊԵԼԼՈՅԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Բազմահազար Հայեր կը յարգեն յիշատակը իրենց նահատակներուն, Ամերիկեան բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ կը դատապարտեն ցեղասպանութիւնը եւ 1915ի մեծ եղեռնը

Ամերիկացի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու եւ բազմահազար Հայերու մասնակցութեամբ, էջմիածնի, Կիլիկիոյ, Կաթողիկէ Կաթողիկոսներու եւ Ամերիկայի պետական հիմնարկներու ղեկավարներուն պատգամներուն ընթերցումով, 1968 Ապրիլ 21ի Կիրակի օրը, բացումը կատարուեցաւ Լոս Անճելըսի գլխաւոր արուարձան Մոնթեպելլոյի գեղեցիկ հանրային պարտէզին բարձրադիր բլուրներէն միոյն վրայ կոթողուած Եղեռնի Յուշարձանին: Իր 80 ոտք բարձրութեամբ հարիւրաւոր մղոններէն տեսանելի այս հոյակապ Կոթողը, կը կրէր հետեւեալ արձանագրութիւնը.—

«Հայ Նահատակաց Յուշարձան: Այս Յուշարձանը կոթողուած է ծագումով հայ Ամերիկացիներու կողմէ, ի յիշատակ մարդկութեան դէմ գործուած բոլոր ոճիրներու զոհերուն»:

Օրուան հանդիսութեան առիթով, «Յուշարձանին շուրջ մեծղի եւ գեղեցիկ ծաղկեպսակներ զետեղած էին Հ. Յ. Դ. Քալիֆորնիոյ Կ. Կոմիտէն, Հ. Օ. Մ.ի տեղական մասնաճիւղերը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը, Ռումանահայերու «Րաֆֆի», Իրանահայերու, Համավասպուրականի հայրենակցական միութիւնները, Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան ուխտերը, Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան վարժարանը, Առաքելական եւ Կաթողիկէ ու Բողոքական բոլոր հայ եկեղեցիները, բազմաթիւ մշակութային միութիւններ, համալսարանականներու հայ ուսանողական միութիւնը եւայլն, եւայլն: Բացի ոստիկանական ջոկատէ մը, կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները, համալսարանական հայ ուսանողներու կազմակերպութիւնը, Հ. Յ. Դ. Երիտասարդներ յատուկ առաքելութեամբ:

Պատգամ — Ուղերձներ կարդացուեցան յանուն Վազգէն Ա. Հայրապետի, Կիլիկեան Թեմի Ամերիկահայ Առաջնորդ Հրանդ Արք. Խաչատուրեան կարդաց Խորէն Ա. Հայրապետին Պատգամ — Ուղերձը: Հայ Կաթողիկէ համայնքին հովիւ Հայր Կղեմէս Վրդ. Մորեան կարդաց Հայ Կաթողիկէ համայնքին Պատրիարք—Կաթողիկոս Պաթանեան Հայրապետին օրհնութեան գիրը: Սթէյթ Սենատըր Պ. Ճորճ Տէօքմէճեան կարդաց Քալիֆորնիոյ նահանգապետ Պ. Րիկընի յայտարարութիւնը: Կարդացուեցան բազմաթիւ այլ յայտարարութիւններ, պատգամներ պետական եւ քաղաքապետական հիմնարկութեանց կողմէ՝ իրենց ներկայ պատգամաւորներուն կողմէ: Եղան բազմաթիւ ուղերձներ պետական ու քաղաքապետական բազմաթիւ անձնաւորութեանց կողմէ, որոնց անուանական յիշատակումը էջեր պիտի խլէր: Գլխաւոր խօսողներուն մէջ կային անուանի ծերակուտական Թամըս Քեքըլ, Լաուրէնս Ուալչ, եւ Յուշարձանի Յանձնախումբին նախագահ իրաւաբան Վազգէն Մինասեան, Միքայէլ Մինասեան, ճարտարապետ Հրանդ Աղպապեան եւ ուրիշներ:

Պատուոյ բեմին վրայ տեղ գրաւած էին, բացի պետական անձնաւորութիւններէն, Կիլիկեան Թեմի Ամերիկահայ Առաջնորդ Հրանդ Արք. Խաչատուրեան, նոյն թեմին Քալիֆորնիոյ առաջնորդական փոխանորդ Սմբատ Ծ. Վրդ. Լափաճեան, Կաթողիկէ Հայոց հովիւ Հայր Կղեմէս Վ. Մորեան, Հայ բողոքականներու հովիւներ Վեր. Այվազեան եւ Մականեան, Տ. Թորգոմ Քհնյ. Սարաֆեան, Յոյն Օրթոտոքս համայնքին հովուապետը եւ ուրիշներ: Դժբախտաբար կը բացակայէին էջմիածնական Թեմին Առաջնորդն ու կղերական ոեւէ ներկայացուցիչ...

Յայտագրի գործադրման ընդհանուր ղեկավարն էր Փրոֆ. Տօքթ. Րիչըրտ Յովհաննէսեան: Մէջընդմէջ կը նուագէին ամերիկեան ծովայիններու նուագախումբը: Ամերիկեան դրօշին յարգանքը տուաւ Մոնթեպելլոյի Ամերիկեան Լեգէոնին թիւ 272 բաժը:

Յաւարտ յայտագրին, մեծ շքախումբով դէպի Յուշարձան բարձրացան բոլոր պատուոյ հիւրերը, ուր Կիլիկեան Թեմի Ամերիկահայ Առաջնորդ Հրանդ Արքեպս. Խաչատուրեան, հանդիսաւորապէս կտրեց Յուշարձանը եզերող ժապաւէնը:

Բոլոր խօսողները պախարակեցին մարդկութեան դէմ եղած բոլոր ցեղասպանական արարքները եւ առանձնապէս յիշատակեցին 1915ի Թուրք ցեղասպանութեան պարագան:

Նոյն երեկոյեան, «Աղաճանեան» սրահին մէջ հոգեճաշ մը տրուեցաւ ի յիշատակ Մեծ Եղեռնի զոհերուն, ուր դարձեալ, օրուան նշանակութեան շուրջ եղան խօսողներ: Պետական բարձրաստիճան խօսողներէն զատ, խօսք առին նաեւ բըժիշկ Յակոբ Ապտուլեան եւ Միսաք Սեւաչերեան: Հիւրաբար քաղաքս գտնուող Հայաստանի ատողադիտարանի աշխատակիցներէն Տօքթ. Եղուարդ Խաչիկեան հրաւիրուեցաւ քանի մը խօսք ընել: Յարգելի հիւրը յայտնապէս ազդուած յայտնեց, որ Հայաստանի մեր եղբայրները պիտի նախանձին, որ հնարաւորութիւն չունեցան իրեն պէս ներկայ ըլլալու այսօրուան այս փառաշուք հանդիսութեան: Հայը, ըսաւ ան, ուր որ ալ ապրի, ի յայտ կը բերէ իր ազգային շնորհները:

Ճաշասեղանին առթիւ, սիրուած երգչուհի Տիկին Լուսի Աղպապեան Հուպըրտ, իր շնորհալի ձայնով հմայեց ներկաները, անգամ մը եւս ցոյց տալով նուրբ զգայնութեան մը շնորհները: Ռումանահայերու «Րաֆֆի» Միութեան երգչախումբը, խմբավարութեամբ Արա Մանուշի երգեց Ալթունեանի «Ծիրանը չարու է», Կ. Յարութիւնեանի՝ «Երեւանը» եւ երաժշտագէտ — խմբավար Արա Մանուշի դաշնաւորած Ա. Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղը»:

Հոգեճաշի աւարտին, ծանօթ ազգային Պ. Արշակ Տիգրանեան փակեց հանդիսութեան բաժինը, ընկերակցութեամբ բժիշկ Յակոբ Ապտուլեանի եւ Քերովբէ Առաքելեանի:

Ուշ գիշերին վերջ գտաւ հոգեճաշի հանդիսութիւնը, Հայր Կղեմէս Վրդ.ի աղօթքով:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

23 Ապրիլ 1968

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

ՄՈՒՇԻ ՄԷՋ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Դ.

Պիթլիսի ջարդերուն մասին ալ Վէհիպ փաշա, իր տեղեկագրին մէջ, միայն այսքանը կ'ըսէ.

«Պիթլիս քաղաքէն 7–8 քիլոմեթր դէպի արեւելք, նաեւ Պիթլիս քաղաքին մէջ, ինչպէս եւ Պիթլիսէն 39 քիլոմեթր մօտ Տուխան եւ Խան շրջանին մէջ, (այսինքն վերոյիշեալ երեք վայրերուն մէջ), Պիթլիսէն եւ շրջականներէն այդտեղ համախմբուած եւ տարագրութեան ենթարկուած հազարաւոր Հայեր՝ հողի – եղբայրներ, զանազան ձեւերով սպաննուած եւ բնաջնջուած են: Այդ խնդրով հոն մընայուն գրաւած Պիթլիսի ժանտարմայի հրամանատար Լազ Հաճի Օսման պէյը այդ արարքներուն մեղսակից ըլլալը տեղեկացուած է:

«Մարդկային կատարելութիւնով(?), քաղաքակիրթ. առաքինութիւններով (?) իրապէս օժտուած եւ իր նմաններուն մէջ նշանաւոր (?) (սէրֆէրազ) յայտնի Պիթլիսի նախորդ վալին՝ Մուսթաֆա Ապտիւլ Խալիդ պէյ այդ արարքներուն, դէպքերուն բնաւ համաձայն եւ օժանդակ չըլլալովը հանդերձ(?), այդ արարքները արգիլելու համար ջանք չընելը, մտածելու եւ նկատի առնելու կէտ մըն է:

Վէհիպ փաշայի տեղեկագիրը եղած է տեսակ մը ուղեցոյց, Կ. Պոլսոյ պատերազմական ատեանի անդամ – զօրավարներուն, եւ, ոչ միայն մաս կազմած է ամբաստանագրերուն, այլ նաեւ մաս կազմած է վճռագրերուն, անկէ մէջբերումներով:

Երբ Վէհիպ փաշա 1916 – 17ին կը գտնուէր Կովկասի ճակատը, Թալէաթ իրեն նամակ մը գրած էր, ըսելով որ գաղտնի կերպով պահէ նշանաւոր ոճրագործ՝ Մանասքրցի Պէհաէտտինը, որ Անգարայի մէջ ոստիկանապետ եղած էր եւ Հայերու տարագրութեան եւ սպանդի ժամանակ ամէն տեսակ ոճիրներ գործած եւ մասնաւորապէս կողոպտած էր Անգարայի հարուստ հայ կաթոլիկները, զանոնք սպաննել տալէ առաջ: Եւ որովհետեւ տարագրութեան միջոցին կատարուած կողոպուտները հաւասարապէս պիտի բաժնուէին՝ Իթթիհատի Կեդրոնին, կառավարութեան եւ աւազակներուն միջեւ, Պէհաէտտին առիւծի բաժինը ինք առած էր՝ միլիոններու հարստութիւն մը՝ ոսկի, գոհարեղէն եւ թանկարժէք իրեղէններ: Այդ պատճառով, Թալէաթ զայն Կ. Պոլիս կանչած էր եւ գողօնը համեմատական չափով կիսելէ ետք, իր պաշտպանութեանը տակ առած էր Պէհաէտտին – ոստիկանապետը, ապա, Վէհիպ փաշայէն խնդրած էր պաշտպանել զայն: Ան Սամսոնի մէջ տեղական պատերազմական ատեանի քարտուղարը ըլլալէ ետք, հետքը կորսնցուցած էր վերջնապէս:

Վէհիպ փաշա իր տեղեկագրին մէջ չէ չմոռցած է հետեւեալը, երբ իր հաստատ համոզումը, (որ նոյնութեամբ մաս կազմած է գլխաւոր ոճրագործներու դատապարտութեան (վճռագրին). —

«Հայերու տարագրութիւնը կատարուած է մարդկայնութեան եւ քաղաքակրթութեան, ու պետութեան վարկին բացարձակապէս անվայել ձեւով: Հայերուն ջարդը, բնաջնջումը եւ անոնց սեփականութեանց կողոպտումը, յափշտակումը հետեւանք է Իթթիհատի Ընդհանուր Կեդրոնի որոշումներուն: Երրորդ Զօրաբանակի շրջանակին մէջ՝ (Հայկական վեց նահանգները, Տրապիզոնը եւ Ճանիկի Սանճագը) գտնուողներուն՝ մարդու մսագործներ հայթայթողը, վարիչը եւ զանոնք ծառայեցնողը Պէհաէտտին Շաքիր պէյն էր: Պետութեան վարիչները շարժած են անոր հրամանով, անոր ցուցմունքներով եւ ենթակայ եղած են անոր: Ան մասնաւոր ինքնաշարժով մը կեդրոնէ – կեդրոն հանդիպած է, եւ կեդրոնական քաղաքներու մէջ գտնուող Իթթիհատ եւ Թէրագգըի Կեդրոնական Մարմիններուն, կառավարական պետերուն, բերանացի հրահանգներ եւ որոշումներ հաղորդած է: Իսկ մարդասպան չէթէները՝ կախաղանի չուանէն կամ ցիցէն ազատած ոճրագործներ եւ տակաւին ոճիրներ՝ իրենց ձեռքերը եւ աչքերը արիւնով լեցուած ժանտարմաներ եւ փոլիսներ են(**), պատրաստուած՝ ծանօթ ոճիրները գործելու: Ամէն պաշտպանութենէ զուրկ տարագրեալներու վրայ յարձակած են բացորոշ կանխամտածութեամբ, որոշ ծրագրով, գործադրած են այդ գուլումները: (Տես Դատավարութեան Արձ. էջ 7, Ընդհ. Դատախազի ամբաստանագիր Ապրիլ 12, 1919):

Վէհիպ փաշա ծագումով ալպանացի է: Եղբայրը՝ Զօրավար Խասա փաշայի, որ նմանապէս քաջ զօրավարներէնմին էր՝ Թրքական բանակին մէջ: Տարանէլի կրուիներուն ընթացքին, Մուսթաֆա Քեմալ՝ Խասա փաշայի ենթակայ գնդապետ մըն էր:

Վէհիպ նոյնպէս յանդուգն զինուորական մըն էր, Գերմանիա կրթուած, եղած էր զինուորական ապայից վարժարանը (Հարպիյէ) տնօրէն, եղած էր գնդապետ Եմենայի մէջ, 1908ին, Թրքական Սահմանադրութենէն քիչ առաջ, Ա. Ընդհանուր պատերազմին 1914 – 15 եղած էր Էտիրնէի Բ. Զօրաբանակի հրամանատար: Երբ երկրումը գրաւուած էր Ռուսերու կողմէ եւ Թրքական Գ. Զօրաբանակի հրամանատար գլխաւոր ոճրագործ Մահմուտ Քեամիլ, Էնվէրին մտերիմը, Կ. Պոլիս վերադարձած եւ Էնվէրի խորհրդականը եղած էր, Վէհիպ նշանակուած էր Կովկասի ճակատի՝ Գ. Զօրաբանակի հրամանատար, վերակազմելու համար թրքական բանակը: Այդ օրերուն է, որ Վէհիպ տեղեկացած է մասամբ, Հայոց դէմ գործադրուած ցեղասպանական ոճիրներուն, եւ երբ Զինադադարէն անմիջապէս ետք Պատերազմական Ատեանի նախագահութիւնը դիմած էր իրեն, տեղեկագիր ներկայացնելու, Վէհիպ քաջութեամբ իր գիտցածը տեղեկագրած էր, որ մնայուն ամբաստանագիր մըն է՝ Թուրք կառավարութեան արարքներուն, եւ չառաչուն ապտակ մը՝ ցեղասպանութիւնը ուրացող Թուրք գրողներուն:

Քեմալական վարչութիւնը որ Նէօ – Իթթիհատիզմն է (Նոր կամ վերակազմեալ Իթթիհատականութիւնը) չմարսեց Վէհիպի ճշմարտախօսութիւնը եւ զայն «151 վտարեալ»ներու ցանկին մէջ դրաւ, երկրէն միշտ դուրս մնալու պայմանով:

Վէհիպ ժամանակ մը Ռումանիա մնալէ ետք, 1936ին կանչուեցաւ Եթովպիա, իբրեւ սպայակոյտի պետ ընդդէմ Իտալացիներու:

Քանի մը տարիներ առաջ ան մեռաւ, Թուրքիայէն դուրս:

×

Ծիծաղելի չքմեղացում է Թալէաթի հրատարակած «Հայ յեղափոխականներու շարժում» գրքին մէջ, Պիթլիսի նահանգի մասին իբր պատրուակ յիշուած կէտերը.

— Թրքական գրաքննութիւնը Կ. Պոլսոյ մէջ բռներ է Ամերիկայէն գրուած նամակ մը, ՆՈՒԱՐԴ ստորագրութեամբ, Նոյեմբեր 17, 1914 թուակիր, որուն մէջ գըրուած է եղեր, թէ «մէկ շաբաթ առաջ Ռուսերը Պայազիտ եւ Ալաշկերտ մտած են եւ Թուրքին գործը պիտի լրացնեն»:

Ուրիշ նամակ մը, Նոյեմբեր 29, 1914 թուակիր, Պետրոս Յարութիւնեան գրած է իր հօրը՝ Վարդեր Յարութիւնեանին Պիթլիս թէ այս նամակս վերջինն է, հայ կամաւորներուն պիտի միանամ Թուրքին դէմ: Անգլիա, Ֆրանսա, Ռուսիա որոշած են վրէժ լուծել Թուրքէն եւ գերմանէն: Նման իմաստով ուրիշ նամակ մը՝ Սէֆէրեան Պօղոս գրեր է Պիթլիս Նեկտար Սէֆէրեանին եւայլն:

Թրքական չքմեղացումի այդ գիրքը կ'աւելցնէ տակէ գառ, թէ 195 Թուրքեր սպաննուած են Պիթլիսի մէջ եւ փաստը ստորագրած են ոստիկան տնօրէնն ու օգնականները: Այդ Թրքական թուղթը կը կրէ եղեր Յունուար 28, 1916 թուական (էջ 309 – 312 եւ 318):

Նոյնիսկ վայրկեան մը ընդունուի, թէ Հայեր, ոչ թէ 195, այլեւ այդ թիւին 10 պատիկը կամ քսան պատիկը կատարած ըլլան 1916ին, Թրքական ցեղասպանու – թեամբ կատարուած բիւրաւոր եւ հարիւր հազարաւոր ոճիրներէն ետք. Թուրք պետութիւնը ամենափոքր ինքնարդարացում չի կրնար ունենալ, իր կողմէ՝ 1915ի եւ յաջորդող տարիներուն «մարդկութեան եւ քաղաքակրթութեան դէմ գործած ոճիրներուն համար», Հայերու ջարդերով:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

(*) Մուսթաֆա Ապտիւլ Խալիդը եւ Վանի Վիլայէթի վալի Ճէվտէթը հաւասար բոյրեր էին: Խալիդ ամուսնացն էր Թալէաթի: Թալէաթի կինը Խայրիյէ հանըմը, քոյրն էր Խալիդի: Յետոյ եղաւ Հալէպի վալի եւ Հայերը կոտորել տուաւ Տէր Զօրի մէջ: Վանի Ճէվտէթը, որ Պիթլիսի ջարդին գլխաւոր պատասխանատուներէն էր, փեսան էր Էնվէրին, (Էնվէրին քոյրը՝ Ճէվտէթի կինն էր) Պիթլիսի ահռելի ջարդերը կոտորելի չէր կատարել մէկ Լազ Հաճի Օսմանով: Գլխաւոր պատասխանատուներ մատնանշուած էին ականատես Տր Նոքսլէսի կողմէ, բարձրաստիճան զինուորականներ եւ քաղաքային պաշտօնատարներ որոնց օժանդակած են թուրք եւ քիւրտ խուժանը:

(**) Դատարանի վճռագրին մէջ «փոլիսներ»ը (ապահովութեան ոստիկանութիւնը) ջնջած են: Ոճիրին մասնակից գլխաւոր ոստիկան եւ ոստիկանական սպայ – նօրէնները պատասխանատուութենէ զերծ պահելու եւ ոճիրը սահմանափակելու համար միմիայն աւազակները մատնանշելով:

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Խօսքը տակաւին աւարտած չէր, երբ Թիկնապահը մատը կոխեց ելեկտրական կոճակին վրայ եւ զանգակը հնչեցուց:

Սեւազգեստ ծառայ մը երեւցաւ խոշոր:

— Լաւագոյն ուիսքիէն շիշ մը եւ երկու գաւաթ եւ սառ բերէք, հրամայեց Թիկնապահը:

Քառորդ մը ետք Մաք Լայն եւ Զիա փաշա, երկուքը դէմ դիմաց, իրենց առաջին գաւաթը կը պարպէին:

— Փուցէ պահելու եւ հանդստանալու պէտք ունիք, ըսաւ Թիկնապահը սիկարէթ մը վառելով, բայց պիտի խնդրէի որ նախապէս շնորհ ընէիք, մէկ քանի վայրկեան ինծի մտիկ ընելու:

— Ամենայն հաճութեամբ, մանաւանդ որ տակաւին քուն չունիմ:

— Գեղեցիկ յաջողութիւն մը ունեցաք երեւան հանելով գաղտնի կազմակերպութեան թաքստոցը, շարունակեց Զիա փաշա, թէեւ այդ յաջողութեան մէջ, անկեղծօրէն խոստովանեցէք թէ գիտուածը աւելի օգնեց ձեզ, քան թէ ձեր ճարպիկութիւնը:

— Դիպուածէն օգտուիլն ալ միթէ ճարպիկութիւն մը չէ՞, պատասխանեց Մաք Լայն հանդարտութեամբ ծխափողը քաշելով ու մուխը դէպի ձեղուն արձակելով: Դիպուածը ամէն վայրկեան դէմերնիս կ'ելլէ, խնդիրը զայն ձեռքէ չփախցնելուն վրայ է:

— Այո, գուցէ այդ մասին իրաւունք ունիք, ըսաւ Թիկնապահը թեթեւ վարանումով մը, բայց խնդիրը արդէն ատոր վրայ չէ... շարիքը գործուած է արդէն եւ չորս հոգի այս միջոցիս ձերբակալուած են...:

— Զարի՞քը ըսիք, գոչեց Մաք Լայն զարմանքով իր խօսակցին երեսը նայելով, արդեօք Ապտիւլ Համիտի հաւատարիմ Թիկնապահներէ՞ն մէկն է, որ այդպէս կը խօսի...:

— Ոչ', պատասխանեց Զիա փաշա խըրոխտ ձեւով մը, հաւատարիմ Թիկնապահը չէ որ այդպէս կը խօսի, այլ գաղտնի կազմակերպութեան անդամներէն մէկը:

— Ա՜, ուրեմն ձերբակալուածները ձե՞ր ընկերներն են:

— Բայց այդ պարագային պէտք է որ գիտնալիք թէ ի՛նչ պարագաներու մէջ այս ձերբակալումը տեղի ունեցաւ:

— Ամէն բան գիտեմ:

— Լաւ ուրեմն, գոչեց Մաք Լայն իր գաւաթը վերստին լեցնելով... ծածկամտութենէ չեմախորժիր եւ կը նախընտրեմ որ բացէ ի բաց տեսնուիմ դիմացինիս հետ... ես ալ գիտէի որ դուք գաղտնի կազմակերպութեան անդամներէն մէկն էք եւ ամէնէն գործօն եւ օգտակար անդամներէն: Հիմա որ այս անհրաժեշտ յայտարարութիւնները րրինք իրարու, գանք բուն խնդրին: Ձեր խօսքերէն կը գուշակեմ թէ ինծմէ ծառայութիւն մը կը սպասէք, այնպէս չէ՞...:

— Ճիշդ գուշակեցիք:

— Եւ ի՞նչ է այդ ծառայութիւնը:

— Այս ձերբակալուած չորս անձերը, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց հարցաքննութեան արդիւնքը, ապահովաբար մահուան պատիժը պիտի կրեն, այդ պատիժը պիտի կրնայ օրինաւոր կամ ապօրէն ձեւով տեղի ունենալ եւ հաւանօրէն ապօրէն ձեւով մը պիտի կատարուի, ազմուկ չյարուցանելու եւ ուշադրութիւն չգրաւելու համար:

— Ներեցէ՛ք, ընդմիջեց Անգլիացին, ապօրէն մահուան պատիժը չեմ կրնար ըմբռնել:

— Բացատրեմ ձեզի: Այս չորս անձերը կը հարցաքննուին, յետոյ ալ մէյ մըն ալ խօսքերնին չի լսուիր եւ աչա քանի մը օր ետքը, մին իր խցիկին մէջ կախուած կը գտնուի, միւսը փորհարութեամբ քանի մը ժամէն կը մեռնի, երրորդը ... ուածով Ջուրին մէջ կը խեղդուի, չորրորդը...

— Հասկցայ, հասկցայ, գոչեց Մաք Լայն դէմքը ծամածռելով եւ ակամայ սարսուռ մը զգալով:

— Լաւ ուրեմն, շարունակեց Զիա փաշա, մենք չենք ուզեր որ այդպիսի ... կածներու զոհ երթան մեր ընկերները:

— Բայց ես ի՞նչ կրնամ ընել ... համար:

— Ձեզմէ մէկ ծառայութիւն մը ... սպասենք, այն է՝ ամէն ոտքը ... լէք դէպքերուն հեղինակները ... կամ զանոնք արգիլելու չաշխատիլ:

Անգլիացին մէկ քանի ումպ իր ... կան ըմպելիէն խմելէ ու ծխափողը ... ժով մը քաշելէ ետքը, կը պատրաստ... պատասխանելու երբ դուռը զարնուեցաւ:

— Մտէ՛ք, գոչեց Մաք Լայն:

Պալատական մը ներս մտաւ, յարգ... քով բարեւեց եւ մինչեւ Անգլիացիին ... գալով եւ արծաթէ փոքրիկ ափսէի մէջ թաւշապատ տուփ մը ներկայացն... լով ըսաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(117 – Շար.)

Ամերիկեան Ցրդ նաւատորմիղը դեռ կը տիրապետէ Միջերկրականի, սակայն այս ծովը այլեւս մենաշնորհը չէ դաշնակիցներու: Հարաւային ծովափը՝ բացառութեամբ Մարոքի եւ Թունուզի, թշնամական վերաբերում ունի իր դէմ: Նոյնը նաեւ արեւելեան ծովափը՝ բացառութեամբ Թուրքիոյ եւ Իսրայէլի:

Այսպէս զօրաւոր խարիսխ մը հաստատելէ ետք Արաբիոյ արեւմուտքը, Խորհրդային Միութիւնը անպայման պիտի փորձէ ամուր պատուանդան մըն ալ հաստատել Արաբիոյ արեւելքը՝ գօտելով Միջերկրականի խորհրդային ռազմական գիծը Հնդկաստանի նկատմամբ իր ունեցած չահերուն հետ, որոնք օր աւուր աւելի կ՚աճին: Մոսկուա Սթալինի մահէն ետք եւ սկսելով Խրուշչեւի եւ Պուլկանինի Հնդկաստան այցելութեան օրերէն, մեծ չահագրգռութիւն ցոյց կուտայ Հնդկական ցամաքամասին նկատմամբ: Թաշքենդի հարցին կապակցութեամբ Կոսիգինի իրաւարարութիւնը եւ դեռ վերջերս Փաքիստան ու Հնդկաստան կատարած անոր այցելութիւնները այս ծաղկող քաղաքականութեան փուլերն են:

Ռուսիոյ հետապնդած նպատակը Հնդկաստանի կապակցութեամբ զարմանալի կերպով յար եւ նման է Մ. Նահանգներու այս երկրին նկատմամբ հետապնդած քաղաքական նպատակներուն — ձգտիլ ըստեղծել աշխարհի երկրորդ մեծագոյն ուժը իբրեւ հակազդեցութիւն Չինաստանի: Թէեւ ամերիկեան օժանդակութեան տարողութեան չի հասնիր, այսուհանդերձ, խորհրդային տնտեսական օժանդակութիւնը եւս տպաւորիչ է Հնդկաստանի մէջ: Մոսկուա իր յատկացուցած ամէն մէկ րուբլիով աւելի եւս շօշափելի ներկայութիւն մը կը դառնայ այս ցամաքամասին մէջ:

Միւս կողմէ, այն ինչ որ մնացած է ՍԷՆԹոյէն — դաշնակցութիւն մը, որու նպատակն է պատուար հանդիսանալ ռուսական տարածումին դէպի հարաւ, ցայտուն կերպով կը կազմալուծուի: Խորհրդային ազդեցութիւնը տարածուած է այս շրջանին մէջ եւ Մոսկուայի անուշ ձայնը բարձր կը լսուի ներկայիս Թուրքիոյ եւ Իրանի մէջ:

Այս կէտերը նկատի առնելով յստակ կը դառնայ այն իրողութիւնը, թէ Խորհրդային Միութեան շահը կը պահանջէ, որ վերաբացուի Սուէզի Ջրանցքը, որպէսզի կարենայ իրագործել իր նպատակները Արեւելեան Միջերկրականի եւ Հնդկաստանի մէջ: Խորհրդային նաւերուն համար պարզապէս գործնական չէ ամբողջ Ափրիկէի շրջանը ընել, անցնիլ Բարեյուսոյ հրուանդանէն՝ հնդկական նահանգները կարենալ փոխադրելու համար առաքուած ապրանքներն ու հումնիւթերը: Առեւտրական, ռազմավարական եւ քաղաքական տրամաբանութիւնը ուրեմն կը խօսի ի նպաստ այն միտքին, թէ Ռուսիա պիտի դառնայ Սուէզի գլխաւոր պաշտպանը ճիշդ այն պատճառով, զոր ունէր Անգլիա — ապահովել Հնդկաստանի ճամբան:

Ջրանցքը մեծ մասով կորսնցուցած է իր արժէքը Անգլիոյ եւ Արեւմտեան երկիրներուն համար, որոնք պէտք ունէին անոր առաւելաբար Արաբիոյ եւ Իրանի քարիւղը դէպի Արեւմուտք փոխադրելու համար: Այժմ, շնորհիւ քարիւղատար դեր-նաւերու, որոնք ի դէպ ի վիճակի չեն անցնելու Սուէզէն, շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններով, այսինքն իրնայողութեամբ, քարիւղ կը փոխադրեն Բարեյուսոյ հրուանդանի ճամբով:

Թսուչիմայի 1905ի նաւամարտէն ետք, երբ Ճափոնցիները ընկղմեցին ցարին գրեթէ ամբողջ նաւատորմը, Ռուսիա առաւել կամ նուազ չափով քաշուեցաւ բաց ծովերէն: Համաշխարհ. երկրորդ պատերազմին անգլիական «Ռոյըլ Սովըրէյն» եւ ամերիկեան «Միլուաքի» ռազմանաւերը յանձնուեցան Սթալինի եւ դարձան կարմիր նաւատորմիղին միակ կարեւոր մարտանաւերը:

Այսուհանդերձ, պատերազմի աւարտին յստակ դարձաւ, թէ Ռուսիա ծրագրած է հիմնել նաւատորմիղ մը: Զօր. Հայտա գրեց. «Մեր հայրենիքը իրաւունք ունի ծովուժի հզօրագոյն երկիրներէն մէկը դառնալու աշխարհի մէջ»:

Խորհրդային քաղաքականութիւնը յաճախ նշմարելի է ի յառաջագունէ: Եւ այսօր, 23 տարի ետք, արդիւնքը ակնյայտ է: Հայտայի նպատակակէտը իրագործուած է: Հետեւաբար, խորհ. ազդեցութիւնը դէպի հարաւ տարածելու ձգտող քաղաքականութիւնը դարձած է հնարաւոր եւ փաստօրէն յաջողութիւն գտած է: Միակ արգելքը, որ պայսօր գոյութիւն ունի, Սուէզի Ջրանցքն է:

Ռուսիա եւ Հնդկաստան մեծ արժէք կուտան Սուէզի Ջրանցքի բացումին, որ կենսական կարեւորութիւն ունի իրենց համար: Այսուհանդերձ, որովհետեւ պատերազմական վիճակը կը շարունակուի գոյատեւել Իսրայէլի եւ Արաբներու միջեւ, իսրայէլեան զօրքը կը մերժէ հեռանալ Ջրանցքին հիւսիսային ափէն եւ կամ թոյլ տալ, որ Ջրանցքը փակող արգելքները վերցուին: Հետեւաբար անցքը կը մնայ փակ:

Թերեւս այս պատճառով է, որ այժմ Մոսկուա կը ձգտի Միջին Արեւելքի մասին համաձայնութեան եզր մը գտնել Արեւմուտքի հետ: Այս իմաստով որոշ քայլեր կ՚առնէ ներկայիս Ուաշինկթընի, Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ: Ռուսերը կըրնան տրամադիր ըլլալ կարեւոր գին մը վճարել ապահովելու համար հովանաւորեալի դերը, ինչպէս անցեալին Անգլիա, Սուէզի Ջրանցքին վրայ:

Թ. Ա. Թ.

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ

«ԵԱՆ՚Ց»Ի ՄԷՋ

« Եանց » Ակումբի Վեցօրեակին անցեալ Երկուշաբթի օրուան երեկոյթը յատկացուած էր հայ բանաստեղծութեան: Օրուան դասախօսն էր Ֆրանսաբնակ բանաստեղծ Ռուբէն Մելիք:

Ստուար բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը: Հաւաքոյթը մէկ քանի կարճ խօսքերով բացաւ Եանցի վարչութեան անդամներէն Պ. Հայկ Խաչատրեան եւ անմիջապէս խօսքը տուաւ Պ. Վռամ Գույումճեանի, որ, բացատրելէ ետք կազմակերպութեան նպատակը, ներկայացուց Ռուբէն Մելիքը:

Մէկ ժամ եւ աւելի Ռուբէն Մելիք խօսեցաւ հայ բանաստեղծութեան մասին, սկսելով անոր ակունքներէն եւ հասնելով մինչեւ մեր օրերու հայ քերթողութիւնը:

Անկախ իր քերթողական տաղանդէն, այստեղ հարկ ու անհրաժեշտ է ըսել նաեւ թէ Ռուբէն Մելիք ընտիր դասախօս մըն է: Իր կշռութաւոր ու հատընտիր բառերը կը կազմեն նախադասութիւններ, որոնք հեռու են ընկալեալ հռետորական ճամարտակութիւններ ըլլալէ: Ռուբէն Մելիք, միով բանիւ, իր խօսքին ու իր մտքերուն բացարձակ գիտակցութիւնն ու պատասխանատուութիւնը ունեցող դասախօս մըն է:

« Շատ մեծ ծանօթութիւն մը չունիմ հայ բանաստեղծական արուեստին մասին, ըսաւ դասախօսը, միայն՝ երբ դեռ պատանի էի, պատահմամբ ձեռքս անցաւ Արշակ Նաւարեանի «Ծաղկաքաղ հայ բանաստեղծութեան» ֆրանսերէն հատորիկը, ուր գտայ հայ բանաստեղծներու գործերէն թարգմանութիւններ եւ մէկ քանի նկարներ: Այդքանն ալ սակայն բաւական եղաւ արթնցնելու համար իմ հետաքրքրութիւնս »:

Այս համեստ նախաբանէն ետք, Ռուբէն Մելիք Նարեկացիէն մեկնելով եկաւ մինչեւ Սայաթ Նովան ու Քուչակը, անցաւ յաջորդ շրջաններու հայ աշուղներուն, ժողովրդական անանուն բանաստեղծութեան, Թումանեանի, Տէրեանի, Զարենցի, Վարուժանի, Թէքէեանի եւ կանգ առաւ մերօրեայ սերունդի ներկայացուցիչներ՝ Նիկողոս Սարաֆեանի, Համօ Սահեանի, Ցարուէ Կոստանեանի, Բիւզանդ Թօփալեանի եւ այլոց քերթողական արուեստին վրայ: Այս ընդարձակ, բացառիկ հմտութեամբ մը պատրաստուած տեսութիւնը ճիշդ հակառակը ապացուցանեց վերեւ ըսած իր խօսքերուն, ի մասին «Հայ քերթողութեան մասին շատ մեծ ծանօթութիւն » մը չունենալուն:

Օրինակ բերելով Ֆրանսական ռեզիսթանսի շրջանի բանաստեղծութիւնը, Ռուբէն Մելիք ըսաւ.

« Գերմանական գրաւման շրջանին ֆրանսացի քերթող մը բանտարկուած էր գերմանական կեսթափոյին կողմէ ու նետուած մութ գնտանի մը խորը, ուր կարելիութիւն չունէր որեւէ բան սեղծագործելու, տրուած ըլլալով որ ոչ մատիտ ունէր ոչ ալ թուղթ: Սակայն, այս քերթողը իր մտքին մէջ քանդարկեց բանաստեղծութիւններ մութին մէջ որոնցմէ դանոնք չարունակ, որոնք աւելի վերջ լոյս ընծայուեցան:

Այս առթիւ Փոլ Էլուար յայտարարեց թէ՝ այդ բանաստեղծը վարուեցաւ ճիշդ այնպէս ինչպէս պիտի ընէր ջուրը ինկած մայր մը՝ որ առանց խորհելու իր կեանքին մասին, ամէնէն առաջ իրեն հետ եղող իր զաւակը ջուրէն դուրս պիտի պահէր, որպէսզի իր արգանդին արգասիքը եղող էակը ջրամոյն չըլլար ...»:

Եւ Ռուբէն Մելիք եզրակացուց. « Հայ քերթողներն ալ ճիշդ այդպէս, դարերու ընդմէջէն, հազար ու մէկ հալածանքներու եւ տառապանքներու, ջարդի ու աքսորի մէջ ալ միշտ ջուրէն դուրս պահեցին հայ քերթողութիւնը եւ զայն հասուցին այսօրուան պատուաբեր դիրքին»:

Երեկոյթի ընթացքին մէջ ընդ մէջ եղան ֆրանսերէն եւ հայերէն, հայ քերթողներէն արտասանութիւններ, զորս կատարեցին եանցական երիտասարդ – երիտասարդուհիներ, ինչպէս նաեւ դերասան Արտաշէս Գմբէթեան: Ներկաներր մեծ հաճոյքով ունկնդրեցին Արմէն Լիւպէնի (Շահան Շահնուր) մէկ քերթուածը ուր ներկայացուած էր Սփիւռքի երիտասարդին վիճակուած դժբախտ վախճանը:

Ամէնէն ետքը Վռամ Գույումճեան դարձեալ խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, գեղարուեստական բաժնին մասնակցողներուն, ինչպէս նաեւ Ռուբէն Մելիքին եւ խնդրեց այս վերջինոյն որ կարդար իր քերթուածներէն մին: Ռուբէն Մելիք կարդաց իր գործերէն մին որ մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ, որոնք ջերմօրէն ծափահարեցին քերթող դասախօսը:

Խիստ գեղեցիկ, օգտակար ու չինիչ հաւաքոյթ մըն էր Եանցի այս ձեռնարկը, որուն համար շնորհաւորելի են Եանցականները:

Ա. Գ.

ԾԻԾԱՂ

Մէկը բարեկամին հանդիպելով կ՚ըսէ.
— Շաբաթ մըն է որ կինս սարսափելի կը տանջուի:
— Ինչո՞ւ, հիւա՞նդ է, հարց կուտայ բարեկամը:
— Ոչ, կոկորդը կը ցաւի ու խօսիլ չըկրնալով՝ աններեւակայելի կը տառապի, կը պատասխանէ մարդը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (184)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Կան վայրկեաններ, ուր չուանի ծայր մը, ձող մը, ծառի ոստ մը կեա՛նք կը նշանակէ եւ մարդ կը սոսկայ երբ կը տեսնէ կենդանի էակի մը անկէ բաժնուիլը եւ հասուն պտուղի մը պէս իյնալը:

Ցանկարծ մարդ մը նշմարուեցաւ որ նաւուն պարաններուն վրայէն կատուի վագրի մը պէս կը մագլցէր: Կարմիր զգեստներէն կը հասկցուէր թէ դատապարտեալ եղեռնագործ մըն էր ան. նաեւ կանաչ գլխարկէն կը հասկցուէր թէ ցկեանս դատապարտեալ էր: Երբ մինչեւ թակաղաղը ելաւ, հովը անոր գլխարկը առաւ տարաւ եւ ահա բաց մնաց մարդուն գլուխը, որու մազերը սպիտակ էին. ըսել է թէ երիտասարդ մը չէր:

Իրօք դատապարտեալ մը որ թիարանի ծառայութիւնը կ՚ընէր նաւուն մէջ՝ առաջին վայրկեանին վազելով դիմած էր այն պաշտօնաւորին որու կարգն էր նոյն միջոցին հսկողութիւն ընել նաւուն մէջ, եւ մինչդեռ նաւաստիները կը շփոթէին եւ կը վարանէին, մինչդեռ ամէնքն ալ կը դողային եւ կ՚ընկրկէին, հրաման ուզած էր պաշտօնատարէն որ իր կեանքը վտանգէ կայմապահը ազատելու համար: Պաշտօնատարը հաւանութեան նշան մը տալուն պէս, դատապարտեալը կռանը զարնելով՝ իր ոտնաօղակին ամրապինդ շղթան կտրած, յետոյ չուան մը բռնելով պարաններուն վրայ նետուած էր: Եաքէն միայն յիշուեցաւ ան:

Ակնթարթի մը մէջ առագաստակալ գերանին վրան ելաւ: Քանի մը մանրերկրորդ կանգ առաւ, կարծես թէ նայուածքովը գերանը չափեց: Նայողները կարծեցին թէ դարերու չափ տեւեց այս քանի մը երկվայրկեանը, ուր հովը թելի մը ծայրէն կախուած կայմապահը կ՚օրօրէր: Վերջապէս դատապարտեալը երկինք նայեցաւ անգամ մը, եւ քայլ մը առաւ դէպի առաջ: Բազմութիւնը չունչ առաւ. տեսաւ որ գերանին վրայէն վազելով անցաւ ան: Երբ ծայրը հասաւ, հետը բերած չուանին մէկ ծայրը հոն կապեց, եւ միւս ծայրն ալ թողուց որ կախուի. յետոյ այս չուանին վրայէն ձեռքերովը իջաւ, եւ ահա այն ատեն անմեկնելի անձկութիւն մը տիրեց ամէնուն վրայ, վտանգի անդունդին վրայ հիմա ոչ թէ մէկ, այլ երկու մարդ կախուած կը կենային:

Կրնար կարծուիլ թէ եկողը սարդ մըն էր, որ ճանճ մը բռնելու եկած էր, միայն թէ եկող սարդը ոչ թէ մահ, այլ կեանք տալու եկած էր: Տասը հազար հոգի այս խումբին կը նայէին ակնապիշ: Աղաղակ մը, խօսք մը անգամ չէր լսուեր: Ամէնուն յօնքերը միեւնոյն սարսուռով կը պատէին: Ամէն բերան իր շունչը չէր թողուր որ ելլէ, կարծես վախնալով որ նոյն շունչով չաւելնայ երկու թշուառներու տարուբերող հովը:

Սակայն դատապարտեալը չուանին վըրայէն սահելով նաւաստիին քով հասած էր: Ժամանակն էր հասնելու, վտանգի եթէ վայրկեան մը եւս ուշանար, մարդը ուժաթափ եւ յուսահատ պիտի իյնար անդունդին մէջ: Դատապարտեալը հաստատօրէն կապեց զայն իր չուանով, որմէ ինք մէկ ձեռքով կախուած էր միւս ձեռքովը կ՚աշխատէր: Վերջապէս նորէն առագաստակալ գերանին վրայ ելաւ եւ չուանով անոր վրայ քաշեց նաւաստին, հոն պահ մը բռնեց զայն որպէսզի ուժ առնէ, յետոյ գրկեց եւ առագաստակալին վրայէն քալելով բերաւ մինչեւ այն կոճղը, որով կայմին վարի մասը վերինով կը միանայ. անկէ ալ թակաղաղը տանելով, ընկերներուն ձեռքը յանձնեց կայմապահը:

Այն ատեն բազմութիւնը ծափ զարկաւ. թիապարտներու ծեր պահնորդներ կային, որ լացին. կիները ծովեզերին վրայ զիրար կ՚ընդգրկէին, եւ ամէնքն ալ տեսակ մը զթաշարժ աւիւնով պոռացին. — Այս մարդուն ազատում շնորհելու է:

Սակայն մարդը անմիջապէս սկսած էր իջնել որպէսզի նորէն իր բռնի աշխատութեամբը զբաղի: Աւելի շուտ հասած ըլլալու համար պարաններուն վրայէն սահելով իջաւ, եւ սկսաւ ցած առագաստակալի մը վրայ վազել: Ամէն մարդ անոր կը նայէր: Եղաւ վայրկեան մը, ուր բազմութիւնը վախցաւ, տեսնել կարծեց թէ դատապարտեալը կը դեղեւէր եւ կ՚երերար. կ՚երեւայ թէ յոգնած էր եւ կամ թէ գլուխը կը դառնար: Ցանկարծ բազմութիւնը մեծ աղաղակ մը հանեց. վտանգի դատապարտեալը ծովը ինկաւ:

Անկումը վտանգաւոր էր:

«Ալժէզիրիս» անուն ֆրէկաթը «Օրիոն»ին քով խարիսխ նետած էր եւ խեղճ թիապարտը երկու նաւին մէջտեղ ինկած էր: Կը վախցուէր որ մէկուն կամ միւսին տակ չայրդի:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ենովք Արմէն (ծնեալ Փափազեան), Պ. Արա Արմէն, Այրի Տիկին Մարի Արապեան եւ զաւակները, Տիկին Ա. Փափազեան եւ զաւակները, եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 6ին, 83 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր Չորեքշաբթի, Մայիս 8, ժամը 16ին, Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ։

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ։

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ։

Այրի Տիկին Վիրժինի Գըլըճեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԳԸԼԸՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 6ին, 79 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին։

Հաւաքուիլ Չորեքշաբթի ժամը 13.45ին հանգուցեալին բնակարանը, 12 Րիւ տը Մատրիտ, Ալֆորվիլ։

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նախագահութեամբ Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի, մասնակցութեամբ Ամերիկայէն, Եւրոպայէն, Միջին Արեւելքէն պատգամաւորներու եւ ունկնդիր հիւրերու, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ 30 եւ 31 Մայիս 1968ին,

ՓԱՐԻԶ

Օթէլ Քոնթինանթալի շքեղ սրահներուն մէջ, Թիւիլըրիի պատմական պարտէզներուն դիմաց։

×

Օրը երեք նիստ՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն ժամը 1 կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 19, գիշերուան ժամը 21էն 24։

Պատգամաւորներ եւ հիւրեր Փարիզ պէտք է ժամանեն գոնէ Չորեքշաբթի օր, 29 Մայիս մինչեւ ցերեկ։

Համագումարին մուտքը բոլորին համար ալ անձնական տոմսով է, ունկնդիր հիւրերու տոմսերու թիւը սահմանափակ է, սրահին կարելիութեան համաձայն։

×

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՓԱԿՈՒՄԻՆ՝

ԱՂՕԹՔ, ԽՈՒՆԿ, ԾԱՂԻԿ

Ա.— ՇԱԲԱԹ, ՕՐ, 1 ՅՈՒՆԻՍ

Գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, երգեցողութեամբ բազմաձայն երկսեռ երգչախումբի մը զոր պիտի ղեկավարէ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ։ Մեներգող՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

Յետ աւարտման պատարագի՝ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՆՈՒՊԱՐ հարազատներու՝ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ, ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ, Միութեան նախագահներ՝ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօզեանի, մեծ բարերարներ՝ Մելգոնեան եղբայրներու, Գայսերլեան ամոլին եւ Ռաֆայէլ Մարկոսեանի, վարիչ - պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբացեալ ժողովականներու, նուիրատուներու, կրտակարարներու, գործիչներու եւ անդամներու։

Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար եւ Տիկին Վահրամ Պէյ Նուպար։

Բ.— ԿԻՐԱԿԻ, 2 ՅՈՒՆԻՍ

Խմբական ուխտագնացութիւն ժամը 14.30ին, Օթէլ Քոնթինանթալէն, Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը՝ Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօրավար Անդրանիկի եւ Փարիզի սրբազան Առաջնորդներ՝ Վռամշապուհ Ս. Արք. Քիպարեանի եւ Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն։

« ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ »

Փաստաբան Տիգրան Պօյաճեանի կողմէ (Պոսթոնէն, Միացեալ Նահանգներ)։

Յետոյ դարձեալ խմբովին, ուխտագնացութիւն դէպի Հայոց վերջին Թագաւորին դամբարանը՝ Սէն Տընի։

«ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ »

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէն Տ. Գ. Կիրակոսեանի կողմէ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. Ընդունելութիւն ի պատիւ պատգամաւորներու եւ հիւրերու։

Համագումարին իբր նախատօնակ, Չորեքշաբթի երեկոյ, 29 Մայիս 1968, ժամը էն սկսեալ, ընդունելութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Շան զ'Էլիզէի Թաղամասին մէջ, Րիւ Ժան Կուժօն, Մէզոն տէ Սանթրօ, կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Ակումբին կողմէ, ի պատիւ օտար երկիրներէ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու ու իբր առաջին հանդիպում եւ փոխադարձ ծանօթութիւն։

Մասնաւոր յայտագիր։

Մուտքը հրաւիրատոմսով։ Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնական տոմսերը մուտքի իրաւունք կուտան։

Բ. Հանդիսաւոր մեծ ճաշ, Շաբաթ, 1 Յունիս 1968, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18 Ավընիւ տը Սիւֆրէն, ժամը 13ին, յաւարտ առաւօտեան պատարագին։ Հովանաւորութեամբ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Տիկիններ Առաքել փաշա Նուպարի եւ Վահրամ Պէյ Նուպարի, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի եւ փոխ նախագահ Երուանդ Հիւսիսեանի, նախագահ Եւրոպայի Շրջանային Կեդր. Յանձնաժողովի։

Ողջոյնի խօսք՝ Երուանդ Հիւսիսեանէ.

Պատգամ՝ Ալեք Մանուկեանէ

Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

Մասնակցութեան գին՝ 60 ֆրանք, որ իրաւունք կուտայ նաեւ գիշերուան պարահանդէսին ազատ մուտքի։

Գ. Անձախընթաց մեծ պարահանդէս, Շաբաթ, 1 Յունիս 1968, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ։ 18 Ավընիւ տը Սիւֆրէն, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

(Յաջորդիւ մանրամասնութիւններ)

Մուտք՝ ընթրիքով՝ 70 ֆրանք.— Առանց ընթրիքի՝ 20 ֆրանք։

Արտասահմանի հիւրերու ի դիւրութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ պիտի չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ զոյգ գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ։

Պարահանդէսին ընթացքին պիտի քաշուի մեծ վիճակահանութիւն՝ ի ներկայութեան Փօէֆէքթիւրի ներկայացուցիչին ու անոր հակակշիռին տակ, վիճակահանութիւն՝ կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Ակումբին կողմէ, միակ մեծ պարգեւը ըլլալով Միութեան նախագահ՝ Պ. Ալեք Մանուկեանի նուիրած «ինքնաշարժը՝ ՌԸՆՕ, 10 ՄԱԺՕՐ։ Վիճակահանութեան տոմսի գին տասը ֆրանք։

Դ. ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐ

Փարիզի Համալսարանական Քաղաքին մէջ Միութեան ՄԱՌԻ - ՆՈՒՊԱՐ Հայկական Տունը, — Ուսանողական տուն—, Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայրերը, փափաքողներու համար Վէրսայլ եւ կամ՝ Սէնի վրայ շոգենաւային պտոյտ, եւն.։

Տեղեկութիւններու եւ տոմսերու համար դիմել Միութեան Փարիզի գրասենեակը, հետեւեալ հասցէով.—

COMITE DU CONGRES U.G.A.B.
11, Square Alboni — Paris 16e
FRANCE

Հեռաձայն՝ Փարիզ, 870-03-18։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար։

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մետրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, Մայիս 26ին, կէսօրէ ետք։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

25 Մայիս Շաբաթ իրիկուն, Ազգ. Տան սրահը։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին եւ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի։

26 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յուտով։

Grande Surprise-Partie

Կազմակերպուած Հաճնոյ Հայր. Միութեան երիտասարդացի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ Փարիզ (9)։ Հաճելի անակնկալներ, հայկական նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ։

Attractions - Ambiance Jeunesse

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիներու կողմէ։

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 17ին,
Salle Paroissiale, 69, Av. Henri-Barbusse
95 - ARNOUVILLE-LES GONESSE

Կը ներկայացուի «ԶԱՐԻՆ ՎԵՐՁ»ը, երգախաղ օփէրէթ Ռ. Մելիքեանի։

Ֆրանսերէն կատակերգութիւն մը եւ «ԴԷՊԻ ԱՂԲԻՒՐԸ ԼՈՅՍԻՆ» Դ. Վարուժանի։

Գին 5 ֆրանք

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ - ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ
Նուիրուած

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Ունկնդրութիւն «ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ» Ռատիոփոնիք քերթուածին, հայերէն եւ ֆրանսերէն։

Այս Հինգշաբթի, Մայիս 9, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ։

Մուտքը ազատ է

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շէնքի փոփոխութեան պատճառով Ալֆորվիլի հայերէնի ընդհատուած դասաւանդութիւնները կը վերսկսին այս Հինգշաբթի, Կռանտ - Անսամպլի մանչերու վարժարանը։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, նոր հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Միհրանեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ- Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, Մայիս 11, իրիկուան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ Տեղւոյն վրայ ընթացիկ հարցեր, շատ կարեւոր է։ Բոլոր անդամներու ուշադրութեան՝ վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս ամավերջին կարեւոր ժողովին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 30, Կիրակի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛........ ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ.

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 9 MAI 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11207 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.207

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

15.000 ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ ԵՕԹԸ ԺԱՄ ՔԱԼԵՑԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԿԱՐԳ ՄԸ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ
ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ
ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՈւՆէՖի (Ֆրանսայի Ուսանողներու Ազգ. Միութիւն) հրահանգած երկրորդ ցոյցը — Երեքշաբթի իրիկուն — շատ աւելի հանդարտ էր քան նախորդ օրուանը, հակառակ անոր որ մասնակցողներու թիւը կրկնապատիկ էր :

Աւելի քան 15 հազար ուսանողներ հաւաքուած էին Երեքշաբթի իրիկուն ժամը վեցին Պելֆոռի Առիւծին առջեւ եւ մինչեւ կէս գիշեր լուռ թողանցք մը՝ ըրին Փարիզի մէջ, հասնելով մինչեւ Ցաղթական կամար ուր «Միջազգայինը» երգած են: Քանի մը քարեր նետուած են նաեւ «Ֆիկառոյի» խմբագրատան վրայ, ուր ապակիներ կոտրած են :

Ուսանողները չեն փորձած խորտակել ոստիկանական շղթաները, եւ բռնի մտնել Սորպոնի պաշարուած գօտիին մէջ : Կէս գիշերէն ետքն է որ միջադէպեր պատահած են երբ ՈւՆէՖի տուած ցրուելու հրահանգէն ետք, կարգ մը խռովարարներ, ծայրայեղ տարրեր սկսած են անկարգութիւններ ընել եւ ոստիկանութիւնն ալ շատ բուռն հակազդեցութեան դիմած ըլլալով, մօտ հարիւր հոգի վիրաւորուած է ցուցարարներէն եւ 22 ոստիկաններէն: 60 — 70 ցուցարներ ալ ձերբակալուած է եւ պարզուած է թէ ասոնց մեծ մասը ուսանող իսկ չէ :

Բաւական միջադէպեր պատահած են Վավէնի շրջանը եւ երբ քանի մը ցուցարար փորձած են սրճարան մը ապաստանիլ, ոստիկանները արտասովոր ուժերով ներս խուժած են եւ քանի մը հոգի նուաստացուցած են :

Ընդհանուր ձեւով խռովութիւնները բռնկած են այն ատեն երբ ՈւՆէՖի հակաղէն ելած էր ցոյցը եւ հրապարակի վրայ կը մնային քանի մը խռովարարներ :

X Ազգ. Ժողովը փոխելով իր օրակարգը, Չորեքշաբթի օր կը զբաղէր ուսանողական հարցով : Այս առթիւ դիւանին յանձնուած էին արդէն երկու գրաւոր հարցումներ, մէկը մեծամասնութեան պատկանող երեսփոխանի մը կողմէ, միւսը՝ ընդդիմութեան : Հարցումը նոյնն էր սակայն՝ ո՞վ պիտի վճարէ վնասները :

Արդարեւ օրէնքը կը նախատեսէ որ քաղաքացիական պատերազմի, ապստամբութեան, ժողովրդական շարժումներու եւ օտար պատերազմներու ընթացքին, ապահովագրողները չեն վճարեր վնասները :

ԵՐԲ «ԻՒՄԱՆԻԹԷ» ԵՒ «ՊՐԱՒԴԱ» ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԵՆ

Մոսկուայէն Փարիզ երարմէ լուր չուննալու հետեւանքով է, հաւանաբար, որ համայնավար երկու պաշտօնաթերթեր բոլորովին տարբեր կարծիք կը յայտնեն նոյն դէպքերուն մասին, հիմնական անհարզապահութիւն մը ցոյց տալով :

Այսպէս Մայիս 7ին Պրաւդան կը դատապարտէր խռովարարները, գրելով .— «Նանթէրի ցոյցերու շարունակութիւնն է: Ասոնք ափ մը «կօշիսթ»ներու գործն էր, որոնք արդէն հանդիսացան որ իրենց ընկերները շարունակեն իրենց դասերը եւ իրենց քննութիւնները անցընեն: Կարգապահութեան Խորհուրդին առջեւ այս խռովարարներու հրաւէրէն ետք, Փարիզի «կօշիսթ» տարրերը անոնց տեղը անցան: Համայնավար ուսանողները որոնք արդար լուծումի մը համար կը պայքարին, երիտասարդական հարցերու շուրջ, կը դատապարտեն «կօշիսթ» եւ Թրոցկիստ տարրերու այս գործունէութիւնը, որոնք ուսանողները կը մղեն նման արարքներու » : Նոյն օրը «Իւմանիթէ» ուրիշ բան կ՚ըսէր . « Տագնապին «հիմնական պատճառները», որոնց մասին նախարարը կը դժուարանայ բացատրուիլ լայնօրէն կ՚արդարացնեն ուսանողներու խոր դժգոհութիւնը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏԻԱՆԱՅԻ մէջ տեղի ունեցան նախագահական նախնական ընտրութիւններ, որոնք հիմնական կը նկատուին Նոյեմբերի արդիւնքներուն համար : Հակառակ սպասուածին Պոպ Քենըտին է որ շատ հանգիստ տարբերութեամբ մը, գլուխը հասաւ,ստանալով ձայներու 42 առ հարիւրը :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կացութիւնը կը վատթարանայ : Ազգ. ազատագրական ճակատը (Վիէթքոնկ) յայտարարեց թէ Սայկոնը գրաւած պիտի ըլլան Մայիս 10ին (այդ օրը կը սկսին Փարիզի խօսակցութիւնները) : Արդարեւ Սայկոնի մէջ կռիւները կը շարունակուին : Ոստիկանութեան պետին կցորդը սպաննուած է, չինական Շոլոն թաղին մէջ, զոր Ամերիկացիք կը ռմբակոծեն : Հազարաւոր գաղթականներ կը փախին :

ՓԵՔԻՆԷՆ արտաքսուած է Ժան Վէնսան, ֆրանսական Ա. ԷՖ Փէի գործակալութեան գրասենեակին պետը :

ՀԱՆՈՅԻ պատուիրակութեան մէկ մասը Փարիզ հասաւ Երեքշաբթի օր : Ամբողջական կազմը 38 հոգիէ կը բաղկանայ :

ՊՐԸԹԱՆԸԸ ամբողջ գործադուլի լայն շարժումի մը ձեռնարկեց : Ցոյցերը, բանուորական, գիւղացիական եւ դժգոհութիւնները կը շատնան անգործութեան հետ :

ԹՈՒՆՈՒԶ խզեց դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները Դամասկոսի հետ : Թունուզի ղեկավարները կը մեղադրեն սուրիական Պաաս կուսակցութիւնը որ անցեալ Մարտին քաջալերած է Թունուզի համալսարանի ուսանողներու ցոյցերը:

ԱԼԱՊԱՄԱՅԻ կառավարիչը, որ առաջին կին կառավարիչն էր, Տիկին Ուալըս, մեռաւ առջի գիշեր 41 տարեկանին, խըլիրդէ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ շատ կորուկ ոճով կը « ճշդեն» թէ խորհրդային ապահովութեան սպասարկութիւնները մատ չունին Մասարիքի «անձնասպանութեան » մէջ : Թաս կը ճշդէ թէ Չեխոսլովաքիոյ թըշնամիները կը տարածեն այդ զրպարտութիւնները որպէսզի հակախորհրդային մթնոլորտ մը ծագի, քաղաքականօրէն անկայուն մտքերու մէջ :

ՊԵԼՃԻՈՅ Թագաւորը այս անգամ ալ Վան Տէն Պօյնանցի յանձնեց կառավարութիւն մը կազմելու պաշտօնը : 38 օրէն աւելի է որ Պելճիա կառավարութիւն չունի, Պօտուէնի բոլոր նշանակած հաւանական վարչապետները ձախողած ըլլալով իրենց առաքելութեան մէջ : Պօյնանց, որ փայլուն յաղթանակ մը տարած էր ընտրութիւններուն, պիտի փորձէ « խօսք հասկցնել » երեք գլխաւոր կուսակցութեանց (քրիստոնեայ-դեմոկրատ, ընկերվարական եւ ազատական) որպէսզի կարենայ համախմբման դահլիճ մը կազմել :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Փոմփիտու Թեհրանէն Աֆղանիստան անցաւ : Նախապէս Թեհրանի մէջ յայտարարած էր թէ Ֆրանսական ճարտարարուեստը կը փափաքի մասնակցիլ Պառլամենտի անտեսական զարգացման :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ ձերբակալուած են յոյն երկու կարեւոր թերթերու տէրերը, այն յանցանքով որ հրատարակած իրենց թերթերը, ճշդուած էջերու քանակութիւնը անցած էին :

ՍՊԻՏԱԿ ՏՈՒՆԸ

Նոյեմբերի վերահաս նախագահական ընտրութիւններէն ետք քաղաքական կեանքէ քաշուելու նախագահ Ճոնսընի որոշումը, այժմէական դարձուց նախագահական իրաւասութեանց ու պատասխանատուութեանց հարցը : Իրականութեան մէջ ի՞նչ է Միացեալ Նահանգներու նախագահը: Ըստ էութեան ի՞նչ կը նշանակէ այդ պաշտօնը: Մինչեւ ո՞ւր կը հասնի ուժը Սպիտակ Տան պետին, ամբողջ աշխարհի ղեկավարներէն ամէնէն զօրաւորին :

Անհամեմատ են Միացեալ Նահանգներու նախագահին իշխանութիւններն ու պատասխանատուութիւնները : Կը ներկայացնեն պարտականութիւններ, որոնք կարգ մը երկիրներու մէջ կը բաժնուին նախագահին (կամ թագաւորին) ու վարչապետին միջեւ :

Ամերիկացի նախագահը, իբրեւ Գործադիր Իշխանութեան պետը, կը նշանակէ գլխաւոր պետական պաշտօնատարները, եւ կը ստորագրէ կամ կը մերժէ տարուան մը ընթացքին Քոնկրէսին քուէարկած հազարէ աւելի օրինագծերը : Կը պատրաստէ եւ Գոնկրէսին կը յղէ երկրի կացութեան ու տնտեսութեան մասին տարեկան տեղեկագրեր եւ կ՚առաջարկէ օրէնսդրական այն միջոցները, զորս անհրաժեշտ կը նկատէ իր ծրագրի գործադրման համար :

Պատասխանատու է արտաքին քաղաքականութեան համար : Համաձայնութիւններ կը կնքէ, ուրիշ երկիրներու պատուիրակներ կ՚ընդունի, դեսպաններ կը նշանակէ եւ ուրիշ կառավարութեանց ներկայացուցիչներու հետ խորհրդաժողովի կը նստի :

Իբրեւ պետութեան ղեկավար՝ պաշտօնական արարողութեանց կը մասնակցի, ականաւոր այցելուներ կ՚ընդունի եւ կը հիւրընկալէ, Մամլոյ, ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի ներկայացուցիչներու հետ հաւաքոյթներ կը կազմակերպէ :

Իբրեւ կուսակցութեան ղեկավար, իր հատուածի քաղաքականութեան ճշդորոշման կ՚աջակցի եւ կը ջանայ ՝որ իր հատուածի թեկնածուները կարեւոր դիրքեր գրաւեն :

Պատերազմի եւ խաղաղութեան ատեն, ազգի զինեալ ուժերու գերագոյն պետն է, շարունակելով ամերիկեան այն աւանդութիւնը, թէ քաղաքական ղեկավարութեան կարծիքը աւելի բարձր է զինուորական ղեկավարութեան կարծիքէն :

Նախագահը կ՚ընտրէ՝ պաշտպանութեան նախարարը, Սպայակոյտերու եւ Ազգային Պաշտպանութեան Խորհուրդի պետերը եւ անոնց միջոցով կ՚ընէ պէտք եղածը, որպէսզի ազգին պաշտպանութիւնը ըլլայ զօրաւոր ու պատրաստ՝ ամէն հաւանականութեան համար :

Պատերազմի ժամանակ՝ նախագահը ռազմագիտական կարեւոր որոշումներ կուտայ :

Նախագահի պարտականութեանց մեծագոյն մասը Սահմանադրութենէն բխող իշխանութիւններ են : Սակայն, ժամանակի ընթացքին յաւելեալ պարտականութիւններ ալ տրուեցան անոր, որովհետեւ, պարագաները անհրաժեշտ դարձուցին զանոնք : Պետական որոշումները կը տրուին նախագահին կողմէ, որ չի կրնար պատասխանատուութիւնը ուրիշներու փոխանցել :

Նախապէս Միացեալ Նահանգներու հիմնադիրներու նպատակը ամենազօր նախագահ մը չէր :

Սակայն, երբ Ամերիկա շուտով զարգանալով նախ՝ մեծ ուժ դարձաւ եւ ապա՝ գերուժ, հարկ եղաւ նախագահին աւելի մեծ իշխանութիւններ ու պատասխանատուութիւններ տալ :

Քիչ սեղմումներ կան կարենալ նախագահ ընտրուելու համար :

Պէտք է Միացեալ Նահանգներու քաղաքացի ըլլալ, հոն ծնած ըլլալ, 35 տարեկան պէտք է ըլլայ եւ ընտրուելէ առաջ, տասնեւչորս տարի Միացեալ Նահանգներու մէջ բնակած ըլլայ :

Երկրի կառավարման երեք ճիւղերու իշխանութիւնները նախատեսուած են Սահմանադրութեան կողմէ եւ այս երեք ճիւղերէն ամէն մէկը ենթակայ է ճշդորոշուած սահմանափակումներու : Ամէն մէկ ճիւղ կը գործէ անկախ : Բայց երեքէն ամէն մէկն ալ կախում ունի միւսներու քայլերէն :

Ասոր արդիւնքը հաւասարակշռումի վճռական դրութիւն մըն է եւ երաշխիք՝ թէ երկիրը բռնատիրաբար պիտի չկառավարուի :

Նախագահը օրէնսդրական միջոցներ կ՚առաջարկէ, բայց, Քոնկրէսը կրնայ մերժել զանոնք քուէարկել, կրնայ զանոնք փոփոխութեան ենթարկել եւ նաեւ ուրիշ օրէնքներ առաջարկել :

Նախագահը օտար կառավարութեանց հետ համաձայնութիւններ կը կնքէ, սակայն, միայն Ծերակոյտի հաւանութեամբ եւ համամտութեամբ :

Թէեւ Վեթոյի իրաւունք ունի նախագահը, սակայն չի կրնար օրէնքի մը քըւէարկումը արգիլել :

Նախագահին մերժած մէկ միջոցը՝ ի վերջոյ կրնայ պետութեան օրէնք դառնալ երբ Քոնկրէսի երկու մարմինները (Ներկայացուցիչներու Տունը եւ Ծերակոյտը) ներկայ անդամներու առնուազն երկու երրորդով զայն քուէարկեն կրկին :

Սահմանադրութեան համաձայն, Ներկայացուցիչներու Տունը իրաւունք ունի նախագահը դատի յանձնելու նախագահութենէ զայն հեռացնելու, եթէ կարենայ ապացուցանել՝ թէ ան իր իրաւասութիւններէն դուրս ելած եւ կամ՝ առանց երկրի շահերը նկատի առնելու գործած է :

Դատը կը տեսնէ Ծերակոյտը :

Գերագոյն Ատեանը կը հակակշռէ նախագահն ալ, Քոնկրէսն ալ, իրաւունք ունենալով ճշդելու՝ թէ Քոնկրէսի քուէարկած մէկ օրէնքը կամ նախագահին հրատարակած գործադիր միջոցները (ակթերը) սահմանադրակա՞ն են :

Գերագոյն Ատեանը Գործադիր եւ Օրէնսդիր Իշխանութեանց թոյլ չի տար իրենց իրաւասութեան սահմաններէն դուրս ելլել եւ կամ Սահմանադրութեան սկզբունքներուն ու ժողովուրդի իրաւունքներուն հակառակ քայլեր առնել :

Բոլոր նախագահներէն միայն Ֆրանքլին Ռուզվէլթն էր որ 1944ին, չորրորդ անգամ ըլլալով նախագահ ընտրուեցաւ, սակայն, շատ կարճ ատեն մը միայն նախագահեց (վերջին շրջանին) :

1951ին, փոփոխութիւն մտցուեցաւ Սահմանադրութեան մէջ, որպէսզի սահմանադրական տրամադրութիւն դառնայ այն աւանդութիւնը, զոր որդեգրեց Ճորճ Ուաշինկթըն, որ չուզեց երրորդ անգամ ըլլալով չորս տարուան համար եւս նախագահ ընտրուիլ :

Ներկայիս, ոչ մէկ նախագահ կրնայ երկու անգամէն աւելի նախագահ ընտրուիլ :

Թարգմ. Վ.Է.Ն.

ԱՆՀԱՆԴԱՐՏ ԵՒՐՈՊԱՆ

Ա.

Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մէջ ուսանողներ կը շարժին, նոր սերունդը նոր ուղղութեամբ հին սերունդը կը մեղադրէ, նոր ծրագիր կը պահանջէ, նոր խօսք մը կը փնտռէ : «Ճարտարարուեստական դեմոկրասիի սերունդն է», կ'ըսեն Պերքլիի իմաստասէրները :

Շարժումը սկսաւ Պերլինէն, ուր Ընկերվարական Ուսանողներու Լիկան ազատ համալսարանի ժողովրդականացումը պահանջեց : Նոր ծրագիր, նոր ուսուցչութիւն եւ ուսանողներու մասնակցութիւն վարչական եւ կրթական գործերու : « Ձեր դասաւանդութիւնները ծերացած են ձեզի նման, նոր կեանք, նոր աւիւն պէտք է կրթական մեծ հաստատութեան » գոչեցին ցուցարարները : Ծայրայեղները կարմիր փողկապ, երկար մազեր կը կրեն, ղեկավար ունենալով « Կարմիր Րուտի Տիւչքէ»ն :

Շարժումը սկսաւ 1967 Յունիս 2ին, երբ ձախակողմեան ուսանողներ հրապարակ իջան ցոյց կատարելու Իրանի Շահին այցելութեան դէմ : Րուտի նպատակ ունէր սպաննելու Շահը : Այս եղաւ առաջին փորձը յեղափոխութեան՝ ոստիկանութեան դէմ, գերման ընկերութեան դէմ : Ցուցարարներէն մէկը սպաննուեցաւ ոստիկանէ մը, ուրիշներ ձերբակալուեցան : Գերմանիոյ վարիչները սովորական միջադէպ մը նկատեցին, երբեք չկրցան նախատեսել ապագայ շարժումները, ուսանողական պայքարը Պոնի ժողովրդավարութեան դէմ : Ընկերային եւ քաղաքական պայմանները ծնունդ տուած էին ծայրայեղներու, որոնք գտան իրենց ռահվիրան յանձին «Կարմիր Րուտի»ին, ներկայացուցիչը նոր սերունդին, որ չի յիշեր պատերազմի աւերները, կը տեսնէ հայրենիքին բաժանումը՝ երկու վարչակարգերով :

Րուտի, ընկերաբանութեան ուսանող Պերլինի մէջ, 1964ին կը յաճախէ Բալլ-Փորնիոյ համալսարանը, կ'աշակերտէ հռչակաւոր Մարքուզիւս Ատորնոյի, որոնց ժխտական փիլիսոփայութիւնը կը տիրէ գերման ուսանողին ամբողջ ուղեղին եւ կը պատուաստուի առաջին տարիներուն ստացած տպաւորութեանց : Րուտի ծնած է Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, քսան տարեկանին փախած է արեւմտեան կողմը, ուր գտած է ազատութիւն՝ քննադատելու ընկերային կարգերը : Ոչընչական գաղափարախօսութիւնը, արմատացած ուսանողին ուղեղին մէջ, կը դառնայ անվիճելի հաւատք մը : Ներշնչուած հաւատքով, վարպետներու քաղքենութեամբ ուսանողը կ'ըլլայ առաքեալ մը, ուսանող ամբոխը մաղնիսացնող, խանդավառող :

Րուտի կը հրէի քաղաքէ քաղաք, կը քարոզէ, կը կազմակերպէ ուսանողներու լիկան : Գաղափարներու իրականացման համար լաւագոյն միջոցը բռնութիւնն է, քանդելու է հինը՝ նորը կառուցանելու համար : Հին ընկերութիւնը փտած է, պէտք է թաղել եւ ճամբայ բանալ նոր սերունդին :

Ձախակողմեան նոր սերունդին դէմ կը կազմուի աջակողմեան սերունդ մը, նոյնքան մոլեռանդ, նոյնպէս հաւատացեալ : Այդ սերունդէն մէկը, հինգ տարի փոքր Րուտիէն, տարճանակի երեք հարուածներով կը գլեանէ ձախակողմեան ուսանողութեան ղեկավարը : Երիտասարդին սենեակին պատէն կախուած կը գտնեն Հիթլէրի խղանկարը պատկերը եւ սեղանին վրայ դրուած «Իմ Պայքարը» : Հարուածողն ալ կը վիրաւորուի ոստիկանութենէն, կը փոխադրուի նոյն հիւանդանոցը, երկու երիտասարդներն ալ կը սատանան ծաղկեփունջեր, մէկը՝ ցաւակցութիւններ, միւսը՝ շնորհաւորութիւններ :

Լիկայի անդամ ուսանողներ հրապարակ կ'իջնեն եւ Մաօ Ցէ Թունկի ռազմավարութեամբ կը գրաւեն Պերլինի, Համպուրկի, Միւնիխի հրապարակները, կը ճակատին քսան հազար ոստիկաններու դէմ, հարիւրաւորներ կը վիրաւորուին, հարիւրաւորներ կը ձերբակալուին, որոնց մէջ իր տեղն ունի ընկերվարական ղեկավար Վիլլի Պրանտի որդին : Շարժումը խորհրդարանին դէմ, կառավարութեան դէմ, ընկերութեան դէմ ըլլալով՝ որդին հօրը դէմ կը շարժի, որովհետեւ կը գործակցի քաղքենի հինցած կառավարութեան :

Երկու օր բովանդակ Գերմանիան ապրեցաւ անդոհական ժամեր, վարչապետը հանդարտութեան կոչ ուղղեց ամէնուն, Պերլինի ծերակոյտը ժամեր շարունակեց ժողովը : Արտաքնակի հարուածը ըմբոստութեան մղեց ուսանողները, բայց միեւնոյն ատեն յայտնեց, թէ շատ աւելի ուժեղ հոսանք մը կայ, որուն դիմակալելու կարողութիւնը չունի ընկերվարական լիկան : Րուտի սոցեալ-դեմոկրատ բանուորները բողոքեցին ուսանողներու յեղափոխութեան դէմ, կրնան մերժենալ ազատականներուն եւ կարգապահութիւն, խաղաղութիւն խոստացող կուսակցութեանց : Բանուորները ժամանակին յեղափոխական՝ կը հակին աջ, մինչդեռ ուսանողներ ժամանակին ազգայնական եւ աւանդապահ՝ կը հակին ձախ :

Կարմիր փողկապներով, կարմիր դրօշակներով հրապարակները գրաւող Մամիականները (Մարքս, Մաօ, Մարքուզ) այժմ կը սպասեն իրենց պետին փրկութեան :

Փարիզի մօտ նորակառոյց Նանթերի համալսարանին ձախակողմեան ուսանողները գրաւեցին գրասենեակները, դադրեցուցին դասերը : Մերժեցին մասնակցիլ հոգեբանութեան քննութեան, առարկելով թէ շատ միջնադարեան էր : Արգիլեցին Բլօտէլի մէկ գործին ներկայացումը, որովհետեւ հեղինակը աշխարհական ըլլալէ աւելի «քահանայ» մըն էր :

Համալսարանի դրան մօտ կախեցին գրութիւն մը. «Փրոֆէսէօրնե՛ր, ձեր մշակոյթին նման զառամած էք» : «Անկցի՛ բարբարոս ոստիկանութիւնը» :

Ուսանողները կը պահանջէին վիճաբանութիւն քանի մը նիւթերու շուրջ (Դրամատիրութիւնը եւ բանուորական պայքարները — Արեւելեան երկիրները եւ ուսանողական ու բանուորական պայքարները — Հակակայսերական պայքարը) :

Համալսարանի ուսուցչական կաճառը փակեց սրահները, դադրեցուց դասաւանդութիւնները : Ուսանողները ցոյցեր կատարեցին, ուսուցչին մէկը յայտարարեց, թէ պիտի ստիպուի առճանակով համալսարան գալ :

Փոքրամասնութիւն մըն է յեղափոխական խումբը, բայց յանդուգն եւ վճռական : Մեծամասնութիւնը դատապարտեց «մտքով հիւանդ եւ անհաւասարակշիռ ուսանողներու խափանարարութիւնը» սպառնաց հակացոյց մը կատարել, եթէ շարունակուի ըմբոստութիւնը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ՊԻԹԼԻՍ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Պիթլիսի նահանգը, ըստ վաւերական աղբիւրներու, ունէր աւելի քան 180.000 հայ բնակիչ, երեսուն հազար տուն, որոնց 7500ը քաղաքներու մէջ, 22.500ը՝ գիւղերու :

Գիւղական բնակչութեանց կորուստները՝ տուն, ագարակ, ջրաղացք, անտառ, պարտէզ, կարասի, հաղուստ, գոհարեղէն, արջառ, իսկ քաղաքներու բնակչութեան խանութները, վաճառատուները, կալուածները, ապրանքները, մարդկային բոլոր կորուստներն ալ միասին հաշուելով, նաեւ ազգային սեփականութիւնները, վանք, եկեղեցի, դպրոց, եւն., միջին հաշուով անձ գլուխ նուազագոյնը 1500 ոսկի տոլար հաշուելով, Պիթլիսի նահանգի Հայերուն կորուստը կ'ըլլայ 270 միլիոն տոլար ոսկի : Հաշուելով այդ գումարին յիսուն տարուան տոկոսները հարիւրին չորսով գումարը կ'անցնի մէկ միլիառ ոսկի տոլարը : Այս գումարը ոչ միայն չէ չափազանցուած, այլ եւ կէսն է իրական կորուստի գումարին : Թուրք կառավարութիւնը 1914 եւ 1915ին ճշգրտօրէն արձանագրած է, նախ քան տարագրութիւնը եւ ջարդը, Հայերու թիւը, անոնց թողած շարժուն եւ անշարժ ստացուածքները, տեսակը եւ քանակը : Այս մասին կան Կեդրոնական կառավարութեան գաղտնի հրահանգները Յունիս 25, 1915 թուակիր, որոնք կրկնուած նաեւ 1915 Օգոստոս 12ի գաղտնի [...] բականին մէջ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒԻԼՍԸՆ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԳԾԵՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԸ՝ ՊԻԹԼԻՍԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋԷՆ

Նախագահ Ուիլսըն Սեւ Դաշնակիցի [...] մաձայն, իրեն յանձնուած իրաւարար[...] կան պաշտօնը կատարելով, իր վճ[...] հաղորդեց 1920 Նոյեմբեր 22ին :

Այդ վճռագրով, Արեւմտեան Հայաս[...] տանի մեծ մասը ձգուած է Թուրքի[...] Սահմանագիծը Սեւ Ծովէն սկսելով, [...] րապիզոնի արեւմուտքէն, Երզնկայի [...] րեւմուտքէն Բղի քաղաքը Թուրքիոյ [...] լով, Պիթլիսի նահանգին մէջ հետեւ[...] ձեւով գծած է .— Պիթլիսի նահանգ[...] խնձորի մը նման երկու կէսի բաժնե[...] Հիւսիս. արեւելեան մասը Հայաստան[...] Հանրապետութեան եւ Հարաւ. արեւմ[...] եան մասը՝ Թուրքիոյ ձգելով :

Սահմանագծումի միջոցին գլխաւո[...] բար նկատի առնուած են լեռներու գա[...] գաթները եւ ձորերը :

Պիթլիսի սահմանին մօտ՝ Մուշ [...] յաստանի ձգելով, այդպէս գծուած [...] յաստանի մէջ կը մնան կարգով՝ Սօ[...] Վէպէրթան Տաղ, Խորոզ, Խօփանց [...] Տաղ (2750), Սիհասէր Թէփէ (22[...]) Նուրխսէր 2150, Ենպու, Տէշթ [...] Գալմէն Տաղ, Ալէսխիփի, Զէյէր Տա[...] Մէլէթօ Տաղ (2967), Գապիլ Ճէմ[...] Բէօփէքա, Հէյրան Թիրէմ 2073, Քէ[...] վանիկ Փէլէքօղ 2593, Քըլինհու[...] մինչեւ Կէնճի սահմանը :

Վերոյիշեալ լեռնային բարձրութ[...] արեւմտակողմը կը մնայ Թուրքիո[...] (Լեռնային բարձրութիւնները մեթ[...] հաշուած են) :

Ըստ Ուիլսընի սահմանագծումին՝ [...] ղը եւ Պիթլիսը կը մնան Հայաստան[...] Սասնոյ լեռնային մասին մէջ Տալո[...] մօտ՝ Կուտինօն սահմանագլուխ է, [...] Սասնոյ լեռներուն հիւսիսային [...] մինչեւ Մուշ՝ Հայաստանի, իսկ հար[...] ւային լեռնային մասը՝ Թուրքիոյ ձգ[...] ուած են :

ՊԻԹԼԻՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՈՒՏԵՐ

Բրիտանական Համայնքապետ[...] 1967ի թիւին մէջ, Պոլսոյ համալսարա[...] երեք Թուրք փրոֆէսէօրներ՝ Նէ[...] Թունճ Տիլէք, Սըրի Էրինճ եւ Էրօլ [...] մէրթէքին՝ ստայօդ գրութիւն մը [...] ւորած են, (Տես Բրիտանական Համ[...] Նախարարան, համար 3, էջ 737 (19[...]) Պիթլիսի Հայերու թիւի մասին [...] «Առաջին Ընդհանուր Պատերազմի [...] նակ տարիներուն, ռուսական գր[...] մով եւ հայ փոքրամասնութեան [...] յարուցուած խառնակութիւններով [...]

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Վեհափառ սուլթանը բարեհաճած է այս նուէրը ընել ձեր ազնուութեան :

Մաք Լայն թաւիշէ տուփը առնելով բացաւ ու չկրցաւ զսպել հիացողական բացագանչութիւն մը : Միաձոյլ ոսկիէ ադամանդակուռ սիկառի հոյակապ տուփ մըն էր, որուն մէջտեղը խոշոր զմրուխտ մը եւ սուտակ մը կը շողային :

— Շնորհակալ եմ, շատ շնորհակալ եմ, վեհափառ սուլթանին այս թանկագին նուէրին համար զոր գուրգուրանքով պիտի պահեմ, կմկմաց յուզուած ձեւով մը :

— Ձեր շնորհակալութիւնը վեհափառ տիրոջս պիտի յայտնեմ, պատասխանեց ներկայացնող պալատականը եւ կրկին խոնարհութիւն ընելով դուրս ելաւ :

Երբ առանձին մնացին՝ Ջիա փաշա ըսաւ քմծիծաղով մը.

— Ըսելիք չկայ. մեծանձն եւ առատաձեռն վեհապետ մը ունինք, որ գիտէ արքայավայել կերպով վարձատրել իրեն ծառայողները :

— Արդարեւ հոյակապ նուէր մըն է, պատասխանեց Մաք Լայն, որ աչքերը չէր կրնար զատել ադամանդակուռ տուփին վրայէն... տեսէք անգամ մը ինչ նուրբ ու ճաշակաւոր արուեստագէտ գործ է... :

Եւ թաւշապատ տուփը երկարեց իր խօսակցին :

Ջիա փաշա առաւ զայն, երկարօրէն զննեց հասկցողի մը պէս եւ ըսաւ.

— Հրաշալի՛ բան է... առնուազն հինգ հարիւր ոսկի կ'արժէ :

Եւ տուփը վերադարձուց Անգլիացիին՝ տարօրինակ ակնարկ մը ուղղելով անոր երեսին : Մաք Լայն հասկցաւ այդ ակնարկին նշանակութիւնը :

— Կը կարծէք որ այս նուէրը մեր սկըսած խօսակցութեան վրայ որեւէ ազդեցութիւն կրնա՞յ ունենալ, ըսաւ :

— Երբեք այդպիսի նախատինք մը ընել ձեզ մտքէս չեմ անցներ, պատասխանեց Թիկնապահը, ուզելով մեղմել իր կասկածոտ ակնարկին յառաջ բերած անհաճոյ տպաւորութիւնը :

— Ուրեմն շարունակենք մեր խօսքը... կ'ըսէիք թէ կ'ուզէք որ ասկէ ետքը չէզոք դիրք մը բռնեմ պատահելիք դէպքերուն հանդէպ :

— Ճիշդ այդ ծառայութիւնը պիտի խնդրեմ ձեզմէ :

— Բայց գիտէ՞ք թէ որքան կը դժուարացնէք իմ կացութիւնս... ահա վեհապետ մը որուն ծառայութեան մէջ պաշտօնավարել յանձն առած եմ, որ գիս առատօրէն կը վարձատրէ, որ ամէն տեսակ պատիւներով կ'ողողէ եւ կ'ուզէք որ անոր դէմ դառնամ... մի՞թէ ուղղամտութեան գո՞րծ է այս :

— Երբեք դառնալու առաջարկութիւն չենք ըներ ձեզ, այլ միայն չէզոք մնալու, բանի մը չխառնուելու եւ թոյլ տալու մեզ որ մեր ձեռքը եղած միջոցներով փրկենք այն ընկերները որոնք անգութ եւ անողոք բռնաւորի մը ճանկը ինկած են :

— Իրենց յօժար կամքով, աւելցուց Մաք Լայն :

— Այո՛, իրաւ է որ իրենց յօժար կամքով տեղի ունեցաւ այս ձերբակալութիւնը, շարունակեց Ջիա փաշա, բայց որպէսզի մեր պատրաստած ծրագիրը կարենայ իրագործուիլ, պէտք է որ այդ չորս անձերը ձերբակալուէին ետք ազատին :

Մաք Լայն ոտքի ելաւ եւ սկսաւ ժուռ գալ սենեակին մէջ, խորին մտատանջութեան մը մատնուած : Իր կեանքին մէջ երբեք չէր գտնուած այսպիսի երկդիմի կացութեան մէջ : Երբեք չէր պատահած որ պէտք ունենայ համաձայնելու կամ դաշնակցելու իր հետապնդած անձ[...] հետ : Ու այս բանը կը նեղէր, կը պ[...] տեցնէր զինքը :

— Լաւագոյն է որ անմիջապէս մեկ[...] ըսաւ ինքնիրեն, այո՛, ուրիշ ճար [...] Ձերբակալութիւնը կատարուեցաւ, [...] ւարար ինծի յանձնուած պաշտօնը աւ[...] տած է... : Ասկէ ետք հոս մնալով [...] վտանգելէ զատ բան մը չեմ կրնար [...]

Այս խորհրդածութիւնը ինքնիրեն [...] լէ ետք, Մաք Լայն դարձաւ Թիկնապ[...] հին քով, աթոռի մը վրայ նստաւ, [...] ձեռքը ծունկերուն վրայ դրաւ, եւ [...] կան ձայնով մը ըսաւ.

— Մէկ ճար կայ բոլոր այս կնճիռ[...] լուծելու եւ ամէն ինչ դիւրացնել[...] այն է, իմ անմիջական մեկնումս... [...] դը առաւօտ կը վերադառնամ Լոնտ[...]

— Ընդհակառակն, ձեր հոս մնալը [...] հրաժեշտ է վտանգուած անձերուն ա[...] պանութեան համար, պատասխանեց [...] փաշա :

— Բայց ես չեմ ուզեր ապառ[...] կաշկանդել ձեր շահուն համար, [...] Մաք Լայն ձայնը բարձրացնելով :

— Սակայն դուք մեր ապառ[...] կաշկանդեցիք ձեր շահուն համար, [...] տասխանեց պալատական Թիկնապ[...] ինքն ալ ձայնը բարձրացնելով :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵ[...]

(118 – Շար.)

յքըց) բնակչութիւնը 1922ին իջած էր 9000ի :

Նոյն տարանութիւնը կրկնուած է նաեւ Էրզրումի եւ Երզնկայի մասին : Մինչդեռ Թուրք կառավարութիւնը իր «Ինքնարդարացման գրքին» մէջ, Յունիս 1, 1915, էջ 329, կ՚ըսէր, թէ «Օսմանեան երկիրներու մէջ ջարդ կատարուած չէ» եւ կարգ մը քաղաքներու կարգին կը յիշէր Պիթլիսը եւ Մուշը, ու կ՚աւելցնէր թէ ընդհանուր խաղաղութիւնը վրդովող որեւէ քայլ առնուած չէր Հայերու կողմէ, հետեւաբար, օսմանեան պաշտօնատարներու կողմէ ալ որեւէ միջոց ձեռք առնուած չէ» : Թրքական այդ յայտարարութիւնը տպուած է նաեւ գերմաներէնով Վիէննայի «Նոյէ Ֆրայէ Փրէսսէ»ի Յունիս 6, 1915 թիւին մէջ» :

Մենք ունինք փաստաթուղթերը 1915ի ձմեռը, գարնան եւ Մայիս, Յունիս, Յուլիս ամիսներու Թրքական կանխամտածուած վայրագ եւ աներակելի ջարդերու մասին : Բրիտանական Համայնագիտարանի խմբագիրները շատ միամիտ են հաւատալու Թուրքերու ըսածներուն : Արդէն բողոք ներկայացուած է փաստերով, այս մասին :

Թուրք կառավարութեան բնաջնջումի ոճրային արարքները, պետական Փանթուրք քաղաքականութեան արդիւնքն էր, 180 հազար Հայերու դէմ, Պիթլիսի նահանգին մէջ, ինչպէս նաեւ միւս հայկական նահանգներուն մէջ, եւ Թուրքիոյ ուրիշ մասերու մէջ բնակող Հայերու դէմ :

Դարձեալ Բրիտանական Համայնագիտարանին մէջ (1967) ուրիշ տեղ մը եւս (էջ 385, հատոր 22) գրպարտական յօդուած մը հրատարակուած է, ըսելով.— «Արմինիընզ քրիէյթըտ տիսթըրպէնսըս պիհայնտ թը Թըրքիշ լայնզ, Թրէթընինկ թու քըթ քըմիւնիքէյշըն» թէ՝ Հայերը Թրքական գծերուն ետեւ խլրտումներ առեղծեցին եւ սպառնացին Թրքական հաղորդակցութիւնները կտրել :

Ճիշդ հակառակն էր սակայն տեղի ունեցածը : Հայերը, պատերազմի առաջին տարին, իրենց չալակով Թուրք բանակին ուտեստեղէն հասցուցին, Թուրքիոյ Կովկասեան ճակատի բանակին համար եւ ապերախտ Թուրքերն էին, որ հազարաւոր հայ գիւղերու եւ աւաններու յարաբերութիւնները կտրեցին, մեկուսացուցին Հայերը որպէսզի լաւ ծրագրի, դիւրութեամբ գլուխ հանեն իրենց հետապնդած համաթրքական եւ ցեղասպանական ծրագիրները :

Վերջացնելով մեր խօսքը, կ՚ուզենք յայտնել, թէ զանց առինք մեր ձեռքը գտնուող բազմաթիւ հայերէն եւ ամերիկեան փաստաթուղթեր, եւ գրութիւններ, Սթէյթ Տիփարթմէնթէն եւ Նիւ Եորք Թայմզէն : Յիշեցինք միայն գերման զինուորականներու եւ Թուրքերու փաստաթուղթերը, Թուրքերու դէմ :

Պիթլիսի հայ ժողովուրդին դէմ գործուած այդ մեծ ոճիրներուն, ինչպէս եւ այլ զանգուածային ոճիրներուն համար, Թուրքիոյ միւս նահանգներու Հայերուն վրայ, արդարութիւն կը պահանջենք, այն խոր վստահութեամբ, թէ Հայերը իրենց միութեամբ պիտի կարողանան ձեռք բերել իրենց իրաւունքը եւ հատուցում ստանալով, պիտի տիրանան նաեւ իրենց հայրենի հողերուն, ուշ կամ կանուխ :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մեծ Եղեռնի 53րդ տարեդարձի յուշատօնը՝ նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. կեդրոնական վարչութեան եւ մասնակցութեամբ 26 միութիւններու, տեղի ունեցաւ մեծ շուքով եւ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, Կիրակի, Ապրիլ 21, առաւօտեան ժամը 10 – 12, Քափիթոլի սրահին մէջ :

Ներկայ էին Հար. Ֆրանսայի թեմի առաջնորդը՝ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան, Հայ Կաթողիկէ համայնքի առաջնորդը՝ Գեր. Զուհաճեան, օրթոտոքս եկեղեցիի առաջնորդը եւ այլ կրօնական պետեր :

Պաշտօնական անձնաւորութիւններու շարքին էին երեսփոխան Լ. Ֆիլիփէր, Կ. Տէֆէռի ներկայացուցիչը՝ երեսփոխան Է. Լու, ծերակուտական տիկին Իրմա Ռափիւզի, երեսփոխան Մ. Փեղէ եւ ուրիշներ :

Օրուան նախագահը՝ Տոքթ. Շաւարշ Նարդունի, որ կը հանգստանայ Նիսի մէջ, ղրկած էր իր գլխաւոր բացման ճառը : (Կը հրատարակենք առանձին) :

Լուի Ֆիլիփէր քանի մը խօսքով դրուատեց հայ ժողովուրդի հերոսական ոգին եւ պայքարի կամքը՝ ընդդէմ ատելի եղեռնագործներուն :

« Ցեղասպանութեան դէմ Լիկայի » նախագահ փաստաբան Քամուն սեղմ գիծերով ներկայացնելէ ետք «Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնը», անդրադարձաւ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց եւ ցեղասպանութեան մասին քուէարկած ուխտագրերուն : « ՄԱԿը,— ըսաւ Քամուն, 1968ը յայտարարած է մարդկային Իրաւունքներու տարի՝ ցոյց տալու համար մարդկային իրաւունքներու մեծ ու նուիրական սկզբունքները. այսուհանդերձ, այս մեծ սկզբունքները կրնան վերստին ոտնահարուիլ » :

Օրուան բանախօսը՝ Ժիրայր Դատաւորեան հայերէն եւ ֆրանսերէն ճառերով անդրադարձաւ 1915ի մեծ եղեռնին, շեշտելով թէ Թուրքիա հինէն ի վեր կիրարկած է ազգերը եւ, մանաւանդ, հայ ժողովուրդը անհետելու, բնաջնջելու քաղաքականութիւնը : Երախտագիտութեամբ արտայայտուեցաւ Ֆրանսայի մասին, որ ապաստան տուաւ տարագիր Հայերու, որոնց համար այս երկիրը դարձաւ երկրորդ հայրենիք մը, քանի որ պատերազմի օրերուն եւ դիմադրական ճակատի շարքերուն մէջ կռուեցան Ֆրանսայի ազատութեան համար :

Օր. Անահիտ Օհանեան արտասանեց Դ. Վարուժանի մէկ քերթուածը : Լարային քառեակ մը (Տիկին Պուսսըլէ, Օր. Ալեքսանեան, Պ. Պ. Բոքի Բարփ եւ Մալայեան) նուագեց Պեթհովէնի « Բլէր տը լինը » :

Սգահանդէսի աւարտին, ներկաներէ կազմուած թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Մոպլիներու յուշարձանը, ուր Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան ծաղկեպսակ մը զետեղեց պատուանդանին վրայ :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Մեծ Եղեռնի 53րդ տարեդարձը յիշատակուեցաւ պատշաճ շուքով :

Չորեքշաբթի երեկոյ (24 Ապրիլ) Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան արարողութիւն ի յիշատակ մեր նահատակներուն :

Պատարագեց եւ քարոզեց Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան :

Կիրակի, 28 Ապրիլ, հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարուեցան, մեր նահատակներուն ի յիշատակ, «Ֆուրվիերի» Մայր Տաճարին եւ քաղաքական ժողովասրահին մէջ :

Նոյն օրը կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ Ապրիլեան յուշատօնը՝ մասնակցութեամբ գաղութին բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն, վեցերորդ Թաղապետարանի սրահին մէջ :

Սգահանդէսին բացումը կատարուեցաւ օրուան պատշաճ երգով մը՝ «Հանգչեցէք դուք անդորր նահատակ եղբայրներ» (երգուեցաւ քառեակի մը կողմէ) :

Ազգային Միութեան վարչութեան կողմէ Վ. Եղիշեան իր բացման խօսքին մէջ յիշեցուց, թէ չենք կրնար մոռնալ մեր նահատակներուն յիշատակը եւ ամէն տարի օրինակելի նուիրումով պիտի յիշենք անոնց անմահ երազը, որ մեր ազգային ձգտումը դարձած է տասնամեակներէ ի վեր :

Ե. Օտեանի «Ողջոյն»ը արտասանեց Օր. Մանթարեան :

Օրուան առաջին բանախօսն էր Ն. Նիկողոսեան, որ իր ֆրանսերէն գրաւոր ճառով շեշտը դրաւ այն անվիճելի իրողութեան վրայ, որ Թուրքերը դարեր շարունակ կոտորած են Հայերը՝ ձգտելով տկարացնել եւ ապա ի սպառ ջնջել հայ տարրը հայկական օրրանին մէջ : Յիշատակեց թուականներ, ներկայացուց դէմքեր՝ ցոյց տալով վերոյիշեալ իրողութեան պատմական տուեալները : Մասնաւորապէս ծանրացաւ 1915ի եղեռնին վրայ. անգամ մը եւս ներկայացուց պատմական փաստեր, որոնք անվիճելի կերպով կ՚ապացուցանեն Եղեռնին կանխամտածուած ըլլալը եւ Հայութեան վերջնական բնաջնջումով հայկական հարցը ընդմիշտ թաղելու Թրքական ոճրային մտայղացումը :

Սակայն, աւելցուց բանախօսը, Թուրքը ձախողեցաւ իր ծրագրին մէջ : Արդարեւ, այն փոքրիկ Հայաստանը որ շնորհիւ մնացորդացին ջանքերուն դարձաւ անկախ հանրապետութիւն, դէպքերու բերումով վերածուեցաւ ներկայ իրականութեան, ուր հայ տաղանդը վերստին ծաղկեցաւ, մինչ Թուրքիա իր գոյութիւնը կը քաշկռտէ երբեմն տոլարով, երբեմն ռուբլիով : Նոյն հայկական ոգին ու տաղանդն է որ կը յաղթանակէ, նոյնպէս արտասահմանի մէջ :

Հուսկ ուրեմն խօսելով մեր այժմու ձգտումներու եւ նպատակներու մասին. բանախօսը յիշեց 1965ի Երեւանի ցոյցերը, երբ յատկապէս երիտասարդութիւնը կրցաւ, առաջին անգամ ըլլալով «Մեր հողերը» աղաղակելով արտայայտել ժողովուրդի մը կամքը՝ պայքարի միասնական ճիգով տէր դառնալու իր հողերուն, նոյն պատկերը կը ներկայացնէր արտասահմանի երիտասարդութիւնը ինքնագիտակցութեան եկած :

Օր. Լ. Բէօմիւրճեանի երկու մեներգներէն ետք արտասանեցին Օր. Օր Ա. Ալթունեան եւ Հ. Կէնճեան Պ. Սեւակի «Անլռելի զանգակատունը» :

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր Պ. Տէտէճեան, որ հայերէն գրաւոր ճառով մը անհրաժեշտ գտաւ ազգային միասնական ոգիին պահպանումը հայ դատի հետապնդման աշխատանքներուն ընթացքին :

Օր. Լ. Բէօմիւրճեանի մեներգած « Տէր կեցո դու զհայս» երգով վերջ գտաւ սգահանդէսը, որմէ ետք հանդիսականները յատուկ օթոքառերով ուղղուեցան դէպի Փլաս Պելքուռ՝ դիմադրական ճակատի յուշարձանը, ուր վայրկեանի մը լռութեամբ յարգեցին յիշատակը հերոսներուն եւ նահատակներուն : Զինուորական փողահարներ շեփորեցին յարգանքի եղանակը :

Պ. Տօնիկեան քանի մը խօսքով արտայայտուեցաւ հայկական կոտորածներու մասին :

Տեղական մամուլը լայն արձագանգ տուաւ սգահանդէսին եւ յուշարձանի այցին :

Կ. Տ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (185)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Զօրս երիտասարդներ իսկոյն վարքայ մը մտան : Բազմութիւնը խրախոյս կուտար անոնց, ամէնքն ալ անձկութեամբ գրաւուած էին նորէն : Մարդը ջուրին երեսը ելած չէր : Աներեւոյթ եղած էր ծովին մէջ առանց ծալք մը կազմելու ջուրին երեսը՝ իբր թէ իւղի տակառի մը մէջ ինկած ըլլար : Ոմանք սուզուեցին, ոմանք ընկղմեցան գտնելու համար, այլ ի զուր : Մինչեւ իրիկուն փնտռուեցաւ, բայց եւ ոչ իսկ դիակը գտնուեցաւ :

Հետեւեալ օրը Թուլոնի լրագիրը յետագայ տողերը հրատարակեց.— «17 Նոյեմբեր, 1823.— Երէկ՝ դատապարտեալ մը որ «Օրիոն» նաւուն մէջ կը ծառայէր, նաւաստիի մը օգնելէն ետք երբ կը դառնար, ծովը ինկաւ եւ խեղդուեցաւ : Կարելի չեղաւ գտնել դիակը : Կը կարծուի թէ նաւարանին ծայրի ցիցերուն տակ մնացած է : Այս մարդը 9430 թուանշանը կը կրէր բանտի արձանագրութեանց մէջ, անունն էր Ժան Վալժան» :

ԳԼՈՒԽ ՀԸ.

ՄՈՆՖԵՐՄԷՅԻ ՋՈՒՐԻ ԽՆԴԻՐԸ

Մոնֆերմէյ՝ Լիվըրիի եւ Շէլի մէջ եւ Ուրքը Մառնէն զատող բարձր լեռնադաշտին հարաւային սահմանին վրայ գիւղ մըն է : Հիմա բաւական մեծ աւան մըն է, ուր ամբողջ տարին բոլ ճերմկած ամառնային տուներ, եւ կիրակի օրեր ալ ուրախ զուարթ քաղքենիներ կը գտնուին : Մոնֆերմէյի մէջ 1823ին ոչ այնքան սպիտակ տուներ եւ ոչ ալ այնքան գոհունակ գիւղարնակներ կային. անտառներու մէջ գիւղ մըն էր ան : Տեղ տեղ դեռ կային քանի մը ամառնային տուներ որոնք վերջին դարէ մնացած էին եւ զոր դիւրին էր ճանչնալ իրենց մեծ տեսքէն, ոլորուն երկաթէ պատշգամներէն եւ այն երկայնաձեւ պատուհաններէն որոնց պզտիկ ապակիները զոց փեղկերուն սպիտակ գոյնին վրայ ամէն տեսակ զանազան կանաչ գոյներ կը կազմեն :

Այլ սակայն Մոնֆերմէյ դարձեալ գիւղ մըն էր : Զուխայի առուտուրէ զբաղող եւ առանձնական կեանք անցընող վաճառականներն ու գիւղական կեանք սիրողները տակաւին գտած չէին զայն : Հանդարտաւէտ եւ զմայլելի տեղ մըն էր ան, որ ճամբուն վրայ կարեւորութիւն մը առած չէր :

Այս գիւղին մէջ բնակողը՝ ամէն բան աժան գինով եւ առատօրէն վայելելով, դիւրութեամբ կ՚ապրէր : Միայն թէ բեռնադաշտին բարձրութեան պատճառով ըմպելի ջուրը քիչ էր :

Պէտք էր բաւական հեռու երթալ ջուր բերելու համար : Անոնք որ կը բնակէին գիւղին այն ծայրը, որ Կանեիի կողմն է, անտառներուն պատուական լճակներէն կ՚առնէին պէտք եղած ջուրը. իսկ անոնք որ կը բնակէին այն ծայրը, որ եկեղեցին կը շրջապատէ եւ Շէլի կողմն է, խմելու ջուր գտնելու համար բլուրի մը զառիթափին վրայի աղբիւրը կ՚երթային, որ Շէլի ճամբուն քովն է եւ Մոնֆերմէյէն քառորդի մը չափ հեռու :

Հետեւաբար ամէն մէկ տուն բաւական դժուարութիւն կը կրէր ջուր ունենալու համար : Մեծ տուները, ազնուականները, որոնց կարգէն էր խոհարար Թէնարտիէ, գոյլ մը ջուրի համար փինոն մը կը վճարէին ծերուկի մը, որ ջրկիր էր եւ որ Մոնֆերմէյի այս ջուրին ձեռնարկութեամբը օրը ութ սուի չափ կը շահէր, բայց այս ծերուկը ամառը մինչեւ երեկոյեան ժամը եօթը, իսկ ձմեռը մինչեւ հինգ կ՚աշխատէր. հետեւաբար գետնայարկերու պատուհանները գոցուելէն ետք ով որ խմելու ջուր չունենար, կ՚երթար գտնելու եւ կամ առանց ջուրի կը մնար :

Այս ջուր բերելու հարկը սարսափ կը պատճառէր այն խեղճ էակին, զոր ընթերցողը դուցէ չմոռցաւ, այսինքն պզտիկ Քոզէթին :

Կը յիշենք արդէն թէ Քոզէթ երկու կերպով օգտակար էր Թէնարտիէներուն, որոնք մօրմէն ամսական կ՚առնէին եւ միանգամայն մանկուհին կը ծառայեցնէին :

Հետեւաբար երբ մայրը բոլորովին դադրեցաւ վճարելէ — եւ ինչո՛ւ դադրիլը յայտնեցինք արդէն,— Թէնարտիէները պահեցին Քոզէթը, որ սպասուհիի մը տեղը կը բռնէր : Իբր սպասուհի ի պահանջել հարկին Քոզէթ կ՚երթար եւ ջուր կը բերէր : Այս պատճառաւ մանկուհին գիշերով ջուրին այդ աղբիւրը երթալու տեսիլքէն ահաբեկ՝ հոգ կը տանէր որ միշտ տունին մէջ անպակաս ըլլայ ջուրը :

1823ի Ծննդեան տօնը Մոնֆերմէյի մէջ մասնաւոր փառաւորութեամբ մը խմբուեցաւ :

Ձմեռը մեղմ սկսած էր . ոչ ջուրերը սառեր էին եւ ոչ ալ ձիւն եկած էր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պօղոսեան, Օր. Իրմա Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Պօղոսեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), Տիկին Մարիամ Փափազեան (ծնեալ Թիւլէրեան) եւ զաւակները (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Աճարոն Թիւլէրեան (Ամերիկա), Տիկին Շնորհիկ Մուրատեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Զատիկ Կոթեան եւ զաւակները (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Նուպար Մարգարեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Պալեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Զօրեան եւ զաւակները (Էքս) խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, կեսրոջ, մեծ մօր, հօրաքրոջ, տալոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՊԱՅԾԱՌ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թիլէրեան, Չէնկիլէրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Էքս Ան Փրովանս, իր բնակարանին մէջ։

Թաղումը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Մայիս 9ին, ժամը 15.30ին, Վենթապրէնի գերեզմանատունը (Պուշ Տիւ Ռոն) եւ մարմինը կ՚ամփոփուի իր ընտանեկան դամբարանը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ազամեան եւ զաւակները, Տիկին Զապէլ Համբարձումեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ քրոջ՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Եարճանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Սրբուհի Տէր-Գալուստեան իր զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Մայիս 12) Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին

ԴԱՒԻԹ ՏԷՐ-ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը խնդրուի հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գազանճեան 30 ֆրանք կը նուիրեն «Հայ-Բոյժ»ին, Արմենակ Դատաւորեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է (28 Ապրիլ) Նահատակաց յիշատակին կատարուած հոգեհանգստին առթիւ հետեւեալ նուէրները.— Պ. Կ. Մարգարեանէն Հայ Ազգ. Միութեան 50 ֆրանք, Կապ. Խաչի դպրոցին երեսուն, Օհանջանեան ակումբին քսան։ Իր տղուն, Անդրանիկ Մարգարեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

Պ. Յ. Զարզարեանէն երեսուն իր քրոջ՝ Վիքթորիա Զարզարեանի մահուան քառասունքին առթիւ (որ վախճանած է Հայաստան)։ Տիկին Բնար Թէրզեանէն յիսուն իր նահատակ ննջեցեալներուն յիշատակին։ Յիշեալ գումարները ստանալ Միութեան գանձապահէն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր։ Ֆապրը Կուլի ծառաստանին մէջ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շապոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիթրոյիթ (Ամերիկա) բնակող հայրենակիցներ Պ. Սնար Պետիկեանէ եւ քրոջմէ Տիկին Պէտըրիս Կիւրինեանէ հարիւր տոլար իրենց մօր ԱՂԱՒՆԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ եւ իրենց փափաքին համաձայն տեղւոյս Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ իրենց ընտանիքի ննջեցեալներու յիշատակին։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ - ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ
Նուիրուած

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

Ունկնդրութիւն «ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ» Ռատիոֆոնիք քերթուածին, հայերէն եւ ֆրանսերէն։

Այս Հինգշաբթի, Մայիս 9, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Բատէ։

Մուտքը ազատ է

Grande Surprise-Partie

Կազմակերպուած Հաճնոյ Հայր. Միութեան երիտասարդացի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ Փարիզ (9)։ Հաճելի անակնկալներ, հայկական նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ։

Attractions - Ambiance Jeunesse

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 30, Կիրակի։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՊԵԼԺԻԱ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱ

Լիւքս օթօքառով

ՉՈՐՍ ՕՐ ՄԱՅԻՍ 23էն 26

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Համբարձում) առաւօտ ժամը 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Լէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ կամ 8.15ին Կառ տիւ Նորի առջեւ։

Մեկնում ժամը 8.30ին։ Ցերեկին ճաշ Ավէն։ Ժամանում Պրիւսէլ, Պանդոկ Շեռս։ Քաղաքի այցելութիւն եւ իրիկուան ճաշը պանդոկը։

ՄԱՅԻՍ 24 մեկնում դէպի Հոլանտա Անվէրսի ճամբով։ Քաղաքի եւ նաւահանգիստի այցելութիւն։ Ցերեկուան ճաշ։ Ժամանում Պրետա, իրիկուան ճաշը պանդոկը (առաջնակարգ)։

ՄԱՅԻՍ 25 մեկնում դէպի Ամսթերտամ, Պուա Լը Տիւքի եւ Ութրեխթի ճամբով։ Ժամանում «Հիւփիսի Վենետիկը», քաղաքին այցելութիւն ջանազան պտոյտներ դէպի Շեվենինկըն, Լա Հէ։ Վերադարձ Պրետա։ Ճաշ, իրիկուն՝ ազատ։

ՄԱՅԻՍ 26, մեկնում դէպի Փարիզ Մալինի եւ Լուվէնի (ճաշ) ճամբով։ Ապա Ուաթերլօ, այցելութիւն եւ ժամանում Փարիզ ժամը 20ի առենները։

Մասնակցութիւն 175 ֆրանք։

Արձանագրութեան ատեն կանխավճար՝ 50 ֆրանք։

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Չմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը Վօյաժ օտարներուն համար։

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Կիրակի, Մայիս 26, ժամը 20.30ին
SALLE PLEYEL

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Կիրակի առաւօտ, Մայիս 26

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Շաբաթ իրիկուն Մայիս 25, Ազգ. Տան սրահը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 25ին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Կիրակի (Մայիս 26) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 2ին

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար։

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Բատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիներու կողմէ։

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Salle Paroissiale, 69, Av. Henri-Barbusse
95 - ARNOUVILLE-LES GONESSE

Կը ներկայացուի «ՉԱՐԻՆ ՎԵՐՋ»ը, երգախառն օփերէթ Ռ. Մելիքեանի։

Ֆրանսերէն կատակերգութիւն մը եւ «ԴԷՊԻ ԱՂԲԻՒՐԸ ԼՈՅՍԻՆ» Դ. Վարուժանի։

Գին 5 ֆրանք

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շէնքի փոփոխութեան պատճառով Ալֆորվիլի հայերէնի ընդհատուած դասաւանդութիւնները կը վերսկսին այս Հինգշաբթի, Կաւոտ-Անսամպլի մանչերու վարժարանը։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, նոր հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին։ Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ-Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, Մայիս 11, իրիկուան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ Տեղւոյն վրայ ընթացիկ հարցեր, շատ կարեւոր է։ Բոլոր անդամներու ուշադրութեան՝ վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս ամավերջին կարեւոր ժողովին։

Հ.Մ.Ը.Մ.

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻւ

Ճաշ ԼԻՎԱ ճաշարանին մէջ, Շաբաթ 11 Մայիս, երեկոյեան ժամը 20ին, 24 Րիւ Սէն Լազառ։

Կը խնդրուի հեռախօսել՝
Ճաշարան Լիվա 874-31-62։
Ս. Սարաֆեան 878-08-96։
Տ. Կէտիմեան 878 - 81 - 67։

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛ ········ ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Երբ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԵՑԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԵՑԷՔ - ՆԵՐԿԵՑԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ.

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ խղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 10 MAI 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11208 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.208

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՃԱԿԱՏ ՃԱԿՏԻ

Կարծառեսներ եւ նենգամիտներ ի զուր կը փորձեն վարկաբեկել, նսեմացնել կամ ժխտել Մայիս 28ը: Ի զուր վկայութեան կը կոչեն զանազան վերլուծումներ եւ յուշեր, իրենց ուզած իմաստը տալու համար անոր :

Մայիս 28ը կը խտանայ մէկ բառի մէջ. — «ճակատամարտ»: Կռիւ ճակատ ճակտի եւ յաղթանակ, ճակատագրական պահու մը :

Մնացեալը մանրամասնութիւն է: «Դէպքերու դասաւորում», ինչպէս կ'ըսեն տնարոյս քաղաքագէտներ :

Բանգիտութեան, իմաստակութեան, անպատիւ ուրացման բոլոր մարզանքները ինքնին կը փոշիանան այս լուսապայծառ իրականութեան առջեւ : Եթէ նոյնիսկ հարիւր տարի տեւեն :

Այո՛, օրհասական պայքար եւ յաղթանակ :Ճակատ ճակտի կռիւ ամբողջ մէկ շաբաթ, մասնակցութեամբ հայ ժողովուրդի արի զաւակներուն : Կռիւ՝ խառն ի խուռն զէնքերով, — հրացան, սուր, թնդանօթ, մաւզէր : Ի հարկին եղունգներով : Իրար բզկտելով :

Կռիւ՝ կանոնաւոր բանակի մը դէմ որ կը բաղկանար 35.000 զինուորներէ, կատարեալ սպառազինութեամբ :

Հայկական զօրքը՝ միայն 10 – 12.000: Արդէն ուժասպառ՝ ամիսներու մարտընչումներէն : Զէնքերն ու փամփուշտը համրանքով : Պարենաւորումը պատահական : Զրկուած՝ արտաքին օգնութեան որեւէ պատեհութենէ : Ընդհակառակն պաշարուած չարակամ եւ դաւադիր հարեւաններով :

Իսկ իր կռնակին վրայ ժողովուրդ մը բոլորովին անճար : Առկախ՝ երկնքի եւ երկրի միջեւ : Դատապարտուած՝ հետզհետէ ծիւրելու անօթութեան եւ համաճարակներու աՀուսարսափին տակ :

Եւ դեռ միւս մղձաւանջը, — բնաջնջում հուրով եւ սուրով : Ինչպէս երէկ, սահմանէն անդին :

Ուրեմն : «Մահ կամ ազատութիւն» :

Մեր եղերական պատմութեան մէջ անգամ, թերեւս ոչ մէկ ատեն լեռ ու դաշտ այնքան ուժգնօրէն ցնցուած էին այս երկու բառերէն, որքան 1918ի Մայիսի վերջին շաբթուն :

Ոչ մէկ ատեն ապրելու կամքը այնքան ալեկոծութիւն պատճառած էր որքան այդ բախտորոշ օրերուն, երբ աՀաւոր երկունքի մը կը մատնուէր Արարատեան դաշտը :

Տարիներ անցած են այդ պատմական ճգնաժամէն ի վեր : Եւ սակայն, դուք այսօր ալ չէ՞ք զգար նոյն սարսուռը, եռեւակայութեանը յիշողութեան ելեւէջ մը կատարելով դէպի ետ :

Մնաց որ, տակաւին ոչ մէկ յուշագիր, ականատես կամ ականջալուր վկայ փորձեց տալ այդ ճակատագրական շաբթուան վաւերական, լրիւ պատմութիւնը : Մարդիկ աւելի շատ զբաղեցան քաղաքական տեսութիւններով : Կողմնակի դէպքերու բացատրութեամբ :

Իսկ չարամիտներ օգտուեցան, մինչեւ այսօր ալ կ'օգտուին զանազան հակասութիւններէ, ամբոխին կեր ճարելու համար :

Ամբողջովին միեւնոյն կուսակցութեա՞ն կը պատկանէին այն 12.000 քաջարի ռազմիկները :

Եւ ատոր համա՞ր է որ անպատիւ ուրացումի, վարկաբեկումի մարզանքներ կը կատարեն դաս մը սոփեստներ :

Ուրեմն այս երանելիները անզիտակցաբար մեծագոյն պատիւը կ'ընծայեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ ամէնէն վճռական դերը կատարելով հանդերձ, երբեք իրեն վերապահած չէ Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն փառքը:

Դաշնակցութիւնը այն հսկան է որ կ'ըսէ տարիներէ ի վեր եւ պիտի ըսէ միշտ .

— Փոթորիկ մը պայթած էր Արարատեան դաշտին վրայ : Հայ ժողովուրդի զաւակներէն 10 – 12.000 քաջեր պատնէշ կազմեցին, իրենց երիտասարդ արիւնը տրամադրելով անխտիր, եւ ճակատամարտը պսակուեցաւ յաղթանակով ,— Մայիս 28: Տէր չէ՞ք ըլլար այդ փառքին : Երթաք բարով: Ես ներկայ եմ եւ ամէն տարի հպարտութեամբ պիտի հռչակեմ այդ փառքը, տէր կանգնելով թէ՛ իմ շարքերուս թէ՛ միւսներու պայքարին ու յաղթանակին :

1948 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ռիօ Տէ Եանէրօ. Համալսարանի ճաշարանը պէտք եղածը չէ, որով տղաքը կը փորձեն հրկիզել Մ. Նահանգներու դեսպանատունը: Շաբթուան մը բիրտ բախումներ արիւնոտեցին բազմաթիւ մեծ քաղաքներ եւ սարսեցին Պրազիլի քաղաքական հաւասարակշռութիւնը :

Ռիւտոլֆ Տիւչքէ հասակ նետեց Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ: Համայնավար իշխանութիւնները արգիլեցին , որ հետեւի համալսարանական ուսումի, եւ, ձերբակալուելու վտանգին տակ՝ ապաստանեցաւ Արեւմտեան – Պերլին՝ տխրահըռչակ պատին հաստատումէն առաջ: Որով պատերազմ յայտարարեց Դաշնակցային Գերմանիոյ խորհրդարանական կարգ ու սարքին դէմ : Ըմբոստ Արեւելքի մէջ , ըմբոստ Արեւմուտքի մէջ , ըմբոստ՝ ըմբոստութեան սիրոյն :

« Զեմ պայքարիր ,— կ'ըսէ ան .— Ընկերվարութեան համար, որ վարկաբեկուեցաւ իր ձախողութիւններուն հետեւանքով . կը պայքարիմ ընկերվարական ցնորքին համար » :

Բոլոր ծայրայեղ շարժումները, անտարակոյս, կը խանդավառեն եւ իրենց կառքին կը լծեն չնչին փոքրամասնութիւն մը միայն արեւմտեան երիտասարդութենէն: Բոլոր դատախարակներն ալ կը վկայեն զանգուածին խրապաշտութիւնը , գործնականութեան տեսութիւնը : Այս է պատճառը, որ համակերպութիւնը առաւելագոյն ուժգնութեամբ կը հակազդէ կարգ ու կանոն եւ նիւթական բարօրութիւն ունեցող երկիրներուն մէջ՝ Շուէտ, Հոլանտա, Արեւմտեան Գերմանիա ...

Երիտասարդութեան վերաբերող ամէն ինչ գերագոյն կարեւորութիւն կը ներկայացնէ : Նոյնիսկ եթէ աւելի տկար ըլլար, անհաշտ փոքրամասնութիւնը արժանի է լուրջ ուշադրութեան , յարգանքի եւ մտահոգութեան :

Մտածումին ժխտական դիծը յստակ է : Կը դատապարտէ խորհրդային եւ քաղքենի ընկերութիւնները հաւասարապէս . ճարտարարուեստի կազմակերպութիւնը , ընկերային կարգապահութիւնը, նիւթական հարստութեան տէր դառնալու տենչը, բաղնիքը եւ, ծայրայեղ արտայայտութեանց պարագային՝ նոյնիսկ աշխատանքը : Մէկ խօսքով կը մերժէ Արեւմուտքը :

Արեւմուտքի հակադրութիւնը Արեւելքն է: Երկիրներու աւելի քան կէսին մէջ մեր գործունէութեան օրէնքները, մեր ձըգտումները դէպի կայունը լաւագոյն պարագային արուեստական ուղի մըն է, զոր սպիտակ մարդը աժամեայ կերպով ներմուծած է իրենց կեանքին մէջ: Երազը իրականութենէն աւելի իրական է : Մուրացկանութիւնը աշխատանքէն աւելի առողջ է: Հաւանաբար առանց գիտակցելու եւ որովհետեւ անպայման ու ամէն գինով կ'ուզեն քանդել իրենց օրրանը՝ Արեւմուտքի այս մոլորած զաւակները իրենց աչքերը կը յառեն այս ըմբռնումով առաջնորդուող կեանքին :

Ամէն ինչ պատկառելի է : Սակայն ամէն ինչ տրամաբանական չէ : Քաղաքակրթութեան հիմերը անփոփոխելի են : Մարքսիզմը յաղթանակեց Եւրոպայի կէսին մէջ եւ, սակայն, յիսուն տարի ետք կը տեսնուի, թէ կ'ընթանար ազատախոհութեան կողքին, որուն փիրկը պիտի նետուի ի վերջոյ : Առաւել եւս կարելի չէ Արեւմուտքը փոխարինել Արեւելքով , ինչպէս որ անկարելի է կապկել Արեւելքը Արեւմուտքի օրինակին վրայ :

Ասոր համար է, դժբախտաբար , որ երիտասարդութեան ըմբոստութիւնը իր ներկայ բնոյթին մէջ ոչ մէկ արդիւնք կրնայ տալ : Հին ճոռոմաբանութիւններու նոր թրթռումն է միայն : Արդի ընկերութեան մէջ աջ եւ ձախ բացատրութիւնները իմաստէ բոլորովին զուրկ բառեր դարձած են: Իսկական յեղափոխականները, արեւմտ. ըմբռնումով, առատութեան ստեղծիչներն են, որովհետեւ առատութիւնն է, որ հաւասարութիւն կը ստեղծէ , չափահասութեան կը հասցնէ եւ ազատութեան հիմնական նեցուկը կը հանդիսանայ :

Արեւմտեան աշխարհը կը սպասէ երիտասարդ առաջնորդի մը, երիտասարդ միտքի մը, որ իր ժամանակակիցները առաջնորդէ յառաջդիմութեան ընթացիկ ուղիներէն : Մէկը, որ աշխարհի իրապաշտ եւ ուժական ըմբռնողութիւնը հըրամցնէ իր հասակակիցներուն : Քենըտի կանուխ մեռաւ , որպէսզի կարելի ըլլար գիտնալ, թէ ի վիճակի էր այդ առաջնորդը դառնալու : Զինքը փոխարինող դեռ չկայ :

Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մէջ կացութիւնը աւելի պարզ է : Աւելի մըտադրաւոր է: Երիտասարդութիւնը, պարզապէս, ազատութեան ծարաւի է: Ահեղ պայթուցիկ մը :

Չեխոսլովաքիոյ ուղղուած խորհրդային ազդարարութիւնները կը յատկանան: «Պրաւդա» իր էջերը լայն կը բանայ Նովոթնիի բարեկամներուն առջեւ : Կեդր. Կոմիտէն կը նախատեսէ միջոցներ ձեռք առնել եթէ Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութիւնը կորսնցնէ իր ղեկը : Տիւպչէք կը պայքարի՝ սանձելու համար իր ստեղծած շարժումը : Ակներեւ խոհեմութիւն : Ազատախոհութիւնը յաղթանակած է : Ժողովրդավարութեան հաստատման ուղին բացուած է: Անխուսափելի պիտի ըլլար երկրորդ Փեշտա մը ստեղծել՝ շատ յառաջ եւ շատ շուտ երթալով :

Սակայն երիտասարդութիւնը յախուռն է : Տիւպչէք կորսնցուց իր ժողովրդականութենէն կարեւոր մաս մը, պարզապէս դառնալով սանձող մը: Փրակայի ուսանողները անոր յառաջապահներն էին: Կը մեղադրեն նոր վարչակարգը, որ կ'ուզէ փրկել համայնավարներու հին պահակախումբը :

Սկեպտիկները կրնան եզրակացնել , թէ այս ցայտուն զուգակշիռը ակներեւ կը դարձնէ նոր սերունդի յաւիտենական պայքարը հաստատուած կարգերու դէմ : Ճերմակ երկիրներու երիտասարդութիւնը կարմիր է : Կարմիր երկիրներու երիտասարդութիւնը՝ ճերմակ: Երկուքն ալ սահմանուած են դառնալու վարդագոյն: Ցամենայն դէպս հանդստացուցիչ մտածումի ձեւ մըն է այս :

Թ. Ա. Թ.

(Քաղուած «Մաչ»էն)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՍԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

ՍՈՐՊՈՆ ԵՒ ՆԱՆԹԷՌ

Ուսանողական մթնոլորտը բաւական հանդարտած ըլլալով, Նանթէռի եւ Սորպոնի դասընթացքները կը վերսկսէին Հինգշաբթի կէսօրէ ետք :

Չորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդը օրակարգի գլխաւոր հարցը դարձուցած էր ուսանողական ցոյցերը : Նախագահ տը Կոլ ընդունելով հանդերձ որ Համալսարանի յարմարցումը արդիական աշխարհին եւ ազգային անհրաժեշտութեանց խոր փոփոխութեանց կը կարօտի , կը շեշտէր թէ անհրաժեշտ է որ դասաւանդութեան անհրաժեշտ հանդարտութիւնն ու հանդուրժողականութիւնը տեղի չտան մոլեռանդութեան եւ բռնութեան :

Նոյն օրը Ազգ. Ժողովի նիստին առաջին անգամն է զուցէ որ մեծամասնութեան եւ ընդդիմութեան երեսփոխանները, խօսք առնելով իրարմէ շատ տարբեր բաներ չէին ըսեր : Նախարարը՝ Փէյրըֆիթ, կը յայտարարէր թէ «եթէ պայմանները նպաստաւոր ըլլան, Նանթէռի եւ Սորպոնի դասընթացքները կրնան վերսկսիլ Ուրբաթ կէս օրէ ետք » :

Նոյն իրիկունը, ցոյց մը եւս կ'ըլլար : Այս անգամ 6 – 7000ի կը հասնէր միայն ուսանողներու թիւը, որոնք կը քալէին Հալ օ Վէնէն Լիւքսամպուրկ : Ոչ մէկ միջադէպ կը պատահէր թէեւ քանի մը ելոյթներով ուսանողական պատասխանատուներ կամ Քոհն Պենտիթ ապարէզ կը կարդային իշխանութեանց :

Հինգշաբթի առաւօտ Համալսարանի տեսուչը եւ պատասխանատուները խորհրդակցական հանդիպում մը կ'ունենային, վերջնական որոշումը տալու համար, դասաւանդութեանց վերսկսումին համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Գրական Թերթը» շատ բուռն յարձակում մը կ'ընէ չեխ գրագէտ՝ Եան Պրոխազկայի դէմ : «Այդ քննացած անբանը համարձակած է ըսել թէ Մարքս եւ Լենին բան չէին հասկնար գիւղատընտեսութենէ » , կը շեշտէ թերթը, աւելցնելով .— « Ո՞ւր կը կրնանք որ ըսուի նման խօսք մը՝ Ամերիկա՞, Յունաստա՞ն, Սպանիա՞, Արեւմտեան Գերմանիա՞ : Ո՛չ այս գրագէտը չեխ է եւ ոչ մէկ բան նուիրական է ընկերվարական Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Ցայտարարած է թէ 1948ին իր երկիրը կառախումբը փախցուցած էր» :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մայրաքաղաքին մէջ համայնավար հինգ «կարծր» երկիրներու ղեկավարներու բացառիկ վեհաժողով մը գումարուած է չեխ յեղաշրջումը ուսումնասիրելու համար :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ թատրոն գացած է առջի օր կնոջը հետ «Բոլշեւիկները» տեսնելու համար: Գրաքննութիւնը ուզած էր արգիլել թատերգութիւնը , բայց նախարարական միջամտութեան մը շնորհիւ , ներկայացուած էր : Խրուշչեւ ցաւ յայտնած է որ կարգ մը դէմքեր ինչպէս Կամանեւ կամ Զինովիեւ բացակայ են թատերգութենէն, բայց այդ պահուն կինը թեւէն քաշած է ըսելով .— «Եկուր, Նեքիթա , յոգնած ես» :

ՀԱՆՈՅԻ պատուիրակութիւնը Փարիզ հասաւ Մոսկուայի ճամբով : Սայկոնի մէջ կռիւները կը շարունակուին եւ «անձնասպանութեան – քոմանտօները» կը թափանցեն քաղաքին մէջ, որ թիւ մէկ նպատակն է Վիէթքոնկի :

ԲԱՑԱԿԱՅ ՉԷՆ ՄԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — Ինչպէս գրած էինք, ստորեւ կը հրատարակենք այն ճառը, զոր Շ. Նարդունի Նիսէն ղրկած էր Մարսէյլի ոգահանդէսին, (Ապրիլ 21) իբրեւ օրուան ճախագահ :

Սիրելի հայրենակիցներ ,

Բացակայ մըն է որ կը խօսի ձեզի : Բայց կը խնդրեմ որ բացակայ չհամարէք այն որ յաճախ իր ներկայութիւնը բերած է իրեն շատ սիրելի համարած Մարսէյլ-ցիներուն բոլոր հաւաքոյթներուն , մա-նաւանդ այն հաւաքոյթներուն, որոնք նուիրուած էին մեր անմոռանալի բացա-կաներուն՝ Ապրիլեան նահատակներուն : Իմ բացակայութիւնս մէկ պատճառ մի-այն ունի .— Ցողնած մարմինս , խարխը-լած առողջութիւնս , այլապէս, «Ո՛ տա-նէր զիս ըստ ասուրցն առաջնոց», ուր էր թէ մէկը կենացս առաջին ժամանակաց դարձնէր զիս , — կը թռչէի կուգայի , ձեզի կը միանայի, պանծացնելու համար մեր պաշտելի բացականերուն յիշատակը, լոյսերու մէջ արձանացնելու համար մեր նուիրական նահատակներուն դիմագիծը , Ապրիլ ամսուան շունչով եւ գարնանային թարմութեամբ վերապրեցնելու համար ջարդուած Հայութեան Ոգին, Յարութե-լոյն յարութեամբ յուսադրելու ձեւով ո-գեւորելու ձեզ բոլորդ :

Բացակայ կ՚ըսեմ , բայց բառական ի-մաստի սրբագրութիւն մը կ՚ուզեմ կատա-րել, եւ՝ լեզուի անսրբագրելի իմ սովո-րութիւններուս համաձայն :

Բացակայ չեն մեր նահատակները : Ա-նոնք ներկայ են, կ՚ապրին մեր մէջ, կ՚առաջնորդեն մեզ, — առածը կ՚ըսէ. «Մեռելներն են որ կը վարեն ողջերը»: Ի՛նչ իմաստուն խօսք, ի՛նչ խոր նշանա-կութիւն : Արդարեւ անոնց բացակայու-թիւնը համազօր է մեր բացակայութեան: Անոնց յաւիտենական ներկայութեամբ է որ Հայ կը մնանք եւ կը մերժենք մեր բացակայութիւնը պատմութեան բեմին վրայ : Անոնք է որ կ՚երգեն մեր հոգինե-րուն մէջ :

« Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան
մէջը ,
Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը»:

Ի՞նչ էր, արդէն, մեր նահատակներուն «մեղքը» .— Ուզեցին Հայ ապրիլ: Հայու-թեան տալ փառաւոր պատմութեան մը շարունակութիւնը : Հնչեցնել Մեծաս-քանչին քերթողական ու հրեշտակաձայն երգը : Ստեղծագործ իրենց հանճարէն ցոլք մը նետել մարդկութեան երեսին :

Եւ ահա թէ ինչու ջարդուեցան :

Մեր ժողովուրդը, վերապրողները , Տէր Զօրի մէջ հաւաքեց նահատակներուն ոսկորները, որոնք սփռուած էին անա-պատի աւազներուն վրայ : Հաւաքեց ու դիզեց, անոնց վրայ եկեղեցի մը կա-ռոյց, — ես տեսայ այդ եկեղեցին , լացի այդ եկեղեցիին մէջ, պատարագիչ քահա-նան ուզեց որ երկու խօսք ըսեմ եւ ար-տասուալից՝ խօսեցայ ժողովուրդին , ուխտս կատարեցի արցունքով, հաւա-տարմութիւն ուխտեցի իր դատին, իր վրէժին :

Տէր Զօրի եկեղեցին կարելի է համարել ոսկորներով կառուցուած յիշատակարան մը : ՋՈՄը ուխտատեղի հռչակեց Հայու-թեան : Ամէն տարի ուխտագնացութիւն մը կատարելու համար, ՋՈՄը, Նոր Սե-րունդը, Հ. Յ. Դ. եւ այլ համակիր կազ-մակերպութիւններ միացան, բայց առա-ջին ուխտագնացութիւնը չկատարուած , խառնեցաւ աշխարհ, տակն ու վրայ եղան ժողովուրդները, եւ չկրցանք Եւրոպայէն խմբովին մեկնիլ, երթալ ոսկորներու ե-կեղեցին, ծունր դնել եւ ըսել նահատակ-ներուն .

— Դուք գացիք, բայց մենք կանք ՝ եւ հաւատարիմ կը մնանք ձեր երազին :

Երազի հաւատարմութիւնը , ազգային ուխտի ամրապնդումը , այսօր , կը շա-րունակենք ոգահանդէսներ կազմակերպե-լով: Հաւատարիմ մնալ անդարձ մեկնող-ներուն՝ աշխատանք մըն է որ կը զօրացնէ դեղեւկոտները, եւ կը դարձնէ նահան-ջականները :

Ա՛յ ձեզի օրինակ,— կար ժամանակ մը՝ երբ Ապրիլեան ոգահանդէս չէին ուզեր անոնք որ « Հայաստանասէր » կը կոչ-ուէին, վասն զի այն օրերուն՝ Ռուսը բա-րեկամ էր Թուրքին : Եւ ուրեմն իրենք ալ բարեկամ էին :

Ապրիլեան ոգահանդէս չէին ուզեր ա-նոնք որ քէն ըրած էին Դաշնակցականնե-րուն հետ, որոնք երդուեալ են Թուրքին: Ու Դաշնակցականներուն հետ չնմանելու համար՝ մարդիկ կային որ չէին ուզեր վշտացնել Թուրքը, ոգահանդէս կազմա-կերպելով ջարդուած Հայերուն յիշատա-կին :

Ապրիլեան ոգահանդէս չէին ուզեր նաեւ հայկական եկեղեցիներ , հայ քահանաներ, հայ եպիսկոպոսներ,— ա-նունները ծանօթ են ձեզի , — կը մեր-ժէին նոյնիսկ հոգեհանգիստ կատարել նահատակներուն յիշատակին : Զրի վե-րագրում չէ, — կաթողիկոսական օրա-ցոյցներ կան որ կը վկայեն՝ ու պատմու-թիւնը եւս պիտի վկայէ ընդմիշտ, թէ հայ եկեղեցականութեան մէջ գտնուեցան օծ-եալներ, որոնք օծուած եպիսկոպոսնե-րու, վարդապետներու, քահանաներու ջարդուիլն իսկ ուզեցին մոռնալ ու մոռ-ցնել , — ամօ՛թ , հազար ամօթ:

Ի՛նչ բարեբախտութիւն, այսօր ոգա-հանդէս կը կազմակերպեն անոնք, այդ մոռացկոտ եկեղեցիները, ուրացող ե-պիսկոպոսները, վարդապետները, քա-հանաները : Մեր պատմութիւնը չգիտ-ցող, մեր դժբախտութիւնը յիշելու սո-վորութիւն չունեցող այդ մարդիկը :

Ի՛նչ բարեբախտութիւն, այսօր Հա-յաստանի մէջ հասեր է երիտասարդու-թիւն մը, որ կը պոռայ .

— Գիտենք որ յարութիւն պիտի չառ-նեն մեր նահատակները : Բայց մենք , որ կ՚ապրինք, կը պահանջենք որ մեզի վե-րադարձուին մեր նահատակներուն պա-պենական հողերը :

— Մեր հողե՛րը, մեր հողերը ...

— Օրհնուի՛ այս ձայնը :

Ժամանակին մեր ձայնն էր միայն որ կը լսուէր : Այժմ Հայաստանի ձայնն է որ կը լսուի : Ցաղթանակ մը Հայութեան ազնուական միասնականութեան համար , ոչ թէ դաւաճան միութեան համար :

Ահա արտասահմանի մէջ, Ապրիլեան ոգահանդէսէն բացակայողները , իրենց քունէն ու թմրութենէն արթնցած, անոնք եւս ելեր են ոգահանդէս կը սարքեն եկե-ղեցւոյ մը շուքին տակ: Այս եւս յաղթա-նակ մըն է մեզի համար : Հաւաքով տը-կար, նկարագրով թոյլ կամ թերի բացա-կան է որ կը վերադառնայ: Այսօր առան-ձին կը տօնէ, վաղը դասարան կը փոխէ կը միանայ մեզի : Այսօր չի միանար մե-զի, որովհետեւ կ՚ամչնայ երէկուան իր բացակայութեան համար : Վաղը կուգայ կը միանայ մեզի եւ միասին կը տօնենք : Ամբողջական Հայաստանով, ամբողջ ար-տասահմանով, մէկ հոգի, նահատակաց օրը պիտի պոռանք անարդ մարդկութեան երեսին , ոճրագործներուն ձեռք տուող մերճանքիլ *պետութեանց դիմաց, արեւ-մուտք կոչուած հողեկան արեւը պակսած ժողովուրդներուն ճակտին, սեւամորթ պաշտպանելու ելած բայց լուսէ մորթով ժողովուրդ մը ջարդողները քաջալերելու ելած կեղծաւորութեան ասպետներուն քթին բերնին նետելու համար մեր աղա-ղակը .— Ապրիլեան նահատակներուն զա-ւակներն են, որ պիտի յիշեն ու յիշեցնեն թէ պիտի տօնուի նահատակներուն յիշա-տակը վրէժխնդրութեամբ , մինչեւ որ վերադարձուին մեր հողերը :*

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆՀԱՆԴԱՐՏ ԵՒՐՈՊԱՆ

Բ.

Իտալիոյ մէջ աւելի յանդուգն են ու-սանողները, գրաւեցին համալսարաննե-րը, մերժեցին ներկայանալ քննութեանց: Ուսանողական միութիւնները տարիներէ ի վեր կը պահանջէին ուսուցման մեթոտ-ներու եւ ծրագիրներու փոփոխութիւն , ուսուցչական կաճառներու երիտասար-դացում, ուսանողներու մասնակցութիւն դասաւանդութեան նիւթերու քննութեան: Ուսուցիչներ մերժեցին ուսանողներու պահանջները , ուսանողներ դիմեցին փճ-ռական միջոցներու եւ ցոյցերու : Ուսա-նողութիւնը , համալսարանական թէ փ-սէական , կը քննադատէ ուսուցիչներու մանկավարժական պատրաստութիւնը, հմտութիւնը , պաշտօնին գիտակցութեան պակասը : Ուսուցիչներ մակերեսային դասաւանդութիւն ունին, ուսանողներով չեն հետաքրքրուիր , դրամի ետեւէ կը վազեն :

Ուսուցիչ մը միմիայն դասերով պէտք է զբաղի, հետեւաբար անհաշտ է ուսու-ցիչ ըլլալ եւ խորհրդարանի անդամ ըլ-լալ: Ուսուցիչ կայ, որ միանգամայն ե-րեսփոխան է, ըլ զբաղի դատերով: Ու-սուցիչը հետամուտ պէտք է ըլլայ գիտա-կան յառաջդիմութեան,ոչ թէ քարանալ է տարիներ առաջ սորված դասընթացքով կամ դասաւանդած նիւթով : Ուսանողնե-րը կրաւորական դեր մը պէտք չէ ունե-նան , գործօն բաժին մը պէտք է բերեն դասաւանդուած նիւթերուն :

Ուսանողները կը պահանջեն մասնակցիլ ուսուցչական կաճառներու ժողովներուն, բայց ուսուցչին եւ ուսանողին միջեւ կայ հեղինակութեան տարբերութիւն եւ պատ-րաստութեան տարբերութիւն, մէկ կողմ թողլով փորձառութիւն եւ տարիք : Հա-մալսարանին նպատակը ճարտարագէտ-ներ, տարրաբաններ, իրաւաբաններ, բժիշկներ պատրաստել չէ միայն , այլեւ սորվեցնել թէ ինչպէս հետազօտելու է ճշմարտութիւնը, տալու է հետազօտու-թեան մեթոտ , պատրաստելու է ուսեղ-ները քննադատութեամբ լուծելու խնդիր-ները, որոնք պիտի ներկայանան գործու-նէութեան ընթացքին :

Ուսանողութիւնը կը փափաքի որ յա-ճախակի ըլլայ ուսուցիչներու հետ հա-ղորդակցութիւնը, իւրաքանչիւր ուսուցիչ հետաքրքրուի ուսանողին աշխատանքով: Համալսարանները խճողուած են, ուսա-նողներու թիւին համեմատութեամբ ու-սուցիչներ կը պակսին , համեմատութիւ-նը պահելու համար ուսուցիչ պէտք է, պիտաճէն եռապատկելու է: Տարուիննա-կանութեան ջերմ պաշտպան Էրնեսթ Հը-կէլ կը գրէր, թէ մեծագործ գիտուններ ու հեղինակները փոքր համալսարաններէ եկած են , որովհետեւ ուղղակի յարաբե-րութիւն ունեցած են ուսուցիչներու հետ, գործակցած են իրարու, սորված են նիւ-թին սէր եւ աշխատանքի մեթոտ : Ուսեղ-ցած պէտք է ըլլան նաեւ աշխատանքի կարողութիւն եւ ընդունակութիւն :

Եւրոպական պատերազմին սկիզբը Խոր-հրդային Միութիւն եւ Գերմանիա բաժ-նեցին Լեհաստանը: Աքսորական լեհ կա-ռավարութեան տեղեկագիրը կը հաստա-տէր, թէ 1940ի գարնան խորհրդային բա-նակին հրամանատարութիւնը կոտորած է տասնեւհինգ *հազար սպաներ: Գերման բանակները Քաթէնի փոսերուն մէջ գտան* [illegible] *դիակներ: Զոհերուն պարտադրէր փոսեր բանալը, հոն կը նետէին ծոծրա-կին հարուած մը տալով եւ ողջ - ողջ կը թաղէին : Գերմանները սովետներուն վե-րագրեցին կոտորածը, Մոսկուան ալ Գեր-մաններուն : Ժընեւի համալսարանին ու-*

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Այս պատասխանը այնքան բուռն ու ա-նակնկալ էր որ Անգլիացին չփոթեցաւ եւ չկրցաւ անմիջապէս խօսք մը գտնել ը-սելու:

Զիա փաշա օգուտ քաղեց իր խօսակցին այս կացութենէն եւ շարունակեց.

— Այո, պարոն Մաք Լայն, ձեր խըղ-ճին կը թողում ամէն բան... եթէ խըն-դիրը սովորական ոճրագործներ ձերբա-կալելու վրայ ըլլար, անշուշտ խղճի հան-դարտութեամբ այժմ կրնայիք վերադառ-նալ ձեր հայրենիքը եւ հոն ձեր կնոջ ու զաւակներուն հետ վայելել ձեր ստացած վարձքն ու նուէրները, բայց ահա դուք ալ կը տեսնէք որ այն մարդիկը զորս հալածելու համար Պոլիս կանչուեցաք, ոչ թէ ոճրագործներ են, այլ ընդհակա-ռակն՝ անձնազոհներ, որոնք մարդկու-թեան մեծագոյն ոճրագործին դէմ պայ-քար մղելու եւ իրենց թշուառ հայրենիքը վերականգնելու համար ամէն բան թո-ղած, ամէն զրկանքի յանձնառու եղած, կախ կը մղեն:

Թիկնապահը յուզուած կանգ առաւ եւ Մաք Լայնի երեսը նայեցաւ ակնապիշ:

Անգլիացին իր ծխափողը ուժով մը քաշեց, մուխը դէպի ձեղունը արձակեց եւ ըսաւ.

— Հոս պիտի մնամ:

— Շնորհակալ եմ ուրեմն, պատասխա-նեց Զիա փաշա:

ԳԼՈՒԽ Ը.

ՍԱԼԻՀԱ ՀԱՆԸՄԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այն ընդարձակ սրահը որ արտասովոր ատեանի մը փոխուած էր չորս ձերբա-կալուածները դատելու համար, Եըլտըզի այն յարկաբաժինին մասը կը կազմէր, որ Ապտիւլ Համիտի բնակութեան յատկաց-ուած էր եւ որ կահաւորուած էր մասնա-ւոր շքեղութեամբ մը: Այս դահլիճը ա-կանաւոր հիւրերու ընդունելութեան կը ծառայէր եւ շատ հազուադէպ պարագա-ներու մէջ կը բացուէր:

Հարցաքննութիւնները այդ սրահին մէջ կատարելու հրաման տրուելուն պէս, փութով պէտք եղած պատրաստութիւն-ները տեսնուեցան: Սենեակին մէկ անկիւ-նը չեզակի մեծ գրասեղան մը բերուեցաւ կիսաբոլորակ ձեւով եւ չուրջը տասներ-կուքի չափ թիկնաթոռներ շարուեցան: Ցետոյ, այդ գրասեղանէն երկու մեթր հեռաւորութեամբ, վարագոյրով ծած-կուած դրան մը քով ուրիշ թաւշապատ աթոռ մը դրուեցաւ, որ պիտի ծառայէր իբրեւ ամբաստանեալներու նստարան:

Վարագոյրով ծածկուած դուռը կը հա-ղորդակցէր սենեակի մը հետ, որմէ ուղ-ղակի Համիտի ննջարաններէն մէկը կ՚եր-թըցուէր, որովհետեւ, ինչպէս յայտնի է, կասկածոտ սուլթանը սովորութիւն չու-նէր միշտ միեւնոյն ննջասենեակին մէջ պառկելու: Այդ դուռը բացուելով, վա-րագոյրին ետեւէն, Ապտիւլ Համիտ կըր-նար, առանց տեսնուելու ամէն բան լսել ու դիտել, որովհետեւ վարագոյրին վրայ մասնաւոր ծակեր ալ բացուած էին: Ե-լեկտրական լոյսերը այնպիսի ձեւով մը յարդարած էին, որ մինչ վարագոյրը մու-թին մէջ կը մնար, ամբաստանեալին ա-թոռն ու գրասեղանը լոյսի մէջ ողողուած էին:

Բոլոր այս մանրամասնութիւնները կա-տարուած էին Ապտիւլ Համիտի հրա-հանգներուն համեմատ:

Ժամը, ըստ Եւրոպացւոց, առտուան երեքն էր երբ դահլիճին աջակողմեան մեծ դուռը բացուեցաւ եւ հետզհետէ ներս մտան Իզզէթ փաշա, Ապտիւլ Ղանի աղա, Բաղըպ փաշա, Գատրի պէյ եւ ոստիկա-նութեան նախարար Շէֆիք փաշա, որ վերջին վայրկեանին Համիտի հրամանով բերուած էր հարցաքննութեան ներկայ գտնուելու համար:

Բոլոր այս մարդիկը, իրենց դժնէ ու մռայլ կերպարանքով, աւելի դահիճնե-րու քան թէ դատաւորներու կը նմանէին եւ յայտնի կը տեսնուէր որ ոչ թէ արդար գործ մը տեսնելու այլ չարաշուք ոճիր մը գործելու կը պատրաստուէին:

Ամէնքն ալ յամր ու միօրինակ գնացքով մը յառաջացան կիսաբոլորակ գրասեղա-նին քով ու բազմեցան թիկնաթոռներուն մէջ: Մէկ քանի թիկնաթոռ պարապ մնա-ցին: Մէջտեղը նախագահի աթոռին վրայ բազմեցաւ Համիտի սիրական քարտուղա-րը Իզզէթ փաշա:

Հազիւ թէ ամէնքը իրենց թիկնաթոռ-ներուն վրայ տեղաւորուած էին, կը-կին բացուեցաւ դահլիճին դուռը, եւ ներս մտաւ Նէճիպ Մէլհամէ փաշան, որ վերջին բոպէին Ապտիւլ Համիտ ղրկած էր, որպէսզի ներկայ ըլլայ հարցաքննու-թեան:

Նէճիպ Մէլհամէ ինքնավստահ քայլով մը եւ թեթեւ հեգնական ժպիտ մը մը թունքներուն վրայ, մօտեցաւ Իզզէթ փա-շայի եւ անոր ականջին քանի մը բառ փսփսաց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(119 – Շար.)

ուցիչ Նովիկի նախագահութեան տակ կազմուեցաւ քննիչ յանձնախումբ մը պաշտօնապէս յետոյ : Մեծ թիւով վկաներ ներկայանալով, ընդարձակ տեղեկագիրներ պատրաստուեցան եւ հաստատուեցաւ թէ Ռուսաստանը կոտորած էին լեհ սպաները :

Գերման բանակները կը նահանջէին՝ երբ Վարշաւա ապստամբեցաւ գրաւման բանակին դէմ : Ռուս բանակները կանգ առին տասը քիլոմեթր հեռուն եւ յառաջացան դէպի մայրաքաղաք՝ երբ Լեհերը զէնքերը վար դրած էին բազմաթիւ կորուստներ տալէ ետք : Մոսկուայի բանաւորներ կը 1920ին մտաւ Լեհաստան ցարական տիրապետութիւնը վերանորոգելու համար, Զօր. Վէկանի հրամատարութեան տակ ղրկուած ֆրանսական ուժեր Լեհաստանէն դուրս վտարեցին համայնավար բանակը :

Վարշաւայի ուսանողներն ալ հրապարակ իջան ազատութիւն պահանջելով : Ոստիկանութիւնը բրտօրէն զսպեց շարժումը, համալսարանը փակուեցաւ, ուսանողներ ձերբակալուեցան, ուսուցիչներ պաշտօնանկ եղան :

Լեհաստանի եկեղեցականութիւնը դատապարտեց ոստիկանութեան բիրտ վարմունքը : Գրութեան մէջ ծիրանաւոր Վիշինսկի եւ եպիսկոպոսներ կը հաստատեն, թէ «ուսանողական շարժումը արտայայտութիւնն է ամէն անոնց, որոնք կը ջանան իմաստ մը տալ մարդկային կեանքին, իմաստ մը՝ կապուած ազատութեան եւ ճշմարտութեան համար պայքարին» :

Եկեղեցականութիւնը կը հրաւիրէր կառավարութիւնը լսելու երիտասարդութեան ձայնը : Տիրող վարչակարգը չի լսեր երիտասարդութեան բողոքը, կ'ամբաստանէ ուսուցիչները որպէս դրդիչ շարժումին : Կուսակցութիւնն ալ երկուքի բաժնուած է, խումբ մը «միջազգայնական» է, ուրեմն սովետասէր, ուրիշ հօսանք մը «ազգայնական», որ նպաստաւոր է ազգային ընկերվարութեան մը ընտեղծումին : Մոքզար, ներքին նախարարը, որ պետ է նաեւ հակասեմական ներշնչումով ազգայնական կազմակերպութեան :

1863 Յունուարին Վարշաւայի ուսանողները ըմբոստացան ռուս վարչութեան դէմ : Գաղտնի կոմիտէ մը, հաստատուած համալսարանին մէջ կը վարէր ըմբոստութիւնը : Լեհերը կը յուսային, թէ արեւմտեան Եւրոպան, որ համակիր էր Լեհաստանի անկախութեան, պիտի օժանդակէր շարժումին : Նափոլէոնի, Փալմերսթընի եւ նոյն իսկ Աւստրիոյ կայսեր դիմումները ապարդիւն մնացին : Ղեկավարներ հրացանազարկ եղան, զանդուածով աքսորուեցան, վանքեր փակուեցան, բիրտ ռուսացումն սկսաւ, հրապարակներու, չուկաներու մէջ արգիլուեցաւ լեհերէնի գործածութիւնը :

Նափոլէոն պաշտպանելով Լեհաստանը՝ դայրացուց Ռուսիան, մինչդեռ Պիսմարք զինուորական համաձայնութիւն կնքած էր Կորչաքովի հետ լեհ ապստամբութեան մը պարագային փոխադարձ օգնութեան : Լեհաստանի մէջ զինուորական հաւաքում կատարելու համար : Պիսմարք կը յաջողէր Ռուսիան սիրաշահիլ, ցարը Նափոլէոնի դէմ դարձնել : Պարտուի համաձայն կարեւոր թուական մըն է Պիսմարք — Կորչաքով համաձայնութեան թուականը՝ գերման միութիւն ստեղծելու համար : Էռկար Քինէ կ'ըսէր «Թան»ի մէջ. «Գերմանիա կանգ պիտի չառնէ, պիտի մեծնայ հետզհետէ եւ մեզի պիտի զգացնէ իր ուժը, պիտի ձգտի մեզ տկարացնելու» : (21 Յուլիս, 1866) :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ԱՆԻԷԹ – ՊՈԼԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կապոյտ Խաչի Անիէթ – Պոլա Քոլոմպի մասնաճիւղը, գեղարուեստական ցերեկոյթ մը կազմակերպած էր, Մայիս 5ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, տեղւոյն քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Ժողովուրդը սպասուածէն աւելի հոծ բազմութեամբ փութացած էր լեցնել հանդիսասրահը :

Օրուան նախագահուհի Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան, հանդէսը բանալով, ընդարձակ ու պատկերալից կերպով ներկայացուց Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, եւ առհասարակ Հ.Օ.Մ.ի ղեկավարութեան տակ գտնուող, բոլոր Խաչերու ըլլան անոնք Օգնութեան թէ Գթութեան, կատարած անգնահատելի դերը, ազգապահպանման ու գթասիրական տեսակէտով :'

Յարգելի նախագահուհին ապա թուեց մի առ մի, գաղթաշխարհի զանազան երկիրներու մէջ, Ամերիկայէն, Լիբանան ու մինչեւ Յունաստան, անոնց կատարած ազգօգուտ ձեռնարկները օգնութեան եւ կրթական մարզերու մէջ :

Հպարտանքով յիշեց որ այս կազմակերպութեան անդամներու թիւը կը հասնի 17 հազարի, որոնք անչահախնդիր ոգիով փարած են գործին :

Սրտագին կոչ ըրաւ հայ մայրերուն ու ծնողքներուն, ուժ տալ հայերէն լեզուի պահպանման, ի սէր հայ ժողովուրդի յարատեւման ու գոյութեան :

Խօսնակի պարտականութիւնը կը կատարէր Տիկին Լիլիան Աբրահամեան :

Խօսք առաւ ընկեր Պ. Զպուքճեան, շնորհաւորեց Անիէթ – Պոլա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը որ առաջին կարգի վրայ կը գտնուի Փարիզեան շրջանին մէջ իր հրապարակային ձեռնարկներով, ու խանդավառութիւն կը ստեղծէ հայ ժողովուրդին մէջ :

Կապոյտ Խաչուհիներու դժուարին պայմաններու մէջ կատարած գոհարերութիւնները մատնանշեց ըսելով թէ անոնք աւելի ոչ թէ խաչուհի այլ խաչակիրներ են, ազգապահպանման ծանր խաչը իրենց ուսերուն շալկած, գործի են լծուած անձնուէր ոգիով :

Ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը :

Ընկեր Օսմանճեանի ղեկավարութեամբ կազմուած թատերախումբի մը կողմէ կատարուեցաւ զաւեշտ մը, մասնակցութեամբ Պ. Պ. Ք. Փիլիպպոսեանի, Ծ. Փափազեանի, Ժան Ժագ Օսմանճեանի եւ Օրիորդներ Ալին Փափազեանի եւ Ասլէթ Պալեանի : Դերակատարները իրենց լաւագոյնը տուին :

Արտասանեց ընկեր Զ. Ղարիպեան, Զարենցէն եւ Ահարոնեանէն իր սովորական ապրումներով :

Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, «Ծիրանի ծառ» եւ «Իմ երգը» մեներգներով իր հաճելի մասնակցութիւնը բերաւ :

Սօսի պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի մեզի տուաւ հրաշալի պարերու փունջ մը, մեծապէս փայլ տալով հանդէսին, նուաղի ընկերակցութեամբ : Եղան խմբական զանազան պարեր, խառն խումբի կողմէ, «Լեռնային պարը» մանչերու կողմէ, «Այգեկութք» աղջիկներու կողմէ : Ժողովուրդի բուռն փափաքին վրայ կրկնուեցան պարերը :

Զուգապար մը կատարուեցաւ Օր. Այլամճեանի եւ Վարուժան Գալֆայեանի կողմէ :

«Սայաթ Նովա» համոյթը, ինչպէս միշտ այս անգամ եւս եկաւ ցոյց տալու իր գնահատելի տաղանդը ընտրուած կտորներու որոնք հայութիւն կը բուրէին :

Օր. Լիտա Սուրէնեան հրաշալի էր իր երեք պարերով : Նմանապէս, Օր. Սիրանոյշ Զօնթուրեան հմայեց ներկաները իր «Իմ Տաւիղ» մեներգով, խոր տպաւորութիւն ձգելով ներկաներուն վրայ :

Աւելորդ պիտի ըլլար ըսել որ բոլոր դերակատարներն ալ անխտիր ծափահարուեցան, ոգեւորութեամբ ներկայ հասարակութեան կողմէ, որու իսկապէս արժանի էին :

Կապոյտ Խաչի Անիէթ – Պոլա Քոլոմպի այս գեղարուեստական ցերեկոյթը իսկապէս հրաշալի էր ու շինիչ, որու համար գնահատանքի արժանի են տեղւոյն վարչութեան անդամ – անդամուհիները, որոնք ջանք չէին խնայած լաւագոյնս կազմակերպելու համար զայն :

Հանդէսը վերջ գտաւ վարչութեան շնորհակալութեան խօսքերով :

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Ապրիլ 15 – 16ին Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ գումարուած է Հայաստանի նկարիչներու Թ. համագումարը :

Համագումարին զեկուցած է նկարիչ Մհեր Աբեղեան, որ նախագահն է նկարիչներու միութեան վարչութեան :

— Հաշուետու ժամանակաշրջանին նկարիչներու տան մէջ եւ այլուր կազմակերպուած են 117 ցուցահանդէսներ : Այցելուներու թիւը եղած է շուրջ մէկ միլիոն :

Նկարիչներու միութեան առաջադրութիւններէն մէկն է՝ հայկական կերպարուեստին ցուցադրումը երկրէն դուրս : Այս տեսակէտէն բաւական լաւ աշխատանք կատարուած է : Հայ նկարիչներու ստեղծագործութիւններուն նուիրուած ցուցահանդէսներ կազմակերպուած են Մոսկուայի, Թիֆլիսի, Լեռնային Ղարաբաղի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Լիբանանի, Անգլիոյ, Գանատայի մէջ եւ այլուր :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը աշխարհաբար լեզուով հրատարակութեան պիտի յանձնէ հայ ժողովուրդի պատմութեան տարբեր էջերուն վերաբերող անմահ ստեղծագործութիւնները Մ. Խորենացիի, Փաւստոս Բուզանդի, Ագաթանգեղոսի եւ Եզնիկ Կողբացիի :

×

Երեւանի «Հայգորգ» ձեռնարկութիւնը Երեւանի 2750ամեակին առթիւ նախագծած է «Էրեբունի» անունով գորգը, որու կեդրոնը կ'երեւի Արգիշտի թագաւորին վահանը, իսկ վահանին շուրջ՝ իրարու հետ կը կռուին վիշապն ու առիւծը :

×

Մայիս 14ին Հունգարիոյ մէջ պիտի սկսի հայկական մշակոյթի տասնօրեակը : Փեշտայի, ինչպէս նաեւ Հունգարիոյ զանազան գլխաւոր քաղաքներուն մէջ տասը օր շարունակ իրենց արուեստը պիտի ցուցադրեն Երեւանի օփերայի եւ բեմապարի, թատրոնի եւ ֆիլհարմոնիայի մենակատարները :

Հունգարական ձայն – պատկերասփիւռը այս առթիւ ճոխ յայտագրով մը պիտի հաղորդէ հայկական երաժշտութիւնը եւ Հայաստանը պատկերացնող փաստանկարներ :

ՁԵՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (186)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Փարիզէն երկու ճեռնածուներ պարոն քաղաքապետէն թոյլտուութիւն առած էին գիւղին մեծ փողոցին մէջ հաստատելու իրենց խրճիթները եւ շրջուն վաճառականներու խումբ մը միեւնոյն թոյլտուութեամբ պզտիկ կրպակներ շինած էին եկեղեցիին հրապարակին վրայ եւ մինչեւ անգամ Պուլանժէի պզտիկ փողոցին մէջ, ուր էր Թէնարտիէ խոհատունը : Այս պատճառաւ պանդոկներու եւ գինետուներու մէջ շատ յաճախորդներ կային, եւ այս պզտիկ ու հանդարտ գիւղը աղմկալի եւ զուարթ կենդանութիւն մը առած էր : Հաւատարիմ պատմիչ ըլլալու համար կը պարտաւորինք մեր կողմէ աւելցնել նաեւ թէ հրապարակին վրայ ի տես դրուած հետաքրքրական իրերուն մէջ գաւազեղ մըն ալ կար, որու մէջ չգիտեմ ուրկէ եկած եւ բզիկ բզիկ հնոտիներ հագած խեղկատակներ 1823ին Մոնֆերմէյի գիւղացիներուն կը ցուցնէին Պրազիլիոյ այն ահարկու անգղերէն մին, որոնց նմանը մեր թագաւորական միւզէին մէջ 1845էն ի վեր կայ միայն եւ որոնք աչքի տեղ եռագոյն ծոպ մը ունէին :

Բնագէտները կարծեմ «քարաքարա փոլիպորուս» կ'անուանեն այս թռչունը, : որ «ափիստ»ներու կարգէն եւ ագռաւներու ընտանիքէն է : Քանի մը պոնափարթեան ծերունի եւ բարեսիրտ զինուորներ, որոնք գիւղին մէջ առանձնական կեանք մը կը վարէին, ջերմեռանդութեամբ այս անասունը տեսնելու կ'երթային :

Ձեռնածուները կը հաւատացնէին թէ եռագոյն ծոպը աննման երեւոյթ մըն է եւ Աստուած յատկապէս իրենց զառազեղին համար ստեղծած էր զայն :

Ծնունդի օրը երեկոյին բազմաթիւ մարդիկ, որոնք սայլորդներ եւ շրջող փերեզակներ էին, Թէնարտիէ խոհատունին ստորին սրահին մէջ սեղան նստած էին եւ չորս կամ հինգ ճրագներու բոլորտիքը գինի կը խմէին : Խոհատունին միւս ամէն սրահներուն պէս այս սրահին մէջ ալ սեղաններ, գինիի անագեայ սափորներ, շիշեր, արբողներ, ծխողներ կային. լոյսը քիչ եւ աղմուկը շատ էր :

Սակայն 1823ի ամաթիւը նշանակելի էր երկու առարկաներով, որոնք այդ ժամանակ քաղքենիներու դասին մէջ խոր նորելուկ ընդունելութիւն կը գտնէր եւ որոնք սեղանին վրայ էին, այսինքն դեղադիտակ մը եւ թիթեղեայ հայելաճրագ մը : Թէնարտուհին ընթրիքին կը հսկէր, որ բոցավառ պատուական կրակի մը վրայ կը խորովէր, իսկ էրիկը հիւրերուն հետ գինի կը խմէր եւ քաղաքականութեան վրայ կը խօսէր :

Քաղաքական խօսակցութիւններէ զատ որոնց գլխաւոր նիւթերն էին Սպանիոյ պատերազմն ու Անկէմի դուքսը, աղմուկին մէջ կը լսուէին նաեւ միջանկեալ խօսքեր որոնք բոլորովին անտեղի էին, ինչպէս են յետագայ խօսքերը :

— Նանթէրի եւ Սիւրէնի այգիները առատ գինի տուին : Ուրկէ որ տասը տակառ առնուիլ կը կարծուէր, տասներկու առնուեցաւ : Խաղողը շատ հիւթ տուաւ հնձանին մէջ.— Բայց պէտք չէր որ խաղողը հասուն ըլլար : — Այդ գիւղերուն մէջ պէտք չէ որ խաղողը հասնելէն ետք այգիները քաղուին, վասնզի գարնան մէջ գինին շուտ կը թանձրանայ : — Բոլորովին թեթե՞ւ է ուրեմն այդ գինին : Այս կողմի գինիներէն աւելի թեթեւ է : Պէտք է որ խաղողը չհասած քաղուի : եւայլն :

Կամ թէ մլաղաց մը կը պոռար.

— Միթէ տոպրակներուն մէջ եղած բաներուն պատասխանատուն մենք ենք : Այս տոպրակներուն մէջ խել մը պզտիկ կուտեր կը գտնենք զոր զատելու համար չենք կրնար ժամանակ անցընել, եւ որոնք հարկաւորապէս երկնաքարերուն տակէն կ'անցնին ցորենի հատերուն հետ. կուտերն են որոմը, «լիւզէթ», արջընդեղ, վիկն, «Կավըրօլ», «կանեփնատ» աղուէսագի եւ խել մը դեղին նիւթեր, հապա ո՞ւր թողունք նաեւ այն կոպիճները, որոնք տեսակ մը ցորեններու, մանաւանդ Պրըթանեէն եկող ցորեններուն հետ մեծ մասամբ խառնուած են :

Չեմ ուզեր Պրըթանիի ցորեն աղալ, ինչպէս որ գերանը երկայնութեամբ սղոցները չեն ուզեր սղոցել, այն գերանները որոնց վրայ բեւեռներ կան : Ալ կրնաք հասկնալ թէ այս պատճառով որքան փոշի կը կազմուի ալիւրին մէջ : Ետքը ալիւրի նկատմամբ գանգատներ կ'ըլլան յանիրաւի. ալիւրին դէչ ըլլալը մեր յանցանքը չէ :

Երկու պատուհանի մէջտեղ սեղանի մը քով հնձող մը նստած էր կալուածատէրի մը հետ. մինչդեռ այս սակարկութիւնը կ'ընէր մարգագետնի վերաբերող աշխատութեան մը համար որ գարնան մէջ պիտի սկսէր :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Պալթաեան եկեղեցիին 50 ֆրանք :

Որբ. Վալանթին եւ Կարապետ Ջամպազճեաններու հոգւոց ի յիշատակ, Տիկին Պ. Ճէրահեան եկեղեցիին 20, ի յիշատակ ողբ. Լ. Ճէրահեանի : Այրի Տիկ. Ա. Էթմէքճեան եւ զաւակներ եկեղեցիին 50, ի յիշատակ ողբ. Յ. Էթմէքճեանի : Տիկին Մ. Պըժեան եկեղեցիին 80, Տիկին Ն. Զատէեան Պօմոնի Ազք. սնտուկին 20: Այրի Տիկ. Գ. Սինանեան եկեղեցիին 50 եւ Ազք. 50: Ողբ. ամուս. Վահրամի ի յիշատակ: Օ. Նուրիճանեան Պօմոնի Ազք. 10: Այրի Տիկին Մ. Տէր–Ներսէսեան, ի յիշատակ ողբ. ամուսնոյն Յակոբի, եկեղեցիին 10եւ Պօմոնի Ազք. 10 : Հ. Պօղոսեան 10ական եկեղեցիին եւ Ազք.: Տէր եւ Տիկին Անդրէասեան Ազք. 10: Պ. Պալեան եւ Եփրեմեան եկեղեցիին 10ական : Վառնաճեան ընտանիք ողբ. Անդրանիկի եւ բանաստեղծ Ահարոնի հոգեհանգ. առթիւ եկեղեցիին 30: Նոյն առթիւ, Մկրեան ընտանիք եկեղեցիին 10: Տէր եւ Տիկին Լուսարարեան եկեղեցիին 20: Տիկին Ա. Տ. Գէորգեան եկեղեցիին 10: Թարուեանի հոգհանգ. առթիւ, Յ. Օհանեան, եկեղեցիին 10: Այրի Տիկին Ն. Խաչատուրեան, իր ողբ. ամուս. Միհրանի հոգեհ. առթիւ, եկեղեցիին 50, Պօմոնի Կապ. Խաչին 50, Յառաջի բարգաւաճման 50 եւ Հայ – Բոյժին 50: Այս առթիւ Մարեան ընտանիք եկեղեցիին եւ Կապ. Խաչին 10ական, Ժ. Մկրտիչեան եկեղեցիին 10: Տիկ. Ա. Տ. Յովհաննէսեան եկեղեցիին 10: Գ. Տէմիրճեան եկեղեցիին 10, Բարեպաշտ Տիկին մը եկեղեցիին 30, Բժիշկ Մ. Քէչեանի հոգեհ. առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ն. Քէչեան կը նուիրեն «Օժանդակ Տիկնանց Մարմինին 100 եւ Մարսէյլի Կապ. Խաչին հարիւր : Այս առթիւ Տիկ. Է. Վառնաճեան եկեղեցիին քսան, Օժ. Տիկ. մարմինը, Պօմոնի Կապ. Խաչին 10:

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախմբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր : Ֆապրը Կուլի ծառաստանին մէջ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 30, Կիրակի:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի «Օր»ը Մայիս 5 Կիրակի, Ազգ. Տան սրահը :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 20 Յունիս, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի նուագախումբին :

×

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի մէջ Հոկտեմբեր 13ին, Կիրակի, Միւթիւալիթէի սրահը : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան խնջոյք – ճաշը, Մայրերու Օրուան առթիւ, Յունիս 9, Կիրակի ժամը 13,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը պատրաստէ տօնակատարելու Վասպուրականի Ցաղթական Դիւցազնամարտի 53րդ տարեդարձը : Մեծ պատրաստութեամբ: 19, ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

Grande Surprise-Partie

Կազմակերպուած Հաճնոյ Հայր. Միութեան երիտասարդացի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ Փարիզ (9): Հաճելի անակնկալներ, հայկական նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ :

Attractions - Ambiance Jeunesse

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու հոգինոց ընտանիքի մը համար միջին տարիքի կին մը կը փնտռուի, որ նաեւ ճաշ պատրաստէ : Առանձին սենեակ եւ լաւ վարձատրութիւն : Դիմել.

Ets. BERLUC
226, Rue St. Denis, Paris
CEN. 54-48

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լեւոն Եսայեան, ծնած Խարբերդ (1903–50ի տարիները), կնոջը անունը՝ Շուշանիկ (ծնեալ Զօրունեան) զաւակները՝ Էտիկ եւ Ռուզաննա : Զինքը կը փնտռէ իր աղջիկը :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ին :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ
ԵՒ
ԱՊՐԻԼ 11 – 24, 1915

Հեղինակ
ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ – Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Տէրիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont
92 — ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՊԵԼԺԻԱ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱ

Լիւքս օթոքառով
ՉՈՐՍ ՕՐ ՄԱՅԻՍ 23էն 26

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Համբարձում) առաւօտ ժամը 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Լէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ կամ 8·15ին Կառ տիւ Նորի առջեւ :

Մեկնում ժամը 8·30ին: Ցերեկին ճաշ Ալէն : Ժամանում Պրիւսէլ, Պանդոկ Շեռս: Քաղաքի այցելութիւն եւ իրիկուան ճաշը պանդոկը :

ՄԱՅԻՍ 24 մեկնում դէպի Հոլանտա Անվէրսի ճամբով: Քաղաքի եւ Նաւահանգիստի այցելութիւն : Ցերէկուան ճաշ: Ժամանում Պրետա, իրիկուան ճաշը պանդոկը (առաջնակարգ) :

ՄԱՅԻՍ 25 մեկնում դէպի Ամսթերտամ, Պուա Լը Տիւքի եւ Ութրեխթի ճամբով : Ժամանում «Հիւսիսի Վենետիկը», քաղաքին այցելութիւն զանազան պտոյտներ դէպի Շեվենինկըն, Լա Հէ : Վերադարձ Պրետա: Ճաշ, իրիկուն՝ ազատ :

ՄԱՅԻՍ 26, մեկնում դէպի Փարիզ Մալինի եւ Լուվէնի (ճաշ) ճամբով : Ապա Ուաթերլօ, այցելութիւն եւ ժամանում Փարիզ ժամը 20ի տարիները :

Մասնակցութիւն 175 ֆրանք :

Արձանագրութեան առեն կանխավճար՝ 50 ֆրանք :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Չմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը Վօյաժ օտարներուն համար :

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre cotisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Կիրակի, Մայիս 26, ժամը 20·30ին
SALLE PLEYEL

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Կիրակի առաւօտ, Մայիս 26

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
Շաբաթ իրիկուն Մայիս 25, Ազգ. Տան սրահը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 25ին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Կիրակի (Մայիս 26) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յունիս 2ին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 16ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ մէջ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիներու կողմէ :

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 17ին, Salle Paroissiale, 69, Av. Henri-Barbusse
95 - ARNOUVILLE-LES GONESSE

Կը ներկայացուի «ՉԱՐԻՆ ՎԵՐՋ»ը, երգախառն օփէրէթ Ռ. Մելիքեանի :

Ֆրանսերէն կատակերգութիւն մը եւ «ԴԷՊԻ ԱՂԲԻՒՐԸ ԼՈՅՍԻՆ» Դ. Վարուժանի :

Գին 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Նոր Հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին: Ներկայ կ[illegible] Շրջ– Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպ մասնաճիւղի ժողովը այս Երկուշաբթի ժամը 5էն 7, Լուի Ժէ. սրճարանը :

ՀԱՄԱԽՄԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, Մայիս 11, երեկոյեան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ՝ Տեղւոյն վրայ ընթերցիկ հարցեր, շատ կարեւոր է: Բոլոր անդամներու ուշադրութեան՝ վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս ամավերջին կարեւոր ժողովին :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	**10 Ֆ.**	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ Յշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 11 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 11 MAI 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11209 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.209

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կարլ Մարքսի ծննդեան 150ամեակը տօնուեցաւ Խորհրդային Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու մէջ, ուր պաշտամունքի առարկայ է գիտական ընկերվարութեան հիմնադիրը :

Երեւանի ձայնասփիւռն ալ, հետեւելով միւսներու օրինակին, Ապրիլ 29ի կիրակի առտուն Սփիւռքի Հայութեան ներկայացուց «մատերիալիզմ»ի տեսաբանն ու անոր վարդապետութիւնը, որմէ ետք ոգեկոչեց Մեծ Եղեռնի 53րդ տարեդարձը :

Համայնավար միւս թերթերուն պէս «Սով. Հայաստան» եւս երկար յօդուածներ հրատարակեց Մարքս – Էնգէլս – Լենին երրորդութեան մասին :

«Մարքսիզմ – լենինիզմ»ի վրայ մասնաւոր շեշտ մը կը դրուի վերջերս խորհրդային մականին ենթակայ երկիրներու մէջ: Բոլշեւիկ տեսաբաններ կը ճըգնին փաստել թէ հարիւր քսան տարի ետքն ալ «կոմունիստական մանիֆեստ»ը չէ հինցած եւ կը պահէ իր արժէքը :

Այս ճիգը մանաւանդ անոր համար, որ հերձուածներ ծայր տուած են բազմաթիւ երկիրներու մէջ, ուր Կարլ Մարքսի տեսութիւններն ու վարդապետութիւնը ուղղափառ եւ անսխալական էին նկատուած :

Մոսկուան շատոնց դադրած է հանդիսանալէ ընկերվարութեան համաշխարհային կեդրոնը, որուն «ուքազ»ները պարտադիր էին բոլոր երկիրներու համայնավար կուսակցութեանց համար :

Եուկոսլաւիայէն ու փոքրիկ Ալպանիայէն ետք հսկայ Չինաստանը «ազատութիւն ընտրեց» : Մաօ Ցէ Թունկ հրապարակ իջաւ իբրեւ իսկական ուղղափառ մարքսական, ամբաստանելով Կրեմլինը, որ շեղած է ընկերվարութեան շիտակ ուղիէն, թեքած է դէպի աջ եւ ընդգրկած՝ դրամատիրական երկիրներու հետ խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւնը :

Ռումանիա, Քուպա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, ինչպէս նաեւ լատինական Ամերիկայի համայնավար կազմակերպութիւնները շեշտուած կերպով կեդրոնախոյս ձգտումներ ցոյց տուին վերջերս :

Մոսկուա լրջօրէն մտահոգուած է Չեխոսլովաքիոյ պարագայով, անոր աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ, իբրեւ սահմանակից Գերմանիոյ : Չուզեր թոյլ տալ, որ անիկա հեռանայ իր շրջագիծէն, մօտենալով արեւմտեան ճակատին:

Փրակայի կուսակցական եւ պետական կեանքին մէջ վերջերս առաջ եկած խոր յեղաշրջումները, դէպի ազատականացում ու ապակեդրոնացում առնուած քայլեր ներելի եւ հանդուրժելի չեն Կրեմլինի վարիչներուն համար :

Շատ բան փոխուած է 1956էն ի վեր : Մոսկուա այլեւս չի համարձակիր կարմիր բանակը ղրկել Փրակա, ինչպէս ղրկած էր Փեշտ՝ տասներկու տարի առաջ:

Կ'ուզէ սիրաշահիլ Չեխոսլովաքիոյ նոր վարիչները, տնտեսական լայն աջակցութեան խոստումներ շռայլելով անոնց :

Փրակայի պատասխանատու դէմքերը անձամբ գացին Մոսկուա, հաւաստելու համար Կրեմլինի շէֆերուն թէ՝ Չեխոսլովաքիա հաւատարիմ կը մնայ մարքս-լենինեան եւ պրոլետարական միջազգայնականութեան սկզբունքներուն եւ ամէն կերպով պիտի ջանայ ամրապնդել համաշխարհային համայնավարութեան միասնականութիւնն ու համերաշխութիւնը :

Պաշտօնական զեկոյցէն կը հասկցուի

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՍԵՄԻՆ

ՆՄԲ.— Նիւ Եորք Հերըլտի մէջ, ամերիկացի լրագրող Սթանլէ Քարնօյ այսպէս կը տեսնէ Վիէթնամցիներու եւ Ամերիկացիներու խօսակցութիւնները, որոնք Ուրբաթ օր բացուեցան :

Համայնավար Վիէթնամցիները սկսան խօսակցութիւնները Ամերիկացիներուն հետ Փարիզի մէջ : Միեւնոյն ատեն անցեալի փորձերը կը մտատանջէ զիրենք : Արդարեւ, վերջին երկու տասնամեակներուն, այն ինչ որ շահած են կռուի դաշտին վրայ, կորսնցուցած են բանակցութիւններու ընթացքին: Ապահովաբար այս պատճառով էր, որ ընթացք չտուին բանակցութիւններ կատարելու մասին եղած հրաւէրներուն՝ աւելի պատեհ առիթներուն : Միեւնոյն պատճառով, ապահովաբար, բանակցութիւններու ընթացքին թերահաւատ, կասկածամիտ եւ յամառ ըլլան :

Ահա թէ ինչու կը կարծուի, թէ բանակցութիւնները երկար պիտի տեւեն եւ համայնավարները բանակցելով հանդերձ պիտի շարունակեն կռուիլ :

Հիւս. Վիէթնամցիներու անվստահութեան տրամադրութիւնը կը բխի այն իրողութենէն, թէ անցեալին խաբուած են իրենց թշնամիներէն եւ բարեկամներէն հաւասարապէս : Որոշ իմաստով այս յուսախաբութիւնը կը համապատասխանէ իրականութեան, հետեւաբար արդարանալի է :

Աչք մը նետելով իրենց պայքարի տարիներուն վրայ, Հօ Ճի Մին եւ իր զինակիցները կրնան իրաւամբ նկատել, որ այս կամ այն ձեւով խաբուած են Ֆրանսացիներէն, Անգլիացիներէն, Ռուսներէն եւ Համայնավար Չինաստանէն :

Թէեւ յետագային տը Կոլ դատապարտեց Ամերիկայի միջամտութիւնը Վիէթնամի մէջ, այսուհանդերձ, Ֆրանսայի այժմու նախագահը մասամբ պատասխանատու է Հնդկաչինի երկարատեւ եւ մեծածախս պատերազմին, որ պատճառ դարձաւ ազգայնական Վիէթնամցիներուն արդար դժգոհանքին եւ համայնավարներու զօրացման :

Արդարեւ, 1943 Դեկտեմբերին, երբ առաջնորդն էր Ազատ Ֆրանսայի ուժերուն, Զօր. տը Կոլ ըսաւ, թէ Ֆրանսայի համար «անհրաժեշտ» էր Հնդկաչինը: Յետ-

պատերազմեան ֆրանսական կառավարութիւնը հետեւեցաւ այս քաղաքականութեան՝ պատճառ դառնալով, որ Վիէթնամի անկախութիւնը խաղաղ բնաշրջումով մը ստեղծելու պատեհ առիթներ կորսուին ընդմիշտ :

Ֆրանսական կառավարութեան հարցերէն մէկն էր իր անկարողութիւնը կամ չկամութիւնը ղեկավարելու իր պաշտօնատարները եւ բանակը Վիէթնամի մէջ : 1946 Յունիսին, օրինակ, երբ Հօ Ճի Մին կը պատրաստուէր Ֆոնթենպլոյի մէջ հանդիպում մը ունենալու ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ, Հնդկաչինի Ֆրանսայի կառավարիչը ինքնագլուխ հռչակեց կազմութիւնը առանձին պետութեան մը այժմու Մեքոնք գետաբերանի (Տելթա) շրջանին մէջ:

Ֆոնթենպլոյի խօսակցութիւնները ձախողեցան եւ, տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ղեկավար Մորիս Թորէզն էր, որ իբրեւ պատուիրակ Ֆրանսայի վարչապետին ստորագրեց այն հրամանագիրը, որով կը հրահանգուէր զինուորական միջոցներ ձեռք առնել համայնավար Վիէթ Մինի դէմ: Զըրչիլեան ոճով մը Թորէզ յայտարարեց, թէ ինք «նպատակ չունի հաշուեյարդարի ենթարկելու Ֆրանսայի ներկայութիւնը Հնդկաչինի մէջ»:

Ֆրանսացի համայնավարներու այս քաղաքականութեան ետեւ, անշուշտ, կար խորհրդային շահը՝ Ֆրանսայի վրայ տարածել Մոսկուայի ազդեցութիւնը՝ Վիէթնամցի համայնավարները զոհելու գինով իսկ :

Մոսկուա 1950 Յունուարին միայն ճանչցաւ Հօ Ճի Մինի կառավարութիւնը: Այսինքն այս վերջինոյն Ֆրանսայէն անջատուելու եւ երկիրը անկախ հռչակելու յայտարարութենէն չորս տարի ետք միայն : Այս քայլը առաւ Քորէայի պատերազմի ընթացքին, երբ Խորհ. Միութիւնը միջամուխ եղաւ հիւսիսային Ասիոյ իրադարձութիւններուն եւ, մանաւանդ, երբ նըկատեց կարեւորութիւնը ասիացի համայնավարներուն :

Սթալինի մահէն ետք, Մոսկուայի շահադրութեան գօտին վերստին Եւրոպան դարձաւ : 1954ի Ժընեւի համագումարին, Մոլոթով գործարկի մտաւ Ֆրանսայի վարչապետ Մենտէս – Ֆրանսի հետ՝ ի հեճուկս վիէթնամցի համայնավարներուն :

Հաւաստի աղբիւրներու համաձայն, Մոլոթով մեծ ճնշում բանեցուց Վիէթ Մինի ղեկավարներուն վրայ, որպէսզի ընդունին 17րդ զուգահեռականի բաժանումը, պարագայ մը, որ չէր համապատասխաներ պատերազմի դաշտին վրայ իրենց ունեցած գերակշիռ դիրքին : Անոր փոխարէն, առաւելաբար Մենտէս–Ֆրանսի ջանքերուն շնորհիւ Ֆրանսա վեթոյի ենթարկեց «Եւրոպական պաշտպանողական հաւաքականութեան» ծրագիրը, որով Գերմանիա հնարաւորութիւն պիտի ունենար վերազինուելու :

Մենտէս – Ֆրանսի ջանքերուն շնորհիւ էր, նոյնպէս, որ Ճու Էն Լայ, որ նոյն օրերուն Ժընեւ կը գտնուէր, հրաժարեցաւ զօրավիգ կենալէ Վիէթ Մինի քաղաքական եւ հողային պահանջներուն :

Վիէթնամցի համայնավարները եթէ իրենց յոյսը Ժընեւի մէջ դրած էին կազմակերպուելիք ընդհ. ընտրութեանց վրայ՝ տիրանալու համար իշխանութեան, կրկին յուսախաբ եղան, այս անգամ խաբուելով Ռուսերէն :

1956 Յուլիսի ընտրութեան վերջին ժամկէտը եկաւ եւ անցաւ, ու Մոսկուա ոչ մէկ բողոք ներկայացուց ընտրութիւնները տեղի չունեցած ըլլալուն համար:

Թ. Ա. Թ.

սակայն, որ խօսակցութիւնները ջերմ մթնոլորտի մէջ տեղի չեն ունեցած : Ռուսներ են մասնագէտներու միջոցաւ քննել երկու երկիրներու տնտեսական գործակցութեան առաջարկները :

Չեխ վարիչներու մեկնումէն քանի մը ժամ ետք՝ Սուսլով, բոլշեւիկ տեսաբանը՝ ճառ մը խօսելով Մարքսի ծննդեան 150ամեակին առթիւ, խստիւ քննադատած է բոլոր անոնք, որ կը շեղին անոր գաղափարականէն :

Միայն Մաօ Ցէ Թունկի անունն է տըուած, սակայն շատ թափանցիկ է եղած իր ազդարարութիւնը՝ ուղղուած Չեխոսլովաքիոյ, Ռումանիոյ, Քուպայի եւ միւսներուն դէմ :

Խոստացուած գումարը տալէ առաջ, Մոսկուա պիտի սպասէ Փրակայի իշխանութեանց բռնելիք դիրքին :

Տարակոյս չկայ, որ Սուսլովի ազդարարութիւնը իր խոր անդրադարձը պիտի ունենայ Չեխոսլովաքիոյ մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՐՊՈՆԸ ՓԱԿ ԿԸ ՄՆԱՅ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՆ ԱԼ ՏԵՂԻ ՉԵՆ ՏԱՐ

Հինգշաբթի օր, չորսեւկէս ժամը տեւող խորհրդակցութենէ մը ետք, Փարիզի համալսարանի տեսուչը եւ երեսփոխանները կը հաղորդէին թէ վարչական պատճառներով դասընթացքները պիտի վերսկսին մաս առ մաս : Նոյն օրը եւ յաջորդ օրը փակ կը մնար Սորպոնը եւ ոստիկանական ուժերն ալ չէին քաշուիր : Ուրբաթ օր կը բացուէր Նանթեռը, բայց դասերը չէին վերսկսեր : Արդարեւ ուսանողները եւ փրոֆէսէօրներու անոնք ալ անոր միացած կը շարունակեն գործադուլը : Քոհն – Պէնտիթ ալ յայտարարած էր Հինգշաբթի իրիկուն թէ ոչ մէկ դաս կըրնայ վերսկսիլ, ցորչափ մէկ ուսանող բանտարկուած մնայ :

Հինգշաբթի երեկոյեան դէմ, Սորպոնի դիմաց հաւաքուած ուսանողներու առջեւ, Ժաք Սովաժօ, փոխ – նախագահ Ուսանողներու Ազգ. Միութեան կը յայտնէր թէ տեսուչին կարգադրած զեկոյցը բան չի փոխեր իրենց դիրքէն եւ կը պահեն անսահման ժամանակի համար գործադուլի հրահանգը : Այս հաւաքոյթին երկու վըտէրներ էին՝ Առակոն եւ Քոհն – Պէնտիթ: Համայնավար բանաստեղծը, անդամ Կուքուրի ակադեմիային, կը յայտարարէր.— Հոս եմ, վասնզի երիտասարդութեան յաղթանակին կողմնակից եմ եւ որովհետեւ կը մաղթեմ որ որքան կարելի է շատ դաշնակից գտնէք »:

Ցուցարարները պոռալով կը պահանջեն որ Առակոն «բացատրութիւն» տայ Իւմանիթէի հրատարակած յօդուածներուն մասին :

Իրիկունը Միւթիւալիթէի մէջ նոր հանրաժողով մը կ'ըլլար, որու կը մասնակցէին նաեւ Գերմանիայէն, Իտալիայէն եկած ուսանողներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՐԲԱԹ առաւօտ բոլորովին անակընկալ կերպով Սայկոնի կռիւները կը դադրէին, մինչ Փարիզի մէջ նոյն օրը, կէսօրէ ետք կը սկսէին Ամերիկացիներուն եւ հիւսային Վիէթնամցիները խօսակցութիւնները : Հանոյի պատուիրակը կը յայտնէր թէ նախ եւ առաջ պիտի խօսին ռմբակոծումներու առանց պայմանի դադրեցման մասին :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ հասած Ռօյթէր եւ Աէֆ Փէ հեռագիրներու համաձայն Լեհաստանի խորհրդային զօրքը, որ չէխ սահմանին մօտ կը մնար, շարժման մէջ էր արեւելքէն արեւմուտք :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ սրտի փոխարկման նոր գործողութիւն մը կատարուած է Մոնփելիէի մէջ : Բժիշկները շատ մանրամասնութիւն չեն տար հիւանդին վիճակին մասին, որ 48 ժամ ետք դեռ ինքզինքին չէր եկած :65 տարեկան մարդ մըն էր : Գործողութիւնը կատարած է Փրոֆ. Նէկրը : Տուողն էր 35տարեկան մարդ մը, որ զոհ գացած էր աշխատանքի արկածի մը եւ գլուխը՝ ջախջախուած էր :

ՓՈՄՓԻՏՈՒ Փարիզ կը վերադառնայ Շաբաթ օր, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի իր ճամբորդութենէն ետք :

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29ին, ժամը 21ին Երեւանի երկրաշարժի կայանը արձանագրած է շարժ մը՝ չորս բալ ուժգնութեամբ :

«ԵՒ ԿԵԱՆՔ ԱՆՁԱՆՑ ՄԵՐՈՑ»...

Պոլսոյ Ղալաթիոյ եկեղեցիի դպրաց դասը Կեդրոնական վարժարանի ձայնեղ աշակերտներէ եւ այլ երաժշտասէր երի – տասարդներէ կազմուած ներկայանալի երգչախումբ մը եղած է միշտ: Պոլսոյ մէջ պատարագի բազմաձայն երգեցողու – թեան նախակարապետը կը սեպուի: Այս երգչախումբը առաջին անգամ ըլլալով, երգած է Չիլինկիրեանի եռաձայն պա – տարագը, նմանապէս՝ Եկմալեանի քառա – ձայն պատարագը: Դարձեալ առաջին ան – գամ ըլլալով, երգած է մայեսթրօ Լուկաս Մանասի եւրոպական դասական ոճով ու ճաշակով պատրաստած բազմաձայն պա – տարագը:

« Ղալաթիոյ դպրաց դաս » անունը կը – րող այս երգչախումբի տղաքն էին, որ Ղալաթիոյ եկեղեցիին մէջ Կոմիտաս վար – դապետը առաջին անգամ տեսան եւ լսե – ցին 1910ի ամառը: Նոյն տարին, երբ Կո – միտաս վարդապետ որոշեց Պոլիս մնալ, երգչախումբին տղաքն էին, որ կազմեցին կորիզը « Հայ գուսան » մեծ երգչախում – բին եւ առաջին օրէն սկսեալ մշտապէս զօրավիգ կանգնեցան Կոմիտաս վարդա – պետի աշխատանքին: Իրենց խնդրանքին վրայ, Կոմիտաս վարդապետ մեծ խան – դավառութեամբ սկսաւ պատարագի եր – գեցողութիւնները շարադրել: Ցերեկը գիշերին խառնելով, փոքրիկ երգեհոնին առաջ գլուխը ծռած, մոմի մը պլպլացող լոյսին տակ, ան գրեց ու ջնջեց, մինչեւ որ լսեց հինաւուրց այս երգերուն մէջ իր որոնած հնաւանդ ձայները...

Նոյնքան խանդավառ իր աշակերտնե – րը՝ թիւով 25 – 30, ամէն շաբաթ հեւ ի հեւ կ'աճապարէին հասնիլ Ղալաթիոյ ե – կեղեցիին յարակից մէկ սենեակը, սեր – տելու եւ լսել ջանալու այս պարզ եղա – նակներուն մէջ թաքնուած ձայներու ըղ – մայլելի ներդաշնակութիւնը: Երբեմն, շաբթու մէջ ալ սաները եւ աշակերտնե – րէն ոմանք կը հաւաքուէին Կոմիտաս վարդապետի տունը եւ նոյն օրը պատ – րաստուած սեւագրութիւններուն վրայ երգի փորձեր կը կատարէին: Այս սեւա – գրութիւնները յաճախ աւելի քան մէկ շարադրական փոփոխակներ կ'ունենային, որ կ'երգուէին մէկը միւսին ետեւէն, վարդապետին տուած ցուցմունքներուն համաձայն: Սեւագրուած այս նօթաները երբեմն այնպիսի գեղեցիկ ու եթերային հնչիւններու կը վերածուէին, որ սենեա – կը կ'ողողուէր ծափով ու ցնծութեամբ:

Այսպէս, երկու կամ երեք ամսուան մէջ պատարագը իր ամբողջութեամբ վերծան – ուած էր արդէն:

Կիրակնօրեայ արարողութիւններէ ետք էր, որ Կեդրոնական վարժարանի ամփի – թատրոնի մէջ վերջին փորձը տեղի պիտի ունենար: Այդ առթիւ կէսօրուան ճաշ մը պատրաստուած էր... «ուտելիքով ու խմելիքով »:

Վերջաւորութեան մօտ, սակայն, մինչ մեներգիչին ձայնը հանդարտօրէն կը տա – րածուէր՝ խումբը սայթաքեցաւ ձայնե – րու յաջորդական ալիքներու մէջ:

— Ի՞նչ է պատահել... գինո՞վ էք, — հարցուց Կոմիտաս վարդապետ: Կոմի – տաս վարդապետ տղոց դէմքերուն շեշ – տակի նայելով, կարծես թէ ամէն բան կարդացած էր... եսկոյն շրթունքները մէկ կողմ ծռած եւ գլուխը ետ ու յառաջ ճօճօրցնելով՝ կատակեց. «Մի քանի վայրկեան հանգիստ... գլուխներու հան – դարտութեան համար»: Այս ճօճօրալը ինքնին բաւական էր բոլոր թմրած գլուխ – ները խելքի բերելու: Ծիծաղ ու ոգեւո – րութիւն տիրեց սրահին մէջ:

Փոքրիկ դադարէ մը ետք մթնոլորտը փոխուած էր արդէն: Զգաստութիւնը տի – րական էր, երբ Կոմիտաս վարդապետ դարձեալ կատակով կ'ըսէր. «Սկսինք... Սկիզբէն մինչեւ վերջը, մէկ շունչով, հասկցա՞ք »:

... Եւ խումբը սկսաւ...

Ողեղեղումը կատարեալ ըլլալու էր, քանի որ ամէն ձայն ու խազ հեշտու – թեամբ կը սահէր: Ամէն ինչ վեհաշունչ հանդարտութեամբ կը յորդէր: Ձայնե – րու անընդհատ թաւալումներով ու հիա – ցական յափշտակութեամբ կարծես օրհ – նութիւն կը բաշխուէր: Այս խորհրդաւոր պահուն Կոմիտասի աննման մեներգիչին՝ Հայկին ձայնը կարծես հրեղէն ամպերու մէջէն կը ղօղար. «Եւ Կեանք...»:

Հառաչանքի այս անհեղ փոթորկումի պայթիւնը օդաղ – օղակ փշրուելով, խա – ղաղութեամբ կը սահէր իր ափերուն վը – րայ:

Ծափերու յանկարծական հեղեղ մը եւ ապա՝ արեւ ու պայծառութիւն...

Կոմիտաս վարդապետ իրաւ պչնոլցած էր երջանկութեամբ:

Այս հինաւուրց երգերու պատարագը՝ Կոմիտասի հրաշափառ շունչով օծան – ուած, մատուցուեցաւ Ղալաթիոյ եկեղե – ցիի հնարոյր կամարներուն տակ, առա – ջին անգամ ըլլալով:

Յաջորդ Շաբաթ օրը երգչախումբը դարձեալ հաւաքուած էր պատարագի եր – գերուն մէկ քանի փոփոխութիւնները սերտելու համար:

Խանդավառութեամբ անցաւ այս երգե – ցողութիւնն ալ, մինչ մութը կոխած էր, եւ ամէն ոք կ'աճապարէր իր տեղը հաս – նիլ: Զինուորը՝ առանց հրամանի իր փախուստը յայտնի չընելու համար: Հե – ռաւոր արուարձաններէն եկողները՝ վեր – ջին շոգենաւը չփախցնելու համար: Իսկ անոնք, որ Բերայի կողմերը կը բնակէին, վարդապետին շուրջ բոլորուած, խօսելով ու խնդալով կը բարձրանային Ղալաթիոյ զառիվերէն, դէպի Բերա եւ Բանկալթի:

Այդ Շաբաթ իրիկունն էր, որ Կոմիտաս վարդապետ իր աշակերտներուն «Բարի գիշեր» կը մաղթէր եւ գոհունակ ու եր – ջանիկ՝ իր տունէն ներս կը մտնէր...

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՊՐԻԼ 24 Ը ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Եղեռնի 53րդ տարեդարձը Ապրիլ 28ի Կիրակին արժանավայել կեր – պով ոգեկոչուեցաւ Միլանոյի մէջ՝ նա – խաձեռնութեամբ Իտալիոյ Հայոց կոմի – տէին եւ մասնակցութեամբ քաղաքիս բո – լոր քոյր կազմակերպութիւններուն: Այս տարի հանդէսը բացառիկ շուք մը կը ստանար ներկայութեամբը ծանօթ հայա – սէր՝ եւ գերման կայսերական բանակի նախկին սպայ՝ Տոքթ. Արմէն Վէկնէրի, որ հակառակ իր աւելի քան ութսունամ – եայ տարիքին, հաճոյքով ընդառաջած էր Իտալահայ կոմիտէի հրաւէրին, իր մաս – նակցութիւնը եւ ականատեսի վկայութիւ – նը բերելու յուշատօնին:

Հանդիսութիւններու շարքը սկսաւ առա – ւօտուն «Բառասուն Մանկանց» եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած եպիսկոպոսական հան – դիսաւոր հոգեհանգստեան պատարագով զոր մատոյց զաղութիս հոգեւոր հովիւ Զգօն Եպիսկոպոս որ խօսեցաւ օրուան պատշաճ քարոզ մը: Եկեղեցին լեցուն էր բացի Միլանոյէն, նաեւ մօտակայ ձեռ – վայրէն, Բարմայէն եկած հայրենակիցնե – րու հոծ բազմութեամբ որ փութացած էր իր յարգանքի տուրքը բերելու մեր նա – հատակներու խնկելի յիշատակին:

Կէսօրէն ետք ժամը 5.30ին Հայ տան մէջ տեղի ունեցաւ յիշատակի հանդէսը: Ընդարձակ սրահը ամբողջութեամբ լեց – ուած էր նոյն հաւատաւոր հասարակու – թեամբ որ հետաքրքիր էր տեսնելու եւ լսելու օրուան բացառիկ հիւրը: Տոքթ. Արմէն Վէկնէր, առաջին աշխարհամար – տին որպէս հիւանդապահ սպայ ծառայած է գերման կայսերական բանակի կ. Աս – իի սպասարկութեան մէջ, արեւելեան ճա – կատին վրայ: Իր այդ պաշտօնին բեր – մամբ ականատես վկայ եղած է Թրքա – կան խժդժութիւններուն եւ զանգուածա – յին ջարդերուն զորս հնարաւորութեան չափով կարողացած է լուսանկարել: Այդ լուսանկարները այսօր կը հանդիսանան հաղուագիւտ փաստաթղթեր Թրքական վայրագութիւններուն: Պատերազմի ա – ւարտին Գերմանիա վերադառնալով նը – ուիրուած է հայկական ցեղասպանութեան եւ Հայոց արդար փրաւունքները համաշ – խարհային հանրային կարծիքին եւ խըղ – ճին ծանօթացնելու ապերախտ բայց ար – բաղան աշխատանքին, թերթերու մէջ յօդուածներով եւ դասախօսութիւններով: Ընտանիք կազմելով, իր անդրանիկ աղ – ջըկան անունը դրած է «Անոյշ» ի յար – գանս այն ժողովուրդին որու զոհողութե – յին եւ ապա յարութեան ներկայ եղած է: Հիթլերական կառավարութեան իշխանու – թեան գլուխ անցնելէ ետք, իր ազատա – միտ գաղափարներու եւ հալածուած ազ – գերու՝ Հայերու եւ Հրեաներու պաշտպա – նութեան ի նպաստ տարած աշխատանք – ներու համար ենթարկուած է հետապնդ – ումներու, որոնց պատճառաւ ստիպուած է թողուլ Գերմանիան եւ ապաստանիլ նախ Զուիցերիա՝ ապա Իտալիա, ուր կ'ապրի Հռոմ քաղաքին մէջ:

Օրուան նախագահ Պ. Ստեփան Սրապ – եան մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգանքի հրաւիրեց ներկաները, ապա իր բացման խօսքին մէջ ներկայ հասարակութեան ներկայացուց Տոքթ. Արմէն Վէկնէրը որ կը պատկանի Հայութեան անկեղծ եւ ան – շահախնդիր բարեկամներու փաղանգին ինչպիսիք եղած են Տոքթ. Լէփսիուս, Նանսէն, Մօրկընթաու եւ Ֆրանց Վէր – ֆէլ, որոնք միջազգային խղճմտանքի առջեւ պաշտպանած են Հայոց արդար ի – րաւունքները: Աւելցուց նաեւ որ Տոքթ. Վէկնէր եղած է ամենակարեւոր պաշտ – պան վկաներէն մին, ջարդարար Թալէ – թի ահաբեկիչ ազգային հերոս Սողոմոն Թէհլիրեանի դատավարութեան, նպաս – տելով արդարութեան յաղթանակին, եւ եզրակացուց թէ՝ մենք համբերութեամբ եւ յարատեւութեամբ պիտի պայքարինք արժեցնելու համար մեր իրաւունքները միջազգային ատեաններու վրայ, մինչեւ որ կարենանք մեր սահմաններուն մէջ

Մ. ԹՈՒՄԱՃԵԱՆ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Իզզէթ խսկոյն ոտքի ելաւ եւ փութկոտ ձեւով մը եւ բարձրաձայն ըսաւ.

— Փաշա էֆէնտի, կը խնդրեմ հաճե – ցէք նստիլ:

Նէճիպ Մէհամէ բոլորակ սեղանին ծայրը պարապ թիկնաթոռի մը մէջ տե – ղաւորուեցաւ:

Նոյն միջոցին վարագոյրը, որուն մօտ դրուած էր ամբաստանեալներուն յատ – կացուած թաւշապատ աթոռը, թեթեւ մը սարսռաց: Ապտիւլ Համիտ եկած էր իր տեղը գրաւելու եւ ծածկաբար ներկայ գտնուելու հարցաքննութեան:

— Մեր վեհափառ տիրոջ փափաքին հա – մեմատ, խօսք առաւ Իզզէթ փաշա, հար – ցաքննութիւնը պիտի սկսինք Սալիհա հա – նըմէն, որ դաւադիրներու գլխաւորը ըլ – լալ կը թուի:

— Շատ աղէկ, շատ աղէկ, ձայները լսուեցան մէկ քանի կողմէ:

Իզզէթ, գրասեղանին վրայ, իր քով դրուած արծաթեայ զանգակը հնչեցուց:

Սեւ բըռէնկօթով մօրուսաւոր մարդ մը ներս մտաւ:

— Ներս բերէք Սալիհա հանըմը, ըսաւ Իզզէթ հանդիսական ձայնով մը:

Սեւազգեստ մարդը խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ դուրս ելաւ:

Սրահին մէջ ծանր ու ճնշող լռութիւն մը կը տիրէր: Ամէնքը իրենց թիկնաթոռ – ներուն մէջ անշարժ ու արձանացած կը մնային, առանց որեւէ բառ փոխանակե – լու:

Դուռը բացուեցաւ կրկին ու այս անգամ Սալիհա հանըմ, երկու հետեւորդներով, ներս մտաւ եւ յամրաքայլ սկսաւ յառա – ջանալ դէպի բոլորակ գրասեղանը:

Սալիհա հանըմ այնքան հաստատ ու կորովի քնացքով մը ու այնքան պատկա – ռազդեցիկ վեհութեամբ մը ներս մտած էր, որ բոլոր ներկաները տեսակ մը ակ – նածանքով համակուեցան:

Երբ բաւական մօտեցաւ սեղանին, Իզ – զէթ փաշա որ ակնարկը անքթիթ անոր վրայ յառած էր, կէս մը ոտքի ելլելով ըսաւ.

— Հանըմ էֆէնտի, հաճեցէք աթոռին վրայ նստելու, եւ ձեռքովը մատնանիշ ըրաւ թաւշապատ նստարանը:

Սալիհա, առանց բառ մը արտասանե – լու, ցոյց տուած տեղը ուղղուեցաւ եւ աթոռին վրայ նստաւ. դէմքը դէպի իր դահիճներուն դարձուցած ու իր ակնար – կը խրոխտաբար անոնց երեսին ուղղելով:

Իզզէթ փաշա, որ տենդահար ձեռքով մը իր առջեւ դրուած թուղթերու ծրար մը կը խառնշտկէր, գլուխը խոնարհած, դէպի ամբաստանեալը դարձաւ եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ է ձեր անունը:

— Սալիհա:

— Ամուսնացա՞ծ էք:

— Այո՛... հազարապետ Նէճիպ պէյի հետ:

— Ո՞ւր է ձեր ամուսինը:

— Սուլթան Ապտիւլ Համիտին հար – ցուցէք:

Սալիհա հանըմ այս խօսքերը արտա – սանած ատեն փայլակ մը անցաւ իր աչ – քերուն մէջէն:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, գոչեց Իզզէթ փաշա բարկաճայթ ձայնով մը, ձեզի կը հարցնեմ թէ ձեր ամուսինը ո՞ւր է, ո՞ղջ է... այս հարցումիս պատասխանեցէք ուղղակի:

— Ճիշդ ես ալ ատոր կը պատասխա – նեմ, շարունակեց Սալիհա հանըմ անյող – դողդ ձայնով մը, եւ ձեզի կ'ըսեմ, որ ամուսնոյս, հազարապետ Նէճիպ պէյի ողջ կամ մեռած ըլլալը ձեր սուլթան Հա – միտին հարցուցէք...:

— Բայց կ'երեւայ թէ դուք ձեր կա – ցութեան ծանրութիւնը չէք ըմբռներ, գո – չեց Իզզէթ, երեսին գոյնը նետած, այդ յանդգնութիւնը այսպիսի ատեանի մը առջեւ ոչ միայն անպատշաճ՝ այլ եւ անզգամային յիմարական է... ուստի կը հրաւիրեմ ձեզ որ խելքերնիդ գլուխնիդ ժողվէք ու հարցումներուս կանոնաւոր պէս պատասխանէք:

— Կ'ուզէ՞ք որ իմ ու իմ ընտանիքիս պատմութիւնը ընեմ ձեզի, լաւ ուրեմն մտիկ ըրէք, գոչեց կինը գլուխը բարձրա – ցընելով:

— Մենք կ'ուզենք որ մեր հարցումնե – րուն պատասխանէք միայն, ըսաւ Իզզէթ փաշա:

— Եւ ես կ'ուզեմ իմ ուզածիս պէս խօ – սիլ կամ բոլորովին լռել:

— Բայց մենք կրնանք ձեզ խօսեցնել տալ մեր ուզածին պէս եւ հակառակ ձեր կամքին, ըսաւ Իզզէթ, որ յայտնապէս ըն – կը սրմտէր այդ կնոջ յանդուգն ըն – թացքէն:

Սալիհա հանըմ ամենախորին արհա – մարհական ակնարկով մը պատասխանեց նախագահին սպառնալիքներուն:

— Իմացա՞ք ըսածներս, գոչեց միւս դողահար ձայնով մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(120 – Շար.)

ռանել այն սրբազան ժառանգութիւնը զոր մեր պապերը թողած են ։

Հետզհետէ գործադրուեցաւ օրուան յայտագիրը որու գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ծանօթ արուեստագէտներ՝ Օր. Շաքէ Վարդենիսեան եւ Պ. Տիգրան Ժամկոչ–եան։ Պ. Գրիգոր Շէխիկեան արտասանեց Սիամանթոյի «Մօր մը երազը»։ Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Տոքթ. Վէկնէր որ հանդի–սականներու ջերմ ծափահարութիւննե–րուն պատասխանեց հայերէն՝ «Բարի լոյս»ով, եւ ըսաւ.« Յիսուն տարիներ անցան այն օրէն երբ տեղի ունեցաւ Հայ ժողովրդեան մեծ սպանդը անապատին մէջ, ուր ականատես վկայ եղայ ես։ Կը ցաւիմ որ գիտցած խօսքերս չատ տկար է պատկերացնելու այդ եղելութիւնները, բայց պիտի ուզեմ պատմել այդ օրերէն երկու դրուագներ ։ Առաջինը կարծես ա–ռասպել մըն է, բայց սակայն դժբախտ իրականութիւն մը, պատմութիւնը երկու հայորդիներու ։ Տոքթ. Վէկնէր պատմեց որ հայկական գիւղի մը բնակչութեան ջարդէն հրաշքով ճողոպրած հայ երիտա–սարդ մը 1918ին Հալէպի մէջ կ'այցելէ հանրատուն մը ուր կը հանդիպի գեղեցիկ աղջկան մը որու ասպնջականութիւնը վայելելէ ետք երբ կը պատրաստուէր մեկնելու, աղջկան ձեռքին վրայ կը նըշ–մարէ նշան մը որ իր հետաքրքրութիւնը կը շարժէ ։ Հարցուփորձերով աղջկան պատմել կուտայ իր ամբողջ կեանքը, եւ երեւան կ'ելլէ որ իր հարազատ քոյրն էր որ Թուրքերուն կողմէ որպէս հանրային կին վաճառուած էր հանրատան մը ։ Ա–կանատես եղած է ուրիշ հետաքրքրական միջադէպի մը։ Թէհլիրեանի դատավա–րութեան օրերուն էր երբ տակաւին երի–տասարդ քանի մը ընկերներով կը շրջա–գայէին Պերլինի փողոցներուն մէջ, կը հանդիպին Գերմանուհի թեթեւաբարոյ աղջկան մը։ Երիտասարդներէն մին՝ Պ. Մելիք Օհանջանեան կը մօտենայ աղջկան որ տեսնելով որ դիմացինը օտար հնչու–մով կը խօսի կը հարցնէ ինչ ազգութեան պատկանիլը ։ Մելիք Օհանջանեան նկա–տի ունենալով Թուրքերու Գերմանիոյ դաշնակից ըլլալու հանգամանքը եւ խոր–հելով աղջկան հաճելի երեւալ, կ'ըսէ թէ Թուրք է։ Հազիւ այս բառը արտասանած էր որ Գերմանուհին «Ջարդարարներ, ոճրագործներ » պոռալով կը թքնէ երե–սին։ Պահ մը շշմած այդ վերաբերումէն, Մելիք Օհանջանեան իր բարեկամներուն դառնալով կ'ըսէ թէ իրեն համար պատիւ մըն էր այս պարագաներու տակ ընդունիլ պոռնիկի մը բերնէն շպրտած թուքը որ կ'ուղղուէր ոչ թէ իրեն, այլ ջարդարար եւ բարբարոս Թուրքին ։

Շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն վե–րապահուած ջերմ ընդունելութեան հա–մար աւելցնելով որ իրեն փոխարէն պիտի արտայայտուի ճարտարապետ Պ. Տրդատ Տէմիրճեան որ եղած է իր հին բարեկամը եւ որ սիրայօժար յանձն առած է թարգ–մանաբար ամփոփելու այն երկարաշունչ յօդուածը զոր ինք գրած է Եղեռնի յիս–նամեակի առթիւ «Բարի լոյս» խորա–գրով (*) Պ. Տէմիրճեան բեմ գալով բա–ցատրեց թէ այդ յօդուածը կը բաղկանայ 16 էջերէ որուն մէջ շօշափուած են նաեւ շարք մը հոգեբանական, փիլիսոփայա–կան եւ ընկերաբանական հարցեր, սա–կայն ինք՝ հաւանութեամբը Տոքթ. Վէկ–նէրի յապաղած է զանոնք, ներկայացը–նելով այն մասերը որոնք աւելի մօտէն աղերս ունին օրուան սգատօնին ։ Յօդ–ուածի ընթերցումէն ետք լուսարձակով ցոյց տրուեցան տեղահանութիւնը եւ ջար–դերը ներկայացնող նկարներ լուսահան–ուած Տոքթ. Արմէն Վէկնէրի կողմէ ։ Պ. Ս. Գազանճեան արտասանեց Դ. Վարու–ժանի « Կարօտի նամակը» որմէ ետք բեմ ելաւ տաղանդաւոր երգչուհի Օր. Վար–դենիսեան որ ապրումով երգեց Բ. Կա–նաչեանի «Ուռին» եւ Ալաջեանի «Պիւլ–պիւլ»ը ։ Անոր յաջորդեց պարիթօն Պ. Տիգրան Ժամկոչեան որ պատշաճ արտա–յայտութեամբ երգեց անմահն Կոմիտասի «Անտունին» եւ «Կռունկը» ։ Երկու ար–ուեստագէտներն ալ արժանացան հասա–րակութեան ջերմ ծափահարութիւննե–րուն ։

Խօսք տրուեցաւ Վենետիկի Մխիթար–եան հայրերէն ծանօթ բանաստեղծ Հայր Վահան Յովհաննէսեանի որ եկած էր բե–րելու Մխիթարեան Միաբանութեան մաս–նակցութիւնը օրուան հանդէսին ։ Իր կարճ բայց կուռ ճառին մէջ Հ. Վահան ըսաւ թէ. այսօր մարդկութիւնը Հայուն անունը կուտայ երբ գեղարուեստի վրայ կը խօսի եւ ոչ թէ ոճրագործ Թուրքին ա–նունը, այսօր մեզ կը կոչեն աշխարհի ա–մէնէն զարգացած եւ մտաւորական ժողո–վուրդը. այս արդիւնքը եկած է դարերու ընթացքին բարբարոսներու դէմ պաշտ–պանելով ինչ որ տուած են նախնիքը, եւ երբ այսօր կը տօնենք մեր նահատակնե–րու յիշատակը, վերստին մեր սրտերուն մէջ կը բարձրանայ ծաղկեալ Հայաստան մը, մեր երիտասարդներու աչ–քերուն մէջ կը տեսնենք հայրենիք մը որ կ'ընթանայ քարատափ եւ վստահ եղէք որ այն աւերակ վանքերն ու եկեղեցիննե–րը, այն ծաղկեալ պարտէզները որ այսօր բարբարոսներու ոտքի կոխան եղած են, օր մը մերը պիտի ըլլան ։

Բուռն ծափերով ընդունուեցան Հ. Վա–հանի վերջին խօսքերը։ Պ. Տիգրան Ժամ–կոչեան արտասանեց Արամայիս Սրապ–եանի «Հայ մայրեր » բանաստեղծութիւ–նը ։ Երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Հ. Բամպակեանի ներդաշնակօրէն եւ ըդ–դացումով յաջորդաբար երգեց Գ. Կառ–վարենցի դաշնաւորած «Մայր Արաքսի ա–փերով» խմբերգը, Բ. Կանաչեանի «Օ–րօր»ը մեներգով Օր. Շ. Վարդենիսեանի, հուսկ ուրեմն երգուեցաւ «Նահատակաց ողբերգը» որու ընթացքին կ'արտասանէր Տիգրան Ժամկոչեան, իսկ պաստառին վը–րայ ցոյց կը տրուէին տպաւորիչ տեսա–րաններ հայկական սպանդէն ։

Նախագահը բեմ հրաւիրեց բանաստեղծ Արամայիս Սրապեանը փակման խօսքը ը–նելու որ սակայն ընդվզումով զոչեց թէ փակման խօսք չի կրնար ըլլալ որքան ա–տեն որ մեզի դէմ գործուած անարդա–րութեան, կամայականութեան, բռնա–կալութեան բաղուկները չեն ջախջախ–ուած, որքան ատեն որ մեր ազգային դա–տի հաշուետոմարը բաց է մնացած եւ չեն իրագործուած մեր յոյսերն ու ակնկալու–թիւնները, երբ տակաւին մնացած են անհայրենիք, որբացած ու լքեալ մեր հողամասերը ըլլայ Թուրքիոյ սահմաննե–րուն մէջ թէ հայրենի սահմաններէն ան–դին ։

Ջգօն Եպիսկ.ի պահպանիչով եւ Հայր մերով փակուեցաւ այս գեղեցիկ եւ տը–պաւորիչ հանդէսը ։ Շնորհաւորելի են խառնահայ կոմիտէն եւ իր կողքին գոր–ծող բոլոր միութիւններն ու արուեստա–գէտները որոնք սատարեցին յուշատօնին յաջողութեան ։

Իրիկունը Գավալիէրի պանդոկին մէջ ճաշ մը տրուեցաւ ի պատիւ Տոքթ. Վէկ–նէրի որու մասնակցեցան յիսունի մօտ ազգայիններ, եւ որու ընթացքին բացի Տոքթ. Վէկնէրէ, խօսք առին Տոքթ. Մա–նուկ Խանպէկեան, Տոքթ. Մանուկեան, Տոքթ. Տիգրան Ալեքսանեան, եւ Պ. Թով–մասեան, որոնք չեշտեցին Հայու ապրե–լու իրաւունքը, եւ թարգման հանդիսա–ցան մեր երախտագիտական զգացումնե–րուն օրուան հիւրին հանդէպ ։

Հ. Բ.

(*) ԽՄԲ.— Յիշեալ յօդուածը լոյս տե–սած էր Տի Վէլթի մէջ, եւ թարգմանա–բար հրատարակուեցաւ նաեւ «Յառաջ»ի 1966 Ապրիլ 24 – 26–27–28 եւ Մայիս 2ի թիւերուն մէջ ։

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Ուրախ ենք յայտնելու թէ այս կազմա–կերպութիւնը, զոր կը վարեն երիտա–սարդներ, կը շարունակէ եւ կը զարգացնէ ներկայիս իր գործունէութիւնը ։ Արձա–նագրուած են յիսուն մարզիկներ, որոնց զօրավիգ կը կենան մօտ հարիւր պատուոյ անդամներ ։

Պասքէթ – պոլի երեք խումբեր (երկու՝ անցեալ տարի) կը տանին Փարիզի շրջա–նի պաշտօնական ախոյենական մրցում–ները։ Ջիրենք կը մարզէ Փասքալ Եղկիւլ–եան, Փիզիքական կրթութեան փրոֆէ–սէօր (պետական վկայական) ։

Վոլէ խաղացողները զիրար կը գտնեն ամէն կիրակի առաւօտ բարեկամական մրցումներու համար, Պօլ. Սփուչէի կա–նաչագեղ մարզարանը ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի յիսնամեակը ոգեկոչելու համար, ճառերէ զատ ուրիշ ձեւով, Փա–րիզի Միութիւնը ուզեց երկու շօշափելու իրագործումներ ներկայացնել ։

Ա.— Սամուէլ Մուրատ վարժարանի մարզական դաշտին արդիականացումը, ուր ամէն Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, պաս–քէթի դպրոց մը կայ։ 30էն 40 երիտա–սարդներ կը մարզուին մօնիթէօր Խաչա–տուրեանի ղեկավարութեան ներքեւ ։

Բ.— Թէնիսի ճիւղ մը հաստատուեցաւ Փիւթոյի կղզիին փարք տէ Սփոռի վրայ։

Յառաջիկայ շրջանին ծրագիրներու կարգին, յիշենք պասքէթի երիտասարդ աղջիկներու խումբի մը հաստատու–թիւնը (12էն 16 տարեկան)։ Ծնողքները կը հրաւիրուին իրենց աղջիկները արձա–նագրել ։ Մարզաբժշկական հսկողութիւ–նը կը կատարեն բժիշկներ՝ Գըզըրեան եւ Ալամեան ։

Տեղեկութեանց համար դիմել Պ. Թութղալեանի 96 Րիւ տէ Փլանշէթ (92, Ռիւէյ) հեռաձայն 967–36–85։

Եթէ կը խորհիք թէ այս կազմակերպու–թեան աշխատանքը արժանի է քաջալե–րանքի, կրնաք օգնել, պատուոյ անդամ արձանագրուելով գանձապահին մօտ.—

Յակոբ Սալմասլեան,
104, Rue d'Aboukir — Paris (2e)
C.C.F. AGENCE REAUMUR
(95, Rue de Réaumur)
Compte U. G. A. 66,877

Ստացական մը կը ղրկուի, ուամէն տարեվերջի, նուիրատուն նիւթական վա–ւերացուած հաշուեկշիռ մը կը ստանայ ։

Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի հողամասի ընդերքին մէջ մինչեւ այժմ յայտնաբերուած են 30 տե–սակ մետաղներու աւելի քան 900 հան–քեր։ Ներկայիս Հայաստան մոլիբդէնի պաշարներով եւ արտադրութեամբ Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւէ երկրորդ տեղը, իսկ պղնձի արտադրութեամբ՝ երրորդ տեղը ։

×

Շինանիւթերու նախարարութեան նա–խաձեռնութեամբ, Երեւանի մէջ հաս–տատուեցաւ Հայաստանի քարերու թան–գարանը ։

Տասներկու տեսակ մարմարներ բեր–ուած են Աղվերանի, Արարատի, Իջեւա–նի, Լեղփի, Բջնիի եւ ուրիշ հանքավայ–րերէ ։

Ցուցադրութեան դրուած են նոյնպէս երկաթաքարեր, տուֆեր, անկաքարեր եւայլն ։

×

Ապրիլ 24ին Հայաստան ժամանած են վերջնապէս հաստատուելու համար 85 Իրանահայեր (18 ընտանիք) ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (187)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Խօսին թրջուած ըլլալը վնաս չունի։ Մանաւանդ թէ դիւրութեամբ կը կորը–սի։ Յօդը թէեւ աղէկ է, պարոն, բայց եւ այնպէս այն խոտը, ձեր խոտը նորա–բոյս է եւ տակաւին դժուարաւ կը հըն–ձուի։ Թող կակուղ ըլլայ, եւ ահա շուտ կը ծռի մանգաղին առջեւ ։

Եւայլն ։

Քողէթ իր սովորական տեղն էր. կրա–կարանին քով խոհարանի սեղանին պան–դին վրայ նստած էր. Հագած լաթերը բղիկ բղիկ էին. Հաստ մուճակներ հա–գած էր, առանց գուլպայի եւ կրակի նը–շոյլէն լոյս առնելով Թէնարտիէներու մանուկներուն համար աստիէ գուլպաներ կը հիւսէր։

Աթոռներուն տակը պզտիկ կատու մը կը խաղար։ Մօտակայ սենեակի մը մէջ մանկական առոյգ ձայներ կը լսուէին. ձայնողներն էին Էփոնին եւ Ազելմա, ո–րոնք կը խնդային եւ կը շաղակրատէին։

Կրակարանին քով բեւեռէ մը պզտիկ խարազան մը կախուած էր։

Տան մէջ տեղ մը ուրիշ մանկիկ մըն ալ կար, որժամանակ ժամանակ խոհատու–նին աղմուկին հետ ազդու աղաղակներ կ'արձակէր։

Պզտիկ տղայ մըն էր ան, որ ձմեռուան մը մէջ Թէնարտուհիէն ծնած էր, —«Չեմ գիտեր ի'նչպէս ունեցայ այս զաւակը, գուցէ ցուրտէն եղաւ, կ'ըսէր Թէնարտու–հին» — եւ որ երեք տարու եւ քիչ մըն ալ աւելի էր։ Մայրը մեծցուցած էր զայն բայց չէր սիրեր։

Երբ մանուկին անզուսպ աղմուկը ձանձ–րոյթ պատճառելու չափ կը տեւէր,

— Տղադ կը ճչէ, նայէ անգամ մը ինչ է ուզածը, կ'ըսէր Թէնարտիէ։

— Հո՛գս էր, թող երթայ ճաթի, կը պատասխանէր մայրը։

Իսկ պզտիկը անողոք մնալով մութին մէջ կը ճչէր շարունակ։

ԳԼՈՒԽ ՀԹ.

ԵՐԿՈՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ՄՆԱՑՈՐԴ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այս գրքին մէջ Թէնարտիէներու միայն կողմնական կերպարանքը նշմարուեցաւ տակաւին. այս ամոլներուն բոլորտիքը դառնալու եւ անոնց ամէն կողմը նայե–լու ժամանակը եկաւ։

Թէնարտիէ 51 տարեկան հասակը մտած էր, իսկ տիկին Թէնարտիէ քառասուն տարեկան հասակը կը մտնէր, քառաս–նամեայ հասակը կնոջ համար յիսուն տա–րեկան կը սեպուի. հետեւաբար կնոջ եւ ամուսնոյն հասակը հաւասարակշիռ էր։

Թէնարտուհին արդէն մեր ընթերցող–ներուն անգամ երեւցած ըլլալով, անոնք գուցէ կը յիշեն քիչ մը թէ բարձրահա–սակ, խարտեաշ, կարմիր, անձնեայ գէր, քառակուսի, ահագին եւ դիւրաշարժ կին մըն էր ան։

Ինչպէս որ ըսինք, այն հսկայաձեւ վայ–րենուհիներու ցեղէն էր, որոնք տօնա–վաճառներու մէջ կը ծռին իրենց վարսե–րէն կախուած սալաքարերու հետ։

Ան էր անկողինները պատրաստողը, սենեակները կարգադրողը, պէտք եղած–ները մոխրաջուրով լուացողը, կերակուր եփողը, անձրեւ բերողը, գեղեցիկ օդ ը–նող, անունը տեղը չուտիկին տուողը, վերջապէս ամէն բան ընողը։ Իր ծառայ միայն Քողէթը ունէր, այսինքն փիղի մը ծառայող մուկ մը։ Երբ ձայնը կ'ել–լէր, ապակիները, կարասինները եւ մար–դերը ամէնքն ալ միահամուռ կը դողա–յին։ Անոր լայն դէմքը, որ կարմիր բի–ծերով ծածկուած էր, պարզուտի մը կը նմանէր։ Մօրուք ունէր այս առնուհին։ Աղջիկի լաթեր հագած բեռնակիրի մը տես–լական պատկերն էր ան։ Շքեղապէս կը հայհոյէր, եւ պարծանք կը համարէր ըն–կոյզը ձեռքով կոտրելու կարող ըլլալը։ Եթէ կարդացած չըլլար քանի մը վէպեր, որոնց շնորհիւ երբեմնակի ճիւաղ մը ըլ–լալէ դադրելով պչրամոլ կնոջ մը այլան–դակ դիմակը կ'առնէր, բնաւ եւ ոչ մէ–կուն մտքէն պիտի անցնէր ըսել թէ կին մըն է ան։ Այս Թէնարտուհին կարծես թէ տմարդի կնոջ մը վրայ պատրաստ–ուած պոռնիկի մը պատուղն էր։

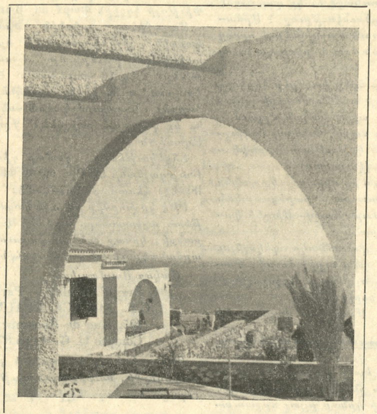
Մարդ եթէ անոր խօսիլը լսելու ըլլար, կ'ըսէր թէ քաղաքի ոստիկան մըն էր ան. եթէ գինի խմելը տեսնէր, կրնար ըսել թէ սայլորդ մըն է, եթէ Քողէթը գա–նակոծելը տեսնելու ըլլար, կ'ըսէր թէ դահիճ մըն է։ Երբ հանգիստ կը կենար, բերնէն ակռայ մը դուրս կ'ելլէր։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Si vous aimez la Méditerranée, l'ESPAGNE, son Soleil, ses Orangers

à ALMERIA l'ANDALOUSE, dans la résidence du CASTEL DEL REY

Clés en main, la villa typique de vos rêves

Composée d'un séjour, 2 chambres, cuisine, salle de bains, terrain de 400 m2 y compris, vue plongeante sur la mer et la baie d'ALMERIA — au prix de 34.000 francs — supplément pour piscine privée 4.000 francs.

L'Ensemble résidentiel de CASTEL DEL REY située à 2 kms. de la ville d'ALMERIA, comprend un ensemble de 140 villas édifiées sur un domaine de 100 hectares, promontoire dominant la Méditerranée.

(*Vue splendide depuis chaque villa*)

L'essor incontestable, pris par la région d'ALMERIA pour ses sites sauvages et pittoresques qui attirent de plus en plus nombreux les cinéastes du monde entier, vous assure la location dans les meilleurs conditions de rentabilité.

Le ski nautique, la pêche sous-marine, Club d'équitation, Tennis, Golf miniature etc... vous assureront des vacances idéales dans votre future propriété.

NOUS ORGANISONS UN SEJOUR WEEK-END D'INFORMATIONS

Premier départ prévu le Samedi 25 Mai 1968 à 12 h. 25, retour le Dimanche 22 h. 30 (vol par Caravelle). Les frais de voyage et de séjour, pour une personne, seront remboursés à tout acquéreur

Renseignements-Réservation : JACQUES TORANIAN

RIVE-GAUCHE IMMOBILIER

42, Boulevard Arago, PARIS (13e) ou téléphonez 707-03-94 — 587-01-56

Այրի Տիկին Անիճա Ալեքսանեան եւ զաւակները՝ Մկրտիչ եւ Նիքօլ, Այրի Տիկին Բերուզ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Թաղւորեան եւ զաւակները, եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, եւ մօրեղբօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 8ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ, Մայիս 11, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փավիյոն սու Պուայի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Grande Surprise-Partie

Կազմակերպուած Հաճնոյ Հայր. Միութեան երիտասարդացի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ Փարիզ (9): Հաճելի անակնկալներ, հայկական նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ :

Attractions - Ambiance Jeunesse

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 5էն 7, Լուի Ժէ. սրճարանը :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, Մայիս 11, իրիկուան ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ՝ Տեղւոյն վրայ ընթացիկ հարցեր, շատ կարեւոր է : Բոլոր անդամներու ուշադրութեան՝ վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս ամավերջին կարեւոր ժողովին :

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒԸ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 50ամեակին առթիւ «Հայաստան» Մայիս 28ի նախօրեակին լոյս պիտի տեսնէ 16 էջերով՝ ամբողջութեամբ նուիրուած մեր ժամանակակից պատմութեան փառաւոր թուականին :

Բացառիկի պատրաստութեան պատճառով, «Հայաստան» լոյս չի տեսներ երկու շաբաթ :

Վարչութիւն «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՊԵԼԺԻԱ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱ

Լիւքս օթոքառով

ՉՈՐՍ ՕՐ ՄԱՅԻՍ 23էն 26

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Համբարձում) առաւօտ ժամը 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Լէնսէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ կամ 8.15ին Կառ տիւ Նորի առջեւ :

Մեկնում ժամը 8.30ին : Ցերեկին ճաշ Ալէն : Ժամանում Պրիւսէլ, Պանդոկ Շեռա : Քաղաքի այցելութիւն եւ իրիկուան ճաշը պանդոկը :

ՄԱՅԻՍ 24 մեկնում դէպի Հոլանտա Անվէրսի ճամբով : Քաղաքի եւ նաւահանգիստի այցելութիւն : Ցերէկուան ճաշ : Ժամանում Պրետա, իրիկուան ճաշը պանդոկը (առաջնակարգ) :

ՄԱՅԻՍ 25 մեկնում դէպի Ամսթերտամ, Պուա Լը Տիւքի եւ Ուտրեխտի ճամբով : Ժամանում «Հիւսիսի Վենետիկը», քաղաքին այցելութիւն զանազան պտոյտներ դէպի Շեվենինկըն, Լա Հէ : Վերադարձ Պրետա : Ճաշ, իրիկուն՝ ազատ :

ՄԱՅԻՍ 26, մեկնում դէպի Փարիզ Մալինի եւ Լուվէնի (ճաշ) ճամբով : Ապա Ուաթերլօ, այցելութիւն եւ ժամանում Փարիզ ժամը 20ի առտենները :

Մասնակցութիւն 175 ֆրանք :

Արձանագրութեան առեն կանխավճար՝ 50 ֆրանք :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Չմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը վօյաժ օտարներուն համար :

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être ***membre côtisant*** **de cette Organisation.**

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 16ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԴՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս Թուականը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .—

Տիկին Ն. Մինասեան, իր Թոռնիկին, Նաթալիի մկրտութեան առթիւ եկեղեցին քսան եւ Ազգատաց տասը ֆրանք : Տկին Ժ. Տէյրմէնճեան եկեղեցին 5, Տիկին Ա. Նազարեան հինգ, Այրի Տիկին Փարաւոնեան, իւղագին երեք, Այրի Տիկին Լ. Արսլանեան, իր ողբ. ամուսնոյն Յակոբի հոգւոյն ի յիշատակ եկեղեցին քսան, Կապ. Խաչին քսան եւ Ազք. տասը : Տէր եւ Տիկին Ա. Ծառուկեան եկեղեցին հինգ : Ողբ. Ակնունի Շաքարեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ, Բ. Շաքարեան եւ զաւակներ կը նուիրեն եկեղեցին 30 եւ Կապ Խաչին 20, Տիկին Հ. Շաքարեան եկեղեցին երեսուն, Կապ. Խաչին քսան եւ Ազք. քսան : Օր. Մարի Շահինեան եկեղեցին՝ իւղագին 10, Տէր եւ Տիկին Մ. Գասպարեան քսան, Տէր եւ Տիկին Խ. Այվազեան իւղագին 30, Բարեպաշտուհի մը՝ եկեղեցին 10, Տէր եւ Տիկին Ա. Քիւրտեան եկեղեցին տասը, Այրի Տիկին Ա. Պապաեան, Թաղման կընքահայրութեան տասը : Տիկին Սաթ Ղուկասեան իւղագին տասը : Տէր եւ Տիկին Ա. Տէրտէրեան իւղագին տասը, Տիկին Զ. Փափազեան իւղագին տասը, Տիկին Ս. Ճամճեան զաւակի կնքահայրութեան՝ տասը : Այրի Տիկին Փարաւոնեան եկեղեցին հինգ, Տէր եւ Տիկին Տէր-Եղիաեան յանուն նորածին Րաֆֆիի, եկեղեցին 50, Ազք. 30, Տկին Ա. Գասպարեան զաւակի կնքահայրութեան համար կը նուիրէ հինգ, Տիկին Մէհլէմճեան զաւակի կնքհ. հինգ, Տիկին Ա. Փափազեան իւղագին 5, Տէր եւ Տիկին Ե. Տէր-Մեսրոպեան, գերդաստանի վախճանեալ քահանայից հոգւոց ի յիշատակ եկեղեցին երեսուն, Տիկին Է. Պէչլեան Պօմոնի Ազք. հինգ, Տիկ. Ե. Թրիկեան զաւակի կնքհ. տասը, Բարեպաշտ Տիկին մը եկեղ. 10, Յ. Զաքարեան, Ազք. տասը, Այրի Տիկին Գասապեան եկեղեցին տասը ֆրանք :

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լեւոն Եսայեան, ծնած Խարբերդ (1903–50ի առտենները), կնոջը անունը՝ Շուշանիկ (ծնեալ Զօրունեան) զաւակները՝ Էլիկ եւ Ռոզաննա : Ձինքը կը փնտռէ իր աղջիկը :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու հոգինոց ընտանիքի մը համար միջին տարիքի կին մը կը փնտռուի, որ նաեւ ճաշ պատրաստէ : Առանձին սենեակ եւ լաւ վարձատրութիւն : Դիմել.

Ets. BERLUC
226, Rue St. Denis, Paris
CEN. 54-48

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր : Յաշը Կուլի ծառաստանին մէջ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս Շառպոնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի թէյերեկոյթի հանդէսը Յունիս 30, Կիրակի

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 20 Յունիս մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի նուագախումբին :

Teinturerie - Pressing
Laverie

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ ՄԸ

Ձեր զգեստներու մաքրութեան համար դիմեցէք

Գ. ԵՒ Ս. ՏԻՒՏԻՒՔՃԵԱՆԻ

ՈՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

47, Rue Emile Zola
(94, Rue Gilbert Roussel)
ASNIERES

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 12 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 12 MAI 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11210
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
44e ANNÉE — No 11.210

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԸՆԴՀԱՏ ԵՒ ԱՆՎՀԱՏ

Հայաստանի անկախութեան հռչակման յիսնամեակը նոր առիթ մը կ'ընծայէ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան, վերստին արծարծելու Հայկական Դատը:

Բարեբախտութիւն մըն է, որ անկախութեան Յիսնամեակը կը զուգադիպի ՄԱԿի կողմէ Մարդկային Իրաւանց տիեզերական յայտարարութեան քսանամեակին:

Ինչպէս գրեցինք, ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը 1968ը յայտարարած է Մարդկային իրաւանց Միջազգային Տարի:

Հայերուս համար ալ 1968ը Յիսնամեակն է Հայաստանի անկախութեան:

Պուէնոս Այրէսի մեր պաշտօնակիցը Արմենիա տարեգլխէն ի վեր ամէն օր իր առաջին էջի ճակատը, վեց սիւնակի վրայ, խորհրդանշական զարդերով շրջանակուած վերտառութեամբ մը կը յիշեցնէ այս պարագան:

Ստեղծագործութենէն մինչեւ այսօր արդարութիւնը խաչուած է միշտ:

Ահա՛ թէ ինչո՞ւ կ'ըսենք «անիրաւ աշխարհ»:

Քրիստոնէութիւնն ու միւս կրօնքները դարերէ ի վեր արդարութիւն եւ իրաւունք կը քարոզեն, իբրեւ հիմնական ըսկզբունք:

Սակայն «իրաւունքը զօրաւորինն է»-ած աշխարհի սկիզբէն ի վեր: Անյեղլի այս ճշմարտութեան դէմ անզօր են կրօնական բոլոր դաւանանքներն ու մարդասիրական վարդապետութիւնները:

Մարդկային իրաւունքներու բռնաբարման առաջին զոհերն են եղած Հայերը:

Հայոց պատմութիւնը հին հին դարերէն սկսեալ անիրաւութեան դէմ ընդվզումի, անարդարութեան դէմ պայքարի շարան մըն է եղած:

Աշխարհագրապէս ինկած մեզմէ աւելի հզօր ազգերու ծիրին մէջ, յաճախ աքցանի մէջ առնուած արեւելքի եւ արեւմուտքի, կամ հարաւի ու հիւսիսի հակամարտ ու մրցակից պետութեանց կողմէ, օրհասական կռիւներ ենք մղած անհամեմատօրէն գերակշիռ ուժերու դէմ եւ պահած մեր ինքնութիւնն ու ազգութիւնը:

Ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան առաջին գործն էր եղած պաշտպանել մարդոց տարրական իրաւունքները: Իր գըծած հաւատոյ հանգանակը տիպար էր ծառայած յետագային հրապարակ նետուած ընկերվարական ու ժողովրդավարական վարդապետութեանց:

Սակայն 1789էն ի վեր թուղթի վրայ գրուած սկզբունքները կարելի չէ եղած իրականացնել կեանքի մէջ:

ՄԱԿը չէր կրնար քսան տարուան մէջ կարեւոր արդիւնքներու հասնելու յաւակնութիւնը սնուցանել:

Թեհրանի Մարդկային Իրաւանց միջազգային խորհրդաժողովը ցոյց տուաւ անգամ մը եւս, անժխտելի փաստերով, թէ ո՛րքան անիրաւութիւններ կան տակաւին աշխարհի վրայ:

Բազմաթիւ հարցեր քննուեցան այնտեղ ՄԱԿի անդամ բոլոր երկիրներու պատգամաւորներուն կողմէ: Ու քուէարկուեցան բանաձեւեր, որոնք կոչուած են մնալու մեռեալ տառ, եթէ զանոնք գործադրել տալու համար զինուորական ազդու միջոցներ ձեռք չառնուին:

Մենք ալ ուզեցինք մեր ձայնը լսելի ընել տալ Իրանի մայրաքաղաքին մէջ գումարուող միջազգային արիսպագոսին, հնչեցնելու համար, որ Հայոց իրաւունքները բռնաբարուած կը մնան եւ թէ անհրաժեշտ է դատապարտել մէկուկէս միլիոն Հայեր կոտորող ցեղասպան ազգը:

Անընդհատ ու անվհատ պէտք է յիշեցընենք մեր ազգային իրաւունքներն ու քաղաքական պահանջները աշխարհի ճակատագիրը տնօրինողներուն, օգտագործելով ներկայացող բոլոր առիթները: Մինչեւ վերջնական յաղթանակը արդարութեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ «ԽՄԲԻԿ»ՆԵՐ

Ներկայիս Ֆրանսայի մէջ ծայրայեղ-ձախ հետեւեալ ուսանողական խմբակցութիւնները կան.—

Ա) Համայնավար Ուսանողներու Միութիւնը Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութեան ուսանողական կազմակերպութիւնն է: 1961ի առեններ, փորձեց աւելի լայն ինքնավարութիւն մը ձեռք ձգել կուսակցութեան նկատմամբ, որոշ յակում ցոյց տալով դէպի իտալական Համայնավար կուսակցութիւնը: Տկարացած տարիներու տագնապներով, նըշուած հերձուածներով եւ արտաքսումներով, Համայնավար Ուսանողներու Միութիւնը, այսօր կուսակցութեան գիծը կը տանի, իր ամսաթերթին «Նուվօ Քլարթէ»ի մէջ: Կը բողոքէ գլխաւորաբար «Ուսանողներու աշխատանքի եւ կեանքի պայմաններուն վատթարացման դէմ», պաշտպանելով ամսականաւոր ուսանողները.—

Բ) Յեղափոխական ուսանողներու կապի կոմիտէն հիմնուած է 1961ին Թրոցքիստ կազմակերպութեան պատկանող ուսանողներու կողմէ — ծանօթ Լամպէռխումբ անունով — խմբուած Վերիթէ թերթին շուրջ: Կը յայտարարէ թէ ներկայիս 1100 անդամ ունի: Ասոնք, ըստ իրենց, կը գտնուին «բոլշեւիկ» աւանդութեան մէջ, զոր դաւաճանած են ֆրանսական համայնավար կուսակցութիւնը եւ արեւելեան երկիրներու «պիւրօքրաթները»: Կ'ուզեն հիմնել «յեղափոխական կուսակցութիւնը» կամ ընկերակցական կազմակերպութիւններ: Համալսարանական գետնի վրայ, նախապայման կը նկատեն պահպանել «ուսանողներու ձեռք ձգած առաւելութիւնները»: Ամսաթերթ մը կը հրատարակէ՝ Ռեվոլթներ:

Գ) Յեղափոխական համայնավար կուսակցութիւնը» հիմնուած է 1966ին Համայնավար ուսանողական միութեան Սորպոն – գրական ճիւղի հարիւրեակ մը շարքայիններու կողմէ, որոնք բողոքած էին այն օժանդակութեան դէմ զոր Համայնավար կուսակցութիւնը կը բերէր Միթերանի թեկնածութեան: Միացած են Թրոցքիստ այլ խմբակի մը ծանօթ «Ֆրանք խումբ» անունով: Իրենց քարոզչութիւնը «հակաշխարհակալ» պայքարին վրայ հիմնուած է եւ ուսանողական պայքարներու համախոհութեան վրայ արեւելքի ինչպէս եւ արեւմուտքի մէջ: Թերթ մը կը հրատարակէ Ավան – Կարտ: Բաւական գործօն խումբեր ունի Քան, Ռուան եւ Հարաւը:

Դ) Համայնավար երիտասարդութեան միութիւն (Մարքսիստ – Լենինիստ) ֆրանսական «չինական» շարժումներէն մէկն է: Հիմնուած է 1966ին Համայնավար Ուսանողներու Միութեան (ՀՈՄ) շրջանակներէն, Նորմալ Սիւփէրիէօրի եւ իրաւաբանական համալսարանի: Իբրեւ մեկնակէտ ունին փիլիսոփայ Ալթիւսէրը: Շարժումը նախ տեսաբանական պարբերական մը հրատարակած է Քահիէ մարքսիստ – լենինիստ: Ներկայ պաշտօնաթերթը՝ «Ծառայել ժողովուրդին» երկու թեմա ունի — Մաոյի մտածման եւ չինական օրինակին վերլուծումն ու գովեստը եւ միւս կողմէ օժանդակութիւնը գործադուլներու եւ հակադրեցութիւններու ընդդէմ Սէ Ժէ Թէ պիւրոքրասիին:

Ե) Հիմ կազմող Վիէթնամ կոմիտէները որ մօտ են վերոյիշեալներուն, հիմնուած 1967ին: Ուսանողական չենք, կ'ըսեն, բայց իրենց տարրերը գլխաւորաբար բաղկացած են ուսանողներէ եւ լիսէի աշակերտներէ: Իրենց համագումարին (Մարտ) 1500 պատուիրակ կը մասնակցէր: Առանց պայմանի զօրավիգ կը կենան հիւսիսային Վիէթնամի եւ հարաւային Վիէթնամի ազատագրական Ազգ. ճակատին: Իրենց թերթն է՝ Ցաղթանակ Վիէթնամի համար:

Վերջապէս կարգ անիշխանական խմբակներ մասնակցած են Նանթերի շարժումին: Անիշխանականներու սեւ դրօշները տեսնուած են ուսանողական վերջին ցոյցերուն առեն:

Թ. Ա. Թ.

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԹԱՂԸ ԲՈՑԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՉԵՆ ՀԱՆԴԱՐՏԻՐ

ԲՈՒՌՆ ԿՌԻՒՆԵՐ

ՊԱՏՆԷՇՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Ուրբաթ օրուան ցոյցը, որ կը սկսէր ժամը 17ին առենները Կոպլէնէն, աներեւակայելի ընոյթ պիտի առնէր կէս գիշերէն սկսեալ եւ մինչեւ Շաբաթ վաղ առաւօտեան: Նախ Ուրբաթ կէսօրէ ետք լիսէներու աշակերտները ճամբայ ելած էին Կոպլէնէն դէպի Տանֆէռ, ասոնք 14էն 16 տարեկան տղաք էին, նոյնիսկ աւելի փոքր, որոնց նշանախօսքն այն էր թէ ուսանողներու առջեւ դրուած հարցերը այսօր, իրենց վաղուան հարցերն են:

Ժամը 7էն սկսեալ Տանֆէռէն ճամբայ կ'ելլէին մօտ 15 հազար ուսանողներ, որոնց նպատակն էր Արդարութեան նախարարութեան առջեւ երթալ ցոյց ընել, պահանջելով իրենց չորս ձերբակալուած ընկերներուն անմիջապէս ազատ արձակումը:

Ապահովութեան ուժերը սակայն կը փակէին բոլոր կամուրջները եւ ուսանողները չկարենալով հասնիլ իրենց նպատակին, կ'որոշէին գրաւել լատինական թաղը: Այդպէս ալ կ'ընէին եւ ոչ մէկ միջադէպ կը պատահէր մինչեւ ժամը 10–10.30, բայց այդ ժամուն, մթնոլորտը կը սկսէր լարուած ընոյթ ստանալ եւ յայտնի էր արդէն թէ ամէն ինչ խաղաղ չի կրնար վերջանալ:

Համալսարանի տեսուչ Ռոշ զեկոյց մը կը հրատարակէր, յայտնելով թէ պատրաստ է անմիջապէս ուսանողական պատուիրակութիւն մը ընդունելու, միասնաբար խօսելու համար այն պայմաններուն մասին, որոնք կրնան թոյլ տալ Սորպոնի դասերու վերահաստատումը: Պատասխանատուները, ինչպէս՝ Քոհն-Պէնտիթ, որ «յեղափոխական» դէմք դարձած է այլեւս, «Մայիս 22ի շարժումին պարագլուխ» անունով եւ ՈՒՆԷՖի փոխ-նախագահ Սովաժօ կը տեսնուէին Ռոշի հետ, նախապայման դնելով չորս ուսանողներու ազատ արձակումը: Տեսուչը կը յայտնէր թէ իր իրաւասութեանց մաս չի կազմեր, կը տեղեկացնէր նախարարին, որ կը մերժէր որեւէ փոփոխութիւն բերել իր նախորդ յայտարարութիւններուն վրայ:

Այս պայմաններուն տակ, խռովութիւնները կը վերսկսէին: Քոհն-Պէնտիթի (այս ուսանողը ծագումով հրեայ գերմանացի է եւ Գերմանիայէն եկած է Նանթեռ) կը խօսէր ու հրահանգ կուտար: Ու մօտ 30 հազար ուսանողներ գիշերուան 11ին կը կը սկսէին Լատինական թաղի ամբողջ սալայատակները քանդել ու ամբողջ շրջականերն ալ մօտ 60 պատնէշներ բարձրացնել, ամէն ինչով զոր ուսանողները կը գտնէին, մաւաւանդ կառքերով, զորս կը շարէին Ֆրանսական Վ. գիրին նման, իսկական պարիսպներ պատրաստելով: Ծառեր ալ տապալած են եւ այս կացութիւնը տեւած է մինչեւ առաւօտեան ժամը 2,15, երբ Փարիզի ոստիկանապետը, Ներքին նախարարին համաձայնութեամբ, հրահանգ տուած է Սէ-Էռ-Էսներուն եւ ոստիկաններուն որ «կարգը վերահաստատեն» Լատինական թաղին մէջ: Այդ վայրկեանէն կը սկսէին փողոցի ահաւոր կռիւներ, որոնց հետեւանքով վիրաւորներու թիւը քանի մը հարիւրի կը հասնէր: Ճշգրիտ թիւ կարելի չէ եղած տալ, տրուած ըլլալով, որ վիրաւորներ կան ամէն կողմ: Այն առենն է նաեւ որ ուսանողները կրակի կուտային բարձրացուած պատնէշները, արգելք հանդիսանալու համար, որ ոստիկանները անցնին: Ուսանողները կ'ըսեն թէ Սէ-Էռ-Էսն է որ կրակի տուած է: Ամէնո պարագայի մէջ, այդ ժամէն մինչեւ առաւօտ կռիւները կատաղի եղած են: Ուսանողները կ'ըսեն թէ ոստիկանութիւնը միայն արտասուաբեր ռումբ չէ գործածած, այլեւ քլոռ: Ոստիկանութիւնը կը հերքէ, թէեւ լրագրողներ ալ կը հաստատեն թէ ապահովութեան ուժերու հակադրեցութիւնը շատ բուռն եղած է: Նոպէլեան մրցանակաւոր երեք դասախօսներ (Մօնօ, Շուարց, Քասթլէր) զեկոյցով մը կը յայտնէին թէ այլեւս մաս չեն կրնար կազմել ֆրանսական համալսարանին:

Ամբողջ գիշերը խորհրդակցութիւնները կը շարունակուէին նախարարութիւններու եւ Փարիզի Փրէֆէքթիւրին մէջ: Առաւօտեան ժամը 6ին Ժոքս (որ կը փոխարինէր նախարարապետ Փոմփիտուն, անոր բացակայութեան), բանակներու նախարար՝ Մեսմէռ, Ներքին նախարար՝ Ֆուշէ եւ Ֆոքառ Էլիզէ կը փութային եւ աւելի քան ժամ մը կը տեսնուէին նախագահ տը Կոլի հետ:

Գիշերը համայնավար խմբակցութիւնը Ազգային ժողովի բացառիկ նիստ կը պահանջէր: Քոհն-Պենտիթ կոչ կ'ընէր ձախին եւ սենտիքաներուն, որոնք, թէեւ լուրը հաստատուած չէ, կ'որոշէին ազգային գործադուլի ձեռնարկել տալ շաբթուան մէջ օր մը:

Շաբաթ առտու, ահաւոր պատկեր մը կը պարզէր Լատինական թաղը, մանաւանդ Կէ-Լիւսաք փողոցը, մինչ մասնակի ցոյցեր կը շարունակուէին:

ԱՆՀԱՆԴԱՐՏ ԵՒՐՈՊԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Չեխոսլովաքիոյ մէջ սթալինեան շըրջանը վերջ գտաւ խաղաղօրէն : Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի հարիւր յիսուն անդամները որոշեցին նոր դիմագիծ մը տալ երկրին եւ իրականացնել «Լռելեայն Յեղափոխութիւնը», որուն ձեռնարկած էին Յունուարէն ի վեր, սթալինեան Նովոթնիէն խլելով իշխանութիւնը, յետոյ պահանջելով որ քաշուի Հանրապետութեան նախագահութենէն :

Կոմիտէն խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ ընտրական նոր օրէնքը, որ պիտի ըլլայ «ժողովրդականացման հայեցին» : Պիտի հաստատուի տնտեսական խորհուրդ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ դարմանել նախորդ շրջանի տնտեսական սխալները : Պիտի քուէարկուի օրէնք մը «կատարելապէս վերահաստատելու համար հակափաշական դիմադրութիւն կազմակերպող անհատներու, որոնք անարդարօրէն դատապարտուած են» :

Չեխերը վստահութիւն ունին կուսակցութեան նոր քարտուղար Տիւպչէքի վըրայ, որ կը գտնուի երկու հակադիր ուղղութեան միջեւ, մէկ կողմէն հանրային կարծիքը, միւս կողմէն Լեհաստանի, Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Խորհ. Միութեան ճնշումները: Եթէ հետեւի հանրային հոսանքին, կրնայ Իմրէ Նակիի վախճանն ունենալ, եթէ ընդդիմանայ հոսանքին, պիտի ըլլայ Կոմուլքա մը, որ կորսնցուցած է ժողովրդականութիւնը : Քարտուղարը Տրեզդէնի մէջ մերժեց ներքին գործերուն միջամտութիւնը, բայց յայտնեց որ «սեփական ընկերվարութիւն» մը պիտի ունենայ առանց բաժնուելու Խորհ. Միութենէն, որովհետեւ տնտեսապէս կապուած են անոր հետ, անկէ կը ստանան քարիւղը. հում նիւթերը : Արտաքին ճնշումներուն կը համապատասխանեն ժողովրդային հակազդեցութիւնները, քարտուղարը կ'ըմբռնէ որ երրորդ ուղին դժուարին է եւ կնճռոտ :

Նորընտիր նախագահն ալ ուսանողներու ծափահարութեան պատասխանեց, թէ Խորհ. Միութեան բարեկամութիւնը եւ գինակցութիւնը անհրաժեշտ են նոր Չեխոսլովաքիոյ համար : Ուսանողներ Թափոր կազմած գերեզմանատուն գացին եւ 1948, Մարտ 10ին սպաննուած հայրենասէր Մազարիքի շիրիմին վրայ ծաղկեպսակ մը դրին :

Ընկերվարական ղեկավար Նեննի, ուրախութիւնը կը յայտնէր Փրակայի շարժումին համար, թէեւ կը նախատեսէր դժուարութիւնները : «Կատարուած սխալներու յայտնաբերումը, գործուած ոճիրներու յայտնութիւնը, տնտեսական դրութեան անկումը, նախագահի մը փոփոխութիւնը չեն կազմեր ազատութեան երաշխիք մը, որուն համար հարկ է հրաժարումը կուսակցութեան լենինեան ըմբռնումէն, պետութեան ըմբռնումէն, որոնք անհաշտ են իսկական ժողովրդավարութեան հետ» : Քարտուղարի ըմբռնումը տարբեր է : «Ժողովրդավարութիւնը կ'ենթադրէ կարգապահութիւն : Ստոյգ է որ ընկերութեան շահուն համար առնուած որոշումները վաւերացուելու են ամէնէն : Նկատի ունենալու է սակայն ուրիշ կէտ մը: Երբ ժողովրդավար կերպով հաստատուած է թէ որո՞նք են ընդունելի որոշումները, ասոնք պարտաւորիչ կը դառնան եւ փոքրամասնութիւնը տեղի տալու է մեծամասնութեան : Այսպէս անկարգապահութիւն կը պատահի : Միակ իմաստով ժողովրդավարութիւն մը, որուն համաձայն իւրաքանչիւր անհատ կը միջամտէ ամէն խնդիրի մէջ եւ փափաքը կ'ուզէ իրագործուած տեսնել, անիշխանութիւն է միայն եւ բոլորովին տարբեր ճշմարիտ ժողովրդավարութենէ» :

Մամուլը լայն ազատութիւն գտած էր, քարտուղարը կարգի հրաւիրեց եւ յիշեցուց «լրագրողներու խիստ ծանր պատասխանատուութիւնը» : Տնտեսական բարենորոգման հայրը, Օթաշիք, պահանջեց կուսակցութեան ընդհանուր ժողովին գումարումը, կեդրոնական կոմիտէի ամբողջական փոփոխութիւնը : Քարտուղարը յանձնարարեց սպասել : Տրեզդայի տեսակցութենէն յետոյ քարտուղարը խոհեմ վարմունք ունի, յոռետեսներ չեն պակսիր : Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Հունգարիոյ սովետ բանակները երկրին սահմաններուն մօտ են, կը սպասեն հրամանի :

Ռումանիա կը ջանայ թօթափել Խորհ. լուծը, շահագործել իր հարստութիւնները, ջնջել ռուսերէնի պարտաւորութիւնը: «Մեր երկիրը առատօրէն կը պահէ կեանքի եւ աշխատանքի անհրաժեշտ նիւթերը: Մարդկային ընկերութեան ամէն ձեւ միշտ գտած է այս երկրին մէջ սնունդ եւ նիւթ տեւելու համար, օգտուելու ենք մեր հարստութիւններէն, դառնալու ենք ճարտարարուեստական երկիր մը» :

Մոսկուա կ'ընդդիմանայ ճարտարարուեստի զարգացման, արտաքին վաճառականութեան, Ռումանիա մնալու է արեւելեան տնտեսութեան մէջ երկրագործական երկիր մը:

Ռումէն համայնավարներ կը յայտարարեն, թէ սլաւ չեն, լատին են, «սլաւ ովկէանին մէջ լատին կղզի մըն ենք» : Գործարաններ Ովիտիոսի անունը կը կրեն : «Մեր նախնիքը չդեգերեցան հայրենիք մը գտնելու համար, որովհետեւ մեր ժողովուրդը կը սերի հռոմէական շինականներէն, երկու հազար տարիէ ի վեր արեւուն ծագիլը կը դիտենք Դանուբէն, Սեւ ծովէն եւ Քարփաթներէն» : Ուսանողներ երգեցին . «Արթնցիր Ռումանիա մահուան քունէդ, ջանա՛ ազատիլ տարկութենէդ, ձերբազատուէ ռուսական վտանգէն» :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԱՐՄԻՐ «ՊՈԹԻՆ»ՆԵՐԸ

Հին՝ Օճըլի կուշտին, մեծ փեթակին վրայ գրեթէ նոր, զոյգ մը սիրուն կարմիր «պոթին»ներ կը հանգչէին երկար ատենէ ի վեր :

Կ'ըսէին թէ, մեծ աղան Հաճ գացած օբերուն հետը բերած էր, «Սուրբ տեղունք»էն չես գիտեր որու համար : Իր ոտքերուն շատ նեղ կուգար : Երկու հաստ տղաքներ ունէր, անոնց ոտքերուն ալ անյարմար էր: Երբեմն կը փորձէին հագնիլ, բայց մէկ – երկու ժամէն կը հանէին զանոնք « հուֆ – փուֆ» ընելէն : Երեքն ալ պարտապանած ոտքեր ունէին, « Ապու Հասան »էն փոխ առնուած կարծես :

Իմ նիհար, նեղլիկ ոտքերուս համար ալ շատ մեծ էին, բայց ես, անկեղծ սիրահարած էի անոնց : Ախ, ինչ լաւ կ'ըլլար, եթէ աղան ինծի տար զանոնք, ես կը յարմարցնէի ոտքերուս :

Ես, կէս բերան, անհամարձակ քանի մը անգամ յիշեցուցի իրեն: Մեծ հանըմը ատեն – ատեն կ'ըսէր իրեն,— «Ինչ նետած, փոշիներու տակ կը փճացնես զանոնք, տուր տղուն թող հագնի, բոպիկ է, « խէր » է ...» բայց, աղան միշտ անդըրդուելի կը մնար : — «Թող մնայ օր մը պէտք կ'ըլլայ ...» :

Եւ իրօք, օր մը աղան պէտք ունեցաւ անոնց ...

Օր մը զիս իր մօտ կանչեց եւ ցած ձայնով, խորհրդաւոր կերպով փսփսաց ականջիս,— «... Կարմիր պոթին»ներ քուկդ կ'ըլլան հիմակուընէ, եթէ, այս գիշեր երթաս Մազսուտ աղայենց ջուրին «պանտ»ը քանդես» : Մազսուտ աղային ջուրին պանտը քանդելը պզտիկ գործ չէր, յանդուգն արկածախնդրութիւն մըն էր որ ինծի կը յանձնուէր «կարմիր պոթեր»ու փոխարէն :

Եղանակը ամառ էր : Ցերեկները տաք կիզիչ արեւ, գիշերները ջրտուքի մեծ եղանակ: Ջուրը այդ եղանակին, այդ օրերուն ոսկիի արժէք ունէր, եւ ջուրի համար կարդ «իմս է քուկդ է» ըսելով վայրենի, անհամ կռիւներ տեղի կ'ունենային յաճախ : Մէկուն ջրտուքի օրը եղած պահուն անոր «պանտ»ը քանդել, ջուրին ընթացքը փոխել հաւասար էր մարտահրաւէրի մը :

Ու ես, ողորմելիս «կարմիր [illegible]տէրը դառնալու համար այդ յանդուգն արկածախնդրութիւնը յանձն պէտք էր առնէի: Բայց, «կարմիր պոթին»ներուն փայլը այնքան շլացուցեր էին աչքերս, այնքան կլանէր էին միտքս որ, եթէ մահուան դուռն ալ ղրկէին թերեւս վարանումով՝ բայց պիտի երթայի ... պիտի երթայի առանց մտածելու անոր հետեւանքներուն մասին :

Մեր աղան, եւ Մազսուտ աղայենք ձըմեռները տարբեր թաղամասին բնակիչ, բայց, ամառները իրենց հնձաններով, արտերով ու այգիներով պատկից: Լաւ դրացիներ էին, բարեկամներ կոչուելու աստիճան, բայց, վերջին ատենները, չեմ գիտեր ինչո՞ւ քէն ու թշնամի իրարու, ու, ատոր համար ալ մէկը միւսին չարիք հասցնելու հետամուտ :

Մազսուտ աղային տղաքները խիզախ, քաջ, անվախ տղաքներ էին, մինչ մերինները, խեղճուկ, վարանոտ, վախկոտ, բայց դաւադիր : Ու ես, ողբալիս, դաւադրական, յանդուգն գործ մը պիտի կատարէի զոյգ մը կօշիկի տէր դառնալու համար ...

— Այո, կ'երթամ, կ'ընեմ, — ըսի առանց մտածելու անոր հետեւանքներուն մասին : Իրիկունը ուշ ատեն, արդէն « կարմիր պոթին»ներու տէր, ոտքերուս լաւ մը զանազան լաթեր փաթթեցի, հագայ մեծ զգուշաւորութեամբ, թին ուսիս դրած ճամբայ ելայ դէպի Մազսուտ աղայենց ջրտուքի վայրը : Այդ պահուն օդը զով, հաճելի էր, ճամբաները ամայի, լուռ, միակ բանը որ զիս կը խանդավառէր լուսնի լոյսն էր, ախ ինչ լաւ կ'ըլլար եթէ մութ, աւելի մութ ըլլար, այդպիսի գործ մը մութին մէջ աւելի դիւրաւ կը կատարուի :

Բայց խոստովանիմ, ծանր մտահոգութիւնն ու անօրինակ վախը կլանած էին ամբողջ էութիւնս : Քայլերս կամքէս ան-

Անգլիոյ մէջ Օքսֆորտի ուսանողներ ցոյց կը կատարեն վարչապետ Ուիլսընի դէմ, Քեմպրիճի ուսանողներ լոլիկ կը նետեն ներքին նախարարին վրայ : Շարժումը ընդհանուր է, ճարտարարուեստական եւ գիտական յառաջդիմութիւնները, քաղաքական վարդապետութիւններ ընկերային նոր պայմաններ ստեղծած են, որոնց յարմարելու դժուարութիւնն ունի նոր սերունդը :

Վարիչները կորսուած են իրենց հեղինակութիւնը, բարդ խնդիրները, որոնք հետզհետէ թնճուկներ դարձած են լուծելու պատրաստ դէմքեր չկան : Իմաստասէր Պերկսոն պատերազմի ատեն կը գրէր. « Մեծ ժողովուրդ մը կառավարելու արուեստը միակն է որ պատրաստելու թեքնիք չունի, ոչ ալ ազդու դաստիարակութիւն, մանաւանդ եթէ խնդիրը բարձր պաշտօններու մասին է : Քաղաքական մարդոց չափազանց հաղուագիւտ ըլլալը իմացականութեան որոշ լայնամտութեան պակասէն է : Ուսումնասիրեցէք արդի մեծ ազգերը, պիտի գտնէք մեծ գիտուններու թիւ մը, մեծ արուեստագէտներ, մասնագէտներ ամէն նիւթի մէջ, քանի՞ պետական մեծ մարդիկ կրնաք գտնել, որոնք պարտաւոր են մանրամասնութեանց մէջ լուծել խնդիրներ, ընկերութեանց բարդութենէն իրենց առջեւ դրուած » :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Այո՛, պատասխանեց Սալիհա ամենայն հանդարտութեամբ, եւ կը սպասեմ որ ի գործ դնէք այն միջոցները որոնցմով զիս պիտի կրնաք խօսեցնել:

— Գուցէ ձեր կնոջական հանդամանքին ապաւինելով կը կարծէք թէ կրնաք անպատիժ կերպով այսպէս ընդդիմախօսել եւ ըմբոստանալ այս բարձրագոյն ատեանին, բայց չարաչար կը սխալիք, հոս ո՛չ կին կայ ոչ էրիկ մարդ, այլ վեհապետին ու պետութեան դէմ դաւաճանող ոճրագործներ, որոնց համար փրկութեան ուրիշ յոյս չի մնար եթէ ոչ անկեղծ խոստովանութեամբ մը մեղմացնել իրենց ըսպասող պատիժին սաստկութիւնը... Եթէ այդ խոստովանութիւնը յօժարակամ չընէք, այն ատեն կրնաք ապահով ըլլալ թէ տրուելիք պատիժը տասնապատիկ աւելի խիստ պիտի ըլլայ... եւ միեւնոյն ատեն պիտի ստիպուինք դիմելու միջոցներու, որոնք պիտի կրնան ձեր լեզուն բանալ...:

— Ճիշդ այդ միջոցներուն կը սպասեմ ես ալ. հետաքրքիր եմ գիտնալու թէ ի՛նչ կերպով պիտի կրնաք խօսեցնել Սալիհան երբ խօսիլ չուզեր, եւ միեւնոյն ատեն լռեցնել՝ երբ խօսիլ կ'ուզէ:

— Ուրեմն կը յամառի՞ք ու կը մերժէ՞ք խօսիլ:

— Ընդհակառակն, պոռաց Սալիհա, որուն սովորաբար տժգոյն դէմքը յուզումէն զունաւորուած էր, ընդհակառակն, խօսիլ կ'ուզեմ եւ եթէ խօսիլ չուզէի հոս չէի գար, որովհետեւ մի կարծէք որ իմ կամքիս հակառակ հոս կը գտնուիմ: Եթէ ձերբակալուեցայ, պատճառը այն է որ ուզեցի ձերբակալուիլ: Միայն թէ պիտի խօսիմ իմ ուզածիս պէս եւ ոչ թէ ձեր ուզածին պէս...:

Այս խօսքերը զօրս հանդարտ, բայց միեւնոյն ատեն կորովի շեշտով մը արտասանած էր Թրքուհին, խոր տպաւորութիւն մը գործեցին իբրեւ դատաւոր հոն բազմած պալատականներուն վրայ: Երբեք չէին սպասեր այս նկարագրով մէկը գտնել իրենց դէմը, մանաւանդ կին մը: Ապտիւլ Համիտ ինքն ալ մասնաւորապէս ուզած էր որ նախ եւ առաջ կնոջմէն սկսի հարցաքննութիւնը, ոչ թէ անոր համար, որ այդ կինը խումբին կարեւոր պետերէն մէկը ըլլալ կը թուէր, այլ մանաւանդ որ կը յուսար շատ դիւրաւ խոստովանցնել զինքը եւ անկէ քաղած տեղեկութիւններէն օգտուիլ, միւսները խօսեցնելու համար: Եւ ահա՝ այժմ անյուսալի ընդդիմութեան մը կը բախէին: Սալիհա այնպիսի կորով մը ցոյց կուտար որուն առջեւ ակամայ կ'ընկրկէին: Իզզէթ փաշայի սպառնալիքները որեւէ արդիւնք չէին ունեցած ու հիմա ինք շուարած մնացեր էր: Իրաւցնէ պէ՞տք էր, որ այդ կինը չարչարանքներու ենթարկել տալ որպէսզի կարենար զայն խօսեցնել: Ասիկա խնդիր մըն էր, որուն չէր համարձակեր իր կողմէ որոշում մը տալու:

Քովիններուն հետ քանի մը վայրկեան ցած ձայնով խորհրդակցելէ ետք, Իզզէթ կրկին խօսքը տիկնոջ ուղղեց եւ ըսաւ.

— Ձեր բռնած ընթացքը ոչ միայն անիմաստ ու տարօրինակ է այլեւ միանգամայն վնասակար թէ՛ ձեզի եւ թէ ձեր ընկերներուն համար, որոնց վիճակը չափազանց կը ծանրացնէք այս կերպով: Ձեր ըսելիքները մի կարծէք թէ նոր յայտնութիւններ պիտի ըլլան մեզի համար: Մենք արդէն ամէն բան գիտենք, հետեւաբար...:

— Հետեւաբար կատակերգութիւն մըն է որ կը խաղաք այստեղ, գոչեց Սալիհա հանըմ, փաշային խօսքը կտրելով, եթէ ամէն բան գիտէք ուրեմն ինչու համար հոս այսպէս հանդիսաւորապէս [illegible] կ'ուզէք զիս բռնի հարցաքննել: Ատեան է այս թէ թատրոն, դատաւո՞ր էք դուք թէ դերասան...:

— Տիկին, չափը կ'անցնէք, պոռաց Իզզէթ բարկութենէն կաս-կարմիր կտրած, ի՞նչպէս կը համարձակիք նախատել կայսերական ատեանին:

— Կայսերական հացկատակներ ըսել աւելի ճիշդ խօսած կ'ըլլաք, պատասխանեց կինը հանդարտութեամբ:

— Լռեցէ՛ք, պոռաց Իզզէթ այլայլած, կիսովին կանգնելով թիկնաթոռին վրայ:

Սալիհա արհամարհական ժպիտով մը գլուխը անդին դարձուց:

Այս պայմաններուն մէջ անկարելի էր հարցաքննութիւնը յառաջ տանիլ: Իզզէթ կրկին իր ընկերներուն հետ ցած ձայնով կարճ խօսակցութիւն մը ընելէ ետք ոտքի ելաւ եւ դէպի դահլիճին դուռը ուղղուեցաւ:

Յայտնի էր որ Ապտիւլ Համիտի քով կ'երթար հրահանգ մը առնելու համար. Իր բացակայութիւնը քառորդի մը չափ տեւեց եւ այդ միջոցին խոր լռութիւն տիրեց սրահին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(121 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԾՆԱԾ ՔԱՂԱՔԸ

Հայաստան անուանի դարձած է իր հընամենի քաղաքներով, որոնցմէ շատերը հարիւրաւոր դարերու կեանք ունին : Արդի Հայաստանի քարտէսին վրայ յայտնուած են նոր քաղաքներ՝ ոմանք հազիւ տարուան մը պատմութեամբ : Ասոնցմէ մէկը Հրազդանն է :

Հոս լեռները կը հասնին ամպերուն : Այս լեռներուն մէջ թաքնուած է Հայաստանի նոր քաղաքին ծննդեան գաղտնիքը : Այդ լեռներուն գաղտնիքը մէջտեղ հանեցին հայ հանքաբանները :

Ախտայի մէջ կառուցուեցաւ հանքա – քիմիական մեծ գործարան մը, որուն հում նիւթը կը կազմէ նեֆելինային սիենիտը :

Գործարանին հետ ծնաւ առաւ նաեւ քաղաքը : Եւ հիմա շինուած են լայն պողոտաներ, բացուած են հրապարակներ , վեր խոյացած են բազմայարկ շէնքեր՝ վարդագոյն եւ նարնջագոյն տուֆէ :

Հրազդանէն կ՚անցնի Երեւան – Սեւան երկաթուղին ,որուն կարգ մը ուղիները կ՚անցնին ծովի մակերեսէն երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ : Այդ մայրուղիով Հրազդան կը կապուի երկրին տնտեսական կեդրոններուն հետ :

Քաղաքը ամէն օր կ՚ընդունի մեքենաներ, շինանիւթեր :

Միայն հանքա–քիմիական գործարանը կը գրաւէ ութսուն հեկտար տարածութիւն :

Լեռներու բարձունքին վրայ կեանք կ՚առնէ կառոյց մը, որ անմիջական կապ ունի գործարանին հետ : Անիկա Մարմարիկ գետին վրայ կառուցուող արուեստական լիճն է : Ներկայիս կը կառուցուի 64 մեթր խորութիւն ունեցող ջրամբարտակ մը, որ պիտի կուտակէ 35 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր : Ջրամբարը ջուր պիտի հայթայթէ Հրազդանի գործարաններուն : Տարիներ ետք լեռներուն վրայ հաստատուած այս գործարանը կը սկսի արտադրել յիսուն տեսակ իրեր : Որպէսզի կարելի ըլլայ պատկերացում մը կազմել երկրին տնտեսութեան մէջ այս նոր գործարանին նշանակութեան մասին , բաւական է ըսել, թէ անիկա հնարաւորութիւն պիտի ստեղծէ Հայաստանի մէջ հաստատելու 19 նոր գործարաններ :

Գալով հում նիւթին՝ նեֆելինային սիենիտներուն, անոնց պաշարը, մասնագէտներու կարծիքով , կը բաւարարէ չորս հազար տարի :

Հրազդանը պիտի դառնայ ոչ միայն քիմիական մեծ քաղաք մը, այլեւ՝ երկրին մեծագոյն ելեկտրուժի կեդրոնը :

Գործարանին կից կը շինուի ջերմելեկտրակեդրոնը : Կայանը արդէն սկսած է հոսանք հայթայթել : Ջերմելեկտրակեդրոնը , որ կ՚աշխատի բնական կազով, կը մատակարարէ գործարանին եւ Հրազդանի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն ելեկտրուժ, գոլորշի եւ տաք ջուր :

Սկսուած է Հայաստանի ամէնէն մեծ ելեկտրակայանին շինութիւնը , որուն հզօրութիւնը պիտի ըլլայ վեց հարիւր հազար քիլովաթ :

Նոր ելեկտրակայանին շինութեան հետ սկսուած են բնակելի տուներու կառուցումը : Իսկական քաղաք մը պիտի ըլլայ՝ տասը հազար բնակչութեամբ, դպրոցներով ,խանութներով եւայլն :

Հանքաբանները հոն յայտնաբերած են նաեւ բարձրարժէք երկաթահանքի մեծ պաշար մը՝ յիսուն միլիոն թոն : Իսկ համաձայն մասնագէտներուն այդ հում նիւթին պաշարը կրնայ յետագային հասնիլ երկու հարիւր միլիոն թոնի : Ասոր շնորհիւ Հայաստանի մէջ կը հաստատուի արդիւնաբերական նոր ճիւղ մը՝ սեւ մետաղագործութեան զարգացման համար :

Մօտ ապագային իր արդիւնաբերութեան հզօրութեամբ Հրազդան կը դառնայ Հայաստանի երկրորդ քաղաքը Երեւանէն ետք :

Ի. ՋԱՆՓՈԼԱՏԵԱՆ

...կախ կը դանդաղէին քանի կը յառաջանայի, տատանումս բացայայտ, ակներեւ էր... Ո՞ւր կ՚երթայի ... ի՞նչ ընելու կ՚երթայի ... ես ինչ գործ ունէի Մաքսուտ աղային հետ ... զոյգ մը կօշի՞կ ունենալու համար ... հապա՞ եթէ ետքէն աղան ձեռքէս առնէր ... Ցետոյ, ինչո՞ւ զգացի քոյրս, քեռայրս չգտայ, անոնցմէ խորհուրդ մը, թելադրութիւն մը չառի.. անտարակոյս անոնք ճամբայ մը կը ցուցնէին ինծի... Ահա, այս խառնաշփոթ , հակոտնեայ մտքերը կը չարչարէին փոքրիկ ուղեղս քանի կը յառաջանայի քայլերս :

Բայց, «կարմիր պօթին»ները, սա կարմիր, հմայիչ պօթինները, որոնք երկու փայլուն աստղերու պէս միշտ կախուած էին աչքերուս դիմաց իրենց կախարդիչ տեսքով, զգլխիչ փայլով, անփոխարինելի հրապուրանքով ... Օ, անոնց տիրանալը այժմ գերագոյն նպատակ էր ինծի համար: Ես պատրաստ էի այժմ որեւէ յանձնարարութիւն որքան ալ վտանգաւոր ըլլար ան — անոնց սիրոյն համար :

Ցետոյ, ինչ կար որ, — կը մտածէի ,— երկու վայրկեանի գործ, մէկ – երկու թի ցեխ, մէկ քանի փոքր քարերու տեղահան, լմնցաւ, ջուրը իր ճամբան կը փոխէր, գործս արդէն վերջացած կ՚ըլլար : Ու... այս հակոտնեայ, երկդիմի մտածումներով կլանուած կը շարունակէի ճամբաս : Զգոյշ, համրուած քայլերով հասայ նշանակուած կէտը :

Ցորդառատ ջուրը վերէն վար կը սահէր հանդարտ փչոցով մը, կուգար կը զարնուէր իր ընթացքին առջեւ ցցուած «պանտ»ին, յետոյ փրփրած ետ կը դառնար կը մտնէր արուեստական առուակի մը մէջ ու կը շարունակէր իր ընթացքը : Շուրջս լուռ, ամայի, լուսնի լոյսը ողողած էր ամէն դիր : Հեռուն տեղ–տեղ լոյսերու պլպլոցներ ու երբեմն ալ գիշերային թռչուններու ճռոցը :

Շուրջս լաւ մը զննելէ ետք, երբ համոզուեցայ թէ մէկը չկար, թին վար առի ուսէս եւ վախով ու աճապարանքով գործի սկսայ ...

Բայց ... բայց, հազիւ թէ թիս խրած էի լպրծուն ցեխին մէջ, երբ ետեւէս երկու ծանր ձեռքեր չոքեցան վրիտ ուսերուս վրայ երկաթի ծանրութեամբ ... «... հա «խինդիր օղլի», հերոս աղաներդ չկրցան գալ այս աւերը գործելու, քեզի պէս խլե՞զ մը ղրկեցին ... լաւ թող անոնց առնելիքը ըլլայ, հիմա ես քու դասդ լաւ մը տամ , — քանի որ օրուան հերոսը դու ես,— անոնցն ալ թող իմ ճիտիս արդար պարտքը ըլլայ» :

Ի՞նչ ընէի ... աղաչանքս, պաղատանքս օգուտ մը չունենար, տարակուսելի էր : Փախչիլ, ձեւով մը ձեռքէն ազատիլ , բայց ի՞նչպէս, այնքան ամուր բռնած էր ուսերէս: Ուզեցի մէկ երկու բառ փոխանակել, անօգուտ, լսել անգամ չուզեց :

Մաքսուտ աղային տղան, ծանր , ուժեղ մատներովը սեղմեց ուսերս , ծունկովը կռնակիս քանի մը աքացիներ տուաւ, յետոյ գլխս պառկեցուց առուին եզերքին կիսովս ջուրին մէջ : Այժմ իր ծունկերը դըրած ուսերուս , երկու ձեռքերով գլուխս բռնած, զայն կը հրէր, կը խոթէր ջուրին մէջ մինչեւ ուսերս, ատեն մը կը կենար այսպէս ետքէն երբ կը զգար որ կիսախեղդ եղած եմ դուրս կը հանէր ջուրէն, թոյլ կուտար որ շունչս վերադառնեմ ու այսպէս շարունակաբար բազմաթիւ անգամներ ...

Ինք ուրախութեան վայրենի քրքիջներ կ՚արձակէր, մինչ ես ոչ խօսելու, ոչ պոռալու , ոչ իսկ լալու ուժ ունէի : Ջուրը լեցուած կոկորդս, գլուխէս մինչեւ ուսերս ամբողջութեամբ լպրծուն տիղմով ծեփուած՝ միայն շնչհատ հեւք մը ունէի որ ապացոյցն էր դեռ կենդանութեանս :

Ցայտնի էր, միտքը դրած էր գլխս այս ձեւով պիտի մեռցնէր ... ես ալ մահուանըս հետ հաշտուած էի ... այլեւս ...

Ձեմ յիշեր քանիերորդ «գործողութիւնըն » էր որ կը կատարէր գլխս ջուրին մէջ խոթել – հանելով, երբ յանկարծ, գլխս մէկ կողմ քաշեց, երկարեց թաց հողին վրայ ու մեծ քրքիջով ձայնեց,— «Օհօ՛, ես աղայի տղայ ըլլալով այսպիսի աղուոր պօթիններ չունիմ, ուրկէ՞ քեզի ասոնք, ասոնք քեզի չեն վայելեր, ասոնք աւելի ինծի, իմ ոտքերուս յարմար են , շատոնց կը փնտռէի այսպիսի նուրբ, սիրուն կօշիկներ մը ... » ու ոտքերէս քաշեց հանեց կօշիկները :

— Իմինս չեն, աղայ, աղային են, Աստուծոյ սիրոյն եթէ տուն երթամ գլխս..

= Եթէ տուն վերադառնաս այս պօթիններուն շնորհիւ պիտի վերադառնաս, այլապէս ... Ալ կը բաւէ, հիմա գնա, աղայիդ բարեւ ըրէ, ըսէ որ պօթինները Մաքսուտ աղային տղան Մըհօն առաւ, թող գայ ինծմէ առնէ : Ու, զարմանալի, գլխս այդ վիճակով ձգեց հեռացաւ :

Ես կիսամեռ վիճակով տեղէս շարժելու կարողութիւն չունէի : Քիթ, բերան , ականջ, մազերուս մէջ ամէն կողմ աւազ, տիղմ լեցուած էր, թրջած հագուստներս կամաց – կամաց կարծես թէ սառոյցի կըտորներու կը վերածուէին ու ցուրտը ոսկորներուս հասած էր արդէն :

Ատեն ատեն կը փորձէի տեղէս շարժիլ, ոտքի կենալ , անկարելի էր : Այդ պահուն բան մը որ փոխուեցաւ մէջս , ինչպէս կ՚ըսեն «սիրտս քակուեցաւ» եւ սկսայ դառնօրէն լալ, հեկեկալ :

Որքա՞ն ատեն մնացի այդպէս չեմ յիշեր, երկու անձեր գլխս պառկեցուցին ջորին մը քամակին ու տուն փոխադրեցին , ետքէն իմացայ որ անոնք մեր մէկ դրացիին երկու ծառաներն էին — Հմայեակը եւ Խաչատուրը — որ պատահարար անցեր էին մօտիկ ճամբէն եւ լսած էին եղեր իմ հեծկլտուքներս .—

Աղան, փոխանակ անուշ խօսքերու զայրացաւ, սաստիկ զայրացաւ որ զգոյշ չեմ շարժած, խոհեմ չեմ եղած, շուրջս լաւ չեմ զննած : Ու... լաւ տփոցէ մը ետք երբ պատիժ կարկտան տրեխներս ալ առաւ ձեռքէս :

Անկէ ետք, Մաքսուտ աղային տղան , գրեթէ ամէն օր մեր դռնէն կ՚անցնէր «կարմիր պօթին»ները ոտքը, ձեռքերը գրպաններ, «ֆէս»ը ճակատին վրայ ծըռած հպարտ – հպարտ սուլելէն :

Ես անձկութեամբ կը նայէի «կարմիր պօթին»ներուն ու սրտանց կը մղկտայի զանոնք կորսնցուցած ըլլալուս համար :

Աղան, տունին մէջ կը յոխորտար կը հայհոյէր , կը սպառնար, «... պիտի զարնեմ, պիտի կոտրեմ ,պիտի փշրեմ ...» կը բղաւէր անդադար ,բայց միշտ կը խուսափէր Մաքսուդ աղային տղայ հանդիպելէ :

Այդ տարին մեր արտերը, ջուր – ջըրտուքի երես ալ չտեսան ... անտէր տափաստաններու պէս կիզիչ արեւի շողերուն տակ, կանանչ ցանքերը ժամանակէն առաջ թորշմեցան, դեղնեցան, մահացան: Ճամբաներու եզերքը բուսած վայրի խոտերու պէս :

Երբ աղատ երկիր ինկայ եւ երկու Ֆր. վաստակելու հնարաւորութիւնը տրուեցաւ ինծի, առաջին գործս եղաւ զոյգ մը կարմիր պօթիններ գնել, հին, կորսուած պօթիններուս կարօտը առնելու համար ...

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (188)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Իսկ Թէնարտիէ պզտիկ, նիհար, տըժգոյն, անկիւնաւոր, ոսկրոտ եւ վտիտ մարդ մըն էր. հիւանդ կ՚երեւէր, սակայն առողջութիւնը քաջալաւ էր. իր առաջին խաբերայութիւնը այս կեղծ հիւանդութիւնն էր:

Իբր զգուշութիւն կը ժպտէր սովորաբար, եւ քաղաքավարութեամբ կը վարուէր ամէն մարդու, նաեւ մուրացիկի հետ զոր կ՚անգիտանար: Կուզի մը նայուածքը եւ դրագէտի մը կերպարանքը ունէր: Ապէ Տըլիլի պատկերներուն շատ կը նմանէր: Թէնարտիէի պչրասիրութիւնն էր սայլորդներուն հետ գինի խմել : Ոչ ոք կրցած էր զայն երբեք գինովցնել գինիով: Հաստ ծխափայտ մը ունէր եւ կը ծխէր: Պլուզ մը, եւ պլուզին տակէն ալ սեւագոյն հին զգեստ մը կը հագնէր: Գրագէտ եւ նիւթապաշտ մը ըլլալ կը կարծէր: Իր բերնին թափթփուքը հաստատելու համար շատ անգամ անուններ կը յիշէր, ինչպէս՝ Վոլթէր, Րէյնալ, Բարնի եւ որ աւելի զարմանալին է՝ նաեւ սուրբ Օգոստինոս: Կը հաստատէր թէ «դրութիւն մը» ունի: Սակայն զող մըն էր: Ձեռնուած բան չէ այս բարակ զանազանութիւնը. կը պնդէր ան թէ զինուորական ծառայութիւն ըրած է, ինչպէս ընթերցողն ալ կը յիշէ. պարծանքով կը պատմէր թէ Վաթերլոյի մէջ 9րդ կամ 6րդ թեթեւազէն զօրագունդի մը մէջ յիսնապետ ըլլալով մինակը՝ Մահակիր ըսուած ձիաւորներու վաշտի մը դէմ դրած եւ ամբարտարափի մը մէջ իր մարմինովը պահելով ազատած էր ծանրապէս վիրաւորուած զօրապետ մը: Ահա այս պատճառաւ իր պատին վրայ փայլատակող ծանուցման տախտակ մը դրած էր, եւ խոհատունն ալ «Վաթերլոյի յիսնապետին գինետունը» կ՚անուանէր գիւղին մէջ: Ազատական, դասական եւ պոնափարթեան էր: Ապաստանարանին հանգանակութեան մասնակցողներէն մին էր եղած: Կ՚ըսուէր թէ գիւղին մէջ ուսում առած էր եկեղեցական ըլլալու համար:

Բայց մենք կ՚ըսենք թէ պարզապէս Հոլանտայի մէջ ուսում առած է խոհարար ըլլալու համար: Այս բաղադրուած անզգամը խիստ հաւանօրէն Ֆլանտրի մէջ Լիլլի Ֆլամէնկէնցի մը, Փարիզի մէջ Ֆրանսացի, Պրիւսէլի մէջ Պելժիկացի էր եւ հանդարտօրէն մէկ սահմանագլուխէն միւսը կ՚անցնէր անդադար: Իսկ Վաթերլոյի մէջ ըրած քաջագործութեան ի՛նչ ըլլալը արդէն գիտենք:

Ինչպէս ըսինք, քիչ մը չափազանցութեամբ կը պատմէր զայն: Տեղատուութիւնը, մակընթացութիւնը, ծուռումուռ ընթացքը, բախտամոլութիւնը անոր էութեան տարրերն էին:

Պատառուն խղճի հետեւութիւնն է անկարգ կեանք, եւ գրեթէ ստոյգ է ըսելը թէ 1815 Ցունիս 18ի մրրկալի միջոցին Թէնարտիէ այն տեսակ գինեվաճառ ու միանգամայն աւարառու մարդոց կարգէն էր, որոնց վրայ արդէն խօսեցանք եւ որոնք դաշտերը շրջելով ոմանց կը ծախեն, ուրիշներէ կը գողնան, եւ ընտանիքով, այսինքն էրիկ, կնիկ եւ զաւակ, ամէնքը մէկ կաղ կառք մտնելով՝ բանակներու ետեւէն կ՚երթան՝ յաղթող կողմին միշտ յարելու դրդումով:

Այս պատերազմը լրանալէն ետք, Թէնարտիէ դրամ ունենալով Մոնֆերմէյ եկած էր խոհատուն մը բանալու համար:

Այս դրամը քսակներէ եւ ժամացոյցներէ, ոսկի մատանիներէ եւ արծաթ խաչերէ կը բաղկանար, որոնք հունձքի ժամանակ դիակներով սերմանուած ակօսներէն քաղուած էին: Հետեւաբար շատ մեծ յառաջդիմութիւն մը ըրած չէր այդ գինեվաճառը որ խոհավաճառ եղած էր:

Թէնարտիէ չեմ գիտեր ինչ ուղիղ ձեւեր ունէր իր շարժումներուն մէջ, որոնք զօրանոցը կը յիշեցնէին եթէ հայհոյէր. նաեւ կղերանոցը կը յիշեցնէին եթէ երեսը խաչ հանէր: Աղուոր խօսող մըն էր: Կարծել կուտար թէ գիտուն մըն է:

Այլ սակայն դպրոցին վարժապետը դիտած էր թէ ան աղէկ չէր արտասաներ բառերը, ճամբորդներուն հաշիւը յաջողութեամբ կը պատրաստէր, բայց վարժ աչք մը երբեմն ուղղագրական սխալներ կը նշմարէր անոր մէջ:

Թէնարտիէ ծածկամիտ, ոկրամոլ, դեգերող եւ վարպետորդի էր: Չէր արհամարհեր իր սպասուհիները, եւ այս պատճառաւ իր կինն ալ սպասուհի չունէր: Այս հսկայ կինը նախանձոտ էր: Կը կարծէր թէ տեղերքի ցանկութեան առարկան էր այս նիհար ու գունատ մարդը:

Թէնարտիէ ամէն յատկութենէ աւելի խորամանկութեան եւ հաւասարակշռութեան յատկութիւնը ունենալով բարեխառն տեսակի սրիկայ մըն էր: Այս տեսակը սրիկայութեան ամէնէն յոռին է, որովհետեւ կեղծաւորութեամբ կը խառնուի:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Արամ Շեխիկեանէ (Մարսէյլ) 50 ֆրանք փո – խան ծաղկեպսակի, Տիկին Մ. Ղուկաս – եանէ (Իսի) 500 ֆրանք :

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ »Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒԸ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմ – նադրութեան 50ամեակին առթիւ « Հա – յաստան» Մայիս 28ի նախօրեակին լոյս պիտի տեսնէ 16 էջերով՝ ամբողջութեամբ նուիրուած մեր ժամանակակից պատմու– թեան բախտորոշ Թուականին :

Վարչութիւն «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մար – սէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մաս– նաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահան – դէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր : Ֆապրը Կուլի *ծառաստանին մէջ :*

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարե– կան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շա– բաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Ման– րամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տա– րեվերջի հանդէսը Յունիս 30 , Կիրակի:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 20 Յունիս, մասնակցութեամբ Քոնէր Քոլոնի նուա– գախումբին :

×

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի մէջ Հոկտեմբեր 13ին, Կիրակի, Միւթիւալիթէի սրահը : Մանրամասնու – թիւնները յաջորդով :

×

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան խնջոյք – ճաշը, Մայրերու Օրուան առ – թիւ, Յունիս 9, Կիրակի ժամը 13,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ – բերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կոանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձա – նագրութիւնները բացուած են : Ծնողք – ներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հե– տեւեալ թուղթերով .—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

Grande Surprise-Partie

Կազմակերպուած Հաճնոյ Հայր. Մի – ութեան երիտասարդաց կողմէ , այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն մինչեւ 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ *Փարիզ (9): Հաճելի անակնկալներ, հայ– կական նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ :*

Attractions - Ambiance Jeunesse

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ժողովը այս Երկուշաբթի , ժամը 5էն 7, Լուի Ժե. սրճարանը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու հոգինոց ընտանիքի մը համար միջին տարիքի կին մը կը փնտռուի , որ նաեւ ճաշ պատրաստէ: Առանձին սենեակ եւ լաւ վարձատրութիւն: Դիմել.

Ets. BERLUC
226, Rue St. Denis, Paris
CEN. 54-48

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՊԵԼԺԻԱ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱ

Լիւքս օթոքառով

ՉՈՐՍ ՕՐ ՄԱՅԻՍ 23էն 26

Հաւաքուիլ Հինգշաբթի (Համբարձում) առաւօտ ժամը 8ին Մեթրօ Շաթօ տը Լէնսէն, *Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ կամ 8.15ին Կառ տիւ Նորի առջեւ :*

Մեկնում ժամը 8.30ին: Ցերեկին ճաշ Ալկն : Ժամանում Պրիւքսէլ , Պանդոկ Շեռս: Քաղաքի այցելութիւն եւ իրիկ – ուան ճաշը պանդոկը :

ՄԱՅԻՍ 24 մեկնում դէպի Հոլանտա Անվէրսի ճամբով: Քաղաքի եւ նաւա – հանգիստի այցելութիւն : Ցերէկուան ճաշ: Ժամանում Պրետա, իրիկուան ճաշը պանդոկը (առաջնակարգ) :

ՄԱՅԻՍ 25 մեկնում դէպի Ամսթերտամ, Պուա Լը Տիւքի եւ Ութրեխթի ճամբով : Ժամանում «Հիւսիսի Վենետիկը », քա – ղաքին այցելութիւն զանազան պտոյտներ դէպի Շեվենինկըն, Լա Հէ : Վերադարձ Պրետա: Ճաշ, իրիկուն՝ ազատ :

ՄԱՅԻՍ 26 , մեկնում դէպի Փարիզ Մալինի եւ Լուվէնի (ճաշ) ճամբով : Ա– պա Ուաթերլօ, այցելութիւն եւ ժամա – նում Փարիզ ժամը 20ի առեններ :

Մասնակցութիւն 175 ֆրանք :

Արձանագրութեան տուեն կանխավճար՝ 50 ֆրանք :

ԿԱՐԵՒՈՐ .— Զմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը վօյաժ *օտար– ներուն համար :*

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

***Association sans but lucratif, régie par la loi du** 1-7-1901*

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 26, ժամը 20.30ին
SALLE PLEYEL

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ, Մայիս 26

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն Մայիս 25, Ազգ. Տան սրահը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն , Մայիս 25ին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 26) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Ազգ. Միութեան կողմէ
Չորեքշաբթի, Մայիս 29 , ժամը 20.40ին
THEATRE DE LA POTINIERE, 7, Rue Louis le Grand, Métro : OPERA

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Ի Ն Չ Ո՞ Ւ

Հոգեբանական ողբերգութիւն , 4 արար

Հեղինակ ՏԻԿԻՆ ԼԻՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկին Հ. Խըտըշեան – Լաշտաանէր, Օր. Սօնա Վարդանեան, *Օրիորդներ՝* Էվա եւ Սիրանոյշ Զօնթրեան, Անի Քէշիշեան, Վերոնիք Բամպուք– ճեան, Պ. Պ. Արգար Մարտիրոսեան , Գէորգ Թէրզեան, Վարուժան , Վահրամ Անտոնեան, Թապլաքեան, Վանէսեան, Վահան Սերթեան, Մինաս Գոճաեան :

Prix des places : 15 et 10 franc (5 francs pour les Etudiants)
Les billets sont disponibles chez Madame Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Madame Markarian, 32 Rue de Trévise
et au Secrétariat de l'Union, 32 Rue de Trévise (1er étage)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 23ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս Թուականը :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 փր., առաքման ծախքով՝ 32 փրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 15 MAI 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11211

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.211

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑ ԿԸ ՄՆԱՅ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԸ ՏԱԳՆԱՊԸ

Խաղաղութեան մայրաքաղաքի անունին նոր արժանացած, Վիէթնամի խօսակցու– թեանց պատճառով, Փարիզ կուլի դաշ – տի կը վերածուէր քանի մը ժամուան մէջ: Մութի եւ լոյսի երբեմնի օճախ, Լա– տինական Թաղը անսովոր պատկեր մը կը պարզէր աջի առաւօտ : Քանդուած փողոցներ, մոխրացած կառքերու կը – մախքներ ու ամէն կողմ՝ զինուած ոստի– կաններ եւ Կարմիր Խաչ :

Գուցէ ոչ մէկ հարց այսքան բարդ ե – ղած է: Տարիներէ ի վեր է, որ կը տեւէ Ֆրանսայի համալսարանական տագնապը եւ ուսանողական սերունդի մը անկայուն գոյավիճակը : Դատապարտել այս երի – տասարդութիւնը նոյնքան սխալ պիտի ըլ– լար, որքան անվարան քաջալերել ըմբոստ տղաք, որ Եռագոյն կը պատռեն կամ Անծանօթ Զինուորին շիրիմը կը պղծեն:

Կը մնայ հասկնալու փորձ մը կատա – րել: Բայց այդ ալ այնքան պարզ չէ : Ոչ մէկ սերունդ կրցած է հասկնալ ուրիշ սե– րունդ մը : Իսկ հասկնալ երիտասարդու– թիւն մը, որ դեռ ինք ալ, ինքզինքը չէ հասկցած, պիտի նշանակէր որոշ միա – մտութիւն յայտնաբերել :

Փարիզի ուսանողական ցոյցերը չմնա – ցին իրենց բուն իմաստին մէջ: Առիթ տուին արհեստաւոր խռովարարներու, որ շահագործեն արդար դժգոհութիւններ:

Արդարեւ, տարիները յաջորդեցին տա– րիներուն ու չիրագործուեցաւ համալսա– րանական անհրաժեշտ ու խոստացուած բարեփոխումը : Աւելին՝ յաճախ բարե – փոխումներ իրարու յաջորդեցին, աւելի մեծ շփոթութիւն ստեղծելով: Վկայա – կաններ տրուեցան՝ բայց ո՛չ աշխատանք: Նման կացութիւն մը, ի վերջոյ, չէր կրնար չստեղծել վտանգաւոր մթնո– լորտ մը, մանաւանդ երբ գործը երիտա– սարդութեան կը վերաբերի: Այն սերուն– դին, որ չի գիտեր համբերել, չի սիրեր համակերպիլ եւ ատով իսկ կ՚արդարացնէ իր էութիւնը :

Հարցը այն չէ թէ այդ սերունդն ալ, ինչպէս ուրիշներ այսօր, գլուխ չունի, հրջանի մը մէջ, ուր դէպքերը աւելի մեծ են քան դէմքերը : Քոհն – Պէնտիթներ շատ դիւրին կրնան ստեղծուիլ, արդիա – կան աշխարհին մէջ, ուր խտէալ ունեցող հերոսներու սով կայ, ուր երիտասար – դութեան Ճէյմս Պոնտեր կամ Պոնի և Քը– լայտներ կը հրամցուին օրն ի բուն :

Ու այդ երիտասարդութիւնը նոր բան կը փնտռէ, նոր յոյսերու համար: Նախ կը մերժէ, կը բողոքէ, կը պառթեայ ա– մէն բանի դէմ: Դեռ չի գիտեր իր ուզա– ծը, իր փնտռածը: Կը պարտկուի փիլի – սոփայական պարպուած բառերու ետին, Մաօ կը հոլովէ Մարքսը չհասկցած, Մարքիւս կ՚երգէ Ժօրէս չսերտած ու կը դառնայ շարժում մը, զոր կարելի չըլլար զսպել :

Ցանուն համերաշխութեան, բանուո – րական դասը, ընկերվարական պարագը – լուխները կը միանան : Ամբոխը ոտքի ե– լած է ու այլեւս ոչ ոք գիտէ թէ ինչո՞ւ ելած է եւ ո՞ւր կ՚ուզէ հասնիլ :

Կեանքի բնական ընթացքով, անկա – րելի չէ որ այսօրուան «յեղափոխականը» դառնայ պահպանողական ու աջակողմ – եան քաղքենին՝ ձախի պարագլուխ, այն օրը, վաղը, երբ երիտասարդները ստիպ– ուին պատասխանատուութիւններ ըս – տանձնել :

Փոթորիկը կ՚անցնի, կիրքերը կը հան– դարտին, օրուան մը «հերոսները» կը մոռցուին, բայց կը մնայ սերունդի մը տագնապը:

«ՅԱՌԱՋ»

ՉԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՈՒՍԱՆՈՂ ՈՒ ԲԱՆՈՒՈՐ ԿՈՂՔ ԿՈՂՔԻ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ԿՈՉԷՆ ԵՏՔ ՈՐՈՇ ՑՈՅՍԵՐ ԿԱՆ

ՍՈՐՊՈՆԸ ԲԱՑ Է

ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ուրբաթ գիշերուան ցոյցերը կը հան– դարտէին միայն առաւօտեան մօտ, տը– խուր խրականութեան մը առջեւ դնելով բոլոր կողմերը : Լուրերը իրարու կը հա– կասէին, ըստ աղբիւրներուն, համալսա – րանական դասատուներ, նոյնեւան մըր – ցանակաւորներ կը միանային ուսանող – ներուն, դատապարտելով խստօրէն ոստի– կանական զսպումը : Պաշտօնական աղ – բիւրներու համաձայն վիրաւորներու թի– ւը կը հասնէր 359ի, որու 102ը՝ ուսանող եւ 257ը՝ ապահովութեան ուժերու ան – դամներէն :

Մթնոլորտը լարուած կը մնար մինչեւ իրիկուն երբ Փարիզ կը հասնէր նախարա– րապետ Փոմփիտու, Պարսկաստան եւ Աֆղանիստան կատարած իր ճամբորդու – թենէն :

Քանի մը ժամ ետք արդէն, գիշերուան 11ին, ձայնապատկերասփիւռէն կարճ ու – ղերձ մը կ՚ընէր եւ կը յայտարարէր. — «Պաշտօնական ճամբորդութեան ընթաց – քին զոր կազմակերպած էին Պարսկաստա– նի եւ Աֆղանիստանի կառավարութիւն – ները եւ որ յայտնաբերեց մտաւորական հսկայ վարկը զոր կը վայելէ ներկայ Ֆը– րանսան այդ հեռաւոր երկիրներուն մէջ, չդադրեցայ խոր տխրութեամբ հետեւելէ համալսարանական խռովքին, ցոյցերուն որոնց տեղի տուաւ եւ որոնք յաճախ այ – լասերեցան, ստիպելով կառավարութիւ – նը, որ, ինչպէս իր պարտականութիւնն է, կարգը վերահաստատէ :

«Ուրեմն, վերադարձիս իսկ, հազիւ ե– րեք ժամ առաջ, համախմբեցի ձեռնհաս նախարարները, յետոյ խորհրդակցելէ ետք Հանրապետութեան Նախագահին հետ եւ անոր համաձայնութեամբ, որոշեցի որ Սորպոնը ազատօրէն պիտի վերաբաց– ուի Երկուշաբթիէն սկսեալ : Դասերը վերսկսելով Տեսուչին եւ տուայէններու արագ կարգադրութեամբ :

«Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին որ – պէսզի քննութիւններու թեկնածուները, չտուժեն իրենց աշխատանքին ստացած յապաղումէն :

«Երկուշաբթիէն իսկ, Վերաքննիչ Ատ – եանը պիտի կարենայ, ըստ օրէնքին, ո– րոշում տալ ազատ արձակման դիմումնե– րուն մասին, որոնք ներկայացուած են դատապարտուած ուսանողներուն համար:

«Այս որոշումները ներշնչուած են խոր համակրութենէ մը ուսանողներուն նը – կատմամբ եւ վստահութենէն իրենց ողջ – մտութեան հանդէպ :

«Սորպոնը վերադարձնելով իր սահ – մանումին, զայն կը վերադարձնենք իր կոչումին, որ է ազատօրէն ընտրուած դասաւանդութեան ուսումը եւ նաեւ, ան– հրաժեշտ է, մեր համալսարանին վերա – նորոգումը :

«Այս վերանորոգումը, կառավարու – թիւնը ու ես, չենք դադրած զայն ան – հրաժեշտ հռչակելէ եւ պիտի չարունա – կենք, գործակցութեամբ բոլոր շահա – գրգռուողներուն՝ դասատու եւ ուսանող:

«Կոչ կ՚ընեմ բոլորին եւ ի մասնաւորի Համալսարանին ներկայացուցչական կազ– մակերպութեանց պատասխանատունե – րուն, որ ետ մղեն գրգռութիւնները քա – նի մը արհեստաւոր խռովարարներու եւ գործակցին արագ եւ ամբողջական հան – դարտութեան մը : Ինչ կը վերաբերի ին– ծի, ես պատրաստ եմ այդ խաղաղեցման:

«Թող այս կոչս լսուի իւրաքանչիւ – րէն» :

Այս կոչը իր դրական արդիւնքը կու – տար որոշ չափով, հանդարտեցնելով մտ– քերը, բայց ոչ մէկ փոփոխութիւն կը բե– րէր Ազգ. ընդհանուր գործադուլի որո – շումին, որ տրուած էր միասնաբար բո – լոր սէնտիքաներու կողմէ, բացի Սէ էՖ Թէ Սէէն որ կը մատնանշէր ցոյցին քա – ղաքական բնոյթը :

Երկուշաբթի օր, Մայիս 13, ընդհա – նուր գործադուլը կը գործադրուէր բա – ւական զգալի համեմատութեամբ : Շար– ժումին միացած ըլլալով մամուլի բան – ուորներու սէնտիքան երեկոյեան թերթե– րը(երեկոյեան թերթ կը նկատուին անոնք որոնք լոյս կը տեսնեն առաւօտեան ժամը 11էն ետք, յաջորդ օրուան թուականով) ի շարս որոնց «Յառաջ» լոյս չէին տեսներ Երկուշաբթի օր (Մայիս 14ի թուակա – նով) եւ առաւօտեան թերթերը, Երեք – շաբթի առաւօտ :

Մեթրոն կը բանէր կէս առ կէս, կառա– խումբերը, ըստ գիծերու հարիւրէն 30էն մինչեւ 60 համեմատութեամբ : Փակ կը մնային պետական սպասարկութիւնները, դրամատուները, օթոպիւսները կը բանէ– ին մէկ երրորդի համեմատութեամբ, կազ եւ ելեկտրականութիւն դադարներ կ՚ար – ձանագրէին ըստ թաղերու : Թղթատարը կը հետեւէր շարժումին զգալի համեմա – տութեամբ : Գործադուլը կը խանգարէր նաեւ կեանքը բովանդակ երկրին մէջ :

ՑՈՅՑԵՐԸ

Նուաճայթքը Փրէս մամուլի գործակա – լութիւնը (ֆրանսական գործակցութիւնը գործադուլի մէջ էր) 171 հազար կը հաշ– ուէր ցուցարարներու թիւը որոնք ժամը 2էն, Երկուշաբթի օր, կը սկսէին համա– խմբուիլ Ռեփիւպլիքի հրապարակը, տո – ղանցելու համար մինչեւ Տանֆէռ – Ռո – շըռօ :

Ցոյցին կը մասնակցէին բացի ուսանող– ներէն, բանուորները եւ քաղաքական պա– րագլուխներ ինչպէս՝ Միթերան, Կի Մո– լէ, Վալտէք Ռոշէ, եւն. եւն. :

Բազմաթիւ կարմիր դրօշներու կողքին, կային նաեւ անիշխանականներու (անար– շիստ) սեւ դրօշները: Ցուցատախտակնե– րու սովորական կարգախօսքն էր՝ «ուսա– նող, բանուոր համերաշխութիւն» : Ցու– ցարարները «Միջազգային» կ՚երգէին ու մերթ ընդ մերթ կը պոռային «Սէ էՌ ԷՍ, ոպանիչ» ինչպէս նաեւ բազմաթիւ այլ բողոքներ Իշխանութեան դէմ :

Ժամը երեկոյեան 6էն ետք է, որ Տան– ֆէռի հրապարակին վրայ, որոշ շփո – թութիւն կը ստեղծուէր: Մինչ Ուսանող– ներու միութեան (ՈւՆԷՖ) եւ սէնտիքա – ներու պատասխանատուներու հրահանգն էր որ ցրցարարները այլեւս ցրուին, Քոհն Պէնտիթ «դէպի Էլիզէ» կը պոռար նախ, ապա ժամադրութիւն կուտար Շան Տը Մառս չարունակելու համար ցոյցը : Հոն խօսք կ՚առնէր ՈւՆԷՖի փոխ նախա – գահը Ժ. Սովաժօ եւ կը հրաւիրէր բոլոր ուսանողները, որ դրաւեն բոլոր համալը– սարանները եւ հոն մտքերու փոխանակու– թիւն ունենան : Մէկ միջադէպ մը, որու հետեւանքները կրնային ծանր ըլլալ, կը պատահէր ժամը 8ին ատենները, Տան – ֆէր, երբ արագօրէն Փոլիս – Սըքուռի կառք մը, որ վիրաւոր երախայ մը կը փոխադրէր մօրը հետ (երթեւեկի արկած) կը փորձէր ճեղքել բազմութիւնը անցը – նելու համար : Անմիջապէս ցուցարարնե– րը կը յարձակէին կառքին վրայ, քարկո– ծելով եւ լինչի բռնելով ոստիկանները : ՈւՆԷՖի կարգի սպասարկութիւնն է որ կը յաջողէր ազատագրել կառքը :

Ցուցարարներու թիւը, ինչպէս միշտ կարելի չէ եղած ճշդել : Ըստ ոստիկա – նութեան կը հասնէր երկու հարիւր հա – զարի, մինչ կազմակերպիչները 800 հա – զար կուտան իբրեւ թիւ: Կը մնայ միջին մը հանել: Ցոյցեր եղած են նաեւ գաւա– ռը, մանաւանդ Մարսէյլ, Լիոն: Թուլու– զըն է սակայն որ ամէնէն կարեւոր ցոյցը արձանագրած է ազատագրումէն ի վեր: Այս ցոյցերու ընթացքին պահանջուած է ոչ միայն Լուսաւորութեան նախարարին, այլեւ Հանրապետութեան Նախագահին հրաժարումը :

Երկուշաբթի գիշեր շատ ուշ, ժողով – ներ եւ մտքերու փոխանակութիւնները շարունակուած են Սորպոն եւ այլուր : Ուսանողները նոյնիսկ խօսած են Սորպո– նի պատերուն Ֆրէսքներու մասին, Նախ զանոնք պաշտպանած են, ապա համաձայն– ուելով որ կարելի է արուեստով զարդ նը– կարել, որոնց են զանոնք : Այս ձեւով է որ ներկայիս ալ կը սկսի «մշակութային յե– ղափոխութիւն մը» :

A NOS LECTEURS

Par suite de la grève décidée par le Comité Intersyndical du Livre, « Haratch » n'a pas paru hier (numéro daté du Mardi 14 Mai).

LE COMITE INTERSYNDICAL DU LIVRE PARISIEN COMMUNIQUE :

Le comité intersyndical du Livre parisien communique :

« Face aux événements dont l'Université est le théâtre depuis plus de dix jours et dont le gouvernement porte seul la responsabilité, le comité intersyndical :

— affirme son soutien aux revendications légitimes des étudiants, lesquelles correspondent, pour l'essentiel, aux préoccupations des travailleurs ; il exprime son entière solidarité aux étudiants, enseignants et universitaires et exige avec eux : l'arrêt total de la répression policière ; la libération immédiate de tous les emprisonnés ; la réouverture des facultés et de la Sorbonne et le passage normal des examens ; une véritable réforme démocratique de l'enseignement et de l'Université. Se félicitant de l'accord intervenu entre les organisations confédérales ouvrières, d'étudiants, d'universitaires et d'enseignants, le comité intersyndical du Livre parisien appelle l'ensemble des travailleurs du livre — presse et labeur — à faire grève, vingt-quatre heures, le lundi 13 Mai 1968.

×

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

«Գիրքի բանուորներու Համընկերակ – ցական Կոմիտէին» գործադուլի հրահան– գի հետեւանքով «Յառաջ» երէկ լոյս չը – սաւ (Մայիս 14, Երեքշաբթիի թուակա – նով թիւը), ինչպէս տեղական իր պաշ – տօնակիցները :

ՎՐԻՊԱԿ.— «Յառաջ»ի Կիրակի օր – ուան թիւին վրայ սխալմամբ Շաբաթ մը– նացած է թէեւ թուականը ճշդուած : Տողաշար մեքենային մէկ ծանր խանգար– ման հետեւանքով, կարելի չեղաւ թեր – թին վերջին փորձերը կատարել :

ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՀԸ

Վերջապէս Ֆրանսայի վիրաբոյժները եւս կրցան փորձել սրտի փոխարկումը, շնորհիւ Ապրիլի վերջին տրուած եւ միայն հիւանդանոցներու վիրաբոյժներուն վերապահուած նոր արտօնագրի մը, որուն անհամբեր կը սպասուէր :

Այս արտօնագիրը, հիմնուելով գիտական – կենսաբանական նորագոյն տուեալներու վրայ, փոփոխութեան ենթարկեց մահուան մինչեւ այժմ ընդունուած դատանիշերը (քրիթեր) եւ դիւրացուց մահէն անմիջապէս յետոյ ներքին գործարաններու քաղուածը ու փոխարկումը :

Դժբախտաբար գործողութիւնը ձախող վերջ ունեցաւ : Փոխարկեալ հիւանդը մեռաւ : Կը թուի թէ հիւանդին ընտրութիւնը լաւ կատարուած չէր, քանի որ անոր երակային դրութիւնը նպաստաւոր պայմաններ չէր ներկայացներ : Ինչ որ պատճառ եղաւ, գործողութենէն գրեթէ անմիջապէս յետոյ, արեան գոնդողներու կազմութեան, զորս փոխարկուած սրտին առաջին զարկերը ցրուեցին ամէն կողմ, եւ, խցելով ուղեղին, թոքերուն եւ երիկամներուն երակները, դժուարացուցին անոնց պաշտօնավարութիւնը : Ինչ օգուտ ինքնաշարժի մը շարժակը փոխել, եթէ անոր միւս մասերը մաշած են եւ լաւ չեն գործեր :

Կը թուի թէ ֆրանսական վիրաբուժական խմբակը, անակնկալօրէն տրամադրելի ունենալով արկածեալ երիտասարդի մը փոխարկելի սիրտը, աճապարած է գործողութեան ենթարկելու սրտագար վատառողջ հիւանդ մը, Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մէջ սրտի փոխարկութեան առաջնութիւնը չահելու նպատակով :

Նշանակելի է որ Ֆրանսայի երեք հռչակաւոր սրտի մասնագէտներ, որոնք խստիւ քննադատած էին Պառնարտը եւ այպանելով զայն, բախտախնդրութիւն նկատած էին անոր կատարած սրտի առաջին փոխարկումը, գովասանական խօսքեր միայն ունեցան իրենց արուեստակիցներուն համար ...

Հիմա որ ֆրանսական հիւանդանոցներուն մասնագէտներուն դիւրութիւն տրուեցաւ սրտի փոխարկումներ կատարելու համար, գործողութիւն մը որուն կարելիութիւնը 1975ին միայն կը նախատեսէր Ֆրանսացի անուանի վիրաբոյժ մասնագէտ Փրոֆ. Տիւպոսթ, տեսակ մը մրցակցութիւն սկսած է զանազան երկիրներու մասնագէտներուն միջեւ, որ կրնայ ծանր եւ պատասխանատու ձախողումներու առաջնորդել : Երբ ոգեւորութեան եւ փորձերու սկզբնական շրջանը անցնի, անտարակոյս վիրաբոյժները աւելի զգոյշ պիտի ըլլան թեկնածուներու ընտրութեան մէջ :

Թեկնածուները չէ որ կը պակսին, այլ փոխարկելի առողջ սիրտերը, որոնք հրապարակօրէն տրամադրելի են : Որովհետեւ սրտի բարձումը պէտք է կատարել երիտասարդ եւ առողջ սիրտ ունեցող հիւանդի մը, ընդհանրապէս արկածեալի մը մահէն անմիջապէս ետք եւ, առանց ժամանակ կորսնցնելու, փոխարկել թեկնածու հիւանդին կուրծքին մէջ : Մինչեւ որ կարելի ըլլայ բնական սրտի տեղ արուեստական սիրտ փոխարկել, ինչ որ սկսած է կիրարկուիլ Ամերիկայի մէջ, կամ տրամադրելի պահածոյ սիրտ ունենալ, որուն կարելիութեան լուրը վերջերս տրուեցաւ Ֆրանսայի մէջ, անհրաժեշտ է սպասել արկածեալի մը մահուան, անմիջապէս անոր սիրտը առնելու համար :

Այստեղ հարց կը ծագի թէ ինչպէս պէտք է որոշել մահուան պահը, այսինքն կեանքը մահէն բաժնող իրական սահմանը, որմէ յետոյ արտօնուած է սրտին բարձումն ու փոխարկումը:

Մահը կենսական պաշտօններու վերջնական դադարն է, այն սահմանը զոր անցնելէ յետոյ, այլեւս անկարելի է դէպի կեանք վերադառնալ :

Ֆրանսայի եւ շատ մը երկիրներու մէջ այս սահմանը կամ պահը ճշդող օրինական տրամադրութիւն չկայ : Հնուց ի վեր սրտի, արեան շրջանառութեան եւ շնչառութեան դադարը եւ անոնց ընկերացող կարգ մը երեւոյթներ, իրական մահուան դատանիշերը կը նկատուին, զորս կը հաստատեն քաղաքապետական պաշտօնեաներ կամ բժիշկներ եւ կարգ մը պարագաներու մէջ՝ փորձագէտներ :

Բայց անցեալին մէջ եւ դեռ 1956ին Մէլպուրնի մէջ պատահեցան պարագաներ, երբ մեռեալ նկատուած մարմիններ վերակենդանացան, ինքնաբերաբար կամ բժշկական միջամտութեամբ : Այդ պարագաները նկատի առնելով, Ֆրանսական օրէնքը, առ ի ապահովութիւն, թաղումը կ'արտօնէ երեւութական մահէն 24 ժամ յետոյ միայն, երբ արդէն դիակը պաղած եւ կարծրացած է:

Հիւանդանոցներուն մէջ միայն կարելի է, դիագննութեան կամ փորձարկութեան համար, 24 ժամէն առաջ դիակ մը կտրատել: Այս պարագային երկու փորձագէտ բժիշկներ զանազան միջոցներով եւ գործիքներով նախապէս կը հաստատեն իրական մահը :

Այս պայմաններուն մէջ կարելի չէր անշուշտ որեւէ գործարան փոխարկել, մանաւանդ որ անդամահատութիւնը կամ դիագննութիւնը պարտադրաբար պէտք է կատարուէին մանրէներով վարակուած դիարաններու եւ ոչ թէ ապանեխուած վիրաբուժարաններու մէջ :

Ահա թէ ինչու, Տոքթ. Պառնարտի առաջին գործողութենէ ետք, անհրաժեշտ նկատուեցաւ, Ֆրանսայի մէջ եւս ներքին այս կամ այն գործարանին փոխարկումը կարելի դարձնելու համար, մահուան սահմանը ճշդորոշել :

Վերջին 15 – 20 տարուայ դիտարկութիւններն ու փորձարկութիւնները ցոյց տուին որ սրտի եւ շնչառութեան դադարը հանդրուան մըն է միայն դէպի մահ տանող ճամբուն վրայ, ուրկէ կարելի է դէպի կեանք վերադառնալ :

Ներկայիս կիրարկուած վերակենդանացման (ռէանիմասիոն) միջոցները կրնան, կարգ մը պարագաներու մէջ, սրտին քարախումները եւ շնչառութիւնը վերահաստատել եւ շաբաթներ ու ամիսներ ապրեցնել նոյնիսկ խոր թմբիրի (քոմա) մէջ գտնուող հիւանդներ, անոնց տալով բուժուելու պատեհութիւնը :

Այսպէս է որ բուժուեցաւ Խորհրդային Ռուսիոյ բնագէտ գիտուններէն աշխարհահռչակ Լեւ Լանտաու, որ 1962 Յունուարի սկիզբը կառքի ծանր արկածի մը հետեւանքով գրեթէ ջարդ ու փշուր եղած էր : Նոյն ամսու ընթացքին հինգ անգամ մեռաւ, համաձայն մահուան սովորական դատանիշերուն եւ հինգ անգամ վերակենդանացաւ շնորհիւ դարմանող բժիշկներուն յոռետես բայց յարատեւ ճիգերուն : Ամիսներ շարունակ թմբրած եւ բոլորովին անգիտակից վիճակի մէջ մնալէ ետք առողջացաւ եւ վերջերս միայն իբրալէս մեռաւ :

Այս եւ նման դիտարկութիւններ հաստատեցին որ կեանքին վերջին հանդրուանը կամ սահմանը ոչ թէ սիրտը եւ շնչառութիւնը, այլ ուղեղի գործունէութեան դադարն է : Որքան ատեն որ սիրտը, շնչառութիւնը, եւ ուղեղը կը գործեն, նոյնիսկ շատ տկար, բնականօրէն կամ արուեստական միջոցներու եւ բնախօսական հեղուկներու օգնութեամբ, ենթական ողջ հիւանդ կը նկատուի եւ կեանքի սահմաններուն մէջ կը գտնուի, նոյնիսկ եթէ շաբաթներէ կամ ամիսներէ ի վեր թմբրած վիճակի մէջ է: Կիրարկուած բուժական միջոցները կրնան, ժամանակի ընթացքին, դէպի բուժում առաջնորդել զայն : Այսպիսի հիւանդներու վրայ չէ որ կը կատարուի սրտի կամ այլ գործարանի մը բարձումը :

Բայց երբ դադրած է կամ կը դադրի ուղեղին գործունէութիւնը, զոր կը յայտնաբերէ անոր ընկերացող ելեկտրական ալիքներու յատուկ գործիքով արձանագրութիւնը (ելէկտրո անսէֆալոկրամ), ենթական «ողջ մեռեալ» մը կը դառնայ, նոյնիսկ եթէ սիրտն ու շնչառութիւնը կը շարունակեն գործել : Հիւանդը այլեւս անցած է սովորական թմբրութեան սահմանը (քոմա տէբասէ), ու մտած է մահուան սահմաններուն մէջ: Վերակենդանացման բոլոր միջոցները անզօր կը մնան զայն կեանքի բերելու, նոյնիսկ եթէ շաբաթներ եւ ամիսներ շարունակուին : Ուղեղագրական գործիքը, փոխանակ ելեկտրական ալիքներու, տափակ եւ ուղիղ գիծ մը ցոյց կու տայ, որ եթէ քանի մը անգամ կրկնուի, կը հաստատէ ուղեղին, հետեւաբար ենթակային վերջնական մահը :

Այսուհանդերձ մարմնին զանազան մասերը, հիւսկէնները եւ բջիջները կը շարունակեն արուեստականօրէն ապրիլ, որքան ատեն որ սիրտը եւ շնչառութիւնը կը գործեն վերակենդանացման արուեստական միջոցներով : Անմիջապէս որ դադրեցուին, ենթական իր վերջին շունչը կու տայ եւ դիակ մը կը դառնայ, որուն զանազան մասերը աստիճանաբար կը մեռնին, ինչպէս եղունգները եւ մազերը, որոնք օրերով կը շարունակեն աճիլ :

Ահա այս պայմաններուն մէջ մեռնողներէն է որ փոխարկումի համար կ'առնուի սիրտը կամ ուրիշ գործարան մը : Եթէ խոր թմրութեան մէջ գտնուող հիւանդին կամ արկածեալին ուղեղը մեռած է, ինչ որ քանիցս կը ստուգեն ուղեղագրական գործիքով, վերակենդանացման միջոցները փոխարկումէն անմիջապէս առաջ կը դադրեցնեն եւ գործողութեան կը ձեռնարկեն : Լիոնի մէջ երիկամներու բարձումը կը կատարեն նոյնիսկ երբ ուղեղին մահը հաստատուած է, բայց սիրտը եւ շնչառութիւնը տակաւին կը գործեն, որովհետեւ հիւանդը մեռած կը նկատուի :

Այս տուեալներէն կը հետեւի թէ ներկայիս կեանքին վերջին սահմանը ուղեղի մահն է որ նկատի կ'առնուի փոխարկումներու համար : Իսկ սովորական պարագաներու մէջ սրտին եւ շնչառութեան դադարը եւ 24 ժամուան մէջ դիակնային կարծրացումը բաւական կը նկատուին մահը հաստատելու համար :

Մահուան սահմաններուն ընդլայնումը յոյս ներշնչած է ոմանց թէ օր մը գիտութիւնը պիտի յաջողի, սրտին եւ շնչառութեան նման, մեռած ուղեղները վերակենդանացնել եւ մեռեալները յարուցանել :

Ամերիկացի մը, Ռապըրթ Էթինկըր, 1964ին գիրք մը հրատարակեց, «Մարդը անմա՞հ է» խորագրով, որուն մէջ կ'առաջարկէ « սառուցումի դարաշրջանը »: Հեղինակը կը թելադրէ սառեցնել անդարմանելի հիւանդները, օրինակ խլիրդ ունեցողները, այն յոյսով որ գիտութիւնը օր մը պիտի յաջողի զանոնք բուժել :

« Խենթը բաւ, խելքը հաւասար » կ'ըսէ ժողովուրդը : 1967 Յունուար 12ին Քալիֆորնիոյ համալսարանի հոգեբաններէն Ճէյմ Պետֆորտի դիակը, իր կտակին համաձայն, խիստ պաղ սառնարանի մը մէջ դրուեցաւ : Ուրիշ հինգ անձեր ալ նոր օրինակին հետեւեցան, այն յոյսով որ գիտութիւնը օր մը պիտի կրնայ յարուցանել զանոնք: Առ ի գիտութիւն ըսենք որ սառեցումը 25 հազար ֆրանք կ'արժէ, իսկ պահպանութեան եւ ելեկտրականութեան ծախքերը տարեկան հազար ֆրանքի կը հասնին :

Վերջին քառորդ դարու ընթացքին «խենթ» որակուած այնքան գաղափարներ իրականացան, որ արգիլուած չէ յուսալ :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Վերջապէս դուռը բացուեցաւ եւ փաշան կրկին երեւցաւ:

Երբ կրկին բազմեցաւ իր նախագահական աթոռը, դէմքը առջի խստութիւնն ու դաժանութիւնը կորսնցուցած էր: Ժպտերես քովիններուն հետ քանի մը խօսք փոխանակեց եւ յետոյ Սալիհա հանըմին դառնալով՝ ամենայն քաղցրութեամբ ըսաւ.

— Հանըմ էֆէնտի, քիչ մը առաջ, հաւանաբար իմ խօսքերուս ոգին լաւ չըմբռնելով յուզուեցաք եւ կարգ մը խօսքեր ըսիք որոնք այսպիսի ատեանի մը առջեւ անվայել էին եւ ես ալ, բնականաբար ձեր այդ խօսքերէն ազդուած չկրցայ պաղարիւնութիւնս պահել եւ աւելէ յառաջ եկաւ ցաւալի թիւրիմացութիւն մը: Այժմ կը խնդրեմ որ տեղի ունեցած այդ անպատեհ խօսքերը մոռնանք եւ չեղեալ համարենք: Մեր նպատակն է ձեզ ոչ թէ իբրեւ թշնամիներ նկատել եւ ըստ այնմ վարուիլ, այլ ուշի ուշով ուսումնասիրել եւ հասկնալ թէ ի՞նչ պատճառաւ ձեռնարկած էք կարգ մը արարքներու, որոնք դատապարտելի կ'երեւան մեզի: Եթէ ձեզի այդ արարքներուն մղող պատճառներուն մէջ արդարացի կէտեր կան՝ վստահ եղէք, որ մեր վեհափառ տէրը, իր անսահման բարութեամբը եւ անհուն ներողամտութեամբը նկատողութեան պիտի առնէ զանոնք ու պարտ ու պատշաճը պիտի տնօրինէ իր աննման իմաստութեամբը: Այսպէս ուրեմն, մեր կատարածը հարցաքննութիւն մը չէ, եւ մենք ալ դատաւորներ չենք, այլ տեսակ մը պետական խորհուրդ գումարուած է հոս ձեր գանգատները լսելու համար, ուստի նոյնիսկ ձեր շահը կը պահանջէ որ ամէն բան տեղն ի տեղօք ըսէք:

— Ճիշդ իմ փափաքս ալ այդ է, պատասխանեց Սալիհա հանըմ, որ նուրբ քմծիծաղով մը մտիկ ըրած էր Իզզէթի խօսքերը:

— Ուրեմն այժմ խրախոյս մեզ հասկցուցէք, ըստ պալատականը դիւրութեամբ, հաճեցէք մեզ ըսել ձեր ո՛վ ըլլալը եւ ի՛նչ նպատակի ծառայելը:

Սալիհա հանըմ իր աթոռին վրայ շարժում մը ըրաւ, երեսը բոլորովին դէպի իր դէմը գտնուողները դարձնելու համար, յետոյ հանդարտ ու վճռական ձայնով մը սկսաւ խօսիլ.

— 43 տարեկան եմ, ըսաւ, եւ ծնողացս երրորդ աղջիկ զաւակն եմ. Հայրս, Հիւսնի էֆէնտի, Ապտիւլ Ազիզ կայսեր հաւատարիմ պաշտօնեաներէն էր եւ մինչեւ ետքը, ինչպէս յաջողութեան եւ փառքի վայրկեաններուն, նոյնպէս դժբախտութեան ատեն, հաւատարիմ մնաց անոր: Երբ ամէնքը իր անկումէն ետքը իրեն երես կը դարձնէին ապերախտութեամբ եւ կը սկսէին Ապտիւլ Համիտի նորածագ աստղին երկրպագել, անիկա հաւատարիմ ու անձնուէր մնաց իր նախկին վեհապետին եւ հակառակ իրեն եղած փայլուն խոստումներուն՝ չուզեց երբեք զայն ուրանալ: Ես այն ատեն տասնեւվեց տարեկան էի, բայց լաւ կը յիշեմ բոլոր այս իրողութիւնները, մանաւանդ որ խեղճ հայրս յաճախ մեզ իր քով կը կանչէր եւ մեզի կը պատմէր իր հոգեկան ամբողջ տառապանքները եւ այն անզօր կատաղութիւնը, որ իր հոգին կը փոթորկէր, իր սիրելի վեհապետին կրած չարչարանքները եւ ստորնացումները տեսնելով: Օր մըն ալ լալով մեզի պատմեց թէ ինչպէս Ապտիւլ Ազիզ մեռած գտնուած էր իր սենեակին մէջ եւ թէ ինչպէս այդ մահը անձնասպանութեան մը կը վերագրուէր: Սակայն հայրս բնաւ երբեք չհաւատաց այդ երկինքը կտրելով ինքնասպան ըլլալու պատմութեան եւ մինչեւ ետքը կը դոչէր.

«—Սպաննեցին, վատաբար սպաննեցին զինքը:

«Տարի մը ետքը արդէն Սուլթան Մուրատ ալ դահընկէց եղած էր եւ Ապտիւլ Համիտ գահը բարձրացած:

«Այս միջոցին Հայրս զիս ամուսնացուց Նէճիպ պէյի հետ որ հազիւ 26 տարեկան, արդէն փայլուն զինուորական մըն էր եւ հարիւրապետի աստիճան ունէր: Թուրք-ռուսական պատերազմի միջոցին էր ամուսինս Պոլիս մնացած, Սուլթանի անձնական գունդերուն կը պատկանէր, բայց ամուսնութենէն հազիւ ամիս մը ետք, չկրնալով հանդուրժել Պոլսոյ ձեռքերը ծալած մնալ, երբ իր ընկերները եւ պաշտօնակիցները հայրենիքի պաշտպանութեան համար պատերազմի դաշտը կը գտնուէին, գործօն բանակի մէջ ծառայելու համար խնդրագիր մատոյց եւ իր փափաքին համեմատ ղրկուեցաւ Պալքանեան բանակին մէջ:

«Ամբողջ պատերազմի միջոցին, անօրինակ քաջութիւն մը ցոյց տուաւ, Պլեւնայի հերոսական պաշտպանութեան ժամանակ մէկ քանի անգամներ վիրաւորուեցաւ թշնամիի գնդակներէն եւ ի վերջոյ Օսման փաշայի բանակին հետ գերի ինկաւ, սակայն յաջողեցաւ փախչիլ ու վերադառնալ Պոլիս, ուր խաղաղութեան կնքուելէ ետքը աստիճանի բարձրացում ստացաւ ...:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(122 – Շար.)

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՍՈՒՐԷՆ ԵՐԵՄԵԱՆ

Ն. Մառի փայլուն աշակերտներէն եղած է ապագայ ակադեմականը, որ 1935էն մինչեւ 1941 դասախօսի պաշտօնով պաշտօնավարած է Լենինգրատի համալսարանին մէջ:

1941ին վերջնապէս կը հաստատուի Հայաստան:

Ս. Երեմեանի վիճակուեցաւ զբաղիլ կովկասագիտութեան կարեւոր հարցերէն մէկուն՝ Արեւելեան Վրաստանի մարզպանական շրջանի պատմութեամբ: Փաստօրէն պէտք է ճշդէր Վրաստանի, Հայաստանի եւ Աղուանքի խիստ փոփոխական պատմական – աշխարհագրական սահմանները՝ բացատրելու համար ցեղագրական եւ քաղաքական յարաբերութիւնները:

Այժմ հեղինակ է հարիւրի մօտ աշխատութիւններու: Հետեւելով իր նախորդներուն, մասնաւորապէս՝ Ն. Մառի եւ Ն. Ադոնցի, տասնամեակներ շարունակ տաւելապէս գրեց յօդուած – ուսումնասիրութիւններ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը բովանդակէ ապագայ մենագրութեան մը սաղմը: Ընդ որում, անոր քննարկումներուն առարկան կը հանդիսանան Հայաստանի եւ Անդրկովկասի միւս ժողովուրդներուն քիչ լուսաբանուած հարցերը՝ հայ ժողովուրդի ծագումն ու կազմաւորումը, տեղաբնիկներու եւ տեղաշարժով Հայաստան հաստատուած ցեղային միաւորումներուն ինքնութիւնը, լեզուի, տեղանուններու շերտաւորումը, աղուաններու եւ աղուանական ցեղերու բնակութեան միջավայրը, անոնց կապը Տաղստան բնակող ցեղախումբերու հետ եւայլն:

Ակադեմականը հիմնական եւ կարեւոր նորութիւններ բացայայտած է Հայաստանի (նաեւ Անդրկովկասի) ստրկատիրական հասարակարգի մասին:

Ակադեմականը ոչ միայն ուսումնասիրեց, այլ նոյնիսկ քարտէսներու վերածեց պատմական Մեծ Հայքը իր բոլոր գաւառներով, նախարարական տուներով, քաղաքներու եւ աւաններու տեղադրութեան ճշդումով: Բագրատունեաց հարստութեան կազմութեան շրջանին վերաբերեալ կարգ մը հարցեր լուսաբանուած են իր կողմէ: Վասպուրականի եւ Կարսի թագաւորութեանց պատմութեան ուրուագիծը, Սիւնիքի եւ Լոռի – Ձորագետի ատական գոյացութիւններու հետազօտութիւնը, Արցախի եւ Ուտիքի պատմական իրավիճակի սրբագրումներն ու ճշդումները ներկայիս կայուն յենակէտներ ստեղծած են հայ ժողովուրդին ակադեմական պատմութեան համար:

Իր ջանքերուն շնորհիւ Տայքի եւ Կղարջքի պատմութիւնը յստակ պատկերացում մը ստացած է: Աննախընթաց երեւոյթ էր բազմիցս հոլովուած «Աշխարհացոյց»ին հրատարակութիւնը: Ոչ միայն վերջնապէս ճշդուեցաւ այդ գործին պատրաստութեան թուականը (Զ. դարու վերջաւորութեան — Է. դարու սկիզբը), այլեւ բացայայտուեցաւ, որ «Աշխարհացոյց»ը երբեմնի քարտէսներու հաւաքածոյ մըն է:

Պ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակէն ի վեր մեր գաղութը օրինակելի գործակցութեան մը ապացոյցը կու տայ Նահատակներու յիշատակի ոգեկոչման նկատմամբ: Յիսնամեակի յանձնախումբը որ կազմակերպիչն է հանդիսութեանց, կը շարունակէ իր գործունէութիւնը նպատակ ունենալով Նահատակներու յիշատակը յաւերժացնող յուշարձանի մը շինութիւնը:

Ապրիլ 26ին, Կիրակի օր տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահին մէջ դարձեալ նոյն համերաշխ ոգին կը տիրէր: Խուռն բազմութիւն մը եկած էր իր յարգանքը մատուցանելու առաջին մեծ ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակին:

Ներկայ էին Իզեռի երեսփոխան Պ. Լուի Մերմազ, եւ քաղաքապետը՝ Պ. Փիէռ Մուէթէն:

Բացումը կատարեց օրուան նախագահ Պ. Մեսրոպ Պայընտրեան, որ նախ ֆրանսերէն, ապա հայերէն շեշտեց թէ Հայը իբրեւ դարաւոր ժողովուրդ եղած է խաղաղասէր ու շինարար: Սակայն Թուրքը իր ճիւաղային ծրագրով ուզեց վայրագօրէն բնաջնջել հայ ազգը կազմակերպելով ցեղասպանութիւնը, որուն զոհ գացին մէկուկէս միլիոն անմեղ Հայեր: Հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութիւն պահել անոնց յիշատակին: Շնորհակալութիւն յայտնեց յարգելի հիւրերուն, որոնք սիրով պատասխաներ էին յանձնախումբի հրաւէրին:

Բեմ հրաւիրուեցաւ մեր երիտասարդ քաղաքապետը, որ ամէն առթիւ իր համակրութիւնը յայտնած է Հայերու հանդէպ: Յարգելի քաղաքապետը յիշելէ ետք Հայաստանի քանի մը նշանաւոր քաղաքներու եւ լիճերու անունները հաստատեց թէ առկից աւելի չի գիտեր, սակայն, Եղեռնի յիսնամեակէն ի վեր տեղեակ է Հայոց կրած ֆիզիքական կորուստին իբրեւ հետեւանք Թուրքերու կողմէ գործադրուած անմարդկային ցեղասպանութեան: Թարգմանը հանդիսացաւ քաղաքապետութեան եւ Տէսինի ամբողջ ժողովուրդին, յարգանք յայտնելով զոհերու յիշատակին: Այս աներկբայ զգացումներով է որ, ըսաւ, քաղաքապետութիւնը ընդառաջելով հայ գաղութի բաղձանքին, ձեր ազգային հաստատութեանց կեդրոնավայրը հանդիսացող փողոցը կոչեց «1915 Ապրիլ 24ի հայկական ցեղասպանութեան փողոց», քաղաքապետութիւնը վաւերացուց. նաեւ զոհերու յիշատակին կոթող մը կանգնելու առաջարկը: Յետոյ համակրելի բանախօսը զեկուցում մը տուաւ այդ ուղղութեամբ կատարուած գործողութեանց մասին: Յոյս յայտնեց թէ յառաջիկայ տարի առիթը պիտի ընծայուի մեզի յուշարձանի նախապատրաստական աշխատանքներու ներկայ ըլլալու:

Բեմ հրաւիրուեցաւ երեսփոխան Պ. Լուի Մերմազ նոյնքան համակրելի, որ ամփոփ մտքերով իր լաւագոյն զգացումները խտացուց Հայութեան հանդէպ, դրուատիքը ընելով Հայուն բարեմասնութեանց եւ դէպի իր զոհերը ունեցած յարգանքին ու պաշտամունքին: Հաստատեց նաեւ որ Ֆրանսահայութիւնը իբրեւ ֆրանսական քաղաքացի, իր արդիւնաւոր գործունէութեամբ արժանի տեղ մը կը գրաւէ: Իր խորին յարգանքը մատոյց զոհերու յիշատակին:

Փոքրիկ Ջերոնեան երգեց «Սիրուն գարուն»ը: Օր. Էլիզապէթ Ղազարեան արտասանեց «Սուրբ Մեսրոպը»: Ժոսլին Յովսէփեան երգեց «Մայր Արաքսին»: Իսկ Օր. Բրաբիոն Տապաղեան, ինչպէս միշտ, ներշնչումով արտասանեց Սիամանթոյի «Պարը»:

Ապա բեմ բարձրացաւ օրուան գլխաւոր բանախօս Պ. Արտաւազդ Պէրպէրեան, որ ֆրանսերէն կարդաց Թալէաթի հեռագիրը ուղղուած Հալէպի կուսակալին ուր արիւնարբու ճիւաղը կը հրահանգէր առանց զգացումի անխնայ ջարդել Հայերը:

Յետոյ կարդաց երկու ամերիկացի ականատեսներու տեղեկագիրները: Առաջինը կը նկարագրէր Տրապիզոնի Հայութեան բնաջնջումը: Իսկ երկրորդը կը վկայէր Խարբերդի շրջանին մէջ համախմբուած որբերու ֆիզիքական կորուստն ու կրած տառապանքները աղիքային բորբոքումներու եւ անօթութեան հետեւանքով:

Այդ ցեղասպանութենէն 53 տարիներ ետք, ըսաւ երիտասարդ բանախօսը, կան տակաւին մարդիկ, որոնք չեն կրնար ըմբռնել գործուած ոճիրին ահաւորութիւնը: Մեզի կը յանձնարարեն մոռնալ անցեալը ու վրէժի զգացում չտածել Թուրքերու դէմ (Նիւ Եորք Թայմզ): Սակայն Թուրք ժողովուրդը խղճահարութեան եւ ջարդի պատասխանատուները դատապարտելու ոչ մէկ արտայայտութիւն ունեցաւ ցարդ:

Հայերէն խօսելով բանախօսը շեշտեց.

— Երբ կ'ոգեկոչենք նահատակներու յիշատակը, վրէժի զգացումը չէ որ կը տիրապետէ մեր հոգւոյն մէջ: Հայը իբրեւ խաղաղասէր, ժողովուրդներ բնաջնջելու նկարագիր չէ ունեցած երբեք: Մենք մեր վրէժը մասամբ լուծած կը համարինք դիտելով մեր հայրենիքի վերելքը եւ մեր թշնամիին տնտեսական քայքայումը: Երբ մեր հայրենիքը լոյսերով է ողողուած, սահմանէն անդին կը տիրէ խաւար եւ ամայութիւն:

Տարին մէկ հաւաքուելով, պէտք չէ գոհանալ միայն յարգանքի ցոյցերով: Այլ պէտք է շարունակել նահատակներու կէս ձգած գործը: Պէտք է միասնական ճիգերով պայքարիլ ուծացման վտանգին դէմ՝ հայրենիքէն մինչեւ սփիւռք իր խօսքը վերջացուց կոչելով.—

Յարգանք մեր բիւրաւոր նահատակներուն,

Յարգանք ու փառք հայ ստեղծական ժողովուրդին:

Անշուշտ, շարունակելու համար նահատակներու կէս ձգած գործը անհրաժեշտ է որ մեր բանախօսները ծանրանան Հայկական Հարցին վրայ: Օտար հիւրերուն պէտք է զգացնել թէ Հայութիւնը տալով հանդերձ իր զոհերուն կորուստը կը հետապնդէ նաեւ իր հողային պահանջներուն իրագործումը: Հայկական Դատը ձեռնածալ նստելով, աղօթելով ու ողբալով չի շահուիր: Բանաւոր փրոփականտը ներկայ դարուս ամէնէն ազդու զէնքերէն մէկն է:

Նոյն առաւօտեան տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պատարագ Ապրիլեան զոհերուն համար: Պատարագիչ Տէր Թորգոմ Քահանայ Փոսթիկեան շինիչ քարոզով մը Եղեռնի ամփոփ պատմականը ընելով կենսական համարեց Հայկական Դատի հետապնդումը:

Պատարագէն ետք ամբողջ ժողովուրդը ուղղուեցաւ դէպի Ազատագրութեան հրապարակը, ուր ծաղկեփունջ մը զետեղուեցաւ կառուցուելիք յուշարձանի վայրի ցուցատախտակին առջեւ: Յիսնամեակի յանձնախումբի կողմէ Պ. Պայընտրեան խնդրեց ներկաներէն մէկ վայրկեանի լռութիւն պահել ի յարգանս զոհերու յիշատակին:

Որմէ ետք ժողովուրդը ցրուեցաւ:

Գ. Պ.

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Աթենացիներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Մակեդոնացիներու թագաւոր Փիլիպպոսին:

— Ի՞նչ պէտք է ընեմ Աթենացիներուն հաճելի ըլլալու համար, հարցուց Մակեդոնացիներու թագաւորը:

— Պէտք է կախուիս, պատասխանեց պատուիրակութեան պետը:

Փիլիպպոս զսպեց ինքզինքը եւ պատասխանեց.

— Աթենացիներուն ըսէք, որ տկարները այդ տեսակ խօսքեր կ'ըսեն: Զօրաւորները ինծի պէս պաղարիւնութեամբ մտիկ կ'ընեն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (189)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ասով ըսել չենք ուզեր թէ Թէնարտիէ ի պահանջեալ հարկին դէմ իր կնոջը չափ բարկանալու անկարող էր. բայց շատ քիչ կը բարկանար, այլ եթէ բարկանալու ըլլար, զարհուրելի էր ան, վասնզի ամբողջ մարդկային սեռի դէմ իր ոխակալութիւնը, վասնզի իր սիրտը ատելութեան խորունկ փուռ մըն էր, վասնզի այն անձերու կարգէն էր, որոնք մշտնջենապէս վրէժ կ'առնեն, իրենց առջեւէն անցնողները կ'ամբաստանեն եւ իրենց կրած ձախորդութեանց պատասխանատու կը համարին, եւ որոնք՝ իբր օրինաւոր իրաւունք՝ իրենց կեանքի տհաճութեանց, սնանկութեանց եւ աղէտից ամբողջութեան ներքեւ միշտ պատրաստ են ճնշելու ուեւէ մարդ. վասնզի այս ամէն խմորը անոր սրտին մէջ կը յուզուէր, բերնին եւ աչքերուն մէջ կ'երեւէր: Այն ատեն վայ այն մարդուն որ Թէնարտիէի կատաղութեան կ'ենթարկուէր:

Թէնարտիէ, իր միւս յատկութիւններէն զատ նաեւ ուշադիր եւ կորովամիտ, ի պահանջեալ հարկին լռակեաց կամ շաղակրատ էր, եւ միշտ մեծ յաջողութեամբ կը գործածէր այս յատկութիւնները: Կերպով մը ան ալ գիտէր նայիլ այն նաւաստիներուն պէս, որոնք սովորած կիսաբաց աչքերով նայիլ մօտացոյց ակնոցներուն մէջէն: Թէնարտիէ պետական մարդ էր:

Ով որ առաջին անգամ խոհանոցը մտնէր, Թէնարտուհին տեսնելով կ'ըսէր թէ ան էր տանուտէրը, բայց կը սխալէր, որովհետեւ ոչ իսկ տիրուհին էր: Տէրն ալ, տիրուհին ալ էրիկն էր: Էրիկը կը ստեղծէր, կինը կը գործէր: Թէնարտիէ կը տնօրինէր ամէն բան տեսակ մը մագնիսական եւ աներեւոյթ ազդումով մը: Բառ մը երբեմն նշան մը կը բաւէր հսկայ կնոջը որ կը հնազանդէր:

Այս կինը տեսակ մը մասնաւոր եւ ինքնիշխան անձ մը կը համարէր էրիկը՝ առանց սակայն լաւ մը գիտնալու թէ ինչ էր այս ինքնիշխանութիւնը: Իր ապրելու կերպին յատուկ առաքինութիւններն ունէր. Նաեւ պզտիկ կէտի մը նկատմամբ եթէ անհամաձայնութիւն մը ըլլար իր եւ «Պ. Թէնարտիէի» մէջ, թէեւ անընդունելի ենթադրութիւն մըն է այս, բնաւ ուրիշներու առջեւ չէր յանդիմաներ իր էրիկը որեւէ խնդրի նկատմամբ: «Օտարականներու առջեւ» բնաւ չէր գործեր այն յանցանքը, զոր կիները անգամ կ'ընեն եւ որ խորհրդարանի լեզուով կ'ըսուի՝ իշխանութիւնը ցուցնել:

Կնիկը հիանալի աւելով մը կը հնազանդէր էրիկին, թէպէտ եւ անոնց այս համաձայնութեան հետեւանքով միայն չարութիւն կ'ըլլար: Այս աղմկալի եւ մարմնային լեռը այսինքն Թէնարտուհին՝ Թէնարտիէի պէս դիւրաբեկ բռնաւորի մը պզտիկ մատովը կը շարժէր:

Թէնարտիէ, իր թզուկ տմարդի կողմէն դիտուելով, տիեզերական այն մեծ բանն էր, որ էր նիւթին ոգիէն պաշտուիլը. որովհետեւ կան տգեղութիւններ, որոնք յաւիտենական գեղեցկութեան անդունդներուն մէջ իսկ երեւալու պատճառ ունին:

Թէնարտիէ, անծանօթ կարողութեան տէր մարդ մըն էր եւ ահա այս պատճառով բացարձակ իշխանութիւն ունէր այս կնոջ վրայ: Այս ժամանակ առ ժամանակ վառած ճրագ մը կը համարէր էրիկը, երբեմն ալ կը զգար թէ ճիրան մըն էր ան:

Այս կինը ահարկու արարած մըն է, որ միայն իր զաւակները կը սիրէր եւ միայն էրիկէն կը վախնար: Մայր եղած էր որովհետեւ ստինք ունէր: Սակայն միայն իր աղջիկներուն համար մայր էր. իր մայրութիւնը՝ ինչպէս պիտի տեսնուի, տղու զաւակներուն վրայ ալ չէր տարածուեր: Իսկ մարդը միայն մէկ նպատակ ունէր, այսինքն հարստանալ:

Բայց չէր կրնար հասնիլ այս նպատակին: Այս մեծ տաղանդին արժանի տեսարան մը չկար: Թէնարտիէ Մոնֆերմէյի մէջ կը սնանկանար, եթէ երբեք զերօ մը կրնայ սնանկանալ, այս անարժանը եթէ Սիւիսի կամ Պիրենեան լեռներու մէջ ըլլար, միլիոնատէր մը եղած կ'ըլլար: Բայց պանդոկապետը կը հարկադրուի ճարակիլ ուր որ բախտը նետած է զինքը:

Յայտնի է թէ «պանդոկապետ» բառը իր պզտիկ նշանակութեամբը գործածուած է հոս, եւ թէ ամբողջ դասի մը չակնարկեր ան:

1823ին Թէնարտիէ հազար հինգ հարիւր ֆրանքի մօտ մանր մունր պարտքեր ունէր, որոնք մտատանջութիւն կը պատճառէին իրեն:

Թէեւ ճակատագիրը յամառ անիրաւութեամբ մը վարուած էր Թէնարտիէի հետ, բայց եւ այնպէս այն մարդոցմէ մին էր ան, որոնք ամէնէն աւելի աղէկ, ամէնէն աւելի կորովամտութեամբ եւ մեր օրերուն կերպովը կը հասկնան թէ ինչ է հիւրասիրութիւն ըսուած բանը, որ բարբարոս ժողովուրդներու մէջ ապրանք մըն է:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Դատաւորեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց հօր կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ու- սումնասիրաց Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Շահինեանի իր ամուսնոյն Մկրտիչ Շահինեանի մահուան առթիւ, նաեւ Տէր եւ Տիկին Թադէոս Շահինեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Գառնիկ Ա. Սրկ. Վարժապետեանի միջոցաւ, Տիկին Մառի Ստեփանեանի ձեռամբ պատրաստուած, ծանրագին ոսկեթէլ բանուած կարմիր սկիհի ծածկոց մը, եւ Մեռելոցին մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է, վերոյիշեալ տիկնոջ ննջեցեալներու եւ մանաւանդ անոր նորոգ հանգուցեալ եղբօր Տիրան Ցարութիւնեանի հոգւոյն ի հանգիստ :

Պ. Անդրանիկ Զալըզեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը դպրոցին կը նուիրէ 100 ֆրանք, Պ. Գապագճեան 50 եկեղեցիին, իսկ Պ. Վարդգէս Զալըզեան 30 եկեղեցիին : Պ. Պաղայեան 25 ֆր. Հնազանդ Հէքիմեանի մահուան քառասունքին առթիւ : Տիկին Լուիզ Յովհաննէսեան Մայր Աթոռ Էջմիածնի 50 ֆր., Տիկին Տէստանեան եկեղեցւոյս տասը ֆրանք :

Յովսէփ Ազատխանեանի մկրտութեան առթիւ, Հայկազեան վարժարանին կը նուիրեն.— Ասսէթխանեան 50 ֆր., Տէմիրեան, Սուքիասեան, Բաթրիքեան տասնական, Ոսկերիչեան եւ Օպողեան Բ. 50ական ֆրանք :

ԿՈՉ ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութեան եւ Մարսէյլի մասնաճիւղի որոշումով, կոչ սանուհիի մը գտնելու համար Դպրոցասիրաց Տիկնանց վարժարանի համար 1968–69 դպրոցական շրջանին համար :

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.— 1. 10էն 12 տարեկան ըլլայ : 2. Ծնողքը պէտք է Սեբաստիոյ նահանգէն ըլլայ կամ գերդաստանէն : 3. Թեկնածուն որբ կամ աղքատ ընտանիքի զաւակ ըլլայ :

Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ուսուցչական կազմի մը քննութենէն ետք : Թեկնածուն պէտք է ներկայացնէ դիմումին հետ միասին յաճախած դպրոցին վերջին տարուան նիշերը : Դիմումները ընել մինչև Յուլիս 15 հետեւեալ հասցէներուն.— Շիրվանեան, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ, (Հեռ. 642–75–70) : կամ Հայկազ Մարտիրոսեան, 73 Պուլվար ժորժ Էսթրաժէն, Ռուքաս – Պլան Մարսէյլ 7 : (Հեռ. 53–20–49 :

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախմբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր : Ֆապրը Կուլի ծառաստանին մէջ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 30, Կիրակի :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 20 Յունիս, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի նուագախումբին :

×

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի մէջ Հոկտեմբեր 13ին, Կիրակի, Մութիւալիթէի սրահը : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Տրապիզոնի Նահանգի Հայր. Միութեան խնջոյք – ճաշը, Մայրերու Օրուան առթիւ, Յունիս 9, Կիրակի ժամը 13,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու հոգինոց ընտանիքի մը համար միջին տարիքի կին մը կը փնտռուի, որ նաեւ ճաշ պատրաստէ : Առանձին սենեակ եւ լաւ վարձատրութիւն : Դիմել.
Ets. BERLUC
226, Rue St. Denis, Paris
CEN. 54-48

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է
43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը : Գրատունը բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը :

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն : Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած) :

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փնտռածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 26, ժամը 20.30ին
SALLE PLEYEL

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ, Մայիս 26

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն Մայիս 25, Ազգ. Տան սրահը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 25ին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 26) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 23ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ մէջ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ »Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒԸ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 50ամեակին առթիւ « Հայաստան» Մայիս 28ի նախօրեակին լոյս պիտի տեսնէ 16 էջերով՝ ամբողջութեամբ նուիրուած մեր ժամանակակից պատմութեան բախտորոշ թուականին :

Վարչութիւն «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութեան :

Նախաձեռնութեամբ Կրթական Մարմնի :

Հայկազեան վարժարանի աշակերտներու կողմէ երգեր, արտասանութիւններ, պարեր եւ տրամախօսութիւններ :

Հանդէսի ընթացքին, աւուր պատշաճի ողեկոչում պիտի ըլլայ նաեւ Վարդանանց վկաներուն համար :

Հանդէսը, տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Պանեէօ. Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Չորեքշաբթի (Մայիս 15) ժամը երեկոյեան 8.30ին, ընկերուհի Գարաօղլանեանի տունը, Րիւ Լավուազիէ, Քաշան :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 16 MAI 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11212 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 44e ANNÉE — No 11.212

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՍՈՌՊՈՆ ԵՒ ՆԱՆԹԷՌ «ԻՆՔՆԱՎԱՐ» ՀՌՉԱԿՈՒԱԾ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՆԱԵՒ ՔԱՆԴԵԼ Կ՚ՈՒԶԵՆ

Երեքշաբթի առաւօտ Սորպոն նոյն անսովոր երեւոյթն ունէր : Ժողովները կը շարունակուէին, բակին մէջ, երիտասարդ մը, որ կը պարծենար թէ՝ նախնական ուսմանց վկայականի քննութիւնն իսկ չէ յաջողած ճառ կը նուագէր դաշնակի վրայ, մինչ Վիքթոր Հիւկոյի արձանը կարմիր դրօշով զարդարուած էր : Ուսանողները «ժողովրդական ինքնավար համալսարան» հռչակած են Սորպոնը, որ բաց է մնալու ցերեկ «մտքերու փոխանակութեան» համար : Ուսանողներու ընդհ. ժողովը ուրիշ որոշումներ ալ առած է : Օրը մէկ ժամ յայտագիր պէտք է ունենան հեռատեսիլէն, այլապէս ան ալ կը գրաւեն : Սորպոնը արդիականացնելու նպատակաւ, փիւլի տը Շավանի մէկ Ֆրեսքն ալ ներկած են, ապա «աւանդապաշտները» մաքրած են : Նկատելի է որ տեղական մամուլը շատ աւելի խիստ եւ հեղնական էր երբ այս դէպքերը Փեքին կը պատահէին :

Ընդհ. ձգտում մը կայ նաեւ ջնջել տալու բոլոր քննութիւնները, վերջ տալու համար «ընտրութեան» : Հոս սակայն Փրոֆ. Քասթլէր (Նոպելեան մրցանակ) կը բաժնուի ուսանողներէն, «Ուզել ջնջել ընտրութիւն եւ քննութիւն կը նշանակէ անհնկացնել ուսանողներու եւ Համալսարանին ապագան » : Քասթլէր կը շեշտէ թէ այցելած է աշխարհի բոլոր համալսարանները, նաեւ Խորհ. Միութիւն եւ Չինաստան «երկիր մը կառոյցը որքան ընկերվարական է, այնքան աւելի խիստ է ընտրութիւնը » : Բայց ուսանողները, դոնէ իրենց անունով խօսողները քննութիւն չեն ուզեր, կամ բաց գիրքով եւ միթինկի ձեւով կ՚ուզեն կատարել : Այս սարսափելի թեամբ կարգ մը այլանդակութիւններ ըրաւ նաեւ Աւէն Ժէսմառ, հեռատեսիլի Զամ յայտագրէն, առջի գիշեր երբ սեղանի մը շուրջ մտքերու փոխանակութեան փորձ մը կը կատարուէր, կողմերու ներկայացուցիչներու միջեւ : Այդ խօսակցութենէն այն տպաւորութիւնը կարելի էր ստանալ "ր այս տղաքը ոչ մէկ լուրջ ծրագիր ունին, բայց տեսնելով որ ամբողջ երկիրը իրենց լուրջի առաւ, կ՚ուզեն շարունակել ուշադրութիւն գրաւել : Այլանդակութիւնը ալ աւելի մեծ է երբ նըկատի առնենք թէ Ժեսմառ բարձրագոյն ուսուցման սենդիքան կը ներկայացնէ : Մարտ 22ի շարժումին պարագլուխն ալ՝ Քոհն – Պենտիթ, անդրադառնալով համաժողովար մասնակցութեան, Մայիս 13ի ցոյցին, յայտարարած է «Ինչ որ ինծի հաճոյք պատճառեց, այն է որ դրուած էի տողանցքի մը ուր Սթալինական "րիկաները կառքին ետեւն էին » : Իր բառերն ալ՝ Քասթրօ, միայն մէկ երգ կ՚երգէր հեռատեսիլէն « ընկերութիւնը քանդել » :

Այս ամբողջ խառնաշփոթին կողքին յիշենք որ Երեքշաբթի օր Ազգ. Ժողովի նիստին, նախարարապետ Փոմփիտու կառուցիր յայտարարութիւն մը ըրաւ : «Փարիզ ծանրակշիռ օրեր ապրեցաւ : Այնքան լուրջ որ Հանրապետութեան նախագահը երկարօրէն խորհեցաւ մեկնելէ առաջ : Ի վերջոյ մտածեց թէ Պետութեան պարտականութիւնները եւ Ֆրանսայի միջազգային դերը կը պարտադրեն : Մնաց որ

ԻՆՉԵ՛Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ԽՄԲ.— Թուրքերը շատ կը զբաղին մեզմով, վերջերս : Ահաւասիկ նմոյշ մը եւս : Հետեւեալ յօդուածը լոյս տեսած է Ենի կազէթի մէջ, Մայիս 10ին :

Սեւրի դաշնագրին յիսնամեակին առիթով, շատ հաւանական է որ արտասահմանի Հայերը կարգ մը լուրջ պահանջներ ներկայացնեն 1970ին : Փարիզի եւ Պէյրութի մէջ խմբուած Հայ ղեկավարներ մասնաւոր ծրագրի մը համաձայն կը գործեն, եւ լրջօրէն կ՚աշխատին իմնդիր « Անկախ Հայաստանի» մը : Ամերիկայի Հայոց Թափած Ջանքերուն արդիւնքը, այս նպատակով հիմնուած կոմիտէները եւ Պէյրութի մէջ հաստատուած զանազան կազմակերպութիւններ իրենց պահանջը մինչեւ ՄԱԿին տանելու ստոիճան յառաջ գացած են : Ահաւասիկ քանի մը հատուածներ այն յայտարարութենէն, զոր 23 Ապրիլ 1968ին հրատարակեց Թեհրանի մէջ «Հայկական Դատի կոմիտէ»ն :

— « Հայկական Դատի Կոմիտէն դիմեց Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան եւ պահանջեց որ մասնակցի Մարդկային Իրաւանց ժողովին, որ պիտի գումարուի Թեհրանի մէջ, 22 Ապրիլ 1968ին : Նախապատրաստական Յանձնաժողովը գումար ունեցաւ 18 – 19 Մարտ թուականներուն, եւ քննեց զանազան կազմակերպութեանց դիմումները, Հայոց Դատի Կոմիտէին ալ պատուիրակ մը ներկայ եղաւ : Վեց հարիւրի մօտ դիմումներ եղած էին պատկան յանձնաժողովին, եւ անոնցմէ քանիներքը միայն վիճարանութեան դրուեցան եւ որոշում տրուեցաւ : 23 դիմումներէն եօթը միայն օրակարգի առնուեցաւ : Հայկական Դատի մասին տրուած յուշագիրը օրակարգէ դուրս մնաց : Միայն յարմար նկատուեցաւ որ մեր Կոմիտէն ալ մասնակցի ՄԱԿի այսօրինակ ժողովներուն » :

« Զարթօնք»ի մէջ ալ Վարժապետեան հետեւեալը գրած է 24 Ապրիլ, 1968ին :

— « Պէտք է վրէժ լուծենք, ոչ թէ բաժան բաժան ըլլալով, ոչ թէ գաղթելով, այլ հայրենիք վերադառնալով : Ալ պէտք է վերջ տանք մեր պառակտումներուն, որոնք օտարներու կողմէ նիւթուած էին : Հայրենիքի կարօտով տոչորող Հայերը երազ մը ունին .— Ամբողջ Հայութիւնը, ամբողջական հայրենիքի մէջ» :

ԲԱՐՏԷՍՆԵՐ, ԳԻՐՔԵՐ, ԴՐՕՇՆԵՐ

Պէյրութի բոլոր խանութներուն, կարեւոր շէնքերուն, նոյնիսկ Ամերիկեան Համալսարանի սրահներուն մէջ կախուած են կոչեր, քարտէսներ եւ յայտարարութիւններ, որոնց եթէ նայիք, պիտի տեսնէք թէ «Հայրենիքը Արեւելեան Անատոլուն » է, իսկ «գաղթը» այն ճամբան է ուրկէ 1915ին հեռացած են Թալէաթ փաշայի կողմէ տարագրուած Հայերը : Միջին Արեւելքի զանազան տեղերը ցրուած Հայերը « Հայրենիք» կը պահանջեն Իսրայէլի նման, յուսալով որ կը միանան միակ հողի մը վրայ : Օրինակ, Հալէպի մէջ գումարուած հաւաքոյթի մը ընթացքին, Հնչակներէն Ժիրայր Նայիրի սապէս ըսած է . —

« Եղբայրներս, մենք այստեղ լալու համար չգումարուեցանք : Մեր նպատակն է ցոյց տալ թէ, հակառակ գործըւած անիրաւութիւններու եւ ոճիրներու, որոշած ենք ապրիլ եւ գոյատեւել, շարունակել մեր պայքարը, մեզմէ կապըւած հողերը ետ առնել : Այս նպատակով է որ գումարուած ենք » :

Իրենց նշանաբանն է՝ «Զօրաւոր ըլլալու համար միաբան ըլլալ : Ամբողջ աշխարհի, մասնաւորաբար Պէյրութի մէջ, հայկական զանազան կուսակցութիւններ եւ քաղաքական կազմակերպութիւններ որոշած են միաբանիլ, մինչեւ որ «Դատը իրականանայ», Դաշնակ (Աջակողմեան), Հնչակ (ձախակողմեան) եւ Ռամկավար (Ազատական) կուսակցութիւնները միացած են Սուրիոյ մէջ եւ Պէյրութի մէջ ալ պիտի միանան մօտերս : Հայ Գործադիր Կոմիտէին նախագահն է Խորէն Ա., որ կղերականի հանդամանքով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսն է : Կիլիկիա անունը կը տըրուի Ատանայի եւ շրջակայքին :

Խորէն Ա. Գործադիր Կոմիտէին մէջ հաւաքած է քաղաքական երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, եւ ամէն ինչ կազմակերպուած է, իր դրամատունը եւ առեւտրական օժանդակութեան ցանցը ունի : Ուղուրլեան Լիբանանի Կեդրոնական Դրամատան առաջին տնօրէնն է : Հակառակ անոր որ Հայերը զինուորական կազմակերպութիւն մը հիմնելու իրաւասութիւն չունին, «Անդրանիկ» սփոռի կազմակերպութեան անունին տակ հաւաքուած են 15 – 25 տարու երիտասարդները : Մարզական կարգապահութեամբ կը հասնին այս երիտասարդները, որոնք քանեւհինգ տարեկանէն ետք սորված են մտնել Անդրանիկ Ասպետական Բլուրը, զինարձակութեան մարզանք ընելով :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ԲԱԽՈՒՄ

Անցեալ ամիս, Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանին մէջ, լուրջ բախումներ տեղի ունեցան Թուրք եւ Հայ ուսանողներու միջեւ : Հայ ուսանողները, որոնք թիւով չորս հարիւր էին, կը գրգռէին Թուրք ուսանողները, որոնք 33 հոգի են, եւ այս առթիւ համալսարանին մէջ կը ցուցադրէին Հայոց ջարդերը պատկերացնող նկարներ : Հայ երիտասարդութիւնը անմիջապէս ցեկոյց մը հրատարակեց, Թուրքիան մեղադրելով, ամենախիստ լեզուով մը պարսաւելով Հայկական ջարդերը :

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՄԱՐ ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՊԱՏՐԱՍՏ Է

Հայերը այնքան լաւ կազմակերպուած են որ Խորէն Ա.ի հովանաւորած Գործադիր Կոմիտէէն զատ, յիսուն հոգիէ բաղկացած Խորհրդարան մըն ալ ունին, եւ ամէն երեք ամիս կը գումարուին : Հայերը ամբողջ աշխարհի կ՚ուզեն ծանուցանել թէ կրօնքի, լեզուի եւ մշակոյթի տեսակէտով անջատ ազգ մըն են, եւ իրենց ամբողջ կազմակերպութիւններով այդ նպատակին կը ձգտին : Հայեր, որոնք հիւր են Լիբանանի մէջ, կը պատրաստուին կուռիւ յառաջիկային : Հայկական Հարցը այս փուլին մէջ մտած է ներկայիս, եւ եղած է զատ մը արտասահմանի մէջ :

ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐՆԵՐ ԵՒ ՋԱՐԴԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Հայերը Լիբանանի բոլոր անկիւններուն մէջ, պատերու վրայ, նրբանցքներու, խանութներու մէջ տարագրութեան եւ հայրենիքի վերադարձնել նկարներ, քարտէսներ կախած են : Անկէ զատ, 1915ի Հայոց ջարդերը յաւերժացնելու համար, Պէյրութի լեռնային գօտիին, Պիքֆայայի մէջ վիթխարի արձան մը կանգնած են : Այս յուշարձանին հիմնարկէքին օրը, Հայերը ցեկոյց մը հրատարակեցին, իրենց երախտագիտութիւնը յայտնելով հիւրամեծար Լիբանանեան կառավարութեան :

Հայերը կը պահանջեն 1915ի տարագրութենէն առաջուան վայրերը, լայնածաւալ հողամաս մը որ կ՚երկարի մինչեւ Էրզրումէն անդին : Ամերիկեան մարմնէն Տիգրան Պօյաճեան եւ Անդրէասեան պաշտօն ստանձնած են այս խնդիրը պարզելու Միացեալ Ազգերուն : Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանն ալ կը հովանաւորէ այս հակաթուրք բացայայտ գործունէութիւնը, որ նպատակ ունի բաժան բաժան ընել երկիրը : Չենք գիտեր թէ ինչու աչք կը գոցեն :

Փարիզ հազիւ չորս ժամ է Պուքրէշէն : Աւելին, Հանրապետութեան նախագահը, իր մեկնումէն առաջ, արտօնութիւն տըւաւ որ օգտագործեմ այն իրաւասութիւնները զորս կը նախատեսէ Սահմանադրութիւնը երբ պետութեան նախագահը բացակայ է կամ ի վիճակի չէ իր պաշտօնը կատարելու : Վերջապէս նախագահ տը Կոլ ժողովուրդին պիտի խօսի Մայիս 24ին » :

Ապա նախարարապետը վերլուծեց տագնապը, անդրադառնալով նաեւ խռովարարներուն որոնք մտած են ուսանողական շարքերը .— « Կար նաեւ եւ այդ աւելի ծանրակշիռ է, անհատներ որոնք որոշ մտքեր ունէին վճռապէս, նիւթական կարեւոր միջոցներու տէր եւ նաեւ իրենց ձեռքն ունէին փողոցներու կռիւներու յարմար կազմածը, ինչ որ ցոյց կուտար թէ կախում ունին միջազգային կազմակերպութենէ մը, եւ որու մասին չեմ կրնար թէ սխալ կ՚ըլլայ ըսել թէ, կը ձգտի ոչ միայն խափանարարութիւն ըստեղծելու արեւմտեան երկիրներուն մէջ, այլեւ Փարիզը խռովելու այնպիսի առեն մը երբ մեր մայրաքաղաքը Ծայրագոյն Արեւելքի խաղաղութեան ժամադրավայրը դարձած է » :

Նախարարապետը ապա երկարօրէն ծանրացած է համալսարանական տագնապին վրայ յայտնելով թէ յատուկ յանձնախումբ մը պիտի կազմէ որ հանդրուան առ հանդրուան պատրաստէ համալսարանական բարեփոխումը : Միթերան պատասխանեց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Պուքրէշ հասաւ, ուր խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ : Փոխանակուած ճառերու ընթացքին Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը եւ վարչապետ Չէուչեսքու շեշտը դրին իրենց երկրին ազգ. անկախութեան եւ ազատութեան ձգտումին վըրայ :

ՓԱՐԻԶԻ Պրուսէ հիւանդանոցին մէջ կատարուեցաւ սրտի փոխարկման Գ. գործողութիւնը (Ֆրանսայի մէջ), 45 տարեկան քահանայի մը վրայ, որ չորս օր ետք գոհացուցիչ վիճակի մէջ էր :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը Փարիզի ախոյեան

Իր դասակարգի Փուլ փինալի մրցումներուն մէջ, պարտութեան մատնելով Պաս – Սէնի խումբը 2–1ով, Մալաքոֆի դէմ 1–1ով եւ յաղթանակ տանելով Նոժանի խումբին դէմ 2–0ով, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը տիրացաւ Փարիզի ախոյենութեան տիտղոսին :

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ՓԱԿ Է

Օֆփրայի 21 Րիւ Լափերուզ, Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը առժամապէս փակ է : Հաւանաբար վերաբացուի այս Երկուշաբթի առաւօտ :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Ճիշդ դար մը առաջ, 1868ին, իր աչքերը այս աշխարհէն ընդմիշտ կը փակէր, հայ հորիզոնին վրայ պահ մը շողալէ, բայց կեանքի լեղին ալ քամելէ ետք, արեւմտահայ վերածնութեան փառքերէն մէկը՝ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան։

Պոլիս ծնած 1828ին, եւ իր նախնական կրթութիւնը ստանալէ ետք Բերա, Մխիթարեանց մօտ, զայն շարունակեց Փատովայի Մուրատեան վարժարանին մէջ՝ զոր նոյնպէս կը վարէին Մխիթարեանները։ Պոլիս դարձած 1845ին, ան խկոյն նետուեցաւ հանրային կեանքի մէջ՝ տեղ գրաւելով Եւրոպայէն դարձող իր ընկերներուն հետ միասին, այն մարդոց կողքին, որոնք արեւմտահայ վերելքը պիտի ստեղծէին։

Արդարեւ սերունդը, որ 1836էն սկսեալ կը Թրծուէր Մուրատեան եւ Ռափայէլեան կրթական օճախներուն մէջ՝ Փատովա, Փարիզ եւ Վենետիկ, կուգար դեր ստանձնելու տակաւ արեւմտահայ կեանքէն ներս, պահու մը, երբ որեւէ ատենէ աւելի կարիքը կար նախապաշարումներէ ձերբազատուած եւ նոր ճիգերու լծուելու ընդունակ մարդոց, հանրային կեանքի գրեթէ բոլոր ասպարէզներուն մէջ։ Տեղւոյն վրայ աճած նոր երիտասարդութիւնը ի վիճակի չէր իր ուսերուն առնելու բովանդակ բեռը հոգերուն եւ մղելու պայքարը մէկ կողմէ ընդդէմ ամիրաներուն ու անոնց շուրջի պատուելիներուն եւ միւս կողմէ դաւանական վէճերու ստեղծած Թունաւոր մթնոլորտին դէմ։ Պոլսոյ օգնութեան պիտի փութար սերունդը, որ հասունցեր էր արեւմուտքի ոստաններուն մէջ նոր նշանաբաններու արծարծուած օրերուն եւ հայ ժողովուրդին ծոցը կուգար նոր տեսիլքներով ինքն ալ բռնկած։ Այդ սերունդին մէջ Մուրատեան եւ Ռափայէլեան նախկին սաներէն ալ կային։

Ասպարէզներուն մէջ, ուր ճիգի պիտի լծուէր այդ նոր սերունդը, կրթական յարկերու եւ Թաղային միութիւններու ստեղծման, աշխարհաբար առաջին գրքերուն եւ մամուլի տրուած զարկին հետ մէկտեղ՝ բնականաբար Թատրոնն ալ կար։ Ու այս մարզին վրայ առաւելապէս Մխիթարեան սաներն էին, որ դեր ստանձնեցին։ Բաւական է յիշել, որ անոնց ծոցէն եկան Պոլսոյ հայ Թատրոնին հիմնադիրներն ու առաջին Թատերագիրները, ինչպէս որ անոնց ծոցէն պիտի գային ետեւէ ետեւ հայ բեմին մեծ վարպետները Էքշեանէն եւ Թրանցէն սկսեալ մինչեւ Ադամեան, Արմենեան եւ Փափազեան։

Արդ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան մէկը եղաւ Պոլսոյ հայ բեմին հիմնադիրներէն։ Եթէ Սրապիոն Հէքիմեանի վիճակեցաւ հայերէն ներկայացումներու շարքը բանալ Բերայի մէջ իր հիմնած Արեւելեան Թատրոնի բեմէն, Պէշիկթաշլեան նոյն այդ օրերուն Օրթագիւղը դարձուց հայ բեմին անդրանիկ օրրանը, Թատերասիրաց ընկերութիւնը կազմակերպելով հոն, Թատրոն հիմնելով եւ սարքելով հայերէն ներկայացումներ, որոնց պիտի մասնակցէր նաեւ ինքը։

Պէշիկթաշլեան չգոհացաւ միայն բեմ ստեղծելով եւ զայն վարելով, անոր համար Թետերախաղ եւս յօրինեց։ Ճիշդ է՝ Սրապիոն Հէքիմեան կանխեր էր զինքը եւ 1857ին հրատարակեր էր Տաղք եւ Թատերգութիւնք՝ ուր Թէ ինքնագիր եւ Թէ Թարգմանածոյ Թատերախաղեր կային, բայց անոնք, գրաբար գրուած, ընդունելութիւն պիտի չգտնէին երբ բեմադրուեցան։ Պէշիկթաշլեան, ընդհակառակն, փորձեց բեմը մօտեցնել ժողովուրդին։ Թէեւ ինք եւս շնչած մթնոլորտի մը մէջ, ուր դասական հայերէնին պաշտամունքը կ'իշխէր, զգաց սակայն կեանքին հետ քալելու անհրաժեշտութիւնը եւ հետզհետէ գրեց Արշակ Բ.ը, Կոռնակը, Վահէն, Վահան Մամիկոնեանը, Թարգմանեց Ալֆիէրի Սաւուղը, Վոլթերի Կեսարը, Բրուտոսը եւ հայերէնի պատշաճեցուց Կատակերգութիւն Աւազակացը եւ Կատակերգութիւն Երից Բաջացը, բոլորն ալ աշխարհաբար, բոլորն ալ երկար դիմացած հայ բեմին խաղացանկին վրայ, Պոլսոյ հայ Թատրոնին բողբոջման առաջին տարիներուն.

Պէշիկթաշլեան իբր ասպարէզ ընտրած էր սակայն ուսուցչութիւնը։ Ան մէկն էր ուսուցիչներու այն ընտիր հոյլէն, որ կը վարէր Օրթագիւղի Լուսաւորչեան վարժարանը՝ անոր ամէնէն փայլուն օրերուն։

Պէշիկթաշլեանի անունը կապուած է նաեւ այն մեծ փորձին հետ, զոր 1860ին ըրաւ Պոլսոյ յառաջադէմ մտաւորականութիւնը, յանձին Գրիգոր Օտեանի, Ծերենցի, Գրիգոր Աղաթոնի եւ ուրիշներու, հիմնելով բարեգործական ընկերութիւնը։ Ընկերութեան նպատակն էր սատարել հայ գաւառներու վերելքին՝ երկրագործութիւնը զանելով իբրեւ լաւագոյն ճամբայ անոր հասնելու, գրեթէ ճիշդ այն օրերուն երբ յեղափոխական մեծ ազատախոհը Միքայէլ Նալբանդեան նոյնպէս կը հռչակէր «Երկրագործութիւնը որպէս ուղիղ ճանապարհ» եւ ձեռք կը կարկառէր Պոլսոյ երիտասարդութեան։

Պէշիկթաշլեան առաւելապէս պիտի անմահանար սակայն իբր բանաստեղծ։ Անոր յայտնութիւնը կը զուգադիպէր պահու մը՝ երբ հայ բանաստեղծութիւնը վանքերու մէջ կը հեւար։ Պէտք էր որ Ալիշանը զար ու լուսամուտը բանար իր խուցին։ Հայրենասիրութեամբ բայց նաեւ կեանքով զեղուն իր երգերը մարդոց սրտերուն զային։ Հայ քնարը շունչ կ'առնէր կրկին։

Ալիշան ճամբայ բացաւ Պէշիկթաշլեանին։ Ան եւս իր վարպետին պէս գրաբար յօրինեց իր առաջին երգերը եւ գրաբար եղան, յետագային ալ շատերը իր լաւագոյն տաղերէն։

Սիրոյ, հայրենասիրութեան եւ մարդասիրութեան երգիչն եղաւ Պէշիկթաշլեան հաւասարապէս։ Պէշիկթաշլեանի մահուան հարիւրամեակը նշելով՝ իր մեծ զաւակներէն մէկն է, որ կ'ոգեկոչէ հայ ժողովուրդը, մէկը՝ որ արեւմտահայ Թատրոնին հիմերն էր դրած Սրապիոն Հէքիմեանի հետ եւ Ալիշանի ու Դուրեանի հետ ճամբայ էր բացեր հայ նոր քերթողութեան։

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՍՏՂԻ ԼՈՅՍԸ

... Առատաձեռն Փարիզը նպաստել է, որ ծաղկի հոլանտացի Վան-Գողի, հրէայ Շակալի, սպանացի Փիկասոյի տաղանդը։ Առատաձեռն Փարիզը իր քուրայում է կռել նաեւ հայի զաւակ Գառզուի հնչեղ անունը, հնչեղ նոյնքան եւ արտասովոր նոյնքան, ինչպէս իր արուեստը։

Այդ նկարիչներից իւրաքանչիւրը անտարակոյս իր վիթխարի մասն ունի Ֆրանսայի մշակոյթի մէջ, սակայն բոլորն էլ նախ եւ առաջ պատկանում են իրենց ժողովրդին։ Այդպէս էլ Գառզուն պատկանում է Հայաստանին։

Անհատականութիւնը արուեստագէտի անհրաժեշտ յատկութիւններից մէկն է։ Գառզուի անհատականութիւնը չի սահմանափակւում ձեռագրով։ Ըստ երեւոյթին ձեռագիրը որպէս այդպիսին, եթէ չխօսենք որակի մասին, յատուկ է բոլոր, նոյնիսկ շատ միջակ նկարիչներին։ Կարեւորը ձեռագրի դեղարուեստականութիւնն է ու ինքնատիպութիւնը։ Գառզուի անհատականութիւնը նկարելու եղանակի մէջ դրսեւորելուց ոչ պակաս, նկատւում է ընդգրկման լայնութեան, փիլիսոփայութեան, նոյնիսկ ամենահանդիստ պատկերներում տրոփող ներվերի լարուածութեան մէջ։ Ամէն ճշմարիտ արուեստագէտ ունի իր ընկալումը, իր աշխարհը։ Մեր օրերում, երբ լոյս աշխարհ են եկել արուեստի նոր հոսանքներ (ընդհուպ մինչեւ ղոնտիզմ) յօրինողների հրոսակներ, Գառզուն իր արուեստով հակադրւում է պահպանողականութեան ամէն կարգի դրսեւորման։ Նա աշխարհին է նայում ոչ Թէ նախորդ նկարիչների կամ իր անուանի ժամանակակիցների, այլ սեփական աչքերով բացայայտում է գեղանկարչական մտածողութեան նորանոր շերտեր։ «Աղօթելու համար ուղիղ եկեղեցի պէտք է գնալ եւ ոչ Թէ քահանայի մօտ»։ Գառզուն իրեն տիեզերքի մարդ է զգում, բացարձակապէս խուսափելով որեւէ ազդեցութիւնից։ Մեր հարիւրամեակի դաժան շրջապատում նա հաւատարիմ է մնում ինքն իրեն։

Արեւմուտքում եւ մեզ մօտ էլ յայտնի են տաղանդաւոր շատ նկարիչներ, որոնք չեն կարողացել հրաժարուել նմանուելու գայթակղութիւնից եւ ձուլուել են։ Նոյն երկրում, Փիքասոյի, Պրակի, Մաթիսի, Լեժէի կողքին ստեղծագործելով, Գառզուն միանգամայն ինքնուրոյն է մնացել։ Նրա ստեղծագործութիւնը առանձնացած մի կղզի է ոչ միայն ֆրանսական, այլեւ համաշխարհային արուեստում։

Գառզուի առաւելութիւններից մէկն այն է, որ նա շրջապատող աշխարհին նայում է կուսական աչքերով։ Քաղաքի մէջ խաղող աճեցնող հայ գեղջուկի յամառութեամբ նկարիչը Փարիզում հաստատել է իր «ես»ը։ Իր յամառ հետեւողականութեամբ նա ստիպել է Փարիզին ճանաչել աշխարհընկալման սեփական եղանակը։

Հիմա, երբ մենք աւելի մօտիկից տեսանք Գառզուի պատկերները, մեզ շրջապատող բնութիւնը զարմանալի կերպով սկսեց շաղկապուել նրա երկերին։ Ժամանակակից շինութիւնների գծագրութեան մէջ, վերամբարձ կռունկների, կառուցուող գործարանային շէնքերի մէջ, հայկական լեռների լանջերին փռուած փշոտ մացառուտների մէջ ենք տեսնում Գառզուի աշխարհընկալումը։ Դա նախ եւ առաջ վկայում է այն, որ Գառզուն խորապէս արդիական, ազգային նկարիչ է։ Նրա արուեստի գծային առանձնայատկութիւնները որոշւում են ոչ Թէ ազգագրութեամբ ու բանահիւսական գունաւորմամբ, ոչ Թէ ինչ որ կնիքի [illegible]բացմամբ, այլ այն ներքին կապով, խառնուածքով, մտածողութեան յատակ կազմով, որ յատուկ են մեր մշակոյթի լաւագոյն նմոյշներին։ «Մեր սարերը, մեր ձորերը, մեր քարերը կարծր են, պողպատի պէս ամուր, եւ ինձ կը Թուի, Թէ ես արդէն նկարած եմ այս բոլորը, տեսած եմ այս երկիրը...»։

Թերեւս անցած դարերից եւ ոչ մէկում այսքան շատ չի խօսուել արուեստի արդիականութեան մասին։ Բայց եւ ոչ մի դար արուեստի մէջ չի տեսել այսպիսի յաղեցուածութիւն՝ երեւոյթներ, զիւտեր, անհեթեթութիւններ։ Բանը հասել է այնտեղ, որ հերքւում է գեղանկարչական մտածողութեան բուն էութիւնը, արուեստը փոխարինւում է սրուակներով, տուփերով, հասնում անհեթեթի։ Մարդկանց մօտ մինչ այդ չտեսնուած ցանկութիւն է յառաջ եկել՝ զարմացնել շրջապատը, շշմեցնել նորութեամբ։ Մարդիկ մրցում են միմեանց հետ, Թէ առաջինը ով կ'արտասանի «այբը»։ Հոսանքները գալիս ու անցնում են, փոխւում ինչպէս Թաշկինակ, առանց որեւէ հետք Թողնելու։ Եւ ահա այդ մԹնոլորտում էլ ծնուել է Գառզուի ինքնատիպ, մեր քարերի պէս ամուր արուեստը։

Արուեստը իր ինքնատիպութիւնը կարող է պահպանել սոսկ այն դէպքում, երբ նկարիչը ստեղծագործում է անկեղծօրէն, առանց որեւէ սահմանափակման ու շրջանակների արտայայտում իր բնական էութիւնը։ Գառզուն հարազատ մնաց ի-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Բայց Սալիհա հանըմ, ընդմիջեց Իզզէթ փաշա, ձեր յիշած այս բոլոր մանրամասնութիւնները որեւէ կապակցութիւն չունին մեզ շահագրգռող ներկայ պարագաներուն հետ, ուստի կը խնդրեմ որ ձեր ընտանեկան կապերու մասին տրուած ծանօթութիւնները բաւ համարելով դառնաք ուղղակի նորագոյն դէպքերուն։

— Փաշա էֆէնտի, գոչեց Սալիհա հանըմ, յանկարծ բորբոքելով, հին ու նոր դէպքեր չկան, այլ դէպքերու շղթայաւորում կայ միայն.. եթէ կ'ուզէք երէկուան ոճիրները իմանալ, պէտք է որ նախ հին ոճիրները լսէք, որովհետեւ այս վերջինները առաջիններուն ուղղակի հետեւանքներն են... իսկ եթէ իմ պատմութիւնս կը ձանձրացնէ ձեզ, այն ատեն կը լռեմ ու բերանս ալ չեմ բանար։

Այս խօսքերը այնքան հաստատ ու վճռական շեշտով մը արտասանուած էին որ Իզզէթ փաշա խկոյն զգաց որ դարձեալ քիչ մը առաջուան դժուարին կացութեան պիտի մատնուէր իրենց հարցաքննութիւնը եթէ ընդդիմախօսէր, ուստի համակերպութեամբ ըսաւ.

— Քանի որ ուրիշ ճար չկայ, լաւ ուրեմն, ձեր պատմութիւնը շարունակեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք։

Սալիհա հանըմ խրոխտ ու յաղթական նայուածք մը պտըտցնելէ ետքը իր դատաւորներուն վրայ, անայլայլ ձայնով մը սկսաւ խօսիլ, ճիշդ այն տեղէն, ուր խօսքը ընդմիջուած էր.

— Այսպէս ամուսինս ատրիճանի բարձրացում ստացաւ։ Քանի մը տարի ետքը Միտհաթ փաշայի դատաստանը տեղի կ'ունենար։ Այդ դատը, ինչպէս գիտէք, Ապտիւլ Համիտի ոճիրներուն սկզբնաւորութիւնն է...։

Այս խօսքերը որ ամէնէն բնական ձայնով մը արտասանուած էին, ափ ի բերան յուզումի մը մատնեցին բոլորակ դրասեղանին շուրջ բազմած պալատականները։ Իզզէթ փաշա դողահար ձայնով մը գոչեց.

— Բայց, հանըմ էֆէնտի, մեր ներողամտութիւնը չարաչար կը գործածէք եւ ձեր խօսքերը անհանդուրժելի են այսպիսի Ատեանի մը առջեւ... ի՞նչպէս կը համարձակիք այդ տեսակ ակնարկութիւններ ընել վեհապետի մը, որուն անունը օրհնութեամբ եւ երկիւղածութեամբ պէտք է յիշատակենք ամէնքս ալ։

— Երբոր պատմութիւնս աւարտեմ, այն ատեն եթէ յարմար դատէք, ամէնքդ միասին ձեր օրհնութիւնները ըրէք, պատասխանեց կինը միշտ միեւնոյն անայլայլ հանդարտութեամբ։

— Խօսեցէք, բայց նորէն կը կրկնեմ, զգուշացէք սրբազան անունները նախատելէ, եթէ ոչ պիտի չկրնանք մինչեւ ետքը ներողամտութեամբ վարուիլ։

— Այսպէս ուրեմն, Միտհաթ փաշայի դատաստանը սկսաւ, շարունակեց Սալիհա հանըմ... այդ միջոցին ամէն մարդ իր խղճմտանքը վաճառքի հանած էր պատիւներու արժանանալու եւ առաջ երթալու համար։ Անոնք որոնք երէկ Միտհաթ փաշայի հիացողներն ու կուսակիցներն էին, այսօր անոր դէմ կը դառնային ու զայն ամբաստանել կը ճգնէին։ Հայրս, Հիւսնի էֆէնտի, ինչպէս ըսի, Սուլթան Ապտիւլ Ազիզի հաւատարիմ պաշտօնեաներէն էր եւ ատոր համար չէր սիրեր Միտհաթ փաշան զոր սուլթանին գահընկէցութիւնը պատրաստողներուն գլխաւորը կը նկատէր իրաւամբ։ Այսուհանդերձ կը հիանար անոր ազատամտութեան, հայրենասիրութեան եւ կորովի նկարագրին վրայ։ Ապտիւլ Համիտ, որ գիտէր հօրս զգացումները Սահմանադրութեան հիմնադրին հանդէպ, ուզեց օգուտ քաղել անկէ եւ զայն իբրեւ ամբաստանող մը դարձնել Միտհաթ փաշայի դէմ։ Բայց հայրս այդպիսի վատութիւն մը չուզեց յանձն առնել եւ այդ առաջարկը Համիտի կողմէ իրեն բերող պալատականը դուրս վռնտեց անարգանքներով։

«Ասիկա բաւ եղաւ որ Ապտիւլ Համիտ հօրս մահացու Թշնամին դառնայ։ Միտհաթ փաշայի դատաստանէն ու աքսորուելէն քանի մը ամիս ետքը, հայրս ալ, առանց որեւէ յայտնի շարժառիթի, յանկարծ, ամբողջ ընտանիքով կ'աքսորուէր Այնթապ ու անկէ ալ՝ Հալէպ։

— Բայց հանըմ էֆէնտի, այս պատմութիւնը կրնայ մինչեւ առտու տեւել, [illegible]անց բուն խնդրին գալու, գոչեց Իզզէթ, որ կը զգար Թէ Սալիհայի դիտաւորութիւնն էր ամբողջ Ապտիւլ Համիտի իշխանութեան ամբաստանագիրը ընել։

— Ես այդ պատմութիւնը քսանեւ[illegible] տարի ապրեցայ, դուք ալ կրնաք ուրեմն քանի մը ժամ մտիկ ընել, պատասխանեց Սալիհա հանդարտ ու կորովի ձայնով մը։

Պալատականը ճարահատ ըսաւ.

— Շարունակեցէք, բայց կը խնդրեմ կարելի եղածին չափ համառօտելով անցած դէպքերը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(123 Շար.)

րէն, որովհետեւ մերժեց պատեհութեան մէն ակնարկը։ Դրա համար էլ արդի արուեստի հրապարակում Գառզուի պէս վարպետների ստեղծագործութիւնը հնչում է իբրեւ վճիտ մի մեղեդի։

Գառզուն իրապաշտ է։ «Ռէալիզմ» բառը 20րդ դարում փոքր ինչ վարկաբեկել են նրանք, ովքեր վերացապաշտութեան (ափսթրակսիոնիզմ) դէմ մղուող պայքարում այս ուղղութիւնը հակադրում էին բնութեան Թոյլ, էժանագին նմանակման տեսք ստացած «ռէալիզմը»։ Սակայն ռէալիզմ սառծը նախ եւ առաջ ենթադրում է, ստեղծագործական անհանգստութիւն, եռանդ, ձեւերի տիպեկտիկա, նորարարութիւն։ Իրապաշտութիւնը երբեք տոկմ, քարացած բանաձեւ չի եղել եւ չի էլ լինի։ Գառզուն իրապաշտ է ամէնից առաջ նրանով, որ ստիպում է աշխարհին նայել իր աչքերով։ Դրա համար էլ, երբ մենք դիտում ենք Երեւանի քաղաքակերտական (ուրպանիսթական) նըւաները որ Գառզուն երբեք չի նկարել, դրանց մէջ Գառզուն ենք զգում։ Եւ ընդհակառակն՝ Գառզուի աշխատանքները դիտելիս մենք զգում ենք, արդիականութիւնը, մեզ շրջապատող իրականութիւնը, որով մեր դարը ղանազանւում է միւս բոլորից։

«Արուեստագէտը եսապաշտ պէտք չէ ըլլայ, — ասում է Գառզուն։— Նա միշտ չէ, որ միայն իր ցաւերը պիտի արտայայտէ։ Նա պէտք է ուրիշ բան ալ բերէ, ինչ որ նոր աշխարհ, որ հասկնալի ու մօտ ըլլայ մարդոց։ Հասկնալի է, որ նորայայտ մոլորակ մը մէկէն չի կրնար ըմբռնուիլ։ Ամէն մէկ բարդ երեւոյթ կը ճանչցուի աստիճանաբար։ Բայց այն ըղղացումները, որ արուեստագէտը կը ներդրէ իր ստեղծագործութեան մէջ, պէտք է ըլլան մարդկային»։

Կեանքի խառնարանում մարդիկ մի տեսակ մոռացել են մարդուն, մոռացել են արուեստի կոչումը, մոռացել են մտերմութիւնն ու սէրը։ Մետաղի կրճրտոցը, գերձայնային արագութիւնները, կատաղի սպառազինումը մարդուն դարձրել են աննշան, փոքր, դարձրել են մեքենայացուած մոլորակի օժանդակ բաղադրիչը։ Գառզուն իր վերին աստիճանի մարդկային արուեստով մարդկանց է վերադարձնում Թախիծը, բերկրանքը, սէրը։

Գառզուի բանաստեղծական քնարը Թախծոտ է ու մտախոհ։ Նա աշխարհն ընկալում ու սիրում է մտերմօրէն, կեանքի նուրբ ներթափանցմամբ։ Երբեմն ափոփում չգտնելով, նկարիչը խռէլ է որոնում անցեալում, գնում է դէպի վաղընջականը, սակայն եւ չի դադարում արդիաշունչ լինել։

Նրա Աւլեքինը, որ աշխարհին է նայում դիմակի նեղ ակնաճեղքերից, ինչ որ ինքնակենսագրական է։ Կարծես մեր օրերում ապրող նկարիչն ինքը խորապէս վերապրում ու զգում է աշխարհի վիճակը, բայց վերապրում է Թաքուն, առանց զգացումները բոլորի առջեւ ի բացելու։ Եւ գոթական ամրոցում ապրող, առագաստանաւով երազի ծովածոցը լողացող Աուլեքինը թրթռացնում է մեր սրտի ամենադղայուն լարերը, ճիշդ այնպէս, ինչպէս մեզ այնքան հարազատ Շառլ Ազնաւուրի մեղեդիները։

Գառզուն արուեստագէտ – քաղաքացի է։ Սակայն նրա քաղաքացիութիւնը բնաւ էլ չի արտայայտւում ամպագորգոռ յայտարարութիւններով։ Նրա երկերում քաղաքացիականութիւնը դրսեւորւում է այն չափով, ինչ մարդ Թոյլ է տալիս, երբ մեն – մենակ է իր խոհերի հետ ու չի ամաչում դրանցից, Թոյլ չի տալիս որեւէ կեղծիք։ Թնդանօթներ, հրթիռներ պատկերող նրա կրաֆիկ թերթերի մէջ կոչեր, դիմումներ չկան. դրանք հեռու են հրապարակախօսական ազդարարութիւն լինելուց։ Սակայն լարուած տագնապ կայ, սուր անհանգստութիւնը մարդու, որին մօտ Թանկ է աշխարհի ճակատագիրը, մարդու, որ հասկանում է ու զգում՝ կընոջ կիսադէմով, չքնաղ Վենետիկի անկիւններով, միջնադարեան կոթիկայով, ծաղիկներով եւ բանաստեղծութեամբ հիանալու համար խաղաղութիւն է հարկաւոր։ Ոչ թէ կոչեր, դիմումներ, այլ խաղաղութիւն։ Ճիչը ծնում է ճիչ։ Արիւնը՝ արիւն։ Գառզուն իր երկերով իւրաքանչիւր դիտողի մէջ լռութեան, անդորրի, խաղաղութեան երազ է ծնում։

Գառզուն յաճախ է սփոփանք որոնում հին ռոմանթիք աշխարհում։ Երբեմն նըրա երկերն ընկալւում են որպէս արտասովոր ներկայացում։ Հնամենայ Թնդանօթներ, առագաստանաւեր, գոթական տաճարներ, բայց միաժամանակ այդ աշխարհը չի ընկալւում որպէս անցեալի պատկերների վերարտադրութիւն։

Այսօրուայ քաղաքը իր երկաթէ ցանցով սարդի պէս պարուրում է մարդկանց։ Մետաղի աշխարհում ապրող, բնութիւնից կտրուած մարդը չի կարող լիովին ըմբոշխնել կեանքը։ Իսկ իր ստեղծած աշխարհում աւելի ու աւելի է ծանրանում իր սեփական կեանքը։ Եւ այնուամենայնիւ, չնայած ժամանակի ստեղծած բարդութիւններին, մարդիկ որոնում եւ գտնում են հաղորդակցելու ուղիներ։ Կարելի է ապրել ափրիկեան արմաւենիների անտառում, բեւեռային սառցասարերի վրայ, հայկական լեռներում կամ ամերիկեան երկնաքերների մէջ եւ հաւասարապէս տեղեակ լինել աշխարհի գործերից։

Մարդուն պարուրող տեղեկութիւնների ծաւալը, ալեկայմերը (անթէնները), որ երկրագնդի ուզածդ ծայրն են հասցնում եթերում թռչող մեղեդիները, վաւերագրական շարժանկարները աւելի քան երբեք օգնում են մարդկանց հասկանալու միմեանց, լինելու մօտիկ։ Դրա համար էլ հէնց չափազանց արդիաշունչ է Գառզուի գծանկարի անհանգիստ, ջղային կչռոյթը։

Նրա գծանկարի սրբագրութեան մէջ ըղղացւում է ղարաշրջանի զարկերակը, մոլորակի շունչը։

Առաջին հայեացքից Գառզուի պատկերները անշարժ են Թւում։ Սակայն առարկաների յստակ կառուցուածքների, գծերի արտաքին դասական հանդարտութեան մէջ բուռն շարժում է պարփակուած, շարժում, որ ստեղծւում է հէնց անշարժ գծերի եւ ներքին այրման անհանգիստ հոգմերի հակադրումից։ Գառզուի աշխարհը նման է զօրծող հրաբխի, որի արտաքին հանդարտութեան տակ ներքին ահաւոր լարում է Թաքնուած։

Հ. ԻԳԻԹԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Համազգային սուգին նուիրուած հանդէսը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 27ի Շաբաթ իրիկուան՝ արեւմտեան Պերլինի Կրունէվալտ Թաղամասին Աւետարանական եկեղեցիին մատուռին մէջ, որ սիրով տրամադրուած էր Հայերուս։

«Ալէ Լեռում»ի երգեհոնի վրայ նուագէն ետք խօսեցաւ Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան նորընտիր վարչութեան ատենապետ Պ. Արա Մովսէսեան, հայերէն եւ գերմաներէն, բացատրելով մեր սուգի օրուան նշանակութիւնը մեզի համար՝ եթէ նոյնիսկ Քարլ Ցասպերսի նման փիլիսոփայ եւ գիտնական օտարներ կը մոռնան առաջին ցեղասպանութիւնը յիշատակել եւ կ'անցնին անոր յաջորդող ցեղասպանութեան Գերմանիոյ մէջ... Շեշտելով որ անհրաժեշտ է այլեւս աշխուժօրէն արծարծել այս հարցը, խնդրեց յոտնկայս յարգել յիշատակը նահատակներուն, որոնք զոհուեցան 53 տարի առաջ։

(Առ ի տեղեկութիւն արտայայտուեցաւ նաեւ Վիէննայի Ս. Հռիփսիմէ նորակառոյց եկեղեցիին օծման հանդիսութեանց մասին, որ մեծապէս ոգեւորիչ եղած էր, եւ ուր ինք ներկայ եղած էր իբր Պերլինի գաղութին ներկայացուցիչը մօտ տասը պերլինահայ ազգակիցներով)։

Օրուան բանախօս Տոքթ. Պ. Ֆրունճեան իր ճառին մէջ ընդգծեց, որ տեղահանութիւնը նախամտածուած եւ ծրագրուած եղեռն մըն էր, որուն զոհ տըւաւ Հայութիւնը մէկուկէսէն մինչեւ երկու միլիոն հոգի, հետեւելով Պոլսոյ Պատրիարքարանի հին վիճակագրութեանց։

Միմիայն հայ ըլլալու «յանցանքով» զոհուեցան անոնք, եւ այս իսկ է օսմանեան իթթիհատ կուսակցութեան միահեծան կառավարութեան կատարած ցեղասպանութեան ապացոյցը եւ մեր սուգին համազգային ըլլալուն էութիւնը։ Ճիշդ է որ բուն անհատ յանցապարտները իրենց պատիժը կրեցին, բայց ամբողջական դատը կը մնայ անլոյծ։ Իսկ ցեղասպանութիւնը ժամանցում չի կրնար ունենալ։ Զենք կրնար մոռնալ մեր մեռելները։ Սակայն այսօր չենք ուզեր լալ. այլ հարկ է ազդուլին մտածել Թէ ինչպէս բոլոր փաստերը օտար միջազգային լեզուով հրատարակուելու են։ Ցիսունամեակին առթիւ եղան առաջարկներ եւ փորձեր, բայց ասոնք չեն հասած դեռ շօշափելի արդիւնքի։ Կան հայերէն բազմաթիւ վըկայութիւններ եւ հրատարակութիւններ։ Նոյնիսկ 1919 – 1920ի զինադադարի շըրջանի օսմանեան դատարանի վճիռներ, որոնցմով կը հաստատուին ոճրային եղելութիւնները, բայց ասոնք հետզհետէ մոռացութեան կը տրուին։ Օսմանեան դատական Թրքերէն լեզուն նոյնիսկ Թուրքերուն համար անծանօթ կը մնայ արաբական տառերուն եւ խրթին ոճին պատճառով։ Այս ամէնը պէտք է ի լոյս ընծայել գէթ մեր նոր հայ սերունդին համար, որ գրեթէ հայերէն գիրք չի կարդար...։

Բանախօսը իր խօսքը վերջացուց կոչ ուղղելով, որ այս յիշատակի օրուան գործնական հետեւանքը Թող ըլլայ Մեծ Եղեռնի մասին օտար լեզուով հրատարակութիւններ ընել։

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը գործադրուեցաւ։

Պ. Գրիգոր Սեւաչունի, որ Վ. Կարտոնի գերմաներէնի Թարգմանուած գրքէն (Պրուտրն տէր Ֆէրկաճ – Կէճիայթ) ընտրուի մաս մը կարդաց։

Պ. Հայկ Ֆէրմանեան քաղցր ձայնով երգեց «Տէր Ողորմեա»ն։

Օր. Սեդա Մուրատեան շնորհալի արտասանութեամբ կարդաց Արմէն Աճէմեանի Եղեռնի զոհերուն նուիրուած ոտանաւորը՝ «Անոնց Արեւը...»։

Մէջ ընդ մէջ երգեհոնի վրայ նուագեց Պ. Նոյման «Հայր, Օրհնէ մեզ» եւ «Լարկօ» կտորները՝ խորհրդաւոր տպաւորութիւն տալով գեղարուեստական բաժնին։

Պ. Ֆ.

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Պղատոն կ'ըսէր՝ Թէ ով որ կ'ուզէ իրական բարեկամներ ունենալը գիտնալ՝ պէտք է իր ներկայութեան գինովցնէ զանոնք։

Երբ պատճառը հարցուցին՝ մեծ փիլիսոփան պատասխանեց.

— Ինչպէս որ ապակին դէմքին հայելին է, այնպէս ալ՝ գինին մտքին հայելին է։ Մարդուն իրական նկարագիրը՝ միայն գինովութեան ատեն երեւան կու գայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (190)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Բայց միանգամայն ղաղտուս մըն էր եւ հրացան արձակելու մասին նշանաւոր։ Տեսակ մը ցուրտ եւ խաղաղաւէտ կերպով կը խնդար, խնդում մը որ մասնաւորապէս վտանգաւոր էր։

Պանդոկապետութեան մասին ունեցած տեսական գիտութիւնը երբեմն փայլակի պէս կը ժայթքէր իր մտքէն։ Արհեստին նկատմամբ սկզբունքներ ունէր զորս իր կնոջ մտքին մէջ կը տպաւորէր։

Օր մը սաստկապէս եւ ցած ձայնով կ'ըսէր կնոջ.

«Պանդոկապետին պարտաւորութիւնն է ամէն եկողին կերակուր, հանգստութիւն, լոյս, կրակ, աղտոտ սաւաններ, անհիմն պատմութիւններ, լու եւ ժպիտ ծախել, անցորդները կեցնել, Թեթեւ քըսակները պարպել եւ ծանր քսակներն ալ պարկեշտաբար Թեթեւցնել, յարգանօք պատսպարել ճամբորդող ընտանիքները, մարդը խարտել, կինը սոկել, մանուկը մաքրել. բաց պատուհանին, փոց պատուհանին, բուխերիկի անկիւնին, ԹիկնաԹոռին, աԹոռին, փետրաւոր անկողնին, խշտեակին եւ յարդէ շեղջին համար գատ սակ ուզել, գիտնալ Թէ սոսերը որքան կը մաշեցնէ հայելին եւ ասոր գինն ալ նշանակել հաշիւին մէջ, եւ հազարումէկ անէծք Թափելով՝ ամէն բանի սակը ճամբորդէն առնել, մինչեւ անգամ իր շունին կերած ճանճերուն սակը։

Այս մարդուն այս կնոջը հետ կարգուիլը խորամանկութիւնը կատաղութեան հետ ամուսնացած էր։ Սոսկալի եւ ահարկու լծակցութիւն։

Մինչ դեռ էրիկը կ'որոճար եւ կը կարգադրէր, կինը միտքն անգամ չէր բերեր բացակայ պարտատէրերը, երէկուանը եւ վաղուանը չէր մտածեր եւ բարկութեամբ կ'ապրէր՝ ներկայ վայրկեանին մէջ ապրելով բոլորովին։

Ահա այսպիսի մարդեր էին այս երկու անձերը։ Քոզէթ երկուքին մէջն էր եւ երկուստեք կը ճմլուէր՝ նման անձի մը, որ երկանաքարի մը ներքեւ կը փշրուի եւ միանգամայն աքցանով մը բզիկ բզիկ կ'ըլլայ։ Մարդուն կերպը ուրիշ եւ կնոջը կերպը ուրիշ։ Քոզէթ չարաչար ծեծ կ'ուտէր. ծեծողը կինն էր. Քոզէթ նաեւ ձըմեռուան մէջ բոկոտն կը քալէր. քալեցնողը էրիկն էր։

Քոզէթ կ'ելլէր, կ'իջնէր, կը լուար, կը խոզանակէր, կը շփէր, կ'աւլէր, կը վազէր, կը յոգնէր, շունչը կը հատնէր, ծանր բաներ կը շարժէր, եւ դժուարին ծառայութիւններ կ'ընէր, Թէեւ ինք բոլորովին վտիտ էր։ Բնաւ կարեկցութիւն չկար. մէկ կողմէ անսիրտ տիրուհի մը, միւս կողմէ Թունաւոր տէր մը։

Թէնարտիէ խոհանոցը սարդի ոստայն մըն էր, որուն մէջ ինկած էր Քոզէթ եւ կը դողար։ Իտէական հարստահարութիւնը իրապէս տեղի կ'ունենար այս սոսկալի ծառայութեան մէջ։ Կարծես Թէ ճանճին սարդերու ծառայելու նման բան մըն էր այս ծառայութիւնը։

Խեղճ մանկուհին կրաւորապէս համակերպելով կը լռէր։

Արշալոյսի ժամանակ այս դեռաբոյս եւ բոլորովին մերկ մանուկները երբ մարդոց մէջ կը գտնուին, ի՞նչ կ'անցնի արդեօք Աստուծմէ այսպէս բաժնուող այս մանկային հոգիներուն մէջ։

ԳԼՈՒԽ Զ.
ՄԱՐԴՈՑ ԳԻՆԻ
ԵՒ ՁԻԵՐՈՒՆ ՋՈՒՐ ՊԷՏՔ Է

Ջորս նոր ճամբորդ եկած էր Թէնարթիէներու խոհատունը։

Քոզէթ տրտմութեամբ կը մտածէր, Թէեւ ութ տարեկան էր, բայց արդէն այնքան տառապանք կրած էր, որ պառաւ կնոջ մը տխուր կերպարանքով կը մտախոհէր ան։

Թէնարտուհին կռուփովը Քոզէթի աչքին զարկած ըլլալով, աւոր արտեւանունքը սեւցած էր. ուստի Թէնարտուհին ժամանակ առ ժամանակ առիթ կ'ունենար ըսելու.

— Աչքին վրայի ուռուցովը տես ինչպէս տգեղցած է։

Ինչպէս ըսինք, Քոզէթ կը մտածէր Թէ գիշեր եղած էր, Թէ բոլորովին կը տիրէր գիշերային մութը, Թէ հարկ եղած նորէկ ճամբորդներու սենեակներու անօթները եւ սրուակները լեցնել եւ Թէ ալ ջուր չունէր աղբիւրը։

Բայց քիչ մը կը հանդարտէր, տեսնելով որ Թէնարտիէի տան մէջ շատ ջուր չէր խմուեր։ Ըսել չենք ուզեր Թէ ծարաւի մարդիկ չկային, բայց այս ծարաւիները յօժարութեամբ աւելի գինիի կը դիմէին քան Թէ ջուրի սափորին։

Բաժակներով գինի խմող այս մարդոց մէջէն ով որ բաժակ մը ջուր ուզելու ըլլար, վայրենի մը պիտի կարծուէր անոնցմէ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ճաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նեկտար Փափազեանէ յիսուն Ֆր. ողբացեալ Դաւիթ Տէր-Գալուստեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՆՈՐԱՇԷՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

Չորեքշաբթի, Մայիս 22,

ժամը 10.30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ կրթական նախարար՝

ԱԼԷՆ ՓԷՅՐԸՖԻԹԻ

եւ նախագահութեամբ նախարարին ներկայացուցիչ՝ ՊԷՐՆԱՐ ՏՈՐԷՆԻ

Կը հրաւիրուին վարժարանին բարեկամներն և հայ հասարակութիւնը։

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, իր սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Քաֆէ Սփոռի մէջ։

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան։

Մայիս 24, Ուրբաթ իրիկուն Օթէլ Մոտերն։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ԿՈՉ ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. վարչութեան եւ Մարսէյլի մասնաճիւղի որոշումով, կոչ սանուհիի մը գտնելու համար Դպրոցասիրաց Տիկնանց վարժարանի համար 1968-69 դպրոցական շրջանին համար։

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.— 1. 10էն 12 տարեկան ըլլայ։ 2. Ծնողքը պէտք է Սեբաստիոյ նահանգէն ըլլայ կամ զերդաստանէն։ 3. Թեկնածուն որբ կամ աղքատ ընտանիքի զաւակ ըլլայ։

Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ուսուցչական կազմի մը քննութենէն ետք։ Թեկնածուն պէտք է ներկայացնէ դիմումին հետ միասին յաճախած դպրոցին վերջին տարուան նիշերը։ Դիմումները ընել մինչեւ Յուլիս 15 հետեւեալ հասցէներուն.— Շիրվանեան, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ, (Հեռ. 642-75-70)։ Կամ Հայկազ Մարտիրոսեան, 73 Պուլվար Ժորժ Էսթրաժէն, Ռուֆաս – Պլան Մարսէյլ 7։ (Հեռ. 53-20-49։

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր ապրանքներով։

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ (Մայիս 17) կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը՝ Օր. Ա. Առաքելեան։

Ժողովէն ետք՝ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

×

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար։

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒԸ
ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 50ամեակին առթիւ «Հայաստան» Մայիս 28ի նախօրեակին լոյս պիտի տեսնէ 16 էջերով՝ ամբողջութեամբ նուիրուած մեր ժամանակակից պատմութեան բախտորոշ թուականին։

Վարչութիւն «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. վարչութեան։

Նախաձեռնութեամբ Կրթական Մարմնի։

Հայկազեան վարժարանի աշակերտներու կողմէ երգեր, արտասանութիւններ, պարեր եւ տրամախօսութիւններ։

Հանդէսի ընթացքին, աւուր պատշաճի ողեկոչում պիտի ըլլայ նաեւ Վարդանանց վկաներուն համար։

Հանդէսը, տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր։ Ֆայըբը Կուլի ծառաստանին մէջ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու հոգինոց ընտանիքի մը համար միջին տարիքի կին մը կը փնտռուի, որ նաեւ ճաշ պատրաստէ։ Առանձին սենեակ եւ լաւ վարձատրութիւն։ Դիմել.

Ets. BERLUC
226, Rue St. Denis, Paris
CEN. 54-48

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը։ Գրատունը Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը։

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն։ Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ։

Նաեւ հայկական տխսէրու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած)։

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտըռածը կը գտնէք։

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 26, ժամը 20.30ին

SALLE PLEYEL

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ, Մայիս 26

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն Մայիս 25, Ազգ. Տան սրահը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 25ին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 26) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ին

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 16էն 20, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը

Կը նախագահէ՝ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՑՈՒԼՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, կը մեներգէ Օր. Ալիս Շամիրեան, արտասանութիւն՝ Իսկուհի Հրաչեան եւ Վանիկ Նազարեան։

Կը ներկայացուի՝ Յակոմ Պարոնեանի

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

Ղեկավարութեամբ՝ ԺԱՆ ՄԱԿԱՐԵԱՆԻ

Կովկասեան պար՝ Պատրիկ Հրաչեան,

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Վ. Պանտիկեանի, 27 Րիւ տ'Օպանեը։ Յ. Հացագործեան 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն, Մ. Շահինեան, 26 Րիւ տէ Փըթիթ Մառի։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 23ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՄԱՅԻՍ

VENDREDI 17 MAI 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11213

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.213

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Հայ ազգի ազատագրական շարժումներու տարեգրութեանց մէջ յաւէտ յիշատակելի դէպք մըն է Վանի ու շրջակայքի Հայութեան միամսեայ ինքնապաշտպանութիւնը, որ պատմութեան անցած է «Վասպուրականի Հերոսամարտը» պանծալի անունին տակ :

1915ի եղերական օրերուն, երբ Թրքահայութիւնը կը զոհուէր ոճրագործ Իթթիհատի գիւայլին ծրագրին, Վասպուրականի մեր քաջարի հայրենակիցները փրկեցին Հայութեան պատիւը :

Միաժամանակ փրկեցին բազմահազար Հայեր, այր, կին թէ երախայ, որոնք շրջակայ աւաններէն ու գիւղերէն խուճապահար փախչելով Ջարդարարներու առջեւէն, Վան կ'ապաստանէին :

Մուսա Լեռ, Եդեսիա, Շապին Գարահիսար, Տարօն, Ադտալ, Ֆընտըճաք եւ այլ շրջաններ իրենց կարգին զէնքի պիտի փարէին՝ գլուխ չծռելու համար անարգ դահիճին :

Ցեղասպան Թուրքը ժամանակ առաջ, մութին մէջ, իր բոլոր մանրամասնութիւններով պատրաստած էր իր Հայաջինջ ծրագիրը, մաքիավելական խորամանկութեամբ եւ իր ցեղին յատուկ վայրագութեամբ :

Ամէն բանէ առաջ ուզած էր քանդել հայկական արծուեբոյները, որոնք ժամանակին շատ սուղ էին արժած օսմանեան բանակներուն :

1914ի Դեկտեմբերէն սկսեալ մասնակի ջարդեր կազմակերպած էր Վասպուրականի եւ Տարօնի զանազան գիւղերուն մէջ :

1915ի Փետրուարին դաւադրօրէն խաբած էր Զէյթունի հերոս զաւակները : Այրերը կախաղան բարձրացուցած էր Մարաշի մէջ, իսկ ժողովուրդը զանգըւածօրէն տարագրած՝ դէպի Գոնիայի Նահանգի Սուլթանիէ գիւղաքաղաքը :

Ցաջորդ հարուածը պիտի ուղղուէր Վանի դէմ : Կուսակալ Թահսին պէյին յաջորդած էր արիւնարբու Ճէվտէթը, որ մերթ փաղաքշանքով, յաճախ սպառնալիքներով ուզած էր ջլատել Հայերու ուժը : Երեք հազար զինուոր եւ հազարաւոր զէնքեր պահանջած էր մեր հայրենակիցներէն, անպաշտպան ձգելու համար ամբողջ շրջանը :

Դաւադրօրէն սպաննել տուած էր Իշխանն ու ընկերները : Խաբէբայութեամբ ձերբակալած եւ դէպի սպանդ ղրկած էր օսմանեան երեսփոխան Ա. Վռամեանը :

Օրեր առաջ զինուորներուն խրամ փորել տուած էր Հայկ. Թաղերուն շուրջ : Թնդանօթներ զետեղած էր ռազմագիտական կէտերու վրայ :

Մթնոլորտը ելեկտրականացած էր :

Փոթորիկը պայթեցաւ՝ երբ Թուրք խենէշ զինուորներ ուզեր էին բռնաբարել քանի մը հայ կիներ : Ու հայ զինուորներ փութացեր էին պաշտպանելու հայ կնոջ պատիւը :

Վանեցիք մէկ սիրտ մէկ հոգի, այր, կին թէ երախայ, առանց քաղաքական դաւանանքի խտրութեան՝ ամբողջ մէկ ամիս, ափյափոյ պատրաստուած ծրագրով եւ ռազմական խեղճ միջոցներով կուրծք տուին Թուրք կանոնաւոր զօրքի եւ խուժանի յարձակումներուն :

Վանը չէր ապստամբած օսմանեան իշխանութեանց դէմ, ինչպէս ըստ իրենց սովորութեանց պատմութիւնը խեղաթիւրելով կը գրեն Թուրքերը, յաջս քաղաքակիրթ աշխարհի արդարացնելու համար 1915ի Մեծ Եղեռնը :

Ինչ որ տեղի ունեցաւ 1915 Ապրիլին, ժողովրդային պոռթկում մըն էր, հաւաքական ընդվզում՝ յանուն ինքնապաշտպանութեան եւ ֆիզիքական գոյութեան :

Արամ Մանուկեան՝ հին յեղափոխականը դարձաւ կեդրոնական դէմքը, որուն շուրջ բոլորուեցան բոլորը, օրինակելի կարգապահութեամբ ու սրտառուչ անձնազոհութեամբ :

Կտրուած աշխարհէն, Վանեցիք ապրելու, տոկալու բնազդէն մղուած, առանց արտաքին օգնութեան, իրենց սեփական տարրական միջոցներով յաղթանակը տարին Թշնամի գերակշիռ ուժերու դէմ :

Ու Մայիսեան առաւօտ մը, արիւնռուշտ Ճէվտէթ, պարտութեան արատը ճակտին, իր բանակին հետ՝ ամօթահար՝ բռնեց անփառունակ նահանջի ճամբան :

Ազատութեան դրօշակը պարզուեցաւ պատմական հայաքաղաքին վրայ, ցնծութեան խանդավառ աղաղակներու մէջ :

Այս փառապանծ յաղթանակին տարեդարձն է, որ կ'ոգեկոչեն դարձեալ Մարսիլիոյ Վասպուրականցիները այս Կիրակի, արժանավայել հանդիսութեամբ մը :

Վասպուրականի հերոսամարտի յիշատակը ներշնչումի աղբիւր մը պէտք է հանդիսանայ նոր սերունդին համար, իբրեւ հպարտութեան, արժանապատուութեան եւ քաջութեան սքանչելի դրուագ մը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՏԵՂՔԱՅԼ Կ'ԸՆԵՆ

Փարիզի խօսակցութիւնները զգալի յառաջդիմութիւն մը չեն արձանագրած անցեալ Ուրբաթէն ի վեր : Ամերիկեան պատուիրակութեան պարագլուխը՝ Հառիմըն 55 վայրկեան խօսած է, իսկ հիւսիսային Վիէթնամի կողմէ Քսուան Թըի՝ մէկուկէս ժամ :

Հառիմըն յայտարարած է թէ կէտ առ կէտ քննած է վիէթնամեան նախորդ յայտարարութիւնը եւ թէ բոլորովին կը մերժէ հոն եղած վերագրումները Ամերիկացիներուն : Բայց լաւ է շատ չծանրանալ այդ մասին վրայ, տեւապէս ետ չերթալ, կարենալ յառաջ երթալու համար : Ապա Հառիմըն կը թուէ այն կէտերը, որոնց շուրջ կը թուի թէ երկու կողմերն ալ համաձայն են Ա) Դուք եւ մենք կը խօսինք հարաւային Վիէթնամի մը մասին, անկախ, ժողովրդավար եւ բարգաւաճ : Կ'ըսէք թէ չէզոք պէտք է ըլլայ, ուրեմն հարց չկայ : Բ) Համաձայն ենք խաղաղութիւնը նախատեսելու 1954ի Ժընեւի համաձայնագրերու հիման վրայ, որոնց կ'ուզենք աւելցնել 1962ի համաձայնագրերը Լաոսի վերաբերեալ : Գ) Կը խորհինք թէ հարաւային Վիէթնամցիները իրենք պէտք է կարգադրեն իրենց ներքին հարցերը : Դ) Դուք եւ մենք վերամիացման մասին կը խօսինք խաղաղ միջոցներով, մեր կարծիքով այդ պէտք է ըլլայ նաեւ հարաւի եւ հիւսիսի ժողովուրդին ազատ ընտրութեամբ : Ե) Կը խօսինք նաեւ Ժընեւի համաձայնագրերու զինուորական յօդուածներու յարգանքին անհրաժեշտութեան մասին :

Վիէթնամցիք մտիկ ըրած են, բայց իրենք միշտ կը նախընտրեն ծանրանալ ամերիկեան «ոճրագործութեանց» վրայ : Հանոյի համար երեք նախապայմաններ պէտք է ընդունուին և գործադրուին, որեւէ շինարար աշխատանքէ առաջ : Ա) Ռմբակոծութիւնները պէտք է դադրին 17րդ եւ 20րդ զուգահեռականի միջեւ : Բ) Պէտք է դադրի ուրիշ որեւէ պատերազմական արարք, այսինքն Թռուցիկներու ցրւում, ճանաչման օդանաւերու թըռիչք, հոգեբանական պատերազմին : Քսուան Թուի կը պնդէ նախ որ Ամերիկացիք յարձակողներն են եւ սուտ կը խօսին :

Ցաջորդ հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ օր :

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՕՏԷՈՆՆ ԱԼ ԳՐԱՒԵՑԻՆ

ՇԱՎԱՆԻ ՈՐՄՆԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ԱՃՈՒՐԴԻ ՊԻՏԻ ՀԱՆՈՒԻՆ

Հինգշաբթէէն ի վեր Ֆրանսայի Թատրոնին (Նախկին Օտէոն) ճակատը գրուած է. «Երեւակայութիւնը իշխանութիւնը ձեռք կ'առնէ Ֆրանսայի նախկին Թատրոնին մէջ», մուտքը ազատ է :

Այս գրաւումը կատարած են ՔոհնՊէնտիթի ընկերները, չորեքշաբթի գիշերուան ներկայացումէն ետք : Ժան-Լուի Պառօ եւ Մատլէն Ռընօ փորձած են «խօսք հասկցնել» : Պառօ չեշտած է թէ իր Թատրոնը քաղքենի չէ, թելադրելով որ քաղքենի Թատրոններ երթան : Մ. Ռընօ յիշած է որ այդ բեմին վրայ Ժան Ժընէ կը խաղան, Իոնէսքօ եւ Պրէքէթ, բայց շատ մտիկ ընող չկար : Այս անիշխանականները որ կարմիր եւ սեւ դրօշներ ալ դրած են Թատրոնին վրայ, կ'ըսեն թէ Օտէոնը «հաւաքական ներշնչման վայր»ի վերածուած է :

Այս անհամութիւններուն կողքին, շատ աւելի լուրջ է անշուշտ ուսանողներու քննութեանց պարագան : Մամուլի, ձայնասփիւռի կամ հեռատեսիլի միջոցաւ եղած յայտարարութիւններէն զատ կ'ըսեն Ժեսմար եւ Սովաժօ, կը պարզուի թէ ոչ մէկ ծրագիր կայ պատրաստուած եւ այս տղաքը լաւ գիտնալով հանդերձ թէ ինչ չեն ուզեր, չեն գիտեր թէ ի՛նչ կ'ուզեն : Առայժմ կը խօսին : Կիրակի օր ընդհ. ժողով մը պիտի գումարուի Փարիզ, մասնակցութեամբ նաեւ ամբողջ Ֆրանսայի ուսանողական եւ ուսուցչական ներկայացուցիչներէ եւ հոն պիտի քննուին հարցերը եւ որոշումներ տրուին : Կարեւոր է անշուշտ որ անոնք որ տարի մը աշխատած են կարենան չտուժել, այս խառնակութենէն :

Ամէն պարագայի մէջ, շարժումներ սկսած են նաեւ ծայրայեղներու եւ խռովարարներու դէմ : Ուսանողական զանազան այլ միութիւններ (բժշկութիւն, դեղագործութիւն եւայլն) եւ նորաստեղծ շարժումներ կը փորձեն հակազդել այս կացութեան որպէսզի չվարկաբեկուի համալսարանական ուսանողութիւնը եւ չանտեսուի բուն տագնապը, այս խառնակութեանց քով : Արդարեւ Սոռպոն հաւաքուողները նոր որոշում մը տուած են. — Աճուրդով ծախել Փիւվի տը Շաւանի որմնանկարները որ կը զարդարեն Սոռպոնի պատերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ կը շարունակէ իր այցելութիւնը Ռումանիա : Հինգշաբթի օր կը պտըտէր գաւառները : Խորհրդարանին առջեւ խօսած ճառին մէջ, Տը Կոլ կը շեշտէր. — «Վերահաստատելու համար հասկացողութիւնը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, ամուր ազգեր պէտք են եւ ոչ թէ աշխարհաքաղաքացիական պետութիւններ» :

ՀԱՅՐ ՊՈՒԼՈՆԷԼ, որ նոր սիրտ մը ըստանալէն չորս օր ետք, լաւ էր, յանկարծ ջերմ ունեցաւ Հինգշաբթի օր (40 աստիճան) : Պատճառը ծանօթ չէր :

ՎԱՐԴՆ Ի ԲԱՑՈՒԷ...

Վանի հայ ժողովրդական
բանահիւսութիւնից մի փշրանք

Աղջիկ. — Վարդն ի բացուէ Վանայ
քաղքի էգէստար (1),
Աստուած սիրես, մէկ մ'օրօխկի (2)
դու զիկ տար :
Տղան. — Քեա նաղերո՛վ, քեա խօրօտիկ
տիւ վի՞ըն ես,
Աշխարհ գիտի, ալամ(3) գիտի, տիւ
իմն ես :

Աղջիկ. — Վարդն ի բացուէ տատըման
խաւխուսոց(4)
Իմ եար բաղչէն կայնէ ձեռն ի ծոց :
Տղան. — Քեա նաղերով, քեա սիրունիկ
տիւ վի՞ըն ես,
Աշխարհ գիտի, ալամ գիտի, տիւ
իմն ես :

Աղջիկ. — Վարդն ի բացուէ տատըման
շաղերով,
Իմ եար բաղչէն վարդ կը ժողվի
մաղերով :
Տղան. — Քեա նաղերով, քեա ծամերով
տիւ վի՞ըն ես,
Աստուած գիտի, ալամ գիտի տիւ
իմն ես :

Աղջիկ. — Վարդն ի բացուէ
Վարտէօվըման(5) Կիրակի,
Քո սէրն ինկէ մէջ իմ սրտի պուրակին,
Տղան. — Քեա նաղերով, քեա
կարմրաթուշ տի՞ւ վի՞ըն ես,
Աստուած գիտի, ալամ գիտի, տիւ
իմն ես :
Վարդն ի բացուէՎանայ քաղքի էգէստար
Աստուած սիրես մէկ մ'օրօխկի տիւ զիկ
տար :

1) Այգեստան, 2)ուղարկիր, 3) բոլոր մարդիկ, 4) Աքաղաղի կանչ 5) Վարդավառ :

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. — Սոյն բանահիւսական փշրանքը ունի իր յատուկ եղանակը, համապատասխան իր իմաստին կամ բովանդակութեան : Հայ պարմանուհիներն ու տղաները՝ այս երգը իրենց շրթներին երգում էին ծաղկուն այգիներում եւ պարտէզներում սէր, կեանք շնչելով ...

Իսկ ա՞յժմ :

Հազա՛ր, հազար ափսոս ծաղկուն Այգեստանը դարձել մի «դրախտ կորուսեալ» վայր, ուր ներկայիս որջացած են ԳորշԳայլերը եւ գայլաձագերը : Նրանց կաղկանձն է լսւում այնտեղ :

Այնտեղ խամրել են վարդենու թուփերը, չեն բացւում կոկոնները :

Երեք հազարամեայ մեր վաթանում, այս օրերին աճում են Զար – Փուշն ու տատասկներ միայն ...

Հայկայ որդիներն ակնդէտ սպասում են այն երջանկաբեր օրուան, երբ վարդահեղեղ Արշալոյսը արեւածագէ մեր հայրենիքում, այնտեղ վերայառնէ Վան Այգեստանը, որի այգիներում եւ ծաղկապարտէզներում լսուին նորէն՝

Վարդն ի բացուէ Վանայ քաղքի էգէստար ...

Ողջո՛յն այն օրուան :

Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ՓԱԿ Է

Օփփրայի 21 Րիւ Լափերուզ, Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը առժամապէս փակ է : Հաւանաբար վերաբացուի այս Երկուշաբթի առաւօտ :

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍ

Մարքսի ծննդեան հարիւրյիսունամեակին առթիւ բազմաթիւ յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ լոյս կը տեսնեն այս միջոցին: *Իւնէսքօն* դասախօսութիւններու մասնաւոր շարք մը կազմակերպած է, մասնակցութեամբ անուանի մտաւորականներու: Շուարց հետեւեալ յօդուածը ստորագրած է *Նիւ Եորք Հերըլտի* մէջ:

Ի. դարու այս երկրորդ կէսին, Կարլ Մարքս, իր ծնունդէն 150 տարի ետք, շատերու կողմէ կը նկատուի բոլոր ժամանակներու մեծագոյն իմաստասէրը:

Համայնավար վարչակարգ ունեցող երկիրներու մէջ, որոնց ընդհանուր բնակչութիւնը մէկ միլիառէ աւելի է, կը պանծացուի իբրեւ հիմնադիրը այն վարդապետութեան, որ իրենց հիմնական գաղափարաբանութիւնը կը կազմէ: Ոչ-համայնավար երկիրներու մէջ իր գաղափարները կ'ընդունուին ամբողջովին կամ մասնակի կերպով միլիոնաւոր համայնավարներու եւ ընկերվարականներու կողմէ, եւ, միեւնոյն ատեն, նոյնիսկ ոչ-մարքսիստ պատմաբաններ, տնտեսագէտներ եւ ընկերաբաններ համաձայն են, թէ անոր գաղափարները խորապէս ձեւաւորած են արդի աշխարհը եւ մեծապէս ազդած ակադեմական մտածողութեան կարեւոր մասին վրայ:

Այսուհանդերձ, իր կենդանութեան օրով, 1818էն մինչեւ 1883, ան կը նկատուէր երկրորդական դէմք մը: Ասոր հետեւանքով ան իր չափահաս տարիքին մեծ մասը անցուց աղքատ պայմաններու մէջ: Հարկադրուած էր ընտանիքին կարիքները հոգալ իր բարեկամներէն, ընկերակիցներէն եւ Ֆ. Էնկելսէ ստացած նիւթական օժանդակութիւններով, ինչպէս նաեւ աշխատակցիլ թերթերու, մասնաւորապէս՝ «Նիւ Եորք Թրիպիւն»ի: Իր դասական գործը՝ «Տաս քափիթալ»ը նկատուեցաւ այնքան ձանձրացուցիչ եւ դժուար ընթեռնլի, որ ռուս գրաքննիչները թոյլ տուին անոր թարգմանական հրատարակութեան՝ այն մտածումով, թէ քիչեր միայն պիտի հասկնան բովանդակութիւնը:

Մարքսի հիմնական նպատակը եղաւ «գիտական ընկերվարութեան» յայտնութիւնը, վարդապետութիւն մը, որ ոչ միայն քննադատեց դրամատիրութիւնը, այլեւ նախատեսեց դրամատիրութեան անյայտացումը եւ անոր փոխարինումը համայնավար ցնորքով՝ հաստատուած բանուոր դասակարգի իշխանութեան վրայ: Այս վարդապետութիւնը նախ ընդունուեցաւ երկրորդ կամ ընկերվարական, ապա երրորդ կամ համայնավար Միջազգայնականներուն կողմէ: Այս գաղափարախօսութեան վրայ հիմնուելով է, որ Լենին ձեռք առաւ Ռուսիոյ իշխանութիւնը եւ Մաօ Ցէ Թունկ տէր դարձաւ Չինաստանի:

Մարքսի վերլուծումներուն հիմնակէտը եղաւ իր այն յայտնութիւնը, թէ գտած էր պատմութեան օրէնքները, որոնք կը ղեկավարեն մարդկային ընկերութեան հոլովոյթը: Ան գտաւ, որ պատմութեան շարժիչ ուժը դասակարգային պայքարն է՝ տիրոջ եւ ծառայի, աւատապետի եւ ստրուկի, ինչպէս նաեւ դրամատէրի եւ աշխատաւորի միջեւ, պայքար մը, որ անխուսափելի կերպով վերջ կուտայ ամէն դասակարգային ընկերութեան:

Դրամատիրութիւնը, — յայտարարեց Մարքս, — անխուսափելի կերպով պիտի վատթարացնէ բանուորներուն պայմանները, մինչեւ որ, վերջնապէս, աշխատաւորներու յեղափոխութիւնը քանդէ դրամատիրական շահագործական դրութիւնը եւ պայմանները ստեղծէ համայնավարութեան կառուցման համար:

Մարքս տասնամեակներ շարունակ գործակցեցաւ Էնկելսի հետ, եւ «կոմունիստական մանիֆեստը», որ մարքսիստական հաւանաբար ամէնէն ազդեցիկ գործն է՝ գրուած կարճ այլ սակայն փայլուն կերպով, արդիւնքն էր երկուքի գործակցութեան:

Մարքս եւ Էնկելս զանազանուեցան իրենց նախորդ եւ ժամանակակից ընկերվարականներէն, այս վերջինները անուանելով «վերացական ընկերվարականներ», որոնց գաղափարները զուրկ էին գիտական տարրերէ, որոնք ինքնայատուկ կը նկատուին Մարքսիզմի:

Մարքս թէեւ կը փառաւորուի համայնավար երկիրներու մէջ, այսուհանդերձ, մեծ խօսք չէ ունեցած ընելիք ապագայ ցնորքին նկարագրին մասին. եւ, նոյնիսկ, առիթով մը ըսած է, թէ իր գործը չէ ապագայի ճաշացուցակները կազմել: Իր բազմահատոր գործերուն մեծ մասը եւ յատկապէս եռահատոր «Տաս քափիթալը» նուիրուած են դրամատիրութեան շահագործական բնոյթի պարզաբանման եւ ԺԹ. դարու բանուոր դասին աշխատանքի ծանր պայմաններու բացայայտմանը:

Մարքսիզմէն անջատուելու այժմու ընկերվարականներուն եւ սոցիալ-դեմոկրատներու ձգտումը իրականութեան մէջ սկսաւ դարավերջին երբ ընկերվարականներ, ինչպէս Ֆրանսացի Էտուար Պերնշթայն եւ ուրիշներ գիտել տուին, թէ դրամատիրութիւնը չընթանար Մարքսի նախատեսած ձեւով: Քննադատները մատնանշեցին բանուորական կուսակցութիւններու եւ արհեստակցական կազմակերպութիւններու օր աւուր աճող ազդեցութիւնը եւ, յատկապէս, տպաւորուեցան այն իրողութենէն, որ դրամատիրութեան յառաջընթաց զարգացումով կը բարելաւուէր նաեւ աշխատաւոր դասակարգին ապրուստի մակարդակը:

Մարքս ծնած էր 1818 Մայիս 5ին, փրուսիական Թրիէր քաղաքը: Զաւակն էր հրեայ փաստաբանի մը, որ իր ընտանիքը բողոքական դարձուցած էր, երբ Մարքս հազիւ վեց տարեկան էր:

Դաստիարակուած Պոնի, Պերլինի եւ Իէնայի համալսարաններուն մէջ, կը նուիրուի լրագրութեան երբ կը ստանայ իր պսակաւորի աստիճանը եւ կը հրատարակէ «Ռայնիշէ Ցայթունկ»ը Քէօլնի մէջ:

Մարքս իր չափահաս կեանքին մեծ մասը անցուց Լոնտոնի մէջ՝ տեւաբար գրելով եւ պրպտումներ կատարելով բրիտանական թանգարանին մէջ: Ամուսնացաւ իր մանկութեան տարիքի սիրահար ազնուականուհի Ճէնի Ֆոն Վեսթֆալէնի հետ: Ապրեցաւ թշուառութեան մէջ եւ կորսնցուց իր զաւակներէն շատերը: Կրցաւ միայն երեք աղջիկ հասցնել չափահասութեան տարիքին:

Լոնտոն հաստատուելէ ետք Մարքսի քաղաքական գործունէութեան առանցքը կազմեց ղեկավար դառնալ Միջազգային բանուորական կազմակերպութեան, առաջին Միջազգայնականին, որ ծագում առաւ 1864ին: Իր քաղաքական գործունէութիւնը յատկանշուած է բուռն պայքարներով իր հակառակորդներուն, յատկապէս Փրուտոնի, Ֆիրտինան Լասալի եւ Միքայէլ Պաքունինի դէմ:

Մեռաւ 1883 Մարտ 14ին եւ թաղուեցաւ Լոնտոնի մէջ: Գերեզմանը նուիրական ուխտատեղի մը դարձած է Միջազգային համայնավարութեան համար:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏԸ

— ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ —

ԵՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Գնահատելի աշխատանք մը կը տանին Փարիզի հայ ուսանողները իրենց ինքնատիպ երեկոներով: Դուրս ելլելով սովորական ճամբաներէն եւ մաշած յայտագրերէ, կը փորձեն նոր բան մը բերել հայ իրականութեան մէջ, ու եւրոպական ձեւով ներկայացնել գրական հարցեր:

Այս փորձերու շարքին, շատ հետաքրքրական էր այն երեկոն, որ նուիրուած էր Նիկողոս Սարաֆեանի:

Սարաֆեան վաւերական գրագէտ մըն է: Եթէ անունը շատ չի տեսնուիր — մանաւանդ վերջերս — մեր մամուլին մէջ, պատճառը կը բխի իր գլխաւոր արժանիքէն՝ բծախնդրութենէ: Դժուարահաճ ինքն իրեն հանդէպ, որակը միշտ փոխարինած է քանակը:

Գնահատելի է եւ հետաքրքրական երեւոյթ, ինչպէս բացատրեց, միութեան կողմէ, Պ. Յարութիւն Քիւրքճեան, որ այսօր հայ ուսանողական երիտասարդութիւնը ելած է փնտռելու գրական սերունդ մը, որու ամէնէն հարազատ ներկայացուցիչներէն մէկն է Սարաֆեան:

Ձեռնարկը յաջող էր իր ամբողջութեան մէջ: Բացման խօսքէն ետք, ուր Յ. Քիւրքճեան ընտրուած բառերով բացատրեց իրենց սերունդին մօտեցումը Սարաֆեանի, լաւագոյնս պարզելով աշխատանքին իմաստը, Գրիգոր Պէլէտեան, ֆրանսերէն, վերլուծեց գրագէտին գործը, մէջբերումներով (հայերէն կամ ֆրանսերէն թարգմանուած):

Ամէնէն հետաքրքրականն եւ հիմնական մասը, վերջին մասն էր, ուր փորձ մը կը կատարուէր փոէմ ռատիոֆոնիքի ձեւով ունկնդրութեան մը, յաւելեալ՝ լուսարձակումներ, որոնք կը պատկերազարդէին բանաստեղծութիւնը:

Ձայնագրիչ մեքենայի միջոցով կ'ըլլար ունկնդրութիւնը մերթ հայերէն, մերթ ֆրանսերէն, մինչ պաստառին վրայ վառ գոյներով բնանկարներ, մանաւանդ ծովանկարներ, տեսողական տպաւորութիւն մը կ'աւելցնէին Սարաֆեանի «Միջերկրականի» այնքան խորունկ կարօտին վրայ:

Բանաստեղծը, ինչպէս մարդը, միշտ առանձին է իր աշխարհին հետ եւ հաւանաբար լաւ է որ այդպէս է, քանի որ այդ առանձնութեան շնորհիւ է որ, մանաւանդ իրաւ գրագէտը, ինչպէս է Սարաֆեան, կրնայ տալ իր երազն ու կեանքը: Ամբողջ աշխարհ մըն է զոր Սարաֆեան պարզեց մեզի առջեւ դիտեր, այնպէս, ինչպէս ինք կը տեսնէ, կը զգայ:

Հաւանաբար քիչ անգամ, եթէ ոչ երբեք, գրագէտ մը այնքան ներկայ եղած է հասարակութեան մտքին ու սրտին, որքան այդ իրիկուան երեկոյթին, եղաւ բանաստեղծ Սարաֆեան, որ բացակայ էր:

Ա. Ս.

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

«ՀՆԱՐՔԸ»

Մայիս 5ի երեկոյեան, Փարիզի Փօլ Ֆարալիք թատերասրահին մէջ, «Բեմասիրաց» թատերախումբը նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, ներկայացուց «Հնարքը» կատակերգութիւնը:

Այս խաղը Ֆրանսացի թատերագիր Ժան Լը Լեթրազի «Մումուն» տիտղոսով վոտըվիլն է, զոր հայերէնի թարգմանած է Պոլսոյ թատերական շրջանակին քաջ ծանօթ Պ. Թորգոմ Սրապեան:

Խաղին նիւթը.— Վաճառականութեամբ զբաղող մարդ մը, ամուսնացած, ունի հոմանուհի մը, որուն յաճախակի այցելութիւններ կուտայ, խաբելով իր կինը եւ իր բացակայութեանց իբր պատճառ ցոյց տալով իր առեւտրական գործերը: Այ–

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Ինչո՞ւ կը վախնաք անցեալէն... ապագայէն վախցէք, գոչեց Սալիհա, որուն հանդարտութիւնը յանկարծ տեղի տուած էր բուռն յուզումի մը:

— Մենք ոչ անցեալէն, ոչ ալ ապագայէն վախնալու պատճառ մը ունինք, պատասխանեց Իզզէթ ինքն ալ բարկութենէն շիկնելով, քանի որ խիղճերնիս հանդարտ է եւ մեր պարտականութիւնը հաւատարմութեամբ կը կատարենք:

— Այո՛, պոռաց կրկին Սալիհա, ձեր խղճին հանդարտութիւնը ձեր դէմքերուն վրայ նկարուած է:

Եւ ցաւատանջ ժպիտ մը իր դէմքը ծամածռեց:

— Այս փոխանակուած խօսքերը որեւէ օգուտ չունին, ըսաւ Ապտիւլ Համիտի սիրական քարտուղարը, եւ եթէ այդպէս շարունակենք վերջը չենք կրնար բերել... Հաճեցէք ժամ առաջ ձեր պատմութիւնը աւարտել եւ մանաւանդ բուն խնդրին վրայ խօսիլ:

— Բայց թոյլ չէք տար որ կանոնաւոր կերպով պատմութիւնս առաջ տանիմ:

— Խօսեցէք, տիկին, խօսեցէք, ի սէր Աստուծոյ, գոչեց Իզզէթ անհամբեր եւ ճարահատեալ շեշտով մը:

— Այսպէս ուրեմն, Ապտիւլ Համիտ հայրս իր անձնուիրութեանը համար Այնթապ աքսորել տալէ ետքը, ուզեց նաեւ ոխակալութիւնը դարձնել իմ ամուսնոյս դէմ, ինչպէս ըսի, տիպար զինուորական մըն էր եւ օրինակելի ընթացք մը ունեցած էր պատերազմի ատեն: Ինք ազատական եւ համարձակախօս ու միանգամայն անկեղծ անձ մը ըլլալով՝ երբեք կեղծաւորութեան նրբութիւններուն վարժուած չէր ու առիթը ներկայացած ատեն չէր վարաներ խիստ բառերով քննադատելու Համիտը եւ զինքը շրջապատող կեղծաւորներու եւ էնթրիկաններու խմբակը:

Ասիկա բաւական էր արդէն զինքը դատապարտելու համար յաչս Ապտիւլ Համիտի որ պատեհ առիթի մը կը սպասէր իր վրէժը լուծելու համար, սակայն չէր համարձակեր բացէ ի բաց փորձանք մը բերել այդ մարդուն գլխուն, որ իր քաջութեան եւ անկեղծութեանը համար մեծ համակրանք կը վայելէր բանակին մէջ եւ նոյնիսկ իր թշնամիները կը պատկառէին իրմէ: Համիտ սակայն հաստատապէս միտքը դրած էր այդ պատուական անձին կորուստը որեւէ ձեւով: Հօրս աքսորուելէն քանի մը ամիս ետքը, փոքրիկ ապստամբութիւն մը կը ծագէր Արաբիոյ մէջ եւ հարկ կ'ըլլար այդ ապստամբները զսպելու համար զօրաբանակ մը ղրկել Եէմէն: Ամուսինս, Նէճիպ պէյ, հրաման կը ստանար այս արշաւախումբին հետ երթալու, հազարապետի աստիճանով: Ասիկա առերեւոյթ պատիւ մը եւ աստիճանի կրկին բարձրացում մըն էր իրեն համար, թէեւ ամէնքս ալ կը զգայինք թէ ի՛նչ թաքուն նպատակով կը ղրկուէր հոն:

— Բայց, տիկին, կը խնդրեմ, աւելորդ եւ երեւակայական մանրամասնութիւններու մէջ չմտնենք, գոչեց Իզզէթ որ բնաւ գոհ չէր այդ տեսակ խօսքերու արտասանուելէն երբ միտքը կը բերէր, որ իր վեհափառ տէրը, վարագոյրին ետեւէն բոլոր ասոնք կը լսէր, առանց բառ մը կորսնցնելու:

— Կամ ամէնը կը լսէք եւ կամ բան մը չէք լսեր, ըսաւ Սալիհա հանըմ վճռաբար, խօսքը կտրելով:

Պահ մը սրահին մէջ լռութիւն տիրեց: Նախապէս երբեք կարելի չէր երեւակայել, որ դաւադիրներու հարցաքննութիւնը այսպիսի կերպարանք մը պիտի առնէր եւ պիտի դառնար Ապտիւլ Համիտի դէմ ամբաստանութիւն մը: Եւ սակայն կարելի չէր յաղթել այդ կնոջ անընկճելի կամքին: Իզզէթ, ինչպէս տեսանք, հարցաքննութեան սկիզբը, շուարած ու շփոթած, դուրս ելեր էր սրահէն ու գացեր խորհուրդ հարցուցեր էր իր վեհափառ տիրոջ, թէ ինչ դիրք հարկ էր բռնել այդ կնոջ հանդէպ: Ապտիւլ Համիտ պատասխանած էր.

— Ամէն ջանք ըրէք զինքը խօսեցնելու համար, հոգ չէ, եթէ նոյնիսկ ինծի դէմ ալ նախատական խօսքեր ուղղէ: Նախ խօսեցնենք, եւ յետոյ պէտք եղածը կը տնօրինենք:

Կայսերական այս հրահանգը անշուշտ հանդարտեցուցած էր Իզզէթ փաշան, բայց եւ այնպէս կը ջանար տիկնոջ խօսքը ընդմիջելու եւ խիստ դիտողութիւններ ուղղելու, եթէ ոչ ուրիշ բանի, գոնէ իր տիրոջ հաճելի ըլլալու եւ իր հաւատարմական զգացումներուն ապացոյցը տալու համար:

Տեսնելով որ Սալիհա հանըմ ինքն իրեն խօսքը շարունակելու տրամադրութիւն չունի, Իզզէթ կրկին հրաւիրեց որ խօսքը առաջ տանի:

— Լաւ, ըսաւ ամբաստանեալը, բայց եթէ դարձեալ խօսքս ստէպ ստէպ ընդմիջէք, գիտցած ըլլաք որ ալ բնաւ չեմ խօսիր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(124 – Շար.)

մարդը, սակայն, խաբելով իր կինը, կը խաբէ նաեւ իր հոմանուհին, անոր յայտարարելով թէ ինք ամուրի է: Սակայն, օր մը, մարդուն կինը, ուզելով անձնապէս ճանչնալ իր ամուսնոյն հետ գործի կապերով սերտօրէն կապուած Տէր եւ Տիկ. Լուսիկեանները (հոմանուհին եւ անոր ամուսինը) զանոնք հեռագրով մը կը հրաւիրէ իրենց տունը, առանց իր ամուսնոյն հաւանութեան: Հոմանուհին, որ կ'ապրի բաժնուած իր ամուսինէն (այս վերջինը խաչագող մը եւ ոստիկանական հետապնդումի առարկայ) կը փութայ պատասխանել իր ամուրի սիրահարին հրաւէրին, քանի մը հեշտալի օրեր անցընելու միտումով: Ու վաճառականին համար դժնդակ կացութիւն մը երեւան կու գայ: Ի՞նչ պիտի ըսէ իր կնոջ, երբ ներկայացնէ իր հոմանուհին, որ ամուսին ունի, եւ ի՞նչ պիտի ըսէ իր հոմանուհին, եթէ ստիպուած ըլլայ ներկայացնել իր կինը՝ որ ըստ իր յայտարարութեանց՝ գոյութիւն չունի ···

Ու կը շարունակուին յաջորդաբար վոդեվիլի մը յատուկ ֆիֆրօֆօնները, մինչեւ որ երկու կիները, ի վերջոյ տեղեկանալով գաղտնիքին, կը խորհին հնարք մը, իրենց վրէժը լուծելու համար ···:

Խօսելէ առաջ խաղին շատ յաջող բեմադրութեան եւ խաղարկութեան մասին, ըսենք այստեղ որ, ի՞նչ հարկ ու անհրաժեշտութիւն մղած է թարգմանիչը, այս զուտ ֆրանսական բարքերու համապատասխանող նիւթը փոխադրել հայկական միջավայրի մէջ, Աւելի լաւ պիտի չըլլա՞ր պահել բնագրին հարազատութիւնը, փոխանակ Փօլը, Ժաքլինը, Մումունը կամ Փիէրը դարձնելու՝ Արմենակ, Արաքսի, Լեւոն կամ Շուշան: Ըստ իս, այս այնքան յաջող ու հարազատ թարգմանութիւնը ոչինչով բան մը կորսնցուցած պիտի ըլլար, եթէ մնար իր հարազատ բնագաւառին մէջ:

Եւ յետոյ, ֆրանսական բարքերու խիստ յատկանշական այս նմուշը, արդեօք խոտոր չի՞ համեմատիր մեր հայրենի աւանդական բարքերուն: Բայց, անցնինք:

Ըսինք թէ բեմադրութիւնը եւ խաղարկութիւնը յաջող էր: Արդարեւ, բոլոր դերակատարներն ալ, սիրող թէ դերասան, արտակարգ յաջողութեամբ մը տարին իրենց դերերը:

«Բեմասիրաց»ի գլխաւոր դերասանուհին, Տիկին Զարուհի Անտոնեան, անկասկած որ իր այս թեթեւ դերին մէջ եւս ցոյց տուաւ իր բեմական շնորհները: Եւ սակայն, որքան պիտի ուզէինք որ ան յաճախ ներկայանար բեմական սեռի ծանր պատմուճան մը զգեցած, ինչպէս առենօք զինք ծափահարած ենք «Ֆռու – Ֆռու»ի, «Գամելիազարդ Տիկին»ի եւ այլ դասական գործերու հերոսներու իր մեկնաբանութեանց պահուն:

Խումբին երկու դերասանները՝ Նուրհան Մարգարեան եւ Նազարէթ Պչակեան, ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս ի յայտ եկան իբրեւ խղճամիտ ու բծախնդիր բեմական գործիչներ:

Սիրողները՝ Տիկին Լիսի Թօփալեան, Օր. Վիքի Մոստիչեան, Պ. Պ. Փիէր Թէրզեան եւ Սարգիս Մոստիչեան, արժանի են ամէն գնահատանքի:

Կ'արժէ մասնաւոր յիշատակութեան մը արժանացնել Փիէր Թէրզեանը, որ կատարեալ յայտնութիւն մը եղաւ Լեւոն Թութունճեանի (Մումուն) տիպարին անթերի ու այնքան բնական մեկնարկութեամբ: Իր մաքուր առոգանութիւնը, իր բնական ու անսեթեւեթ շարժուձեւերը, գրաւականներ են ու յոյսեր, յառաջիկայի իր նորանոր բեմական յաջողութիւններուն համար:

Պէտք է սրտանց շնորհաւորել խումբին ղեկավարն ու բեմադիրը՝ Միհրան Անտոնեանը, որ յարատեւութեամբ կը տանի ծանր ու ապերախտ աշխատանք մը: Արդարեւ, դժուար գործ է եւ մեկնարկու եւ բեմադիր ըլլալը: Այս պաշտօններէն իւրաքանչիւրը, յաճախ արգելք կը հանդիսանան իրարու յաջողութեան: Եւ սակայն, ի պատիւ Միհրան Անտոնեանին, պէտք է ըսել որ ան, շնորհիւ իր յամառ աշխատանքին, յաղթահարած է բոլոր խոչընդոտները, եւ իր Արմենակի դերին մեկնարկութիւնն ու իր բեմադրութիւնը յաջող էին ու շնորհաւորելի:

Շնորհաւորելի է նաեւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, որ Փարիզահայերուն յաճախ առիթը կ'ընծայէ ըմբոշխնելու հայ թատերական արուեստը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Տասնամեակներու հանրօգուտ եւ ազգօգուտ գործունէութեան մը վաստակով բեռնաւոր՝ Ֆր. Կապոյտ Խաչը Փարիզէն ետք նաեւ Լիոնի մէջ նշեց իր հիմնադրութեան քառասնամեակը:

Կիրակի, Մայիս 5ին, Հայ Ազգային Տան սրահը լեցուած էր բառին իսկական առումով հոծ բազմութեամբ մը, որ իր ներկայութեամբ, անտարակոյս, կ'ուզէր արտայայտել իր անխառն սէրն ու գուրգուրանքը, ինչպէս նաեւ այս կազմակերպութեան զօրավիգ կենալու իր տրամադրութիւնը:

Այլ կերպ կարելի չէ բացատրել այն իրողութիւնը, թէ նման հոծ բազմութիւն մը շատ հազուադէպ առիթներով արձանագրուած էր միութեան ձեռնարկներուն մէջ:

Ժամը 16ին, Միութեան տեղական մասնաճիւղի նախագահուհին՝ Տիկին Պերճուհի Մամուլեան գրաւոր պատշաճ ուղերձով մը բացումը կատարեց ցերեկոյթին:

Խնամուած գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Օր. Մանթարեան, Ալթունեան, Տիկին Ա. Սարըգարապետեան եւ փոքրիկն Սարըգարապետեան՝ մեներգներով եւ արտասանութիւններով:

Օրուան նախագահուհին ապա բեմ հրաւիրեց Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան նախագահուհի Օր. Աստղիկ Առաքելեանը, որ ներկայացուց միութեան անցեալի ու ներկայի գործունէութիւնը, անոր ազգօգուտ առաջադրութիւնները՝ համառօտ գիծերով.

Բանախօսուհին յայտարարելէ ետք, թէ «Այսօր, հոս, կը նշենք Կապոյտ Խաչի հիմնադրութեան 40ամեակը», հարկ համարեցաւ յետադարձ ակնարկ մը նետել անցեալի գործունէութեան վրայ, հաստատելու համար թէ՝ շնորհիւ միութեան անձնուէր հիմնադիրներուն եւ փաղանգ կազմող նուիրեալ Խաչուհիներուն, Միութիւնը կարճ ժամանակուան մէջ զարգացաւ, ուռճացաւ՝ դառնալու համար Ֆրանսահայ իրականութեան կանացի ամենածաւալուն եւ կուռ կազմակերպութիւնը:

Բանախօսուհին հանգամանօրէն թուեց Կապոյտ Խաչի աշխատանքները – — օգնութիւն անկեալներու, հիւանդներու, պատերազմի ընթացքին գերիներու, կայան, Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասաւանդութիւններ եւն.: Եզրակացութիւն՝ Կապոյտ Խաչը չորս տասնամեակներէ ի վեր ցայտուն եւ այլապէս գնահատելի գործունէութիւն մը ցոյց կու տայ բարեսիրական եւ ազգապահպանման կրկնակ մարզերուն մէջ:

Օր. Ա. Առաքելեան խօսեցաւ նաեւ ներկայ աշխատանքներու եւ ծրագիրներու մասին, որոնց շնորհիւ, առաջին առթիւ, կայանը պիտի ստանայ նոր դիմագիծ մը՝ աւելի հանգստաւէտ պայմաններ կազդուրուող երախաներուն համար:

Շարունակելով իր խօսքը, բանախօսուհին գոհունակութեամբ հաստատեց, թէ Ֆրանսահայ գաղութը բերած է միշտ եւ կը շարունակէ բերել իր անվերապահ օժանդակութիւնը Միութեան՝ բարոյապէս եւ նիւթապէս: Այս օժանդակութեան եւ, մանաւանդ, Միութեան հանդէպ ազգայիններու տածած սէրին շնորհիւ է առաւելաբար, որ Խաչուհիները կորովով եւ հաւատքով ոգեւորուած կը շարունակեն աշխատիլ եւ նուիրուիլ հանրօգուտ եւ ազգօգուտ գործերու:

Այդ աշխատանքը միշտ պիտի շարունակուի: Հիմնադիրներն ու մեզմէ անդարձ մեկնող նուիրեալ Խաչուհիները միշտ պիտի ունենան իրենց յետնորդները: Աշխատողները: Եւ Կապոյտ Խաչը նոր տասնամեակներ պիտի դիմաւորէ գործով եւ նուաճումներով:

Բանախօսութենէն ետք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի պարախումբը հայկական պարերու փունջ մը ներկայացուց, որմէ ետք տեղի ունեցաւ խնճոյք՝ ջերմ մթնոլորտի մէջ:

Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին Տիկիններ Գ. Գայթանճեան, Ա. Սարըգարապետեան, Ա. Ճէվիզճեան, Դ. Ահարոնեան, Յ. Տէր – Պետրոսեան, Մ. Մկրտիչեան, մեներգեցին Օր. Ա. Առաքելեան եւ Լ. Արզլեան:

Խնճոյքի ընթացքին խօսք առաւ ընկեր Հ. Թաշճեան:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Յաճախորդ մը ատամնաբոյժին կ'երթայ փտած ակռայ մը քաշել տալու համար:

Ատամնաբոյժը աքցանը կը մօտեցնէ փտած ակռային, բայց քաշելու պահուն՝ աքցանը կը սահի եւ կը զարնուի յաճախորդին ուռած երեսին: Յաճախորդը՝ ցաւէն կը պոռայ:

Ատամնաբոյժը առանց կարեւորութիւն տալու անոր ցաւի ճիչին, կ'ըսէ.

— Կը տեսնէ՞ք: Հարիւր տարի առաջ այսպէս կ'աշխատէին արհեստակիցներս:

Երկրորդ անգամ երբ կը փորձէ փտած ակռան քաշել՝ քովի առողջ ակռան կը կոտրէ:

— Կը տեսնէ՞ք, կը յարէ ատամնաբոյժը, այսպէս կ'ընէ քովի շէնքին մէջ գտնուող ատամնաբոյժը:

Իվերջոյ, երրորդ փորձի առեն կը յաջողի արմատախիլ ընել փտած ակռան եւ յաղթական ճչտով մը կ'ըսէ յաճախորդին.

— Կը տեսնէ՞ք: Այսպէս կը քաշեմ ես:

×

Ամերիկեան ապահովագրական ընկերութիւն մը, հետեւեալ ծանուցումը հրատարակած է թերթերուն մէջ.—

— Ամէն արկածի դէմ կ'ապահովագրենք ձեզ մէկ քանի օր առաջ, մեր յաճախորդներէն մէկը, ոտքը կոտրեց եւ անմիջապէս երկու հազար ոսկի վնասուց հատուցում ստացաւ:

Չէք գիտեր: Վաղը կրնաք բախտաւորը դուք ըլլալ:

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն:

— Զօքանչիս առողջութիւնը անցեալ շաբթու շատ մտահոգեց զիս, կ'ըսէ առաջինը:

— Իսկ հիմա՞, կը հարցնէ երկրորդը:

— Հիմա չի մտահոգեր այլեւս: Զոքանչս մեռաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (191)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Սակայն եղաւ վայրկեան մը ուր մանկուհին դողաց. Թէնարտուհին փուռին վրայ եռացող սանի մը խուփը վերցուց, յետոյ բաժակ մը առաւ, աճապարանքով խոհանոցին աղբիւրին մօտեցաւ, եւ ծորակը դարձուց. Նոյն պահուն մանկուհին գլուխը վերցնելով անոր ամէն մէկ շարժումները կը դիտէր: Ծորակէն դերձանի նրբութեամբ քիչ մը ջուր վազեց եւ մինչեւ կէսը լեցուց բաժակը:

— Ալ ջուր չէ մնացած եղեր, ըսաւ, եւ պահ մը լռեց:

Մանկուհին այնքան կը վախնար, որ շունչը կտրած էր:

— Է՛հ, ըսաւ Թէնարտուհին կիսովին լեցուած բաժակին նայելով, այսքանն ալ կը բաւէ:

Քոզէթ նորէն իր գործով զբաղիլ սկըսաւ, բայց քառորդի մը չափ շարունակ կը զգար թէ իր սիրտը ձիւնի գնդակի մը պէս կը ցայտէր: Կը համրէր վայրկեաններ որոնք այս կերպով կ'անցնէին, եւ շատ կը փափաքէր անշուշտ որ արդէն լուսցած ըլլար:

Մերթ ընդ մերթ արբողներէն մին փողոցը կը նայէր եւ բարձրաձայն կ'ըսէր.

— Փուռի մը ներսին պէս մութ է դուրսը.— Կատու մը միայն կրնայ այս միջոցիս դուրս ելլել եւ երթալ առանց կանթեղի:

Եւ ահա Քոզէթ կը սարսռէր:

Խոհատունը իջեւանող փերեզակներէն մին յանկարծ ներս մտաւ եւ խիստ ձայնով մը ըսաւ.

— Ձիուս ջուր չէ տրուեր:

— Կը սխալիք, տրուեցաւ, ըսաւ կինը:

— Կը կրկնեմ թէ չտրուեցաւ, պատասխանեց փերեզակը:

Քոզէթ սեղանին տակէն ելլելով, ըսաւ.

— Ո՛հ, այո՛ տրուեցաւ, պարոն, ձին ջուր խմեց, դոյլին մէջէն խմեց, լեփլեցուն էր դոյլը, ես անձամբ տուի ջուրը, եւ խօսք ալ ըսի անոր:

Իրաւ չէր Քոզէթին ըսածը: Քոզէթ սուտ կը խօսէր:

— Ահա ուրիշ մըն ալ որ ափիս չափ մեծ է եւ որ սա տունէն չափ մեծ սուտեր կը շտկէ, պոռաց փերեզակը: Ես ալ կ'ըսեմ թէ ձին ջուր ձխմեց, հասկցա՞ր, պզտիկ Ջղիկ: Երբ ջուր խմած չէ մասնաւոր կերպով մը կը շնչէ ան. ահա անով կ'իմանամ թէ ջուր տրուած չէ անոր:

Քոզէթ պնդեց իր խօսքին վրայ.— մանաւանդ թէ չափէն աւելի խմեց, շարունակ այսպիսի ձայնով մը որ հազիւ հազ կը լսուէր, եւ որ բիրտ ձայն մըն էր, որովհետեւ անձկութեամբ կը խօսէր Քոզէթ:

— Ես առանց խօսքեր մտիկ ընելու ժամանակ չունիմ, կրկնեց փերեզակը, կ'ուզեմ որ ձիուս ջուր տրուի եւ վէճը վերջանայ:

Քոզէթ նորէն սեղանին տակը մտաւ:

— Իրաւունք ունի, ըսաւ Թէնարտուհին, եթէ այդ ձիուն ջուր չէր տրուած, պէտք է որ տրուի:

Յետոյ չորս դին նայելով ըսաւ.

— Ո՞ւր գնաց այդ պզտիկը:

Ծռեցաւ եւ նշմարեց Քոզէթը, որ սեղանին միւս ծայրը եւ գրեթէ արբողներուն ոտքերուն տակ կծկուած նստած էր:

— Ծո՛ւռ, հոս եկուր նայիմ, պոռաց Թէնարտուհին:

Քոզէթ դուրս ելաւ կեցած տեղէն, որ ծակի նման բան մըն էր եւ ուր պահուած էր: Կինը կրկնեց.

— Օրիորդ Շուն-անանուն, գնա՛, ջուր տուր այդ ձիուն:

— Բայց ջուր չկայ, տիկին, ըսաւ Քոզէթ մեղմովին:

Կինը փողոցին դուռը բացաւ, ըսաւ.

— Ուրեմն գնա բեր:

Քոզէթ գլուխը ծռեց եւ գնաց դատարկ դոյլ մը առաւ որ բուխերիկին քովն էր:

Դոյլը՝ իրմէ մեծ էր, եւ մանկուհին կրնար մէջը նստիլ եւ հանգստութեամբ կենալ:

Թէնարտուհին իր փուռին մօտեցաւ, եւ փայտէ դգալով մը սանի մէջ եփող կերակուրին համը նայեցաւ մրմռալով.

— Աղբիւրը ջուր կայ. առոր պէս չէ չորնար ան: Կարծեմ թէ աւելի աղէկ է որ սոխերս պատրաստեմ:

Յետոյ գնաց եւ գզրոց մը խառնեց, որու մէջ ստակ, պղպեղ եւ սոխ կար:

— Ինծի նայէ, օրիորդ գորտ, վերադարձիդ հացագործէն մեծ հաց մը առ: Ահա քեզի տասնեւհինգ սու:

Քոզէթ գոգնոցին մէկ կողմը գրպան մը ունէր. ստակը առաւ՝ առանց բան մը ըսելու եւ գրպանը դրաւ:

Յետոյ բաց դուռին առջեւ՝ դոյլը ձեռքը բռնելով անշարժ կեցաւ: Կարծես կը սպասէր որ օգնող մը ունենայ:

— Տակաւին կը սպասե՞ս, պոռաց Թէնարտուհին:

Քոզէթ դուրս ելաւ եւ դուռը գոցուեցաւ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՆՈՐԱՇԷՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

Չորեքշաբթի, Մայիս 22,

ժամը 10·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ կրթական նախարար՝

ԱԼԷՆ ՓԷՅՐԸՖԻԹԻ

եւ նախագահութեամբ նախարարին ներկայացուցիչ՝ ՊԷՐՆԱՐ ՏՈՐԷՆԻ

Կը հրաւիրուին վարժարանին բարեկամներն և հայ հասարակութիւնը:

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, իր սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Քաֆէ Սփոռի մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ բարերարներէն Թադէոս Գամէրի հօր՝ ՅԱԿՈԲ ԳԱՄԷՐԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը խնդրուի հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

ՆՈՒԷՐ

Տոքթ. Ա. Շահպազեան 20 փրանք կը նուիրէ «Հայ–Բոյժ»ին եւ տասնական փրանք «Յառաջ»ի, Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին եւ Կապ. Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Լա Վուլթէն Տէր եւ Տիկին Ազատ Պալեան (Ազատ–մարզիկ), կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց Բ. զաւկին, Ռոզ Մէրիի, եւ այս ուրախ առթիւ կը նուիրեն տասը փր. «Յառաջ» օրաթերթին, տասը «Հայաստան» շաբաթաթերթին, տասը փր ալ «Հայ–Բոյժ»ին: (Ստանալ Յառաջէն):

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ (Մայիս 17) կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը՝ Օր. Ա. Առաքելեան:

Ժողովէն ետք՝ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

×

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 26, ժամը 20·30ին

SALLE PLEYEL

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ, Մայիս 26

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն Մայիս 25, Ազգ. Տան սրահը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 25ին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 26) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահ[ը]

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ին

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 16էն 20, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը

Կը նախագահէ՝ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, կը մեներգէ Օր. Ալիս Շամիրեան, արտասանութիւն՝ Իսկուհի Հրաչեան եւ Վանիկ Նազարեան:

Կը ներկայացուի՝ Յակոբ Պարոնեանի

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

Ղեկավարութեամբ՝ ԺԱՆ ՄԱԿԱՐԵԱՆԻ

Կովկասեան պար՝ Պատրիկ Հրաչեան,

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Վ. Պանտիկեանի, 27 Րիւ տ'Օպանեը: Յ. Հացագործեան 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն, Մ. Շահինեան, 26 Րիւ տէ Փըթիթ Մառի:

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Գրողներու Ընկերակցութեամբ:

Մայիս 24, Ուրբաթ իրիկուն Օթէլ Մոտերն:

Մանրամասնութիւնները յետադային:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու հոգինոց ընտանիքի մը հա[մար] միջին տարիքի կին մը կը փնտռուի, նաեւ ճաշ պատրաստէ: Առանձին սեն[եակ] եւ լաւ վարձատրութիւն: Դիմել.

Ets. BERLUC
226, Rue St. Denis, Paris
CEN. 54-48

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Նախագահութեամբ Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի, մասնակցութեամբ Ամերիկայէն, Եւրոպայէն, Միջին Արեւելքէն պատգամաւորներու եւ ունկնդիր հիւրերու, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ՝ 30 եւ 31 Մայիս 1968ին,

Օթէլ Քօնթինանթալի շքեղ սրահներուն մէջ, Թիւիլըրիի պատմական պարտէզներուն դիմաց:

Օրը երեք նիստ՝ առաւօտեան ժամը 9·30էն ժամը 1 կէսօրէ ետք, ժամը 15էն 19, գիշերուան ժամը 21էն 24:

Պատգամաւորներ եւ հիւրեր Փարիզ պէտք է ժամանեն գոնէ Չորեքշաբթի օր, 29 Մայիս մինչեւ ցերեկ:

Համագումարին մուտքը բոլորին համար ալ անձնական տոմսով է, ունկնդիր հիւրերու տոմսերու թիւը սահմանափակ է, սրահին կարելիութեան համաձայն:

×

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՓԱԿՈՒՄԻՆ՝
ԱՂՕԹՔ, ԽՈՒՆԿ, ԾԱՂԻԿ

Ա.— ՇԱԲԱԹ, ՕՐ, 1 ՅՈՒՆԻՍ

Գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, երգեցողութեամբ բազմաձայն երկսեռ երգչախումբի մը զոր պիտի ղեկավարէ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ: Մեներգող՝ Տիկին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ–ՓԱՓԱԶԵԱՆ, եւ Օր. Օր. ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ:

Յետ աւարտման պատարագի՝ հանգիստեան հոգեհանգիստ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, ՆՈՒՊԱՐ հարազատներու՝ ԱՌԱՔԵԼ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐ, ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ, ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ, Միութեան նախագահներ՝ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ Արշակ Գարակէօզեանի, մեծ բարերարներ՝ Մելգոնեան եղբայրներու, Գայսերլեան ամոլին եւ Ռաֆայէլ Մարկոսեանի, վարիչ–պատուիրակ Վահան Մալէզեանի, Միութեան համայն ողբացեալ ժողովականներու, նուիրատուներու, կըտակարարներու, գործիչներու եւ անդամներու:

Ներկայ պիտի ըլլան Նուպար գերդաստանի անդամներ, ի մասնաւորի Տիկին Առաքել Փաշա Նուպար եւ Տիկին Վահրամ Պէյ Նուպար:

Բ.— ԿԻՐԱԿԻ, 2 ՅՈՒՆԻՍ

Խմբական ուխտագնացութիւն ժամը 14·30ին, Օթէլ Քօնթինանթալէն, Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը՝ Պօղոս Փաշա Նուպարի, Զօրավար Անդրանիկի եւ Փարիզի սրբազան Առաջնորդներ՝ Կոմշապուհ Ս. Արք. Քիպարեանի եւ Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի շիրիմներուն:

«ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ»

Փաստաբան Տիգրան Պօյաճեանի կողմէ (Պոսթոնէն, Միացեալ Նահանգներ):

Ցետոյ զարձեալ խմբովին, ուխտագնացութիւն դէպի Հայոց վերջին Թագաւորին դամբարանը՝ Սէն Տընի:

«ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ»

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէն Տ. Գ. Կիրակոսեանի կողմէ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. Ընդունելութիւն ի պատիւ պատգամաւորներու եւ հիւրերու:

Համագումարին իբր նախատօնակ, Չորեքշաբթի երեկոյ, 29 Մայիս 1968, ժամը 21էն սկսեալ, ընդունելութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի Շան զ'Էլիզէի Թաղամասին մէջ, Րիւ Ժան Կուժօն, Մէզոն տէ Սանթրօ, կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Ակումբին կողմէ, ի պատիւ օտար երկիրներէ Փարիզ ժամանող պատգամաւորներու եւ հիւրերու ու իբր առաջին հանդիպում եւ փոխադարձ ծանօթութիւն:

Մասնաւոր յայտագիր:

Մուտքը հրաւիրատոմսով: Պատգամաւորներու եւ հիւրերու անձնական տոմսերը մուտքի իրաւունք կուտան:

Բ. Հանդիսաւոր մեծ ճաշ, Շաբաթ, 1 Յունիս 1968, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ, 18 Ավընիւ տը Սիւֆրէն, ժամը 13ին, յաւարտ առաւօտեան պատարագին: Հովանաւորութեամբ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Տիկիններ Առաքել փաշա Նուպարի եւ Վահրամ Պէյ Նուպարի, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Ալեք Մանուկեանի եւ փոխ նախագահ Երուանդ Հիւսիսեանի, նախագահ Եւրոպայի Շրջանային Կեդր. Յանձնաժողովի:

Ողջոյնի խօսք՝ Երուանդ Հիւսիսեանէ.

Պատգամ՝ Ալեք Մանուկեանէ

Ուղերձներ եւ գեղարուեստական բացառիկ յայտագիր: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

Մասնակցութեան գին՝ 60 փրանք, որ իրաւունք կուտայ նաեւ գիշերուան պարահանդէսին ազատ մուտքի:

Գ. Անմախըրնիթաց մեծ պարահանդէս, Շաբաթ, 1 Յունիս 1968, Փարիզի Հիլթըն պանդոկի շքեղ սրահներուն մէջ: 18 Ավընիւ տը Սիւֆրէն, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

(Յաջորդիւ մանրամասնութիւններ)

Մուտք՝ ընթրիքով՝ 70 փրանք.— Առանց ընթրիքի՝ 20 փրանք:

Արտասահմանի հիւրերու ի գիտութիւն, սեւ զգեստը պարտաւորիչ պիտի չըլլայ այրերու համար, բայց կը թելադրուի գոնէ գոց գոյն զգեստ, նախընտրաբար կապոյտ:

Պարահանդէսին ընթացքին պիտի տեղի ունենայ մեծ վիճակահանութիւն՝ ի ներկայութեան Փոէֆէքթիւրի ներկայացուցիչին ու անոր հսկողութեան տակ, վիճակահանութիւն՝ կազմակերպուած Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Ակումբին կողմէ, միակ մեծ պարգեւը ըլլալով Միութեան նախագահ՝ Պ. Ալեք Մանուկեանի նուիրած «ինքնաշարժ» ՌԸՆՕ, ՄԱԺՕՐ: Վիճակահանութեան տոմսի գինը տասը փրանք:

Դ. ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐ

Փարիզի Համալսարանական Ոստանի մէջ Միութեան ՄԱՌԻ–ՆՈՒՊԱՐ Հայկական Տունը, — Ուսանողական տունը, Փարիզի Հայկական Թանգարանը, Փարիզի տեսարժան վայրերը, փափաքողներու համար Վէրսայլ եւ կամ՝ Սէնի վրայ շոգենաւային պտոյտ, եւն.:

Տեղեկութիւններու եւ տոմսերու համար դիմել Միութեան Փարիզի գրասենեակը, հետեւեալ հասցէով.—

COMITE DU CONGRES U.G.A.B.
11, Square Alboni — Paris 16e
FRANCE

Հեռաձայն՝ Փարիզ, 870-03-18:

ՅԱՌԱՋ
HARATCH
Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 75 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 90 Ֆ· Հատը 0,40
ՇԱԲԱԹ 18 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 18 MAI 1968
Le Numéro 0,40 F.
44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11214
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
44e ANNÉE — No 11.214

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ԿՏՐՈՒԿ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻՆ

Անսպասելի կերպով, նախարարապետ Փոմփիտու ճառ մը արտասանեց Հինգշաբթի երեկուն ժամը 21·30ին : Կարճ բայց ազդու, Փոմփիտու խօսեցաւ իբրեւ պետութեան ղեկավար մը : Թէ կոչ մըն էր եւ թէ ազդարարութիւն մը, ինչ որ բաւ. աջի գիշեր·— « Ֆրանսացիներ, Ֆրանսուհիներ, ապացոյցը տուի հանդարտեցման իմ կամքիս : Հանրապետութեան նախագահին համաձայնութեամբ, որ ձեզի պիտի խօսի քանի մը օրէն, Համալսարանը վերադարձուցի իր դասատուներուն եւ իր ուսանողներուն : Ձեռք երկարեցի ամէնէն լայն եւ ամէնէն շինարար խորհրդակցութեան համար : Ազատ արձակեցի ձերբակալուած ցուցարարները : Ամբողջական ներում յայտարարեցի : Կոչերս չլսուեցան բոլորէն : Կատղածներու խումբեր — քանի մը հատը ցոյց տուինք — կ՚ուզեն ընդհանրացնել անկարգութիւնը, ազգը եւ մեր ազատ ընկերութեան հիմերն իսկ փճացնելու խոստովանուած նպատակով :

« Ֆրանսուհիներ եւ Ֆրանսացիներ, կառավարութիւնը պէտք է պաշտպանէ Հանրապետութիւնը եւ պիտի պաշտպանէ :

« Խօսքս ձեզի կ՚ուղղեմ հանդարտութեամբ, բայց նաեւ կշռուած : Ուսանողնե՛ր, մի հետեւիք գրգռիչներուն, որոնք իրենք իսկ կը յայտարարեն թէ ձեզմէ երբեք քառորդով չեն հետաքրքրուիր : Լսեցէք իմաստութեան ձայնը : Պատրաստ ենք լսելու ձեր բոլոր պահանջները : Մի անանկացնէք զանոնք չափազանցութիւններով :

« Ֆրանսացիներ, Ֆրանսուհիներ, ձեզի կը մնայ, ձեր պաղարիւնութեամբ, բայց նաեւ ձեր վճռականութեամբ, ինչ որ ալ ըլլան ձեր քաղաքական նախընտրութիւնները, ցոյց տալ որ կը մերժէք անիշխանութիւնը :

« Կառավարութիւնը իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ : Ձեզի կը դիմէ որ օգնէք իրեն » :

Նախարարապետը գիշերը Օթէլ Մաթինեօն կ՚անցընէր փոխանակ տուն երթալու :

Այս ճառէն ետք առաջին հակազդեցութիւնը կ՚ունենային սենտիքաները : Պէտք է ըսել որ ներկայիս ամէնէն փափուկ կացութիւնը անոնցն է : Բանուորները աւելի յառաջ կ՚երթան քան սենտիքաները եւ ասոնց կը մնայ հետեւիլ, փորձել տէր մընալ շարժումին եւ շահագործել ի նպաստ իրենց : Այս է արդէն բոլորին ըրածը : Ընդհանուր խառնակութիւն մը կայ եւ այլեւս ամէն մարդ կը փորձէ ի հաշիւ իրեն օգտագործել :

Ձախի դաշնակցութիւնը, գլխաւորութեամբ Միթերանի, կառավարութեան հրաժարումը կը պահանջէ եւ անմիջական ընտրութիւններ : Փոմփիտուի ճառէն ետք «Փի ԷՍ Իւ»ն (անջատուած ընկերվարականներ), Սէ Ժէ Թէն, «Սէ էֆ Տէ Թէն», կը դժգոհին նախարարապետին սպառնական նկատուած շեշտէն :

Ամէն պարագայի մէջ, զանազան շարժումներու մէջ արդէն անհասկացողութիւններ կը ստեղծուին : Մօտ հազար ուսանող Հինգշաբթի երեկուն Պուլոնը գացած էին, միանալու այն բանուորներուն որոնք կը գրաւէին Ռընօ գործատունը, բայց բանուորները թոյլ չեն տըւած որ ներս մտնեն, առարկելով թէ պէտք չէ որ օտար տարրեր մտնեն գործատունէ մը ներս, ինչ որ կրնայ պատրուակ ծառայել իշխանութեան որ ոստիկանութեամբ միջամտէ :

Հինգշաբթի օրուան գլխաւոր շարժումը արդէն բանուորական էր : Իրարու ետեւէ բանուորները կը գրաւէին գործատուները, զանազան պահանջներ եւ պայմաններ դնելով : Բայց շատ յաճախ ուսանող եւ բանուոր համաձայն չէին : Այսպէս մինչ ուսանողները կ՚որոշէին ցոյց մը ընել ձայնասփիւռի շէնքին առջեւ (Քոնեաք – Ժէյի քովին) Սէ Ժէ Թէ անմիջապէս կը զգուշացնէր նման ձեռնարկէ մը եւ բոլորը կը հրաժարէին այդ ցոյցէն որ նախատեսուած էր Ուրբաթ օրուան համար :

Անորոշ ու շփոթ մթնոլորտը երթալով կը զարգանայ : Շատ են անոնք, ուսանողներուն մէջ, որոնք չեն հասկնար թէ ի՛նչ կ՚ընեն Օտէօն, ուր Հինգշաբթի գիշեր մուտքն ալ այնքան ազատ չէր եւ տղաք այն տպաւորութիւնն ունէին թէ կը շահագործուին իրենց անծանօթ նպատակներու համար :

Ժան – Լուի Պառօ յայտարարեց թէ կը հրաժարի Օտէոնի տնօրէնի իր պաշտօնէն, միայն դերասան մնալու համար :

Ոստիկանական ուժեր կը պաշտպանէին Օփերան եւ Էյֆէլի աշտարակը :

Կը մնայ ուրիշ կարեւոր հարց մը, որ է քննութեանց հարցը : Այս առնչութեամբ յայտարարութիւն մը ըրաւ տեղեկատուութեան նախարար՝ Կորս : Շեշտեց թէ բոլոր քննութիւնները տեղի պիտի ունենան եթէ նոյնիսկ թուականի փոփոխութիւններ կրեն :

Յիշենք նաեւ թէ ուսանողական զանազան շարժումներ ալ կան որոնք դէմ են այս անիշխանութեան եւ կ՚ուզեն պահել համալսարանին վարկը :

Գործադուլի շարժումները կը վնասեն նաեւ թերթերու ցրուումին, մեսաժըրիներու անակնկալ գործադուլը բոլորովին արգելք կը հանդիսանայ որ թերթերը իրենց վաճառքի տեղը հասնին, մանաւանդ գաւառը, ուր Փարիզեան թերթերը բնաւ չեն հասնիր : Այս գործադուլի հըրահանգէն լուր չունի սենտիքան ...:

Ընդհանուր ձեւով շփոթութիւնը կը շարունակուի մինչ արհեստաւոր խաւարարներ կը փորձեն շահագործել ուսանողական եւ բանուորական արդար շարժումներ :

× Փոմփիտուի ճառէն քիչ ետք, կ՚իմացուէր որ կառավարութիւնը տասը հազար պահեստի ոստիկան կանչած է :

× Հանրային կարծիքի նոր քննութիւն մը ցոյց կու տայ թէ ուսանողները սկսած են կորսնցնել ժողովուրդին համակրութիւնը զոր վայելեցին առաջին օրէն, մանաւանդ ապահովութեան ուժերու յարձակումներուն առթիւ : Ներկայիս երեքի վրայ մէկ ֆրանսացի մնացած է իրենց հետ : Անցեալ շաբթու, Փարիզի մէջ 61 առ հարիւրը կողմնակից էր ուսանողութեան, այսօր այդ համեմատութիւնը իջած է 49 առ հարիւրի, դէմ են՝ 37 առ հարիւր, իսկ մնացեալը կարծիք չի յայտներ : Իսկ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ուսանողներու հետ է միայն 31 առ հարիւրը եւ դէմ՝ 44 առ հարիւր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ կը շարունակէ իր ռումանական շրջապտոյտը : Միշտ հաղորդակցութեան մէջ կը մնայ Փարիզի հետ, բայց միտք չունի այցելութիւնը կարճ կապելու, թէեւ կաւանները այցելութեան առեն, իր անձնական կառավէլը կը հետեւի ...:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, զօրակոչի նոր ծըրագիր մը կը պատրաստուի պատերազմական վիճակի կամ պատերազմի ընթացքին կիրարկուելիք : Կը նախատեսուի, խաղաղութեան առեն, զօրակոչի ենթարկել երկու սեռէ բնակչութիւնը, մարզուելու համար որոշ շրջան մը :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ բաժանման 20րդ տարեդարձին առթիւ, զանազան ցոյցեր տեղի ունեցան արաբական բազմաթիւ մայրաքաղաքներու մէջ : Էլ Ֆաթ կազմակերպութիւնը լիբանանեան մամուլին յանձնուած զեկոյցի մը մէջ, կ՚ըսէ ·— «Կը մերժենք ՄԱԿի որոշումները Պաղեստինի մասին, ու նախ եւ առաջ, 1947ին քուէարկուած որոշումը ՄԱԿի կողմէ Պաղեստինը բաժնելու : Կը մերժենք քաղաքական բոլոր լուծումները որ կրնան սահմանափակել պաղեստինեան գործունէութեան ազատութիւնը : Մենք պիտի չբաւականանանք ջնջելով 1967 Յունիս 5ի յարձակման հետքերը, այլ պիտի շարունակենք մեր գործունէութիւնը մինչեւ որ ամբողջ Պաղեստինը ազատագրուի եւ իր ժողովուրդը իր հայրենիքը վերադառնայ » : Ամմանի մէջ յորդանանեան թերթերը սեւ շրջանակներով լոյս տեսան : Դատարաններու մէջ, փաստաբանները հինգ վայրկեան դադրեցուցած են իրենց աշխատանքը եւ յայտարարած թէ այդ օրուան իրենց շահը պիտի տան արաբական դիմադրութեան ֆոնտին : Պէյրութի մէջ, հինգ հազար հոգի, մեծ մասամբ ուսանող, ցոյց կատարած են : Դամասկոսի մէջ բոլոր գործունէութիւնները հինգ վայրկեան դադրած են : Հանրային ազդեր կը դատապարտեն սիոնականութիւնը եւ աշխարհակալութիւնը :

ՊՐՈՒՍԷ հիւանդանոցի նոր սրտով ապրող քահանան աւելի լաւ էր Ուրբաթ օր : Ջերմը իջած է բայց յայտնի չէ թէ ինչո՞ւ բարձրացած էր :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օր ոսկին զգալի յաւելում մը կրեց Փարիզի սակարանը : Նոյնը եղած է նաեւ Լոնտոն :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մէկ օրէն միւսը բովանդակ մամուլը սկսաւ իր էջերը լեցնել ուսանողական հարցերով : Մոռցուեցաւ –գրեթէ– Վիէթնամը, եւ մարդիկ իրենք զիրենք գտան երեւոյթի մը առջեւ, որու ոչ կը սպասէին, ոչ ալ կրնային անոր ծաւալը երեւակայել : Մնաց որ, ցուցարարներն ու շահագրգռուողներն իրենք իսկ չէին նախատեսած, այսօրուան կացութիւնը :

Տագնապը նոր չէր անշուշտ, ինչ որ նոր է սաստած բնոյթն է : Օրերու ընթացքին, ոչ ոք կրցաւ զսպել ծայրայեղութիւնները եւ իրար խառնուեցան համալսարանական անհրաժեշտ բարեփոխման հարցը, չինական «մշակութային յեղափոխութիւնը», բանուորական դժգոհութիւններ, ու քաղաքական շահագործումները :

Ինչ որ ամէնէն ողբերգականն է սակայն, այն է որ այսօր բոլոր դժգոհները չեն կրնար իսկ բանաձեւել իրենց ուզածը : Քանդելը անշուշտ միշտ աւելի դիւրին եղած է քան շինելը : Բայց հարցը շատ աւելի ցաւալի կը դառնայ, երբ կը տեսնուի թէ ուսանողական շարժումի մը պատասխանատուներն իսկ ծրագիր չունին եւ օրերէ ի վեր կը զինովնան ճառերով, խօսքերով առանց որեւէ շինարար աշխատանք տանելու : Կը պարզուի որ համալսարանական քննութիւնները պէտք է փոփոխութիւններ կրեն : Այս կէտը նոր չէ, բայց առնուազն զարմանալի է, որ տարիներու ընթացքին ՈՒՆԷՖն ինք իսկ չէ պատրաստած ծրագիր մը եւ չի կրնար ձեւակերպել թէ ուզածը ի՛նչ է :

1957 – 58էն ի վեր, ուսանողներու թիւը 170 հազարէն հասած է 602 հազարի : Ասոր հետեւանքով անխուսափելի է որ վկայեալ ու պատրաստուած տղաք, գլխաւորաբար գրական եւ իրաւաբանական ճիւղերու մէջ, ասպարէզ չգտնեն : « Էքսփրէս», որ շահեկան քննութիւն մը կատարած է այս առնչութեամբ, կը գրէ թէ բաւական է աչք մը նետել «Մոնտ»ի ազդերուն վրայ, նկատելու համար որ աշխատանքի 54 առաջարկի վրայ, 51ը կը վերաբերի գիտական, թեքնիք կամ առեւտրական բարձրագոյն վարժարաններու վկայեալներու եւ երեքը՝ իրաւագէտներու, ոչ մէկ հատ «գրական»ներու :

Ապագայի վախը, ուրեմն անձկութեան վիճակ մը ստեղծած է երիտասարդութեան մէջ :

Այսօրուան կացութեան հասնելու համար, անկասկած սխալներ շատ գործուեցան : Շահեկան վերլուծում մը կ՚ընէր առջի գիշեր հեռատեսիլէն Մորիս Տիւվերժէ (Լէօ Համոնի հետ զրոյցին առեն), բայց ժամանակը սահմանափակուած ըլլալով, առիթ չունեցաւ խօսացնելու տագնապը, հակառակ անոր, որ հարցը այլապէս շահեկան բնոյթ ունէր :

Մթնոլորտն ալ այսօր պարապ մը ըստեղծած է : «Էքսփրէս» գիտել կու տայ թէ երբ բոլոր աստուածները, յաջորդաբար մեռած են, զինուորական փառքը, նուաճող ազգայնականութիւնը, դրամատիրութիւնը, ընկերվարութիւնը, կրօնքները, ծրագիր ու աշխատանք չի մնար արդարացնելու համար կեանքի մը նպատակը : Եւ կը փնտռուին նոր հեռանկարներ : Յեղափոխական համայնավար երիտասարդութեան ղեկավարը՝ Ալէն Կրիվին, կ՚ընդունի այդ իրողութիւնը եւ կ՚ըսէ ·— « Կեվարիզմի տեսակ մը կրնայ դէպի յառաջ փախուստ մը ըլլալ, որովհետեւ ուսանողը, հոս, այն տպաւորութիւնն ունի թէ ոչ մէկ ելք կայ » :

Եւ այս է ամէնէն տխուր պատկերը : Անոնք որ կ՚ուզեն ամէն բան քանդել, տեղը դնելիք բան չունին : Հերպէրթ Մարքիւզ, որու անունով կը խօսին կարգ մը ուսանողներ, ինք անգամ դժուար կը գտնէ այն վարչակարգը որ ամէնէն հետաքրքրական է ու կ՚ըսէ ·— «Քուպա... ան ալ միայն այնքան ատեն որ պլոքիւսը կը տեւէ » :

Եւ օրերու ընթացքին, շփոթութիւնը եւ անորոշութիւնը կը ծաւալին : Ոմանք չեն վարանիր կացութիւնը աւելի քան մտահոգիչ, նոյնիսկ վտանգաւոր գտնելու :

Տիւվերժէ կը յիշէր առջի գիշեր որ 1871էն ի վեր Փարիզ պատնէշ չէր տեսած :

Նախարարապետը կը հրաժարի մինչեւ Լիլ իսկ երթալէ, նախագահը ժողովուրդին պիտի խօսի Մայիս 24ին, բայց մինչ այդ կը տիրէ մեծ խառնակութիւն մը : Կարմիր եւ սեւ դրօշները կը բազմանան համալսարաններու, թատրոններու, գործատուններու տանիքներուն վրայ, միթինկները չեն դադրիր, բայց ամբողջ աղմուկին մէջ դեռ դրական ու շինարար ոչ մէկ երեւոյթ կայ : Բոլոր սահմանները անցած են ու ոչ ոք գիտէ այլեւս թէ ո՞ւր կրնայ յանգիլ նման անտիրութիւն մը : Սենտիքաներ կը հետեւին իրենց շարքերուն, որոնք գործադուլի շարժումներ կ՚որոշեն հրահանգէն առաջ ու համայնավար կուսակցութիւնը, որ իր պաշտօնաթերթին առաջին թիւերուն մէջ կը դատապարտէր «ծայրայեղներու» շարժումը, չի կրնար յստակ դիրք ճշդել :

Ժամանակակից Ֆրանսան նման տագնապ չէր ապրած եւ անշուշտ լաւ է որ երբեմն նման ցնցումներ ըլլան, թօթվելու համար անուշ – անուշ քնացողները, պայմանաւ որ իր վերջոյ ողջմտութիւնը յաղթէ :

ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑ ՄԸ

Տնտեսագիտական բնոյթ ունեցող յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները, որոնք յաճախ լոյս կը տեսնեն Հայաստանի պարբերական մամուլի եւ, յատկապէս, կարգ մը մասնագիտական բովանդակութիւն ունեցող հանդէսներու մէջ, դժբախտաբար, յստակ եւ, մանաւանդ, ընդհանուր պատկերացում մը չեն տար երկրին տնտեսական վիճակի մասին: Արդարեւ, նման բնոյթ ունեցող յօդուածները ու նոյնիսկ մասնագիտական նկարագիր կրող ուսումնասիրութիւնները, ընդհանրապէս, կը մատնանշեն միայն առանձին ձեռնարկութեան մը, համայնական տնտեսութեան մը ընդհանուր պատկերը: Մնաց որ նոյն ձեռնարկութեան կամ համայնական տնտեսութեան մասին յաճախ կը հրապարակուին զիրար հակասող գրութիւններ: Այսպէս, մէկ կողմէ յաջողութիւններու եւ նուաճումներու արձանագրում եւ միւս կողմէ՝ ձախողութիւններու եւ թերիներու մատնանշում:

Տնտեսական բնոյթ ունեցող յօդուածները, միեւնոյն ատեն, աւելի շատ կը ձգտին վարչապետական տեսութեան մը արժանիքները մատնանշել, քան՝ պարզել տնտեսութեան կամ արդիւնաբերութեան այդ ճիւղին իրական վիճակը երկրին մէջ:

Որոշ իմաստով ընդունուած ընդհանուր սովորութենէն կը շեղի «Գարուն»ի 1968ի Ա. թիւին մէջ լոյս տեսած «Երիտասարդութեան զբաղուածութեան պրոբլեմներ» յօդուածը, ուր հեղինակը՝ Ա. Վարդանեան կը փորձէ առարկայական մօտեցումով եւ հնարաւորութեան սահմաններու մէջ քարոզչական ոլորտներէ ձերբազատուած ձեւով ներկայացնել հրատապ հարց մը՝ «աշխատելու տարիքի հասած կամ հասնող, բայց դեռ աշխատանքի չմտած երիտասարդութեան գործ գտնելու խնդիրը»:

Երիտասարդութիւնը աշխատանքի հիմնական աղբիւրն է եւ յետպատերազմեան շրջանին գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ աշխատանքի տարիքի սահմանները թեւակոխած երիտասարդներու թիւը խիստ մեծ համեմատութիւններու հասած է: Միեւնոյն ատեն, այսօրուան երիտասարդութեան մէջ մեծ տոկոս կը կազմեն միջնակարգ եւ բարձրագոյն կրթութիւն ստացողները:

Նոյնն է պարագան նաեւ Հայաստանի մէջ:

Ասկէ կը ծագի նաեւ նոր ժամանակներու իւրայատուկ հարցը՝ ոչ միայն կարենալ գործ ապահովել բոլորին, այլեւ իւրաքանչիւր չափահասի տալ աշխատանք մը, որ համապատասխանէ իր հակումներուն եւ ձգտումներուն, նախասիրութիւններուն եւ ընդունակութիւններուն:

Համաձայն յօդուածագրին, 1966ին միջնակարգ դպրոցները աւարտած եւ իրենց ութամեայ կրթութիւնը ստացած երիտասարդներու թիւը եղած է 63 հազար: Անոնցմէ 29.200ը ստացած է միայն միջնակարգ կրթութիւն, այլ խօսքով չէ շարունակած իր ուսումը աւելի բարձր կարգերու կամ մասնագիտական ճիւղերու մէջ:

Նոյն ուսումնական տարեշրջանին ութերորդէն իններորդ դասարան անցածներու թիւը, որ 1965ին կազմած էր 65-70 տոկոս, հասած է 83 տոկոսի (Խ. Միութեան միւս երկիրներուն մէջ այդ տոկոսը 58 – 70 է), ինչ որ կարեւոր թիւով երիտասարդներու կ'ապահովէ ուսման շարունակականութիւնը եւ, անշուշտ, ուսման մակարդակի բարձրացումը: Այս ձեւով առանց զբաղումի մնացած է շրջանաւարտ երիտասարդութեան 0.8 տոկոսը միայն: Տարբեր պատկեր մը կը ներկայացնէ միջնակարգ կրթութիւնով գոհացած երիտասարդութեան վիճակը: Աշխատանքի չեն լծուած եւ իրենց ուսումը չեն շարունակած 29.200 ուսանողներ, որ կը կազմէ շրջանաւարտներու 15.5 տոկոսը:

Այս տոկոսին գերակշռող մասը, մօտ 70 տոկոսը, կազմուած է աղջիկներէ, ինչ որ ապացոյց է, թէ անհրաժեշտ չափով զարգացած չեն տնտեսութեան այն ճիւղերը, ինչպէս, օրինակ, հանրային սպասարկութեան ճիւղը, որոնք ընդհանրապէս եւ մեծ մասով կ'օգտագործեն կիներու աշխատուժը:

Յօդուածագիրը կը մատնանշէ նաեւ ուրիշ պարագայ մը: Գիւղերու մէջ գործ գտնելը, բաղդատմամբ քաղաքներուն, ուր կեդրոնացած է արդիւնաբերական, ճարտարարուեստական եւ այլ բնոյթի ձեռնարկութիւններուն մեծ մասը, աւելի դիւրին է: Համաձայն յօդուածագրին 1966ին դպրոց աւարտած եւ աշխատանք չգտած երիտասարդութեան մեծամասնութիւնը՝ 85.3 տոկոսը, բաժին ինկած է քաղաքներուն եւ միայն 14.7 տոկոսը գիւղական վայրերուն: Ասոր պատճառներէն մէկը այն է, որ գիւղէն քաղաք փոխադրուողներուն մէջ կարեւոր թիւ կը կազմեն 16էն 25 տարեկանները:

Հետեւաբար հնարաւոր է եզրակացնել, թէ հակառակ ձեռք առնուած միջոցառումներուն, բաւական մեծ թիւ կը կազմեն այն երիտասարդները (յօդուածագիրը կը խուսափի ճշգրիտ կամ մօտաւոր թիւ մը ներկայացնելէ) որոնք «դուրս մնացած են աշխատանքի եւ ուսման ոլորտներէն»:

Միւս կողմէ, սակայն, «հանրապետութեան ժողովրդական տնտեսութեան կարգ մը ճիւղեր կարիք ունին աշխատուժի, երբեմն՝ խիստ սուր»: Այդ տնտեսութիւններէն է, օրինակ, շինարարութեան ճիւղը, ուր բազմաթիւ ծրագիրներ չեն իրագործուիր աշխատաւոր ձեռքերու պակասին պատճառով: Եւ, հակառակ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող անգործ երիտասարդներու, պաշտօնի կը կոչուին ուրիշ երկիրներէ հաւաքուած բանուորներ: Այս իրողութիւնը անվիճելի կերպով կը հաստատուի դիտելով «Երեւանի քաղաքային տրանսպորտի մէջ աշխատողները, որոնց զգալի մասը հաւաքըւած են երկրին այլ վայրերէն»: Այսինքն խորհրդային այլ երկիրներէ:

Կը պարզուի, ուրեմն, թէ գործը չէ որ կը պակսի, քանի որ համաձայն յօդուածագրին, միայն 1965ին երկրին արդիւնաբերութիւնը պէտք ունեցած է քսան հազար աշխատող ձեռքերու, մինչդեռ ուսումը աւարտած եւ աշխատելու տրամադիր երիտասարդութիւնը գոհացուցած է միայն արդիւնաբերութեան ներկայացուցած պահանջին հազիւ կէսը:

Որով՝ մէկ կողմէ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունի բաւական կարեւոր թիւ կազմող անգործ երիտասարդութիւն մը, իսկ միւս կողմէ՝ չեն բաւարարուիր տնտեսութեան կարգ մը ճիւղերու պահանջները աշխատուժի կապակցութեամբ:

Այս հակասական երեւոյթին պատճառները բազմազան են:

Գլխաւորը այն է, որ լուրջ կերպով չեն ուսումնասիրուած Հայաստանի ներկայ երիտասարդութեան հակումներն ու ձըգտումները՝ աշխատանքի ձեւին եւ ճիւղին վերաբերեալ:

Արդարեւ՝ «եթէ մէկ կողմէ գոյութիւն ունի աշխատուժի կարիք, իսկ միւս կողմէ կան աշխատուժի չօգտագործուած աղբիւրներ, կը նշանակէ, թէ տնտեսութեան պահանջները եւ աշխատելու տարիքին հասած երիտասարդներուն մասնագիտական պատրաստութիւնը, հակումներն ու ձգտումները իրարու չեն համապատասխաներ»:

Այս է յօդուածագրին եզրակացութիւնը, որ այս առթիւ անհրաժեշտ կը գտնէ հարցին մասնագիտական խոր ուսումնասիրութիւնը՝ լուծելու համար հրատապ հարց մը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԾՈՎԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԼՈՅՍԸ

Աշխարհի մէջ զանազան արտակարգ երեւոյթներ տեղի կ'ունենան՝ հիւսիսափայլեր, կրկներեւոյթներ (միրաժ) գունաւոր անձրեւ եւ ձիւն: Կատարեալ արտակարգ երեւոյթ է նաեւ ծովին լոյսը:

Գիշեր է, նաւը ճեղքելով արեւադարձային ովկիանոսին ալեկոծ ջուրերը, կը սլանայ յառաջ: Ծովի մակերեսին վրայ, կարծես, կը վառին գոյնզգոյն կրակներ: Նաւաստիները ականատես կը դիտեն այս հիասքանչ տեսարանը:

Գիշերային ծովը միայն արեւադարձային գօտիին մէջ չէ որ գեղեցիկ է: Նոյնիսկ ցրտաշունչ Օխոտի ծովը ցայտուն է այդ զարմանահրաշ երեւոյթով: Հոս պատահած է, որ շարժող նաւին յետնամասին մէջ բռնկած է անսովոր կանաչ-սպիտակաւուն լոյս մը, որ աճելով աստիճանաբար շրջապատած է շոգենաւը: Յետոյ լուսաւոր բիծը բաժնուելով նաւէն, արագ կը շարժի յառաջ:

Ծովի լուսաւորման երեւոյթներ կը նըկատուին նաեւ Սեւ, Պալթիկ, Ճափոնական ծովերուն մէջ, նոյնիսկ Սառուցեալ Ովկիանոսին մէջ: Սակայն անոնց լուսաւորութիւնը այնքան պայծառ չէ, որքան միւս ծովերունը:

Ի՞նչ է այս խորհրդաւոր երեւոյթը:

Երկար ժամանակ կը կարծուէր, որ ծովին լուսաւորութիւնը ջուրին մէջ լուծուած ֆոսֆորին այրումին արդիւնքն է: Կը պարզուի, սակայն, որ ծովի ջուրը մաքուր ֆոսֆոր չի պարունակեր, իսկ լուծուած վիճակին մէջ ալ լոյս չի տար: Հետեւաբար, այդ երեւոյթին պատճառը չի կրնար ըլլալ: Ոմանք կը կարծեն, թէ ցերեկը ջուրը կը կլանէ արեւին ճառագայթները, իսկ գիշերը կ'արձակէ զանոնք: Ճիշդ չէ նաեւ այն կարծիքը, թէ ծովին մակերեսը կը լուսաւորուի ջուրի ելեկտրականացման պատճառով:

Արդ, ի՞նչ է պատճառը: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ ովկիանոսներուն մէջ կ'ապրին անթիւ եւ անհամար մարմիններ, որոնք պարզ աչքով անտեսանելի են կամ հազիւ տեսանելի: Այս մարմինները կը կոչուին ջրիմուռներ, խեցգետնակերպեր եւ ուրիշ միքրօրգանններ: Բոլոր այս մարմինները ազատ կերպով կը տեղափոխուին ալիքներու եւ հոսանքներու կողմէ: Անոնք լոյս չեն արձակեր երբ կը գտնուին հանդարտ վիճակի մէջ, բայց երբ ծովը կ'ալեկոծի, նոյնիսկ նաւի մը անցքին պատճառով, կէտ ձուկի մը կամ դելփինի մը շարժումներով, իւրաքանչիւր փոքր օրգանիզմ ընդունակ է լոյս արձակելու: Անշուշտ հասկնալի է, որ իւրաքանչիւր մարմնին լոյսի բռնկումները շատ [illegible] նկատելի են, բայց երբ լոյս արձակող մարմինները անհամար են՝ համատարած լուսաւոր բիծ մը կը ստեղծեն մեծ տարածութեան մը վրայ: Իսկ իրենց ձեւը եւ գոյնով որքան տարբեր ըլլան այդ բռնկումները, այնքան գեղեցիկ կ'ըլլայ ալեկոծ ծովը:

Բնական է, որ մտածուի թէ արդեօք նման բռնկումները չեն այրեր փոքրիկ անտեսանելի մարմինները: Ոչ, որովհետեւ լոյսին այս ձեւի բռնկումը կենսաքիմիական ազդեցութիւն է, որ տեղի կ'ունենայ առանց ջերմութեան անջատումին: Ծախսելով լոյս արձակող նիւթի պաշարը, մարմինը ոչ թէ կ'ոչնչանայ, այլ կը հանգչի:

Լոյս արձակելու յատկութիւն ունին նաեւ մանրէներու բազմաթիւ տեսակներ, ինչպէս նաեւ կարգ մը միջատներ, ձուկեր եւ գլխոտանիներ: Ձուկերը եւ գլխոտանիները ունին լոյս արձակող յատուկ օրգաններ, որոնք դասաւորուած [illegible]

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Կը խոստանամ ձեր խօսքը ալ չընդմիջելու, բայց դուք ալ ջանացէք մասնակի իրողութիւններու վրայէն արագ անցնելու եւ բուն նիւթին գալու:

— Ամէն բան կարգով պիտի պատմեմ, պատասխանեց Սալիհա հանդարտութեամբ:

Եւ իր պատմութիւնը առաջ տարաւ հետեւեալ կերպով.

— Ես եւ ամուսինս այնքան սերտ սիրով կապուած էինք իրարու, որ Եէմէն երթալու հրամանը ստանալուն պէս, առանց վարանումի յայտարարեցի թէ ես ալ իրեն պիտի ընկերանայի իմ երկու մանչ զաւակներովս: Ամուսինս ճամբորդութեան դժուարութիւնները եւ կլիմայի դժուարութիւններն ու վնասակարութիւնը նկատի առնելով, ուզեց ընդդիմանալ բայց ես այնքան պնդեցի որ վերջապէս միասին մեկնեցանք մեր զաւակներուն հետ:

Արաբիա հասնելով, ես երկու զաւակներուս հետ մնացի Հոտէյտա, որ ծովեզերեայ քաղաք մը ըլլալով՝ բաղդատաբար աւելի բնակելի է օտարներուն համար, մինչ ամուսինս իր զօրաբանակին հետ մեկնեցաւ ներսերը: Ապստամբները երկար չկրցան դիմադրել եւ մեր հասնելէն երեք ամիս ետքը ամէն բան հանդարտած էր եւ հրաման եկած էր զօրքերը վերադարձնելու:

Կը յուսայինք որ մենք ալ պիտի կրնայինք վերադառնալ եւ արդէն սկսած էինք մեր պատրաստութիւնները տեսնել, երբ բանակի հրամանատար փաշան ամուսինս իր քով կանչելով կը յայտարարէ.

— Ապստամբներու դէմ մղուած կռիւներուն ժամանակ ձեր ցոյց տուած արիութիւնն ու կորովը մեծապէս գնահատուած է եւ ապագայ խառնաշփոթութիւնները արգիլելու նպատակով հարկ զատուած է, որ դուք հոս մնաք իբրեւ վերին օգնական Եէմէնի բանակի հրամանատարին: Ասիկա պատիւ մըն է որ մեծ գոհունակութեամբ պիտի ընդունիք անշուշտ:

Ամուսինս բացարձակապէս մերժած է այդ պատիւը, ըսելով որ կը նախընտրէ Թուրքիոյ մէջ համեստ պաշտօն մը ունենալ, բայց ի զո՛ւր: Հրամանատարը յայտարարած է որ պատերազմական նախարարութենէն եկած հրամանը վճռական է:

«— Բայց ասիկա աքսոր մըն է ուրեմն, գոչած է ամուսինս:

«— Ինչպէս կ'ուզէք այնպէս համարեցէք», պատասխանած է փաշան:

Եւ ահա այսպէս, երկրորդ անգամ ըլլալով, ամուսինս իր քաջութեան եւ հայրենիքի մատուցած ծառայութեանց փոխարէն աքսորի կը դատապարտուէր:

Իրեն հանդէպ ցոյց տրուած այս անարդարութիւնը, սրտմտեցուցած ու զանազանած էր իր սիրտը: Այսուհանդերձ ուզեց համբերութեամբ տոկալ ամէն բանի: Հազիւ թէ քանի մը ամիս անցած էր, երբ հրաման ստացաւ Թայիֆ երթալու, ուր կը գտնուէին Միտհաթ փաշա եւ իր ընկերները:

Կառավարիչը այդ հրամանը իրեն հաղորդելով ըսած էր.

— Մեր առած ստոյգ տեղեկութիւններուն համեմատ, Անգլիոյ մէջ, Միտհաթ փաշայի բարեկամներուն եւ կուսակիցներուն կողմէ դաւ մը կը պատրաստուի, աքսորեալները մասնաւոր նաւով մը փախցնելու համար, հետեւաբար ստիպուած ենք ամենախիստ զգուշութիւններ ձեռք առնել եւ այս պատճառով է որ ձեզ հոն կը ղրկենք, որպէսզի այդ զգուշութիւններուն վրայ աչալուրջ կերպով հըսկէք: Գիտցէք որ ամենածանր պատասխանատուութիւն մը կայ ձեր վրայ եւ ըստ այնմ աչքերնիդ բացէք:

Այսպէս այդ պատուական ու արի զինուորականին բանտապահի անարգ դեր մը կուտային:

Ամուսինս չուզեց այդ նուաստացուցիչ պաշտօնը ընդունիլ, բայց կառավարիչը դիտել տուաւ որ մերժումը պարզապէս ըմբոստութիւն մը եւ մանաւանդ աքսորեալներու մասին համակրութիւն մը պիտի համարուէր եւ կրնար մեծամեծ փորձանքներ բերել իր գլխուն:

Ամուսինս սրտաբեկ գնաց իր նոր պաշտօնատեղին, մինչ ես ու երկու որդի զաւակներս մնացինք Հոտէյտա, որովհետեւ անկարելի էր դիմանալ Թայիֆի զարշելի կլիմային:

Հոն ամուսինս, Նէճիպ պէյ, նորէն կը գտնուի այն անարգ խոշտանգումներուն, անլուր ստորնացումներուն, որոնց մատնուած էին Մեծ Հայրենասէրը Միտհաթ փաշա ու իր ընկերները: Կը տեսնէր այն զրկանքները, որոնց ենթարկուած էին, այն ծայրայեղ զգուշութիւնները կոշտ ու կոպիտ պաշտօնեաներու նախատական վարմունքը Համիտի գործակալներուն հետ եւ իր ազնիւ ու արի մարդու հոգին կը խռովէր ու կ'ըմբոստանայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(125 - Շար.)

ԳԻՏԱԿԱՆ

Երկրաբանները հաստատած էին, թէ մեր երկրագունդին վրայ գոյութիւն ունին, ինչպէս օրինակ լուսնի մակերեսին վրայ, հրաբուխի բերաններ, որոնք կը կարծուէր, թէ կազմուած են ժայթքումներու հետեւանքով: Այդ հրաբերաններու չափերը, որոնցմէ շատերուն տրամագիծը տասնեակ քիլոմեթրներու կը հասնի, հարցականի տակ դրին, սակայն, այս տեսութիւնը:

Դարասկիզբին ոմանք այն գաղափարը յղացան, թէ այդ հրաբերանները հետեւանք են օդերեւութաքարերու անկումին մեր երկրին վրայ: Գիտնականները չէին կրնար սակայն բացատրել, թէ ինչու այդ օդերեւութաքարերու մնացորդները չեն գտնուիր այս հրաբերաններուն մէջ: Վերջերս բազմաթիւ երկրաբաններ այն եզրակացութեան յանգեցան, որ բոլորաձեւ կամ կիսաբոլորաձեւ լճակներ ու խոռութիւններ արդիւնքն են օդերեւութաքարերու երկրագունդի վրայ պայթումներուն: 1963ին նմանօրինակ հրաբերաններուն թիւը կը հասնէր 14ի, իսկ ուրիշ տասը հրաբերաններ եւս վերագրուեցան օդերեւութաքարերու: Անոնք տարածուած են Մ. Նահանգներու, Գանատայի, Աւստրալիոյ եւ Արժանթինի մէջ:

Այս հրաբերանները թիւով շատ աւելի նուազ են երկրագունդին քան լուսնին վըրայ, որովհետեւ բախելով երկրագունդին շուրջ գոյութիւն ունեցող մթնոլորտին, օդերեւութաքարերը, որոնք փոքր են սովորաբար, կ'այրին ու կը փոշիանան, լուսինին շուրջ մթնոլորտ գոյութիւն չունենալով, միլիոնաւոր տարիներու ընթացքին տասնեակ հազարաւոր օդերեւութաքարեր առանց արգելքի ինկած են մեր այս բնական արբանեակին վրայ, գոյացնելով յայտնի հրաբերանները: Հաստատուեցաւ, որ թէ լուսնի եւ թէ երկրագունդի վրայ գոյութիւն ունեցող կանոնաւոր բոլորակաձեւ հրաբերանները արդիւնքն են պայթումներու: Նեվատա անապատին մէջ կատարուող հիւլէական պայթումները յառաջ բերին նմանօրինակ հրաբերաններ: 1950ին, Գանատայի մէջ, Նիւ Քեպէքի երեք քիլոմեթր տրամագիծով հրաբերանը պաշտօնապէս ճշդուեցաւ իբրեւ օդերեւութաքարի մը անկման արդիւնքը: Վերջերս Անգլիոյ մէջ տեղի ունեցած համաժողովի մը մէջ, Օթթաւայէն գանատացի գիտնական Բժ. Ի. Հելիւէյ յայտարարեց, թէ իր եւ աշխատակիցներուն համոզումը այն է, որ 15 գանատական հրաբերաններ գոյացած են օդերեւութաքարերու անկումներէն: Անոնց տրամագիծը 2.5 քիլմ.էն կը հասնի մինչեւ 59 քլմ.ի, իսկ ամենամեծ հրաբերաններուն խորութիւնը՝ մինչեւ 250 մեթրի: Այս հրաբերաններուն «տարիքը» կը հաշուուի 1 – 500 միլիոն տարի: Օդերեւութաքարերու պայթումը երկրագունդի վըրայ յառաջ կը բերէ հսկայ ճնշում մը եւ ջերմութիւն, որոնք զգալի փոփոխութիւններու կ'ենթարկեն շրջանի քարերն ու հողաշերտերը. գտնուած են, օրինակի համար, քուարցի այնպիսի բիւրեղեայ ձեւեր, որոնք ծնունդ կ'առնեն միայն շատ բարձր ճնշման տակ:

Միւնիխի (Գերմանիա) հիւսիս-արեւմուտքը գտնուող 23 քլմ. տրամագիծով Ռիզ հրաբերանը, ըստ Փրոֆ. Էնկլհարթի, կազմուած է 14.7 միլիոն տարի առաջ օդերեւութաքարի մը պայթումով: Այս օդերեւութաքարը, որ հաւանաբար մէկ քիլոմեթր տրամագիծ ունեցած է, պայթելով տեղափոխած է երեսուն հազար – վաթսուն հազար միլիոն թոն ծանրութեամբ ժայռային զանգուած:

Կ'ենթադրուի, թէ Գանատայի Հըտսըն Պէյի 284 մղոն տրամագիծով բոլորակը արդիւնք է օդերեւութաքարի հըսկայ բախումի մը, որ պատահած է մէկ միլիառ 700 միլիոն տարի առաջ: Այս բախումները տեղի ունեցած են ոչ միայն շատ հին ժամանակներու մէջ, այլ նաեւ արդի ժամանակներուն: Մեր դարասկզբին, Սիպերիոյ մէջ ինկած է երկնային մարմին մը՝ «Թունկուզ» օդերեւութաքարը, որու մասին արժէքաւոր տեղեկութիւններ տուած են ականատես վըկաներ, անգամ մը եւս հաստատելով օդերեւութաքարերէ յառաջ եկած հրաբերաններու գոյութիւնը:

Գ. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

մարմնին զանազան մասերուն մէջ:

Լոյս արձակող ձուկերը եւ գլխոտանիները կ'ապրին մեծ խորութեան վրայ, ուր չի թափանցեր աշխարհի լոյսը: Ծովերու յատակը ապրող կենդանիներուն միայն տասը տոկոսը ընդունակ է լոյս արձակելու:

Ծովին լուսաւորութիւնը օգտակար եւ միեւնոյն ատեն վնասակար երեւոյթ է: Անոր պատճառով Բ. Համաշխարհային պատերազմի ժամանակ բազմաթիւ ռըզմական դէպքեր տեղի ունեցան: Միւս կողմէ սակայն նպաստեցին ձկնորսութեան, ուսումնասիրութեան գործին:

Ա. ՀԱԼԱՃԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆ, (Յատուկ).— Մեր մօտիկ անցեալին մէջ եթէ եղաւ երկար ժամանակ մը, ուր Հայութեան միայն մէկ մասը, պարտ ու պատշաճ հանդիսութիւններով — հաւատարմօրէն եւ անայլայլ — կը յիշատակէր մեր անմահ նահատակներու տարեդարձը, այսօր, յիսնամեակէն ասդին, ըլլայ Հայաստանի մէջ եւ կամ սփիւռքի մէջ, մեր մէկուկէս միլիոնէ աւելի պաշտելի զոհերը կը յիշուին բարձրաձայն եւ պաշտօնական հանդէսներով անխտիր ընդհանուր Հայութեան կողմէ: Ինչ մխիթարական երեւոյթ:

Այս տարի, Վիէնի Հայ Ազգային Միութիւնը — հաւատարիմ իր կոչումին — եւ նկատի չառած աջէն, ձախէն եկած իմաստակ եւ յաւակնոտ թռուցիկներու փսփսուքներուն, կազմակերպած էր, Ապրիլ 28ին, Կիրակի, Սէրքլը Կաթոլիքի մեծ սրահին մէջ, կոկիկ յայտագրով մը Մեծ Եղեռնի 53րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը:

Վիէնի գիտակից եւ հաւատաւոր Հայութիւնը, գովելի փութկոտութեամբ պատասխանած էր Ազգային Միութեան հրաւէրին, հոծ բազմութեամբ:

Հանդէսին բացումը կատարեց Ազգային Միութեան քարտուղարը Պ. Բենոն Ճիհանշահեան:

Ապա գործադրուեցաւ պատրաստուած յայտագիրը որուն կը մասնակցէին արտասանութեամբ եւ մեներգով՝ Պ. Ս. Անդրեան, (Յովհ. Շիրազի «Հրաշքը»), Տիկին Անժէլ Սուքիասեան Ա. Իսահակեանի «Գետակի վրայ», Օր. Արսինէ Կարապետեան Տէսինէն Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր», Պ. Էմ. Թաշճեան Ռոմանէն Սիամանթոյի «Պարը», եւ Տիկին Մառի Կարապետեան Տէսինէն, «Տէր կեցո դու զՀայս եւ Մայր Արաքսի»: Ըլլան երգերը, ըլլան արտասանութիւնները, շատ յաջող էին, եւ ունկնդրուեցան վեհաշունչ լռութեան մը մէջ:

Կարգն եկած էր պաշտօնական երկու բանախօսութեանց. մին՝ ֆրանսերէն եւ միւսը հայերէն:

Պ. Յակոբ Նազարեան (Մօնթէլիմարէն), իբրեւ առաջին բանախօս անշուշտ իր աչքին առջեւ ունենալով մեր նորահաս սերունդը, ֆրանսերէն լեզուով, երկարօրէն եւ պատմական յստակ տըւեալներով բացատրեց Մեծ Եղեռնի ահաւոր դէպքը,— Թուրքին կողմէ գործադրըուած սպանդը եւ կարելի է ըսել վըստահօրէն առաջին ցեղասպանութիւնը, որուն հետեւանքները ծանր կը կշռեն մեր ուսերուն վրայ:

«Ցաւալի է, աւելցուց մեր բանախօսը, հակառակ անոր որ յիսուն երկար տարիներ անցեր են արդէն այդ սարսափի տարիներէն ասդին, տակաւին մեր երկիրը, մեր զոհերը, , մենք եւ մեր սրբազան, արդար դատը անտեսուած են քաղաքակիրթ աշխարհէն »:

Անդրադառնալով մեր ներկայ կացութեան վրայ, Պ. Նազարեան, ըսաւ. «Գիտէ՞ք, հայրենակիցներ, որ մենք, ամէնքըս, առանց բացառութեամբ ամէն օր, կը հալինք, կը մաշինք, կը մեռնինք անըդդալաբար, ամէն օր կ'ուծանանք, կ'օտարանանք. պէտք է ուրեմն սթափիլ, պայքար մղենք Թուրքին դէմ եւ պահանջենք մեր իրաւունքները. եւ այսպէսով, հաւատարիմ մնացած կ'ըլլանք մեր մեծ եւ պաշտելի նահատակներուն »:

Սգահանդէսի երկրորդ բանախօսն էր երիտասարդ Պ. Սարգիս Յովսէփեան (Վալանսէն) որուն հայերէն գրաւոր ճառը, ունկնդրուեցաւ ուշի ուշով:

Պ. Յովսէփեան յիշեց թէ «Մեծ Եղեռնի 53րդ տարեդարձը ոգեկոչելով եւ մեր նահատակներու խնկելի յիշատակը տօնելով, մենք մեր որդիական սրբազան պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլանք. — Հայութիւնը, այսօր պարտաւոր է յիշել և յիշեցնել, թէ մեծ, անլուր անիրաւութիւն մը — մեծ ոճիր մը գործադրուած է — ցեղասպանութիւն մը, որուն կրկնութիւնը, միայն վերջին երկրորդ Աշխարհամարտին աղմուկ հանեց »:

Բանախօսը յիշեց մեր ժողովուրդի հերոսական, դիմադրական դէպքերը, որոնք յանգեցան Սարդարապատի մեծ հըրաշքին:

Յիշեց եւ թուումը կատարեց մեր մշակոյթի եւ ընտրանիին անուններուն որոնք իրենց թանկագին կեանքերը զոհաբերեցին Հայութեան համար:

Ի վերջոյ, շեշտակի իր խօսքը ուղղելով արտասահմանի ընդհ. Հայութեան, ըսաւ. « Հայրենակիցներ, ունինք վսեմ, աւագ պարտականութիւն մը, բարձրաձայն, բայց միաձայն. համահայկական գործակցութեամբ պահանջենք մեր իրաւունքները, եւ միանարար, անխախտ հաւատքով պաշտպանենք մեր սրբազան դատը: Եւ այսպէս, թող անխախտ մնայ մեր հաւատքը, մինչեւ որ Արդարութիւնը ծագի »:

Սրահին մէջ, հիւրաբար կը գտնուէր պատուելի Արմէն Կեսարենց (Մօնթէլիմարէն) որ բարձրախօսին առջեւ հրաւիրուելով քանի մը կրօնաշունչ խօսքերով եւ Տէրունական աղօթքով, երգուած ներկայ բազմութեան կողմէ, փակեց 53րդ տարեդարձի հանդէսը:

Միեւնոյն օրը, Կիրակի առաւօտ, քաղաքիս բարձունքին վրայ թառած Ս. Ժոզէֆ մատուռին մէջ — միշտ նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան տեղի ունեցաւ նահատակներու յիշատակին նըւիրուած հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն:

Պատարագիչն էր Լիոնի հոգեւոր Հովիւ Տ. Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան որուն հոգեշունչ քարոզը խոր տպաւորութիւն թողուց մատրան մէջ հաւաքուած բարեպաշտ բազմութեան վրայ:

Այսպէս, ահա, մեր գաղութը հետեւելով Ազգ. Միութեան անշեղ ուղղութեան եւ ազգօգուտ գործունէութեան, կատարեց իր պարտականութիւնը ներկայ գըտնուելով թէ կրօնական եւ թէ աշխարհիկ հանդիսութեանց:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (192)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

ԳԼՈՒԽ ՁԱ.

ՊՈՒՊՐԻԿ ՄԸ ՏԵՍԱՐԱՆ Կ'ԵԼԼԷ

Ինչպէս կը յիշէ ընթերցողը, եկեղեցիէն սկսող կրպակներուն շարքը՝ որոնք ամէն կողմէ բաց էին, մինչեւ Թէնարտիէի խոհատունը կը հասնէր: Այս խանութներուն ամէնքն ալ թուղթէ ձագարներու մէջ վառող ճրագներով լուսաւորուած էին այն փոքրիկներուն համար, որոնք քիչ առեն անկէ պիտի անցնէին եկեղեցի երթալու եւ կէս գիշերուան պատարագը լսելու համար: Դպրոցի վարժապետը, որ նոյն պահուն Թէնարտիէի խոհատունը սեղան նստած էր, կ'ըսէր թէ այդ լուսաւորուած կրպակները «գիւթական տեսք մը» կը կազմէին: Բայց երկինքը ամենեւին աստղ չկար:

Այս կրպակներուն վերջինը, որ ճիշդ Թէնարտիէի խոհատունին հանդէպ շինուած էր, մանկական խաղալիկներու կրպակ մըն էր, որ փայլուն իրերով, ապակեղէններով եւ թիթեղեայ շքեղ բաներով զարդարուած էր եւ կը փողփողէր: Խանութպանը՝ ծախու դրուած իրերու առաջին կարգը սպիտակ ղենչակներու վրայ ահագին պուպրիկ մը դրուած էր. այս պուպրիկը երեք կանգունի չափ բարձըր էր. ծիրանագոյն շղարշէ ռոպ մը հագած էր եւ գլխուն վրայ հսկայաձեւ ոսկեգոյն զարդեր կային, նաեւ իրական մազեր եւ զրակոտիկոնէ աչքեր ունէր: Առաւօտէն մինչեւ իրիկուն կրպակին առջեւ կը կենար այս հրաշալիքը, որու վըրայ կը հիանային տասնամեայ հասակը չմտնող անցորդները, սակայն զայն գնելու եւ իրենց զաւկին տալ կարենալու չափ հարուստ եւ վատնիչ մայր մը գտնուած չէր Մոնֆերմէյի մէջ: Էփոնի եւ Ազելմա ժամերով նայած էին այդ պուպրիկին, եւ Քոզէթ անգամ՝ ստոյգ է թէ գաղտնի կերպով՝ համարձակած էր նայելու:

Երբ Քոզէթ դոյլը ձեռքը բռնած, դուրս ելաւ, թէեւ շատ տխուր եւ յոգնած էր, սակայն չկրցաւ հետաքրքրութիւնը զըսպել, եւ աչքերը վերցնելով նայեցաւ ահագին պուպրիկին, զոր ինք «տիկին» կ'անուանէր: Խեղճ մանկուհին արմանքով եւ զարմանքով համակուելով կանգ առաւ: Տակաւին մօտէն տեսած չէր այդ պուպրիկը: Ամբողջ կրպակը պալատ մը կ'երեւէր անոր:

Տեսնուածն էր ուրախութիւն, շքեղութիւն, երանութիւն, որոնք տխուր ու ցուրտ թշուառութեան մը անդունդներուն մէջ թաղուած այս նորաբոյս դժբախտ էակին կ'երեւէին ցնորական ճառագայթումով մը:

Քոզէթ մանկութեան պարզ եւ տրտում սրամտութեամբը կը չափէր իր եւ այդ պուպրիկին մէջ գտնուած վիհը: Կ'ըսէր ինքն իրեն թէ այսպիսի «բան մը» ունենալու համար պէտք էր թագուհի կամ գէթ իշխանուհի մը ըլլալ: Պուպրիկին գեղեցիկ եւ վարդագոյն ռոպը, յղկուն եւ աղուոր մազերը կը դիտէր ուշադրութեամբ, եւ կ'ըսէր. — Արդեօք որքա՜ն երջանիկ էր այս պուպրիկը:

Աչքերը չէր կրնար հեռացնել այս տեւլաւոր կրպակին վրայէն: Քանի կը նայէր, ալ աւելի կը շլանար: Արքայութիւնը տեսնել կը կարծէր: Մեծին ետեւը ուրիշ պզտիկ պուպրիկներ ալ կային, որոնք իր կարծիքին համեմատ կիսաէր եւ ոգիներ էին: Քոզէթին համար կարծես յաւիտենական հայրն էր կրպակին ներսը երթեւեկող վաճառականը:

Այս հիացումով Քոզէթ կը մոռնար ամէն բան, նաեւ իրեն տրուած յանձնարարութիւնը: Յանկարծ Թէնարտիէհիին բիրտ ձայնը լսելով ուշաբերեցաւ:

— Ի՞նչ, տակաւին հոդ ես, կեցիր, հիմա կուգամ քովդ եւ քեզ կը հասկցնեմ հոդ կենալը. շուտ ըրէ, հիմա գնա, շունի զաւակ:

Թէնարտիէհին անգամ մը փողոցը նայած եւ Քոզէթին յափշտակութեամբ մը պուպրիկին նայիլը դիտած էր:

Քոզէթ դոյլը առնելով եւ կրցածին չափ մեծ քայլերով փախաւ գնաց:

ԳԼՈՒԽ ՁԲ.

ՊԶՏԻԿԸ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՄԻՆԱԿ

Թէնարտիէի խոհատունը գիւղին այն մասին մէջն էր, ուր է եկեղեցին. հետեւաբար Քոզէթ պարտաւոր չէր Շէլի կողմէն անտառը երթալ եւ այնտեղի աղբիւրէն ջուր բերել:

Ալ եւ ոչ մէկ կրպակի առջեւ կանգ առաւ նայելու համար: Պուլանժէի պըզտիկ փողոցէն եւ եկեղեցիին շրջականերէն աներկիւղ անցաւ Քոզէթ, վասնզի կրպակներուն ճրագները կը լուսաւորէին այդ ճամբան:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Քիրազեան ընտանիքը 25ական Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչի, Կապոյտ Խաչի, Աղքատախնամի եւ Որբերու Օգն. Միու- թեան Սահակ Քիրազեանի *մահուան չորրորդ տարեդարձին առթիւ* :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Այս Հինգշաբթի Քրիստոսի Համբարձ- ման տօնն է : Նոյն օրը եկեղեցւոյ համար նշանակուած է նաեւ որպէս Հայ Մանուկ- ներու Հաղորդութեան Օր :

Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր դպրոցնե- րու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալ հանդիսաւոր պատարագին :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10*ին կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատա- րագ* :

Կը հրաւիրուին բոլոր մանուկները եւս այդ օր ներկայ ըլլալ եկեղեցին եւ մաս- նակցիլ աղօթքներուն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՆՈՐԱՇԷՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

Չորեքշաբթի, Մայիս 22,

ժամը 10·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ կրթա- կան նախարար՝

ԱԼԷՆ ՓԷՅՐԸՖԻԹԻ

եւ նախագահութեամբ նախարարին ներկայացուց՝ ՊԷՐՆԱՐ ՏՈՐԷՆԻ

Կը հրաւիրուին վարժարանին բա- րեկամներն եւ հայ հասարակութիւնը :

26 Rue Troyon , 92 SEVRES

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Յու- լիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար : Ծը- նողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին , 15 Րիւ Ժան Կուժօն, *Փարիզ* (8), *Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը* 10–12 :

×

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Աւետիս Կշիկ- եան (Կուռնէվիլ) կը նուիրեն յիսուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կա- յանին, իրենց ննջեցելոց յիշատակին :

×

Տէր եւ Տիկին Քլաք Ղազարեան կը նը- ւիրեն հարիւր Ֆր. ի նպաստ Հայ Կար- միր Խաչի Օդափ. կայանին, Մայիս 5*ի վերարուեստական ցերեկոյթին յետա- ձգման առիթով, առ ի քաջալերութիւն* :

Պ. Ա. Պէկեան (Բոլոմպ) կը նուիրէ 40 *Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին* :

Պ. Ժան Յակոբեան կը նուիրէ երե- սուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21*ին* , *Ահարոնեան ակումբը : Կա- րեւոր օրակարգ* :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21- ին, իր սովորական հաւաքատեղին :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16*ին*, *Քաֆէ* Սփոռի *մէջ* :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 26, ժամը 20·30ին

SALLE PLEYEL

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ, Մայիս 26

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն Մայիս 25, Ազգ. Տան սրահը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 25ին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 26) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ին

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

FONDATEUR BOGHOS PACHA NUBAR
Autorisée par l'Arrêté Ministériel du 4 Mars 1948, sub. N° 12.192

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

Comité local de Paris : 11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e). - Tél. : 870-03-18

Compte Chèques Postaux : Paris 80-1972

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ի նպաստ իր ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԵԱՆ Կազմակերպութեան

Ձեր ծննդեան, հարսանեկան եւ տարեդարձի նուէրներուն համար, վարձատրելու համար ձեր զաւակները իրենց դպրոցական կամ այլ յաջողութիւն- ներուն առթիւ, հաճոյք պատճառելու համար ձեր բարեկամներուն

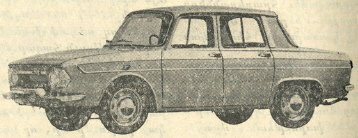
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ՏՈՄՍԵՐ

« ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ »

Հրապարակ հանուած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կողմէ եւ օժտուած միակ մեծ պարգեւով մը

ՌԸՆՕ 10 ՄԱԺՕՐ 1968 ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

Նախագահ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՕ ԻԿԵԱՆԻ կողմէ նուիրուած

TOMBOLA DE LA JEUNESSE

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1 *Յունիս* 1968, Օթէլ Հիլթընի սրահ- *ներուն մէջ*, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն , *Փարիզ* (15), *մեծ պարահանդէսին ըն- թացքին որ պիտի փակէ Հ. Բ. Ը. Միու- թեան* 30 – 31 *Մայիսի Փարիզի համաշ- խարհային համագումարը* :

Տոմսերը որոնց գինն է 10 ֆրանք, կարելի է ստանալ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին, 11, Սքուառ Ալպօնի , Փարիզ (16) , Թէլ. 870-03-18, թիւ չէք- փօսթալի ՓԱՐԻԶ 8019-72 :

Նամակով կատարուած խնդրանքները անմիջական ընթացք պիտի ստանան :

Մի սպասէք

Անմիջապէս կատարեցէք ձեր պատուէրը, Տոմսերուն թիւը շատ սահմանափակ է :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ՝ ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 16*էն* 20, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը

Կը նախագահէ՝ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ՅՈԼՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, կը մեներգէ Օր. Ալիս Շամիրեան, *արտա- սանութիւն՝* Իսկուհի Հրաչեան *եւ* Վանիկ Նազարեան :

Կը ներկայացուի՝ Յակոբ Պարոնեանի

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ

Ղեկավարութեամբ՝ ԺԱՆ ՄԱԿԱՐԵԱՆԻ

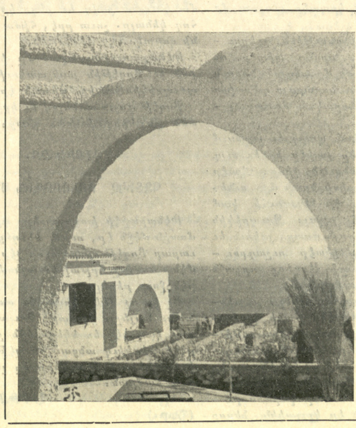
Կովկասեան պար՝ Պատրիկ Հրաչեան,

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Վ. Պանտիկեանի, 27 Րիւ տ'Օպանեը : Յ. Հացագործեան 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն, *Մ. Շահինեան*, 26 Րիւ տէ Փըթիթ Մառի :

Si vous aimez la Méditerranée, l'ESPAGNE, son Soleil, ses Orangers

à ALMERIA l'ANDALOUSE, dans la résidence du CASTEL DEL REY

Clés en main, la villa typique de vos rêves

Composée d'un séjour, 2 chambres, cuisine, salle de bains, terrain de 400 m2 y compris, vue plongeante sur la mer et la baie d'ALMERIA — au prix de 34.000 francs — supplément pour piscine privée 4.000 francs.

L'Ensemble résidentiel de CASTEL DEL REY située à 2 kms. de la ville d'AL- MERIA, comprend un ensemble de 140 villas édifiées sur un domaine de 100 hectares, promontoire dominant la Méditerranée.

(Vue splendide depuis chaque villa)

L'essor incontestable, pris par la région d'ALMERIA pour ses sites sauvages et pittoresques qui attirent de plus en plus nombreux les cinéastes du monde entier, vous assure la location dans les meilleurs conditions de rentabilité.

Le ski nautique, la pêche sous-marine, Club d'équitation, Tennis, Golf miniature etc... vous assureront des vacances idéales dans votre future propriété.

NOUS ORGANISONS UN SEJOUR WEEK-END D'INFORMATIONS

Premier départ prévu le Samedi 25 Mai 1968 à 12 h. 25, retour le Dimanche 22 h. 30 (vol par Caravelle). Les frais de voyage et de séjour, pour une personne, seront remboursés à tout acquéreur

Renseignements-Réservation : JACQUES TORANIAN

RIVE-GAUCHE IMMOBILIER

42, Boulevard Arago, PARIS (13e) ou téléphonez 707-03-94 — 587-01-56

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 19 MAI 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11215 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.215

ԲԱՆԵ՛Ր, ԲԱՆԵ՛Ր, Ի՜ՆՉ ԲԱՆԵՐ

ԿԱՄ ՔԱՆԻ ՄԸ ԺԱՄ ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԹԱՂԻՆ ՄԷՋ

Կէս գիշերը կը մօտենայ, բայց կարծես կեանքը նոր կը սկսի, աւելի ճիշդ բնաւ չի դադրիր, փողոցները լեցուն են, քալելու տեղ հազիւ կը գտնուի, ու աղջիկներ եւ տղաք երթեւեկին կը հսկեն, ոչ մէկ ոստիկան կայ: Լատինական Թաղն է:

Ամէն կողմ խումբեր, փոքր խումբեր հաւաքուած մէկուն շուրջ, որ կը խօսի: Ոչ ոք գիտէ թէ ո՞վ է, բայց ամէն մարդ մտիկ կ'ընէ: Օտէոնի վրայ սեւ ու կարմիր դրօշները կը ծածանին, մուտքին կը հսկէ երիտասարդ մը, բայց չի թողուր որ ուեւէ մէկը ներս մտնէ, ու բողոքներ կը լսուին: Ուսանող մը կը զարմանայ «ի՞նչ գործ ունինք հոս, Օտէոնի մէջ»: Ուրիշ մը, քիչ անդին, մտահոգ է «չահագործում մը կայ, մեզ ուղիներու մէջ կը դնեն որ մեզի անծանօթ են, իմաստ չունի այս բոլորը»:

Ֆրանսայի Թատրոնին վրայ գրուած է «Երեւակայութիւնը իշխանութեան գըլուխ անցաւ Ֆրանսայի նախկին – թատրոնին մէջ»: Այս Թատրոնը սակայն ոչ քաղքենի էր ոչ ալ պահպանողական: Ընդհակառակն, Պաճօ «յառաջապահ» գործեր շատ կը սիրէ եւ գայթակղեցուց շատեր, անցեալ տարի երբ բեմադրեց Ժընէի «Փառավանները»: Չի հասկնար որ ի՛ր Թատրոնը գրաւեն, մինչ Մատլէն Ռընօ կը պոռար «քաղքենի ուրիշ Թատրոններ կան, հոն գացէք», այսինքն գրաւումին դէմ չէ, բայց իրեն համար գրաւուելիք Թատրոնը սխալ ընտրուած է:

Ամէն մարդ կը խօսի ու ամէն խօսող մտիկ ընող ունի: Կա՞րելի է նման առիթ փախցնել: Շատեր կան, որ հաւանաբար տունը չեն կրնար խօսիլ, լռեցնող կայ, ձանձրացող կայ, հոս ազատ է, ինչ ուզէ կ'ըսէ, ու կը դառնայ օրուան մարդ, մանաւանդ եթէ բախտն ալ ժպտի ու քովէն անցնի լրագրող մը, իր միքրոյով:

Ամէն մարդ ընկերաբան դարձած է, փիլիսոփայ, տրիբուն: Մինի–Կուեվառաններ լեցուցած են փողոցները, բայց ընդհանուր լրջութեան պակաս մը կը տիրէ ամէն կողմ: Տօնավաճառի բնոյթ մը ունի այս ամէնը:

Հոս Օկիւսթ Քոնթ, կարմիր դրօշը կուրծքին անտարբեր կը դիտէ: Մարդ մը կը խօսի, հաւանաբար մեծ գաղափար չունի փոզիթիվիզմի մասին, բայց դրական բաներ կ'ըսէ: Շատ կը գտնէ ուսանողներու թիւը, իր օրինակը կուտայ «դպրոց գացի, բայց օր մը այլեւս կեցայ եւ արհեստ սորվեցայ», անմիջապէս երիտասարդ մը կ'ընդմիջէ «կեցար որովհետեւ բանուորի զաւակ էիր, ու չէիր կրնար շարունակել, այդ է զոր կ'ուզենք փոխել»: «Ո՛չ, կ'ըսէ մարդը, հանդարտ ձայնով, կեցայ որովհետեւ իմ կարողութիւնս այդքան նկատեցի, բան չէք շահիր մտաւորականներու թիւը աւելցնելով, տեսաք թէ այդ փորձը ձախողեցաւ Խորհ. Միութեան մէջ, որ շատ մտաւորական ունի եւ հոն ալ այլեւս գործ չկայ բոլորին»: Միւսը կը պնդէ «Հոն ձախողեցան, մենք այդպէս պիտի չընենք»: Բայց չեն գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ընեն: Խօսակիցը տեղի չի տար «դուք ալ այսօրուան ղեկավարներուն ըրածը պիտի ընէք, միայն անոնց տեղ դուք նստած պիտի ըլլաք» ու վէճը կը շարունակուի, ձայնը չի բարձրանար, մտքերու փոխանակութիւն է, ազատօրէն: Ֆոլքլոր բան մը կայ այս ամբողջին մէջ: Բազմութիւնը կը շատնայ, Փարիզը փոխուած է, ամէն կողմ «Չէ» Կուեվարաներ կան: Ուսանողը գործադուլ կրնայ շարունակել, կ'ըսէ մարդը, պատասխանատուութիւն չունի, հացի խնդիր չունի, նոյնը չէ բանուորին պարագան:

Սորպոնը: Անսովոր պատկեր մը բակին մէջ իսկ ուր ամէն ոք իրար կը հրմշտկէ: կողմ Մաօ, Սթալին, Լենին, Մարքս, Կուեվարա, Թրոցքի:

Հոս աղջիկ մը, Մաոյի նկարներն ու մտածումները կը ծախէ: Ներսը ամէն կողմ, ամէն բանի վրայ հանրագրեր, երբեմն աղտոտ լեզուով, կենդանական բնազդի մը պոռթկումն է կարծես: Ձախ կողմը նետ մը՝ «ննջարան»ին ուղղութիւնը ցոյց կուտայ: Հոս ու հոն ինչե՛ր կարելի է կարդալ «Աստուած, ետ մի նայիք, աշխարհը կործանելու վրայ է»: «Ապաքրիստոնէացնենք Սորպոնը», «որքան յեղափոխութիւն կ'ընեմ այնքան աւելի փափաք կ'ունենամ սիրելու» (անշուշտ այս վերջին փափաքը շատ աւելի բաց կերպով արտայայտուած եւ ոչ մէկ կապ պահելով Պղատոնի հետ): Ասոնք կարճ բաներ են, դեռ ինչե՛ր կան:

Ցանկարծ տղայ մը աթոռին վրայ կը բարձրանայ, լռութիւն կ'ուզէ ու այդ բազմութեան ձեռնարկ քուէարկութիւնը կը պահանջէ կարդալիք բանաձեւին համար: «Քուէարկողները» միայն ուսանող չեն, այցելուներ, հետաքրքիրներ, լրագրողներ, զբօսաշրջիկներ են, մտիկ կ'ընեն: Ճառախօսը կ'ըսէ թէ ամփիթատրոնի մը մէջ, վիճաբանութիւններ եղած են Փոմփիտուի ճառէն ետք ու այդ բանաձեւը պատրաստած է, որ հրաւէր մըն է «բոլոր դեմոկրատ, յառաջդիմական, յեղափոխական եւ ընկերվարական ուժերուն»: Քանի մը ձեռք կը բարձրանան: Մէկը կ'ուզէ որ «յեղափոխական» բառը ջնջուի: Կը պահանջուի որ բացատրէ, մինչ ուրիշներ կը հեռանան «ի՞նչ է ըսածը», «անորոշ խօսքեր», «ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ բանաձեւը»: Մարդ չի գիտեր, խօսողը ո՞վ է, հանդամանքը ի՞նչ է, ըսածը ի՞նչ է:

Պատկերալից պատմութիւն լատինական Թաղին: Լաւ է շատ չպղտորել, չխորացնել, յուսախաբ չըլլալու համար:

Յեղափոխութիւնները միշտ հեռուէն պէտք է դիտել քիչ մը պատրանք պահելու համար:

Ի՜նչ երազներ, ի՞նչ յոյսեր կ'արթնցնէ ուսանողներու ըմբոստութիւնը, երբ տունը նստած կը լսես թէ երիտասարդութիւնը կը բողոքէ այս ընկերութեան դէմ:

Ուրախութիւն մը կը ծնի: Ուրեմն ամէն ինչ փտած չէ, երիտասարդներ կը բողոքեն, կը պոռթկան...: Պահենք այդ պատրանքը, չերթանք Սորպոն, չլսենք արդէն մաշած խօսքեր, չտեսնենք քարթեզեան մտքի այս օճախը պղպջակ վերածուած, ուր երիտասարդներ կ'ուտեն, կը խմեն, կը պառկին – կ'ելլեն եւ յեղափոխութենէ կը ճառեն: Տխուր է պատկերը: Ամէն ինչ բացասական է, ու բացասականէն բան չի ծնիր: Տխուր է այս երիտասարդութեան պատկերը որ վրդովուած — արդարօրէն — այսօրուան ընկերութեան դէմ, բան մը չունի տակաւին տեղը դնելիք եւ ասպարէզը կը թողու արհեստաւոր խռովարարներու, որոնց դատը ոչ երիտասարդութեան, ոչ ալ ուսանողութեան դատն է: Եւ վաղը, մնացողը կրնայ մնալ նոյն ուսանողութիւնը, իրա՛ւ ուսանողութիւնը, որ բան մը պէտք է փոխէր աւանդական դրութեան մը մէջ, ցնցեր քարացած մտայնութիւններ, բայց կորսուեցաւ բանաձեւներու մէջ վասնզի չէր գտած իր բանաձեւը:

Ա. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

ԵՐԿՐԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ԺԱՄԷ ԺԱՄ ԱՆՇԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՄԱՏՆՈՒԻ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՇՈՒՔԻ ՄԷՋ ԿԸ ՄՆԱՆ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Եւրոպա Թիւ մէկ ձայնասփիւռի կայանը շատ կը յիշէ Քոհն – Պէնտիթի առջի օրուան խօսքը «անոնք որ յեղափոխութիւն կ'ընեն միշտ կը խաբուին» (անշուշտ շատ աւելի պատկերալից բառով մը): Արդարեւ այսօր երկրորդական կարգի վրայ կուգայ ուսանողական շարժումը եւ ծաւալ կը ստանայ ընկերային շատ ծանր տագնապը: Եւ այս առթիւ սենտիքաներու, մանաւանդ ՍԷ ԺԷ ԹԷի (համայնավար) դիրքը շատ յստակ է: Չեն ուզեր որ ուսանողները իրենց միտնան կամ իրենց գործերուն խառնուին: Աշխատանքի ընդհ. դաշնակցութեան (ՍԷԺԷ ԹԷ) քարտուղարը Սեկի յայտնեց քանիցս Ուրբաթ օր որ որեւէ ձեւով համաձայն չեն այն ցոյցին եւ տողանցքին զոր ուսանողները կ'ուզեն ընել Պիյլանքուրի, Ռընոյի առջեւ: Եւ այդ պատճառ եղաւ որ շփոթութեան մատնուի ուսանողութիւնը ցեկոյցներ, դիրար հակասող, իրարու յաջորդեն: Ի վերջոյ 1000 – 1500 ուսանող գացին Պիյլանքուր եւ որեւէ ցոյց չեղաւ: Համայնավարներու դիրքը շատ պարզ է: Երբ Սեկիի հարց կուտային թէ ի՞նչ կը մտածէ Քոհն – Պէնտիթի մասին, ՍԷ ԺԷ ԹԷի քարտուղարը կը պատասխանէր «Քոհն – Պէնտի՞թ, չեմ ճանչնար»:

Շաբաթ օր Անտրիէօ շատ յստակ խմբագրական մը կը գրէր, ուր կը ձաղկէր Նանթէռի շարժումին պարագլուխը, որուն ընթացքը միայն Փոմփիտուի կրնայ ծառայել: Անտրիէօ չուզեր որ արկածախնդիրներ չեղեցնեն բանուորական բուն հարցը: Նոյնիմաստ յայտարարութիւն մը հրատարակած է կուսակցութեան քաղաքական բիւրօն:

Շաբաթ օր այլեւս երկրորդական գետնի վրայ կուգար ուսանողական հարցը: Արդէն ուսանողներն ալ պառակտուած պատկեր մը կը յայտնաբերեն այլեւս եւ հաւանական է որ Սովաժօ, Ժեսմառ եւ մանաւանդ Քոհն – Պէնտիթ օրէ օր «շարք» չունենան իրենց հետ, ընդդիմադիր շարժումներ ալ կը ծաւալին ուսանողական միութիւններուն մէջ:

Բայց հարցը ընկերային տագնապն է: Ամէն բան սկսաւ Սիւտ – Ավիասիոնի գործաւորներով, որոնք միշտ բանտարկած են իրենց տնօրէնը եւ ծաւալեցաւ ամէն օր, ազգայնացած կամ ոչ գործատուները կը գրաւուին ժամէ ժամ եւ հանրային սպասարկութիւններն ալ կը դադրին: Այսպէս փորձելով պատկեր մը տալ կացութեան, կարելի է նկատի առնել հետեւեալ կէտերը — Գրաւուած են Սիւտ-Ավիասիոն, Նոռ-Ավիասիոն, Ռընօ, Պերլիէ, Հիսփանօ – Սուիզա, Ռոն – Փուլէն, Շնէտէռ, Սնեքմա եւն. եւն.: Սէն – Մաուիթիմն է որ առաջին կը հանդիսանայ գրաւումներու կարգին, բայց բոլոր նահանգները արագօրէն կը յաջորդեն: Շաբաթ օր բոլորովին դադրած էր երկաթուղին, արուարձաններու եւ երկար ճամբորդութիւններու համար բովանդակ երկրին մէջ: Նոյն էր եւ Ֆրանսի վիճակը, ոչ մէկ մեկնում Օռլիէն: Մեթրօն կը բանէր բաւական կանոնաւոր ձեւով, բայց ժամէ ժամ փոփոխութիւններ եւ դադարներ կ'ըլլային եւ կարելի չէր ըլլար յստակ գաղափար մը կազմել Շաբաթ ցերեկ: Օթօպիւսներու երկու տէփօ (Իվրի եւ Շալըպոռ) գրաւուած էին բանուորներու կողմէ, անշարժութեան մատնելով 32 գիծեր, գլխաւորաբար արեւմտեան արուարձաններու մէջ: Բոլորովին դադրած էր նաեւ Թղթատարը թէ ներքին սպասարկութեանց եւ թէ ցրւումի մէջ:

Բայց ընդհանուր եւ ազգային գործադուլի ոչ մէկ հրահանգ կար:

Նախագահ տը Կոլ Փարիզ կը վերադառնար Շաբաթ իրիկուն փոխանակ Կիրակիի, տրուած ըլլալով երկրին կացութեան ծանրակշիռ բնոյթը:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

«Սորպոնը ազատեցինք» «Իւնէֆը Փեքին Թող երթայ» պոռալով վեց հարիւր ուսանողներ տողանցք կատարած են Էթուալէն Մատլէն: Այս տղաքը մաս կը կազմեն նոր շարժումի մը որ ստեղծուած է պաշտպանելու համար ինչ որ նուիրական կայ եւ պայքարելու խռովարարներու դէմ:

Մօտ հազար ուսանող Ուրբաթ գիշեր փորձած են Ծերակոյտ մտնել, բայց ի տես ոստիկաններուն, քիչ մը պոռալ–կանչելէ ետք, ցրուած են:

Օտէոնի մէջ ալ յուսախաբութիւն կը տիրէ: Ուսանողները չէին սպասեր որ զիրենք մէջտեղ ձգեն բանուորները: Այդ հաշիւը սխալ եղած էր: Բանուորական դասը երբեք ինքզինքը մօտ չէ զգացած ուսանողներուն, զորս «Պապայի տղաք» կը նկատէ:

× Լուսաւորութեան նախարարութիւնը յայտնեց թէ բոլոր քննութիւնները պէտք է տեղի ունենան: Առանց քննութեան, ոչ մէկ վկայական, շեշտեց կրթական նախարարը:

× Գիւղացիները որոշած են բողոքի իրենց ցոյցը կատարել Մայիս 24ին այսինքն այն օրը երբ տը Կոլ պիտի խօսի:

Կրնայ պատահիլ սակայն որ Նախագահը այդ Թուականէն առաջ խօսի:

× Ձայն – պատկերասփիւռն ալ գործադուլի սկզբունքի որոշում մը տուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ պատուիրակութիւնը որ Փարիզի Լիւթէսիա պանդոկը իջած էր, տեղափոխուեցաւ առջի օր եւ փոխադրուեցաւ Շուազի Լը Ռուա Մօրիս Թորէզի նախկին ապարանքը, զոր համայնավար կուսակցութիւնը տրամադրեց: Միւս կողմէ փոխ – նախագահ Հըմֆրէ յայտարարած էր առջի օր թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է Փարիզ, հիւսիսային Վիէթնամցիներու եւ Ամերիկացիներու միջեւ, որ հետեւեալն է՝ երկու կողմերը կրնան իրենց ուզած մարդիկը միասին բերել: Այս կը նշանակէր որ Ամերիկացիք կրնան հարաւ. Վիէթնամցի առնել եւ Հանոյ ալ Ազգ. Ազատ. Ճակատի (Վիէթքոնկ) ներկայացուցիչ: Ուաշինկթընէն Արտաքին նախարարութիւնը հերքեց այս լուրը զոր Հըմֆրէի «կաֆը» կը նկատուի:

ՁԱԽԻ պարագլուխ Միթերան կ'ուզէ խօսիլ հեռատեսիլէն, կացութեան ծանրակշիռ բնոյթին պատճառով:

ԿՈՍԻԳԻՆ Փրակա գացած է, կ'ըսուի թէ առողջական պատճառներով է, բայց աւելի հաւանական կը նկատուի որ խօսակցութիւններու համար ըլլայ:

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ընտրութիւններ տեղի կ'ունենան Իտալիոյ մէջ Կիրակի եւ Երկուշաբթի, 7000 թեկնածու կայ 315 աթոռի համար ծերակոյտին մէջ եւ 630՝ երեսփոխանական ժողովին:

ԸՆԹԵՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Մասնագէտներ կը հաւաստեն, թէ թարմատարիքի անկարեւոր դէպքերը աւելի դիւրութեամբ կը յիշէ մարդ, քան թէ յառաջացեալ տարիքի կարեւոր պատահարները: Թերեւս այդ է պատճառը, որ հիմա միտքս կուգայ պատանեակի իմ անդրանիկ ... հրապարակագրութիւնս: Լոյս տեսած էր Իզմիրի Մեսրոպեան վարժարանի աշակերտներուս հրատարակած խմորատիպ շաբաթաթերթին մէջ եւ ընթերցասիրութեան շուրջ կը դառնար:

Ընթերցանութեան օգուտները թուեր էի հոն: Օգուտ չունեցաւ, վարժարանի սաներուն մէջ հոսանք չստեղծեց: Գուցէ ես էի յանցաւորը, որ քարոզ կարդացեր էի դասագիրքերով փքացած գողովներու գլխուն: Մեղքի բաժին մը ունէր նաեւ ուսուցչութիւնը, որուն քարացած տեսակէտով դասաւանդութիւնները եւ դասագիրքերը սկիզբն ու վախճանն էին ամէնայն իմաստութեան:

Այն զարուն օրերէն կէս դար մը անցեր է, դարձեալ եւ անգամ մը եւս կը մօտենամ նոյն նիւթին, որ այժմէական կը մնայ տակաւին:

Ընդարձակ համալսարան մըն է գիրքերու աշխարհը: Հոն մտնել շատ դիւրին է, մինչեւ 15 տարեկան: 15էն մինչեւ քսան՝ նուազ դիւրին: Քսանէն անդին՝ դժուարք լերանց:

Ի՞նչպէս ընթերցասէր կ'ըլլայ մարդ:

Հետաքրքիրներ կան, որոնք ղեկավարի պէտք չունին: Բնատուր շնորհքով կը գտնեն իրենց ճամբան: Բնածին հրայրքով ընթերցատենչ են անոնք: Պետրոս Դուրեան ինքնաբերաբար գտաւ Լամարթինը: Բացառիկ եւ սակաւիկ են օժտեալները:

Ուրիշներ իրենց ընտանեկան յարկին կամ միջավայրին օրինակով կը տարուին: Այսպէս՝ աւետարանական ամէն ընտանիք, ունեւոր թէ չունեւոր, գիտուն թէ տգէտ, Աւետարան մը կը պահէ իր տունը: Գրաբար կամ լատիներէն չէ այդ Աւետարանը, իր հասկցած լեզուով գրուած է: Առտու իրիկուն հայրը կը կարդայ, մայր կը կարդայ զայն, յաճախ բարձրաձայն: Զաւակն ալ կը հետեւի անոնց:

Շնորհիւ Աւետարանի, համեմատաբար շատ զարգացած է ընթերցասիրութիւնը անգլեւսաքսոն երկիրներու մէջ, ուր ինքնուս մեկենասներ, ինչպէս Գարնէկի, ճոխ մատենադարաններ հիմնած են յօգուտ հանրային մշակոյթին: Փառք Կիւթէնպէրկի, որ իր հնարած մեքենայով տպեց իր առաջին հրատարակութիւնը՝ Սուրբ Գիրքը, ամէն ժամանակներու ամէնէն բնուած մատեանը:

Ի բնէ հետաքրքիրներէ եւ շրջապատի օրինակին հետեւորդներէ զատ, ունինք հոծ մեծամասնութիւն մը, որ կը կարօտի ղեկավար ձեռքի, ընթերցասիրութեան հասնելու համար: Ղեկավարը ուսուցիչն է:

Մանկավարժներ կը յանձնարարեն ուսուցիչներուն դիւրահասկնալի գիրքեր հայթայթել 10էն 15 տարեկան մանկապատանիներուն: Զուարճալի գիրքեր, պատկերազարդ, ժամանցի համար: Ատեն մը ետք, հարցնել աշակերտներուն բերանացի տեղեկատուութիւնը կարդացուած գիրքերուն եւ կամ անոնց բովանդակութիւնը շարադրութեան նիւթ դարձնել:

Այս առընչութեամբ՝ կ'արժէ, որ պատմեմ իմ անձնական փորձառութենէս դրուագ մը: Ի՞նչպէս ընթերցասէր եղայ ես:

Մաղնիսայի ամերիկեան վարժարանը հայերէնի մեր ուսուցիչն էր Թադէոս Տէտէեան (նահատակուեցաւ 1922ին): Մարզուանի Անաթոլիա գոլէճէն շրջանաւարտ էր: Խանդավառ եւ գեղուն գաղափարապաշտ մը՝ բողոքական եւ Դաշնակցական:

12էն 15 տարեկան էինք աշակերտներս: Ամէնքս ալ կը սիրէինք զինք: Քերականութեան գիրք չունէինք: Քերականական կանոնները ընթերցումի ընթացքին մէջ ընդմէջ կը պարզէր. օրինակը աւելի կը դրոշմէ, քան օրէնքը:

Շաբաթը անգամ մը դադար՝ ամէնօրեայ դասաւանդութիւններուն: Մեր դասական գրականութենէն ճաշակ մը տալու համար, պատառիկներ կը կարդար Ռ. Ց. Պէրպէրեանի «Խոհք» եւ «Ցուշք»էն: Դաս չէր, լսարանական հանդէս էր: Մենք ունկնդիր էինք միայն: Մաքուր առոգանութեամբ կը կարդար, կը բացատրէր, կը մեկնաբանէր: Կը վերանար, կը յուզուէր, կը յուզէր: Գրականութեան սէրը այս յուզմունքներէն ծիլ արձակեց իմ մէջս:

Ենթահողը պատրաստ էր, երբ օր մըն ալ, մեր ուսուցիչը Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյցը» փոխ տուաւ մեզի ժամանցի համար: Ընթերցանութեան իմ առաջին գիրքս եղաւ պատկերազարդ, չքեղատիպ, պէսպիսուն այդ հատորը: Կենսագրութիւններ, ընտիր հատուածներ, առածներ, զուարճալիք, իմաստուն մտածումներ: Եւ բազմաթիւ լուսանկարներ, ընդորս Եղիշէ արքեպ. Դուրեանի փառաւոր դէմքը, «Բանաստեղծ, Բանասէր» մակագրութեամբ: «Բանասէր»ը, իմ գիտնալովս, գրասէր կը նշանակէր բառացի: Բանաստեղծին առընթեր՝ գրասէրը անտեղի աւելորդաբանութիւն չէ՞ր: Հարցուցի, լուսաբանուեցայ:

Ի՞նչ եղաւ իմ անդրադարձս:— Հաճոյք, յուզում, վայելք: Եւ հպարտութիւն: Մեծատաղանդներու ինչ չքեղ ընտրանի ունինք եղեր մենք: Ըսել է, որ կամկար տիրացուներու բազմութիւն չէ, սանկ-նանկ ողորմելի «ռայա» չէ մեր ցեղը: Իշխաններ ունի գրական աշխարհին մէջ: Անկէ ետք պատանիի իմ հետաքրքրութիւններս ուղղուեցան իմացական մեր տիտաններուն:

Այս բոլորը՝ ըսելու համար, որ դժուար է քարոզներով գրասէր դարձնել դպրոց տեսած կամ դպրոց չտեսած մարդիկ, եթէ անոնց մէջ գրութեան սէրը չէ ծնած – ծլած ի տղայ տիոց: Համալսարաններէ վկայեալներ խսկ, որոնք բողբոջ տարիքէն չեն կախարդուած հոբիզոններ բացող ընթերցումներու վայելքէն, միջակութիւններու մէջ կը լճանան: Ակներեւ է պատճառը. համալսարանական կը հաղորդուի ութ – տասը դասատուի իմաստութիւնով, մինչ յարատեւ ընթերցողը հարիւրաւոր, հազարաւոր իմաստուններու խելք ու կարծիք կը հարցնէ: Եթէ ծաղիկը կը փթթի հարաւային հովէն, միտքը կը բացուի իմաստուններու գրուածքներէն:

Երանութիւն է ընթերցասիրութիւնը: Ինքնօգնութեամբ եւ հաճութեամբ հասածներ շատ անգամ աւելի հասուն զուրս կուգան, քան տհաճօրէն աքնելով համալսարանէ վկայեալներ: Ինքնուս էր Լառուս, որ պատկերազարդ անդրանիկ համայնագիտարանը յղացաւ: Բարձրագոյն կրթութիւն չէր տեսած մեծատաղանդն Յ. Օշական, որ կոթողական գործեր արտադրեց: Ամերիկայի Հայութեան մէջ համալսարանաւարտներու թիւը հինգ հարիւրը կ'անցնի: Անոնցմէ քանի՞ հոգի կը լուսաւորեն մեզ:

ԼԵՒՈՆ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԷՐԵԲՈՒՆԻ-ԵՐԵՒԱՆ

Երեւանի հարաւ – արեւելքը, Վարդաշէն և Արէշ աւաններուն մօտ, վեր կը խոյանայ խորոխ բլուր մը, որ յայտնի է Արին – բերդ անունով:

Արին – բերդի գագաթին հինէն ի վեր կ'երեւէին հինաւուրց շինութիւններու հետքեր, սակայն ոչ ոք գիտէր, թէ երբ հիմնուած էին անոնք:

Ցայտնի էր միայն, որ անցեալ դարու վերջերը Նորքցի Պապակ Տէր – Աւետիսեանը Արին – Բերդի ստորոտին գտած էր քար մը, որուն վրայ դրոշմուած էր սեպագիր արձանագրութիւն մը: Գտնուած քարը կը յանձնուի երկու ռուս հնագէտներու՝ Ս. Իվանովսկիի եւ Մ. Նիկոլսկիի որոնք այդ թուականներուն կը գտնուէին Երեւան: Նիկոլսկի կը վերծանէ արձանագրութիւնը, որ կ'ըսէր՝ Արգիշտի Ա. Թագաւորը հոս կառուցած է ցորենի շտեմարան, որ ուրարտերէն կը կոչուի «արին»:

Արին – Բերդը Արգիշտիի անունին կապող առաջին արձանագրութիւնն է այս: Տարիներու ընթացքին հետազօտուեցան բլուրին լանջերը, շրջակաները՝ առաւելաբար ճարտարապետ Կ. Յովհաննիսեանի գլխաւորութեամբ:

Հազարամեայ փլատակներու, հողի եւ փոշիի թանձր շերտերու տակէն լոյս աշխարհ հանեց երբեմնի Էրեբունի քաղաքը իր միջնաբերդով, պալատական շէնքերով եւ սրահներով, մեհեաններով, ցորենի շտեմարաններով եւ գինիի մառաններով:

Պեղումներու ընթացքին յայտնաբերեց արձանագրութիւններ եւ իրեր, որոնք ցուցադրուած են Հայաստանի պատմութեան թանգարանին մէջ:

Ասոնց հիման վրայ կատարուած ուսումնասիրութիւնները կը լուսաբանեն Էրեբունիի տնտեսական, մշակութային, ռազմական եւ քաղաքական կապերը արտաքին աշխարհի հետ՝ հեռաւոր անցեալին:

Քաղաքը տարածուած էր Արին – Բերդին ստորոտը, մօտակայ բլուրներուն եւ հարթավայրերուն վրայ: Պարզ կ'երեւին հիմնաքարերու վրայ կառուցուած միջնաբերդին հզօր պարիսպներու մնացորդները:

Քաղաքացիներուն տուները գրեթէ ընդհուպ կ'օղակէին միջնաբերդը: Պեղումներ կատարուած տուներու մէջ գտնուած են խեցեղէն եւ քարէ պատրաստուածամաններ, ցորենաղաց: Բլուրին մօտերը յայտնաբերուած է քաղաքին տուներէն մէկուն սենեակի յատակը՝ պատուած երկաթաքարերով:

Միջնաբերդը, որ կը գտնուի բլուրին գագաթը, կ'իշխէ շրջապատին վրայ: Այստեղէն կ'երեւան Արարատեան դաշտն ու Գեղամայ լեռնաշղթան:

Բլուրին գագաթը, որ կը գտնուի 65 մեթր բարձրութեան վրայ, բաւական հարթ է եւ կը դրաւէ երկու հեկտար տարածութիւն: Հոս կը գտնուէին միջնաբերդին գլխաւոր շէնքերը:

Խմելու եւ տնտեսական կարիքներու համար միջնաբերդը ջուր կը ստանար մօտակայ լեռներու աղբիւրներէն: Ամրոցին հարաւ – արեւելքը գտնուած են տասնըփէ պատրաստուած ջրատար խողովակներ:

Միջնաբերդի մուտքին է, — կ'ըսէ Կ. Յովհաննիսեան, — որ յայտնաբերուեցաւ այն սեպագիր արձանագրութիւնը, որ կը խօսի Էրեբունիի հիմնադրութեան մասին:

«Խալդի Աստուծոյ վեհութեամբ, — կ'ըսէ արձանագրութիւնը, — Արգիշտի, Մենուայի որդին, Բիայնիլի (Ուրարտու) երկրի հզօրութեան համար եւ ի սարսափ թշնամի երկիրներու, այս հզօր ամրոցը շինեց քաղաք Էրեբունիի անունով»: Արգիշտի կ'աւելցնէ՝ հողը ամայի էր, կատարեցի հոս գործեր հզօր այնտեղ Խալդի Աստուծոյ վեհութեամբ, Արգիշտի, Մենուայի որդին, Թագաւոր հզօր, Թագաւոր Բիայնիլի երկրի, տէրը Տուշպա (Վան) քաղաքի»:

Ուրեմն Արգիշտի Թագաւորը յաւերժացուցած կերպով կը մատնանշէ քաղաքին անունը

ԱՊՐԻԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Եւ օգտուելով իր պաշտօնէն կը ջանայ մեղմացնել աքսորեալներու թշուառ կեանքը, խստութիւնները վերցնելով եւ կարելի եղածին չափ հանդստութիւն շնորհելով բանտարկեալներուն: Իր հրամանին տակ գտնուող ստորադաս պաշտօնեաները տեսլութեամբ կը տեսնեն ամուսնոյս այս ընթացքը եւ զանազան զրպարտութիւններով ամէն ինչ կը տեղեկագրեն Պոլիս, Նէճիպ պէյը ցոյց տալով իբրեւ դաւադիր մը, որ աքսորեալներու փախուստը կը պատրաստէ: Համիտ որ արդէն ամուսինս այդ պաշտօնին սահմանած էր այսպիսի զրպարտութեան մը տեղի տալու համար, խոկոյն հրահանգ կուտայ որ Նէճիպ պէյ ձերբակալուի ու բանտարկուի:

Այս լուրը առնելուս պէս, երկու զաւակներս Հոտէյտա կը թողում եւ խելայեղ կը մեկնիմ Թայիֆ:

Երբ հոն կը հասնիմ, խեղճ ամուսինս արդէն ամէն յարաբերութենէ զրկուած, գնտանը նետուած էր: Հակառակ իմ բողոքներուս, աղաչանքներուս, ողբերուս ու կոծերուս, անկարելի կ'ըլլայ զինքը տեսնել...:

— Բայց, տիկին, գիտէ՞ք որքան շեղեցանք մեր հարցաքննութեան նիւթէն, ընդմիջեց Իզզէթ փաշա, որ յուսահատութեամբ կը տեսնէր որ տակաւին շատ ժամանակ պիտի անցնէր մինչեւ որ գիրենք շահագրգռող դաւադրութեան եւ սպանութեանց գային:

— Ինչպէս ըսի, նորէն կը կրկնեմ, գոչեց Սալիհա, պէտք է որ ամէն բան լսէք, այս պայմանով միայն պիտի խօսիմ ... եւ արդէն ձեզ շահագրգռող նիւթերուն կը մօտենանք, հետեւաբար քիչ մըն ալ համբերութիւն ունեցէք:

— Լաւ, շարունակեցէք տեսնենք:

— Օրերէ ի վեր ի զուր ճար մը կը փնտռէի ամուսինս գնտանէն ազատելու կամ գոնէ անգամ մը իրեն հետ երես առ երես խօսիլ կարենալու համար, երբ իրիկուն մը, բանտի մարդերէն մէկը գաղտնաբար եկաւ զիս գտաւ եւ ամուսնոյս կողմէ տոմսակ մը յանձնեց ինծի:

Այս տոմսակը կ'ըսէր. «Սիրելի կինս, ալ իրար պիտի չտեսնենք. գիտեմ որ բանտին մէջ օրերէ ի վեր զիս մեռցնելու փորձեր կ'ընեն, այնպիսի մահուամբ մը որ բնական թուի կամ անձնասպանութիւն համարուի: Անշուշտ պիտի յաջողին իրենց այս դժոխային ծրագրին մէջ, բայց դուն գիտցած եղիր, եթէ մահուանս լուրը առնես, պարզապէս զիս սպաննած են Ապտիւլ Համիտի հրամանով: Երկու զաւակներս քեզի կը յանձնեմ: Զանոնք Պոլիս տար եւ ջանայ որ կրթութիւն առնեն, մարդ ըլլան, ու օր մը կարենան մեր ամէնուս վրէժը լուծել: Հայրերնին այդ վրէժխնդրութեան յոյսովը միայն պիտի կրնայ հանգիստ քնանալ իր գերեզմանին մէջ»:

— Ահա այդ նամակին խօսքերը, զորս այնքան տարիներէ ետքը տակաւին բառ առ բառ կը յիշեմ:

Այս չարաշուք տոմսակը ստանալուս՝ գրեթէ խելագարեցայ, կրկին վազեցի բանտը, այս անգամ բռնի ներս մտնելու եւ ամուսինս անպատճառ տեսնելու մտադրութեամբ: Պահապանները զիս ծեծելով դուրս հանեցին եւ մարած վիճակի մէջ փոխադրուեցայ տուն, ուր ամբողջ շաբաթ մը տենդային զառանցանքներու մէջ անցուցի: Երկիս բանտին մէջ կախուած գտնուեր էր ...:

Սալիհա հանեց իր պատմութենէն եւ անցեալի վերյիշումներէն յուզուած՝ սկըսաւ դառնապէս արտասուել: Զինքը մտիկ ընողներն ալ, հակառակ իրենց առերեւոյթ հանդարտութեան չափազանց յուզուած էին եւ մեծ ճիգով կրնային անտարբեր կերպարանք մը պահել:

Իզզէթ փաշա ելեկտրական կոճակին դպաւ եւ սեւամորթ սպասաւոր մը ներս մտաւ:

— Սրուակ մը էթէր եւ ջուր բերէ շուտով, հրամայեց:

Սալիհա սակայն գերմարդկային ճիգ մը ընելով ինքն իր վրայ, կրցած էր իր պաղարիւնութիւնը գտնել եւ թաշկինակով հանելով աչքերը կը չորցնէր:

Սպասաւորը ջուրն ու էթէրը բերաւ եւ ներկայացուց տիկնոջ որ դաւաթին մէջ քանի մը կաթիլ սրուակէն կաթեցնելէ ետքը խմեց:

Քանի մը վայրկեան ետք բոլորովին հանդարտած էր եւ առանց հրաւէրի սպասելու, խօսքը շարունակեց.

— Ամուսնոյս քովէն թուղթ մը գտնուած էր որուն վրայ անձոռնի գրով գրուած էր. «Ցանցաւորութեանս վրայ անձնասպանութեամբ վերջ կ'ըլլամ, աղօթելով վեհափառ սուլթանի կենացը եւ ներում խնդրելով կնոջմէս ու զաւակներէս»:

Այս թուղթը անպատկառ սուտ մըն էր Ապտիւլ Համիտի ոճիրը ծածկելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(126 – Շար.)

Էրեբունի, որ Հազարաւոր սերունդներու բերանէ անցնելով դարձաւ Երեւան :

Քաղաքին հիմնադրութեան մասին կայ նաեւ ուրիշ արձանագրութիւն մը, որ վեց հարիւր տող պարունակող ամ–բողջ տարեգրութիւն մըն է՝ փորագրուած ժայռին վրայ : Արձանագրութիւնը, որ նոյնպէս Արգիշտիի բերանով կ'ըլլայ, որոշ մանրամասնութիւններ կուտայ Էրեբունիի կառուցման մասին . «Էրեբունի քաղաքը ես շինեցի Բիայնիլի երկրին հզօրութեան համար եւ սարսափ թշնամի երկիրներու : Մեծ գործեր կատարեցի այնտեղ : 6600 գերի զինուորներ՝ Խաթէ եւ Ծուփանի երկիրներէ ես հոն բնակեցուցի ...» :

Գերիները բերուած էին Հիւսիսային Սուրիայէն, Խաթէ եւ Ծուփանի (Ծոփք) շրջաններէն : Վրացի ականաւոր ուրարտագէտ Գ. Մելիքիշվիլի, մեկնաբանելով արձանագրութիւնը, կը գտնէ, որ քաղաքը կառուցուած է այդ գերի զինուորներու ձեռքով, որոնք օգտագործուած են իբրեւ աշխատուժ : Այս վեց հազար վեց հարիւր զինուորները հանդիսացան Էրեբունիի առաջին քաղաքացիները :

Կարմիր բլուրի պեղումներուն ընթացքին գտնուած արձանագրութիւն մը կը մատնանշէ քաղաքին արժէքը՝ տնտեսական, քաղաքական մարդերու մէջ : Վերոյիշեալ սեպագիրը փորագրուած է պրոնզէ փոքր յենարանի մը վրայ : Յենարանը հաւանաբար ունեցած է արձանիկ մը, որ կորսուած է : Այս արձանագրութեան մէջ բռուած է . «Խալդի աստուծոյ, իր տիրակալին, այս առարկան պատրաստեց Արգիշտին, Մենուայի որդին, երբ Էրեբունի քաղաքը շինեց» :

Այս ձեւով կը պարզուի, թէ բոլոր արձանագրութիւններուն վրայ յստակ մատնանշուած է Էրեբունիի հիմնադրութեան փաստը՝ Արգիշտի Ա.ի կողմէ :

Ուրարտուի թագաւորը քաղաքը հիմնած է իր թագաւորութեան հինգերորդ տարին, այսինքն, ինչպէս կը վկայէ Խորխորեան արձանագրութիւնը, 782ին Ք. Ա. : Այսպէս 1968ին կը լրանայ Հայաստանի ներկայ մայրաքաղաքին 2750–ամեակը :

Այժմ քննենք միջնաբերդը :

Հոս կան պալատական շէնքերու եւ մեհեաններու մնացորդներ, որոնք մեծ տպաւորութիւն կը թողուն երբեմնի իրենց հզօր, փառահեղ ներքին կարգուսարքով : Հանդիսաւոր ընդունելութիւններու յատկացուած դահլիճներուն մեծ մասը սիւնազարդ է, որոնցմէ մնացած են միայն քարէ խարիսխները՝ համապատասխան արձանագրութիւններով : Շքեղ որմնանկարներ ունին այդ դահլիճները :

Պատմութեան թանգարանը այցելող մը կրնայ տեսնել մեր արուեստագէտներուն կողմէ նորոգուած եւ վերակազմուած այդ որմնանկարները, ուր կը հանդիպինք դեղին, բաց – կապոյտ, կարմիր, կապոյտ, սեւ գոյներուն :

Ասոնցմէ մէկուն վրայ պատկերացուած է Խալդ աստուածը՝ կեցած առիւծի մը վրայ : Ձախ ձեռքին մէջ ունի փոքրիկ գաւազան մը, իսկ աջ ձեռքը վեր բարձրացուցած է :

Արգիշտիի հրամանով քաղաքին համար պատրաստուած էին զարդարանքի ծառայող զէնքեր՝ պրոնզէ սաղաւարտներ, վահաններ, կապարճներ՝ զարդարուած բազմաթիւ քանդակներով եւ գրութիւններով : Այդ զէնքերը, որոնք յետագային փոխադրուած են Թէյշեբայինի՝ Կարմիր բլուր, գտնուած են պեղումներու ժամանակ :

Շատ հետաքրքրական է Էրեբունիի հիմնադիրին սաղաւարտը՝ բազմաթիւ քանդակներով եւ նկարներով : Ուշադրութիւն կը գրաւէ ռազմակառքը, որ կը վարէ անմօրուք զինուոր մը : Անոր կողքին կը տեսնուի մօրուքաւոր անձնաւորութիւն մը՝ երեւի բարձրաստիճան զինուորական մը : Կառքին ետեւը կայ տեղ մը, վրան փոքր դրօշակ մը . հայկական հողի վրայ առաջին դրօշակի նմոյշն է այս :

Ուրարտուի անկումէն ետք (Ք. Ա. վեցերորդ դարուն վերջերը), — կ'ըսէ Կ. Յովհաննիսեան, — անոր պատմական սահմաններուն վրայ ստեղծուեցաւ հայկական պետութիւնը, որ իր պատմական կեանքին առաջին օրէն իսկ բախում ունեցաւ Աքեմենեան Իրանի աշխարհակալ ձգտումներուն հետ եւ երկար պայքարներէ ետք ժամանակ մը ինկաւ անոր տիրապետութեան տակ : Էրեբունին, որ ռազմական եւ վարչական կարեւոր կեդրոն մըն է, պահեց իր արժէքը : Սակայն ամբողջին պալատը եւ մեհեանը ենթարկուեցան դգալի փոփոխութիւններու : Աքեմենեան տիրապետութեան շրջանին քաղաքը ապրեցաւ իր երկրորդ պատմական կեանքը, վերափոխուելով եւ յարմարելով նոր պայմաններուն :

Արին – Բերդի պեղումները կը շարունակուին : Հնագէտին բրիչը կրնայ նոր յայտնութիւններ ընել : Եւ, իսկապէս, կը բացուին նոր հզօր պարիսպներու հետքեր, դահլիճներ եւ սենեակներ, կը գտնուին բարձրարուեստ որմնանկարներ եւ հնագիտական այլ նիւթեր :

Հնագիտութեան սիրահար մեծ ջանքեր ձեռք առնուած են բարեկարգելու Արին – Բերդը : Պիտի հարթուի բլուրին գագաթը տանող ճամբան եւ պիտի կառուցուի թանգարան մը, ուր պիտի զետեղուին յայտնաբերուած իրերը :

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՈՎԿԻԱՆՈՍՆԵՐԸ 2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Կենսաբանական տեսութիւնները մեզի կը յիշեցնեն, թէ կեանքը ծնունդ առած է ովկիանոսներու փլասնքթայի հեղուկին մէջ եւ թէ մենք մեր մարմնային բաղկացութեան մէջ կը պահենք հետքերը այն ծննդավայրին, ուր բաբախած է կեանքի առաջին զարկը : Զուգադիպութիւններ չեն : Այսօր կը փնտռենք ովկիանոսներու ջուրը : Մեզ դէպի հոն կը մղէ մարդախիտ աշխարհի մը մէջ տարածութեան պակասի զգացումը, ինչպէս նաեւ անոր աղբիւրները աւելի շուտով օգտագործելու պահանջը պահու մը՝ երբ ցամաքի վրայ անոնք սպառելու վրայ են :

Զափազանցութիւն պիտի ըլլար ըսել, թէ երկու հազար թուականին, մարդկութիւնը պիտի յարմարի ովկիանոսին իբրեւ կեանքի սովորական միջավայրի՝ հոն ապրող միւս ոտնաւորներուն առընթեր, ինչպէս Դելֆինները, որոնց հետ արդէն սկըսաւ եղբայրանալ : Սակայն կարելի է ըսել, թէ երկու հազար թուականին ան ովկիանոսը պիտի դարձնէ շահագործման մնայուն հիմք մը :

Այսօրուան անապատներուն հետ բաղդատութիւնը համոզիչ է : Անապատներու մէջ շինուեցան հաղորդակցութեան ճամբաներ եւ լաւ օժտուած մնայուն կէտեր, ուր մարդը կը տեղաւորուի արտահանելու համար քարիւղ կամ այլ հանքանիւթեր : Այսպէս պիտի ըլլան նաեւ ովկիանոսները երկու հազար թուականին : Առայժմ անոնց մէջ թափանցելու եւ զանոնք ճանչնալու փուլին մէջ կը գտնուինք : Ջուրերու խորքը ճանչնալու դասական խորագրննումներուն աւելցան նոր եղանակներ : Անսպասելի էր յատակի քանդակը — ցամաքի լեռներէն աւելի բարձր լեռներ, աւելի ընդարձակ դաշտեր եւ նոյնիսկ գետեր : Կ'ըսուի, թէ այս գետերուն վրայ ապագային կարելի պիտի ըլլայ կառուցանել ամբարտակներ, ստանալով ուժեր, որոնք պիտի վերածուին ելեկտրականութեան : Մարդիկ ներկայիս կը հաստատեն ընկղմելու մրցանիշեր, վարժուելով ապրիլ խորութիւններու մէջ : Տարրալուծարաններու մէջ սկսած են երեւալ սարքաւորումներու, ծխուն գործարաններու, քաղաքներու եւ ընդծովեայ տուներու ուրուագիծերը, իսկ տնտեսագէտները կը շեշտեն ընդջրեայ գործողութիւններուն հաւասարակշռութիւնը : Վերջերս, ՄԱԿի մէջ սկսան վիճաբանութիւններ ընդծովեայ հողամասերու իրաւական հարցերու վերաբերեալ :

Մարդը ցամաքի վրայ որսորդէն դարձաւ հողագործ, մինչդեռ ովկիանոսին վրայ մնաց ձկնորս : Երկու հազար թուականին, ան այս միջավայրին մէջ պիտի դառնայ նաեւ ագարակապան : Ան պիտի բազմացնէ ձուկի որոշ տեսակներ : Այսօր, տարեկան երեսուն միլիոն թոն սընընդեղէններու արտադրութեամբ ովկիանոսները իրենց հսկայ հարստութենէն կաթիլի մը չափ միայն կը նպաստեն մարդկութեան սնունդին :

Հսկայ նշանաձողեր պիտի ստեղծեն մնայուն յենակէտներ՝ ձկնորսութեան, արդիւնաբերութեան եւ օդերեւութաբանական կայաններու համար : Ծովը ամայի պիտի չըլլայ, իսկ անոր տեսքը մարդուն պիտի չզգացնէ իր մենութիւնը եւ փոքրութիւնը : Կերպընկալ նիւթէ հսկայ պահարաններ անուշ ջուրը պիտի փոխադրեն հոսանքներն ի վեր : Ծովեզերքները, ուր տեղադրուած են, պիտի ըլլան հիւլէական գործարաններ, պիտի օժտուին մեծ քանակութեամբ տաք ջուրով, ինչ որ պիտի երկարէ զուարճութեանց եւ ծովախաղերու եղանակը :

Վերջին քսան տարիներու ընթացքին, Մ. Նահանգներու ծովեզերեայ ջուրերու խորերէն ստացուած քարիւղի տարեկան արտադրութիւնը տասնապատկուեցաւ՝ բարձրանալով այս երկրին քարիւղի ընդհանուր արտադրութեան ութ առ հարիւրին : Վերջերս Հիւսիսային ծովին մէջ ճշդուած բնական կազի պահեստները հազար մեթր խոր. մեթր տարողութիւն ունին :

Ովկիանոսներու խորը կը գտնուին զանազան հանքանիւթեր, զորս կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել :

Մօտաւոր ապագայի համար կը նախատեսնուի 150 մեթր խորութեան մէջ երկարատեւ մնալու կարելիութիւնը եւ աւելի կարճ ժամանակի մը համար 220 մեթր խորութեան մէջ : Մինչեւ երկու հազարի կէսին, ջրասոյզներու խումբեր պիտի ապրին եւ աշխատին յիսուն մեթր խորութեան մէջ, իսկ դարավերջին՝ հազար մեթր խորութեան մէջ :

Այս հեռանկարները յանդուգն կը թըւին բաղդատմամբ այժմու արդիւնքներուն, որոնք, սակայն, օրէ օր կը դերազանցուին շնորհիւ թեքնիք նոր միջոցներու :

Մ. Մ.

ՔԻՉ ՄԸ ՏԻՄԱՂ

Մարդուն մէկը յիմարանոց մը կ'այցելէ եւ տնօրէնին հետ ունեցած տեսակցութեան ընթացքին կ'ըսէ .

— Իմացած եմ, որ երբեմն խենթ չեղող մարդիկ ալ կը բերեն ու կ'արգելափակեն հոս :

Տնօրէնը կը պատասխանէ .

— Այո, բայց ատիկա կարեւորութիւն չունի, որովհետեւ, շաբաթ մը ետք անոնք ալ կը խենթենան ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (198)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Բայց շուտ աներեւոյթ եղաւ յետին խրճիթին յետին նշոյլը, եւ ահա խեղճ մանկուհին մութին մէջ մնաց, եւ շարունակեց իր ճամբան : Սակայն հետզհետէ խռովիլ զգալով քալելու ատեն որչափ որ կրնար դոյլին ճարմանդը կը շարժէր . այս շարժումին ձայնը ընկեր մը կը սեպէր իրեն :

Քանի կը յառաջանար, խաւարը ալ աւելի կը թանձրանար : Փողոցները այլեւս բոլորովին մութ էին : Բայց կնոջ մը հանդիպեցաւ, որ անոր անցնիլը տեսնելով դարձաւ եւ անշարժ կեցաւ կամաց մը մրմռալով .

— Բայց ո՞ւր կրնայ երթայ այս պըզտիկը . արդեօք անտէր մանո՞ւկ մըն է : Յետոյ կինը ճանչցաւ Քոզէթը եւ ըսաւ .

— Արտո՛յան է եղեր ...

Քոզէթ անցաւ դերրուկ եւ ամայի ճամբաներու լաբիւրինթոսէն որով Մոնֆերմէյի գիւղը Շէլի կողմէն կը վերջանայ : Քոզէթ բաւական համարձակութեամբ գընաց այն ճամբաներէն, որոնց երկու կողմերը տուներ, նաեւ միայն պատեր տեսած էր :

Մերթ ընդ մերթ պատուհանի մը ճեղքէն ճրագի մը ճառագայթիլը կը տեսնէր, եւ զգալով թէ լոյս եւ կեանք է հոն, թէ այդ սենեակին մէջ մարդիկ կան, իր քայլը կարծես մեքենաբար կը թուլնար : Երբ վերջին տունին անկիւնէն անցաւ, Քոզէթ կանգ առաւ : Դժուարութեամբ կրցած էր վերջին կրպակէն անդին երթալ, բայց վերջին տունէն անդին երթալը անհնարին կը թուէր իրեն :

Դոյլը գետին դրաւ, ձեռքը մազերուն մէջ ընկղմեց եւ սկսաւ յամրաբար գլուխը քերել . ահաբեկ եւ երկմիտ մանուկներու սովորական շարժում մըն է այս : Ալ Մոնֆերմէյէն դուրս, դաշտերու մէջն էր : Իր առջեւ խաւարին եւ ամայի տարածութիւն կար : Յուսահատութեամբ այս մթութեան նայեցաւ ուր ալ մարդ չկար, ուր գազաններ կային եւ ուր գուցէ ճիւաղներ ալ կային : Ուշադիր նայեցաւ, եւ գազաններուն խոտերու վրայ քալելը լսեց, նաեւ յայտնապէս ճիւաղներ տեսաւ, որոնք ծառերուն մէջ կը խլրտէին : Այն ատեն նորէն առաւ դոյլը . երկիւղը յանդգնութիւն մը կուտար Քոզէթին :

— Վա՛չ, ըսաւ մանկուհին, կ'ըսեմ թէ ջուրը հատեր է :

Եւ համարձակութեամբ Մոնֆերմէյ վերադարձաւ :

Հազիւ թէ հարիւր քայլ առած էր, եւ ահա նորէն կանգ առաւ ու սկսաւ գլուխը քերել : Հիմա ալ իրեն երեւցողն էր Թենարտիէի սոսկալի կինը՝ իր բորենիի բերանովն ու բարկութեամբ փայլատակող աչքերովը :

Մանկուհին աղիողորմ նայուածքը անգամ մը առջեւը եւ անգամ մը ետին դարձուց . ի՞նչ ընէր . ի՞նչ ընէր, ո՞ւր երթար : Առջեւը Թենարտուհիին ճիւաղը կար, ետեւն ալ գիշերուան եւ անտառներուն ուրուականները :

Քոզէթ աւելի Թենարտուհիէն վախցաւ քան թէ ուրուականներէն, ուստի նորէն դէպի աղբիւրը երթալ սկսաւ՝ վազելով : Գիւղէն դուրս ելաւ վազելով, անտառը մտաւ առանց բանի մը նայելու, առանց բան մը լսելու : Վազելէ դադրեցաւ երբ շունչը հատաւ, բայց չընդհատեց իր քայլը : Ցիմարի մը նման կ'երթար առանց գիտնալու թէ ուրկէ կ'երթար :

Վազելու ատեն լալ կ'ուզէր :

Անտառին գիշերային սարսուռը համակուած էր փոքրիկին :

Ալ չէր մտածեր, ալ չէր տեսներ : Անհուն մթութիւնը այս պզտիկ էակին դէմ կը դնէր : Մէկ կողմէն ամբողջ խաւարը, միւս կողմէն ալ շամանդաղ մը :

Անտառին եզրէն մինչեւ աղբիւրը եօթ կամ ութ քայլի ճամբայ մնացած էր միայն : Քոզէթ ճամբան գիտէր, որովհետեւ ցորեկը բազմիցս անցած էր անկէ : Զարմանալին այն է որ ճամբէն չշեղեցաւ : Կարծես բնազդումէ մը անորոշապէս կ'առաջնորդուէր, բայց ոչ աջ կողմը կը նայէր եւ ոչ ձախ կողմը՝ վախնալով որ ոստերուն եւ մացառներուն մէջ բան մը կը տեսնէ : Այսպէս երթալով աղբիւրը հասաւ :

Այս աղբիւրը բնական նեղ աման մըն էր, զոր ջուրը աւազուտ գետնի մը վրայ պեղած էր, եւ երկու ոտք խորութիւն ունէր . չորս կողմը մամուռներ եւ նկարաւոր մեծ խոտեր կային, որոնք Հանրի Դ.ի փողկապներ կ'անուանուին : Քանի մը խոշոր քարերով յատկացուած էր այս աղբիւրը ուրկէ առուակ մը կազմուելով, խոյս կուտար պզտիկ եւ հանդարտ կարկաչով :

Քոզէթ չսպասեց որ շունչ առնէ : Գիշերուան մութը խիստ թանձր էր, բայց այս աղբիւրը գալ սորված էր ան :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԻԿՕ

(Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
Կիրակի , Մայիս 26, ժամը 20·30ին
SALLE PLEYEL
252, RUE DU FBG. ST-HONORE, PARIS (8e) — Métro : TERNES

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

EDOUARD DEPREUX (Ancien Ministre)

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Ուղերձ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին

«*ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ*» *երգչախումբը, ղեկավար՝* ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը, պարուսոյց Է. Պուռնութեան

Կ'արտասանէ՝ Պ. Սարգիսեան

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

Խօսնակ ընկեր ԳՐԻԳՈՐ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Օթօքառներ կը մեկնին բոլոր շրջաններէն — Մուտք 5 Ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ, Մայիս 26

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն Մայիս 25, Ազգ· Տան սրահը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն , Մայիս 25ին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 26) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հմայեակ Ալեքսանեան եւ զաւակները Մկրտիչ եւ Նիքոլ եւ Տիկին Փերուզ Յակոբեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ փեսային ՀՄԱՅԵԱԿ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Պ. Պաղտիկ Քըլըճեանի մահուան առթիւ Այրի Տիկին Նուարդ Երամեանէ երեսուն ֆրանք, Տիկին Սամուէլեան յիսուն, Պ. Ֆիլիբ եւ Գաթըրին Օհանեանէ (Շաւիլէն) քսան : Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Ճիրանեան Արթինէ 15 ֆրանք իր թոռան ծննդեան առթիւ :

×

Անիէռ Պուա Քոլոմպի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրենց սիրալիր մասնակցութիւնը բերին Կիրակի, 5 Մայիսին կազմակերպած հանդէսին, ինչպէս նաեւ բոլոր նուիրատուներուն :

×

Սէն Ժերոմի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի : Ողբ. Մարտիրոս Նէվշէհիրլեանի մահուան առթիւ, Նէվշէհիրլեան ընտանիք եւ Հ. Մարաշլեան 50ական ֆրանք, Դուրիթեան եղբարք (ատամնաբոյժ), Տէր-Մինասեան ընտանիք, Ն. Կիրիշլեան եւ Ն. Նաճարեան 20ական, Կ. Շամլըեան, Բ. Բրուտեան : Ա. Մէլէմէթճեան, Յ. Մէլէմէթճեան, Օ. Ժամկոչեան, Գ. Նաճարեան, Յ. Ղրուչեան, Շ. Համբարձումեան, Կ. Օհանեան, Կ. Աճէմեան, Ռ. Ասարըքեան եւ բարեպաշտ Տիկին մը 10ական, Թաղիս եկեղեցւոյ : Տ. Մուշեղեան, Ս. Կիրակոսեան, Ո. Շէրպէթճեան, Ժ. Բըրուտեան, Ծ. Մէրհամէթճեան, Մինասեան ընտանիք, Բալամութեան եւ Ա. Մանկասարեան 10ական ֆր. Թաղիս դպրոցին : Բալամութեան տասը ծերանոցին, նոյնպէս Հայկ Իսիրեանի մահուան առթիւ Յ. Ալլաեան քսան ֆրանք, Ա. Մանկասարեան, Պար Անթուան, Մ. Տէրտէրեան տասնական եկեղեցւոյ : Շ. Համբարձումեան հինգ ֆր. եկեղեցւոյ : Թաղականութիւնս ցաւակցութիւն կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն :

×

Սէնթ Մարկրիթի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Եղսա Յակոբեանի թաղման փոխան ծաղկեպսակի Հ. Յ. Դ. Համազասպ խումբէն քսան ֆր., Տիկին Եղսա Եղիկեանէ 15, Պ. Յարութիւն Լուսապանեանի թաղման փոխան ծաղկեպսակի Մարգար Տերուեանէ քսան, Արմենակ Մանուկեանէ քսան եւ Մուրատ Տերուկեանէ քսան ֆրանք :

Թաղականութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Յակոբեան եւ Լուսապանեան ընտանիքներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ եւ աթոռներու նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկիւ գումարը	278·133·50
Տէր եւ Տիկին Մեսրոպեան	5000·00

Տիկին Ալան Լ. Մուրատեան իր հօրայն ննջեցելոց յիշատակին 200, *Տէր եւ Տիկին Նշան Ժամկոչեան եւ զաւակը, Հմայեակ Ալեքսանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի* 100, *Տիկին Սոնա Կէնճեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ժամկոչեան, Հմայեակ Ալեքսանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Պ. Խաչիկ Խաչիկեան նոյն առթիւ յիսուն ֆրանք :*

Ընդհ. գումար 282·633·50 *ֆրանք :*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Միք. Շահինեանի մահուան առթիւ .— Կարապետ Մխսաքեան յիսուն ֆրանք, Կ. Թօփալեան, Բ. Ադատեան, Ա. Գարաեան, Մ. Քէհէեան, Հ. Գարաեան, Գ. Ժամկոչեան, Թ. Գասպարեան, Ե. Ատանալեան, Գ. Կիւրինեան, Թ. Գալիքեան, Յ. Գաճապըըքեան, Կ. Աշնամեան, Հ. Քէյիշեան, Յ. Շիրվանեան տասնական, Կ. Պալեան, Կ. Գարակէօզեան, Ա. Մինասեան, Գ. Աւետիքեան հինգական, ՅԱ. Գարակէօզեան, Լ. Գաշըքճմանեան, Կ. Ադատեան, Մ. Աճէմեան, Ս. Տաւուտեան, Ա. Քիրէմիտճեան տասնական, Թ. Դանիէլեան հինգ ֆրանք : (Ընդհ. գումար՝ 275 ֆրանք) :

Սոյն գումարին հարիւր ֆրանքը Իսիի Կ. Խաչին, հարիւրը Փարիզի Կարմիր Խաչին եւ 75 ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման : (Կարմիր Խաչի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն) :

Այս առթիւ Իսիի Զաւարեան կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Թադէոս Շահինեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Այս Հինգշաբթի Քրիստոսի Համբարձման տօնն է : Նոյն օրը եկեղեցւոյ համար նշանակուած է նաեւ որպէս Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան Օր :

Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալ հանդիսաւոր պատարագին :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ :

Կը հրաւիրուին բոլոր մանուկները եւս այդ օր ներկայ ըլլալ եկեղեցին եւ մասնակցիլ աղօթքներուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ .— Վասպուրականի հերոսամարտի 53րդ տարեդարձը կը տօնուի Յունիս 9ին : Կը խնդրուի Տէսինի կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օգն· Միութեան կողմէ
Չորեքշաբթի, Մայիս 29 , ժամը 20·40ին
THEATRE DE LA POTINIERE, 7, Rue Louis le Grand, Métro : OPERA

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

Ի Ն Չ Ո ՞ Ի

Հոգեբանական ողբերգութիւն , 4 արար
Հեղինակ ՏԻԿԻՆ ԼԻՒՍԻ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկին Հ. Խըտըշեան-Լաշասաներ, Օր. Սօնա Վարդանեան, *Օրիորդներ՝* Էվա եւ Սիրանոյշ Չօնթրեան, Անի Քէշիշեան, Վերոնիք Բամպուքեան, Պ. Պ. Աքգար Մարտիրոսեան, Գէորգ Թէրզեան, Վարուժան, Վահրամ Անտոնեան, Թապլաքեան, Վանէսեան, Վահան Սեթեան, Մինաս Գոնաեան :

Prix des places : 15 et 10 franc (5 francs pour les Etudiants)
Les billets sont disponibles chez Madame Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Madame Markarian, 32 Rue de Trévise
et au Secrétariat de l'Union, 32 Rue de Trévise (1er étage)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

ՆՈՐԱՇԷՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

Չորեքշաբթի, Մայիս 22 ,
ժամը 10·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ կրթական նախարար՝
ԱԼԷՆ ՓԷՅՐԸՖԻԹԻ

եւ նախագահութեամբ նախարարին ներկայացուցիչ՝ ՊԷՐՆԱՐ ՏՈՐԷՆԻ

Կը հրաւիրուին վարժարանին բարեկամներն և հայ հասարակութիւնը :

26 Rue Troyon , 92 SEVRES

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին , 15 Րիւ ժան Կուժօն , *Փարիզ* (8) , *Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները , ժամը* 10–12 :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Փասդէ, *Շաբաթ օրերը ժամը* 16*էն* 19, *հետեւեալ թուղթերով .—*
Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ· վարչութեան :
Նախաձեռնութեամբ Կրթական Մարմնի :

Հայկազեան վարժարանի աշակերտներու կողմէ երգեր, արտասանութիւններ, պարեր եւ տրամախօսութիւններ :

Հանդէսի ընթացքին, աւուր պատշաճի ողեկոչում պիտի ըլլայ նաեւ Վարդանանց վկաներուն համար :

Հանդէսը , տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 3ին, Ազգ· *Տան մեծ սրահին մէջ :*

POUR

LOUER

VENDRE

ACHETER

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,40

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՄԱՅԻՍ
MARDI
21 MAI
1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11216
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
44e ANNÉE — No 11.216

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԲԱՆՏՈՂ

ԵՐԿՐԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՄԱՑ ԿԱՄԱՑ ԿԸ ԴԱԴՐԻ

ՈՉ, ՄԵԹՐՕ, ՈՉ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՈՉ ՕԹՈՊԻՒՍ, ՈՉ ԹՂԹԱՏԱՐ, ՈՉ ՕԴԱՆԱՒ, ՈՉ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Նախագահ տը Կօլ Փարիզ կը վերադառնար Շաբաթ գիշեր, բայց հակառակ ըսպասուածին, չէր կանխեր իր խօսելիք ճառը: Կիրակի օր քանի մը անգամ կ՚ընդունէր նախարարապետ Փոմփիտուն, որ կը յայտնէր լրագրողներուն տը Կոլի կարծիքը, խտացած քանի մը բառի մէջ.— «Բարեփոխում այո՛, խառնակութիւն ո՛չ»: Խառնակութեան համար տը Կօլ շատ հին բառ մը գործածած է՝ շիանլի, որ առնուած է ամէնուն Լիթրէի, Լառուսի, կամ Ռոպերի դիմել:

Կիրակի օր գլխաւոր նորութիւնը կը վերաբերէր քաղաքական պարագլուխներու զանազան յայտարարութեանց, բայց նախքան այդ ճառերը, փորձենք գործադուլին ընդհ. պատկերը պարզել:

Բովանդակ երկրին մէջ, ոչ երկաթուղի կայ, ոչ ալ փոխադրական որեւէ ուրիշ միջոց: Օրլին փակ է, եւ Ֆրանս կրցած էր քանի մը մեկնում ապահովել Պրիւսէլէն, ճամբորդները Փարիզէն Պրիւսէլ օթոքառով փոխադրելով: Մեթրօ եւ օթոպիւս բոլորովին դադրած էին, բայց կազի եւ ելեկտրականութեան համար, սենտիքաները միացեալ զեկոյց մը կը հրապարակէին, յայտնելով ելեկտրականութեան բանուորներուն, որ հոսանքի որ եւ է դադար փափաքելի չէ, երկրին այս կացութեան մէջ:

Թղթատարը ընդհանուր գործադուլի մէջ է, բազմաթիւ դրասենեակներ ալ գրաւուած էին անձնակազմին կողմէ, բայց ոստիկանները պարպած են, առանց միջադէպի, ապահովելու համար աշխատանքի ազատութիւնը: Նախարարը կոչ մըն ալ ըրած էր փոստի պաշտօնեաններուն որպէսզի ապահովեն նուազագոյն սպասարկութիւն մը:

Գործադուլի շարժումին կը միանային, Երկուշաբթի օր, դրամատուները, ապահովութեան ընկերութիւնները, աղբահաւաքները, եւն. եւն.:

Մօտ 250 գործատուն գրաւուած են բանուորներուն կողմէ: Երկուշաբթի օր, առանց կարգին հարկ կ՚ըլլար աւելցնել Փէօժօ եւ Սիթրոէն: Գործադուլի շարժումին կը միանային նաեւ Մարսէյլի նաւահանգիստի պաշտօնեաներն ու բանուորները:

Ընդհանուր ձեւով սակայն պէտք չէ անտեսել թէ սենտիքաները ընդհ. գործադուլի ոչ մէկ հրահանգ տուած են, աւելի կը հետեւին բանուորական շարժումին քան կ՚առաջնորդեն:

Կարեւոր է նաեւ Իւմանիթէի բռնած դիրքը: Երկուշաբթի օր, թերթին անունին կողքին խեւ ազդարարութիւն մը կը հրատարակէր, ուր կը շեշտուէր.— «Ապրստամբական գործադուլ յանձնարարող թռուցիկներ գտնուած են Փարիզեան արուարձանին մէջ: Աւելորդ է ըսել որ նըման կոչերը չեն գար սէնտիքալ կամ դեմոկրատ կազմակերպութիւններէ: Գըրգռիչներու գործն է, որոնք պատրուակ կ՚ուզեն տալ կառավարութեան որ գըսպումի դիմէ: Բանուորները պէտի գիտնան աչալուրջ ըլլալ նման խաղեր ձախողեցնելու համար»:

× Քանի մը հազարը կ՚անցնի այն զբօսաշրջիկներու թիւը որ, գործադուլի հետեւանքով, Ֆրանսայի մէջ «արգելափակուած է»:

× Շաբաթ իրիկուն, ազգայնական զանազան շարժումներ տեղի ունեցած են Էթուալի հրապարակը: Աւելի քան հինգ հազար երիտասարդներ տողանցած են ցուցատախտակներով «Համայնավարութիւնը պիտի չանցնի»: Փոքր միջադէպեր եղած են երբ Օքսիտան շարժումի պատասխանատուները ուզած են ուրիշ ցուցատախտակով մը առաջնորդել տողանցքը՝ «Ֆրանսան Ֆրանսացիներուն»:

× Կիրակի օր, մինչ զբօսաշրջիկ եւ Փարիզցի Սոռպոն կամ Օտէոն կը փութային իբրեւ «տեսարժան վայր» փոխանակ Լուվր կամ Վերսայլ երթալու, որոնց կարեւորութիւնը այլեւս երկրորդական բնոյթ ստացած է, քաղաքական պարագլուխներ դիրք կը ճշդէին:

Փիէռ Մենտէս – Ֆրանս կը յայտարարէր թէ վարչակարգը այլեւս միայն մէկ ծառայութիւն կրնայ ընել երկրին՝ քաշուիլ:

Վալտէք – Ռոշէ (համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար) շեշտելով թէ ներկայ դէպքերը դատապարտումըն են գոլլիստ իշխանութեան, կ՚ըսէ թէ ժամանակը եկած է հաստատ ժողովրդավարութիւն մը հաստատելու:

Ռընէ Քափիթան, նախկին նախարար, գոլլիստ (Իւ Տէ Ռ անդամ) յայտարարած է թէ պիտի քուէարկէ արգելքի բանաձեւը, զոր Ձախը Ազգ. Ժողովի պիտի ներկայացնէ վաղը, իբրեւ գոլլիստ: Քափիթանի համար այդ ձեւով միայն կարելի կրնայ ըլլալ փրկել Ե. Հանրապետութիւնը:

Քոնթ տը Փարի նամակ մը գրած է տը Կօլի ուր կ՚ըսէ թէ պէտք է փնտռել իսկական արժէքները, որոնք պէտք է ուղղութիւն տան երկրին:

Ուսանողական ճակատի վրայ նորութիւն չկայ: Մտքերու փոխանակութիւնները կը շարունակուին, բայց ընդհ. պատկերը շատ կը փոխուի մէկ քաղաքէն միւսը կամ նոյնիսկ մէկ համալսարանէն միւսը: Գլխաւոր հարցը անշուշտ քննութեանց կը վերաբերի: Մարսէյլի բժշկական համալսարանի ուսանողները «ֆաշիստ» որակուած են, որովհետեւ պարպած են համալսարանը, որպէսզի կարենան քննութիւն անցընել շաբթուան ընթացքին: Երկուշաբթի օր Փարիզի մէջ պիտի գումարուէր ուսանողական ընդհ. ժողովը (էթա ժենեռօ) բայց շատ հաւանական էր որ գաւառի պատուիրակներ չկարենային մինչեւ Փարիզ հասնիլ:

× Մոսկուայի մէջ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Ֆրանսայի կացութեան: Կրեմլինի համար «միակ լիազօր խօսակիցը տը Կօլը կը մնայ»:

Չինաստան տարբեր կարծիք ունի անշուշտ «Նոր Չինաստան» մամուլի գործակալութիւնը կը դատապարտէ համայնավար կուսակցութիւնը, որուն անդամները «վերաքննական» որակուած են:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՈ՛Ղ, ՍԻՐՏԸ ԴՈՂ

1965էն ի վեր, երբ Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ վերարծարծուեցաւ Հայկական Դատը եւ Թրքական ցեղասպանութիւնը մոռացութեան զուրէն հանուելով, կրկին քաղաքակիրթ աշխարհին առջեւ պարզուեցաւ, Թուրք մամուլը սկըսաւ զբաղիլ Հայերով:

Նպատակն էր սուտ ու խարդախ ամբաստանութիւններ ու զրպարտութիւններ յերիւրելով, վարկաբեկել Հայերը եւ արդարացնել Թրքական անարդարանալի եւ անորակելի ոճիրները, որոնց նմանը մինչ այդ երբե՛ք չէր տեսնուած աշխարհի պատմութեան մէջ:

Փաստերը մէջտեղն են սակայն: Օտար յարգելի անձնաւորութիւններ ականատեսի իրենց անհերքելի վկայութիւնները հրատարակած են ժամանակին եւրոպական լեզուներով:

Լորտ Ճէյմս Պրայսի հաւաքած ստոյգ տեղեկութիւնները Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարարութեան կողմէ պաշտօնապէս հրատարակուած է Կապոյտ Տետրակներու շարքին մէջ: Թարգմանուած նաեւ ֆրանսերէնի:

Տոքթ. Եոհաննէս Լէփսիուս Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան պաշտօնական վաւերաթուղթերը Հայկ. ջարդերուն մասին՝ ամփոփած է իր «Գաղտնի Տեղեկագիր»ին մէջ:

Անրբ Մանտէլշթամ, Պոլսոյ ռուսական դեսպանատան աւագ թարգմանը՝ իր «Օսմանեան Կայսրութեան ճակատագիրը» համբաւաւոր գրքին մէջ արձանագրած է բազմաթիւ ջախջախիչ փաստեր, որոնք կը դատապարտեն Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութիւնը:

Պոլսոյ ամերիկեան դեսպան Հէնրի Մորկընթաու իր Յիշատակներուն մէջ, մանրամասնօրէն նկարագրած է Թրքական վայրագ ոճիրները:

Տոքթ. Կիպընզ, Առնոլտ Թոյնպի, Ռընէ Փինոն, Հարրի Շթիւրմէր, Արմին Վէկնէր, Ինկա Նալպանտեան եւ զանազան ազգութեանց պատկանող բազմաթիւ այլ հեղինակներ անաչառութեան սիւնին գամած են Թուրք կառավարութեան հետ նաեւ Թուրք ազգը, իբրեւ հեղինակն ու գործադրողը ցեղասպանութեան հրէշային ծրագրին:

Թուրք թերթերը պարբերաբար կը խօսին Հայկ. Դատի հետապնդման համար սփիւռքի մէջ կատարուած զանազան ձեռնարկներուն մասին:

Վերջին օրինակը կուտայ Պոլսոյ Եենի Կազէթէ թերթը (Յառաջ, 17 Մայիս), որ սուտն ու իրաւը իրար խառնելով, կ՚ուզէ միտքերը պղտորել եւ հանրային կարծիքը հանել Հայերուն դէմ:

Եթէ միայն ներքին քարոզչութեան համար ըլլային իր ցափռտուքները, կարելի էր լուռ անցնիլ:

Սակայն ակներեւ կը տեսնուի, որ իր յետին միտքն է Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրել Հայերուն վրայ, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր, իբրեւ պարկեշտ ու հաւատարիմ քաղաքացիներ, իրենց շինարար աշխատանքն ու արդար քրտինքը ի սպաս կը դնեն հիւրընկալ երկիրներու վերելքին ու բարգաւաճման:

Պատրուակ բռնելով Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան կողմէ ՄԱԿի մօտ կատարուած դիմումը, մասնակցելու Մարդկային Իրաւանց Թեհրանի Միջազգային Խորհրդաժողովին, ամբոխավար Թուրք թերթը ուժ տալով իր երեւակայութեան, մտացածին պատմութիւններ կը յերիւրէ:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Խորէն Ա. զբաղած է վանքին եւ իր թեմերուն շինարարական, կրօնական ու վարչական գործերով միայն: Իր գործունէութիւնը հրապարակային է եւ ամէնքը գիտեն:

Եենի Կազէթէ քաղաքական ղեկավարգործիչի դեր կը վերագրէ անոր: Իբրեւ թէ «Գործադիր Կոմիտէ» մը կազմեր է երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչներով: Կոմիտէն իր դրամատունը եւ առեւտրական օժանդակութեան ցանցը ունի եղեր:

Այս ո՛չինչ:

Ունի եղեր նաեւ յիսուն հոգինոց... խորհրդարան մը, որ երեք ամիսը անգամ մը կը գումարուի: Անշուշտ դաւադրական նպատակներով:

Լիբանանի Հայերը ունին եղեր նաեւ «Անդրանիկ» անունով մարզական միութիւն մը, որուն 15–25 տարեկան երիտասարդ անդամները 25էն ետք կը մտնեն եղեր «Անդրանիկ Ասպետական Քլիւպ»ը, զինարձակութեան մարզանք ընելու համար:

Ու յաչս կառավարութեան իբրեւ վըտանգաւոր տարր մը մատնանշել ուզելով Հայերը՝ կը գրէ թէ անոնք թէեւ «հիւր են Լիբանանի մէջ, բայց կը պատրաստուին կռուիլ յառաջիկային», գրաւելու համար Արեւելեան Անատոլուն, որ Հայոց «Հայրենիք»ն է:

Թուրք բարբարոսութեան զոհ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակին Պէյրութի արուարձան Պիքֆայայի բարձունքին վրայ կառուցուելիք յուշարձանը քունը փախցուցած է Թուրք յօդուածագրին, որ իր գրութիւնը կը վերջացնէ՝ մեղադրելով Լիբանանի կառավարութիւնը, որ ինչո՞ւ աչք կը գոցէ Հայերու հակաթուրք գործունէութեան:

Լիբանան եւ արաբական նորագատ երկիրները իրենց մորթին վրայ դարերով զգացած են Թուրքին եաթաղանն ու վայրագութիւնները: Շատ լաւ կը ճանչնան Հայերը:

Եենի Կազէթէներու ցափռտուքները կը մատնեն մտայնութիւն մը, զոր կարելի է բացատրել երեք բառով, — գո՛ղ, սիրտը դող:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

COMMUNIQUE
DU COMITE INTERSYNDICAL
DU LIVRE PARISIEN C. G. T.

« Le Comité intersindical du Livre parisien C. G. T. communique :

« Le Comité intersyndical du Livre parisien C.G.T., conscient de la situation qui se développe dans tout le pays, estime que l'information ne doit pas rester du seul domaine de la radio et de la télévision, jusqu'ici sous contrôle gouvernemental.

« En conséquence, le Comité intersyndical du Livre parisien C.G.T. a décidé de laisser paraître la presse dans la mesure où celle-ci accomplira avec objectivité le rôle d'informateur qui est sa vocation. Ayant ses propres revendications à faire aboutir, il affirme sa solidarité avec tous les travailleurs en grève. Il reste convaincu que la lutte engagée dans un mouvement qui va en s'amplifiant dans la plus grande unité amènera la pleine satisfaction de leurs légitimes revendications ».

LA PRESSE PARISIENNE
COMMUNIQUE

Dans les circonstances dramatiques que traverse le pays, la presse parisienne, selon ses traditions de toujours, continuera à informer avec objectivité ses lecteurs de toutes les tendances de l'opinion et à enregistrer les expressions que portent sur les événements les diverses formations et de dire en conscience à ses lecteurs, et en fonction de ses propres convictions, ce qu'il pense et ce qu'il suggère.

ԳՐԱԿԱՆ ԴԻՄԱՆԿԱՐՆԵՐ

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆ

Տիրան Չրաքեան (Ինտրա) Պոլսոյ հայ գրականութեան յայտուն դէմքերէն է: Ան մեր գրական պատմութեան մէջ ծանօթ է ոչ միայն իր «Ներաշխարհ» արձակ բանաստեղծութիւններու եւ «Նոճաստան» քերթուածներու հատորներով, այլեւս իբրեւ շատ զարգացած անձնաւորութիւն մը, որ ունեցած է բանաստեղծի, նկարիչի եւ իմաստասէրի յատկութիւններ:

Ծնած է Պոլիս 1875ին: Մանկութիւնը կ'անցընէ Սկիւտար, նկարիչ Ոսմեռլիկի տունը: Հոս կը զարգանայ ապագայ գըրագէտին նկարիչի շնորհը, իսկ յետագային ան իր արուեստը կը կատարելագործէ Պէրպէրեան վարժարանին մէջ:

Գրել կը սկսի երիտասարդ տարիքէն: 1890ին Արեւելքի մէջ լոյս կը տեսնէ անոր առաջին բանաստեղծութիւնը՝ «Ծովը»: 15ամեայ Չրաքեանի ոտանաւորները կը տպագրուին Պոլսոյ հայկական թերթերուն մէջ: Կը զբաղի նաեւ թարգմանական գործով: Կը թարգմանէ Ալֆրէտ տը Միւսէի գործերը, որոնցմէ քանի մը հատը լոյս կը տեսնեն պարբերական մամուլի էջերուն մէջ:

Տակաւին պատանի, Չրաքեան «Արեւելք»ի մէջ լոյս կ'ընծայէ Զօպանեանի «Բանաստեղծութեան մահը» յօդուածին դէմ գրած իր խօսքը՝ «Բանաստեղծութիւնը չի մեռնիր» խորագրով: Մերժելով այն կարծիքը, թէ՝ «Ամէն բան ըսուած է, հետեւաբար նոր բանաստեղծութեան համար ոչ նիւթ կայ, ոչ ալ հոգիներու մէջ տեղ», Չրաքեան կը պատասխանէ. «Ան միշտ եղած է ու պիտի ըլլայ»:

Սակայն Չրաքեան համբաւի տիրացաւ իր «Նոճաստան» եւ յատկապէս «Ներաշխարհ» գործերով, որոնք միանգամայն նորութիւններ էին մեր գրականութեան մէջ:

«Մեր գրականութեան մէջ բացառիկ գիրք մըն է ներսով ու դուրսով: Հետաքրքիր եւ մտածել տուող գիրք մը երիտասարդ հոգիի մը, ուր կը մաքառի իր եսը ազատելու համար գռեհկութիւններէ, տափակութիւններէ... Անիկա չահեկան է իր մեծաշունչ քնարերգութեամբ, իր նրբամոլ ու մանրայոյզ մտքերով եւ այն ամէն անակնկալներով՝ որ դուրս կուգայ իրմէ...», — «Ներաշխարհ» հատորին մասին գրած է Արտաշէս Յարութիւնեան «Բիւզանդիոն»ի մէջ:

«Ներաշխարհ»ը խոր ներշնչումով գրուած գործ է, խօսք՝ ուղղուած Աստծոյ, բնութեան, արարչութեան: Նկարիչին եւ բանաստեղծին գրիչին տակէն դուրս ելած են բնութեան հոյակապ պատկերներ: Սեւ ծովի եւ անտառներու անոր նկարագրութիւնները չունին իրենց նմանը մեր գրականութեան մէջ: Այս գործը իր ամբողջութեանը մէջ բանաստեղծութիւն եւ իմաստասիրութիւն է: Չրաքեանի համար գրականութիւնը ունէր նկարչութեան խորհուրդը: Ծովը, երկինքը, ծառն ու ծաղիկը, մարդն ու աշխարհը ամբողջովին խորհուրդներ էին, որոնք կ'արտայայտուէին կտաւի վրայ եւ բանաստեղծութիւններու մէջ:

Ռ. Պէրպէրեան «Ներաշխարհ»ի յառաջաբանին մէջ խօսելով գիրքին արժանիքներուն եւ թերութիւններուն մասին, գրած է. «Այս գիրքը գրական լուսափայլ տաղանդի մը չքեղագոյն դափնին ըլլալու բոլոր նախադրեալներն ունի»:

Չրաքեան միայն լոյսի եւ գեղեցիկի, սիրոյ բանաստեղծ չէր: Անոր գրչին տակ կենդանութիւն առած է նաեւ քաղաքը իր աղմուկով, ընկերային կեանքով, կիրքերով եւ բախումներով:

Առաջին համաշխարհային պատերազմի օրերուն Թուրքիոյ մէջ տիրող բռնութիւններն ու դաժանութիւնները մեծապէս ազդեցին մտաւորականութեան տրամադրութիւններուն վրայ: Յուսահատութիւնն ու խորհրդապաշտութիւնը անցան գրականութեան մէջ՝ խտացնելով կեանքին մութ ու յոռի կողմերը: Մթնոլորտը յագեցած էր տառապանքով եւ յուսալքութեամբ: Չրաքեանի մէջ մեռած էր յոյսի պայծառ շողը:

Յոգնած ու յուսաբեկ, Չրաքեան սկսաւ ներբողել ցնորքն ու միայնութիւնը: «Հասարակական ամբողջութիւնը կազմուած է խորապէս անհատական, ինչպէս նաեւ չափէս մարդկային պէտքերու չարաչար զեղծման շնորհիւ», — գրած է ան պաշտպանելով «անձին բուն արժէքը»: Չրաքեան կ'երազէր «անպայքար կեանք մը», կապանքներէ եւ բռնութիւններէ ազատ անհատական երջանկութիւն մը, կեանքի եւ լոյսի երջանկութիւն: Մարդկութեան ազատութիւնը եւ բարօրութիւնը կ'երազէր՝ առանց կռիւի ու պայքարի, «մարդկային խումբի աշխատակցութիւն՝ մի համերաշխ ու հանդարտ ձեւի մէջ»:

1908ին, ճնշումի դաժան տարիներուն, Պոլսոյ մէջ լոյս կը տեսնէ Չրաքեանի «Նոճաստան»ը, ուր զետեղուած են անոր 1905 – 1908ի տարիներուն գրած 40 դողտրիկ տաղերը: Այս գրքոյկը նուիրուած է հոգիներու յաւերժութեան:

Այնուհետեւ կը պատրաստէ «Թղենի» խորագիրը կրող բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, որ ժամանակակիցներու վկայութեամբ պիտի ըլլար Չրաքեանի ստեղծագործութիւններուն գլուխ-գործոցը: Հաւաքածոն դեռ լոյս աշխարհ չեկած՝ այրուեցաւ հեղինակին ձեռքով Համաշխարհային պատերազմի առաջին օրերուն, իր միւս գործերուն հետ: «Եթէ կարելի ըլլար, որ ջնջէի, ինչ որ գրած եմ, բոլորը ինչ որ խօսած եմ, եթէ կարելի ըլլար անհետանար անցեալը, եղած չըլլայի ինչ որ եղած եմ, որպէսզի ճըշմարիտ լոյսը միայն տարածեմ չուրջս»:

Ներքին եւ արտաքին պատճառներով խախտուեցաւ անոր հոգեկան հաւասարակշռութիւնը:

1921 Փետրուարին, Կիլիկիոյ մէջ, Թուրքերու դէմ դաւած ըլլալու ամբաստանութեամբ կը ձերբակալուի եւ նոյն Թուականի Ապրիլին շղթայակապ կ'ուղարկուի աքսոր: Թուրք ոստիկանի հսկողութեամբ, մորակներու հարուածներուն տակ, ան, հիւանդ, հետիոտն կ'անցնի Նէյդէ, Կեսարիա, Պիլեճիկ, Մալաթիա, կը հասնի Տիգրանակերտ եւ կը կնքէ իր մահկանացուն: Ոստիկանը ձիով քարշ կուտայ Չրաքեանի դիակը մինչեւ Սիլվանի կամուրջը եւ եօթը կալանաւորներու վկայութեամբ կը հաստատէ Չրաքեանի «բնական մահը»: Ընկերները կը թաղեն մարմինը Սիլվանի կամուրջին մօտ, ցորենի արտին եզրին:

1921 Ապրիլ 14ին, 46 տարեկան հասակին, կը կորսուի հայ անուանի մտաւորականին, մեծ արուեստագէտին եւ բանաստեղծին կեանքի թելը: Հայութեան գանձարանին մէջ ժառանգ կը ձգէ «Ներաշխարհ» եւ «Նոճաստան» հաւաքածոները, մանկավարժական գրութիւններ եւ նկարներու փոքր հաւաքածոյ մը:

Ա. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

ԸՆԹԵՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուրոյն աշխարհ մըն է գիրքերու աշխարհը, անծայրածիր տարածութեամբ: Լեռնակուտակ կը դիզուին, կ'աւելնան հատորները: Միացեալ Նահանգներու մէջ շուրջ երեսուն հազար մատեան լոյս կը տեսնէ տարին: Ֆրանսայի մէջ՝ 12 հազար: Դար մը առաջ նոյն քանակութիւնն էր, 12 հազար, ինչ որ յառաջդիմութիւն մը չէ, բնակիչներու թիւը աճած ըլլալով:

Եթէ գիրքերու թիւը չի բարձրանար Ֆրանսայի մէջ, գնող-կարդացողներու թիւն ալ չի բարձրանար: Կը թուի, թէ տարեկան 12 հազարը լիուլի կը յագեցնէ Ֆրանսայի յարաճուն ժողովուրդը: Ասկէ կը հետեւի, որ գրասէրներու թիւը հետզհետէ կը նուազի: Եւ այս՝ հակառակ կրճատեալ գիներով «գրպանի գիրք» կոչուած սիրուն հրատարակութիւններուն:

Վերջերս կատարուած պրպտումներէն հաստատուեցաւ, որ յիսուն միլիոն Ֆրանսացիներուն 58 առ հարիւրը ընթերցող չէ: Այսինքն 29 միլիոն քաղաքացիներ գիրք չեն կարդար: Ոչ մէկ գիրք: Ոչ իսկ միտք չյոգնեցնող ոստիկանական կամ լրտեսական վէպեր: Անհաւատալի իրողութիւն մըն է այս՝ երկրի մը մէջ, ուր գրել կարդալ չգիտցող չկայ:

Մութ կը մնայ այն կէտը, թէ ո՞ր դասակարգին կը պատկանին անտարբերները: Որոշ տուեալներու լոյսին տակ կարելի է յայտնել, որ առաւելաբար պաշտօնեաներէ եւ գործաւորներէ կը բաղկանան անոնք: Ֆրանսայի դրամատէր-գործատէրերը ընթերցասէր են ընդհանրապէս: Կը կարդան իրենց վայելքին համար, նաեւ իրենց մասնագիտութեան զարգացումին համար: Չեն նմանիր մեր ունեւորներուն, որոնք չէնք շնորհք կ'ատեն գիրքն ալ, գրողն ալ:

Հանրային ընթերցանութեան զարկ տալու համար, Դանիա տարեկան 17 ֆրանք կը յատկացնէ մարդ-գլուխ: Ամերիկա՝ 12 ֆրանք, Քանատա՝ վեց ֆրանք, իսկ Ֆրանսա՝... 65 սանթիմ: Ոմանք այս նըպաստին ճղճիմութեան կը վերագրեն բազմաթիւ Ֆրանսացիներու գիրքերէ իսպառ հրաժարումը:

Եթէ Ֆրանսա, ուրիշ ազգերու բաղդատմամբ, յետամնաց է ընթերցասիրութեան մէջ, մենք՝ Հայերս փարսախներով ետ կը մնանք Ֆրանսացիներէն: Նորութիւն մը չէ ըսածս, օթեկ երգ է:

Քանի՞ ընթերցող ունինք Սփիւռքի Հայութեան մէջ: Ըսել կ'ուզեմ՝ գիրք կարդացող: Ստոյգ չենք գիտեր: Եկէք վերիվերոյ հաշիւ մը ընենք հետեւեալ տուեալներով.

Սփիւռքի հայակոյտը մէկ միլիոն ընդունինք (այս թիւն ալ վերիվերոյ է): Մեր հրատարակութիւնները կը տպուին սա չափով. 1) 100էն 200: 2) Բռնուած գիրքեր՝ 4–500: 3) Սիրուած հեղինակներու գործեր՝ 900–1000 օրինակ: Ուրեմն, միջին հաշուով վեց հարիւր գնող-կարդացող ունինք:

Գուցէ սխալ է այս հաշիւը: Ըսենք հազար: Ըսենք երկու հազար: Ըսենք 2500: Մէկ միլիոնի վրայ կ'ընէ հարիւրին 0·25: Ըսել է, որ Սփիւռքի Հայութեան 99·75 առ հարիւրը գիրք չի կարդար: Մէկ միլիոնի վրայ 997·500 Հայեր կռնակ դարձուցած են գիրքին: Ըսել է, որ մեր հեղինակները կը տքնին, կը ստեղծագործեն ամէնը, ամէնը 2500 ընթերցողի համար: «Խաւարակուռ Արեւելք»ը Թուրքերը չեն, մենք ենք:

Այս պայմաններուն մէջ, մեր գրագէտները կը գեղեւին, հեղինակութիւնները կը ցանցառին: Վահէ Օշականի համաձայն, Սփիւռքի մէջ երեք հարիւր հատոր լոյս տեսեր է կէս-դարու ընթացքին: Ուրիշ խօսքով՝ տարին վեց գիրք: — Պատառ մը հաց:

Մինչ Ֆրանսա, յիսուն միլիոն բնակիչով 12 հազար հատոր կ'արտադրէ, Սփիւռքի մեր մէկ միլիոնը տարեկան վեց գիրքով կը գոհանայ: Մեր մամուլին մէջ ցրուած հատորավայել աշխատասիրութիւններն ալ չմոռնալով, ըսենք՝ քսան գիրք: Համեմատութիւնը պահելու համար, տարին առնուազն 200ի հասնիլ պէտք էր մեր մատենական արտադրութիւնը:

Ընթերցող չկայ, ուստի եւ հեղինակ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Ամուսինս պարզապէս բանտին մէջ խեղդած էին Պոլսէն եկած հրամանի մը վրայ, ինչպէս քիչ ետքը ստուգուեցաւ նոյնիսկ խեղդողներէն մէկուն խոստովանութեամբը, որ իր գործած անլուր ոճիրին ազդեցութեան տակ՝ իրաւցնէ անձնասպան եղաւ, ամէն բան գալ ինծի պատմելէ ետք:

Սիրտս ու հոգիս ատելութեան եւ վրէժխնդրութեան կրակովը լեցուած՝ վերադարձայ Հոտէյտա, որպէսզի երկու որբ զաւակներս առնեմ եւ հայրենիքս վերադառնամ: Բայց դաժան Ապտիւլ Համիտի դժոխային սեւ հոգին տակաւին չէր յագեցած վրէժխնդրութեան ծարաւէն: Երբ մեկնիլ ուզեցի՝ բացարձակապէս արգիլեցին ինձ, ըսելով որ Պոլսէն մասնաւոր արտօնութիւն մը պէտք էր ատոր համար: Ամբողջ երկու տարի այդ արտօնութիւնը չեկաւ, հակառակ անընդհատ խնդրանքներուս: Յուսահատօրէն կը տեսնէի որ երկու զաւակներս օրէ օր հալումաշ կ'ըլլային այդ դժնդակ ու մահացու կլիմային տակ եւ անզօր կատաղութեամբ մը չէի գիտեր ի՛նչ ընելիքս:

Նոր կառավարիչ մը եկած էր Հոտէյտա որ քիչ շատ ազնուասիրտ եւ բարի մարդու մը համբաւը կը վայելէր: Այս մարդը որ կը խղճար իմ վիճակիս վրայ եւ անկեղծօրէն կը բաղձար դարման մը տանիլ անոր, վերջապէս օր մը ըսաւ ինծի.

«— Գիտե՞ս, ինչու համար քեզ չեն արտօներ Պոլիս դառնալու:

«— Ինչո՞ւ համար, հարցուցի:

«— Որովհետեւ կը վախնան թէ հոն դառնալէդ ետքը ամուսնոյդ մահը եւ բանտարկութիւնը խնդիր պիտի ընես եւ իր խեղդուած ըլլալու պարագան մէջտեղ պիտի հանես:

«— Եւ միթէ պէտք չէ՞ որ այդ բանը ընեմ, գոչեցի:

«— Ափսո՛ս, տիկին, ոչ թէ միայն պէտք չէ որ այդ բանը ընէք, պատասխանեց կառավարիչը, այլ պէտք է որ գրաւոր խոստմնագրութիւն մը ընէք թէ երբեք այդ խնդիրը պիտի չյուզէք, եւ միայն այս կերպով գուցէ յաջողիք վերադարձի արտօնութիւնը ստանալ:

«— Երբեք այդպիսի վատութիւն մը չեմ գործեր, գոչեցի»:

Բայց կառավարիչը այն ատեն կոչում ըրաւ իմ մայրական զգացումներուս: Ըսաւ թէ եթէ առանձին կին մը ըլլայի, միմիայն անձիս պատասխանատու, անշուշտ իրաւունք ունէի ուզած կերպովս վարուելու: Բայց մէջտեղը երկու որբեր կային, որոնց կեանքը վտանգի մէջ էր Հոտէյտայի մէջ եւ որոնց համար պատասխանատու էի իմ ամուսնոյս հանդէպ: Այս արդարացի առարկութիւնը իր ազդեցութիւնը գործեց եւ պահ մը վարանելէ ետք, կրկին ու կրկին սակարկումներուն վրայ, տեղի տուի եւ հաւանեցայ պէտք եղած յանձնառութեան գիրը ստորագրելու: Կառավարիչը խոստացաւ պէտք եղած կերպով այս թուղթը պատրաստել:

— Եւ վերջապէս Պոլիս վերադարձաք ձեր զաւակներուն հետ, ընդմիջեց Իզզէթ փաշա:

— Ինչո՞ւ այդքան կ'աճապարէք, պատասխանեց Սալիհա հանըմ նուրբ ժպիտով մը, փաշա էֆէնտի... արդեօք Հոտէյտայի օդը անհաճո՞յ է ձեզի:

— Ոչ, բայց, վերջապէս ատոնք անկարեւոր մանրամասնութիւններ են:

— Գուցէ ձեզի համար, բայց ոչ ինծի. ու Ապտիւլ Համիտի համար յանձն առի այդ ստորնութիւնը եւ թուղթ մը ստորագրեցի, որով կը յայտարարէի թէ ամուսինս անձնասպան եղած էր եւ թէ ես ալ համոզուած էի ատոր առաջին օրէն, թէ իր ձեռքի գիրովը անձնասպանութիւնը նախապէս ծանուցած էր ան. ասկէ վերջ թուղթս կը վերջացնէի աղօթքներ ընելով Ապտիւլ Համիտի արեւշատութեան համար: Այս թուղթը Պոլիս հասնելէն ամիս մը ետքը արտօնութիւն կը տրուէր ինծի հայրենիքս վերադառնալու: Ասկէ զատ՝ Ապտիւլ Համիտ մեր ճամբու ծախքերն ալ վճարելու շնորհը կ'ընէր: Պոլսոյ մէջ սակայն կեանքս անտանելի էր. ոչ ոք ունէի քովս: Ծնողքս աքսորուած էր Այնթապ. ի զուր արտօնութիւն խնդրեցի անոնց քով երթալու: Անկարելի եղաւ հրաման ստանալ: Իմ եւ զաւակներուս նիւթական անցուկ վիճակը ներկայացուցի սուլթանին: Որպէսզի զիս ստիպէ Պոլիս մնալու, հրաման ըրաւ, որ իր անձնական գանձէն երկու զաւակներս զինուորական վարժարանը դրուին եւ ինծի ալ փոքրիկ ամսական մը յատկացուց:

Այս կարգադրութեամբ նիւթապէս գոնէ քիչ մը հանգստացայ, թէեւ հոգեկան տառապանքս օրէ օր կը սաստկանար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(127 – Շար.)

…չկայ : Հեղինակ չկայ, ուսանողի եւ ընթերցող չկայ :

×

…ընթերցանութեան մարզին մէջ վճռական դեր մը կատարելու կոչուած են …հանրային մատենադարանները : Որովհետեւ ոչ ոք ի վիճակի է տիրանալու իր անձնական միջոցներով, որքան ալ լայն ըլլան անոնք, հին դարերու եւ նոր ժամանակներու գրական ստեղծագործութեանց ամբողջութեան : Մատեաններու …թէ ժամուլի Լըիւ հաւաքածոյին : Ֆրանսայի մէջ լոյս տեսնող տարեկան 12 հազար գիրքերը ամբողջութեամբ գնելու համար միլիոնատէր պէտք է ըլլայ մարդ :

Ֆրանսայի պետական մատենադարանները թէեւ հանրային են, բայց հանրութեան մեծագոյն մասին զարգացումին չեն նպաստեր : Արդարեւ, անոնք ընթերցասէր…ն են միայն : Գիրք փոխ չեն տար, տունը կարդալու համար : Այս արգելքը կը զրկէ, ի մասնաւորի, բնակչութեան մեծամասնութիւնը կազմող աշխատաւորները, որոնք զբաղած են մատենադարաններու բաց ժամերուն : Ֆրանսայի 29 միլիոն քաղաքացիներուն անընթերցասիրութեան պատճառներէն մէկն ալ այս է :

Տեղեկատուութեան մը համաձայն, Անգլիոյ մէջ փոխ կը տրուին տարին 12 գիրք՝ մարդ-գլուխ : Ամերիկայի մէջ՝ հինգ գիրք, իսկ Ֆրանսայի մէջ՝ հազիւ մէկ գիրք :

Թանգարան կամ պահարան չեն մատենադարանները : Անոնցմով հետապնդուած նպատակը գիրքերու հաւաքածոյ դիզելէ աւելի, մշակոյթին շրջանառութիւնը դիւրացնել է համայն ժողովուրդին մէջ : Արգելքներու փշաթելեր անվրէպ կը ջլատեն հետաքրքրութիւններու հոսանքը :

Ներկայիս, Փարիզի ամէնէն ճոխ հայկական մատենադարանը Նուպարեան մատենադարանն է : Դժբախտաբար մասնաւոր պիւտճէ մը չունին նոր հրատարակութիւններ կամ հիներէն գիրքեր գնելու համար : Կը գոհանան նուէրներով, ինչ որ բաւական չէ :

Մինչեւ անցեալ տարի գիրք փոխ կը տրուէր ընթերցողներուն : Կորուստներու առաջքը առնելու համար, վերջ տրուեր է այդ դրութեան : Փոխ տրուածները հազուադէպ կամ անդառնալի հրատարակութիւններ չէին արդէն : Հետեւաբար, հարիւր գիրքի վրայ 2-3ի կորուստը մեծ վնաս մը չէ : Արդար ալ չէ քանի մը դանդաղի յանցանքին երեսէն պարտաճանաչներն ալ պատժել, մէկ ջուրով լուալով ամէնքն ալ : Մաղթելի է, որ նախկին դրութիւնը վերահաստատուի, ընձեռելու համար ամէնուն դրադարանէ մը քաղուած օգուտները :

Շնորհիւ մատենադարանապետ Տոքթ. Արմենակ Սալմասլեանի ձեռներէցութեան եւ յարատեւ ջանքերուն, Հայաստանեան հրատարակութիւնները կանոնաւորաբար եւ ամբողջութեամբ կը հասնին :

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ

Ծնած է 1898ին Թիֆլիս : Եօթը տարեկան էր, երբ իր ծնողքին հետ կը փոխադրուի Փարիզ : Կը յաճախէ Մոնթէնի լիսէն : 1910ին վերստին Թիֆլիս է : Քանի մը տարի ետք կը մեկնի Մոսկուա՝ յաճախելու տեղւոյն համալսարանի իրաւաբանական ճիւղը : Սակայն կը սիրէր թատրոնը, հետեւաբար կէս կը ձգէ ուսումը եւ 1918ին վերադառնալով Թիֆլիս՝ կը հիմնէ իր թատերախումբը եւ երկու տարիներու ընթացքին կը գրէ ու կը բեմադրէ քանի մը թատերախաղեր :

1920ին Մամուլեան կը մեկնի Անգլիա : Լոնտոնի մէջ կը բեմադրէ երգախառն թատերգութիւն մը, որ թէեւ շատ յաջող չէր, այսուհանդերձ, հնարաւորութիւն կը ստեղծէ իրեն մեկնելու Մ. Նահանգներ :

1929ին Մ. Նահանգներու մէջ կը նկարահանէ առաջին խօսուն ժապաւէններէն մէկը՝ «Ծափահարութիւններ»ը : Ապա «Տոքթէօր Ճէքիլ եւ Մըսթըր Հայտը», որ մեծապէս կը գնահատուի շարժարուեստի քննադատներ Ժան Փիէր Կիւրոտոնի եւ Փուասէի «Ամերիկեան շարժարուեստի քսան տարիները» գիրքին մէջ :

1931ին աղմկալի յաջողութիւն կը գտնէ «Քաղաքին փողոցները» նկարը : Տարի մը ետք «Սիրէ զիս այս գիշեր» ժապաւէնին մէջ կը ցուցադրէ իր բեմադրիչի բաղմակողմանի տաղանդը :

Ամերիկեան շարժարուեստի պատմաբան Ճէքոպսի կարծիքով այս վերջին գործը հեղինակին տաղանդին ու կարողութիւններուն բարձրակէտն է : «Հաճելի ժապաւէն մըն է. անոր մէջ կայ միտքերու եւ նուրբ զգացումներու անսահման հարստութիւն : Մամուլեան երբեք չէ հասած նման բարձրութեան, ոչ միայն ինք՝ այլեւ Լիւպիչն ու Ռընէ Քլէրը,— կը գրէ Ճէքոպսը : Ժապաւէնին գլխաւոր դերը ստանձնած էր Մորիս Շըվալիէն :

Մամուլեան նոր յաջողութիւն մը արձանագրեց իր «Երգ երգոց»ով (1933) :

Գլխաւոր դերը կը կատարէր Մարլէն Տիէթրիխ : Քանի մը տարի ետք կը նկարահանէ «Քրիստինա թագուհին»՝ Կրեթա Կարպոյի խաղարկութեամբ : Տարի մը ետք կը բեմադրէ «Վերստին կ'ապրինք» ժապաւէնը՝ քաղուած Թոլսթոյի «Յարութիւն» վէպէն :

1935ին Մամուլեանի անունը համաշխարհային հռչակ ստացաւ շարժարուեստի պատմութեան մէջ : Բեմադրիչը նկարահանեց աշխարհի առաջին գունաւոր ժապաւէնը՝ «Փէկի Շարփ»ը : 1956ին Վենետիկի մէջ կայացած շարժանկարի փառատօնին իտալացի ծանօթ քննադատ Քասթելլօ գրեց . «Այսօր վերստին տեսնել «Փէկի Շարփ»ը կը նշանակէ ներկայ գտնուիլ մեծ տօնահանդէսի մը ... Անոր մէջ ամէնէն յատկանշականը գոյներն են : Առնկա գունաւոր ժապաւէնին նախակարապետն է » :

Այդ շրջանին եւ աւելի ետք Մամուլեան պաստառի վրայ կը հանէ փայլուն նկարներու փունջ մը : Ասոնց մէջ դերեր ունեցած են Ֆրետերիք Մարչ, Ուիլիըմ Ուայլըր, Ֆրէնք Քափրա, Թայրըն Փաուըր եւ ուրիշներ :

Մեծ է Մամուլեանի վաստակը թատերական արուեստի մէջ եւս : Երեսունական թուականներուն կը բեմադրէ ամերիկացի ծանօթ երգահան Ճորճ Կըրշուինի «Փորգի եւ Պեսս» օփերէթը, որ մեծ ընդունելութիւն կը գտնէ Մ. Նահանգներու եւ այլ երկիրներու մէջ :

Յետագային կը բեմադրէ «Օքլահոմա»ն : Այս գործը խանդավառ ընդունելութիւն կը գտնէ, անոր սալերը քանի մը օրուան մէջ կը վաճառուէին հարիւր հազարաւոր օրինակներով : Մամուլեան այս գործը կը բեմադրէ նաեւ Փարիզի մէջ :

Քանի մը տարի առաջ մամուլը հաղորդեց, թէ Մամուլեան պիտի նկարահանէ «Կլէոպատրա» ժապաւէնը : Սակայն հայ արուեստագէտը հրաժարեցաւ այդ միտքէն, որովհետեւ նկարահանումները, փոխանակ Եգիպտոսի մէջ կատարուելու, կը ծրագրուէր կատարել Անգլիոյ մէջ :

Մամուլեան շարժանկարէն եւ թատրոնէն զատ, կը սիրէ նաեւ գրականութիւնն ու նկարչութիւնը : Ազատ ժամանակ դասախօսութիւններ կուտայ համալսարաններու եւ ձայն-պատկերասփիւռի առջեւ : «Կը սիրեմ դասախօսութիւններ տալ արուեստի մասին եւ կ'ուզեմ թատրոնին ու շարժարուեստին հանդէպ ունեցած սէրս հաղորդել ուրիշներուն » :

Ունի նաեւ գրական ու մենագրական քանի մը գործեր :

Շուտով լոյս պիտի ընծայէ իր տարիներու աշխատանքին պտուղը կազմող Շէյքսփիրի «Համլէթ»ին նոր մեկնութիւնը :

Մ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Աւա՛ղ, ասոնց լեզուն կը խրտչեցնէ արեւմտահայ ընթերցողը, որ չի գիտեր ռուսերէն, չի գիտեր թաթարերէն, մշակուած որձեւէգ, խորթ ու խրթին հայերէնը ըմբռնելու համար : Խրտչումի ուրիշ պատճառ նաեւ այդ հրատարակութիւններուն երեւանեան ուղղագրութիւնը, որ ամէնէն մոլի ընթերցողն իսկ կը խորշեցնէ :

Երբ կը կարդամ յաջողութիւնը «հաջողութիւն» տառադրուած եւ յառաջը՝ «հառաջ», խաչեալ Մեսրոպի հաչն ու հառաչը կը լսեմ :

ԼԵՒՈՆ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երգահան Է. Միրզոյեան վերստին նախագահ ընտրուեցաւ Հայաստանի երգահաններու միութեան :

Նորընտիր նախագահը ծանօթ երգահան մըն է : Ծնած է 1921ին Գորի, Վրաստան, 1941ին կ'աւարտէ Երեւանի երաժշտանոցը : Դասախօս է Կոմիտաս երաժշտանոցին մէջ : Ունի բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ՝ համանուագներ, քնթաթներ, սոնաթներ, ռոմանսներ, երգեր եւ ժապաւէնի երաժշտութիւն :

×

Ապրիլին 305 հոգի ներգաղթեցին Հայաստան :

×

Երեւանի Մատենադարանը հրատարակեց Է. դարու հեղինակ Վ. Ռաքունիի «Արիստոտէլի կատեգորիաներու վերլուծումը» երկը : Գրաբար բնագրին հետ կայ նաեւ ռուսերէն թարգմանութիւնը :

×

Հնագէտ Ս. Սարդարեան Գեղամայ լեռներուն մէջ երեւան հանեց Ք. Ա. 10-3րդ դարերու ժայռանկարներ, որոնք կը պատկերացնեն տեղացի լեռնականներու կենցաղը :

×

Արզաքանի մօտերը գտնուեցաւ հանքային տաք ջուրի աղբիւր մը, որուն յատկանիշերը գրեթէ յար եւ նման են Վիշիի ջուրերուն :

ԾԻԾԱՂ

ԵՐԲ ՎՏԱՆԳ ՉԿԱՅ

Քարոզիչ մը Օքլահոմայի մէջ հնդիկ ցեղի մը քրիստոնէութիւն քարոզելու կ'երթայ : Ընթրիքէն ետք աղօթքի պահուն քարոզիչը կը հարցնէ հնդիկ տանտիրոջ .

— Արդեօք ձեր մօտ ձգած գոյքերու գողութեան վտանգի ենթակայ չե՞ն :

— Բացարձակապէս ոչ,— կը պատասխանէ հնդիկը : — Երկու հարիւր մղոն տարածութեան վրայ ոչ մէկ սպիտակ կայ ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (199)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Մութին մէջ ձախ ձեռքը երկնցնելով աղբիւրին վրայ երկնցած նորաբոյս կաղնի մը փնտռեց, վրան կռթնելով աղբիւրին վրայ ծռեցաւ եւ դոյլը ջուրին մէջ ընկղմեց : Այնպիսի սոսկալի վայրկեանի մը մէջ կը գտնուէր, որ իր ուժը եռապատկուեցաւ :

Մինչդեռ այսպէս ծռած էր, ղենջակին գրպանը աղբիւրին մէջ կը պարպուէր, բայց Քոզէթ չզգաց պարպուիլը : Հաց առնելու համար իրեն տրուած 15 «սու»ի դրամը ջուրին մէջ ինկաւ : Քոզէթ ոչ զայն տեսաւ եւ ոչ ալ իյնալը լսեց : Դոյլը լեցնելով վեր առաւ եւ խոտին վրայ դրաւ :

Յետոյ գիտեց, որ յոգնութենէն ուժը հատած էր : Անշուշտ կ'ուզէր մեկնիլ անմիջապէս, բայց դոյլը լեցնելու համար այնքան աշխատած էր, որ չկրցաւ քայլ մը առնել, ուստի ստիպուեցաւ նստիլ : Կարծես թէ խոտին վրայ ինկաւ եւ կըծկուած մնաց :

Աչքերը գոցեց, յետոյ նորէն բացաւ, պատճառը չէր գիտեր, բայց ուրիշ կերպ չէր կրնար ընել : Քովն էր դոյլը, որուն մէջ ջուրը յուզուելով սպիտակ հրային օձերու նման շրջաններ կը կազմէր :

Գլխուն վերեւը երկինք ընդարձակ սեւ ամպերով ծածկուած էր, որոնք կարծես թէ ծխային ոռմերու ճակատներ էին : Մթութեան ողբերգութ դիմակը կարծես թէ այս մանկան վրայ կը հակէր անորոշապէս :

Լուսնթագը անդունդներուն մէջ կը քընանար :

Մանկուհին շուարուն աչքերով այս մեծ աստղին կը նայէր, զոր ինք չէր ճանչնար եւ որմէ կը վախնար :

Իրօք մոլորակը նոյն պահուն խիստ մօտ էր հորիզոնին եւ կ'անցնէր միգային թանձր խաւի մը մէջէն որ սոսկալի կարմրութիւն մը կուտար անոր : Մառախուղը որ տխուր կարմրութիւն մը ունէր, աստղը կ'ընդարձակէր, կարծես թէ լուսեղէն վէրք մըն էր այս :

Ցրտաշունչ հով մը կը փչէր դաշտէն : Անտառը խաւարամած էր. տերեւները ամենեւին չէին շարժեր. ամառուան անորոշ եւ թարմ նշոյլներուն եւ ոչ մին կ'երեւէր : Մեծամեծ ոստեր սոսկալի կերպով կը կանգնէին անտառին մէջ, որու անծառ տեղերուն վտիտ եւ տձեւ մացառները կը սուլէին : Բարձր խոտերը հիւսիսային հովէն շարժելով օձաձուկերու պէս կը վխտային : Մորենիները կը գալարուէին ճիրանամաման եւ որսեր բռնել ուզող երկայն թեւերու պէս : Քանի մը չորաբեկ խուռներ՝ հովէն աւրուելով, արագօրէն կ'անցնէին եւ կարծես թէ սարսափելով խոյս կուտային իրենց ետեւէն ինկող բանի մը առջեւէն : Ամէն կողմէ սոսկալի տարածութիւններ կը նշմարուէին :

Մթութիւնը ահարկու բան է, մարդ լոյս կ'ուզէ : Ով որ մթութեան մէջ կ'ընկղմի, սրտին ճնշուիլը կը զգայ : Երբ աչքը չի տեսներ, միտքը կը խռովի. մութին մէջ, գիշերուան մէջ, անթափանցելի սեւութեան մէջ ամէնէն աներկիւղներն անգամ անձկութեամբ կը դրաւուին : Ոչ ոք կրնայ գիշերը անտառին մէջ առանց դողալու քալել մինակ :

Մթութիւնն ու ծառերը երկու ահարկու թանձրութիւններ են : Անորոշելի խորութեան մէջ ցնորական իրողութիւն մը կ'երեւի : Քովէդ քանի մը քայլ անդին անըմբռնելի բաներ կը ծրագրուին ճիւաղային յայտնութեամբ : Անջրպետութեան կամ նոյնիսկ քու ուղեղիդ մէջ չգիտեմ ինչ անյայտ եւ անըմբռնելի բաներ կը տեսնուին որոնք քնացած ծաղիկներու երազին պէս կը ծփան : Հորիզոնը անագորոյն դիրքեր կ'առնէ : Խաւարամած եւ ահագին անջրպետին զօրաշէնները կը ծծես : Կը վախնաս, եւ ետեւդ նայելու փափաք կը զգաս : Կը վախնաս, որովհետեւ տեսած ահարկուներդ են խաւարին խոռոչները, վայրենական երեւոյթ առնող իրեր. անբարբառ կերպարանքներ, որոնք կը ցրուին երբ կը մօտենաս, արձակուած մազերու նման մթագին իրեր, բարկացած փունջեր, կապտագոյն ճահիճներ, աղէտաւոր տեսարանի վրայ անդրադարձող սոսկալի երեւոյթներ, լուռթեան գերեզմանական անբաւութիւն, անբաւութիւն, անծանօթ էակներ, որոնք գուցէ յանկարծ երեւան ելլեն, ոստերու խորհրդաւոր հակումներ, ծառերու ահալի ոլորումներ, սարսռող խոտերու երկայն երախակալներ, եւ այս ամէն ահարկուներու դէմ անպաշտպան կը մնաս :

Զկայ յանդգնութիւն մը, որ չսարսռի եւ չզգայ անձկութեան մերձաւորութիւն : Սոսկալի բան մը կը զգաս, կարծելով թէ հոգիդ մթութեան հետ առնուելով հետը կը միանայ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Մայիս 26, ժամը 20·30ին
SALLE PLEYEL
252, RUE DU FBG. ST-HONORE, PARIS (8e) — Métro : TERNES

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ **ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ**

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

EDOUARD DEPREUX (Ancien Ministre)

ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ **ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ**

Ուղերձ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին

«ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբը, ղեկավար՝ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը, պարուսոյց Է· Պուռնութեան

Կը մեներգէ Լուիզ Նալեան *Կ'արտասանէ՝* Պ· Սարգիսեան

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

Խօսնակ ընկեր ԳՐԻԳՈՐ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Օթօքառներ կը մեկնին բոլոր շրջաններէն Մուտք 5 Ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ, Մայիս 26

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն Մայիս 25, Ազգ· Տան սրահը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 25ին

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի (Մայիս 26) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2ին

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 89-րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վարժարանին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալուհիներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն համար յառաջիկայ Կիրակի Մայիս 26ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ : Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Պ· Պօղոս Մանոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (26 *Մայիս*) *Սէն Լու Կրանփէն Ս· Գէորգ եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝*

ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՄԱՆՈՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Անէմեան)

մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Ընտանեկան բոլոր պարագաներով շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուեցան, Հ· Յ· Դ· Վարուժան խումբին եւ անհատներուն, որոնք գրաւոր ծաղկեպսակներով, նուիրատուութեամբ մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց կնոջ եւ մօր սիրեցեալ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՄԱՆՈՅԵԱՆԻ *մահուան առթիւ :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ· Օտտոյի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Հանգուցեալ Քնարիկ Արզումանեանի մահուան քառասունքի եւ Եղսա Արզումանեանի մահուան քանիերորդ տարելիցին առթիւ, Պ· Խաչիկ Արզումանեան եւ զաւակները Պարսկաստան Ռաֆֆի տան նորոգման 100 *եկեղեցիին, Առաջնորդարանին, Կ· Խաչին, Հ· Մ· Ը· Մ·ին* 50*ական ֆրանք, Օր· Ա· Արզումանեան Առաջնորդարանին եւ Կ· Խաչին քսանական, Հայր Սուրբին* 10, *Այրի Տիկ· Գէորգեան եկեղ·*, 10, *Այրի Տիկին Սուքիասեան եկեղ·* 10, *Տէր եւ Տիկին Սահակեան* 15, *Ղ· Ասլանեան* 10, *Տէր եւ Տիկ· Միքայէլեան* 10, *Գ· Սաղըրեան* 10, *Գ· Սաղըրեան Առաջ·* 10, *Տէր եւ Տիկին Թիւթէլեան եկեղ·* 10, *Բալուլեան Առաջ·* 10 *ֆրանք :*

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Այս Հինգշաբթի Քրիստոսի Համբարձման տօնն է : Նոյն օրը եկեղեցւոյ համար նշանակուած է նաեւ որպէս Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան Օր :

Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը հրաւիրուած է ներկայ ըլլալ հանդիսաւոր պատարագին :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10*ին կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս· պատարագ :*

Կը հրաւիրուին բոլոր մանուկները եւս այդ օր ներկայ ըլլալ եկեղեցին եւ մասնակցիլ աղօթքներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ «Նաւասարդ» պարախումբի վարչութիւնը եւ իր բոլոր անդամները իրենց սրտագին երախտագիտութիւնը կը յայտնեն ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ Հիմնարկութեան, որ գնահատելով խումբին հանրօգուտ նպատակը եւ օտար միջավայրի մէջ Հայ անունին պատիւ բերող իր գործունէութիւնը, առ ի քաջալերութիւն, հազար տոլար նուիրած է, ինչ որ անհրաժեշտ նպաստ մը կը կազմէ, պարախումբին նոր տարազներու պատրաստութեան :

Վարչութիւնը այս առթիւ իր ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ նոյնպէս խումբին պատուոյ անդամուհի Օր· Հայկանուշ Թորոսեանի, որ ամէն առիթով իր աջակցութիւնը կը բերէ խումբին վերելքին եւ յաջողութեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ
ՆՈՐԱՇԷՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

Չորեքշաբթի, Մայիս 22,
ժամը 10·30ին

Բարձր հովանաւորութեամբ կրթական նախարար՝
ԱԼԷՆ ՓԷՅՐԸՖԻԹԻ

եւ նախագահութեամբ նախարարին ներկայացուցիչ՝ ՊԷՐՆԱՐ ՏՈՐԷՆԻ

Կը հրաւիրուին վարժարանին բարեկամներն և հայ հասարակութիւնը :

26 Rue Troyon, 92 SEVRES

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, *Շաբաթ օրերը ժամը* 16*էն* 19, *հետեւեալ թուղթերով* .—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

FONDATEUR BOGHOS PACHA NUBAR
Autorisée par l'Arrêté Ministériel du 4 Mars 1948, sub. N° 12.192

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ

Comité local de Paris : 11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e). - Tél. : 870-03-18
Compte Chèques Postaux : Paris 80-1972

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ի նպաստ իր ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԵԱՆ կազմակերպութեան

Ձեր ծննդեան, հարսանեկան եւ տարեդարձի նուէրներուն համար, վարձատրելու համար ձեր զաւակները իրենց դպրոցական կամ այլ յաջողութիւններուն առթիւ, հաճոյք պատճառելու համար ձեր բարեկամներուն

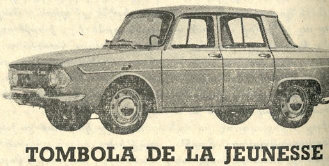
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ՏՈՄՍԵՐ

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ»

Հրապարակ հանուած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կողմէ եւ օժտուած միակ մեծ պարգեւով մը

ՌԸՆՕ 10 ՄԱԺՕՌ 1968 ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

Նախագահ Պ· ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ կողմէ նուիրուած

TOMBOLA DE LA JEUNESSE

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1 *Յունիս* 1968, Օթէլ Հիլթընի *սրահներուն մէջ*, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն, *Փարիզ* (15), *մեծ պարահանդէսին ընթացքին, պիտի փակէ Հ· Բ· Ը· Միութեան* 30–31 *Մայիսի Փարիզի Համաշխարհային համագումարը :*

Տոմսերը որոնց գինն է 10 ֆրանք, կարելի է ստանալ Հ· Բ· Ը· Միութեան կեդրոնատեղին, 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), Թէլ· 870-03-18 թիւ չէք-փոսթալի ՓԱՐԻԶ 8019–72

Նամակով կատարուած խնդրանքները անմիջական գոհացում պիտի ստանան :

ՄԻ ՍՊԱՍԷՔ

Անմիջապէս կատարեցէք ձեր պատուէրը, Տոմսերուն թիւը շատ սահմանափակ է

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ· կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, *Փարիզ* (8), *Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը* 10–12 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ — Վասպուրականի հերոսամարտի 53րդ տարեդարձը կը տօնուի Յունիս 9ին : Կը խնդրուի Տէսինի կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Հ· Մ· Ը· Մ·Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի մէջ Հոկտեմբեր 13ին, Կիրակի, Միւթիւալիթէի սրահը : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբ· Հայր· Միութեան Մ... սէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտան... նաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտա... դէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր : Կուլի *ծառաստանին մէջ :*

×

Ֆ· Կ· Խաչի Լիոն մասնաճիւղի ... կան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին ... բաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ ... Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ : ... րամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբի համերգը Դեկտ· ...

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ... րեվերջի հանդէսը Յունիս 30, ...

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 20 Յու... մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի ... զախումբին :

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 22 MAI 1968

Le Numéro 0,40 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

44ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 11217

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.217

ԲԱՆՏՈՐՂՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՎԵՑ ՄԻԼԻՈՆԸ Կ'ԱՆՑՆԻ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԸ ՍԿՍԱՒ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ԼՌԷ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՐԲԱԹ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻՆ

ԴՐԱՄՆ ԱԼ ԿԸ ՊԱԿՍԻ

ԱՊԱԳԱՆ ԱՆՈՐՈՇ ԿԸ ՄՆԱՅ

Եթէ Ֆրանսա շատ տեսած է գործադուլի շարժումներ, կը թուի թէ ոչ մէկ անգամ այս աստիճանին հասած էր: Արդարեւ տակաւին չէ կազմակերպուած նոյնիսկ փոխադրական միջոցներու կանոնաւոր դրութիւն մը, զինուորական քամիոններով: Ամէն բան կ'ըլլայ կամաց-կամաց: Փարիզը թաղուած է աղբերուն մէջ եւ տակաւին լուծում չէ գտնուած:

Ամէն պարագայի մէջ կեանքը օրէ օր կը դժուարանայ եւ Երկուշաբթի օր բաւական խուճապ ստեղծուած էր, գլխաւորաբար դրամի եւ վառելանիւթի պատճառով: Ինչ կը վերաբերի էսանսին, ապահովութիւն կը տրուի թէ ոչ մէկ վտանգ կայ, բայց այնքան սպառում եղած է Երկուշաբթի, որ կարգ մը վաճառորդներ ի վիճակի չէին գոհացում տալու Երեքշաբթի օր: Երեքշաբթի օր, որոշուած է նաեւ թէ նախապատուութիւն պիտի տրուի բժիշկներուն:

Գալով դրամին, արդէն իսկ խուճապ ստեղծուած էր Երկուշաբթի: Թէեւ Պանք տը Ֆրանսը ապահովութիւն կուտար որ դրամ կայ, ընդհ. գործադուլի կը ձեռնարկէին նաեւ Պանք տը Ֆրանսի պաշտօնեաները եւ անել կացութիւն մը կը ստեղծուէր: Գործադուլը տարածուած էր նաեւ ձայն – պատկերասփիւռին եւ թատրոններուն, դերասաններուն ընդհ. ժողովը գործադուլի հրահանգ տուած ըլլալով:

Մէկ օրէն միւսը գործադուլի շարժումները ոչ թէ բարելաւում չէին կրեր, այլ ընդհակառակն աւելի անշարժութեան կը մատնէին երկրին կեանքը:

Կարեւոր յայտարարութիւններու կարգին յիշենք որ Երկուշաբթի օր, Պիյանքուրի մէջ Սէ Ժ Էթէի (համայնավար) ընդհ. քարտուղարը Սեկի շատ յստակ ձեւ մը խօսած է եւ ըսած.— «Եթէ ներկայ կառավարութիւնը անհետանայ մեր ճիգերու պահանջներու կարգադրութենէն առաջ, նոյնքան վճռականութեամբ պիտի ներկայացնենք յաջորդին, ինչ որ ալ ըլլայ ան: Պիտի չզոհենք խոստումներով, թոյլ պիտի չտանք որ մեր գործունէութեան պահանջատէր հեռանկարները մոցուին ի շահ անորոշ ձեւաւորումներու»:

Այս յայտարարութիւնը ուշադրութիւնը գրաւած է բոլոր ձեռնհաս շրջանակներուն, որոնք այդ խօսքերուն մէջ ազդարարութիւն մը կը տեսնեն յառաջիկայ կառավարութեան, նոյնիսկ Մենտէս–Ֆրանսի մը, որ շատերուն համար, հաւանական յաջորդ մը կը նկատուի Փոմփիտուի:

Չորեքշաբթի օրուան համար գործադուլի հրահանգ տրուած էր նաեւ Ազգ. կրթութեան դաշնակցութեան կողմէ: Բոլոր դպրոցները եւ լիսէները պէտք է փակուէին:

× Երկուշաբթի գիշեր Ժան – Փոլ Սարթր Սորպոն գացած է խօսելու ուսանողներուն: Ծղելէ ետք թէ եկած է իբրեւ մտաւորական եւ ոչ քաղաքագէտ, Սարթր իր ուրախութիւնը յայտնած է որ քաղքենի ընտանիքներու զաւակները, միացած բանուորներուն, յեղափոխութիւն կ'ընեն: Փիլիսոփան, որ մեծ ազդեցութիւն ունեցած է Ֆրանսայի երիտասարդութեան վրայ (այդ ազդեցութիւնը դրական կամ բացասական կարելի է նկատել ըստ փիլիսոփայի տեսակէտին) պատասխանած է նաեւ եղած հարցումներուն:

× Նանթէրի շարժումին պարագլուխը՝ Քոհն – Պէնտիթ չէ կրցած Պրիւսէլ երթալ, միթինկի մը մէջ խօսելու համար, որովհետեւ Պելժիացիք մուտքի արտօնութիւն չեն տուած: Ապա, Քոհն Պէնտիթ փորձած է Պերլին երթալ եւ Օրլի հասած է: Հոն ալ զարմանքով լսած է Լուֆթհանզայի պաշտօնեայէն թէ ոչ մէկ թըռիչք կայ: Պէտք է ըսել թէ Քոհն – Պէնտիթ շատ բախտ չէ ունեցած վերջերս: Կիրակի օր ալ չէ կրցած խօսիլ Սէն Նազէրի մէջ, ինչպէս կ'ուզէր: Կը շարունակէ սակայն զանազան տեսակցութիւններ տալ աջ – ձախ (մանաւանդ՝ ձախ): Նուվէլ Օպսէրվաթէօր յաւելեալ բացառիկ մը հրատարակեց Երկուշաբթի, ուր երկար խօսակցութիւն մը լոյս տեսած է Սարթրի եւ Քոհն – Պէնտիթի միջեւ: Այս վերջինը ուրիշ թերթի մը մէջ ալ կ'ըսէ թէ եթէ մինակ մնայ, անձնասպան կ'ըլլայ:

× Ուսանողական զանազան շարժումներ կան որոնք կը համախմբուին եղած խառնակութեանց դէմ դնելու համար: Ասոնց գլխաւորն է՝ Սելամ (համալսարանական ազատութեանց համար, ուսանողներու կոմիտէ):

× Նախագահ տը Կոլ Երկուշաբթի ամբողջ օրը, շարունակած է իր խորհրդակցութիւնները, ընդունելով նախարարները յաջորդաբար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ խօսակցութիւնները կը շարունակուին Չորեքշաբթի օր, Փարիզի մէջ: Թէեւ ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կայ բայց ամերիկեան պատուիրակութեան պարագլուխը՝ Հարիմըն յայտարարած է թէ անելի մէջ չեն:

ԻՏԱԼԻՈՅ երեսփոխանական ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները թէեւ ծանօթ չեն, բայց արդէն իսկ կը պարզուի որ համայնավար եւ Տէմօ – Քրիստիանի մօտ հարիւրէն հինգ համեմատութեամբ ձայն շահած են:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ մէջ, օթօքառ մը փոսը ինկած է (Մալաթիայի մօտ), 15 մեռեալ եւ 19 վիրաւոր կան բոլորն ալ ուսուցիչ եւ աշակերտ:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ՄԻՇՏ ՓԱԿ Է

Օփֆրայի Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը միշտ փակ կը մնայ: Մամուլով կը յայտարարենք վերաբացման թուականը:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ (ՈՒՆԷՖ) ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Կազմակերպութիւն մը որ մահամերձ էր յանկարծ կեանքի եկաւ, ուսանողական անակնկալ դէպքերու հետեւանքով:

Ալժերիոյ պատերազմէն ի վեր, Ֆ. Ո. Ա. Մ.ը կամ Ունէֆ չէր յաջողած հետաքրքրել ուսանողները եւ այսօր Նանթէրի շնորհիւ, առաջին գիծի վրայ կը գտնուի:

Ուսանողական ամէնէն հին սենտիքան է, որ նաեւ քաղաքական դեր կ'ուզէ խաղալ այսօր: Փոխ – նախագահը Ժաք Սովաժօ կը յայտարարէ.— «Անդարձելի ֆենոմէն մըն է.— Համալսարանի արմատական առարկութիւնը անբաժանելի է հաստատուած իշխանութենէն, այլ խօսքով, արդէն իսկ պայքարը քաղաքական գետնի վրայ է»:

Նորութիւն չէ: Ունէֆը միշտ փորձած է քաղաքական գործունէութիւն ունենալ, այն օրէն որ միօնները (քաղաքական գոյն տալու կողմնակիցները) 1957ին, ձեռք առին միութեան ղեկը:

Տարւոյն սկիզբը սակայն, չէր կրցած ազդել ուսանողութեան վրայ եւ գրեթէ մաժոններու (ոչ – քաղաքական ձգտում) ձեռքը պիտի անցնէր: Այս վերջինները կամաց–կամաց ձեռք առած էին փարիզեան խմբակցութիւնները եւ կը յուսային նաեւ մեծամասնութիւն ունենալ գաւառի մէջ: Դէմ քաղաքական գործունէութեան, անոնք գլխաւորաբար մատակարարման բարեփոխումներ կ'ուզեն: Ունէֆի յաջորդական սպայակոյտերը ի զուր փորձած էին Ալժերիոյ պատերազմէն ետք ուսանողները շահագրգռել որեւէ քաղաքական գործունէութեան, ձախողած էին: Կազմակերպութիւնը նաեւ նիւթական տագնապի մէջ էր եւ շարժումը երթալով կը պառակտուէր: Մաժոնները պատրաստ էին ժառանգելու:

Նանթէրի Մարտ 22ի շարժումը (Քոհն–Պէնտիթ) պատճառ պիտի ըլլար որ Ունէֆը յարութիւն առնէ:

Քոհն – Պէնտիթ շուտով կ'անդրադառնար թէ առանց Ունէֆի բան չի կրնար ընել: Իր շարժումը, Նանթէրի մէջ սահմանափակուած, հազիւ 300 – 400 ուսանող կը համախմբէ: Ունէֆը դէշ – աղէկ յիսուն հազար անդամ ունի: Կը մնայ սակայն ուրիշ կէտ մը, եթէ «կատաղածները» գիտեն թէ ի՛նչ կ'ուզեն Ունէֆը թէմա մը կը փնտռէ: Յետոյ Մարտ 22ի շարժումը» եւ Ֆէռը (յեղափոխական ուսանողներու դաշնակցութիւնը) Ունէֆի հայթայթեցին կարգ ու կանոնի սպասարկութիւնը, որ կը պակսէր:

Ոստիկաններու հետ կռիւները օգտակար եղան այն տեսակէտով որ համախոհութեան եւ համերաշխութեան ալիք մը ստեղծուեցաւ: Դէպքերու ծանրակշիռ բնոյթին առջեւ «ոչ – քաղաքականներու» պլոքը փլած է եւ անոնք որ «ոչ–յանձնառու»ի դիրք կը բռնէին առժամապէս միացած են Ունէֆին:

Կայ նաեւ ուրիշ կազմակերպութիւն մը, մրցակից Ունէֆին, Ֆնէֆը (Ֆրանսայի ուսանողներու ազգ. դաշնակցութիւն) որ հող կորսնցուց: Խռովութիւններէն առաջ փորձած էր համախմբել «խելօք» ուսանողները: Մասամբ յաջողած էր, բայց միջադէպերը ամէն բան փոխեցին: Խելօքները կատղեցան:

«Մարտ 22ի շարժմէն» զատ Ունէֆը զինակից մըն ալ պիտի գտնէ ՍՆԷ Սիւփի (Բարձրագոյն Ուսուցման Սենտիքա) մօտ: Ապահով չէ անշուշտ որ Ժէսմարի հոսանքը իսկապէս ներկայացնէ ուսուցիչներու եւ փրոֆէսէօրներու բուն կարծիքը: Իվերջոյ այդ կազմակերպութեան մէջ է, ի մէջ այլոց կոլլատ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ռոպէռ Փուժատ, որ գրականութեան դասախօս եղած է Տիժոն:

Ունէֆը նախագահ ալ չունի: Արդարեւ Ժաք Սովաժօ փոխ – նախագահ է, որովհետեւ ըլլալով որ ընտրութիւնները հրաժարեալ նախագահին տեղը նոր մը ընտրելու, կռիւով վերջացած էին եւ այդ պատճառով ջնջուած:

Սովաժօ, մէկ օրէն միւսը հսկայ շարժումի մը գլուխը գտնուեցաւ: Ի՞նչ պիտի ընէ: Պէտք է խուսափի գործունէութեան պակասէն, պէտք չէ «տեղը» տայ Մարտ 22ի շարժումին: Արդ, իրեն կը մնայ զբաղիլ նախ ամէնէն հրատապ հարցով՝ քննութիւնները:

Քաղաքական գետնի վրայ, Ունէֆը կապուած է Փէ ԷՍ Իւին (Ընկերվարական անջատուած թեւ՝ Տէփրէօ), բայց կ'ուզէ պահել շփումը ձախ բոլոր կուսակցութիւններուն հետ:

Սովաժօ կը պահանջէ նախ որ անմիջապէս հաստատուի ուսանողական իսկական իշխանութիւն մը, վեթոյի իրաւունքով համալսարաններու մէջ տրուած բոլոր որոշումներուն մասին: Ունէֆին համար այս որոշումը թոյլ պիտի տայ ուսանողներուն որ այլեւս «նորադինի տեղ չառնուին»:

Գլխաւոր նպատակն է նաեւ շարժումին միացնել բանուորները: Այդ գետնին վըրայ սակայն Սէ Ժէ Թէն շատ յստակ կերպով «տեղը նստեցուց» ուսանողները: Այդ պատճառով է որ Սովաժօ, Երկուշաբթի օր տեսնուեցաւ Սէ ԷՖ Տէ Թէի հետ եւ մամուլի ասուլիս մըն ալ տուաւ, սենտիքային ընդհ. քարտուղարին հետ:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ի յիսնամեակի առթիւ կազմակերպուած հանդիսութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի օր, Փլէյէլի մէջ, յետաձգուած է ցնոր տնօրէնութիւն, նկատի ունենալով երկրին պայմանները:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յետաձգուած է Յունիս 8ին:

ԲԱԳՈՒԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Բագուի Բազմարուեստի (Փոլիթեքնիք) Հաստատութեան ուսանողները վերջերս պահանջած են իրենց դասատուներէն մէկուն արտաքսումը: Բողոքի նամակը որ 58 ստորագրութիւն կը կրէ, տեսուչին ուղղուած է եւ կ'ըսէ մանաւանդ որ դասատուն շատ խիստ է եւ անարդար քննութեանց ընթացքին: «Նոյեմբերէն մինչեւ Փետրուար, չորս անգամ փորձեցինք քննութիւն անցընել եւ ամէն անգամ կը ձախողէինք: Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու կը խորհինք թէ յանցանքը դասախարակներունն է, գլխաւորաբար փրոֆ. Ալիէֆի: Փրոֆ. Ալիէֆ հազուադէպօրէն մեզի հարցումներ կ'ընէ դասին հարցերուն մասին: Կը խորհի թէ պէտք է աւելի լայն ծանօթութիւններ ունենանք շինարարութեան արուեստին մասին, ընդհանրապէս»:

Կոմսոմոլկայա Պրաւդա, որ արձագանգ կը հանդիսանայ այս պատմութեան, կ'ըսէ թէ համալսարանին տեսուչը, հաւանաբար ընթացք կուտար ուսանողներուն այս պահանջին, բայց քննութիւն մը ի յայտ բերած է որ 58 ստորագրութիւններէն 29ը կեղծ էին, մնացեալն ալ առանց կարդալու ստորագրած է:

«ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ»...

Ճիշդ թուականը չեմ յիշում, եւ այդ կարեւոր էլ չէ:

Այն տարի, Փարիզում, տեղի ունեցաւ Ազգերի Դաշնակցութեան Ազգային Կազմակերպութիւնների Միջազգային Համագումարը:

Այդ Համագումարին ներկայացուած էր եւ Հայաստանը: Հանրապետութեան պատուիրակութեան կողմից պիտի մասնակցէին Ալեքսանդր Խատիսեանը եւ Արշակ Ջամալեանը: Բայց Արշակը, ըստ սովորութեան, այդ օրերին բացակայ էր Փարիզից: Ճամբորդութեան մէջ էր չգիտեմ արեւելքո՞ւմ թէ հիւսիսում: Խատիսեանը ասաց ինձ. «Գնանք միասին»: Գնացինք:

Համագումարը բազմամարդ էր եւ բազմամուկ: Նախկին վարչապետներ, նախկին նախարարներ, նախկին դիւանագէտներ, բոլոր նախկին մարդիկ հաւաքուել էին երկարապատում ճառեր խօսելու: Եւ ինչպէս ընդունուած է միջազգային ժողովներում Ադամ-Եւայի օրերից սկսած, ամէնքը ճառում էին խաղաղութեան մասին, մինչ իրենց կառավարութիւնները պատրաստւում էին պատերազմի:

Եւ դարձեալ, ինչպէս ընդունուած է բոլոր միջազգային ժողովներում, Համագումարը վերջացաւ փառաւոր հացկերոյթով,— ամէն անգամ ինք վճարեց իր ճաշի գինը: Եւ, ի հարկէ, նորից՝ պերճաբան ճառերը խաղաղութեան եւ ժողովուրդների ազատութեան ու եղբայրութեան մասին: Կարգը այդպէս է հնուց ի վեր. նախ՝ ճառեր խաղաղութեան մասին, յետոյ՝ պատերազմ: Խաղաղութիւն եւ պատերազմ յաջորդաբար՝ ըստ փրոթոքոլի:

Հացկերոյթն էլ ըստ փրոթոքոլի էր: Տեղերը դասաւորուած էին մեծ հոգածութեամբ. վերը՝ մեծերը,— փայլուն անուններ շողշողուն տիտղոսներով, մեծ պետութեանց ներկայացուցիչներ, վարը՝ աղքատ Ղազարոսի զաւակները: Պնակների դէմքերի վրայ խնամքով ծալուած սպիտակ անձեռոցիկ, վրան՝ ձիթենիի ոստով զարդարուն տոմս երկրի եւ պատգամաւորի անունով «Արմենիա, Ս. Վրացեան»: Առջեւը՝ ճերմակ մեխակների ծաղկեփունջ,— խաղաղութեան խորհրդանշան:

Գրաւեցի տեղս: Աջ ու ձախ՝ ինձ նման Ղազարոսներ:

Հագիւ սաւանի մեծութեամբ անձեռոցիկս բացել էի, ձախ հարեւանս, ժպիտը աչքերում, հարցրեց.

— Կարելի՞ է իմանալ, թէ ո՞ր երկիրն էք ներկայացնում:

— Արմենիա, պատասխանեցի ես հպարտ:

— Արմենիա՞, արտասանեց հարեւանս, զարմացած եւ վարանումով:

— Այո, Արմենիա, ի՞նչ կայ որ:

— Ոչինչ, ոչինչ, խնդրեմ:

Ու սկսեց հետաքրքրութեամբ հարցումներ ուղղել Հայաստանի մասին: Եւ վերջը.

— Թոյլ տուէք ներկայացնել ինձ, ես էլ Լեհաստանի պատուիրակ եմ՝ ծագումով Հայ: Վերջին բառը արտասանեց առանձին հանդիսաւորութեամբ:

Ծագումով Հայ... ինձ անծանօթ չէր Լեհաստանի Հայոց ողբերգական պատմութիւնը: Ես ու այս ծագումով հայ լեհը միեւնոյն ճակատագիրն ենք ունեցել: Մեր նախահայրերը միասին էին տարագրուել Հայաստանից, շատ դարեր առաջ, Անիի կործանումից յետոյ: Միասին անցել էին Վոլգայի ափերը, Թաթարստան: Միասին փախել Թաթարների անհրապոյր աշխարհից: Մեր հատուածը հաստատուել ու ծաղկեցրել էր Խրիմի թերակղզին, վերջը խարբուխեամբ տաբագրուելու համար Դոնի եզերքները:

Լեհ ազգակցիս պապերը գաղթել էին Լեհաստան ու Մաճառստան, շէնացրել Գալիցիան ու Տրանսիլվանիան եւ Եան Սոբեսկու բանակում կռուել էին Թուրքերի դէմ, Վիէննայի մօտ: Ճարտար վաճառականներ, հմուտ արհեստաւորներ, խորագէտ դեսպաններ, զինուորականներ էին եւ քաղաքական ու մշակութային մեծ անձնաւորութիւններ էին տուել իրենց հիւրընկալ ազգերին՝ վերջը ձուլուելով նրանց հետ: Դարձել էին հայ քթերով եւ հայ աչքերով լեհեր, մաճառներ եւ ռումէններ...:

— Այո, ես էլ ծագումով Հայ եմ... Լեհաստանում շատ են ինձ նման ծագումով Հայեր: Մենք ունեցել ենք եւ ունենք ծագումով հայ մեծ մարդիկ,— բանաստեղծներ, գիտնականներ, տնտեսագէտներ, քաղաքագէտներ: Հայ արտասանեց նա հայերէն, առանձին շեշտով:

Ես նկատեցի, որ իմ աջակողմեան հարեւանը ուշադրութեամբ հետեւում էր մեր խօսակցութեան: Եւ օգտուելով մի պահ լռութիւնից՝ դարձաւ մեզ:

— Թոյլ տուէք, պարոններ, ներկայացնեմ ինձ՝ հունգարացի պատուիրակ: Ես էլ ծագումով Հայ եմ...:

Այսպէս, դարերով իրարից անջատուած երեք Հայեր նստել էինք կողք-կողքի, իրար գտել Փարիզում, Ազգերի Դաշնակցութեան Ազգային Կազմակերպութիւնների Միջազգային Համագումարի ճաշասեղանի շուրջ, ուր ճառեր էին խօսում խաղաղութեան եւ ժողովուրդների ազատութեան ու եղբայրութեան մասին...:

Այդ Համագումարից ոչինչ չի մնացել իմ մտքում: Ազգերի Դաշնակցութիւնն էլ իր Ազգային Կազմակերպութիւններով վաղուց դարձել է թառամած յիշատակ, բայց դեռ իմ աչքի առջեւ են «ծագումով Հայ» լեհի եւ «ծագումով Հայ» մաճառի երջանիկ դէմքերը, որ հանդիպել էին «ծագումով հայ» մի երրորդ՝ իրենց սրտին հարազատ Հայի, որից դարերով բաժանուած էին: Ո՛հ, Հայի ճակատագիր, դարեր շարունակ արիւն է հոսում, դարերի միջից արիւնն է խօսում...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Երեւանի Համալսարանին մէջ այժմ իրենց ուսումը կը ստանան 12 հազար ուսանողներ, իսկ կը հրատարակուին ութ պարբերականներ, տարին միջին հաշուով հինգ հարիւր գիրքեր (դասագիրք, բառարան, դասախօսութիւններու նիւթեր, ուսումնասիրութիւններ եւայլն):

Իր գործունէութիւնը գլխաւորաբար ընդարձակած է Համալսարանին «Միտք» հրատարակչութիւնը, որուն հիմնական նպատակն է՝ ուսանողներուն եւ ուսուցչական կազմին սեփականութիւնը դարձնել հայագիտական եւ հայրենագիտական գրականութիւնը: Բազմաթիւ գիտական աշխատութիւններ կը հրատարակուին նաեւ բնագիտութեան, քիմիագիտութեան, լեզուաբանութեան, ուսողութեան եւ այլ նիւթերու վերաբերեալ:

«Միտք» հրատարակչութիւնը պարբերաբար լոյս կ'ընծայէ հայ ազգին եւ, մասնաւորապէս, Համալսարանի երախտաւոր, ականաւոր գիտնականներ՝ Մ. Աբեղեանի, Հր. Աճառեանի, Յ. Մանանդեանի աշխատութիւններն ու յուշերը: Վերջին տարուան ընթացքին լոյս տեսան Ս. Սարգսեանի «Նախնադարեան հասարակութիւնը Հայաստանում» մենագրութիւնը, «Հայ ժողովրդի պատմութիւնը» եւայլն:

Համալսարանը ունի քանի մը պարբերականներ: «Երեւանի Համալսարան» շաբաթաթերթը լոյս կը տեսնէ 1924էն ի վեր: Թերթը արձագանգ կը հանդիսանայ ուսանողներու առօրեայ կեանքին, Համալսարանի ներքին կեանքին եւ այլ հարցերու մասին: Թերթը ունի միտքերու փոխանակութեան բաժին մը, ուր բանավէճեր կը բացուին լեզուի, գրականութեան եւ այլ հարցերու շուրջ:

«Բանբեր Երեւանի Համալսարանի» հանդէսը լոյս կը տեսնէ տարին երեք անգամ: Հանդէսին նպատակն է նպաստել ընկերային գիտութիւններու զարգացումին, ընդլայնել հայագիտութեան շրջանակները:

Հանդէսին առաջին թիւին մէջ հայ ժողովուրդի եւ հայ գրականութեան կազմաւորման մասին կը խօսի Փրոֆ. Մ. Մկրեան:

Տեղ գտած են նաեւ նոյն թիւին մէջ Վ. Եկարեանի «Հայ ազգային ազատագրական պայքարի պատմութիւնից», Ա. Աբրահամեանի «Ծածկագիր թուականների վերծանութիւն»ը, Վ. Վարդանեանի «Ռավթակ Քերթողի ողջը», Հր. Աճառեանի «Հայոց դերը օսմանեան կառավարութեան մէջ» եւ այլ արժէքաւոր նիւթեր:

Վերջերս լոյս տեսաւ «Բանբեր»ի երկրորդ թիւը՝ շահեկան նիւթերով:

Համալսարանը 1967էն սկսեալ լոյս կ'ընծայէ «Գիտական տեղեկագիր» պարբերաթերթը հայերէն եւ ռուսերէն բաժիններով: Հանդէսը, որ լոյս կը տեսնէ տարին երեք անգամ, կ'ընդգրկէ բնական գիտութիւններու, ուսողագիտութեան, կենսաբանութեան, բնագիտութեան, քիմիագիտութեան մասին լուրջ ուսումնասիրութիւններ:

Հրապարակ ելաւ նաեւ նոր հանդէս մը՝ «Երեւանի Համալսարան»ը, որուն նպատակն է լուսաբանել Համալսարանի առօրեան, տարրալուծարաններու մէջ կատարուող գիտա-հետազօտական աշխատանքները, անուանի մասնագէտներու եւ գիտնականներու կեանքն ու գործունէութիւնը:

Հանդէսը լոյս պիտի տեսնէ տարին երկու անգամ:

Համալսարանին մէջ կը հրատարակուի նաեւ «Երիտասարդ գիտաշխատող» ընկերագիտական եւ բնագիտական հանդէսը: Լոյս կը տեսնէ տարին երկու թիւ՝ հայերէն եւ ռուսերէն բաժիններով:

Փ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՄԷԿ ՔԱՆԻ ՏԱՐԻԷՆ
ԲՈԼՈՐ ՄԱՐԴԻԿԸ ԱԿՆՈՑ ՊԻՏԻ ԿՐԵՆ

Քսան տարի նաք, գրեթէ բոլոր մարդիկը ակնոցաւոր պիտի ըլլան: Գիտ այսպէս կ'ըսեն ակնաբոյժները, որոնք կը շեշտեն՝ թէ մարդոց տեսողութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ:

Շատ մը երկիրներու մէջ, կացութիւնը արդէն բաւական դէշ է: Առողջ տեսողութեան տէր եւ ակնոցի պէտք չունեցող մարդիկը փոքրամասնութիւն են ներկայիս...

Օրինակի համար, Անգլիոյ մէջ, երեք մարդերէն երկուքը ակնոց կը գործածեն, իրենց կեանքի որոշ մէկ շրջանին: Ակնոց չգործածող մնացեալ մարդոց կէսն ալ, ըստ մասնագէտներու կարծիքին, առաւել կամ նուազ չափով թերի տեսողութիւն ունի:

Թերի տեսողութեան այս անհաճոյ երեւոյթը ներկայիս կը նկատուի բոլոր

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Կրնա՞ք գտնալ թէ ի՛նչ սարսափելի բան է քու սիրական ամուսինդ խեղդամահ սպաննել տեսնել մէկու մը չնորհներովը ապրիլ: Զաւակներս երբ խելահասութեան տարիքին հասան, այն ատեն իրենց մի առ մի պատմեցի հօրերնուն եղերական մահը եւ թողած վրէժխնդրութեան կտակը: Երկուքն ալ լալով ուխտեցին իրենց հօր վերջին կամքը յարգել...:

Իր զաւակներուն յիշատակը մթագնեց Սալիհա Հանըմի ճակատը եւ արցունքի կաթիլներ երեւցան իր աչքերուն մէջ: Թաշկինակը հանեց աչքերը սրբեց եւ շարունակեց.

— Այդ թուականներուն խուլ պայքար մը արդէն սկսած էր Համիտի բռնակալութեան դէմ: Հայերը արդէն ըմբոստութեան դրօշակը պարզած էին եւ իրենց դէմ հալածանքը կատաղօրէն կը շարունակուէր:

Թուրք երիտասարդութիւնն ալ կ'արթննար եւ ազատական Թուրքեր չկրնալով ապրիլ Պոլսոյ ճնշող ու անբանացնող մթնոլորտին տակ, հետզհետէ կը թողէին իրենց հայրենիքը եւ կ'երթային արտասահման ազատ երկինքի տակ նոր Թուրքիոյ ապագան պատրաստելու...: Պոլսոյ մէջ շարժումը տակաւին շատ աննշան էր եւ Ապտիւլ Համիտի հալածանքները ահի ու սարսափի մատնած էին ամէնքը: Դպրոցական երիտասարդութիւնը մանաւանդ բուռն թափով մը փարած էր ազատական շարժումին եւ խլրտումներ տեղի կ'ունենային, ատեն ատեն, մասնաւորաբար բժշկական ու զինուորական համալսարաններու մէջ: Զաւակներս բնականաբար չէին կրնար հեռու մնալ այդ շարժումներէն իրենց հօր կտակը կար որ ամէնէն աւելի կը մղէր զիրենք հոսանքին մէջ եւ ես, բնականաբար, ոչ թէ զիրենք կը քաջալերէի եւ կը մղէի դէպի կրաւորականութիւն՝ այլ դէպի ըմբոստացում:

Եւ սակայն պէտք է ըսել որ այս վարժարաններուն մէջ եղած շարժումները որեւէ գործնական պարտքի չէին յանգեր եւ միմիայն գաղափարին սահմաններու մէջ կը մնային: Զաւակներս յաճախ կը կրկնէին ինձ.

— «Անգամ մը որ դպրոցական շրջանը աւարտենք ու բանակին մէջ մտնենք, այն ատեն պիտի կրնանք մեր ընկերներով գործնականապէս մեր գաղափարները յաղթանակել տալ եւ անշուշտ մեր սիրելի հայրը իր գերեզմանին մէջ պիտի հրճուի ու մեզ պիտի օրհնէ:

Այս յոյսերով կը սնանէինք ամէնքս:

Եւ սակայն սուլթան Համիտ արդէն սկսած էր իր կասկածոտ աչքերը դարձնել երկրին ապագան եւ յոյսը եղող այդ դպրոցական պատանիներուն վրայ եւ իր գիշատիչ ճիրանը դէպի անոնց երկարել:

— Բայց, տիկին, այդ պատմութիւնները կարճ կապեցէք, ըսաւ Իզզէթ փաշա անհամբերութեան շարժում մը ընելով:

— Ներեցէք եւ զիս մտիկ ըրէք, պոռաց Սալիհա Հանըմ բարկաճայթ շեշտով մը, զաւակներուս վրայ կը խօսիմ եւ չեմ ներեր որ ընդմիջէք...:

Նախագահը սթափուեցաւ կրկին տեղի տալ այդ տարօրինակ կնոջ իշխանական ձայնէն ազդուելով:

— Խօսեցէք տիկին, խօսեցէք, կմկմաց:

— Ապտիւլ Համիտ իր հալածանքը սկըսաւ նախ դպրոցներէն դուրս վտարելով ազատական համարուած ուսուցիչները եւ անոնց տեղ դնելով իր լրտեսներու եւ հացկատակներու խումբէն մարդիկ: Իր այս արարքը ալ աւելի արծարծեց, դպրոցականներու մէջ, ազատական ոգին ու այն ատեն բուն խկ այդ դպրոցական պատանիներուն դէմ սկսաւ անլուր հալածանքը: Նախ այդ պատանիներուն մէջէն ազատական գաղափարներ ունեցողները վռնտեցին դպրոցէն — անոնց ապագան անջախջախելով, յետոյ այդ պատիժը անբաւական համարելով՝ Ապտիւլ Համիտ զանոնք աքսորեց եւ ի վերջոյ, ալ աւելի արմատական միջոցի մը դիմելու համար, այդ վայրադ հրէշը զանոնք ծովամոյն խեղդել տուաւ ծածուկ կերպով:

— Առասպելներ են ատոնք, տիկին, ըսաւ Իզզէթ փաշա որուն ձայնը կը դողդոջէր՝ հակառակ պաղարիւն մնալու համար իր ըրած ջանքերուն:

— Ձէ, փաշա էֆէնտի, իրողութիւններ են, ափսո՛ս, գոչեց Սալիհա Հանըմ, առասպելանման իրողութիւններ արդարեւ:

— Ինչ որ է, շարունակեցէք ձեր պատմութիւնը... բարեբախտաբար ձեզ մտիկ ընողները կարող են դատել ձեր ըսածներուն արժէքը:

Սալիհա Հանըմ Իզզէթի այդ խօսքերը ընդունեցաւ արհամարհանքի ժպիտով մը եւ շարունակեց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(128 – Շար.)

երկիրներուն, սակայն, յատկապէս ճարտարարուեստականօրէն յառաջադէմ երկիրներու մէջ :

Եւ երեւոյթին պատճառը բնաւ ալ գաղտնիք չէ :

Մեր տեսողութիւնը կը փճանայ՝ որովհետեւ, մեր աչքերը ուրիշ ատենէ աւելի յոգնին եւ կը ստիպուին մեզի մատուցել ծառայութիւններ, որոնց համար չէին ստեղծուած բնութեան կողմէ :

×

Բնութիւնը մարդկային աչքերը ստեղծած է բացօթեայ վայրի մէջ «արտաքին գործածութեան» համար :

Ստնաւոր կենդանիներէն շատերուն նման, մարդոց տեսողութիւնը սահմանուած է մեծ հեռաւորութիւններու համար : Նախամարդիկ շատ սուր տեսողութիւն ունէին՝ իրենց սնունդը գտնելու եւ իրենց թշնամիներէն պաշտպանուելու համար :

Անտարակոյս, բնութիւնը նախատեսած չէր, որ օր մը մարդիկ իրենց աչքերը պիտի գործածէին անվերջ ժամերով, իրենց կեանքի մեծ մասի ընթացքին, գրասենեակի մը կամ գործատան մը մէջ աշխատելու համար :

Ցիւրիխի Համալսարանի ակնաբոյժները՝ քննութիւն մը կատարելով այն եզրակացութեան յանգեցան՝ թէ «ժամանակակից մարդիկը իրենց աչքերը ուրիշ ատեններէ աւելի շատ կը գործածեն, բայց իրենց նախահայրերէն աւելի քիչ կը տեսնեն »:

Ցիւրիխի ակնաբոյժներուն համաձայն, մեր ժամանակաշրջանի մարդիկը «դիտելու նուազ կարողութիւն ունին » : Կեանքի պայմաններու բերումով ստիպուած ըլլալով տարիներ շարունակ, երեք չորս մեթրէն ոչ աւելի մեծ շառաւիղ ունեցող փակ վայրերու մէջ ապրելու, մարդիկ կորսնցուցած են միջակ ու մեծ հեռաւորութեանց վրայ յստակ տեսնելու իրենց կարողութիւնը :

Մոնթրէալի Մաք Ճիլ Համալսարանի ակնաբոյժներն ալ, համանման քննութիւններ կատարելով՝ նոյն եզրակացութեան յանգեցան :

Մոնթրէալի ակնաբոյժները կ՚ըսեն՝ թէ ժամանակակից կեանքը՝ մարդկային աչքը կ՚ենթարկէ «լարում»ի մը, որ անծանօթ էր հին ժամանակներուն :

Արդիւնքը այն է, որ ներկայիս քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ ապրող մարդերէն շատեր՝ «տեսողութիւնը շակող » ապակիով ակնոցի պէտք ունին :

Ու կը նախատեսուի՝ թէ կացութիւնը պիտի վատթարանայ յառաջիկայ տարիներուն :

Գէշը այն է, որ ակնոցը բաւական չէ միշտ ալ : Կը կարծուի՝ թէ երկու մարդերէն գէթ մէկը, կեանքի որոշ մէկ շրջանին ակնաբուժական դարմանումի պէտք պիտի ունենայ :

Եւ վիճակագրութեանց համաձայն, հինգ հարիւր հոգիէն մէկը կուրանալու վտանգին տակ կը գտնուի :

Յառաջադէմ երկիրներու մէջ, գիտնականները ամէն ճիգ կը թափեն, գտնելու համար այն միջոցները, որ իրենց թոյլ պիտի տան կասեցնել մարդոց տեսողութեան վատթարացման այս ընթացքը :

Բայց պէտք է աճապարեն : Որովհետեւ, մէկ քանի տարիէն, մարդկութիւնը ամբողջովին պիտի բաղկանայ ակնոցաւորներէ ... :

Թարգմ. Ա. Օ.

ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԻ ՄԱՍԻՆ

Քարիւղի համաշխարհային արտադրութիւնը տարէ տարի կ՚աւելնայ եւ առայժմ կը բաւարարէ բոլոր պահանջները : Սակայն, ինչպէս բոլոր հանքային հարստութիւնները, քարիւղի պաշարները եւս սահմանափակ են :

Հաշուած եղած է, թէ հեղուկ վառելանիւթին արտադրութիւնը յաջորդ դարուն պիտի հասնի իր վախճանին, միւս կողմէ երթալով պիտի շատնան օդանաւերն ու ինքնաշարժերը եւ, հետեւաբար, վառելանիւթին պահանջը եւս պիտի բազմանայ : Նկատի ունենալով այս հեռանկարը հարց կը տրուի, թէ յաջորդ տասնամեակներուն ի՞նչ ձեւի վառելանիւթ մը պիտի կարողանայ փոխարինել քարիւղը եւ անկէ ստացուած զանազան վառելանիւթերը : Անշուշտ մարդկութիւնը դեռ ունի վառելանիւթի ուրիշ աղբիւրներ, խնդիրը սակայն այն է, թէ ո՞ր վառելանիւթը պիտի համապատասխանէ օդանաւի պահանջներուն՝ ինքնարժէքի, ծաւալի, ծանրութեան եւ փոխադրութեան լաւագոյն պայմաններու տեսակէտէն :

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին Գերմանիա իր պէնզինի կարեւոր մէկ մասը կը ստանար քարածուխէն . սակայն այս վառելանիւթին պաշարներն ալ սահմանափակ են : Վերջերս արեւմտեան մասնագէտները իրենց ուշադրութիւնը դարձուցին Ջրածինին, որ ներկայիս, հեղուկ վիճակի մէջ կ՚օգտագործուի հրթիռներու համար : Ջրածինին մեծ մասը կ՚արտադրուի քարիւղէ, սակայն, զայն կարելի է ստանալ նաեւ Ջուրէն (Ներկայիս աշխարհի մէջ արտադրուած Ջրածինին միայն մէկ քառորդը կը ստացուի Ջուրէն, ելեկտրալուծման ճամբով) : Ջուրէն աւելի շատ Ջրածին ստանալու համար կը նախատեսուի օգտագործել հիւլէական ռէաքթօրներ, որոնք աժան գինով ելեկտրականութիւն պիտի արտադրեն ելեկտրալուծման գործողութեան համար : Ջրածինը իբրեւ վառելանիւթ գործածելու պարագային մեծ չափով կը դիւրանայ փոխադրութեան խնդիրը : Այլեւս պէտք պիտի չըլլայ քարիւղ փոխադրող նաւերու, քարիւղատար խողովակներու : Ամէն տեղ կարելի պիտի ըլլայ տեղւոյն վրայ ստանալ անհրաժեշտ վառելանիւթ – Ջրածինը : Անշուշտ հեղուկ Ջրածինին գործածութիւնը ենթակայ է պայթումի վտանգին, բայց վերջին տասնամեակի ընթացքին ձեռք ձգուած փորձառութիւնը անոր օգտագործման մէջ, երաշխիք մըն է այս վտանգին նուազումին համար : Կը մնայ որ յետագային կառուցուին օդանաւի այնպիսի շարժիչներ, որոնք գործեն Ջրածինով : Այս պարագային կարելի պիտի ըլլայ թռչիլ շատ աւելի մեծ արագութեամբ : Եթէ այժմու վառելանիւթերով օդանաւերով կրնան թռչիլ ժամը մօտաւորապէս վեց հազար քմ. արագութեամբ, Ջրածինի պարագային, անոնք պիտի կարողանան թռչիլ մօտաւորապէս ժամը 12 հազար քմ. :

Իբր վառելանիւթ՝ Ջրածինի գործածութիւնը մեծ հեռանկարներ կը բանայ մանաւանդ այն երկիրներուն համար, որոնք չունին վառելանիւթի աղբիւրներ :

Գ. Ս.

ԳԱՆԳԻՒՆՆԵՐ

ՑԱՄԱՔԱՄԱՍԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ԱՍԻԱ

Ասիա անունը յառաջ կուգայ — ըստ կարգ մը բանասէրներու — ասորական « Ասու » բառէն, որ կը նշանակէ Արեւելք : Այդ բառին կը հանդիպինք մեր թուականէն առաջ՝ Երկրորդ հազարամեակի արձանագրութիւններուն մէջ : Ասորեստանցիներուն մօտ «Ասու» բառը հակադիրն էր «էրեպ» բառին, որ կը նշանակէ Արեւմուտք, կամ վերջալոյս, նաեւ մառախուղ : Եգէական ծովուն արեւելեան եզերքը « Ասու» կը կոչէին : Յոյները գործածած են այս բառը Ապողոնի նուիրած իրենց մէկ մաղթերգին մէջ, նկատի ունենալով այսօրուան Արեւելեան Եւրոպան : Յոյները գործածեցին բառը՝ նաեւ Փոքր Ասիոյ եզերքներուն համար : Հռոմէացիները եւս «Ասիա» կոչեցին իրենց իշխանութեան տակ գտնուող Փոքր-Ասիական նահանգը, Ա. դարուն, Քրիստոսէ առաջ :

ԵՒՐՈՊԱ

Եւրոպա անունը յառաջ կուգայ ասորական «էրեպ» բառէն, որ կը նշանակէ Արեւմուտք, կամ վերջալոյս, նաեւ մառախուղ : Եւրոպական երկիրներ են բոլոր այն երկիրները՝ ուր արեւը մայր կը մտնէ, հակադրութեամբ Ասիոյ : Գ. դարուն, Քրիստոսէ ետք, Եւրոպա կը կոչուէր տակաւին հռոմէական այն նահանգը, որ կ՚ընդգրկէր այժմու Գալլիպոլիս (Կալլիբոլի = Կելիպոլու) թերակղզին :

ԱՓՐԻԿԷ

Կարքեդոնի հարաւակողմը Քրիստոսէ դարեր առաջ կ՚ապրէր «աֆրիդի» ցեղախումբը : Հռոմէացիները իրենց հիմնած նահանգը կոչեցին «Աֆրիգա» : Անունը հետզհետէ տարածուեցաւ նաեւ միւս նահանգներուն վրայ. (Նախապէս «Լիբիա» կը կոչուէր ցամաքամասը, «Լիպու» ցեղախումբին անունով, որ կը բնակէր Միջերկրականեան ծովեզերքին միջին մասին մէջ) :

ԱՄԵՐԻԿԱ

Քրիստափոր Քոլոմպոս այն համոզումն ունէր՝ թէ դէպի Արեւմուտք շարժելով պիտի ողջունէր Ասիոյ արեւելեան եզերքները, մինչդեռ գտաւ նոր ցամաքամասը, զոր « Նոր Աշխարհ » կոչեց յաջորդ նաւորդը՝ Ամերիկօ Վեսպուչչի, եւ զայն նկարագրեց զանազան գրքերով՝ որոնք ձեռքէ ձեռք յափշտակուեցան : Ոչ թէ գտնողին՝ այլ նկարագրողին անունը մնաց Նոր Աշխարհին վրայ, հետեւաբար ոչ թէ Գոլոմպիա, այլ Ամերիկա կոչուեցաւ գտնուած ամբողջ ցամաքամասը : Անարդարութիւն մը՝ որ մասամբ դարմանուեցաւ, Վենեզուելայի եւ Բերուի միջեւ գտնուող փոքր երկրի մը Քոլոմպիա անուան ընծայումով :

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ

Պտղոմէոս (Բ. դար) Հնդկական Ովկիանոսին հարաւակողմը կը նշէր «դերրա աւստրալի ինգոնիդա = « հարաւային անծանօթ երկիր » : Անգլիացի նաւորդ մը պարզապէս Աւստրալիա անուանեց զայն՝ ԺԹ. դարու սկիզբը : Անունը տարածուեցաւ :

ԾԻԾԱՂ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական փոքր քաղաքի մը մուտքին առջեւ հետեւեալ բովանդակութեամբ ցուցատախտակ մը կախուած է .

« Եթէ մեր քաղաքին մէջ կառքը քշէք ժամը վաթսուն քմ. արագութեամբ, պիտի կարենաք ծանօթանալ մեր նոր բանտին, ութսուն քմ. արագութիւնը ձեզ պիտի առաջնորդէ մեր հիւանդանոցը, իսկ եթէ հարիւր քմ.էն աւելի արագ քշէք, հաճոյքը պիտի ունենաք հանդչելու մեր հիւրասէր գերեզմանատան մէջ »:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (200)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Այս խաւարէն պաշարուողը երբ մանուկ մըն է, անմեկնելի սոսկումով մը կը համակուի :

Անտառները Ցովհաննէս Աւետարանիչին յայտնութեան կը նմանին, եւ պզտիկ հոգիի մը թեւերուն բախումը անոնց աշխարհը գմբէթին ներքեւ հոգեվարութեան շունչ մը կը հանէ :

Քոզէթ, առանց գիտնալու թէ ինչ էր զգացածը, կը զգար թէ բնութեան այս ահագին մթութենէն կը գրաւուէր : Կը համակուէր ոչ միայն սարսափով, այլ նաեւ սարսափէն աւելի սարսափելի բանով մը : Կը սարսռէր ան : Բառ չենք գտներ բացատրելու համար թէ ինչպիսի տարօրինակ բան մըն էր այն սարսուռը որ անոր մինչեւ սրտին յատակը կը սառեցնէր : Աչքը վայրենիի աչք դարձած էր : Զգալ կը կարծէր թէ հետեւեալ օրը դուցէ պիտի ուզէր հոն գալ միեւնոյն ժամուն :

Այն ատեն ազատելու համար այս տարօրինակ վիճակէն, զոր կը հասկնար եւ որմէ կը վախնար սակայն, տեսակ մը բնազդով եւ բարձր ձայնով սկսաւ մէկ, երկու, երեք, չորս, մինչեւ տասը համրել, եւ երբ լմնցուց նորէն սկսաւ համրել : Համրելով սկսաւ իրապէս ըմբռնել զինքը շրջապատող իրերը : Զգաց թէ ցուրտ էին ձեռքերը զոր թրջած էր դոյլը լեցնելու ժամանակ : Ոտքի վրայ ելաւ : Երկիւղը բնական եւ աննկուն երկիւղ մը տիրած էր վրան նորէն : Անմիջապէս որոշեց փախչիլ, արագօրէն փախչիլ, անտառներու մէջէն, դաշտերու մէջէն փախչիլ մինչեւ տուներուն, մինչեւ պատուհաններուն, մինչեւ վառած ճրագներուն քով հասնիլը :

Առաջին նայուածքով դոյլը տեսաւ . Թէնարտիէէն այն աստիճան կը վախնար, որ չհամարձակեցաւ փախչիլ առանց դոյլի : Երկու ձեռքերով ճարմանդը բռնեց : Դժուարաւ կրցաւ վերցնել դոյլը :

Այսպէս հինգ տասը քայլ առաւ, բայց դոյլը լեցուն էր, ծանր էր, ուստի Քոզէթ ստիպուեցաւ գետինը դնել զայն : Պահ մը շունչ առաւ, յետոյ նորէն վերցուց դոյլը եւ սկսաւ քալել՝ այս անգամ քիչ մը աւելի ճամբայ առնելով : Բայց հարկ եղաւ դարձեալ կենալ :

Քանի մը մանրերկրորդ հանգստանալէ ետք, նորէն ճամբայ ելաւ : Առջեւի կողմը ծռած, գլուխը վար առած կը քալէր պառաւի մը պէս . դոյլին ծանրութիւնը անոր նիհար թեւերը կը ձգտէր եւ կը պրկէր : Դոյլին երկաթէ ճարմանդը վերջապէս անոր թրջուած պզտիկ ձեռքերը կ՚ընդարմացնէր եւ կը սառեցնէր : Մերթ ընդ մերթ կը բռնադատուէր կանգ առնելու, դոյլէն արտահոսող պաղ Ջուրը անոր մերկ ոտքերուն վրայ կը թափէր :

Այս իրողութիւնը գիշերը եւ ձմեռ ժամանակ տեղի կ՚ունենար անտառի մը մէջ ուր բնաւ մարդկային նայուածք չկար . ութամեայ մանկուհի մըն էր ան . նոյն պահուն միայն Աստուած կար հոն, որ այս տխուր տեսարանը կը դիտէր :

Եւ, բարէ՛, անշուշտ մայրն ալ կը տեսնէր :

Որովհետեւ կան բաներ, որոնք գերեզմանին մէջ մեռելներուն աչքը բանալ կուտան :

Քոզէթ տեսակ մը ցաւագին հեծքումով շունչ կ՚առնէր . կոկորդը հեծկլտուքներէ կը ճնշուէր, բայց նաեւ հեռուէն այնքան կը վախնար Թէնարտիէէն որ չէր համարձակէր լալու : Սովորութիւն ըրած էր միշտ երեւակայել թէ այս կինը իր քովն կեցած է :

Սակայն այս կերպով չէր կրնար շատ ճամբայ առնել, որովհետեւ շատ կամաց կը քալէր : Կայաններու տեւողութիւնը որքան ալ պակսեցնելու ըլլար, եւ ամէն մէկ կայանէն որքան ալ նախորդէն աւելի պէտք էր, եւ թէ Թէնարտիէին պիտի ծեծէր զինքը : Այս միտքը կը խառնուէր այն երկիւղին հետ, զոր կը զգար գիշերը անտառին մէջ մինակ ըլլալուն համար : Սաստիկ յոգնած էր, սակայն տակաւին անտառէն ելած չէր :

Երբ մօտեցաւ հին շագանակենիի մը քով զոր կը ճանչնար, վերջին անգամ մըն ալ կեցաւ առջի անգամներէն աւելի կենալով, որպէսզի լաւ հանգստանայ, յետոյ իր բոլոր ուժերը հաւաքեց, դոյլն առաւ եւ համարձակ քալել սկսաւ :

Սակայն խեղճ պզտիկը յուսահատելով չկրցաւ զսպել ինքզինք եւ աղաղակեց .

«Ո՛վ Աստուած իմ, Աստուած իմ» :

Նոյն պահուն յանկարծ զգաց թէ ալ դոյլը բոլորովին թեթեւցած էր : Ձեռք մը որ ահագին երեւցաւ իրեն, ճարմանդը բռնած էր եւ ուժգնակի կը վերցնէր զայն :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 89-րդ տարեդարձին առիթով հոգեհանգստ-եան պաշտօն պիտի կատարուի վարժարա-նին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բա-րերարներուն, խնամակալուհիներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն հա-մար յառաջիկայ Կիրակի Մայիս 26ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Պօղոս Մանոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կի-րակի առաւօտ (26 Մայիս) Սէն Լու Կրան-վիէն Ս. Գէորգ եկեղեցին, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՄԱՆՈՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Անէմեան)

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հը-րաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յար-գողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:—

Այրի Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան, իր ողբ. ամուսնոյն Արամի հոգւոյն ի յի-շատակ մեր եկեղեցին յիսուն Ֆրանք, «Հայ-Բոյժ»ին յիսուն, Պօմոնի Կապ. Խա-չին քսան, Աղքատաց սնտուկին քսան եւ Օժ. Տիկ. Մարմինին տասը: Այրի Տիկ. Մարի Արապկեան եւ որդին, ողբ. ա-մուսնոյն եւ հօր, Մանուկի հոգւոյն եկե-ղեցին 30: Տիկին Պ. Ազատեան եկեղե-ցին տասը եւ Աղք. տասը: Յ. Մերճան-եան գերդաստանի ննջեցելոց հոգւոյ, ե-կեղեցին քսան եւ Կապ. Խաչին տասը: Ժ. Տէրտէրեան ողբ. մօրը, Ֆընտուխի ի յիշատակ, եկեղեցին տասը, Մեռելոցին, Վ. Գամպէրեան եկեղեցին իւղագին 20, Կ. Զամպանդճեան իւղագին տասը: Տիկ. Վ. Զէօրէքճեան իր ողբ. ամուսնոյն Սար-գիսի հոգւոյն եկեղեցին յիսուն: Այրի Տիկին Գ. Աւագեան իր ողբ. ամուսնոյն, Յարութիւնի հոգւոյն եկեղեցին տասը: Տիկին Վարդանեան ննջեցելոց հոգւոց ե-կեղեցին քսան: Տիկին Ա. Յարութիւն-եան ննջեցելոց հոգւոց եկեղեցին 15: Այրի Տիկին Ե. Խարօեան ողբ. որդւոյն Համբ.-ի եւ ամուս. Արշակի հոգւոց եկե-ղեցին քսան: Տէր եւ Տիկին Յ. Նիկո-ղոսեան եւ Տիկին Պապիկեան գերդաստա-նի ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ եկեղե-ցին յիսուն: Տիկն Ռ. Տօրումեան, նըն-ջեցելոց հոգւոց եկեղեցին տասը: Տիկին Ա. Պէզիրճեան, ննջեցելոց հոգւոց եկեղե-ցին տասը: Տիկին Սվաճեան ննջեցելոց հինգ: Տիկին Շալճեան ննջեցելոց հոգւոց եկեղեցին տասը: Տիկին Շիշմանեան նըն-ջեցելոց հոգւոց իւղագին 10 Ֆրանք:

×

Պ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թա-ղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստա-ցած է հետեւեալ նուէրները: Հանգուց-եալ Մկրտիչ Սուքիասեանի տարելիցի հոգեհանգիստին առթիւ Այրի Տիկին Ա. Սուքիասեան եկեղեցւոյ քսան Ֆրանք, Կ. Խաչին քսան, Տիկին Զ. Պօղոսեան ե-կեղեցւոյ տասը, Այրի Տիկին Կէտիքեան Կ. Խաչին 10, Այրի Տիկին Աէպիկեան Կ. Խաչին տասը, Օր. Նալպանտեան եկեղեց-ւոյ բարեզարդման յիսուն, Տէր եւ Տի-կին Կարապետեան 30, Ճնտոյեան 10, Սողոյեան յիսուն, Կ. Խաչին տասը, Հանգուցեալ Տէրլեմեանի քառասունքին հոգեհանգս. առթիւ Պ. Տէրլեմեան եկեղե-ցին յիսուն, Տէրլեմեան եւ զաւակներ 50, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Քէմիչեան տասը: Հանգուցեալ Պարտիզպանեան քառասունքի հոգ. հան. առթիւ Պ. Խաչէրեան կը նուիրէ եկեղ. 10: Կ. Տէրտէրեան հան. Քնարիք Արզումանեանի քառասունքին հոգ. առթիւ Առաջնորդարանին տասը, Կ. Տէրտէրեան ե-կեղեցւոյ տասը, Տիկին Ալէքսանեան ե-կեղեցւոյ քսան, Տէր եւ Տիկ. Ծատուր-եան 40 Ֆրանք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Բ. Ը. Մ.

Փարիզի մէջ այս ամսուան վերջը տե-ղի ունենալիք Հ. Բ. Ը. Միութեան Հա-մագումարը եւ յարակից հանդիսութիւն-ները յետաձգուած են ծանօթ աննախա-տեսելի պատճառներով:

Նոր թուականը պիտի յայտարարուի յետագային:

Ինքնաշարժին վիճակահանութեան տոմ-սերուն վաճառումը կը շարունակուի: Վիճակահանութեան տեղի ունենալիք թուականը յառաջիկային պիտի ծանուց-ուի:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հրանդ Բալուեանի նուիրուած յուշի ե-րեկոն որ տեղի պիտի ունենար այս Ուր-բաթ իրիկուն:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձա-նագրութիւնները բացուած են: Ծնողք-ներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քաւէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հե-տեւեալ թուղթերով:—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ար-ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա-նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկնե-րը դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93- LE RAINCY

Հեռաձայն.— 927 - 01 - 72:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Յու-լիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար: Ծը-նողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի Հերոսա-մարտի 53րդ տարեդարձը կը տօնուի Յու-նիս 9ին: Կը խնդրուի Տէսինի կազմակեր-պութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յա-ջորդով:

×

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի մէջ Հոկտեմբեր 13ին, Կիրակի, Մութիւալիթէի սրահը: Մանրամասնու-թիւնները յաջորդով:

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մար-սէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մաս-նաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահան-դէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր: Ֆապրը Կուլի ծառաստանին մէջ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարե-կան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շա-բաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Ման-րամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տա-րեվերջի հանդէսը Յունիս 30, Կիրակի:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 23ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳԻՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
FONDATEUR BOGHOS PACHA NUBAR
Autorisée par l'Arrêté Ministériel du 4 Mars 1948, sub. N° 12.192
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ
Comité local de Paris : 11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e). - Tél. : 870-03-18
Compte Chèques Postaux : Paris 80-1972

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ի նպաստ իր ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԵԱՆ կազմակերպութեան

Ձեր ծննդեան, հարսանեկան եւ տարեդարձի նուէրներուն համար, վարձատրելու համար ձեր զաւակները իրենց դպրոցական կամ այլ յաջողութիւններուն առթիւ, հանոյք պատճառելու համար ձեր բարեկամներուն

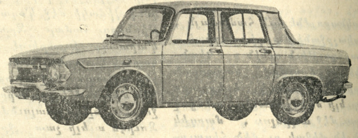
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ ՏՈՄՍԵՐ

« ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ »

Հրապարակ հանուած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կողմէ եւ օժտուած միակ մեծ պարգեւով մը

ՌԸՆՕ 10 ՄԱԺՕՌ 1968 ԻՆՔՆԱՇԱՐԺ ՄԸ

Նախագահ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ կողմէ նուիրուած

TOMBOLA DE LA JEUNESSE

Վիճակահանութեան նոր թուականը կը ծանուցուի առանձին: Օթէլ Հիլթընի սրահներուն մէջ, 18, Ավընիւ տը Սիւֆրէն, Փարիզ (15), մեծ պարահանդէսին ըն-թացքին պիտի փակէ Հ. Բ. Ը. Միութեան 30–31 Մայիսի Փարիզի Համաշխարհային համագումարը:

Տոմսերը որոնց գինն է 10 ֆրանք, կարելի է ստանալ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին, 11, Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), Թէլ. 870-03-18
թիւ չէք-փոսթալի ՓԱՐԻԶ 8019-72

Նամակով կատարուած խնդրանքները անմիջական գոհացում պիտի ստանան:

ՄԻ ՍՊԱՍԷՔ

Անմիջապէս կատարեցէք ձեր պատուէրը, Տոմսերուն թիւը շատ սահմանափակ է:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ Եշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՅԻՍ
JEUDI 23 MAI 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11218 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.218

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՄԻՇՏ ԴԱԴՐԱԾ Է

ԳՐԱՒՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՌԻՆ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻՆ

Ընդհ. գործադուլին եօթներորդ օրը, կացութիւնը ոչ մէկ բարելաւում արձանագրած է, ընդհակառակն ամէնէն չըսպասուած գրաւումները կամ գործադուլները իրարու կը յաջորդեն եւ անմիջականին համար, ոչ մէկ նշան կայ որ բան մը կրնայ փոխուիլ: Երեքշաբթի օր չարժումը հասաւ մեծ վաճառատուներուն, ինչպէս Կալըրի, Փրէնթան եւն.: Գրաւումներու կարգին ալ յիշենք որ Քատրեքը գրաւած են իրենց կեդրոնատեղին, բայց ոստիկանութիւնը ցրուած է առանց միջադէպի: Գրաւուած է Բժիշկներու Կարգի (Օռտռը տէ Մետըսէն) կեդրոնը եւ բժիշկները յայտնած են թէ այլեւս չեն ճանչնար ինչ որ կայ եւ ամէն բան պիտի փոխուի եւ նոր բան չինուի:

Գրաւուած է նաեւ գրողներու ընկերութեան կեդրոնատեղին: Գրաւումը կատարած է գրողներու խմբակ մը գլխաւորութեամբ Նաթալի Սառօթի եւ Միշէլ Պիւթորի: Այս առթիւ կոչ մըն ալ պատրաստած են, ուր կը յայտնեն թէ որոշած են գրողներու նոր միութիւն մը հիմնել, որ սերտ կապ պահէ ուսանողներու եւ գիրքի աշխատաւորներու հետ: Այս շարժումին միացած են Ժան-Փօլ Սարթր, Սիմոնն տը Պովուար, Քլօտ Ռուա, Մարկրիթ Տիւրաս եւն.:

× Աշխատանքի ընդհատումները տարածուած են պանդոկներու: Փլազա-Աթենէ, Ժորժ Ե., Մէօրիս եւն. գրաւուած են պաշտօնէութեան կողմէ:

× Ֆոլի-Պերժէրն ալ գրաւուած են պաշտօնէութեան կողմէ: Յիշենք սակայն թէ ընդդէմ դերասաններու սենտիքային գործադուլի հրահանգին, Ալէն Տըլոն գլուխն անցած է ուրիշ շարժումի մը, որ կը հրահանգէ աշխատիլ: Արդարեւ դերասաններու այս խումբն ալ կը շեշտէ թէ նման գործադուլ մը իմաստ չունի եւ պէտք է յարգել աշխատանքի ազատութիւնը: Այդ առընչութեամբ կ'առաջարկէ որ դերասանները իրենց շահը տրամադրեն բանւորներու ընտանիքներուն:

Բանւորներու թիւը ութ միլիոնի կը հասնի եւ աննախընթաց բնոյթ ունի:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎ

Ազգ. Ժողովի առաջին նիստէն իսկ յայտնի եղաւ թէ կառավարութիւնը պիտի չիյնայ, այլ խօսքով արդելքի բանաձեւը (մօսիօն տը սանսիւռ) պիտի չըստանայ հարկ եղած ձայները (244):

Ազգ. Ժողովի նիստը մասնաւոր շահեկանութիւն մը չունէր: Պէտք է նոյնիսկ ըսել թէ ճառախօսները հանդարտ էին եւ նիստերը՝ մարած: Ցատկանշական միակ դէպքն էր ձախ կողմէն՝ Ռընէ Քափիթանի հրաժարումը երեսփոխանի իր աթոռէն: Արդարեւ Զօր. տը Կոլի հին ընկերը առջի օր յայտարարած էր թէ որոշած է քուէարկել արգելքի բանաձեւը, որովհետեւ բառ իրեն կառավարութիւնը պէտք է իյնայ: Կը թուի թէ ի վերջոյ նախընտրած է հրաժարիլ, խղճի հարցեր չունենալու համար:

Ազգ. Ժողովի նիստին յաջորդաբար խօսք առին կրթական նախկին նախարար Պիյէռ (Ձախ դաշնակցութիւն) որու պատասխանեց Փոմփիտու, (բուն ճառը պիտի խօսէր յետագային, այս անգամ պարզապէս կը պատասխանէր Պիյէռի), Վալտէք-Ռոշէ (համայնավար), Տիւհամէլ (կեդրոն), Փուժատ (կոլիստ), կիՄոլէ (Ձախ դաշնակցութիւն), Միշէլ Տըպրէ (ելմտական նախարար), տը Գրոյլ (անկախ-հանրապետական):

Ընդհ. կարծիքն այն է թէ Փոմփիտու պիտի չիյնայ ինչ որ սակայն յաղթանակ մը կարելի չէ նկատել իրաց կացութեան մէջ: Տը Կոլի կը վերագրուի դահլիճը հիմնապէս բարեփոխելու ծրագիր մը: Նախարարապետէն զատ, իրենց նախարարութիւնը կը պահեն հաւանաբար ելմտական (Տըպրէ) եւ Արտաքին (Քուվ տը Միւրվիլ):

Ձախի երեսփոխան Մառոդէլլի առաջարկած է որ ձախ դաշնակցութեան բոլոր երեսփոխանները հրաժարին եթէ արգելքի բանաձեւը չքուէարկուի:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Արտասահմանը որոշ մտահոգութեամբ կը հետեւի Ֆրանսայի դէպքերուն, երբ նոյնիսկ բառախաղերու կը դիմէ, ինչպէս անգլիական թերթ մը որ ութ սիւնակի վրայ կը խորագրէր՝ Իթ'զ Ճենըրըլ Քաոս, որ անշուշտ քաոսը ընդհանուր է կը նշանակէ, բայց նաեւ բառախաղ մըն է զօրավարին համար: Գերման եւ բրիտանական մամուլը այն կարծիքն ունին թէ տը Կոլ անգամ մը եւս պիտի փրկուի, բայց այս անգամ շնորհիւ համայնավար կուսակցութեան:

Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը՝ Իզվեստիա խոհեմութեան կոչերու արձագանգ կը հանդիսանայ.— «Մարդիկ կան Ֆրանսայի մէջ, գործադուլի եւ միթինկի այս օրերուն որ կ'ուզեն շատ արագ երթալ: Գործատուներուն մէջ «ինքնավարիչ» կոմիտէներ կազմուած են, երբեմն ինքնաբերաբար, երբեմն տաք գլուխներու կամ անիշխանականներու ազդեցութեան տակ»: Իզվեստիա կը դատապարտէ ծայրայեղ «ձախականները» (կօշիսթ):

Փեքին հոգւով սրտով Ֆրանսացի «բանւորներուն եւ ուսանողներուն կողքին է»: Ամերիկա մտահոգ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ալ ուսանողական խռովութիւն կայ: Կարմիր դրօշ պարզուած է համալսարանին վրայ:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ՄԻՇՏ ՓԱԿ Է

Օփփրայի Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը միշտ փակ կը մնայ: Մամուլով կը յայտարարենք վերաբացման թուականը:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ի յիսնամեակի առթիւ կազմակերպուած հանդիսութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի օր, Փլէյէլի մէջ, յետաձգուած է ցնոր տնօրէնութիւն, նկատի ունենալով երկրին պայմանները:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Յետաձգուած է Յունիս 8ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յետաձգուած է ցնոր տնօրինութիւն:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

«Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (Մայիս 24ի թուականով) Համբարձման տօնին առթիւ:

Մեր յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Շաբաթ Մայիս 25ի թուականով, եթէ գործադուլի օրէ օր ծաւալող շարժումները բոլորովին անկարելի չդարձնեն թերթին հրատարակութիւնը:

Ինչպէս մեր ընթերցողները կը նկատեն (գոնէ Փարիզի հատուածը), «Յառաջ»ի խմբագրութիւնն ու անձնակազմը, ամէն զոհողութիւն աչք առնելով, կը շարունակեն կատարել մամուլի իրենց պարտականութիւնը, մանաւանդ նման տագնապալի օրերու:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Տասը օրուան ընթացքին դէպքերը այնքան արագութեամբ եւ նոյնիսկ իրար հրմշտկելով կատարուեցան, որ շահեկան է, հաւանաբար պատմականի փորձ մը ընել, հետեւելով Էքսփրէսի մէջ, Ժորժ Սիւֆէռի հրատարակած յօդուածին.—

Զօր. տը Կոլ կը սիրէ փոթորիկները: 1940էն ի վեր արհամարանքով կը դիտէ մարդիկը, ենթարկուած, ինչպէս կ'ըսէ, ծովի անհանգստութեան: Կը ձգէ որ ալեկոծութիւնը շարունակուի, ու իր բառին կախարդութեամբ, ալք ու ծովը կը հանդարտացնէ: Այս անգամ չկրցաւ: Երկու շաբթուան խռովութիւններէ ետք, դուցէ կը յիշէ իր հին խօսքերէն մէկն՝ իշխանութիւնը չառնուիր, կը ժողվուի: այս անգամ թէեւ կը թուի թէ ժողվողը Փոմփիտուն եղաւ:

Բայց հովը յանկարծ կը բարձրանար: Զօրավարը կը տատամսի, կը սիրէ կանոնները: Եթէ նախարարապետը բացակայ է, փոխարինողին (Ժոքս) կը մնայ գործերու կանոնաւոր ընթացքը ապահովել: Տը Կոլ դէմ չէ բարեփոխումներու, բայց կ'ուզէ որ կարգն ու կանոնը յարգուին:

Մայիս 6ին, առաջին միջադէպէն ետք, Ֆուշէ, Ժոքս եւ Փէյրըֆիթ կողմնակից են հանդարտեցման: Լուսաւորութեան նախարարը՝ Փէյրըֆիթ, նախկին Նորմալիէն, արդէն կը հանդիսանայ որ ոստիկանութիւնը գրաւէ նաեւ Էքոլ Նորմալը, առանց սակայն տեղեակ պահելու էլիզէն: Փէյրըֆիթ կ'ըսէ նաեւ թէ Սորպոնը պիտի վերաբացուի, բայց փակ կը մնայ: Ուրբաթ գիշեր կռիւը կը ծագի ամբողջ լատինական թաղին մէջ: Ժոքս, Ֆուշէ եւ Թրիքօ (Էլիզէի ընդհ. քարտուղարը) նախ կը վարանին: Ոստիկանապետը, Կրիմօ, որ շաբաթ մը առաջ գրաւոր հրահանգ մը ուզած էր Սորպոնը գրաւելու համար (ինչ որ կը նշանակէ թէ համաձայն չէր) կը պնդէ որ ոստիկանութիւնը միջամտէ, պատնէշները դեռ չըբարձրացած: Բայց լիսէի աշակերտներ կան ամբոխին մէջ, յետոյ ցուցարարներուն եւ Ներքին նախարարութեան միջեւ կապ կը պահուի մեծը Սարտայի կողմէ, ԻՒՆԷՖի փաստաբան եւ ձախակողմեան կոլիստ:

Պատնէշներու ետին, փորձ կը կատարուի ժամանակ շահելու: Ֆուշէ չուզեր որ վաղ առաւօտեան, արեւը ծագի ապրստամբ թաղամասի մը վրայ, կարմիր դրօշներով: Ժամը 2.30ին, տը Կոլ քունէն ելած, իր արտօնութիւնը կուտայ թաղը մաքրելու: Զորս ժամ ետք կ'ընդունի Ժոքս, Ֆուշէն, Մեսմէռը, Թրիքոն եւ Ֆոքարը: Մտահոգ է: Առաջին անգամ կ'ըսէ «ոչ մէկ բան կը կարգադրուի բռնի ուժով»:

Այդ է նաեւ Փոմփիտուի կարծիքը, երբ Օրլի կը հասնի Շաբաթ իրիկուն:

Լրագրողներուն կ'ըսէ միայն «Գաղափարներ ունիմ, բայց դեռ չեմ կրնար ըսել թէ ի՞նչ են»: Ուղղակի վարչապետարան կ'երթայ, ուր կ'ընդունի Ժոքսը, Ֆուշէն, Փէյրըֆիթը, ապա՝ Կիշառ, Ֆրէ եւ Թրիքօ: Բոլորին ցոյց կուտայ իր ճառը, որու գլխաւոր մասը պատրաստած է օդանաւին մէջ: Կ'առարկեն թէ Զօր. տը Կոլ կրնայ չհամաձայնիլ հանդարտեցման իր քաղաքականութեան: Կը պարմանան որ «որոշեցի» կ'ըսէ: Նախարարապետը ականջ չի կախեր: Գիտէ որ, Զօրավարը, հեղինակաւոր, միայն հեղինակաւոր մարդը կը յարգէ: Էլիզէ կ'երթայ, ուրկէ համաձայնութիւնը առած դուրս կ'ելլէ: Ժամ մը ետք կը խօսի: Յաջորդ առաւօտ գործադրութեան կ'անցնի: Շապան-Տէլմաս կը տեղեկանայ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Ազգ. Ժողովին օրակարգը: Ժոքս, կրկին Արդարութեան նախարար, կը տեղեկանայ թէ պէտք է ազատ արձակէ ձերբակալուածները: Փէյրըֆիթ, որ կրթական նախարարի իր հրաժարականը տուած է, մերժումի դիմաց կը գտնուի: Փոմփիտու վճռական է «իւրաքանչիւրը իր տեղը պիտի մնայ եւ աշխատանքը տանի»:

Արդէն ըմբոստութիւն մը ըլլալէ կը դադրի: Յեղափոխութեան մը սկիզբն է:

Փոմփիտուի թաքթիքը յստակ է եւ պիտի չփոխէ: Կ'ուզէ օգտագործել ուսանողական շարժումը ճզմելու համար, հին համալսարանը, որու անկումը նախատեսած է: Նախադահ տը Կոլի հետ, նկատի առած է ուսուցանող մարմնին փլուզումը՝ խօսքով ձախ, գործով պահպանողական: Պէտք է արագօրէն գործէ եթէ կ'ուզէ օգտուիլ կացութենէն, ձգելով հանդերձ որ ուսանողական շարժումը յոգնի:

Սորպոնի ուսանողներուն մէջ, արդէն սկսած է պառակտումը: Մեծ մասը քննութիւններուն մասին կը մտածէ: Բայց Օտէոնն ալ կը գրաւուի, յետոյ փրարու նաեւէ կը հասնին գործատուներու գրաւումը: Նախարարապետը չաճապարեր: Հոգեբանական պայքար է զոր կը տանի: Յաղթանակը, ժողովրդապետութեան մը մէջ — եւ Ֆրանսան ժողովրդապետութիւն մըն է, հոգ չէ թէ խորթ երկու դարէ ի վեր — կը պատկանի անոր որ իրեն կը կապէ հանրային կարծիքը:

Հանրային կարծիքի վերջին քննութիւնները ցոյց կուտան թէ օրէ օր ուսանողութիւնը կը կորսնցնէ ժողովուրդին համակրութիւնը:

Փոմփիտու անգամ մըն ալ կը խօսի: Կը յայտնէ թէ անիշխանութեան պիտի չհանդուրժէ, կարգ ու կանոն հաստատող կայ: Ուսանողներուն տեղը ժամէ ժամ կը գրաւեն բանուորները: Հարցը աւելի ծանր է եւ նոյն ատեն նուազ ծանր, վարինդի գիտեն թէ ի՛նչ կ'ուզեն: Միշտ կարելի է բանակցիլ բանուորներուն հետ. ու Տըպրէ թող վճարէ, ինչպէս կ'ըսեն:

Բայց Փոմփիտու խնդրոյ առարկայ ըրած է ոչ միայն քաղաքական մարդու իր ճակատագիրը այլեւ վարչակարգի մը ճակատագիրը:

ՎԱՂԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՕՐ Է

Ա.

ԽՄԲ.— Վերոյիշեալ գրութիւնը, որ լոյս տեսած է «Գարուն» ամսաթերթի (Երեւան) Յունուարի թիւին մէջ, պատմուածքի տարազին ներքեւ ցայտուն կը դարձնէ դժբախտ այն իրողութիւնը, որ Հայաստանէն ամէն տարի բաւական մեծ թիւով երիտասարդներ, կուսակցութեան «կոչ»ին պատասխանելով, կ'երթան մինչեւ հեռաւոր տափաստանները՝ աշխատելու, դժնդակ պայմաններու տակ :

Գրութեան հեղինակը, ամսաթերթի խմբագրութեան տուած ծանօթութեան համաձայն, ծնած է 1944ին, Պէյրութ : 1960ին աւարտած է Երեւանի «*Աղայեան*» դպրոցը, իսկ 1966ին՝ համալսարանի բանասիրական ճիւղը : Հունձ ուրեմն՝ ուսանողական խումբերու հետ աշխատած է խոպանի, այսինքն Սիպերիոյ տափաստաններուն մէջ :

×

Տնակ՝ աւազների վրայ :

Հեռւում երեւում է ... ոչինչ էլ չի երեւում : Միայն երբեմն հաւասար շարքերով՝ լողալով աւազների միջով, անցնում են ուղտերը : Երեք օրը մի անգամ կարաւանից անջատւում է մի ուղտ ու լողում մեր տնակի կողմը : Դա մի նշանաւոր օր է մեզ համար, քանի որ այդ օրը նամակ ենք ստանում «կենտրոնից» : Արդէն երկու ամիս է, ինչ այդ րոպէի հետ են կապւում մեր բոլոր ուրախութիւններն ու երազանքները : Ուղտի անջատուելը կարաւանից՝ նշանակում է ուտելիք ու խմելիք, նամակներ ...

Բայց արդէն եօթներորդ օրն է, ինչ կարաւանը չի երեւում : Ամէն առաւօտ բոլորս հայեացքով հետեւում ենք հորիզոնին, որտեղից ուր՝ պիտի երեւան ուղտերը : Բայց ոչինչ չի երեւում : Արեւը ամէն օր ծագում է նոյն կէտից, գլորւում աւազէ ալիքների վրայով, դառնում մի մեծ անիւ ու շարունակում իր անվերջանալի ուղին, իսկ երեկոյեան՝ գլորւում դարձեալ նոյն տեղը : Օրերի հաշիւը կորցրել ենք :

— Այսօր լրացաւ եօթներորդ օրը, — հոգոց հանելով, ասում է Դաւիթը :

Դաւիթը մեր խոհարարն է : Ամէնից շատ նա է անհանգստանում սնունդ-ամթերքի ուշանալու համար : Այսօր առաւօտեան նա թափ տուեց մաքարոնիի *վերջին արկղը ու մնացած* մաքարոնին *լցնելով կաթսայի մէջ՝ ասաց .*

— Մի քանի դգալ խիղ է մնացել ու այս մաքարոնին *: Դրանից յետոյ մնում է ուտել աւազով ...*

Չնայած այդ ամէնը նա ասում է ինչ որ *զաւեշտական շեշտով, բայց դրանից սիրտս խիղ է գալիս :*

Ես տխուր նայում եմ Սարգիսին : Ամէնից շատ, ըստ երեւոյթին, նա է տառապում, չնայած բոլորից շատ տղաները նրան են ծաղրում : Սարգիսը մեր միջի ամենաղեր տղան է : Ասում են Երեւանում նրա քաշը 89 քիլօ է եղել : Ես, ճիշդն ասած, դժուարանում եմ հաւատալ, քանի որ նա հիմա արտաքնապէս միւսներից քիչ է տարբերւում : Ամէն անգամ, երբ տղաները դգալներով հարուածելով ամանները, հաւաքւում են կաթսայի շուրջը՝ ստանալու իրենց օրաբաժինը, ես նկատում եմ, որ ամէնից շատ Սարգիսն է տառապում : Նա անյագ հայեացքով նայում է կաթսային ու իր բաժինը ստանալուց յետոյ էլ չի հեռանում : Իսկ երբ բոլորը ստանում են՝ նա կամացուկ հարցնում է .

— Իսկ լրացուցիչ լինելո՞ւ է ...

Մի անգամ այդպիսի հարցից յետոյ «Թմբլիկ» Մուրատը, որին երբեմն կոչում էին նաեւ «կաշի ու ոսկոր», ծիծաղելով սկսեց պատմել ...

— Տղերք, մի անգամ Երեւանում ես ու Սարգիսը գրաւ եկանք, թէ ով աւելի շատ կ'ուտի : Ոչ յետոյ ... Սաքօն չորս ու կէս մեթր ի՞նչ ուտի, որ լաւ լինի ...

— Պարան .

— Ոչխար .

— Հանրակառք .

— Չէ, նոյն անվրդով շեշտով շարունակեց նա, — չորս ու կէս մեթր երշիկ, լեհական ճարպոտ երշիկ :

Աւելորդ է ասել, որ բոլորը սկսեցին հռհռալ : Միայն Սարգիսը անվրդով քաշուեց իր անկիւնը ու սկսեց ուտել իր բաժինը : Դրանից յետոյ էր, որ ես նկատեցի, թէ ինչպէս Սարգիսը վիճում է Դաւիթի հետ :

— Ինձ աւել մի լցրու, չեմ ուզում ...

— Դէ լաւ, լաւ, մի նեղանայ, — փորձում էր կատակի տալ Դաւիթը, — որ լաւ է աշխատում, նա շատ էլ պիտի ուտի :

— Չեմ ուզում, — յանկարծ միանգամից զայրացաւ Սարգիսը, ամանի պարունակութիւնը շուռ տուեց կաթսայի մէջ ու հեռացաւ :

Այ քեզ բան : Դաւիթը լուռ նայեց իմ կողմը : Դարձեալ լսուեց «Թըլիկի» ձայնը .

— Սարգիսը ուղտի պէս է, մինչեւ հիմա կերածը եօթը օրուայ համար հերիք է ...

Բայց ոչ ոք չծիծաղեց :

×

Շոգը հետզհետէ սաստկանում է : Տղաները աւելի ու աւելի յաճախ են մարդ ուղարկում ջրհորից ջուր բերելու : Բայց ադահամ ջուրը աւելի է սաստկացնում ծարաւը : Բոլորի հայեացքները աւելի յաճախակի են ուղղւում «մեծ ճանապարհի» կողմը : Մի վայրկեան սիրտս տրոփում է ուրախութիւնից ... Երեւաց ...

բայց ոչ : Սկզբի օրերին կարգին ուրախանում էինք դրանից, բայց հիմա ինքնախաբէութեան գլուխ էլ չկայ, միրաժ է, ամենասովորական միրաժ : Աւազէ ալիքները վերածւում են ծովի ու հեռւում կայմի պէս ինչ որ բան է երեւում :

Ուզում եմ բահը շպրտել ձեռքիցս ու փռուել տնակի ստուերում, պառկել ու քնել, քնել մի րոպէ միայն, մի րոպէ ... բայց քսան հայեացք հետեւում են ինձ, ու ես աւելի եռանդով եմ բահը խրում ցեխի մէջ :

— Վաղուան ոչինչ չունենք, — ասում է Դերենիկը ու զողունի նայում իմ կողմը :

— Մինչեւ վաղը մի բան կը լինի, — փնթփնթում եմ ես, հասկանալով, որ վերջին հաշուով խօսքն ինձ էր ուղղուած : Ասում եմ, ու ինքս էլ չեմ հաւատում : Հետզհետէ բահն աւելի դժուարութեամբ է խրւում պեթոնի *մէջ, մատներս ջղաձգւում են, ստամոքսումս բութ ցաւ եմ զգում : Առաջ սուր ծակոցներ էին, հիմա արդէն բութ, անընդհատ նուազող ցաւ ... բոլորը հազիւ հազ են շարժւում, շնչելն էլ է դժուարանում, բայց ես ըզգում եմ, որ ոչ ոք յանձն չի առնում առաջինը շպրտել բահը : Բայց մէկն ու մէկը կ'անի այդ, գիտեմ, կ'անի, որովհետեւ այլեւս հնարաւոր չէ ...*

— Սրա հէրն էլ անիծած, — մորթուողի պէս գոռում է «Թմբլիկ» Մուրատը ու բահը շպրտում : — Իրենք կենտրոնում նստել են, մեզ գցել այս գրողի ծոցը ... մա՞րդ ենք, թէ անասուն, քանի՞ օր կարող ենք սոված մնալ, մի բուռ լաւաշ են տալիս, շան պէս չարչարում ...

Վերջապէս պայթեց : Բոլորը դանդաղ հանում են բահերը ցեխից ու սպասում, թէ յետոյ ինչ է լինելու : Ըստ երեւոյթին մի բան պէտք է ասել, բայց ի՞նչ ասեմ, ի՞նչ կարելի է ասել :

— Մուրատ, — ասում եմ ես, — աշխատելով խեղդել ձայնիս մէջ լսուող խզզոցը, — Մուրատ, միայն դու չես այդ վիճակում, բոլորս էլ այդպէս ենք :

— Ինչ անեմ, ես չեմ աշխատում, հետ ուղարկէք ինձ, չեմ ուզում :

Յանկարծ նրա ձայնը դառնում է լացակումած ու խռովկան երեխայ է յիշեցնում .

— Ցանում ինչի՞, — գոռում է նա, — յանուն ինչի՞, ի՞նչ եմ կորցրել այստեղ :

Չգիտեմ ինչ ասեմ : Ինչ որ մէկը մօտենում է Մուրատին ու բռնում օձիքից : Սարգիսն է . ես նետւում եմ բաժանելու : Սարգիսը մի կողմ է հրում ինձ .

— Թող ...

Ապա բռնում է Մուրատի օձիքից ու շպրտում մի կողմ .

— Քոսոտ, ոսկորներդ չալակած Երեւան կը տանեմ, — հուժկու ապտակ գոռում է նա, չնայած առանց այդ էլ ամէն ինչ լսելի է .

— Թող, Սարգիս, — մէջ են ընկնում միւսները .

Մուրատը յենուել է տնակի անիւներին ու ոչ ոքի չի նայում :

Սարգիսը քաշւում է թեւիցս .

— Արի, բան եմ ասելու :

Նա ինձ քաշում է մի կողմ ու մատը պարզում «մեծ ճանապարհի» կողմը :

— Տեսնում ես ...

— Ի՞նչը :

— Բան չի երեւո՞ւմ ...

— Միրաժ է, — ձեռքս թափ եմ տալիս ես, — մինչեւ հիմա չես զգացել ...

— Չէ, չէ, դրա հետ չեմ, — առարկում է նա, — այդ «միրաժ» ծովի մէջ մի բան է երեւում, տեսնո՞ւմ ես ...

Ես լարում եմ հայեացքս : Կոպերիս տակ զգում եմ աւազահատիկների կսկծոցը :

— Չեմ կարողանում տեսնել ...

— Ախր, լաւ նայիր, է ... — ասում է նա այնպիսի յամառութեամբ, կարծես դրանից է կախուած մեր փրկութիւնը :

Ես նորից լարում եմ աչքերս : «Ծովի» մէջ ինչ որ մի սեւ բիծ եմ նշմարում :

— Մի սեւ բան :

— Հա, հա, — ուրախանում է նա : — Այսինքն ոչ թէ սեւ բան է, այլ կենդանի է : Ոնց չես տեսնում, ուղտ է, կամ էլ կով :

— Դէ լաւ, Սարգիս, այսքան հեռուի՞ց :

— Ախր ո՞նց չես տեսնում : Ասենք մոռացայ, որ քաղաքի տղայ ես, բա : գիւղացին խիկոյն կը զգայ : Ո՞վ կայ էստեղ գիւղացի, Մուկուչ, Սահակ, հըա եկէք :

— Կենդանի է, — հաստատում են նրանք՝ ձեռքները ճակատներին հովար անելով :

— Դէ, ես գնացի ...

— Ո՞ւր ...

— Դէ մարդ — մուրդ կը լինի, մի բան կը տան, էլի ...

— Ոչ մի տեղ էլ չես գնա՛, — խիստ կտրում եմ ես :

— Վայ, ո՞նց թէ, բա տղերքի հալը ո՞նց կը լինի ...

— Թող գնա, — միջնորդում եւ Դաւիթը, — զուգէ խսկապէս ...

— Դէ սպասիր, մէկն էլ գայ հետդ ...

— Պէտք չի ...

Նա ծղօտէ լայնեզր գլխարկը քաշում է ճակատին ու դանդաղ քայլերով հեռանում : Աւազի վրայ մնում են նրա ոտնահետքերը, մէկ ... երկու ... երեք ... չորս ...

Կամաց – կամաց Սարգիսը վերածւում է մի սեւ կէտի՝ անապատի գորշ հարթութեան մէջ : Միայն ոտնահետքերը կարծես յիշեցնում են նրա գոյութեան մասին :

Ռ. ՊԵՏՈՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Այսպէս ուրեմն Ապտիւլ Համիտ իր հալածանքը, դպրոցական պատանիներու դէմ, հետզհետէ սաստկացուց մինչեւ զանոնք խեղդամահ անյայտացնելու չափ, Թորհրդաւոր անհետացումները երթալով աւելի յաճախ կը կրկնուէին եւ շատ անգամ երբ զաւակներս արձակուրդով տուն կուգային, կը պատմէին իրենց այս կամ այն ընկերոջ երեւան չելլելը օրերէ ի վեր : Խեղճ ծնողքները հազիւ հազ կը համարձակէին իրենց կորսուած զաւկին համար տեղեկութիւն հարցնելու վարժարանի տնօրէնութենէն, որ անայլայլ, միշտ միեւնոյն պատասխանը կուտար :

— Ձեր զաւակը դպրոցէն մեկնեցաւ բոլոր աշակերտներուն հետ ու ալ չվերադարձաւ, ի՞նչ կ'ուզէք որ ընենք, մենք ձեր զաւակներուն վրայ հսկել պարտաւոր ենք վարժարանին մէջ, իսկ անկէ դուրս՝ չենք կրնար հետերնին մէյ մէկ պահապան դնել, մանաւանդ որ փոքրիկ մանուկներ ալ չեն :

— Իսկ եթէ ծնողքները այս յայտարարութենէն չգոհանալով՝ փորձէին աղմուկ յարուցանել, այն ատեն, վա՜յ իրենց, իրենք ալ որեւէ պատրուակով մը կամ կ'աքսորուէին կամ բանտերու մէջ կը նետուէին ...

— Կը տեսնեմ որ վիպասանի գեղեցիկ երեւակայութիւն ունիք, Սայիհա հանըմ ըսաւ Իզզէթ փաշա հեգնական շեշտով մը :

— Իսկ դուք զարհուրելի հաշկատակի մը անամօթութիւնը, պատասխանեց Սայիհա, բարկութենէն դոհացար ձայնով մը :

— Ի՞նչպէս, կը համարձակիք նորին վեհափառութեան մէկ բարձր ու հաւատարիմ պալատականը նախատել, գոչեց Իզզէթ յուզումէն կաս-կարմիր կտրած :

— Իսկ դուք ի՞նչպէս կը համարձակիք իր ամուսնոյն ու զաւակներուն վրայ ողբացող կին մը եւ մայր մը ծաղրել, պոռաց աւելի բարձր ձայնով ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստող կինը :

Այս պատասխանը լախտի մը պէս ինկաւ նախագահի գլխուն որ չկրցաւ պատասխանել եւ պահ մը խոր լռութիւն տիրեց սրահին մէջ :

— Այդ տագնապալի օրերուն միակ մըտահոգութիւնս էր զաւակներս, որոնց կեանքին համար ահ ու դողի մէջ էի միշտ, թէեւ առերեւոյթ չէի ուզեր իմ երկիւղներս ցոյց տալ իրենց : Ամուսնոյս թողած վրէժխնդրութեան կտակին ու մայրական սիրոյ միջեւ ահռելի, տաժանալին պայքար մը կը մղուէր ներսիդիս : Մին միւսին չէր կրնար զոհել եւ սոսկալի կերպով կը տանջուէի : Գիտէք, որ զաւակներս այդ անյայտացած, խեղդամահ կամ ծովամոյն եղած պատանիներուն ընկերներն ու գործակիցներն էին եւ թէ օր մը կարգը իրենց պիտի գար ... : Արձակուրդի օրերը խելայեղ մտատանջութեամբ կը սպասէի իրենց տուն վերադարձին, սրտատրոփ անձկութեան մը մատնուած, ուխտելով ամէն անգամ, որ զիրենք առնեմ փախչիմ, հեռուն՝ օտար երկիր մը, ուր արիւնարբու գազանին ճանկը չկրնայ հասնիլ ... բայց անգամ մը որ զիրենք գրկիս մէջ կը սեղմէի, իրենց արի ու առնական դէմքը ձեռքերուս մէջ կ'առնէի, որոնց վրայ իրենց հօրը կենդանի պատկերը դրոշմուած էր, բոլոր անձկութիւններս, ըրած ուխտերս կը մոռնայի եւ փոխանակ իրենց զգուշութեան եւ խոհեմութեան յորդորներ կարդալու, ալ աւելի զիրենք կը ջանայի մղել ըմբոստութեան ճամբուն մէջ ... առերեւոյթ ներքին ձայն մը, զիս կը ներշնչէր ու կը դրդէր դէպի այդ ուղղութեամբ :

Այս տագնապայոյզ օրերուն էր, երբ անգամ մը զաւակներս կրկին արձակուրդով տուն եկան երկու օր մնալու եւ շաբաթ առտու մը մեկնեցան, նորանոր ըմբոստ ... կերներ պակսեր էին վարժարանէն եւ խստութիւնը հետզհետէ կը սաստկանար :

— «Կարգը կարծեմ մեզի եկաւ», բաց ... անդրանիկս, երբ միասին առանձնացած համբերութեամբ կը խօսէինք : Սովորութեանս համեմատ քաջալերեցի զինքը, ծածկելով իր ըրած խօսքերէն զգացած անձկութիւնս ... : Երկուշաբթի իրիկուան դէմ, յանկարծ տան դուռը զարնուեցաւ ... Ադ-Մէրայի կողմերը փայտաշէն փոքրիկ տուն մը կը նստէի այդ միջոցին. պատուհանիս վարագոյրը վեր առնելով՝ տեսայ որ դուռը զարնողը քօլ-աղասի Համդի էր, պէյին մէկը ամուսնոյս մտերիմ բարեկամներէն մէկը, զոր երկար ատենէ ի վեր չէի տեսած եւ որուն Պոլիս գտնուիլն ալ չէի գիտեր : Իսկոյն դուռը բացի եւ ներս հրամցուցի, ահռելի կերպով տժգունած եւ այլայլած դէմք մը ունէր :

— «Ձեր զաւակներէն լո՞ւր ունի՞ք», հարցուց առանց նոյնիսկ ողջոյնի խօսքեր փոխանակելու :

— «Շաբաթ առտու կանուխ մեկնեցան վարժարան երթալու համար», ըսի դողդոջ ձայնով մը, եւ անկէ ի վեր լուր չունիմ ... արդեօք դժբախտութի՞ւն մը պատահած է :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(129 – Շար.)

ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ԿԵԱՆՔԻ ԱՌԱՋԻՆ ՕՐՐԱՆԸ

Ներկայ դարուս մէջ, շատ մը գաղափարներ կը յեղաշրջուին, օրինակ՝ սրտի, ուղեղի մասին :

Այդ յեղաշրջուող գաղափարներէն մէկն է՝ «Հողը մայրն է մարդկութեան» : Այսօր, հողէն զատ, եւ թերեւս անկէ աւելի, ծովը արժանի է կոչուելու մեր մայրը :

Ստուգիւ, ոչ միայն այսօր գիտութիւնը կը փաստէ՝ թէ կեանքը ջուրին մէջ սկսած է, այլ նաեւ որովհետեւ հետզհետէ աւելի կ'աւելնայ ծովուն կարեւորութիւնը, մարդկային սնունդի տեսակէտէն :

Մինչ ցամաքային սննդառական կարելիութիւնները հետզհետէ կը նուազին մարդկութեան աճուոր աճին պատճառաւ, կը փնտռուին նորանոր աղբիւրներ, մարդիկը ստոյգ անօթութեան աղէտէ մը փրկելու համար :

Նշել է՝ որ այսօրուան մարդկութեան կէսէն աւելին անօթի կամ պէտք եղածէն նուազ կերակրուած է :

Սնունդի տեսակէտէն՝ իրական մեծ ամբարանոց մըն է՝ ծովը. պայմանաւ որ մարդիկ փոխանակ զէնք շինելու զբաղին ձկնորսութիւնը զարգացնելով :

ՁՈՒԿԸ՝ ՀԻՆԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

Շատ հին դարերէ ի վեր՝ ծովեզերեայ մարդիկ զբաղած են ձկնորսութեամբ : Ամենահին կոթողներու եւ վաւերաթուղթերու վրայ կարելի է տեսնել ձուկերու պատկերներ :

Սուրբ Աւետարանը անթիւ անգամներ մեզի կը խօսի ձկնորսներու եւ ձուկերու մասին : Նա մանաւանդ, ձուկը քրիստոնեաներու համար նուիրական խորհրդանշան մը եղած է : Ստուգիւ, ձուկը՝ Քրիստոսը կը խորհրդանշէ . ինչո՞ւ :

Յունարէն՝ ձուկին կ'ըսեն «Իքթուս», եւ եթէ այս բառին իւրաքանչիւր գիրը նկատի առնենք, կը համապատասխանէ Յիսուսի անուններուն առաջին գիրին. այդ անուններն են՝ «Յիսուս Քրիստոս Աստուած եւ Փրկիչ» (Յունարէն՝ Յէզուս Խրիստոս Թէոս ի Սոդեր) :

Մեր Փրկիչը բազմաթիւ անգամներ ձուկը բազմապատկեց եւ ինքն ալ ձուկ կերաւ, մինչեւ իսկ իր Յարութենէն ետք:

Հիները ձուկ կ'որսային նախնական կերպով, կարթով, ուռկանով, եւն. :

Բայց, դարերու ընթացքին, ձկնորսութիւնը շահի աղբիւր մը դարձաւ, եւ հետզհետէ աւելի զարգացաւ : Այսօր, ձկնորսութիւնը դարձած է մեծ ճարտարարուեստ մը, որ կ'ապրեցնէ միլլիոնաւոր մարդիկ :

ԳՈՐԾԱՐԱՆ – ՆԱՒԵՐ

Ձկնորսութիւնը, մեծ համեմատութիւններով, կը կատարուի յատուկ նաւերու միջոցաւ, որոնք ոչ միայն որսորդութեան գործով կը զբաղին, այլ նաեւ ձուկերը աղելու եւ պահպանելու գործերով : Ստուգիւ, նաւերը շատ անգամ ամիսներ շարունակ կը բացակային, եւ եթէ չունենան սառնարանի բաժին մը, ձուկերը կ'աւրուին :

Նա մանաւանդ, կան նաւեր, որոնք իսկական շրջուն գործարաններ են :

Վերջերս, Ֆրանսական նաւաշինութեան Ընկերութիւն մը՝ Սովետական Միութեան համար շինեց տիպար ձկնորս նաւ մը, ինն հազար թոն տարողութեամբ. նաւը ձուկերը կ'աղէ, կամ կը սառեցնէ եւ կամ ալ տուփերու մէջ կը զետեղէ : Կը մնայ միայն ծախելը, ի հարկին անցքի նաւահանգիստներուն մէջ :

ԳԼԽԱՒՈՐ ԱՐՏԱԴՐԻՉՆԵՐԸ

Ո՞րքան է թիւը ձկնորսներուն, դժուար է գիտնալ. միայն Եւրոպայի մէջ, կան շուրջ հարիւր հազար ձկնորսներ : Ասոնք, մեծ մասամբ, հօրմէ որդի ժառանգած են այդ արհեստը :

Հին ատեն, ձկնորսութեան մարզին մէջ, Եւրոպան առաջին գծի վրայ կուգար, եւ յատկապէս Հիւսիսային անկլօսաքսոն Երկիրները :

Բայց, այսօր, ինչպէս ամէն մարզի մէջ, հոս ալ Եւրոպայի կարեւորութիւնը կը նուազի :

Ձկնորսութեան ախոյեանն է Հարաւ-Ամերիկեան Երկիր մը՝ Բերու, որ տարեկան ինը միլլիոն հարիւր հազար թոն ձուկ կ'արտադրէ :

Կը հետեւին. Ճափոն, վեց միլլիոն երեք հարիւր հազար թոն. համայնավար Չինաստան, հինգ միլլիոն ութ հարիւր հազար. Սովետական Միութիւն, չորս միլլիոն, չորս հարիւր հազար. Միացեալ Նահանգներ, երկու միլլիոն, վեց հարիւր հազար. Նորվեկիա, մէկ միլլիոն, վեց հարիւր հազար. Անգլիա, 974 հազար. Իսլանտա, 972 հազար, Ֆրանսա 780 հազար :

Համաշխարհային ընդհանուր արտադրութիւնը, ներկայիս շուրջ յիսուն միլլիոն թոն է : Եւ այս թիւը շատով կ'աճի, կրկնապատկուելով ամէն 25 տարի :

ԲԵՐՈՒԻ ԲԱԽՏԸ

Բերու, Հարաւային Ամերիկայի այս բաւական յետամնաց երկիրը, մեծ բախտ ունեցաւ, շնորհիւ «անչովեդաս» կոչուած ձուկին: Ֆրանսերէն «անչուա»:

Շուրջ 15 տարի առաջ, Բերուցի վաճառական մը գաղափարն ունեցաւ այդ ձուկը փոշիի վերածելու եւ անով կերակրելու կենդանիները : Ասով սկսաւ մեծ ճարտարարուեստ մը :

Այսօր, Բերու միլլիոնաւոր թոն անչովեդաս կ'որսայ իր ձկնառատ ծովուն մէջ, տարեկան շուրջ 175 միլլիոն տոլարի շահ մը ապահովելով :

Հազար հինգ հարիւր նաւեր կը զբաղին այդ յատուկ ձկնորսութեամբ, եւ 140 գործարաններ այդ ձուկերը կը վերածեն փոշիի :

Նմանօրինակ ձկնորսութիւն մը տարածուեցաւ միւս երկիրներուն մէջ, եւ այսօր շուրջ 15միլ. թոն ձուկ փոշիի կը վերածուի, անասնաբուծութեան համար :

Խեղճ ձուկերը, փոքրէն մինչեւ ամենամեծը, ենթարկուած են մարդոց անյագ ախորժակին, կամ ուտուելու եւ կամ շահագործուելու համար :

Անթիւ են համեղ ձուկերու տեսակները, որոնք զանազան երկիրներու մէջ ունին իւրայատուկ անուններ :

Սեւանայ իշխանաձուկը, կարմրախայտը, կապկտուցը ...: Լիբանանի «սուլթան Իպրահիմ»ը . ֆրանսական ռուժէն, հարանկը, սոլը, իտալական պագալան :

Ամենատարածուած տեսակէտներէն են սարտինը, թոնը, էսգիւրժոնը, որ յատկապէս առատ է Ռուսիոյ գետերուն մէջ:

Հարկ է յիշել նրբաճաշակներու սիրած խաւիարը, որ գլխաւորաբար կ'արտադրուի Ռուսիոյ եւ Իրանի մէջ :

Յատուկ նաւերով կ'որսացուին կէտ ձուկերը, որոնք կը ծառայեն ոչ թէ մարդոց սնունդին, այլ կենդանաբանութեան եւ ճարտարարուեստին համար :

ԴԺՈՒԱՐ ԱՐՀԵՍՏ

Հակառակ արդիական մեծ յառաջդիմութեանց, ձկնորսութիւնը կը մնայ դժուար արհեստ մը :

Իրաւ է՝ այսօրուան ուռկանները աւելի մեծ են եւ ամուր, կ'իջնեն աւելի խոր . նոյնպէս, ձուկերու վտառներու — խումբերու — ներկայութիւնը կը յայտնուի «սոնար» կոչուած յատուկ գործիքներու միջոցաւ :

Սակայն, ձկնորսութիւնը կը կատարուի շատ հեռուները եւ կը տեւէ շաբաթներ եւ նոյնիսկ ամիսներ : Նկատի առնելու է նաեւ մրցորդութիւնը, որով շատ մը երկիրներ ստիպուած են ընդլայնելու իրենց ծովեզերային սահմանները եւ զայն հասցնելու մինչեւ 18 քիլոմեթր :

Այսուհանդերձ, նկատի առնելով կարեւոր շահերը, ձկնորսութիւնը կը գրաւէ շատ մը մարդոց գործունէութիւնը :

Միջազգային Համաշխարհային Կազմակերպութիւնը կը նշմարէ ձկնորսութեան կարեւորութիւնը ՝անով դիւրաւ կրնան զբաղիլ նաեւ յետամնաց երկիրները, նոյնիսկ Ափրիկէի :

Միայն թէ՝ Ազգերը դառնան նուազ կռուազան եւ իրենց ջանքերը դարձնեն խաղաղասիրական ձեռնարկներու, փոխանակ զէնքեր պատրաստելու զիրար ըննջնջելու համար :

Միջազգային ամէն զարգացման սկիզբը՝ խաղաղութիւնն է :

ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Բժիշկը՝ յաճախորդին .

— Բարեկամ, ձեր ստամոքսի կեղը պիտի բուժուի միայն այն ատեն, երբ բոլորովին հրաժարիք խմելէ :

Յաճախորդը .

— Այսինքն, Տոքթոր, ըսել կ'ուզէք թէ անբուժելի՞ է :

×

Բանտարկեալ մը իր պաշտպան փաստաբանին կը գրէ .

« Յարգելի պարոն, շատ կը ցաւիմ, որ նախորդ նամակս վշտացուցած է ձեզ: Այդ նամակին մէջ գրուած « ապուշ » բառը ձեզի ուղղուած չէր, այլ՝ ինծի, որ ձեզ պաշտպան փաստաբան առի » :

×

Սկովտացի մը հեռագրատուն կը մտնէ եւ պաշտօնեային կը հարցնէ՝ թէ հեռագիր մը ղրկելու համար քանի՞ պիտի վճարէ :

— Բառը կէս շիլին կ'արժէ : Ստորագրութեան համար դրամ չենք առներ :

Սկովտացին շնորհակալութիւն կը յայտնէ տրուած տեղեկութեան համար ու սեղանին առջեւ նստելով եղբօրը անունն ու հասցէն գրելէ ետք կը ստորագրէ. « Մաք Կրեկոր, վաղը գիշեր Տըրպլին կուգամ ժամը 10ի կառաշարով»:

×

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն երրորդ բարեկամի մը մասին :

— Եթէ խելք ունենար, կնոջմէն պիտի զատուէր ու պիտի ազատէր, կ'ըսէ առաջինը :

— Ոչ, սիրելիս, կը յարէ երկրորդը : Եթէ խելք ունենար՝ այդ կնոջ հետ պիտի չամուսնանար :

×

Սոֆիայի մէջ, պուլկար համայնավար մը քահանայի մը հետ խօսելով կ'ըսէ .

— Տէրտէր, Աստուծոյ մասի՞ն կը խօսիս դեռ : Չե՞ս գիտեր որ Աստուած չըկայ :

Քահանան կը պատասխանէ .

— Դուք ինչո՞ւ ընկերվարութեան մասին կը խօսիք : Ընկերվարութիւն կա՞յ միթէ :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (201)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Քօզէթ գլուխը վերցնելով սեւ, ուղիղ եւ կանգուն մեծ կերպարանք մը տեսաւ, որ մութին մէջ իր քովէն կը քալէր: Մարդ մըն էր այս կերպարանքը որ Քօզէթին ետեւէն ինկած էր եւ որուն գալը լսած չէր Քօզէթ:

Այս մարդը, առանց բառ մը արտասանելու, Քօզէթին տարած դոյլը ճարմանդէն բռնած էր:

Կեանքի ամէն հանդիպումներու համար բնազդներ կան:

Մանկուհին չվախցաւ:

ԳԼՈՒԽ ԶԳ.

ՈՐ ՊՈՒԼԱԹՐԻԻԵԼԻ ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ԳՈՒՑԷ

1823ին Քրիստոսի Ծննդեան օրը կէսօրէն ետք մարդ մը Փարիզի Պուլվար Օփիթալի ամէնէն ամայի կողմերը ժուռ եկաւ ժամերով: Այս մարդը բնակարան մը փնտռողի կերպարանք ունէր, եւ կարծես թէ Սէն Մարսոյի արուարձանին այս աւերակ սահմաններուն վրայ շինուած ամէնէն անշուք տուներէն մին վարձել կ'ուզէր քան թէ աւելի շքեղ բնակարան մը:

Քիչ մը ետք պիտի տեսնենք որ այս մարդը իրօք սենեակ մը վարձած էր այս առանձնական թաղին մէջ:

Այս մարդը իր հագուստովը ինչպէս նաեւ իր բոլոր կերպարանքովը իրական տիպարն էր այն տեսակ անձերու, որոնք կրնան ընտրեալ կարգի մուրացկաններ կամ ծայրայեղ մաքրութեան հետ խառնուած ծայրայեղ թշուառութիւն անուանուիլ:

Բաւական հազուագիւտ խառնուրդ մըն է այս, որմէ ուշիմ սիրտերը ներշնչուելով, կը յարգեն թէ՛ ամէնէն աղքատ եւ թէ ամէնէն արժանապատիւ անձերը: Մարդուն հագուստը կազմող իրերն էին բոլորաձեւ եւ խոզանակով լաւ մաքրուած գլխարկ մը, եկեղեան հողի գոյնով ներկուած դեղին եւ հաստ չուխայէ թիկնոց մը, որու այս գոյնը այդ ժամանակները ոչ այնքան այլանդակ կը համարուէր եւ որու խաւը աներեւութանալու չափ մաշած ըլլալով, ալ հիւսը կ'երեւար. խիստ հին ձեւի վրայ կարուած գրպանաւոր մեծ բաճկոնակ մը, սեւ գոյն վարտիկ մը որու ծունկին կողմերը ճերմկած էին, ասուիէ սեւ գոյն գուլպաներ եւ հաստ մուճակներ, որոնք պղնձեայ կոճակներ ունէին: Կարծես թէ վտարանդութենէ վերադարձող եւ ժամանակին ընտրեալ ընտանիքներու մէջ դաստիարակութիւն ըրած մըն էր ան: Ով որ տեսնէր անոր բոլորովին ճերմակ մազերը, խորշոմոտ ճակատը եւ դէմքը, որու վրայ կեանքէ վհատող եւ յոգնող վիշտի մը դրոշմը կար, պիտի ենթադրէր թէ եօթանասուն տարեկան հասակին կը մօտենար ան, թէեւ հազիւ յիսնամեայ պիտի կարծէր՝ եթէ միանգամայն տեսնէր անոր քայլը, որ յամր այլ հաստատուն էր, եւ տարօրինակ կայտառութիւնը, որ կը նշմարուէր անոր ամէն շարժումներուն մէջ:

Ճակատին խորշոմները լաւ զետեղուած ըլլալով, ով որ ուշադրութեամբ դիտէր այս մարդը, նպաստաւոր տրամադրութիւն մը պիտի զգար անոր նկատմամբ:

Շրթը կ'ամփոփուէր տարօրինակ ծալքով մը. այս ծալքը անողոք կ'երեւէր, բայց խոնարհ էր: Նայուածքին մէջ չեմ գիտեր ի՛նչ աղետալի հանդարտութիւն մը կար: Ձախ ձեռքը պզտիկ ծրար մը ունէր զոր թաշկինակի մը մէջ կապած էր, աջ ձեռքովը կը կռթնէր տեսակ մը գաւազանի վրայ, զոր ցանքի մը մէջէն կտրած եւ առած էր:

Այս գաւազանը փոքր ինչ ուշադրութեամբ կոկուած եւ ոչ այնքան տձեւ էր. վարակները անօգուտ էին մնացեր, եւ կարմիր մոմով շինծու գունտ մը ունէր բռնէ :

Այս պուլվարին վրայի անցորդները սակաւաթիւ են, մանաւանդ ձմեռ ժամանակ: Մարդը՝ առանց սեթեւեթի կարծես թէ աւելի կը զգուշանար անցորդներէն քան թէ կը մօտենար անոնց:

Այդ ատենները Լուի ԺԸ. գրեթէ ամէն օր Շուազի լը Ռուա կ'երթար: Իր հաճելի պտոյտներէն մին էր այս: Գրեթէ անփոփոխ կերպով ժամը երկուքին մօտ թագաւորական կառքը եւ ձիաւորները Պուլվար Օփիթալէն կ'անցնէին մեծ շտապով:

Այս անցը ժամացոյցի տեղ կը ծառայէր թաղին աղքատուհիներուն, որոնք կ'ըսէին.

— Ժամը երկուքն է, ահաւասիկ թագաւորը, որ Թիւլըրի կը վերադառնայ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Նախկին Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ այն սպաներու,, ենթասպաներու եւ զինուորներու, որոնք քաջաբար ինկան Սարտարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտերուն ընթացքին եւ փրկեցին հայրենիքն ու Ս. Աթոռը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Լիոնաբնակ Տէր եւ Տիկին Փօղարեանէ 50 ֆրանք մեր եկեղեցին պայծառութեան համար: Տիկին Շ. Շահլամեան խաղաղին տասը, Գ. Տէրտէրեան խաղաղին հինգ, Այրի Տիկին Նաճառեան եկեղեցիին տասը, Պ. Վանօեան ողբ. Գ. Գաբրիէլեանի հոգւոյն ի յիշատակ, եկեղեցիին քսան, Ժ. Նուրեան եկեղեցւոյ պայծառութեան քսան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մարգարեան եկեղեցիին հինգ, Վ. Տ. Վարդանեան խաղաղին տասը եւ Կապ. Խաչի դպրոցին տասը, Տէր եւ Տիկին Կուտսուզեան խաղաղին 15, Այրի Տիկին Ս. Սանտալեան ննջեցելոց հոգւոց, եկեղեցիին քսան, Տէր եւ Տիկին Յ. Ներսէսեան եկեղեց. պայծ. տասը, Տէր եւ Տիկին Յ. Մկրեան խաղաղին տասը, Տէր եւ Տիկին Խ. Տօրումեան, խաղաղին 20, Տէր եւ Տիկին Յ. Պանտիկեան խաղաղին տասը, Այրի Տիկին Վ. Դաբբինեան, խաղաղին տասը եւ Կապ. Խաչին՝ տասը, Տիկ. Աստուրեան խաղաղին տասը, Տիկ. Մ. Բէխզեան ննջեցելոց հոգւոց, եկեղեց. տասը, Ա. Հրաչեան, Ս. Զատկի առթիւ եկեղեցիին տասը, Կապ. Խաչին տասը եւ Ազգ. տասը, Տիկ. Փափազեան, խաղաղին տասը, Տիկին Ճընտոյեան եկեղեց. պայծ. տասը, Տէր եւ Տիկին Ս. Սիլօհեան, խաղաղին երեսուն եւ Ազգ. երեսուն, Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Պաղտասարեան, իր ողբ. ամուսնոյն, Գրիգորի հոգւոյն ի յիշատակ, եկեղեցիին յիսուն, Տիկ. Ա. Քիւրքչեան խաղաղին քսան, Այրի Տիկին Ա. Թագագճեան խաղաղին տասը, Այրի Տիկին Գրիգորեան եւ Տէր եւ Տիկին Գօնտուրաճեան, ննջեցելոց հոգւոց եկեղեցիին տասը ֆրանք:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14·30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր .— Պատմական, բանաստեղծական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն: Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ:

Նաեւ հայկական տխքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փնտռածը կը գտնէք:

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Բ. Ը. Մ.

Փարիզի մէջ այս ամսուան վերջը տեղի ունենալիք Հ. Բ. Ը. Միութեան Համագումարը եւ յարակից հանդիսութիւնները յետաձգուած են ծանօթ աննախատեսելի պատճառներով:

Նոր թուականը պիտի յայտարարուի յետագային:

Ինքնաշարժին վիճակահանութեան տոմսերուն վաճառումը կը շարունակուի: Վիճակահանութեան տեղի ունենալիք թուականը յառաջիկային պիտի ծանուցուի:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԻՆՉՈ՞Ւ

Հոգեբանական ողբերգութեան ներկայացումը, որ տեղի պիտի ունենար Չորեքշաբթի Մայիս 29ին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ .— Վասպուրականի հերոսամարտի 53րդ տարեդարձը կը տօնուի Յունիս 9ին: Կը խնդրուի Տէսինի կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի մէջ Հոկտեմբեր 13ին, Կիրակի, Միւթիւալիթէի սրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր: Ցապրը Կուլի ծառաստանին մէջ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 30, Կիրակի:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 20 Յունիս, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի նուագախումբին:

×

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան խնջոյք – ճաշը, Մայրերու Օրուան առթիւ, Յունիս 9, Կիրակի ժամը 13,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կոանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 23ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հրանդ Բալուեանի նուիրուած յուշի երեկոն որ տեղի պիտի ունենար այս Ուրբաթ իրիկուն:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ, Շաբաթ օրերը ժամը 16էն 19, հետեւեալ թուղթերով .—
Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ԿՈՉ ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. վարչութեան եւ Մարսէյլի մասնաճիւղի որոշումով, կոչ սանուհիի մը գտնելու համար Դպրոցասիրաց Տիկնանց վարժարանի համար 1968–69 դպրոցական շրջանին համար:

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.— 1. 10էն 12 տարեկան ըլլայ: 2. Ծնողքը պէտք է Սեբաստիոյ նահանգէն ըլլայ կամ զերդաստանէն: 3. Թեկնածուն որբ կամ աղքատ ընտանիքի զաւակ ըլլայ:

Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ուսուցչական կազմի մը քննութենէն եաք: Թեկնածուն պէտք է ներկայացնէ դիմումին հետ միասին յաճախած դպրոցին վերջին տարուան նիշերը: Դիմումները ընել մինչեւ Յուլիս 15 հետեւեալ հասցէներուն. — Տիրվանեան, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ, (Հեռ. 642–75–70): Կամ Հայկազ Մարտիրոսեան, 73 Պուլվար Ժորժ Կսբրաժէն, Ռուքաս – Պլան Մարսէյլ 7: (Հեռ. 53-20-49:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

ԵՒ

ԱՊՐԻԼ 11 – 24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ – Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Տերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont
92 — ASNIERES
Tél. : 733-11-00

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ի գիտութիւն Ֆրանսահայութեան Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցող իր բոլոր քոյր մասնաճիւղերուն:

Մեծ պատրաստութեամբ կ'ոգեկոչէ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի հիմնադրութեան յիսնամեակը, Յունիս 1, 2, 3 օրերու ընթացքին, Հոգեգալստեան օր, Վալիէրի մէջ, իսկ բուն տօնակատարութիւնը Յունիս մէջ, Շաբաթ ժամը 21ին, Ժիմնազ թատրոնին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՕՏՈՍԵԱՆ

22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր ապրանքներով:

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՇԱԲԱԹ 25 ՄԱՅԻՍ

SAMEDI 25 MAI 1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11219 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.219

ՆՈՐ ՅՈՅԶԵՐ ԵՒ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

"ՍԷ-ԺԷ-ԹԷ"Ն ԿԸ ԽԶԷ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԹԵՐԹԵՐՆ ԱԼ ԿՐՆԱՆ ԴԱԴՐԻԼ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՆԱՅ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Կ'ՈՒՇԱՆԱՆ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ՇԱՏ ԼԱՐՈՒԱԾ Է

Չորեքշաբթի իրիկուն արգելքի բանաձեւը միայն 233 ձայն կը ստանար (244 ձայն պէտք է) եւ Փոմփիտուի դահլիճը կը մնար գործի գլուխ : Յատկանշական է գիտել թէ ներկայ օրէնսդրութեան 6րդ արգելքի բանաձեւն է (մոսիօն տր սան - սիւռ) եւ նաեւ ամէնէն քիչ ձայն ըստացողը :

Քուէարկութենէն առաջ ամէնէն կարեւոր դէպքն էր նախկին նախարար Փիզանիի (ձախ - կոլիստ) որոշումը, բանաձեւը քուէարկելու, որմէ ետք իր հրաժարականը կուտար երեսփոխանական աթոռէն :

Հակառակ անոր որ Ժիսքառ տ'Էսթէն կը յայտնէր թէ իր խմբակցութիւնը (անկախ - հանրապետական) պիտի չմիանայ ընդդիմադիրներուն, իր ելոյթով խիստ քննադատութիւնը կ'ընէր կառավարութեան եւ կ'ըսէր նոյնիսկ թէ ըստ երեւոյթին, կառավարութիւնը չէր հասկցած դասը :

Հինգշաբթի օր, չորս ժամ տեւող նախարարաց խորհուրդէ մը ետք, կառավարութեան բանբերը կը յայտնէր թէ ոչ մէկ բանալիք ունի եւ պէտք է սպասել որ կոլի ճառին :

Շատեր չէն հասկցած սակայն այս ճառին յապաղումը : Արդարեւ Սէ Ժէ Թէի ընդհ. քարտուղարը՝ Սեկի, որ կացութեան տէր կրցաւ դառնալ գործադուլի առաջին շարժումներէն իսկ, դժուար թէ կարենայ երկար զսպել դժգոհ տարրերը կամ անջատ պահել բանուոր եւ ուսանողական ծայրայեղ շարժումները եթէ Փոմփիտուի խոստացած խօսակցութիւններն ու բանակցութիւնները դեռ երկարին :

Արդարեւ Համբարձման օրը, մթնոլորտը կրկին լարուած էր : Այս անգամ պատրուակն էր Ներքին նախարարութեան մէկ որոշումը, որ կ'արգիլէր Քոհն - Պէնտիթի կրկին մուտքը Ֆրանսա : Արդարեւ Նանթէռի շարժումին պարագլուխը Գերմանիա եւ Ամսթերտամ գացած էր, հոն ալ տարածելու համար իր յեղափոխական գաղափարները եւ այդ միջոցին է որ Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'որոշէր փակել սահմանագլուխները ոչ միայն Քոհն - Պէնտիթի այլեւ բոլոր խռովարար օտար տարրերուն առջեւ, որոնք կրնան փորձել Ֆրանսա մտնել :

Քոհն - Պէնտիթի դէմ այս արգելքը յաջորդական ցոյցերու տեղի կուտային, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի, մինչ Քոհն Պէնտիթ ասպարէզ կը կարդար նախ Ամսթերտամէն ապա Ֆրանքֆորթէն : Արդարեւ Ամսթերտամի մէջ կը յայտարարէր թէ «Ֆրանսական եռագոյնը եղած է պատռելու համար : Դէպի յաղթական կամար գացինք ցոյց ընելու, աւելցուցած է Քոհն - Պէնտիթ, որովհետեւ ... արկան մըն է (հոս գործածած է Ֆրանսական պատկերաւոր բայց հրատարակելիք բառ - ցատրութիւն մը) : »

Քոհն - Պէնտիթ յայտարարած է նաեւ թէ ամբողջ Ֆրանսական բանակն ալ եթէ ոտքի ելլէ ինք նորէն գիտէ թէ կրնայ Ֆրանսա մտնել :

Սէ Ժէ Թէի եւ Իւմանիթէի համար, կասկած չկայ թէ Քոհն - Պէնտիթ միջազգային կազմակերպութեան մը գործակալն է խռովութիւն ստեղծելու համար : Յիշենք թէ Սէ Ժէ Թէն դէմ արտայայտուած էր Չորեքշաբթի օրուան ցոյցին եւ դատապարտած Իւնէֆը իբրեւ «անհաւատալի կերպով ինքնահաւան կազմակերպութիւն մը» : Այդ ցոյցին ընթացքին, քանի մը հազար ուսանող տողանցած են — «բոլորս ալ գերման Հրեաներ ենք» պոռալով :

Հինգշաբթի իրիկուն բոլորովին անըսպասելի կերպով չկազմակերպուած ցոյց մը կը սկսէր, ժամը ութէն ետք, հաւանաբար գրգռիչներու մղումով եւ քանի մը ժամէն բախումները տեղի կ'ունենային ապահովութեան ուժերուն եւ ցուցարարներուն միջեւ, Լատինական Թաղին մէջ :

Ուսանողները եւ ուսանողական պատասխանատուները ոչ մէկ հրահանգ տըւած էին ցոյցի (հրահանգ տրուած էր Ուրբաթ օրուան համար) եւ ըստ ականատեսներու արդէն, կարելի էր ըսել թէ պատնէշ բարձրացնողները ոչ ուսանող էին, ոչ ալ շատ երիտասարդ մարդիկ : Ընդհակառակն ուսանողները կը փորձէին զսպել ցուցարարները եւ իրենք ապահովել կարգի սպասարկութիւն մը, արգելք հանդիսանալու համար որ բախումները շարունակուին :

Ոստիկանապետ Կրիմօ, մամուլի ասուլիսով մը, կը հաստատէր թէ միջադէպերը կը բազմանային երբ խռովարարներ սկսած էին քարկոծել Սէ ԷՌ ԷՍները : Ժամը 11ին արդէն կացութիւնը աւելի կը վատթարանար եւ Իւնէֆ, «Մարտ 22ի շարժում» եւ Սնէսիւփ միացեալ զեկոյցով մը կը խոստովանէին թէ գրգռութիւնները եղած են «հակակշռէ դուրս եւ ոչ - հակակշռելի տարրերու կողմէ» : Կրիմօ կ'ըսէ նաեւ թէ 210 հոգի ձերբակալուած են, որոնցմէ ոչ մէկը ուսանող է : Վիրաւորներու թիւը, ըստ նոյն աղբիւրներուն 140ի կը հասնի : Անոնց կէսը ցուցարարներէ կազմուած է, միւս կէսն ալ ապահովութեան ուժերէն :

Կարեւոր ցոյցեր եւ այս անգամ հրահանգուած եւ կազմակերպուած, նախատեսուած էին Ուրբաթ օրուան համար, որ Կոլի ճառին օրը : Ուսանողական եւ բանուորական սենտիքաները սակայն տարբեր գրգապատճառներով, կը կազմակերպէին այս ցոյցերը :

Սէ Ժէ Թէ (Աշխատանքի Համայնավար Սէնտիքան) եւ ընկերակցական միւս շարժումները հանդարտ ցոյց մը կը հըրահանգէին ժամը 4·30ին համար Պալաէն Օսթերլից : Այս ցոյցը բողոք մըն է այն յապաղումին դէմ զոր կառավարութիւնը կ'արձանագրէ խօսակցութիւններու սկսելու համար : Միւս կողմէ ժամը 6·30ին համար, ուսանողական շարժումը՝ Իւնէֆ, «Մարտ 22»ը եւ բարձրագոյն ուսուցման սենտիքան (Սնէսիւփ) ցոյց մը կազմակերպէին բողոքելու համար Ֆրանսա մտնելու այն արգելքին դէմ որուն ենթակայ է Քոհն - Պէնտիթ : Այս վերջինը պիտի փորձէր մտնել Քէլնի կամուրջէն, օգնութեամբը Սթրազպուրկի ուսանողներու : Իրեն համար կասկած չի վերցներ թէ ի մօտոյ, կրկին Սոռպոն պիտի ըլլայ : Այս ցոյցին համար, համախմբումի չորս կէտեր նշանակուած էին՝ Փորթ տը Մոնթրէօյլ, Սթալինկրատ, Փորթ տը Քլիշի եւ Փորթ տէ Լիլա :

Վախ կայ անշուշտ որ Հինգշաբթի գիշերուան դէպքերը կրկնուին եթէ ուսանողները չկրնան հակակշռել այն տարրերը որ կը մտնեն իրենց շարքերը, եւ որոնք ոչ մէկ կապ ունին ուսանողութեան կամ համալսարանական որեւէ հարցի հետ : Անոնք բաւական պատնէշներ ալ բարձրացուցած էին, կառքերով, աղբերով, ծառերով եւ ամէն ինչով զոր գտած են : Քանի մը պատնէշներու կրակ ալ տրուած էր : Կարգ մը վկայութիւններու համաձայն, ոստիկանական որոշ ուժեր բաւական կոպտութիւն ալ ցոյց տուած են եւ երբեմն մարդոց հանդէպ, որոնք ցուցարար չէին : Ոստիկանապետը կը բացատրէ թէ ընդհանուր ձեւով ապահովութեան ուժերը շատ պաղարիւնութիւն ցոյց տուած են, բայց անկարելի է նաեւ որ բուռն բախումներ չպատահին : Պատնէշները եւ հրդեհներ եղած են գլխաւորաբար Սէն - Միշէլ, Փլաս Սէնթ Անտրէ տէ զ'Առ, Մօպէռ - Միւթիւալիթէ, Պուլվ. Սէն Ժերմէն, եւն. :

Կրիմօ կոչ մըն ալ ըրած է որ Սէ Ժէ Թէ եւ ուսանողական շարժում հրաժարին Ուրբաթ օրուան ցոյցէն :

× Նախարարաց նոր խորհուրդ մը տեղի պիտի ունենայ Երկուշաբթի օր :

× Ուրբաթ օր նաեւ անկարելի էր թերթ գտնել Փարիզի մէջ : Բոլոր թերթավաճառներն ու կրպակները փակ էին : Կարգ մը թերթեր լոյս անգամ չէին կըրնար տեսնել : Այսպէս Փարիզիէն Լիպէռէի գրաշարները կը մերժէին շարել խորագիր մը, որ, ըստ իրենց, չէր համապատասխաներ իրականութեան : Թերթին խմբագրութիւնը իբրեւ խորագիր պատրաստած էր — « Աշխատանքը կը վերսկսի կարգ մը տեղեր » :

× Օրէ օր անշուշտ ժողովուրդը կը սկսի խուճապի մատնուիլ : Առաջին առթիւ վառելանիւթը սկսաւ պակսիլ : Փարիզի մէջ հազիւ քանի մը փոմփեր բաց էին, անոնց առջեւն ալ անվերջանալի «պոչեր» բռնած էին կառքերը : Կը պակսի նաեւ շաքարը եւ կարգ մը այլ ապրանքներ : Բայց գլխաւորաբար դրամի պակասըն է, որ կը նեղէ ժողովուրդը :

Փարիզը ուրիշ վտանգ մըն ալ կ'ապրի, որ առողջապահական է, աղբերուն պատճառով որ լեցուցած են մայրաքաղաքը :

× Կարգ մը ցոյցեր ալ տեղի ունեցած են գաւառը : Լիոնի եւ Պորտոյի մէջ քանի մը հարիւր ուսանողներ բողոքած են Քոհն - Պէնտիթի ի նպաստ :

× Ուսանողները գրաւած են Պրիւսէլի Ազատ համալսարանը եւ սեւ ու կարմիր դրօշները պարզած են :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ուրբաթ առաւօտ ոստիկանապետ Կրիմօ կոչ մը կ'ընէր ուսանողներուն եւ բանուորական շարժումներուն որ 24 ժամով յետաձգեն ցոյցը :

× Մամուլը իր ամբողջութեան մէջ կը դատապարտէ նախագահին ճառին յապաղումը, որ անհասկնալի է նման կացութեան մը մէջ : Ֆրանս - Սուառի մէջ Ժան Ֆերնիօ կը գրէ թէ Ֆրանսա ներկայիս երկու ղեկավար ունի, երկու մարդ որ կացութեան տէր են՝ տը Կոլ եւ Ժորժ Սեկի (Սէ Ժէ Թէի քարտուղար) եւ Ֆերնիօ կ'ըսէ թէ ամէնէն դժուար պայմաններուն մէջ եղողը տը Կոլը չէ, այլ՝ Սեկին է : Ճիշդ է որ սկիզբէն ի վեր Սեկի, վճռական դեր խաղաց եւ իր վճռականութեամբ առաջքն առաւ շատ աւելի ծանր դէպքերու, սկիզբէն իսկ իրենց տեղը նստեցնելով ծայրայեղ ուսանողները : Սեկիի այս դիրքը սակայն, որ չափաւորական կը նկատուի սենտիքային կարգ մը ծայրայեղներուն կողմէ, պատճառ եղաւ որ իր Սէ Ժէ Թէէն հրաժարի Պարժոնէ :

× Բանթողներու թիւը 9 միլիոնի կը հասնի : Արդէն Ֆրանսայի գործօն տարրին կէսը չաշխատիր :

Վերջին պահուն կը հաղորդեն թէ Փոմփիտու որոշած է Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին ընդունիլ Սենտիքաներու պատասխանատուները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃՈՆՍԸՆ ազդարարութիւն մը ըրաւ Հանոյի որ, ըստ նախագահին, օրէ օր կ'աւելցնէ իր փինուորական ուժը Հարաւային - Վիէթնամի մէջ, մինչ տեղքալ կ'ընեն Փարիզի խօսակցութիւնները : Արդարեւ թէեւ խաղաղութեան մասին կը խօսուի, բայց կատաղի կռիւներ կը շարունակուին Վիէթնամի մէջ եւ Ամերիկացիք մեծ թիւով զոհեր' ունին : Վերջին 15 օրուան ընթացքին՝ 1111 մեռեալ :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ կ'ուզեն յետաձգել « Մայրերու Տօնը» որ Մայիս 26ին է : Ծաղկավաճառները դէմ են որովհետեւ արդէն գնած են ծաղիկները : Ամէն պարագայի մէջ քիչ մը տարօրինակ է անշուշտ որ օրացոյցի տօնի մը թուականը փոխուի :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ երկու միլիոն «Կարմիր պահակներ » տողանցք մը ըրած են ի նըպաստ Ֆրանսացի ցուցարարներուն : « Նոր Չինաստանի » համար ուսանողական ներկայ շարժումները ապացոյցներն են «Մաոյի գաղափարներու տարածման » աշխարհակալ եւ արեւմտեան երկիրներու մէջ :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ համայնավար կուսակցութիւնը որոշեց որ քաղաքական ուրիշ կուսակցութիւններ պէտք չէ գոյութիւն ունենան :

ԻՏԱԼԻՈՅ նորընտիր Խորհրդարանը իր առաջին նիստը պիտի գումարէ Յունիս 5ին :

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ՄԻՇՏ ՓԱԿ Է

Օփփրայի Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը միշտ փակ կը մնայ : Մամուլով կը յայտարարենք վերաբացման թուականը :

ԵՐԳԱՀԱՆ ՅԱՐՕ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Հայ արդի երաժշտութեան զարգացման իր նպաստը բերած երգահան մը եղաւ Յարօ Ստեփանեան, որուն ծննդավայրը՝ Գեանջան (այժմ Կիրովաբադ) կը պահէր իր նահապետական կենցաղը, դրոշմը : Այս իրողութիւնը ազդած է ապագայ երաժիշտին հոգեբանութեան, նկարագրին եւ խառնուածքին վրայ :

Բախտը ունեցաւ հետեւելու Ռոմանոս Մելիքեանի դասընթացքներուն : Այս վերջինն էր, որ քաջալերեց իրեն դառնալու երաժիշտ – երգահան մը :

Չորս տարի շարունակ, 1923 – 1927, Մոսկուայի մէջ յաճախեց Գնեսինի երաժշտանոցը, ուր դասընկեր ունեցաւ ապագայ ուրիշ մեծ երգահան մը՝ Արամ Խաչատրեան : Ապա մեկնեցաւ Լենինգրատ, ուր յաճախեց տեղւոյն երաժշտանոցին երգահանի բաժինը :

1930ին աւարտելով իր ուսումը, կը տեղափոխուի Երեւան :

Յարօ Ստեփանեանի համար 30ական թուականները եղան ստեղծագործական արգիւնաւոր տարիներ : Արդարեւ յօրինեց յատկանշական գործեր :

1933ին Երեւանի մէջ հիմնուեցաւ օփերան եւ հայֆիլհարմոնին, որոնք պէտք ունէին ազգային նոր գործերու՝ բեմադրելու եւ ներկայացնելու համար :

Յ. Ստեփանեան հայ երգահաններուն մէջ առաջինը եղաւ, որ լծուեցաւ այդ նոր աշխատանքին եւ գրեց օփերա մը՝ «Քաջ Նազարը» : Դերենիկ Դեմիրճեանի կողմէ հմուտ կերպով մշակուած ժողովրդական հէքեաթը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ : Երգահանը յաջողած է ստեղծել պատկերաւոր տիպարներ. ձգտած է կիրարկել առերգի սկզբունքը՝ գրեթէ բոլորովին հրաժարելով երգայնութեան աւանդական ձեւերէն :

Դարասկիզբին Կոմիտաս երազեց գրել «Սասունցի Դաւիթ» օփերան, որ ծանօթ պատճառներով անիրականալի մնաց : Յ. Ստեփանեանի յօրինած «Սասունցի Դաւիթ» օփերան առաջին փորձն էր՝ երաժշտութեան մէջ բացայայտել դիւցազնական այդ հոյակապ վիպերգութիւնը : Լիբրէտոյի հեղինակ Դ. Դեմիրճեանի հետ երգահանը ընտրեց վիպերգութեան երրորդ ճիւղը :

«Սասունցի Դաւիթ» օփերան մեծ տարողի գործ է — նախերգանքով եւ վերջաբանով : Ի տարբերութիւն իր «Քաջ Նազարի»ն, հոն համեմատաբար մեծ տեղ կը գրաւէ ժողովուրդը : Ողբերգական եւ խանդավառ տրամադրութիւններ արտայայտող խմբերգները օփերային լաւագոյն հատուածներն են :

Գրած է նաեւ ուրիշ երեք օփերաներ՝ «Լուսաբացին», «Արմենուհին» եւ «Նունէ»ն :

Հեղինակած է, նոյնպէս, երեք համանուագներ, որոնց մէջ ամէնէն ամբողջականը եւ աւարտածը առաջինն է, որ լրացուց 1944ին : Այդ վիպերգական-տրամաթիկ համանուագը նուիրուած է մեր ժողովուրդին անցեալին եւ իր կերպարային բովանդակութեամբ զուսպ է, խոր եւ ազդեցիկ : Երգահանը հմտութեամբ օգտագործած է միջնադարեան հոգեւոր երգերու առանձին դարձուածքները եւ շարականի ինքնատիպ մեղեդիներէն մէկը :

Յ. Ստեփանեանի ստեղծագործական կեանքին մէջ երգը կարեւոր արժէք մը ներկայացուցած է :

Իր երգերուն մէջ ան նուրբ հոգեբան մըն է, մարդկային յոյզերու եւ ապրումներու լաւ մեկնաբան մը : Երգին միջոցով հեղինակը մարդոց հետ կը կիսէ իր նուիրական զգացումները եւ մտորումները, կը գտնէ գեղարուեստական ընդհանրացման համոզիչ ձեւեր :

Երգահանին սիրած սեռերէն էին սենեկային գործիքային ստեղծագործութիւնները : Դաշնակի համար գրուած 16 փրելիւտները եւ լարային քուարթէթները վկայութիւններ են երգահանին գեղարուեստական հարուստ երեւակայութեան մասին :

Յ. Ստեփանեանի ազգային վառ արուեստը սնող կենարար աղբիւրը ժողովրդական ստեղծագործութիւնն էր : Յ. Ստեփանեանի մօտ ազգային զգացումը երաժշտութեան մէջ պայմանաւորուած էր ոչ միայն ժողովրդական երաժշտութեան արտայայտչական գիծին ըմբռնումով, այլեւ հայ գեղջուկին նկարագրին ըմբռնումով : Ահա թէ ինչ կը գրէ երգահանը այս մասին .— «Յառաջընթաց շարժումը հնարաւոր է ոչ թէ անցեալն ընդօրինակելու, այլ անցեալն ուսումնասիրելու հիման վրայ» :

«Ղարղաղիլի եւ ուրիշները» կը կոչուի Յարօ Ստեփանեանի տաղանդաւոր գործերէն մէկը, որ ի տարբերութիւն անոր բոլոր ստեղծագործութիւններուն, պատմուածքներու շարք է : Գանձակի հարուստ ժողովրդական ստեղծագործութիւնը հազուագիւտ իրապաշտութեամբ եւ հիւմըրի արտակարգ զգացողութեամբ իր արտացոլումը գտած է այդ հիանալի պատմուածքներուն մէջ : Ակադ. Կ. Մելիք – Օհանջանեան իրաւամբ այդ պատմուածքները կը նկատէ «Նրբակերտ» կենսախինդ հիւմըրով համեմուած, գունագեղ ու հնչեղ մանրավէպեր, որոնց նմանը ցարդ չի գիտուիլ մեր գրականութեան մէջ :

Մ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՎԱՂԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՕՐ Է

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաւօտեան դէմ անձրեւ եկաւ : Ցուրտ, տեղատարափ : Այնպէս, ինչպէս լինում է միայն բարխաններում : Օդը մաքրուեց ու մի պահ նոյնիսկ մեղմացաւ տօթը : Այժմ արդէն կարծես մի նոր վայրում ենք աշխատում, փոխուել էր մեզ շրջապատող տեսարանը, եթէ կարելի է դա տեսարան անուանել : Աւազաբլուրները թրջուելուց քարացել էին ու ասես նրանք էլ անտարբեր էին դժբախտութեանը :

Երբեմն մէկն ու մէկը, որ փորձում է բարձր պահել կրծքին հակուող գլուխը, քնկոտ ձայնով հարցնում է .

— Չի երեւո՞ւմ ...

Ես ոչինչ չեմ պատասխանում : Նրանք այլեւս ոչինչ չեն հարցնում : Առանց այդ էլ ամէն ինչ պարզ է :

Ախր ինչպէս այդպէս եղաւ : Մենք գոմը վերջացրինք ու ետ ենք գնում : Բայց չէ՞ որ դեռ պատերը չէինք շարել : Սա ինչ է : Ինքնաշա՞րժ : Ո՞րտեղից : Իսկ Սարգի՞սը : Ի՞նչպէս նա յայտնուեց ղեկի մօտ : Չէ՞ որ նա պիտի կորած լինէր : Ախ, ինչ պայծառ է փայլում աւազաբլուրը . ինչի՞ց է, փորում եմ աւազը, փորում, յանկարծ ... տակից արեւի պըռունկն է երեւում : Ես սոսկումով ետ եմ քաշւում ...

— Ո՞վ է ... հը, ի՞նչ կայ ...

— Եկաւ, եկաւ, — քաշում է մէկը : Դաւիթն է : Ես վեր եմ ցատկում, նետւում դէպի դուռը ու աչքերիս չեմ հաւատում : Սարգիսը կանգնել է ու ժպտում, երջանիկ աչքերով մեզ է նայում : Ուսին էլ մի ոչխար կայ ...

— Սարգիս ջան, — գոռում եմ ինձնից անկախ, ու զգում, որ արցունքները հոսում են երեսովս :

Համբուրում եմ նրա փոշոտ երեսը, դէմքը, գլուխը ...

— Կորած Սարգիս ջան ...

Նա ոչինչ չի պատասխանում, միայն յոգնած ու երջանիկ ժպտում է ու ցոյց տալիս ոչխարը .

— Սա մի բան արէք ...

— Սա, սա, ո՞րտեղից :

— Զգիտեմ, մի հօտ կար, բռնեցի ու բերի ...

— Ի՞նչ հօտ ... իսկ չոբա՞նը :

— Զգիտեմ, թողէք մի քիչ պառկեմ, յետոյ կ'ասեմ ...

Նա հէնց շորերով նետւում է անկողնին ու փակում աչքերը :

— Քնիր, քնիր, — յորդորում եմ ես, ու բոլորս դուրս ենք գալիս :

×

Հիմա արդէն տօն է : Ինքնաշէն փայտէ սեղանին ճզճզում է դեռեւս տաք խորովածը : Ոչինչ, որ առանց համեմունքների, ոչինչ, որ հացը «պետոնային» է, այսինքն մի չարաթուայ հնութիւն ունի, որ տղաները երբեմն կատակով աղիւսի տեղ հաց են շարում : Հայաստանից եկած սովորութեան համաձայն խորովածը խորհրդանշում է ինչ որ արտակարգ բան, տօն կամ ուրախութիւն ...

Բոլորը օգնում են Դաւթին, սեղանին դասաւորում ու աշխատում ամէն կերպ օգտակար լինել :

— Կանչեցէք Սարգսին :

— Սարգիս ...

— Սարգիս, — կանչում են բոլորը հերթով :

Մէկը նետւում է նրան արթնացնելու :

— Սարգիս ջան, այստեղ նստիր :

— Չէ, ինձ մօտ :

Նա դեռ քնաթաթախ է, բայց էլի ժպտում է նոյն երջանիկ աչքերով :

— Հը, տէ պատմիր :

— Ուտենք, յետոյ :

— Համ կեր, համ էլ կը պատմես :

— Երեք – չորս, — գոչում է Դաւիթը ու ինքն էլ օրինակ տալիս :

— Սկսեցինք ...

— Անմահական է ...

— Դէ պատմիր ...

— Ինչ պատմեմ, — ծուլօրէն սկսում է Սարգիսը : Գնացի, գնացի, ծայրը չէր երեւում, էդ անտէրը մի գլուխ հեռանում էր ...

— Յետո՞յ, փոթորիկի ժամանա՞կ որտեղ էիր ...

— Ճանապարհին . մէկ էլ տեսնեմ վայոց, մայուն, ոչխարի հօտը խրտնած փախչում է : Երեւի գոմի դուռն էր բացուել : Հէնց փոթորիկը սկսուեց, ոչխարները պառկեցին, դէ ես էլ իրենց արանքում : Մի կերպ անցկացրի, յետոյ մի ոչխար շալակեցի ու եկայ ...

— Բա որ իմանա՞ն ...

— Ո՞վ պիտի իմանայ ... համ էլ հօ սոված չէինք կոտորուելու ... — Ու այդպէս էլ կերանք խորովածը :

×

Սնունդը եկաւ յաջորդ օրը : Պարզուեց, որ մեր ուղղութեամբ ոչ մի կարաւան չի եղել, որ ուտելիք ուղարկեն, փորձել են մեքենայով ուղարկել, մեքենան խրուել է աւազների մէջ ու մնացել ... իսկ յետոյ որոշել են ուղարկել մի ամբողջ ամսու պաշար ...

— Մի ամսուանն ինչ ենք անում, շուտով գոմը կը վերջացնենք ու կը գնանք, — ասում է Դաւիթը :

Իսկ «Թմբլիկը» անկիւնից նետում է .

— Ոչինչ, չկերած օրերի տեղը կը հանենք :

Ու աչքով է անում Սարգսին :

Իսկ Սարգիսը դարձեալ լուռ ժպտում է :

Դաւթի «Տրանզիստորը» խուլ ճզճզա –

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Հաքքը պէյ փոխանակ այս հարցումիս պատասխանելու, նոյն այլայլած կերպարանքով ըսաւ .

— «Շուտ, տիկին, երեսնիդ քօղ մը դրէք ու միասին եկէք ինծի հետ ...» :

Յետոյ աւելցուց .

— «Քաջ զինուորականի մը արժանաւոր ամուսինը եղած էք, կոչում կ'ընեմ իրեն յիշատակին եւ կը խնդրեմ որ արիութեամբ վարուիք այս դժնդակ ժամուն» :

Այս խորհրդաւոր խօսքերը զիս չափազանց յուզեցին եւ զգացի որ մեծ աղէտ մը պատահած էր եւ սիրտս սկսաւ ուժգին բաբախել, այսուհանդերձ չհամարձակեցայ որեւէ հարցում ուղղել : Իսկոյն ներս վազեցի, երեսս ծածկեցի եւ վերադարձայ իր քով :

Երբ փողոց ելանք, Հաքքը պէյ առաջին պարապ կառքը կեցուց եւ միասին մէջը մտանք :

— «Ետի Գուլէ տար մեզի», հրամայեց կառապանին :

Կառքը ճամբայ ելաւ : Իմ յուզումս հետզհետէ կը սաստկանար, սակայն կըրկին չէի համարձակեր խօսք մը ուղղելու ամուսնոյս բարեկամին, ինքն ալ խոր լռութիւն մը կը պահէր : Վերջապէս ըսաւ .

— «Տիկին, գիտէ՞ք որ ես ալ մանչ զաւակ մը ունէի, Հարպիէ վարժարանը կը յաճախէր ... տասնեւինը տարեկան զաւակ մը, Զիա անուն :

— «Զիա՛ն, գոչեցի, կը յիշեմ որ զաւակներս յաճախ իրենց մէկ մտերիմ ընկերոջ խօսքը կ'ընէին, որ Զիա կը կոչուէր ... :

— «Այո, աւելցուց, ճիշդ այդ է, ձեր զաւակներուն մտերիմ ընկերը ... այս տարի դպրոցական շրջանը պիտի աւարտէր :

Սոսկալի դժբախտութեան մը նախազգացումը ունէի, բայց վատաբար կը լռէի ու բերանս առաջ չէր երթար հարցում մը ուղղելու : Ինքն ալ, տեսնելով որ չեմ խօսիր, ալ խօսք մը չըրաւ եւ սիկարէթ մը վառելով սկսաւ ծխել :

Վերջապէս հասանք Եէտի Գուլէ եւ անկէ Գապը Չէշմէի կողմը ուղղուեցանք, դէպի ծովեզերքը : Հոն Հաքքը պէյ կառքը կեցուց եւ կառապանը ճամբեց, յետոյ ըսաւ .

— «Երթալիք տեղերնիս կառքի ճամբայ չկայ, ուստի քալելով պիտի շարունակենք մեր ճամբան :

— «Բայց ո՞ւր կ'երթանք, հարցուցի այս անգամ, ամբողջ քաջութիւնս ժողվելով :

— «Հայ ձկնորսի մը տնակը, պատասխանեց զինուորականը :

Հազար ու մէկ մտածումներ միտքս կը պաշարէին, բայց չէի կրնար որոշ գուշակութիւն մը ընել, միայն թէ կը զգայի որ խնդիրը իմ զաւակներուս վրայ էր :

Բաւական քալելէ ետք, վերջապէս ամայի ծովեզերքին մօտ, քարերու ետեւ պատսպարուած խարխուլ տնակի մը քով հասանք : Տնակին դուռը բաց էր եւ սեմին վրայ ծերունի մը նստած՝ իր ուռկանը կը նորոգէր :

Ծերունին մեզ տեսնելուն պէս յարգական ձեւով մը ոտքի ելաւ :

— Բարեւ, ըսաւ Հաքքը պէյ եւ յետոյ ձայնը ցածցնելով աւելցուց, հո՞ս է դըպրոցական պատանին :

— Այո, ո՞ւր կ'ուզէք որ ըլլայ, պատասխանեց ծերունի ձկնորսը տխուր դէմքով մը ... միայն թէ, պէյ էֆէնտիս, կը խնդրեմ, Աստուծոյ սիրոյն, զիս ժամ առաջ ազատեցէք այս փորձանքէն, որովհետեւ ամէն ժամ ահ ու դողի մէջ եմ ... :

— Հոգ մի ըներ բարեկամս, քանի մը ժամէն վախնալիք բան մը չես ունենար, ըսաւ Հաքքը պէյ եւ տնակէն ներս մըտաւ, նշան ընելով ինծի որ իրեն հետեւիմ :

Տնակին բակը, պառաւ կին մը գետին նստած զուլպայ կը հիւսէր : Իր քովէն անցանք առանց զինքը բարեւելու եւ մըտանք ցած ու փոքրիկ սենեակի մը մէջ, որ ձկնորսութեան վերաբերեալ առարկաներով լեցուած էր : Ծերունին կը հետեւէր մեզի :

— Ո՞ւր է, մարդ չկայ այստեղ, հարցուց Հաքքը պէյ, իր նայուածքը սենեակին շուրջը պտըտցնելէ ետք :

— Սնտուկին մէջ, ուռկաններուն տակ պահուըտած է, պատասխանեց ծերունին ձայնը ցածցնելով ու մօտեցաւ մէկ անկիւնը դրուած խոշոր սնտուկի մը, որուն կափարիչը վեր առաւ :

Սնտուկին մէջէն պատանիի մը գլուխը երեւցաւ :

— Դուրս ելիր, տղաս, մենք ենք, ըսաւ Հաքքը պէյ մեղմ ձայնով մը :

Պատանին սնտուկէն ելաւ եւ մօտեցաւ մեզի : Զինուորականը ծերունիին դարձաւ եւ ըսաւ .

— Դուն գնա կրկին դրան քով եւ հըսկողութիւն ըրէ եւ մեզի առանձին ձգէ :

— Շատ աղէկ, պատասխանեց ծերունի ձկնորսը, միայն թէ ի սէր Աստուծոյ, կ'աղաչեմ զիս փրկեցէք այս վտանգաւոր վիճակէն ... :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(130 – Շար.)

ԵՐՐՈՐԴ ՈՒԺ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Չինաստանի մէջ կազմուիլ սկսած է նոր Երրորդ ուժ մը, որ մասնաւորաբար կը բաղկանայ մտաւորականներէ։ Այս նոր շարժման գլխաւոր նշանաբանն է «մտաւոր եւ քաղաքական գործունէութեան ազատութիւն»։

Շարժումը մեծ արձագանգ գտած է կեդրոնական Չինաստանի մէջ։

Առաջին ապացոյցն է Չինաստանի մէջ կազմակերպուած նոր դիմադրութեան մը։ Անէն պարագայի մէջ սակայն, այս շարժումը որոշ ձեւ ստացած է եւ չառեր՝ Երրորդ Ուժ անունը կուտան անոր։

Շարժման գլխաւոր ղեկավարները կուսակցական պրոպականտիստներ չեն, այլ մարդիկ՝ որ խղճալ մը ունին, որ կը խորհին՝ թէ «Մշակութային Յեղափոխութիւնը» ձախողեցաւ։ Անոնք կ՚ընդունին՝ թէ Մաօ Ցէ Թունկ պէտք է քաշուի եւ իր տեղը տայ «իրերու նոր վիճակի մը, որ ընկերային արդարութիւն պիտի ապահովէ եւ վերջ պիտի տայ դաւանաբանական ճնշումին»։

Այս զարգացման մէջ չահեկանը այն է, որ Չինաստանի վեց շրջանները հակակշռող կուսակցական հին ղեկավարներ ու բանակի ներկայացուցիչներ՝ իրենց աջակցութիւնը ընծայած են քաղաքական այս նոր շարժման, որ գլխաւորաբար կը բաղկանայ Համալսարաններու ուսանողներէ, փրոֆէսէօրներէ, ուսուցիչներէ, արուեստագէտներէ եւ գրագէտներէ։

Զօրավարներ ու կուսակցութեան եւ պետական մեքենայի անդամներ, որ դիրքեր ունին յեղափոխական նոր յանձնախումբերուն մէջ, որոնք թէեւ տեսականօրէն վարչաձեւին աջակից կը ներկայանան սակայն իրականութեան մէջ հակամաոյական են, իրենց ազդեցութիւնը կը բանեցնեն՝ երկրի ներքին տագնապին ելք մը տալու համար։ Զօրավիգ կը կանգնին քաղաքական նոր շարժումին, այն յոյսով՝ թէ պիտի կրնան տնտեսական կայունութիւնը ապահովել։

Կը խորհին, որ թէ պետութեան եւ թէ կուսակցութեան մեքենան պէտք է աւելի առաձգական ըլլայ, Չինաստանի տնտեսական տագնապը կարենալ դիմագրաւելու համար։

Կարելի չէ ճշդել այս նոր եւ ազատական ուժին Չինաստանի մէջ ունեցած ծաւալն ու կարելիութիւնը։ Ոչ ալ կարելի է նախատեսութիւններ ընել անոր ապագայ ազդեցութեան մասին։ Ամէն պարագայի մէջ ան տիրապետած է մտաւորականներու, ուսանողներու եւ արուեստագէտներու միջեւ։

Այս երրորդ ուժը կը կոչուի «Նոր Միտք» եւ կ՚արտայայտէ նաեւ մաոյականներու եւ հակամաոյականներու միջեւ մղուող տեւական ու բուռն պայքարէն չինացի ժողովուրդին զգացած խոնջէնքը։

Չինաստանէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, չինացի ժողովուրդին մէկ մասը զօրավիգ կը կանգնի «Նոր Միտք»ին այն յոյսով՝ թէ այդ Երրորդ Ուժը իր ազդեցութիւնը պիտի բանեցնէ, որպէսզի վերջ դնէ ներքին պայքարը եւ ճիգ ըլլայ վերականգնեցնելու երկրի տնտեսութիւնը, որ եւ մնացած է վտանգաւոր կերպով։

Նոյն տեղեկութեանց համաձայն, Չինաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լիու Շաօ Չի մտադիր է ինք ստանձնել ղեկավարութիւնը Երրորդ Ուժին ու կարեւոր դեր խաղալու երկրի ներքին կեանքին մէջ։

Ծանօթ է, թէ Մաօ Ցէ Թունկ եւ իր սերտ գործակիցները դէմ են Լիու Շաօ Չիի, որ կողմնակից է բարենորոգումներ կատարելու։

Լիու Շաօ Չի կ՚ամբաստանէ Մաօ Ցէ Թունկը, թէ իր դաւանապաշտական գործելակերպով եւ իր ռազմավարութեամբ վտանգեց երկրին տնտեսական կացութիւնը եւ դժգոհութիւն ստեղծեց հանրային կարծիքին միջեւ։ Կը կարծէ՝ թէ աւելի առաձգական գործելակերպով մը պիտի կարենայ կացութեան մէջ փոփոխութիւն մտցնել և նոր հոսանքներ բանեցնել։

Դաւանապաշտութիւնը եւ անհաշտ ընթացքը եթէ շարունակուին՝ պիտի առաջնորդեն տնտեսական փլուզման, Չինաստանի աւելի եւս մեկուսացման, շփոթի եւ թերեւս ազգամիջեան պատերազմի։

Այդ պատճառով՝ Երրորդ Ուժը յոյս մըն է Չինացիներուն համար։

Թարգմ․ ՎԱԶՐԻԿ

ցընում է․ կարաւանի հետ ուղարկել են նաեւ մարտկոցներ։ Ու ասես աւաղ է – Թերեց, լսում է հաղորդավարի ձայնը․

— Բարի լոյս, բարեկամներ, սկսում ենք մեր կիրակնօրեայ հաղորդումը։

— Կիրակնօրեայ, իսկ դու ասում էիր շաբաթ է այսօր։

— Դու էլ Երեքշաբթի էիր ասում ...

— Տղաներ, ուշադրութիւն — ասում եմ ես ու զարմանում, որ ձայնս այդքան վճռական է ստացւում, — տղաներ, այս բոլորից յետոյ արժէ մի լաւ հանգստանալ, այսօր կիրակի ենք անում։ Իսկ վաղը...

— Դէ ի՞նչ, վաղը ի՞նչ ..., անհամբեր հարցնում են բոլորը։

— Վաղը... վաղը դարձեալ աշխատանքային օր է...

Ռ․ ՊԵՏՐՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Արդար է հպարտանալ այն իրողութեամբ, որ Շէյքսփիրի գործերը թարգմանուած են շատ յաջող կերպով հայերէնի եւ անոնցմէ շատ շատերը ներկայացուած են մեր բեմերուն վրայ՝ վերջին 150 տարիներու ընթացքին։

Ունեցած ենք ոչ միայն Մասեհեանի նման հմուտ թարգմանիչ մը, այլեւ տաղանդաւոր դերասաններ (Պ․ Ադամեան, Վ․ Փափազեան, Սիրանոյշ, Աբելեան, Հ․ Ներսիսեան), որոնք ինքնատիպ ձեւով մարմնացուցած են մեծ թատերագրին գործերուն տիպարները։

Վերջերս Երեւանի մէջ հիմնուեցաւ Շէյքսփիրագիտութեան հայկական կեդրոնը, որ արդէն իսկ գնահատելի գործունէութիւն մը ցոյց կուտայ։

Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ «Շէյքսփիրական» անունով հաւաքածոյին առաջին հատորը։ Հատորը կը բովանդակէ ուշագրաւ յօդուածներ, աշխատասիրութիւններ։

Հատորը կը բացուի Մարտիրոս Սարեանի երկու խօսքով։ «Շէյքսփիրի կեանքը եւ ստեղծագործութիւնը» խորագրին տակ ամփոփուած են Շէյքսփիրագէտ Վ․ Ռոզովի «Ո՞րն է խնդիրը» (Համլէթի «Լինե՞լ, թէ չլինել» մենախօսութեան կառուցուածքին մասին»), Վ․ Փափազեանի «Համլէթի մի մենախօսութեան շուրջ», Լիբանահայ շէյքսփիրագէտ Յովհ․ Փիլիկեանի «Ինչպէս կը հրատարակուի Շէյքսփիրը», Ն․ Մուրատեանի «Շէյքսփիրի աֆորիզմները» յօդուածները։

Հետաքրքրական նիւթեր կան նաեւ «Շէյքսփիրը եւ հասարակական միտքը», «Շէյքսփիրի երկերի թարգմանութեան հարցերից», «Շէյքսփիրը թատրոնում», «Շէյքսփիրը արուեստում» խորագիրը կրող բաժիններուն մէջ։

Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ հաւաքածոյին յաւելուածը, ուր հրապարակուած են Յովհ․ Մասեհեանի շարք մը նամակները (71 հատ)՝ ուղղուած հայ մտաւորականներուն։

Հատորը լոյս տեսած է շէյքսփիրագէտ Ռուբէն Զարեանի խմբագրութեամբ։

×

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Ժ․ Փաշինեանի «Հարմոնիայի դասագիրք»ին (ներդաշնակագիտութիւն) երկրորդ մասը։

Հեղինակը կը ներկայացնէ ներդաշնակագիտութեան սկզբունքները, անոր առանձնայատկութիւնները եւայլն։

Խօսելով ժամանակակից երաժշտութեան ներդաշնակութեան առանձնայատկութիւններուն մասին, հեղինակը դիտել կուտայ, թէ «ժամանակակից իրապաշտական երաժշտութեան ականաւոր վարպետները իրենց գործերում հետզհետէ դրսեւորել են նոր հարմոնիկ արտայայտչամիջոցներ, որոնք լայնօրէն տարածուել են եւ նպաստել ու նպաստում են հարմոնիկ լեզուի զարգացմանը»։ Ապա հեղինակը բազմաթիւ օրինակներ կը բերէ Ռ․ Մելիքեանի, Ա․ Խաչատրեանի, Է․ Միրզոյեանի եւ ուրիշ երգահաններու ստեղծագործութիւններէն։

Առանձնապէս կարեւոր է հեղինակին այն միտքը, թէ ընդհանրական դիծեր կան ոչ միայն հայկական լադերու եւ եւրոպական մաժէօր ու մինէօր եղանակներու, այլեւ արդի երաժշտութեան եւ ժամանակակից հայ երգահաններու ստեղծագործութիւններուն միջեւ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այր մարդու մը շուքը աւելի կ՚արժէ, քան հարիւր կին միասին։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

×

Սիրահարածը՝ վտանգաւոր խենթ մըն է։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

×

Սէրը՝ այր մարդուն աչքերէն կը սահի դէպի սիրտը, իսկ կիներունը՝ շրթներէն։

ԼԵՀԱԿԱՆ

×

Կարելի չէ թէ ջրաղացը դառնալ եւ թէ փուռը։

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ

×

Ինչպէս որ ջուրը բարձր լեռներու վրայ չի կրնար մնալ, այնպէս ալ՝ առատութիւնը մեծ սրտերու մէջ չի կրնար մնալ։

ՉԻՆԱԿԱՆ

×

Եթէ գեղեցիկ կին մը գայ եւ արդարութիւն պահանջէ քեզմէ, ջանայ շատ չնայիլ անոր։

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

×

Աւելի լաւ է ազատ թռչուն ըլլալ, քան թէ դերի թագաւոր։

ԴԱՆԻԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (202)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Երբ կ՚անցնէր, ոմանք վազելով կուգային, ոմանք ալ կարգի կը մտնէին ճամբայ բանալով, որովհետեւ Թագաւորի մը անցնիլը միշտ աղմուկ մըն է․ մանաւանդ թէ Լուի ԺԸ․ին երեւիլը եւ աներեւութանալը Փարիզի փողոցներուն մէջ ազդեցութիւն մը կ՚ունենար։

Այս հաշմոտ Թագաւորը արշաւումը կը սիրէր, չկարենալով քալել, կ՚ուզէր վազել․ այս դժուարաքայլը եթէ կարենար, փայլակի արագութեամբ պիտի ուզէր կայծակի պէս անցնիլ։

Հանդարտութեամբ եւ ծանրութեամբ ձերկ սուսերներու մէջտեղէն կ՚անցնէր, ոսկեզօծ կառքը դղրդելով կ՚երթար իր պերլինեան ձուլածոյ կառքը, որ բոլորովին ոսկեզօծ էր եւ որու տախտակներուն վրայ շուշանի հաստ ոստեր նկարուած էին։ Մարդ հազիւ հազ ժամանակ կ՚ունենար անգամ մը նայելու այս կառքին։

Նայողը կառքին մէջ աջակողմեան անկիւնը սնդուսեայ սպիտակ բարձերու վրայ կը տեսնէր դալկ, հաստատուն եւ կարմրագոյն երես մը, առոյգ ճակատ մը որուն վրայ փոշի ցանուած է ինչպէս թագաւորական թռչունին վրայ աէդ, դաժան եւ նուրբ աչք մը, գրագէտի ժպիտ մը, ահագին որովայն մը եւ կապտագոյն լայն ժապաւէն մը․ Թագաւորն էր այս երեսը։ Երբ Փարիզէն կ՚ելլէր, իր սպիտակ փետուրներով զարդարուն գլխարկը ծունկերուն վրայ կը դնէր, որոնք անգլիական երկայն կօշիկներու մէջ պատատուած էին․ երբ քաղաքը վերադառնար, գլխարկը գլուխը կը դնէր եւ քիչ անգամ բարեւ կուտար։ Անտարբերութեամբ կը նայէր ժողովուրդին, ժողովուրդն ալ փոխադարձ անտարբերութեամբ կը նայէր անոր։ Երբ առաջին անգամ Սարտայլի թաղէն անցաւ, իր տարած ամբողջ յաղթանակը եղաւ սա խօսքը, զոր թաղեցի մը իր ընկերոջ ըսաւ․

— Ահա այս դէր մարդն է կառավարութիւնը։

Արդ, միեւնոյն ժամուն թագաւորին Պուլվար Օփիթալէն անհրաժեշտաբար անցնիլը օրական դէպքն էր։ Դեռլին թիկնոցով ման եկողը անշուշտ ոչ թաղեցի էր եւ ոչ ալ փարիզցի, որովհետեւ չէր գիտեր թագաւորին այս սովորական անցը։

Երբ ժամը երկուքին Սալփեթրիէրէն անցնելով մինչեւ պուլվարին վրայ հասաւ թագաւորական կառքը, որուն երկու կողմերէն արծաթեայ ժապաւէններով զարդարուն անձնապահներու վաշտ մը կ՚երթար, մարդը կարծես թէ խռովեցաւ եւ գրեթէ վախցաւ։

Կողմնական ծառուղին մէջ իրմէ զատ մարդ չկար․ շուտով ցանկապատի մը անկիւնին ետեւը գնաց կեցաւ, բայց Տ՚Ավրէի դուքսը նշմարեց զայն։ Տ՚Ավրէի դուքսը, որ նոյն օրը թագաւորին ուղեկցելու պաշտօն ունեցող անձնապահներու գնդապետ էր, կառքին մէջ թագաւորին դիմացը նստած էր։ Ահա բաւական չարաչուք մարդ մը, ըսաւ Նորին Վեհափառութեան։

Ոստիկանութեան մարդոցմէ ոմանք, որ թագաւորին անցնելու ճամբաներուն կը հսկէին, նոյնպէս նշմարեցին այդ մարդը, մանաւանդ որ անոնցմէ մէկ հրաման ընդունեցաւ անոր ետեւէն երթալու։

Բայց մարդը թաղին առանձնացած փողոցները մտաւ, եւ ոստիկանը անոր հետքը կորսնցուց․ ինչպէս նոյն իրիկուն Տէրութեան պաշտօնեայ եւ ոստիկանութեան կառավարիչ Պ․ Անկլէս կոմսին ուղղուած մասնաւոր տեղեկագիր մըն ալ կը հաստատէ այս եղելութիւնը։

Դեղին թիկնոցով մարդը երբ գաղրեցաւ ոստիկանին տեսնուելէ, աւելի շուտ քալել սկսաւ, թէեւ բազմիցս ետեւը դարձաւ տեսնելու համար թէ զուցէ ետեւէն եկող մը ըլլայ։

Ժամը չորսը քառորդ անցած, այսինքն գիշերային մթութեան սկսած միջոցին, Փորթ Սէն Մարթէնի թատրոնի առջեւէն անցաւ, ուր նոյն գիշեր «Երկու թիապարտներ» անուն թատերգութեան ներկայացումը պիտի տրուէր։

Մարդուն ուշադրութիւնը գրաւեց այս ծանուցումը որու լոյս կուտային կանթեղները։ Թէեւ շտապով կը քալէր, բայց կանգ առաւ կարդալու համար։

Պահ մը ետքը Փլանշէթ ըսուած անել փողոցին մէջ դառնալով, մտաւ «Աւազեայ պնակը», ուր էր այն ատեն Լանեէի կառքին գործատունը։

Այս կառքը ժամը չորսուկէսին կը մեկնէր։ Ձիերը լծուած էին, եւ ճամբորդները, զոր կը կանչէր կառապանը, աճապարանքով կառքին երկաթէ սանդուխէն վեր կ՚ելլէին։

— Տեղ մը ունի՞ք, հարցուց մարդը։

— Միայն մէկ հոգիի տեղ կայ, եւ այն ալ նստարանիս վրան է ու քովս, ըսաւ կառապանը։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Նախկին Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ այն սպաներու, ենթասպաներու եւ զինուորներու, որոնք քաջաբար ինկան Սարտարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի պատմական հերոսամարտերուն ընթացքին եւ փրկեցին հայրենիքն ու Ս. Աթոռը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ հետեւեալ նուէրները.—

Ողբ. Տիկին Արմենուհի Ազարեանի մահուան առթիւ, եղան հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ փոխան ծաղկեպսակի.— Այս առթիւ, եկեղեցւոյս Թաղ. Խորհուրդը գոհունակութեամբ կը յայտնէ թէ՝ ողբ. Արմենուհի Ազարեան, Պօմոնի եկեղեցիին կտակած է՝ հազար ֆրանք: Ղ. Տէրտէրեան եկեղեցիին տասը, Լ. Տիւքիւքեան եկեղ. քսան, Անգլիսեան Ազք. տասը, Տէր եւ Տիկին Բէօսէեան եկեղ. տասը եւ Ազք. տասը: Հ. Կարապետեան Սէն Ժեռմի դպրոցին տասը, Գ. Բէստիկեան եկեղ. քսան, Ս. Փափազեան եկեղեց. տասը: Սէմէրճեան ընտանիք եկեղեցիին տասը: Տիկ. Յ. Տօնիկեան եկեղ. տասը, Տիկ. Ա. Հիւսեան իւղին տասը: Տիկին Մ. Գէորգեան իւղ. 10, Յ. Յակոբեան Պօմոնի Ազք. սնունդին տասը, Տէր եւ Տիկին Հ. Մարգարեան եկեղ. հինգ, Գ. Տօրումեան իւղ. տասը, Գ. Տէմիրճեան եկեղ. տասը, Բարեպաշտ Տիկին մը եկեղ. տասը, Տիկին Ե. Ծղնաւորեան իր ողբ. մօր, Մարիամ Զաքարեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ կը նուիրէ Կապ. Խաչի դպրոցին յիսուն, Ազք. սնունդին 50, «Հայաստան» շաբաթաթերթին 50 եւն.:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն: Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ:

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փնտռածը կը գտնէք:

Կ՚ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՑԵՍՏԱԶԳՈՒԱԾ Է

Հ. Բ. Ը. Մ.

Փարիզի մէջ այս ամսուան վերջը տեղի ունենալիք Հ. Բ. Ը. Միութեան Համագումարը եւ յարակից հանդիսութիւնները յետաձգուած են ծանօթ աննախատեսելի պատճառներով:

Նոր թուականը պիտի յայտարարուի յետագային:

Ինքնաշարժին վիճակահանութեան տոմսերուն վաճառումը կը շարունակուի: Վիճակահանութեան տեղի ունենալիք թուականը յառաջիկային պիտի ծանուցուի:

ՑԵՍՏԱԶԳՈՒԱԾ Է

ԻՆՉՈ՞ Ի

Հոգեբանական ողբերգութեան ներկայացումը, որ տեղի պիտի ունենար Չորեքշաբթի Մայիս 29ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի հերոսամարտի 53րդ տարեդարձը կը տօնուի Յունիս 9ին: Կը խնդրուի Տէսինի կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր: Ֆապրը Կուլի ծառաստանին մէջ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 30, Կիրակի:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ՚ունենայ Հինգշաբթի 20 Յունիս, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի նուագախումբին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Les Monuments Arméniens

du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22, rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով:

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 23ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԿՈՉ ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ նահանգային Միութիւն Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութեան եւ Մարսէյլի մասնաճիւղի որոշումով, կոչ սանուհիի մը գտնելու համար Դպրոցասիրաց Տիկնանց վարժարանի համար 1968–69 դպրոցական շրջանին համար:

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.— 1. 10էն 12 տարեկան ըլլայ: 2. Ծնողքը պէտք է Սեբաստիոյ նահանգէն ըլլայ կամ գերդաստանէն: 3. Թեկնածուն որբ կամ աղքատ ընտանիքի զաւակ ըլլայ:

Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ուսուցչական կազմի մը քննութենէն ետք: Թեկնածուն պէտք է ներկայացնէ դիմումին հետ միասին յաճախած դպրոցին վերջին տարուան նիշերը: Դիմումները ընել մինչեւ Յուլիս 15 հետեւեալ հասցէներուն.
— Շիրվանեան, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ, (Հեռ. 642–75–70): Կամ Հայկազ Մարտիրոսեան, 73 Պուլվար ժորժ էսթրաժէն, Ռուֆաս – Պլան Մարսէյլ 7: (Հեռ. 53–20–49:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11 – 24, 1915

Հեղինակ
ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համ[ար] Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է ... ծախուի Հրանտ – Սամուէլի, Բալ[...] (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), ... տուններուն եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont
92 — ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութ[եան] ... խնջոյք – ճաշը, Մայրերու Օրուան ... թիւ, Յունիս 9, Կիրակի ժամը 13,30[...] Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ա[...] բերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէ[սը] Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթ[...] մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդ[ով]:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սահմանուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմ[ել] Վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛ ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ.

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ[...] կարդ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու[...] թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 26 MAI 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11220 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.220

ՏԸ ԿՈԼ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՉԱՏԱՑԱՒ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԵՒ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԴԱՒԱՌ

ՇԱՏ ԲԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍՈՒԻ ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Ժամը 4ին արդէն սենտիքաները (Սէ Ժէ Թէ մանաւանդ) եւ Համայնավար կուսակցութեան հրաւէրով, բանուորական զանգուածը երկու հսկայ ցոյց կը կատարէր մին Պալաէն Օսթերլից, միւսը՝ Փոթիյէն Հալլ – Քոմարթէն: Այս ցոյցը, որու գլխաւոր կարգախօսներն էին «տը Կոլ հրաժարէ՛», «տասը տարի կը բաւէ», եւն. եւն., ժամը վեցէն սկսեալ, աւանդական կարգապահութեամբ, կը ցրուէր: Տարբեր էր սակայն ուսանողական ցոյցը, որ կը սկսէր ժամը 18·30ին, չորս տարբեր կէտերու վրայ, որոնց վերջին կայանն էր՝ Կառ տը Լիոն: Նախքան այս ցոյցին մասին խօսիլը սակայն, հարկ է ըսել թէ ժամը ութին, ձայն – պատկերասփիւռէն կը խօսէր նախագահ տը Կոլ: Այս ճառին շատ կը սպասուէր եւ յապաղումն ալ կը գատապարտուէր արդէն աւելի քան 24 ժամէ: Ընդհ. ձեւով ըսենք թէ ճառը մեծ նորութիւն մը չբերաւ: Տը Կոլ անգամ մը եւս «բաց» չէք մը կը պահանջէր Ֆրանսացի ժողովուրդէն, որու պիտի դիմէ հանրաքուէով, Յունիսին, եւ եթէ «զանգուածային այո» մը չստանայ, պիտի քաշուի, Տը Կոլ յայտարարեց.— «Ի՞նչ է տարողութիւնը ներկայ համալսարանական ապա ընկերային դէպքերուն: Հոն կը տեսնուի բոլոր նշանները, որ կը ցուցաբերեն մեր ընկերութեան փոփոխութեան մը անհրաժեշտութիւնը, փոփոխութիւն, որ պէտք է ընդգրկէ իւրաքանչիւրին աւելի գործնական մասնակցութիւնը, ընթացքին եւ արդիւնքին այն գործունէութեան, որ ուղղակի զինք կը վերաբերի: Անշուշտ, այսօրուան տակնուվրայ կացութեան մէջ, Պետութեան առաջին պարտականութիւնն է, ապահովել, հակառակ ամէն բանի, երկրին տարրական կեանքը, ինչպէս նաեւ հանրային կարգը: Կ'ընէ: Իր պարտականութիւնն է նաեւ օգնել որ կրկին ամէն բան քալէ, ունենալով այն շփումները որոնք կրնան դիւրացնել: Պատրաստ է: Այս՝ անմիջականին համար: Բայց եւքը, անտարակոյս կառոյցներ կան զորս պէտք է փոխել, այլ խօսքով, բարեփոխում պէտք է, վասնզի քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային այն հսկայ փոփոխութիւնը մէջ, զոր մեր ժամանակի Ֆրանսան կը կատարէ, եթէ ներքին եւ արտաքին բազմաթիւ խոչընդոտներ գլուխ ելան, կան ուրիշներ որոնք դեռ կ'ընդդիմանան յառաջդիմութեան: Ասկէ խոր խռովութիւնները, նախ երիտասարդութեան մէջ, որ մտահոգ է իր իսկ դերէն եւ զոր ապագան կը մտահոգէ, շատ յաճախ: Այդ պատճառով, համալսարանի տագնապը, ծագած այդ մեծ մարմնին անկարողութենէն, ազդին արդի պահանջներուն յարմարելու, ինչպէս նաեւ երիտասարդներուն դերին եւ աշխատանքին, բազմաթիւ միջավայրերու մէջ ծնունդ տուաւ անկարգութեան, լքումի կամ աշխատանքի դադարի մակընթացութեան մը: Ասկէ կը հետեւի որ մեր երկիրը անդամալուծութեան առջեւ է: Մեր եւ աշխարհի առջեւ, մենք Ֆրանսացիներս, պէտք է կարգադրենք կենսական հարց մը զոր մեր առջեւ կը դնէ մեր ժամանակաշրջանը, եթէ չգլորինք քաղաքացիական պատերազմի մը ընդմէջէն ամենէն գարշելի եւ կործանիչ արկածախնդրութիւններուն եւ յափշտակութիւններուն մէջ: Մօտ երեսուն տարի է, դէպքերը ինծի պարտադրեցին, քանի մը ծանր պարագաներու մէջ, պարտականութիւնը մեր երկիրը առաջնորդելու, որպէսզի ստանձնէ իր հարազատ ճակատագիրը, արգելք հանդիսանալ որ ուրիշը ընէ, հակառակ իրեն: Պատրաստ եմ, այս անգամ ալ, բայց այս անգամ ալ, մանաւա՛նդ այս անգամ, պէտք ունիմ, այո՛, պէտք ունիմ, որ Ֆրանսացի ժողովուրդը ըսէ որ՝ կ'ուզէ: Արդ, մեր Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ թէ ի՛նչ ճամբով կրնայ ընել: Ամենէն ուղղակի եղանակն է եւ ամենէն ժողովրդականը որ կարելի է՝ հանրաքուէն:

«Նկատի առնելով բոլորովին բացառիկ կացութիւնը ուր կը գտնուինք, որոշեցի ուրեմն, կառավարութեան առաջարկին վրայ ազգին քուէին ենթարկել օրինագիծ մը, որով պէտք է Պետութեան տայ, եւ նախ՝ անոր պետին, վերանորոգման լիազօրագիր մը:

«Վերաշինել Համալսարանը, ըստ, ոչ թէ իր դարաւոր սովորութիւններուն այլ՝ երկրին յեղաշրջման իսկական կարիքներուն եւ ուսանողական երիտասարդութեան գործնական կարելիութիւններուն արդի ընկերութեան մէջ:

«Յարմարցնել մեր տնտեսութիւնը ոչ թէ անհատական այս կամ այն շահերու դասակարգերուն այլ՝ ներկայի ազգային եւ միջազգային անհրաժեշտութեանց, բարելաւելով հանրային սպասարկութեանց եւ հաստատութեանց անձնակազմին կեանքի եւ աշխատանքի պայմանները, կազմակերպելով անոր մասնակցութիւնը արհեստագիտական պատասխանատուութեանց, զարգացնելով երիտասարդներու կազմութիւնը, ապահովելով աշխատանքը, ի գործ դնելով ճարտարարուեստական եւ գիւղատնտեսական գործերը մեր շրջաններուն շրջագիծին մէջ:

«Այս է նպատակը զոր ամբողջ ազգը պէտք է ճշդէ ինքն իրեն:

«Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, Յունիսին, պիտի արտայայտուիք քուէով մը: Այն պարագային ուր ձեր պատասխանը «Ոչ» ըլլայ, պարզ է որ աւելի երկար չեմ ստանձներ իմ պաշտօնս:

«Եթէ զանգուածային «Այո»ով մը արտայայտէք ձեր վստահութիւնը, հանրային իշխանութեանց հետ եւ կը յուսամ, աջակցութեամբը բոլոր անոնց որոնք կ'ուզեն ծառայել հասարակաց շահուն, կը ձեռնարկեմ փոխելու, ամէն տեղ ուր պէտք է, նեղ եւ ժամանակավրէպ կառոյցները եւ բանալու աւելի լայնօրէն ճամբան Ֆրանսայի նոր արեան:

«Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը,

«Կեցցէ Ֆրանսան»:

Պէտք է ըսել թէ այս ճառը ոչ մէկ տպաւորութիւն ըրաւ, բացի անշուշտ կոլիստ շրջանակներէն: Նման ճառերն ալ, ինչպէս այն կառոյցները որոնց մասին կը խօսուի, վերանորոգման կը կարօտին: Բոլորը միաձայն են նկատելու համար թէ Ռեֆերանտէօմ չէ ալ՝ փլէպիսիթ է եւ ընդհ. ձեւով կարծիքներու համադրութիւն մը կարելի է նկատել Մենտէս – Ֆրանսի յայտարարութիւնը. «Շշմած եմ: Եօթը օրուան խորհրդածութենէ ետք, առաջարկներու կը սպասէի եւ կը յուսայի նոր բան մը, որ ձեւաւորում մը ներկայացնէ, միջոց մը՝ դուրս ելլելու համար այն մեծ տագնապէն ուր մխրճուած է երկիրը: ... Փլէպեսիթ մը, խօսակցութեան նիւթ չէ, պայքարի նիւթ է: Ժողովուրդը արդէն ո՛չ պատասխանեց: Յունիսին պիտի չսպասէ մերժելու համար հրաժարումի նոր առաջարկը որ իրեն կ'ըլլայ: Արդէն իսկ պայքարը յստակ իմաստ ունի»:

Քիչ տարբերութեամբ նոյն յուսախաբութիւնը կամ քննադատութիւնը կը յայտնեն քաղաքական այլ պարագլուխներ կամ սենտիքաներու ղեկավարները:

Իրականին մէջ այս ճառը ոչ թէ բան չփոխեց, այլեւ ցոյց տուաւ, որոշ չափով, թէ տը Կոլ լաւ չէ չափած տագնապին խորութիւնը եւ իր ճառին բովանդակութիւնը հեռու կը մնայ ամենօրեայ իրականութենէն:

Այս իրականութիւնը շատ ծանր է: Օրէ օր, աւելի ճիշդ, գիշերէ գիշեր Փարիզէն դաւառ, կռիւները կը շատնան, գրգռութիւնները, պատնէշները, ու նաեւ վիրաւորները:

Ուրբաթ օր շատ հանդարտ կ'անցնէր բանուորական կազմակերպութեանց ցոյցը, որ ըստ իւմանիթէի համախմբած էր չորս հարիւր հազար հոգի: Այս ցոյցին ընթացքին եւ ցրւումին առեն ալ ոչ մէկ միջադէպ կը պատահէր, Սէ Ժէ Թէի կարգապահութեան սպասարկութիւնները տարիներու փորձառութիւնը ունենալով ցոյցի կազմակերպութեան:

Նոյնը չէր սակայն իրիկուան ցոյցը, զոր կազմակերպած էին ուսանողական անուն կրող զանազան շարժումներ: Զորս կէտերէ մեկնելէ ետք, այս ցուցարարները կը հասնէին Կառ տը Լիոն: Տասը հազար կը նկատուի անոնց թիւը, բայց շատ աւելի քիչ է անշուշտ թիւը անոնց,, որոնք կ'ուզեն տակն ու վրայ ընել քաղաքը եւ կը թուի թէ քաջ ծանօթ մարդիկ են կեռիլլաններու: Պատնէշներ, հրդեհներ, փողոցներու քանդումներ, կառքերու հրկիզումներ իրարու յաջորդեցին ամբողջ գիշերը, մինչեւ Շաբաթ վաղ առաւօտ: Փարիզի մէջ, ամենէն վնասուած թաղերն են՝ Կառ տը Լիոն, Ֆօպուր Սէնթ-Անթուան, Րիւ տը Լիոն, Սէն – Միշէլ, Օտէոն եւ մանաւանդ Պուրս, ուր հրդեհը սկսած էր արդէն: Կը պարզուի թէ այս մարդիկը լաւ ծանօթ էին վայրերուն եւ շատ դիւրութեամբ, բոլոր ապակիները կոտրելէ ետք, բարձրացած են Սակարանին տանիքի վրայ սեւ դրօշակը պարզելու համար: Ունէին բոլոր գործիքներն ու զէնքերը եւ կազմածները, որոնք կը փաստեն թէ մասնագէտներու գործ է կատարուածը եւ ոչ ուսանողական շարժում: Նոյնիսկ Կարմիր Խաչի կառքի տակ քօղարկուած, խռովարարներ աճապին աշխատանք կը տանին Փարիզէն դուրս: Առանցմէ ոմանք սպառնացած են ողջ-ողջ այրել Սակարանին ղռնապանին երիտասարդ աղջիկը:

Շատ ծանր միջադէպեր եղած են նաեւ Լիոն, Նանթ, Սթրազպուրկ եւ այլուր:

Լիոնի հաշուեկշիռը ամենէն ծանր է: Վիրաւորներու թիւը 250 կը նկատուի, որու մօտ հարիւրը շատ ծանր վիճակի մէջ: Մեռած է ոստիկան մը, որու վրայ տապալած են բեռնատար կառք մը:

Փարիզի մէջ դեռ կարելի չէր եղած Շաբաթ առտու ճշդել զոհերու թիւը: Ամէն կողմ վիրաւորներ կան բայց ճշգրիտ բան մը կարելի չէ ըսել: 131 կը հաշուուի ապահովութեան ուժերու վիրաւորներու թիւը:

Զայնասփիւռի կարգ մը կայաններու տեղեկութեանց համաձայն դաւառի մէջ ծագած խռովութիւններու հեղինակները Փարիզէն գացած էին: Այսպէս Լիոնի մէջ բռնուած է կառք մը, գնդացիրներով, զէնքերով, եւ մէջն ալ հինգ երիտասարդներով, որոնք թէեւ Սորպոնի «կարգի սպասարկութեան» քարթեր ալ ունէին, բայց ուսանող չէին:

Այլ քաղաքներու մէջ ալ բախումները, փողոցի կռիւները շատ են, ինչպէս նաեւ վիրաւորներու թիւը:

Սեէժսիւփի (բարձրագոյն ուսուցում, այսինքն փրոֆէսէօրներ) ընդհ. քարտուղարը՝ Ալէն Ժէսմառ, Շաբաթ առտու ղեկոյցով մը կը բողոքէր ոստիկանութեան բռնութեանց եւ հալածանքին դէմ, մինչ ներքին նախարարը Ֆէկրիճ (աւագակներու ընկերութիւն) կը վերագրէ բոլոր դրդռութիւններն ու յարձակումները:

× Քոհն – Պէնտիթ փորձած է Ֆրանսա մտնել, բայց 75 վայրկեան միայն կրցած է մնալ հողամասին վրայ, ուր յայտնուած է իրեն թէ արգիլուած է իրեն Ֆրանսան, իբրեւ խռովարար տարր: Պատասխանած է թէ պէտք է Սորպոնի տեսուչ՝ Ռոշն ալ արգիլել, վասնզի ան է առաջին խռովարարը, քանի որ ոստիկանութիւնը կանչած է Սորպոն: Սահմանէն հեռացած պահուն, ըսած է նաեւ «ցտեսութիւն մըն է միայն, ես դիտեմ թէ ինչպէս կրնամ Ֆրանսա մտնել»:

Ընդհ. ձեւով կացութիւնը ծանր է, անիշխանական տարրեր երթալով կը ծանրացնեն անապահովութեան մթնոլորտը, որ կը տիրէ Ֆրանսայի մէջ:

Շատ բան կը սպասուէր Փոմփիտուի տեսակցութիւններէն, որոնք կրնան գոնէ ճամբան բանալ բնականոն կեանքի վերահաստատման:

× Ցոյցեր ըրած էին նաեւ գիւղացիները եւ միջադէպերու ընթացքին վիրաւորներ պատահած են Նանթի մէջ:

× Բրիտանական մամուլը Շաբաթ առաւօտ քաղաքացիական պատերազմի սեմին կը նկատէր Ֆրանսան եւ կը նկարագրէր «Ուրբաթ գիշերուան ապստամբութիւնը» եւ սակարանին կրակ տրուելու փորձը:

× Աղբերու վիճակը երթալով մտահոգիչ կը դառնայ թէեւ կարգ մը թաղերու մէջ բանակը պէտք եղածը կ'ընէ: Գերեզմանափորողներն ալ տեղւոյն վրայ գործադուլ կ'ընեն, հոն ալ իշխանութիւնները պիտի փորձեն հեռացնել բանթողները որպէսզի մեռելները թաղուին:

× Միլանոյի ուսանողները գրաւած են կաթողիկէ ենթիթիւն, ըստ ձայնասփիւռին:

ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻՆ

(ՄԱՅՐԵՐՈՒ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Ամէն մարդ բաւական ուժ չունի սիրելու , պէտք է հզօր ըլլալ, այդ ընկճող սէրը ուրախութեամբ կրելու համար հոգւոյն մէջ :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Ա.

Երկունքով բռնուած աշխարհը ոտքի է այսօր : Տեւական խաղաղութեան մը երկունքով , մարդկութեան մոռցնել տալու համար իր անմոռանալի վիշտերն ու տառապանքները : Աւելի բարձր ու վսեմ գաղափարականով մը հաղիւ թէ մտահոգ ըլլայ մարդը՝ նմաններուն պարգեւելու համար վարձատրութիւնը իր գերմարդկային զոհաբերութեանց :

Սրտայոյզ է պատկերը մանաւանդ , երբ գեղարուեստով ու գիտութեամբ աստուածացած քաղաքակիրթ դարն է որունը՝ խաղաղութիւն կոչուած ցանկալի իշխանուհին , որուն հրաշափառ ընդունելութեան հրաւիրուած են մարդկութեան երկու կէսերը հաւասարապէս :

Եւ ահա կինը, երկաթեայ բազուկներու զուգընթաց , ոսկի նժարը ձեռքին , յափշտակուած իր վսեմ պաշտօնով , կը կրէ ձիթենին վերամբարձ, ձիթենին օծուն՝ իր քրմական մելանոյշ երգերով, ձիթենին միւռոնուած՝ իր միլիոնաւոր որդիներուն անդլին արիւնով :

×

Դարերու քանդածը կը շինուի դարերով :

Կնոջ այրերու հետ հաւասարութեան իրաւունքը իրողութիւն է այլեւս : Իրաւունք եւ պարտականութիւն կեանքի բոլոր սահմաններուն վրայ հաւասարապէս : Կինն է կանգնած այրերու կողքին, առնական խրոխտ կեցուածքով, իր հայրերու, այրերու եւ եղբայրներու պղպատեայ թինձուկը մաքրելու համար , կնոջական փափուկ մատներով : Կինը՝ որուն ծնունդը « ամօթոյ նշան » համարուեցաւ իր իսկ հայրերէն, ժամանակի մեծամեծ իշխաններէն, պալատականէն թէ հասարակ քաղաքացիէն, կղերէն թէ աշխարհականէն, որոնց «վախ ու սոսկում» ազդած էր ան : Եւ զոր նախատինքի զանազան ձեւերով ուրացան կնոջ արժանապատուութիւնը :

Մէկըմէկէ աւելի ընդվզեցուցիչ են օրինակները , աղջկան մը ծնունդի մասին. դրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ ալ , մինչեւ այսօր , «աղջի՞կ է» հարցումը կուտան անձկութեամբ , ինչ որ կը մատնէ հեղինակին անորակելի տգիտութիւնը :

Եւ սակայն ծնաւ ու մեծցաւ աղջիկը , իր կամքէն անկախ : Եւ անպայման իր սիրելու կոչումով, սէր կաթեց բոյսերու եւ կենդանիներու : Մայր չունեցողներուն մայր կը դառնար ինքզինքը : Նուիրուեցաւ բարեգործութեան : Իր հեզահամբոյր բնաւորութեամբ , լուռ ու յարատեւ, պայքարեցաւ աղջիկը ամէն նախապաշարումի դէմ , որոնք միայն ժառանգական-նիւթական մտահոգութենէ առաջ կուգային : Ու աղջիկը դարձաւ տանը ուրախութիւնը, ինչպէս մանչը դարձած էր ծնողքին պարծանքը :

Դարերը յաջորդեցին դարերու : Կինը մնաց անձնուէր (օրակեալ սորուկ) ծառայողի դերին մէջ, երբ ամէն ազգէ մարդասէրներու շքախումբ մը անհաշիւ թուղթ ու մելան սպառեց , սպառելով գրելու ամէն ձեւ ու եղանակ , կինը իր թմբիրէն արթնցնելու եւ իր կոչումին բարձրութեան հասցնելու համար , այն խորունկ համոզումով թէ կինը ստորադաս դիրքի մէջ պահելով , աշխարհն ու մարդկութիւնն էր որ կը զրկուէր յառաջդիմութեան եւ խաղաղութեան կարօտ վիճակէն : Հետեւաբար , անհրաժեշտ էր կինը հաւասարեցնել այր մարդուն , բայց հաւասարութեան տարբերութեանց մէջ : Այս եղաւ վերջին կարգախօսը : Կինը ազատագրելէ առաջ միայն կարելի պիտի ըլլար ճանչնալ անոր բուն դիմագիծը : Աղջիկը զինուած իր աննման սէրերով , այր մարդու կողքին , տարած էր առաջին յաղթանակը, եւ մարդկային ամէն օրէնքէ մերժուած այդ «տկար» արարածը , նմանը չտեսնուած իր կնոջական զօրութեամբ , օրէնքները տապալեց եւ սկսաւ բարձրանալ առաքինութենէ առաքինութիւն , տառապանքէ տառապանք : Ու խորտակելով բոլոր թշնամի դիմադրութիւնները, հիանալի շարժումով մը կիներու կացութեան մէջ մեծ փոփոխութիւն առաջ եկաւ : Սկսաւ կիներու զարգացման յեղաշրջումը բոլոր յառաջադէմ երկիրներու մէջ : Բացուեցան համալսարաններու դռները կիներու առաջ որոնք ծարաւի էին ուսման եւ գերութեան : Կիներու եւ այրերու հաւասար կրթութեամբ , ստիպմանաբար ճշգուեցաւ երկու սեռերու բնութեան տարբերութիւնը : Ու այլեւս կիները վայելեցին իրական անկախութիւն մը : Բարձր դիրքեր գրաւեցին լրագրութեան մէջ, եղան օրէնսգէտ, երդուեալ դատարաններու անդամ : Կիներ որոնք հրատարակութիւններով կնոջ շահերը պաշտպանեցին անխիղճ շահագործողներու դէմ : « Ոտքը շղթայակապ մէկու մը ընթացքէն իր արագութիւնը դատել անիրաւ է » : Ու քալեց յաճախ կինը յարատեւ : Իր հանճարեղ սրտին շնորհիւ ընկերական կեանքի մէջ գործեց բարձր իշխանութիւններու հետ , յանուն ժողովուրդի եւ մարդկութեան , իր սէրը բարձրացնելով դիւցազնական վսեմութեան : Եւ ահա կինը , սիրոյ խորանին այդ գեղեցիկ զոհը, իր ձեռք բերած ազատութեան եւ կրթութեան շնորհիւ , ցաւալի պայքարի մը մատնուեցաւ : Կինը կրթուելով , ինքզինքը հեռու զգաց կնոջական կոչումէն ու դարձաւ յաւակնոտ , թշուառ ընդհանրապէս : Դարձաւ այրուկին : Այրերէն չըգնահատուած ու չքաջալերուած կինը , այր մարդոց յատուկ աշխատանք գտաւ իր ապրուստը հայթայթելու համար , տնտեսական անկախութիւնը խարիսխ համարելով սեփական անկախութեան : Ու կինը նմանեցաւ թաղարէն պոկուած եւ օտար դաշտի մէջ նետուած ծաղիկի մը ու կերպարանափոխ եղաւ ան , չկարենալով ըմբռնել թէ ինչ բանի սահմանուած է ինքը :

Այսպէս ընկերային կեանքի դռները բաց գտնելով իր առջեւ , իբրեւ այրերու լաւագոյն ազդակ , կինը քաջալերուեցաւ արտաքին աշխարհէն : Կնոջ օժանդակութեան շնորհիւ պատերազմները աւելցան : Պատերազմներու շնորհիւ բարձրացաւ կնոջ դիրքը : Ապրուստի հարկը շատ հեռուները տարաւ կնոջ պաշտօնին գաղափարը , անցնելով բնական ամէն սահման : Ու կինը դարձաւ թափառական : Դարձաւ «զինուորեալ » կեանքի բոլոր սահմաններուն վրայ հաւասարապէս : Ու, դէպքերու յաջորդականութեամբ որ կը ձեւաւորէ մարդուն եւ իրերու կեանքը, դուրսը մնաց կինը : Այրի կինը հարկադրուեցաւ նետուիլ իր բոյնէն դուրս, նուիրուիլ հացին : Յամրեցուց իր գարուն կեանքը , ապրեցնելու համար իր զաւակները : Տունէն դուրս եղաւ կինը, հետեւելով իր սրտին, խնամեց եւ սփոփեց իր հիւանդ եւ կարօտ եղբայրները, մայրական անհուն սիրով ու զոհաբերութեամբ : Եւ միշտ կինը, պատերազմներու աւերներուն շնորհիւ մնալով ծառայելու իր դերին մէջ, անսպասելի արագութեամբ մը ձեռք բերաւ իր ազատագրումը :

Կնոջ՝ իր կոչումին տիրանալու սկիզբն եղաւ աշխարհի ամենամեծ յեղափոխութիւնը : Քրիստոնէութիւնը անուղղակի կերպով օգնեց կնոջ կացութիւնը վերականգնելու : Փոխադարձաբար, քրիստոնէութիւնը իր դարաւոր գոյութիւնը կը պարտի կնոջ : Յեղափոխութիւնը սկսած էր : Ստրուկ եւ անարգուած կինը , այն « կինը որ թունաւոր եւ խէժն աւելի դառն» էր, ի պատուի եղաւ: Յիսուսի վարդապետութեան ամէնէն զօրաւոր դաշնակից՝ կիները կը համարուէին , պարզ սուրբերէն ալ վեր : Զինուորեալք տեսան զօրութեանց» : Ու յենած իր հաւատքին , ոտքի կանգնեցաւ կինը , իբրեւ ամբողջ ժողովուրդ մը: Հարիւրներով, հազարներով կը մարտիրոսուէին, գերազանցելով այրերը : Քրիստոնեայ կիներու բանակը սկսաւ պայքարիլ հեթանոս կիներու դէմ : Մրցումը սոսկալի էր : Յաղթանակեց սէրն ու գութը : Մեծահարուստ տիկիններ՝ ծպտուած գերիի հագուստներով, կերակուր կը տանէին բանտարկուած քրիստոնեաներու : Ու հակառակ իրեն վերագրուած ամբաստանութեանց, կինը հանդիսացաւ առաքինութեան տիպար մը, յարգանք ներշնչելով զօրաւոր սեռին : Գողգոթայի վէրքերը պաշտել ու վազած արիւնը համբուրել սորված կինն էր որ սորվեցուց դիւցազնանալ, յանուն քրիստոնէութեան : Ու եղաւ առաջին շրջանը ուր այրերը խոնարհեցան կինը համարել հաւասար այր մարդուն :

ԱՆՆԱ ՇԱՀԱՄԵԱՆ

(Շար.)

ԷՋԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԱՅԻ 100ԱՄԵԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

«ԱՆՈՒՇ»Ի ՄԱՍԻՆ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Թումանեանի անմահ «Անուշ»ը իր ազգային – կենցաղային վաւերականութեամբ ու համամարդկային գաղափարներով, զգացմունքների խորութեամբ եւ արտայայտման անկեղծութեամբ , կերպարների բանաստեղծականութեամբ եւ երաժշտականութեամբ ... հայ գրականութեան այդ անզուգական գոհարը մեծ դեր է խաղացել հայ երաժշտութեան զարգացման գործում : Դրա համար էլ « Անուշ »ի երաժշտական կեանքի իւրաքանչիւր էջ հայ երաժշտութեան պատմութեան տեսակէտից որոշակի հետաքրքրութիւն ունի :

Յայտնի է , որ երաժշտա – բեմական մտայղացումով առաջինը «Անուշ»ի նիւթին է դիմել Կոմիտասը, այնուհետեւ Եղիշէ Պաղտասարեանը , ապա Արմէն Տիգրանեանը, որին եւ վիճակուեց աւարտուն օփերա ստեղծելու պատիւը եւ, վերջապէս , Վարդան Սարգսեանը : Բնորոշ է , որ չորս մտայղացումներն էլ ծագել են պոեմի երկրորդ՝ վերջնական խմբագրութեան լոյս տեսնելուց յետոյ, մի քանի տարուայ ընթացքում եւ իրարից անկախ, Էջմիածնում , Մոսկուայում , Ալեքսանդրապոլում եւ Կ. Պոլսում :

Առաջին երեքի պատմութիւնը բաւական լուսաբանուած է , սակայն քիչ բան է յայտնի է Վ. Սարգսեանի մտայղացման ու դրա իրականացման վերաբերեալ :

Յ. Թումանեանի պոեմի հատուածների վրայ գրուած Վ. Սարգսեանի երաժշտութիւնը մտայղացուած չէ որպէս օփերա , դրանք առանձին երգեր են : «Անուշը» պէտք է բեմադրուէր որպէս երգախառն տռամ :

Մինչեւ այժմ «Անուշ» օփերա ձեռնարկած հայ հեղինակների համար մի բան ընդհանուր է եղել , բոլորն էլ այն մտայղացել են որպէս երգային օփերա , օփերան որպէս երգերի շարք, երգը՝ որպէս հերոսների հոգեբանութեան ու հոգեվիճակի, ինչպէս նաեւ «պոեմի» բովանդակութեան բացայայտման միջոց : Վարդան Սարգսեանը նոյնպէս դիմել է երգային ձեւին :

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Ծերունին դուրս ելլելէ ետքը, դէշ աղէկ տեղաւորուեցանք սնտուկի մը վրայ , մինչ պատանին, մեր դէմը, ուռկաններու կոյտի մը վրայ բազմեցաւ :

— Տղաս , ըսաւ Հաղըը պէյ , խօսքը պատանիին ուղղելով, այս տիկինը քու երկու սիրելի ընկերներուդ, Ջէքիի ու Արիֆի մայրն է, եւ կ'ուզէ որ քու բերնէդ լսէ ամբողջ պատմութիւնը զոր երէկ ինծի պատմեցիր. ուստի ծայրէ ծայր անգամ մըն ալ կրկնէ , առանց բան մը ծածկելու... ինչպէս ըսի քեզի, ալ վախնալիք բան մը չունիս եւ քու անձիդ ապահովութիւնը երաշխաւորուած է... քանի մը ժամէն պիտի մեկնիս այս անիծեալ տեղէն ու ալ ազատ պիտի ըլլաս զազանին ճիրաններէն :

Զաւակներուս , Ջէքիի ու Արիֆի անուններուն յիշատակութիւնը լսելով, խորին յուզում մը զգացի եւ սիրտս սկսաւ անօրինակ սաստկութեամբ մը բաբախել, բայց եւ այնպէս հզօր ճիգ մը ըրի չտկարանալու համար : Պատանին վեհերոտ ակնարկ մը պտըտցնելէ ետքը իր շուրջը սկսաւ հետեւեալ պատմութիւնը ընել .

— Շաբաթ առտու կանուխ Սկիւտարէն իջայ, ժամանակին դպրոցս գտնուելու համար, երբ կամուրջ ելայ , ոստիկան մը ու լրտես մը քովս գալով զիս հրաւիրեցին իրենց ընկերանալու, ըսելով որ մէկ քանի տեղեկութիւններ պիտի հարցնէին : Թէեւ կասկածեցայ եւ մտածեցի ընդդիմանալ , բայց այդ երկու անձերը այնքան քաղաքավարութեամբ եւ ակնածանքով կը վարուէին հետս , որ ի վերջոյ խոհեմութիւն համարեցայ հետերնին երթալ, մտածելով որ դիմադրութիւնը զուցէ անօգուտ տեղը վիճակս պիտի ծանրացնէր, մանաւանդ որ իրենք ալ մէկ քանի անգամ կրկնեցին թէ քառորդի մը խնդիր էր երթալ ու վերադառնալս :

Միասին կառք մը մտանք եւ ուղղուեցանք Զապթիէի դուռը, ուր զիս առաջնորդեցին սրահ մը , պատուիրելով որ հոն սպասեմ մինչեւ որ փաշան գայ :

Ժամ մը ետք ոստիկան մը եկաւ եւ զիս ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշայի քով առաջնորդեց : Փաշան անունս, հօրս անունը, ծննդավայրս ու տարիքս հարցնելէ ետքը, — «Այո , ըսաւ , ճիշդ մեր փնտռած դպրոցականն ես» — «Ուրիշ հարցում մը ունի՞ք ընելիք , հարցուցի : — «Ոչ» , պատասխանեց : — «Ուրեմն կրնա՞մ մեկնիլ» : Փաշան փոխանակ պատասխանելու, զանգակը հնչեցուց ու ոստիկանական պաշտօնեայ մը կանչել տըւաւ որուն հետ ցած ձայնով քանի մը խօսք փոխանակեց : Յետոյ պաշտօնեան քովս եկաւ եւ ըսաւ .— «Եկուր ինծի հետ» : Երբ դուրս ելանք , ոստիկան մը ընկերացաւ մեզի եւ երեքս մէկ իջանք վարի բակը :

— «Միթէ այլեւս վարժարան չե՞մ կրնար վերադառնալ, արդէն ուշ մնացի» , հարցուցի պաշտօնեային :

— «Հոգ մի ըներ, կը վերադառնաս , պատասխանեց պաշտօնեան , միայն թէ տակաւին պզտիկ գործողութիւն մըն ալ կայ կատարուելիք :

Այս ըսելով՝ նշան ըրաւ հոն գտնուող պարապ կառքի եւ երեքս մէկ մէջը մըտնելով ճամբայ ելանք : Ի զուր, կառքին մէջ ուզեցի հասկնալ այս անակնկալ ձերբակալումին պատճառը, որովհետեւ փաշան որեւէ հարցում չէր ուղղած ինծի եւ գոհացած էր միմիայն ինքնութիւնս հասկնալով , բայց պաշտօնեան չուզեց բացատրութիւն մը տալ, հաւանօրէն ինքն ալ բան մը չէր գիտեր : Կառքը մեզ բերաւ Սարայ Պուռնուի ծովեզերեայ զօրանոցը : Հոն վար իջանք եւ զիս առաջնորդեցին բանտի նման փոքրիկ խուց մը եւ դուռը վրայէս կղպեցին, առանց որեւէ խօսք ուղղելու : Կասկածն ու մտատանջութիւնը պաշարած էին զիս, բայց ի՞նչ կրնայի ընել... կէսօրին մօտ խցիկին դուռը բացուեցաւ եւ պահապան մը հաց մը եւ կուժ մը ջուր դրաւ գետնին վրայ ու կրկին դուռը կղպելով մեկնեցաւ :

Ժամեր անցան , իրիկուն եղաւ , մութը կոխեց եւ տակաւին ոչ ոք երեւցաւ : Սպասումէ ու մտատանջութենէ վաստակաբեկ, երկնցայ գետնին վրայ ու քուն տարաւ : Կէս գիշերին մօտ էր երբ յանկարծ դուռը բացուեցաւ եւ երեք հոգի, որոնց մէկուն ձեռքը լապտեր մը կար, երեւցան սեմին վրայ . իրենցմէ երկուքը քովս մօտեցան, թեւերս կռնակիս կապեցին եւ ըսին .— «Քալէ տեսնենք» : Մութ նրբանցքէ մը անցնելով հասանք ծովեզերքի քարափին վրայ, ուր խոշոր նաւակ մը կը սպասէր : Նաւակին մէջ արդէն ութ-տասը հոգի կը նշմարուէին... զիս ալ հոն մըտցուցին : Առաջ, մութին մէջ, չէի կրցած հոն գտնուողներուն դէմքերը որոշապէս տեսնել, բայց անգամ մը որ նաւակ մըտայ իսկոյն ճանչցայ ընկերներս , զինուորական վարժարանի աշակերտները...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(131 – Շար.)

Սարգսեանի գրած մեզ յայտնի երգերը «Անուշ»ի հետեւեալ հատուածներն են. «Աղջի անաստուած», «Եկէք, քոյրեր սեզ սարերի», «Համբարձում եայլա», «Բարձր սարեր», «Ասում են ուրին», «Սիրուն աղջիկ, ի՞նչ ես լալիս», «Բե-խը ծիլ - ծիլ եւ «Ամպի տակից» խըմբերգը: Այս բոլորը ինքնուրոյն յօրինուածք են: Դրանցից բացի, հեղինակն օգտագործել է նաեւ մի քանի ժողովրդական մոթիվներ:

Ինչպէս տեսնում ենք, երգերը քիչ չեն, ընդգրկուած են պոեմի կարեւորագոյն հատուածներ: Թէեւ հեղինակը համեստօրէն նկատում է, թէ միւս «Անուշ»ների համեմատութեամբ իր «պատառիկները» հաւասար չահեկանութիւն չեն ներկայացնեն եւ միայն համայնապատկերի մը մէջ կ'արդարանան յիշուել կամ տեղ գրաւել»: Վ. Սարգսեանի «Անուշի» երաժշտութիւնը հայկական օփերայի պատմութեան թող որ համեստ, բայց, ըստ ամենայնի, հետաքրքրական գրուագ է: պատմական առումով Սարգսեանի «Անուշը» հետաքրքրական է նաեւ նրանով, որ արեւմտահայ երաժշտական ստեղծագործութեան մէջ առաջին անգամ ինչ որ չափով մարմնաւորել է Կոմիտասի ոճը:

Պակաս հետաքրքրական չէ նաեւ Սարգսեանի երգերով «Անուշի» բեմադրութիւնների պատմութիւնը: Դրանք 1910-ական թուականներին արեւմտահայ գեղարուեստական կեանքի այն երեւոյթներից են, որոնք ազգային ճնշման պայմաններում ապրող Հայերին համախմբում էին, ոգեւորում, նրանց սրտերը լցնում ազգային արժանապատուութեան զգացումով, ազգային երաժշտական արուեստի զարգացման հեռանկար պարզում նրանց առջեւ: Այդ բեմադրութիւններին յաճախ մասնակցել կամ ջերմ վերաբերմունք են ցուցաբերել արեւմտահայ արուեստի ականաւոր գործիչներ:

Ըստ առայժմ հաւաքած տուեալների, իրականացուել է «Անուշ» երգախաղի չորս բեմադրութիւն: Առաջինը կայացել է 1911 թուականի սկզբներին («Վարդանանց տօնին») Սկիւտարի աղջըկանց քոլէճում:

Երկրորդ բեմադրութիւնը կայացել է նոյնպէս Սկիւտարում, 1913ին, Պէրպէրեան վարժարանին կից գտնուող աղջիկների Հոմքրոլ վարժարանի հայ աշակերտուհիների ուժերով, Սկիւտարի «Յառաջդիմական Միութեան» թատերասրահում: Ըստ տեղեկութիւնների, այս երկու բեմադրութիւններում էլ բոլոր դերերը կատարել են միայն աղջիկները:

«Առաջին մեծ պատերազմէն անմիջապէս ետք «Անուշը» ներկայացուած է Պոլսոյ Թագամաներէն Բերայի մէջ, տեղւոյն հայ օրիորդաց միութեան կողմէ: Այդ առթիւ եւս օգտագործուած են 1910ին յօրինած իր երգերը, խմբերգ թէ մեներգ, մի քանի ժողովրդական «Ջան գիւլիմներու» յաւելումով, գրում է Վ. Սարգսեանը: Այս երրորդ բեմադրութիւնը տեղի է ունեցել 1919, Փետր. 16-ին Փըթի Շանի յայտնի ձմեռնային թատրոնում, Եսայեան վարժարանի շըրջանաւարտներից կազմուած հայ օրիորդների «Խաժակ» միութեան նախաձեռնութեամբ, Ազգ. հիւանդանոցի օգտին:

«Անուշի» այս բեմադրութեան համար բանաստեղծ Յակոբ Սիրունին գրել է յատուկ լիբրետօ: Բեմադրել է Մկրտիչ Ջանանը:

Վ. Սարգսեանի երգերով «Անուշ»ի չորրորդ՝ վերջին բեմադրութիւնը կայացել է 1920ի աշնանը: «1920ին ներկայացուած է Կոմիտասեան հինգ սաներու նախաձեռնութիւնով, միշտ որպէս երգախաղ թատերգութիւն, ուր օգտագործուած են թէ նախապէս իմ չինած 7 – 8 կտոր երգերը, եւ թէ ժողովրդական ուրիշ պատշաճ երգեր»: Այս անգամ էլ ներկայացումը կայացել է Փըթի Շանում:

Յ. Սիրունիի վկայութեամբ վերջին ներկայացումն ամէն ինչով օփերա է յիշեցրել:

Ռ. ԱԹԱՅԵԱՆ

(Սով. Արուեստ)

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ԹԵՀՐԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ

Ինչպէս գրեցինք, վերջերս Թեհրանի մէջ գումարուեցաւ Մարդկային Իրաւանց Միջազգային խորհրդաժողովը, ՄԱԿի անդամ պետութեանց ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ:

Այդ առթիւ Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը խորհրդաժողովին ներկայացուց հետեւեալ Յուշագիրը.—

Ի յիշատակ Մարդու Իրաւանց Տիեզերական Յայտարարութեան քսանամեակին, Միացեալ Ազգերու Ընդհանուր Ժողովը 1968ը յայտարարեց Մարդու Իրաւանց եւ Հիմնական Ազատութեանց Միջազգային տարի:

Սոյն որոշման իրական արժէքը կը կայանայ այն իրողութեան մէջ, որ Միջազգային Խորհրդաժողովը պիտի քննէ այն յառաջդիմութիւններն ու նուաճումները, որոնք ցարդ ձեռք են բերուած ՄԱԿի Ուխտի հիմնական սկզբունքներուն — այսինքն՝ բոլոր ազգերու Ինքնորոշման, ինչպէս նաեւ Մարդու Իրաւանց ու Հիմնական Ազատութեանց յարգուելուն ուղղութեամբ:

Ներկայիս Թեհրանի մէջ գումարուող Միջազգային Խորհրդաժողովը անտարակոյս պիտի նշէ ո՛չ միայն անցեալին ձեռք բերուած յաջողութիւնները, այլ նաեւ պիտի մատնանշէ այն ուղին, որ պիտի առաջնորդէ դէպի նոր ճիգեր՝ գործադրելու համար ՄԱԿի սկզբունքները ԲՈԼՈՐ ազգերու նկատմամբ եւ հաստատելու՝ արդար ու տեւական խաղաղութիւն մը, ապահովելով բովանդակ մարդկային ցեղի բարօրութիւնը:

Օգտուելով այս պատեհ առիթէն, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը, յանուն Հայ Ազգի, կը ցանկայ սոյն օգոստափառ Խորհրդաժողովին մասնակցող բոլոր պատուիրակներու ուշադրութիւնը հրաւիրել հետեւեալ իրողութեանց վրայ.—

1) 1915ին օսմանեան կառավարութիւնը գործադրութեան դրաւ սիստեմատիկ եւ խնամքով պատրաստուած ծրագիր մը, նպատակ ունենալով բնաջնջել ամբողջ հայ ժողովուրդը:

Քանի մը ամսուան ընթացքին մէկուկէս միլիոն Հայեր ջարդուեցան, մնացեալները տեղահանուեցան իրենց հայրենի երկրէն: Անտարակոյս, ատիկա իր տեսակին մէջ ցեղասպանութեան առաջին ակտն էր, որ երբեւիցէ արձանագրուած էլլայ մարդկային տառապանքներու տարեգրութեանց մէջ: Դեռ աւելին, 1915ին սկսուած ցեղասպանութիւնը կը շարունակուի ցարդ իրենց հայրենի երկրէն դուրս, ու պիտի շարունակուի ժամանակի ընթացքին, աստիճանաբար կորսնցնել տալով իրենց մշակութային ինքնուրոյն դիմագիծը:

2) Հայութեան մնացորդացը, իր հերոսական պայքարին շնորհիւ, 1918 Մայիսին տիրացաւ իր անկախութեան, որ ճանչցուեցաւ միջազգային հասարակութեան կողմէ: Անկախութեան կորուստէն ետք Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը շարունակեց պահպանել իր գոյութիւնը՝ ի խնդիր հայ ժողովուրդի իրաւունքներու պաշտպանութեան:

Նկատի ունենալով այն պարագան, որ Միջազգային Իրաւունքի սովորական սահմանումները, ՄԱԿի Ուխտը, Մարդու Իրաւանց եւ Հիմնական Ազատութեանց Տիեզերական Յայտարարութիւնը, ինչպէս նաեւ Ցեղասպանութեան Համաձայնագիրը կը դատապարտեն ցեղասպանութեան եւ հողային բռնագրաւումներու արարքները, վերստին հաստատելով ինքնորոշման իրաւունքը բոլոր ազգերու համար, հինգուկէս միլիոն Հայեր ՄԱԿէն եւ Թեհրանի Մարդու Իրաւանց Միջազգային Խորհրդաժողովին մասնակցող բոլոր երկիրներէն իրաւացիօրէն կ'ակնկալեն՝

Ա) Դատապարտել Հայոց Ցեղասպանութեան հեղինակները, համապատասխան հաստատումով, ըստ Ցեղասպանութեան Համաձայնագրին, որով դաշնագիր կողմերը կը հաստատեն թէ՝ «Ցեղասպանութիւնը ոճիր է ըստ Միջազգային Իրաւունքի եւ թէ իրենք յանձնառու կ'ըլլան արգիլելու եւ պատժելու զայն»:

Բ) Դատապարտել ամէն տեսակի գաղթատիրութիւնը, ինչպէս նաեւ ազգերու ինքնորոշման եւ այլ հիմնական իրաւունքներու ժխտումը: Նման իրաւունքներու վերականգնումով է միայն, որ կարելի կը դառնայ Մարդկային Իրաւանց տիեզերական վայելումը եւ մարդ էակը կրնայ վերագտնել իր արժանապատուութիւնը:

Գ) Յայտարարել՝ թէ արդար հատուցում պիտի տրուի հայ ժողովուրդին՝ իր բոլոր հիմնական իրաւունքներու վերականգնումով:

Վստահ ենք, որ յանուն Մարդու Իրաւունքներու եւ Հիմնական Ազատութեանց, պատկառելի Խորհրդաժողովդ ուշադիր կերպով եւ արդարամտութեամբ նկատի պիտի առնէ սոյն դիմումնագիրը:

Հայաստանի Հանրապետութեան
Պատուիրակութեան
նախագահ՝

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԲԱՆԲԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ»

Լոյս տեսաւ «Բանբեր Երեւանի Համալսարանի» հանդէսին այս տարուան առաջին թիւը:

Ակադ. Աշ. Յովհաննիսեան կ'անդրադառնայ Գր. Արծրունիի եւ Րաֆֆիի գաղափարական ներհակութիւններուն, Փրոֆ. Մ. Մկրեան կը քննէ Խորենացիի աշխարհայեացքը, Փրոֆ. Էդ. Ջրբաշեան կը ներկայացնէ Մանուկ Աբեղեանը եւ հայկական տաղաչափութեան ուսումնասիրութեան հարցերը, Մ. Փիրումովա կը ներկայացնէ Ֆրանց Վերֆէլի գրականութեան հետ կապուած կարգ մը խնդիրները, Ցր. Բոբթիկեան Բիւզանդական «Դիգենիս Ակրիտաս» գործին նկարագիրը, Յ. Սիմոնեան «Ֆահրուլ Թագաւորին պատմութիւնը եւ անոր կաֆաները» նիւթը եւայլն:

Հրապարակուած են անտիպ նամակներ:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Առանց քիչ մը նախանձի սէրը՝ առանց աղի կերակուրի կը նմանի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

×

Եթէ առանձնութենէ կը վախնաս՝ մի՛ ամուսնանար:

ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (203)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

— Լաւ, ինծի տուէք այդ տեղը:

— Ելէք:

Սակայն կառապանը՝ ճամբայ ելլելէ առաջ, ճամբորդին միջակ հագուստը եւ ձեռքի ծրարին փոքրութիւնը դիտեց անգամ մը, եւ կանխիկ առաւ կառքին վարձքը:

— Մինչեւ Լանեի պիտի երթա՞ք:

— Այո, ըսաւ մարդը:

Եւ մինչեւ Լանեի երթալու համար վըճարեց դրամը:

Կառքը մեկնեցաւ, ու երբ սահմանագուռէն անցաւ, կառապանը ճամբորդին հետ խօսակցութիւն բանալ ուզեց, բայց ճամբորդը միավանկ բառերով կը պատասխանէր: Ուստի կառապանը սկսաւ իր ձիերուն ետեւէն սուլել եւ հայհոյել:

Կառապանը վերարկուն վրան առաւ, վասնզի ցուրտ էր. բայց մարդը կարծես հոգ չէր ըներ ցուրտը: Այսպէս կառքը Կուրնէյի եւ Նէօյյ-սիւր-Մառնի մէջէն անցաւ:

Երեկոյեան ժամը 6ին Շէլ հասաւ:

Կառապանը կանգ առաւ որպէսզի ձիերը շունչ առնեն սայլորդներու պանդոկին առջեւ, որ թագաւորական մենաստանին հին շինութեանց մէջ հաստատուած էր:

— Հոս պիտի իջնեմ, ըսաւ մարդը:

Ծրարը եւ գաւազանը առնելով կառքէն վար ցատկեց:

Վայրկեան մը ետք աներեւոյթ եղած էր:

Պանդոկը մտած չէր սակայն:

Կառքը քանի մը րոպէէն նորէն ճամբայ ելաւ Լանեի երթալու համար: Շէլի մեծ փողոցին մէջ չհանդիպեցաւ այդ ճամբորդին:

Կառապանը դէպի ներսի ճամբորդները դառնալով, ըսաւ.

— Այդ մարդը տեղացի չէ, որովհետեւ չեմ ճանչնար զինքը: Կերպարանքէն կը կարծուի թէ ստակ չունի, սակայն ստակը խնայող մը չէ, մինչեւ Լանեի երթալու վարձք վճարեց, բայց մինչեւ Շէլ գնաց: Գիշեր է հիմա, եւ ամէն տուն գոց է. եկուր տես որ պանդոկ չմտաւ, եւ ո՛ւր երթալն ալ անյայտ է: Կ'երեւի թէ գետնին տակը մտաւ:

Մարդը գետնին տակը մտած չէր, բայց շտապով եւ առանց լոյսի Շէլի մեծ փողոցը մտած էր վազելով, յետոյ ձախ կողմը դառնելով եկեղեցին չհասած Մոնֆերմէյ տանող գիւղական ճամբան մտած էր՝ այս կողմերը ճանչցողի եւ արդէն քանի մը անգամ եկողի մը պէս:

Նոյն ճամբայէն անճապարանքով յառաջ գնաց: Երբ հասաւ ճիշդ այն տեղը ուրկէ կ'անցնի Կանեէն Լանեի տանող եւ երկու կողմէն ծառերով շրջապատուած հին ճամբան, մարդը եկող անցորդներու ձայն լսեց:

Անճապարանքով փոսի մը մէջ պահուեցաւ եւ հոն սպասեց մինչեւ անցորդներուն անցնիլը եւ հեռանալը: Սակայն աւելորդ զգուշութիւն մըն էր այս, որովհետեւ, ինչպէս ըսինք արդէն, Դեկտեմբերի խաւար գիշերներէն մին էր այդ գիշերը: Երկինքի վրայ հազիւ երկու կամ երեք աստղ կը տեսնուէին:

Բլուրին վրայ տանող ճամբան այնտեղէն կը սկսի:

Մարդը Մոնֆերմէյի ճամբան չմտաւ, այլ աջ կողմը դարձաւ: Դաշտերուն մէջէն անցաւ եւ արագօրէն քալելով անտառը հասաւ:

Անտառին մէջ աւելի կամաց քալեց եւ սկսաւ ուշադրութեամբ ծառերուն նայիլ՝ քայլ առ քայլ յառաջանալով, կարծես թէ գաղտնի եւ միայն իրեն ծանօթ ճամբայ մը կը փնտռէր եւ դէպի հոն կ'երթար:

Պահ մը շեղիլ կարծեց եւ վարանելով կանգ առաւ: Խարխափելով քալելէն ետք վերջապէս անծառ տեղ մը հասաւ, ուր սպիտակ մեծ քարերու դէզ մը կար:

Շտապով դէպի այս քարերը մօտեցաւ, եւ գիշերուան մառախուղին մէջէն ուշադրութեամբ զննեց զանոնք, կարծես թէ ամէնն ալ մի առ մի աչքէ անցնելով:

Քարերու դէզէն քանի մը քայլ անդին հաստաբնատ ծառ մը կար. այս ծառը անթիւ այտուցներ ունէր, որոնք բոյսերու ելունդներն են:

Նոյն ծառին քովը գնաց եւ ձեռքը կոճղին կեղեւին վրայ ժուռ ածեց, իբր թէ ուզէր բոլոր ելունդները ճանչնալ եւ համրել: Այս ծառին դիմացը, որ ցախ մըն էր, կաղնի մը կար, որ անգամ մը կեղեւներուն հանուելուն առթիւ հիւանդացած էր եւ որու վրայ իբր դարման ցինկէ կապ մը դրուած եւ բեւեռուած էր:

Ոտքերուն ծայրովը բարձրացաւ սակաւ ինչ եւ այս ցինկէ կապը զննեց ձեռքով:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պիւքիւճեան եւ զաւակները, Օր. Տիգրանուհի Ապաճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ապաճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լօզ - Զիլինկիր (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Թէքելըլտըղ (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Թանըրկէօրիւր, Տէր եւ Տիկին Արա Գափամաճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արթօ Թէքելըլտըղ (Պոլիս) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօրաքրոջ, մեծ մօրաքրոջ, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՕՐ. ԻՆԹՈՍ ԵԱՂՃԵԱՆԻ

(Բնիկ Պոլսեցի)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 23ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, (Մայիս 29) ժամը 15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ ընդունիլ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10-12:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն — 927 - 01 - 72:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11 - 24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ - ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանդ - Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Տէրիկեանի (Մարսէյլ), գրատուններու եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont

92 — ASNIERES

Tél. : 733-11-00

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան խնջոյք - ճաշը, Մայրերու Օրուան առթիւ, Յունիս 9, Կիրակի ժամը 13,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը

Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն: Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ:

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փնտռածը կը գտնէք:

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Բ. Ը. Մ.

Փարիզի մէջ այս ամսուան վերջը տեղի ունենալիք Հ. Բ. Ը. Միութեան Համագումարը եւ յարակից հանդիսութիւնները յետաձգուած են ծանօթ աննախատեսելի պատճառներով:

Նոր թուականը պիտի յայտարարուի յետագային:

Ինքնաշարժին վիճակահանութեան տոմսերուն վաճառումը կը շարունակուի: Վիճակահանութեան տեղի ունենալիք թուականը յառաջիկային պիտի ծանուցուի:

ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Հոգեբանական ողբերգութեան ներկայացումը, որ տեղի պիտի ունենար Չորեքշաբթի Մայիս 29ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի հերոսամարտի 53րդ տարեդարձը կը տօնուի Յունիս 9ին: Կը խնդրուի Տէսինի կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր: Ֆապրը Կուլի ծառաստանին մէջ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 30, Կիրակի:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 20 Յունիս, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի նուագախումբին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Les Monuments Arméniens

du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris

Prix 49 Fr. chez l'auteur

94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e

MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով:

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 23ին, Մոնմորանսիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեք ճամբորդութիւններն ալ երթ ու դարձ օդանաւով, լաւագոյն պայմաններու մէջ:

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ.— Փարիզէն մեկնում՝ Յուլիս 31ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 16:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — Փարիզէն մեկնում՝ Օգոստոս 3, վերադարձ՝ Օգոստոս 19:

ԵՐՐՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — Մեկնում Փարիզէն՝ Սեպտեմբեր 11ին, վերադարձ Սեպտեմբեր 27ին:

ՄԻԱԿ ԳԻՆ՝ 1950 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOUR

22, RUE DU 4 SEPTEMBRE — Tél. RIC. 77-40 — CCP 5974-66 PARIS

ուր կարելի է անձամբ դիմել Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ ցերեկէ ետք ժամը 15-18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ, 13, Ռիւ տը Ֆար, ժամը 15էն 18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 - 94 - 75):

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ, 154, Րիւ Պարապան: Հեռաձայն 60 - 01 - 11:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ Յշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛........ ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ խիղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)

166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՄԱՅԻՍ
MARDI 28 MAI 1968

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,40

LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11221 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — Nº 11.221

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՓՈՂՈՑԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Շատ դժուար է անշուշտ հասկնալ թէ ինչպէս ի՞նչ պատահեցաւ, յանկարծ, Ֆրանսայի։

Տասը տարի է, երկրին Նախագահը եւ Արտասահմանը ամէն առթիւ կը նկատէին, գոհունակութեամբ, թէ երբեք Ֆրանսան այսքան կայունութիւն չէ արձանագրած իր քաղաքական կեանքին մէջ, ոչ ալ այսքան վարկ վայելած օտարներու մօտ։

Ասիկա պատճառ էր նաեւ որ զոր. տը Կոլ կարենայ ապարէզ կարդալ Ատլանտեան կազմակերպութեան եւ Միացեալ Նահանգներուն, փորձէ իր տեսակէտը պարտադրել Հասարակաց Շուկային, նեղը դնէ Մոսկուայի թուլամորթութիւնը արեւելեան երկիրներու հետ իր շփումներով, ճանչնայ համայնավար Չինաստանը եւ վերջապէս՝ չվարանի Իսրայէլը դատապարտելէ, խանդավառելով Արաբները։

Ներքին ճակատի վրայ, կոթնած այն համբաւին, զոր կը վայելէ 1940 Յունիս 18ի իր կոչէն ի վեր, տը Կոլ հետն ունենալով իր կառավարութիւնը, երկրորդական գծի վրայ ձգեց Խորհրդարանը, խուսափելով անոր հետ խօսելէ կենսական հարցերուն շուրջ ու ձգձգեց անհրաժեշտ բարեփոխումներ, աշխատանքի թէ համալսարանական մարզերուն մէջ։

Հաւանաբար այս ամբողջին ծանր հաշուեցոյցն է, զոր այսօր պարտի վճարել վարչաձեւը։

Շեշտենք, թէ ի յառաջագունէ միայն խանդավառութիւն կրնայ պատճառել երիտասարդութեան մը պոռթկումը, ուսանողութեան մը վրդովումը։ Շարժումը վարակիչ ոգեւորութիւն մը ստեղծած էր։ Ճերմակ գլուխով փրոֆեսէօրներ, Նոպէլեան մրցանակաւորներ կողք կողքի իրենց աշակերտներուն հետ, կ՚ուզէին փոխել համալսարանական մաշած դրութիւն մը։ Ամէն մարդ համաձայն էր։ Բայց, յանկարծ, միայն բարեփոխում պահանջող այս ուսանողութիւնը խեղդուեցաւ ուրիշ շարժումներու մէջ։ Հարցերը փոխուեցան եւ դարձան քաղաքական, ոլորտներ իրարու յաջորդեցին, Համալսարան եւ Թատրոն դարձան հանրային վիճաբանութեանց օճախներ, փողոցներ քանդուեցան, կառքեր կրակի տրուեցան, պատնէշներ բարձրացան, անտեսուեցան ուսանողական այն յանձնախումբերը, որ լուռ ու մունջ ծրագիր կը պատրաստէին զանազան համալսարաններու մէջ։

Խօսքը տրուած էր փողոցին։

Փորձառու շարքային, Ժորժ Սեկի, առաջին օրէն զգաց վտանգը։ Մոսկուա արձակած էր «լա»ն եւ Սեկի գիտէր իր երգին եղանակը։ Զինական եւ այլ հոսանքներու սպառնալիք մը տեսաւ եւ բանուորը հեռացուց ուսանողէն։

Ու տագնապը բաժնուեցաւ երկուքի՝ բանուորական եւ ուսանողական։ Առաջինը ուշ կամ կանուխ լուծումի մը կը յանգի, փոխադարձ զիջումներով։ Սեկի ծանօթ է Մորիս Թորէզի խօսքին՝ «պէտք է վերջացնել գիտնալ գործադուլ մը»։

Կայ սակայն երկրորդը, որ օրերու ընթացքին այլասերեցաւ կը մնայ բուն ուսանողներուն զանել իրենց ճամբան ու պարտադրել իրենց տեսակէտները, երբ անոնք դրական են ու շինարար։ Զմխըր-հուիլ բան մը ըսել չուզող կարգախօսներու մէջ, հքանդել ամէն բան երբ դեռ գիտնել չեն գիտեր, չկարծել որ ընկերութիւն մը փոխելով, մարդը կարելի է փոխել։

Դառնացած ծերունին կ՚ըսէր ամերիկացի նոր զեսպանին թէ «ապագան Ասիոյն է», բայց դժուար է գիտնալ թէ ո՞ւր է ապագան, երբ փողոցը կը խօսի։

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԱՒ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՆՈՐ ՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ օր ժամը 3ին կը սկսէին խօսակցութիւնները նախարարապետ Փոմփիտուի եւ սենտիքաներու ներկայացուցիչներու միջեւ։ Բացի չորս սենտիքաներէն, ներկայ էին նաեւ գործատիրութեան Ազգ. Խորհուրդի նախագահը եւ կարգ մը դէմքեր։

Բանակցութիւնները դժուար էին եւ ոչ ոք յոյս ունէր թէ անմիջական կարգադրութիւն մը կարելի էր յուսալ։ Նիստերը կը շարունակուէին գրեթէ առանց ընդհատումի եւ վերջապէս երկուշաբթի առաւօտ ժամը 7,50ին (ամբողջ գիշերը տեւած էր նիստը) նախարարապետ Փոմփիտու կը կարդար համաձայնութեան նախագիծը։ Այս նախագիծը պիտի վաւերացուի չորեքշաբթի կամ հինգշաբթի, երբ սենտիքաներու պատասխանատուները, պարզելէ ետք համաձայնագրին տրամադրութիւնները բանուորներուն, առնեն անոնց համաձայնութիւնը։

Նախարարապետը շեշտեց թէ ձեռք ձգուածը շատ կարեւոր է, նոյնիսկ եթէ սենտիքաները որոշ վերապահութիւններ ունին դեռ եւ պահանջներ։

Փոմփիտու յայտնեց երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8ին թէ համաձայնագիրը կը նախատեսէ հետեւեալ կէտերը.—

Սմիկը (երաշխաւորուած նուազագոյն ամսական) կը բարձրանայ ժամական 3 ֆրանքի։ Հանրային եւ ազգայնացած հաստատութեանց մէջ, ամսականները 7 առ հարիւրի յաւելում մը կը կրեն Յունիս 1ին եւ 3 առ հարիւր Հոկտեմբեր մէկին։

Աշխատանքի ժամերու համար, կը նախատեսուի որ տարիներու ընթացքին (սահմանափակուելու համար շաբաթական 40 ժամի, այն հաստատութեանց մէջ ուր ներկայիս 48 ժամ է կամ աւելի) կարգադրութիւններ պիտի ըլլան։

Գործատիրութեան Ազգ. Խորհուրդը ընդունած է նաեւ քննել հանգստեան կոչուելու տարիքը (60 կը պահանջուէր)։ Կառավարութիւնը կը խորհի նաեւ յաւելում մը ընել ընտանեկան նպաստներու 3 կամ աւելի զաւակ ունեցող ընտանիքներուն։ Որոշ բարեփոխման պիտի ենթարկուի նաեւ «միակ ամսականի» պարագան (ընտանիքներ ուր կինը չաշխատիր)։ Հոկտեմբեր մէկէն յաւելում պիտի կրէ ծերերու տրուած նպաստը։ Շատ կարեւոր փաստաթուղթ մը պատրաստուած է նաեւ սենտիքալ իրաւունքին համար, գործատեղիներու մէջ։ «Յեղաշրջում մըն է եթէ ոչ յեղափոխութիւն մը», ըսաւ Փոմփիտու այս առթիւ։

Տակաւին պիտի քննուին եկամուտի տուրքի պայմանները եւ այլ հարցեր։ Կառավարութեան նախաձեռնութեամբ, գնումի կարողութեան շուրջ խօսակցութիւններ պիտի ըլլան 1969 Մարտին եւ այնուհետեւ ամէն Մարտի։

Փոմփիտուի համար ինչ որ պատրաստուած է արդէն արդիւնաբեր աշխատանք մըն է։ Յիշենք նաեւ թէ սենտիքաները կ՚ուզէին որ վճարուին գործադուլի օրերը։ Այս առնչութեամբ տրուած է հետեւեալ որոշումը՝ ներկայիս պիտի վճարուին ամսականներու կանխավճարները իսկ գործադուլի օրերը մինչեւ Դեկտ. 31 պիտի հատուցուին զանազան ձեւերով, այսինքն գլխաւորաբար յաւելեալ ժամերով կամ տօնական օրերու աշխատանքով։

Փոմփիտու ըսաւ նաեւ թէ Ֆրանսական Գործատիրութեան Ազգ. Խորհուրդը նկատել տուած է թէ տրուած որոշումները ծանր պիտի աղդեն երկրին տնտեսութեան վրայ։

Ինչ կը վերաբերի Ընկերային Ապահովութեան հրամանագիրներուն, որոնց ջնջումը կը պահանջէին բոլոր սենտիքաները, հետեւեալ միջին ճամբան գտնուած է։ Կառավարութիւնը մերժած է առաջարկուածը, բայց յայտնած թէ տրամադիր է Ազգ. Ժողովի վիճաբանութեանց նիւթ դարձնելու եւ ի հարկին բարեփոխում ընդունելու։

Եզրակացութեան մէջ, Փոմփիտու շեշտեց տրուած որոշումներու կարեւորութիւնը եւ ժողովին բացառիկ ծանրակշիռ բնոյթը։

Սենտիքաները բոլորովին գոհ չեն եղածէն։ Սէ-Ժէ-Թէի կողմէ, Սեկի յայտնեց թէ եթէ ոչ ամբողջական գոնէ մասնակի լուծում մը գտնուած է։ Ներկայիս արդէն բոլոր ներկայացուցիչները սենտիքաներու գործատունէ գործատուն կը շրջին բանուորներուն պարզելու համար ինչ որ ձեռք ձգած են։ Ամէն պարագայի մէջ տակաւին գործադուլը չի կրնար դադրիլ եւ նոյնիսկ ամէնէն լաւատես հեռանկարներով, եթէ նախագիծը վաւերացուի, բնականոն կեանքը կրնայ վերսկսիլ միայն գալ երկուշաբթի։

× Շաբաթ եւ կիրակի ընդհ. ձեւով հանդարտ էր երկրին կեանքը բացի Պորտոյէ, ուր շաբաթ գիշեր ծանր բախումներ պատահած են համալսարանին առջեւ։

Նոր ցոյց որոշած էր ՈւՆԷՖը երկուշաբթի օրուան համար։ Ժամը 17ին պիտի հաւաքուէին Կոպլէն – Սէն Մարսէլ պողոտաներու անկիւնը եւ երթան Սթատ Շառլէթի, միթինկ մը ընելու համար։ Այս ցոյցին կը միանար Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ն բայց ոչ մէկ ուրիշ կազմակերպութիւն։ Համայնավար սենտիքան ընդհակառակն կը հրահանգէր չմասնակցիլ։ Ցոյցին պիտի չմասնակցէր նաեւ «Մարտ 22ի» շարժումը բայց պիտի մասնակցէր մարզարանի հանրաժողովին։ Ցոյցին մասնակցելու կողմնակից չէր նաեւ ՍՆԷսիւփը, արդարեւ Ալէն Ժեսմառ կը վախնայ որ փողոցի ցոյցերը եւ անկարգութիւնները սարսափեցնեն ժողովուրդը, որ այդ պատճառով տը Կոլի ի նպաստ քուէարկէ։

Ուսանողական միջազգային տան մէջ խօսած իր ճառին մէջ, Ժեսմառ դէմ արտայայտուած է Լիոնի մէջ ալ պատահած են (ոստիկանի մը սպանութիւնը)։ Շեշտած է այդ իրիկունը թէ իր ճառը անձնական բնոյթ ունի միայն։

× Վերջին պահուն հասած լուրերու համաձայն, որոշ «կարծրացում» մը կայ բանուորներու մօտ, որոնք գոհացած չեն թուիր պատրաստուած համաձայնութեան նախագիծէն։ Ֆռաշոն, որ Ռընոյի բանուորներուն կը պարզէր եղածը, բողոքներ լսած է։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍԱԿԻՑՆԵՐԸ

ԿԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԷՆՏԻՔԱՆԵՐԸ

Շատ կը խօսուի ներկայիս Ֆրանսական աշխատաւորական սենտիքաներու մասին, որոնց ձեռքն է երկրին կեանքին բնականոն ընթացքը եւ որոնց ուժը յայտնուեցաւ աւելի քան երբեք, վերջին տասը օրերուն։

Շահեկան է նախ նկատել թէ այս անգամ, սենտիքաները չէին որ գլուխն էին գործադուլի շարժումին, այլ հետեւեցան բանուորական որոշումներուն եւ արագօրէն տէր դարձան կացութեան։ Այս առնչութեամբ, պէտք չէ նաեւ անտեսել թէ նոյնիսկ ընդհանուր գործադուլի ոչ մէկ հրահանգ տրուած է տակաւին եւ հակառակ ատոր երբեք այսքան ծաւալ ստացած չէր որեւէ գործադուլի շարժում։

Ասոնց գլուխը կը գտնուի կարեւորագոյնը՝ Աշխատանքի Ընդհ. Համադաշնակցութիւնը (Սէ-Ժէ-Թէ), որ գաղտնի չի պահեր իր համայնավար բնոյթը։

73 տարեկան է Սէ-Ժէ-Թէն եւ ունի մէկուկէս միլիոն անդամ։ Այլ խօսքով, թէ՛ ամէնէն հինն է եւ թէ ամէնէն կարեւորը թուական դետնի վրայ։

Իր գլուխը կը գտնուի 41 տարեկան նախկին ուղեվար մը, որ առաջնակարգ դէմք դարձաւ վերջին օրերուն։ Աջի եւ կեդրոնի շրջանակներն իսկ համաձայն էին ընդունելու թէ աւելի քան իշխանութիւնը, ինքն էր որ առաջքն առաւ շատ ծանր դէպքերու, երբ վճռական կեցուածքով, բաժնեց բանուոր եւ ուսանող, ի հարկին դատապարտելով այս վերջինին երբեմն ծայրայեղ ելոյթները։ Արդարեւ Ժորժ Սեկի մեծ դեր խաղաց ու կը խաղայ ներկայ պայմաններուն մէջ, յանձն առնելով նոյնիսկ իր իսկ կազմակերպութեան աւելի «տաք գլուխներու» դժգոհութիւնները։

Սեկի այս պաշտօնէն զատ, է նաեւ քաղաքական պատասխանատու դէմք մը համայնավար կուսակցութեան մէջ, անդամ ըլլալով անոր Քաղաքական Բիւրոյին։

Սէ-Ժէ-Թէն երկար ժամանակի մը համար երեք հեռանկար ունի։ Նախ՝ ամսաթոշակները, աշխատանքը եւ աշխատանքի պայմանները։ Ապա՝ ճատրերը, որոնց թիւը օրէ օր կ՚աւելնայ եւ վերջապէս՝ երիտասարդները։ «Մօտ մէկ միլիոն երիտասարդ, այս կամ այն ձեւով, առանց աշխատանքի է։ Մինչեւ 1970, երկրին գործունեայ ժողովուրդը հարիւրէն 25ի չափ 25 տարեկանէն վար տարր պիտի ունենայ։ Պէտք է զբաղիլ ասոնցմով» կ՚ըսէ Ժորժ Սեկի։

Մինչեւ 1967, Սէ-Ժէ-Թէն զուրս ձըգուած է սենտիքա-գործատէր բանակցութիւններէն։ Մասնակի անգործութեան հատուցումէն ի վեր է որ Գործատիրութեան դուռները բացուեցան իր առջեւ։ Ասիկա կը պարտի գլխաւորաբար ուրիշ սենտիքայի մը՝ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ. (Աշխատանքի Ժողովրդավար Ֆրանսական Համադաշնակցութիւն), որ կողմնակից է սենտիքաներու միջեւ գործունէութեան որոշ միասնականութեան մը։ Բայց շատ մը տարակարծութիւններ կը մնան երկու կազմակերպութեանց միջեւ։ Սէ-Ժէ.Թէի համար ժամանակը իրեն համար կ՚աշխատի։ Կարծիքն է նաեւ Սեկիի՝ յամառ եւ համբերող։ Այդ ժառանգութիւնը առած է նախկին ընդհ. քարտուղարէն՝ Պընուա Ֆռաշոն, 71 տարեկան, որու յաջորդեց։

(Յաջորդով՝ Սէ Էֆ. Տէ. Թէ.)

ԵՐԿՈՒ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

ԱՆՈՆՑ ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔՆ ՈՒ ԻՄԱՍՏԸ

Հռովմայեցի մատենագիրը, Ովրատի – ոս, իր Արուեստ Քերթողականը կ'աւարտէ սա բառերով․

Laudator tempores acti

Այս բառերով Ովրատիոս կ'ակնարկէ հիւանդութեան մը, որ կը ճարակի առաւելապէս ծերերուն մօտ, երբ կ'ուրանան ներկան՝ գովեստ հիւսելու համար անցեալին, (իմա՛ իրենց ապրած օրերուն)։

Հիւանդութիւնը ունի հակադիր երես մըն ալ, ճիշդ ինչպէս ոսկեդրամ մը, եւ վարակուածները կ'ուրանան անցեալը՝ գովեստ հիւսելու համար ներկային, (իմա՛ իրենց ապրած օրերուն)։

Վերջին այս ախտերեւոյթը կը յիշեցնէ հաւկուրութիւնը, որու ենթականերուն տեսողութիւնը վերջ կը գտնէ՝ երբ մայրը կը մտնէ օրուան արեւը։

Անոնց համար, որոնք պատմութիւնը կը համարին իրականութիւն մը, անցեալը, ներկան եւ ապագան կը կազմեն ամբողջութեան մը տարրերը։ Գիրք մը, որ ներկան միայն ցոյց կուտայ, պատմութիւն չէ դեռ, վասնզի անարատ յղութեան հրաշքները եկեղեցիներու մէջ միայն կը պատմուին, բայց երբեք ժողովուրդներու կեանքին մէջ, երբեք Հայոց պատմութեան մէջ, որ անցեալ մը ունի՝ պատերազմներու մէջ թափուած արիւնով գրըուած, սպառածները կենդանացնող քաջակրթութեամբ մը վկայուած, պապիրոսներուն բոցէ լեզու տուող բարբառով մը աւանդուած։

Քրիստոսէ աւելի հին, անարատ յղութեան մաշած հէքեաթէն աւելի հին իրականութիւն մը, հայ ժողովուրդին պատմութիւնը, անխուսափելի պարտութիւններով եւ հրաշալի յաղթանակներով հիւսուած, մենք կը համարինք անցեալ մը՝ որ ներկայ է միշտ, եւ ներկայ մը՝ որ իր ուժը կ'առնէ անցեալէն, շարունակելու համար նոյն կամքը ժամանակներու յաւիտենականութեան մէջ։ Այս կամքը կը կոչուի պահպանել հայ ժողովուրդին ինքնութիւնը, այդ ինքնութիւնը կը կոչուի ապահովել հայ ժողովուրդին ստեղծագործական կարելիութիւնները, այդ ստեղծագործական կարելիութիւնները կը կոչուին պահանջ դնել հայ ժողովուրդին աշխատանքի կենսական տարածութեանց։

Եթէ կ'ուզէք տարազել բոլոր այս պայմանները, ահա ձեզի կարճ, ճիշդ եւ զօրեղ տարազը, — ամբողջական Հայաստան։

Զիս չի գոհացներ տարազը, նուազ դիտական, զոր տուեր է նախորդ սերունդը, — Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան։ Տրուած այդ երկու ստորոգելիներն ալ, պատմականօրէն անճիշդ եւ վրճաբանութեան հրաւէր կարծես, կը մատնեն մտածելու անճապարանք մը, դէպքերու այլեւկոծութեան մէջ ակադեմական տարազը գոհելու մեղք մը, վերջապէս թերի բանաձեւում մը, կամ մեղանչում մը հանդէպ մեր պատմութեան։

Մենք ամբողջական կ'անուանենք այն Հայաստանը, որ հողով չէ միայն ամբողջացած, այլ եւ ժողովուրդով, որ ժողովուրդով չէ միայն ամբողջացած, այլ եւ մշակոյթով, որ մշակոյթով չէ միայն ամբողջացած, այլեւ պատմութեամբ, այսինքն անցեալով եւ ներկայով, նաեւ ապագայ կարելիութեանց պայմաններու ապահովութեամբ։ Ուրեմն պատմութիւն կը կոչենք այն ուժը, որ անցեալ է ստեղծած, ներկայ է կառուցած եւ կուտայ ապագայի ներշնչումը եւ երազը, միշտ ա՛լ աւելի կատարեալ, աւելի լուսաւոր, աւելի խաղաղական յաւելում մը ընելու յուսադրութեամբ, հարուստ խոստումներով։

Ահա թէ ինչո՛ւ մենք կը մերժենք օմանց Նոյեմբերեան թուականը, անով ըմբռնելու յաւակնութիւնները, երբ անարատ յղութեան քոյրերուն պատմած ձեւով՝ մեզի կը ներկայացնեն Հայաստան մը, որ կարծես ունեցած չըլլար անցեալ, որ կարծես ունեցած չըլլար Մայիս 28 կամ ազգային ցանկութիւններով պայքարող հին ժողովուրդի մը ողորումներուն արձանագրութիւնը։

Մենք հաւկուր կը կոչենք, ուրեմն, անոնք որ Նոյեմբեր 29 կը տօնեն, բայց կը մերժեն տօնել Մայիս 28։ Մենք «անարատ յղութեան քոյր» կը կոչենք անոնք որ կ'ուրանան Մայիս 28ի պատմութիւնը՝ յայտարարելով որ ծնած է արդի Հայաստանը առանց ունենալու հայր, որ Մայիս 28 կը կոչուի, առանց ունենալու մայր՝ որ նախասովետ․ պատմութիւն կը կոչուի, եւ ոչ երբեք միայն ու միայն Լենինի … ոչ իսկ խոստացածը։ Արդարեւ, Հայաստան մը կար Լենինէն առաջ, Լենինի բարբառը խօսող ժողովուրդէն ալ առաջ։

Եթէ լերան մը երգով դինովցող մեր ժողովուրդը չկրցաւ իր շուքը տարածել եւ երկարել աւելի հեռուն քան այդ լերան շուքը, (այստեղ քսելիքներ շատ կան, բայց կը վերապահեմ ուրիշ առիթներու), տափաստաններու բախտաւորութեամբ իր շուքը երկարած, մեծցած, վերջերս աշխարհամաս մը կազմելու չափ իրեն սահման դծած ժողովուրդի մը դրացնական պարտադրութիւնը, ուզենք թէ չուզենք, կ'ընդունինք՝ ինչպէս մեր նախահայրերը նմանօրէն ընդունած էին, հաշտուելով պարթեւական Հայաստան, հռովմէական Հայաստան, բիւզանդական Հայաստան, արաբական Հայաստան կոչուած իրականութեանց հետ։

Այսօր, սակայն, մէկ բան կ'աւելցնեմ․ — Լերան շուքը սահման մը ունի, չի կըրնար երկարել տեսողութեան մը ընդգըրկած տարածութենէն անդին։ Եթէ Մեծն Տիգրանի գծած սահմանները ուզէք ներկայացնել այս տեսութեան հակափաստ, ձեզի կը յիշեցնեմ Միհրդատ Եւպատորը, հանճարեղ այդ Պոնտացիին դաշնակցութիւնը։ Լեռը դուք չէք կրնար երկարել, հովանոցի մը դերէն աւելին չի կրնար տալ լեռը։ Խորենացիին խօսքն ալ, «սահման քաջաց զէնն իւրեանց», տափաստաններն է որ կը հաստատէ։ Լեռը շատ շատ դետ կը շինէ՝ ջուրերուն փախուստ պատճառելով դէպի դաշտ, դէպի տափաստան։ Լեռը անկծուած է Սենաարի աշտարակէն ի վեր, կը բարձրացնէ դէպի երկինք, կը ցրուէ իր ուժերը, կը մղէ դէպի օտարութիւն։ Ահա թէ ինչո՛ւ պակսած է աշխարհակալական տենդը մեր երակներուն մէջ։ Եւ իրաւ, տափաստանն է, դաշտն է որ դէպի հորիզոն, դէպի անսահման հորիզոնը կը մղէ մարդիկը։ Արդարեւ, տափաստան կը նշանակէ արշաւ, ձիարշաւ, վազք դէպի անծայրածիր հորիզոնները։

Իսկ մենք այն ժողովուրդն ենք, բանաստեղծ, որ լերան մը գագաթէն արեւածագ դիտելով ենք կշտացած, Աստուծոյ հետ խօսելով ենք գոհացած, արեւը առաջին անգամ տեսնելու բախտով մըն ենք պարծենցած, լեռներուն մէջ ու վայրի, չտաշուելիք ցեղերու մէջ Քրիստոս մը բերելու պատիւով մըն ենք ուռած։

Քիչ գրողս այս խօսքերէն շատ հասկըցէք դուք։

Բայց կ'ուզեմ որ հասկնաք նաեւ, հասկընէք նոյնպէս, Արաքսի ափերուն վրայ ըլլայ թէ Սէն գետի ափերուն վրայ, թէ Հայոց պատմութիւնը սրմսարներուն ծախելիք ապրանքը չէ, մարշէ - նուարի մանրավաճառներուն աւանդած ուսումը չէ, Նոյեմբեր 29 տօնելով «Հայաստանասիրութեան» վկայական ստանալու նիւթ չէ, դրօսաշրջիկներու կարաւան կազմելու համար բէքլամի ցուցատախտակ չէ, մեղաւոր ծրագիրներով ներգաղթ սարքելու վարպետութիւն չէ։

Ես որ վարժութիւնն ունիմ աւանակը կոչելու աւանակ, եւ իմաստունը՝ իմաստուն, ահա կ'ըսեմ անոնց որ չեն մասնակցիր Մայիս 28ի տօնակատարութեան՝ մասնակցելու համար Նոյեմբեր 29 խառնավալին (կ'ակնարկեմ հանդէսին ձեւին)․ — Նոյեմբեր 29 կ'ընդունիմ հանդուրժելի՝ դէպքերու եւ ժամանակի պարտադրութեամբ, ինչպէս կը հաստատէ Դեկտեմբեր 2ի փոխադարձ համաձայնութիւնը (եղբէն եղծուած ու կեղծուած), այն համակերպութեամբ(*), զոր ցոյց տուած են մեր նախահայրերը հանդէպ Տիգրոնի, Հռոմի կամ Բիւզանդիոնի, բայց չեմ կրնար ընդունիլ, որ մոռցուի տօնել Մայիս 28 թուականը, առանց որուն՝ չեմ գիտեր թէ այժմ «Սովետական Հայաստան» կոչուածները ի՞նչ պիտի կոչէին Երեւանի աւերակները՝ երբ Թուրքը անցնէր Մայիս 28ի յաղթանակը տանող հերոսներուն դիակներուն վրայէն։

Այսքան ազատ խօսելու, այսքան ազատ բանաձեւելու, հայօրէն արտայայտուելու համարձակութիւն չեմ տար ձեզի, ո՛վ Նոյեմբերեան «անարատ յղութեան … եղբայրներ», (քիչ մնաց «քոյրեր» պիտի ըսէի՝ բայց պիտի չսխալէի)։

Չեմ տար, չե՛մ տար, — համարձակութիւնը կը տեսնէք միայն մե՛ր ճակատին վրայ։ Ձեզի կը մնայ պոռալ «սովետական Հայաստան»՝ ճիշդ ինչպէս պիտի համակերպէիք պոռալ «ռուսական Հայաստան»։ Մեզի համար, ի՛նչ ստորոգելի ալ տաք Հայաստանի, ի՛նչ թուական ալ տաք Հայաստանով մեր պատմութիւնը շարունակելու մեր կամքին, Մայիս 28ը կը մնայ սկիզբ մը եւ յաղթանակ մը նոր օրերու մեր ցանկութեանց, Հայոց պատմութեան յառնող ոգիին համար։

Արդարեւ, տարիներ առաջ, այս թերթին ողբացեալ խմբագրապետը, այն ազատամտութեամբ եւ պատասխանատուութեամբ՝ որ յատուկ էին իրեն, պատգամեց այստեղ «ծնունդ» անուանելով Մայիս 28 եւ «Մկրտութիւն»՝ Նոյեմբեր 29։

Կրկնամկրտութիւնը ապահովաբար թողլով վաղուան։

Դուք քաջ չէք, ո՛վ Նոյեմբերիկներ, դուք վախկոտ էք, ինչպէս պիտի ըսէր Պուշկին, եւ չէք կրնար արտասանել այս երկու թուականները, մանաւանդ «Մայիս 28», նո՛յն մեծարանքով, նոյնիսկ ի յարգանս Սարդարապատի անմահ հերոսներուն։

Շ․ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Այդ համակերպութիւնը չի նշանակեր թէ պէտք է հանդուրժել նաեւ, երբ Էջմիածնի կաթողիկոսարանին ստացագիրները հրամայունն տպել միայն ռուսերէն լեզուով (այդ ստացագիրներէն փոթոքոփին ունիմ քովս, — անցեալ տարի տրուած ստացագիր մըն է)։ Ինչո՞ւ զարմանալ, երբ կաթողիկոս մը իր գահակալութեան տարեդարձը տօնելով եւ Նոյեմբերեան թուականը յիշատակելով օրացոյցներուն մէջ, կը մոռնայ Մայիս 28 թուականը եւ Էջմիածինը փրկող Սարդարապատի յաղթանակը։

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՇՔԸ

Ամբողջ յիսնամեակ մը Մայիսեան պանծալի Յաղթանակը որակեցինք ՀՐԱՇՔ։ Հրաշք, որովհետեւ աշխարհի հայեցումով, Հայութեան այս պատմական ժէք սխրանքը մեկնաբանեցինք երբեմն փաստացի հերքումը անկարելիութեան գաղափարին։ Հրաշք նկատեցինք հայ պետականութեան վերականգնումը, որովհետեւ հայ քաղաքական եւ յեղափոխական միտքը չհամարձակեցաւ ձեւակերպել իր քաղաքական ծրագիրը եւ անձերը ազգային պետականութեան առաջադրանքով եւ հեռանկարով։

Մայիսեան այս աննախընթաց իրագործումը հրաշք միայն յորջորջել կը նշանակէ անակնկալի մը դիմաց ապշահար, բանաւորաց մնալ, մեր ազգային անզօրութիւնն ու անկարողութիւնը հաստատել եւ վերագրել այդ՝ մեր հասողութենէն վեր անյայտ ուժերուն։

1918 Մայիսեան վեհապանծ եւ անկորնչելի յաղթանակը ոչ թէ հրաշք էր, այլ ապոկալիպս՝ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ։ Յայտնութիւնը Հայութեան ազգային ներաշխարհի, հոն խլրտող թաքուն, անընկալելի եւ անկշռելի ուժերուն, որ անկարելի յաղթանակներ կերտելու ներզօրութիւնը՝ փոթանսիէլ ունին։ Մայիս 28ի նուաճումը մեր ներաշխարհի թաքուն ուժերուն առկայութիւնը յայտնաբերեց եւ քաղաքական գիտակցութեան սահմաններէն ներս թափանցեց։ Վերջնապէս գիտակ դարձանք, որ Հայութիւնը ազգային պետականութեամբ հունցուած խմոր է, որ Հայութիւնը մինչ այդ լոկ ազգութիւն էր եւ հիմա պետական ազգ դարձաւ։

Առանց պետականութեան Հայութիւնը ազգութիւն է իր ուժականութեամբ, որովհետեւ ան կը ներփակէ ազգութեան մը բոլոր նախադրեալներն ու յատկանիշները։ Հայութիւնը հողեմտաւոր մի համատեղում է, որ իր մշակոյթով ինքնուրոյն է եւ մայր յատկանիշներով յստակօրէն զանազանելի ուրիշ ազգութիւններէն։ Մշակոյթ եւ ազգութիւն նոյն ստորոգութիւնն է։ Համաշխարհային վերլուծող միտքը չէ կրցած զայն սահմանել եւ բա-

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԷՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Ամէնքս ալ այնքան սարսափած էինք, որ չէինք կրնար բերաննիս բանալ եւ իրարու խօսք մը ուղղել։

Նաւակը ճամբայ ելաւ եւ գնաց մօտեցաւ քիչ մը անդին, ծովուն բացը կեցող փոքրիկ շոգենաւի մը, որուն ծխնելոյզը կը մխար։ Մեզ շոգենաւ մտցուցին եւ հոն տեսանք որ մեր ընկերներէն ուրիշ գերուցականներ ալ կան, ամէնուն ալ թեւերը կապուած․․․։ Հազիւ թէ ոտքերնիս շոգենաւ դրած էինք եւ ահա ճամբայ ելաւ եւ Սարայ Պուռնուէն դառնալով սկսաւ յառաջանալ Մարմարայի բացերը․․․։ Ահռելի մղձաւանջ մը ամէնուս միտքը պաշարած էր ու կը զգայինք մեզի սպասող սոսկալի վախճանը, բայց մեր վրայ տիրած արհաւիրքը այնքան սաստիկ էր որ, ինչպէս ըսի, կարող չէինք բառ մը իսկ արտասանելու․․․ պահ մը աչքս շուրջս պտըտցուցի եւ տեսայ որ ինծմէ քիչ մը անդին կեցած էին Ձէքի ու Արիֆ պէյերը, տխնոջ զաւակները, ինչպէս քիչ մը առաջ բսինք, իմ լուսաւոր եւ սիրելի ընկերներս։ Գիրաւոր ճիգ մը ընելով մօտեցայ իրենց եւ ըսի․

— «Ո՞ւր կը տանին մեզ։

— «Ծովուն յատակը, մեր անյայտացած ընկերներուն քով, պատասխանեց Ձէքի պէյ, խեղճ մայրերնիս․․․։

«Եւ երկու եղբայրները սկսան արտասուել լալով։

«Քիչ մը անդին կեցած էր նաեւ Օսման պէյը, ձեր զաւակը, նոյնպէս սարսափահար կերպարանքով մը։ Կամաց կամաց սիրտ առինք եւ սկսանք խօսակցիլ իրարու հետ, սակայն սակաւ շատ երկար չտեւեց․․․ մեր դահիճները խսկոյն վրայ հասան եւ իրարմէ հեռացուցին։

«Վերջապէս Չէքմէճէի բացերը շոգենաւը իր ընթացքը դանդաղեցուց․․․։ Կամրջակին վրայ երեւցան ութ տասը հուժկու եւ չարաշուք դէմքով անձեր, ձեռքերնին երկաթի խոշոր կտորներ բռնած եւ ուսերնուն վրայ պարապ պարկերով․․․ Ալ կասկած չկար, մեր վերջին ժամը հասած էր․ ահռելի վայնասուն մը թնդաց շոգենաւին մէջ, ողբի, կոծի, յուսահատութեան աղաղակ մը բարձրացաւ ամէն կողմէ․․․ Նորանոր մարդիկ երեւցան կամրջակին վրայ, որոնք կատաղի թափով մը յարձակեցան ամէնէն աւելի ազմուկ բարձրացողներուն վրայ ու բռնի կապկելով պարկերուն մէջ դրին եւ անոնց շուրջը մէկ քանի երկաթ ձողեր կապելով ծովը նետեցին․․․ կարելի չէր բեւակայել աւելի ահռելի, աւելի ողբալի, աւելի սարսափեցուցիչ տեսարան մը․․․ տեսայ նաեւ ձեր զաւակը Օսման պէյը, որ նոյնպէս ծով կը նետէին ու տղոց միւսները․․․ ես սարսափահար վիճակ մը կծկտած էի, լուռ ու շունչս բռնած, սակայն կը զգայի որ ի վերջոյ կարգը ինծի պիտի գար․․․ յանկարծ անձնապաշտպանութեան բնազդէն մղըւած, երբ տեսայ թէ երկու հոգի ինծի կուգային, խելայեղ սոսկումի մը, դլխովս ու մարմինովս մէկ կողմ հրեցի երկու դահիճները եւ ձեռքերս նախկինս կապուած՝ ինքզինքս յանկարծ ծովը նետել․․․։

Ջուրին մէջ գերմարդկային ճիգ մը ընելով յաջողեցայ նախ թեւերս միւս յետոյ միւսը կապանքներէն ազատել, կրցի շնորհիւ լաւ լողացող մը ըլլալուս, երկար բաւական ատեն ջուրին տակ մնալ եւ ծովուն երեսը ելլել։ Աղէտալի շոգենաւը միշտ հոն էր եւ ճիշդ գլուխս դուրս հանած միջոցիս նոր պարկ մը ծովը նետուեցաւ եւ շուրջը կապուած երկաթներուն պատճառաւ ուղղակի յատակը իջաւ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(132 – Շար․)

…րուել : Ցարդ թափուած ճիւղերը եղած են ճամբակի վրայ յատկանիշներու մի խաղ, որ դեռ աւարտած չէ :

Հայ մշակոյթը Հայութեան անհատ– …գործ եւ ստեղծարար հոգին է, որ արտացոլուեր է անհամար ձեւերով եւ երանգներով, որոնք խորայատուկ են միայն իրեն : Աշխարհի բոլոր եկեղեցիները, կրօնքին համընթաց եւ անոր ներքին …մաւով կը ձգտին դէպի տիեզերականութիւն, բայց Հայկական եկեղեցին, որ կ'ածի, կ'ուռճանայ հայ ոգիի աւիւնով : Ան աշխարհի միակ ազգային եկեղեցին է : Երգ, պար, լեզու, նկար, քանդակ, գրականութիւն եւ ճարտարապետութիւն ջերմագնորէն Հայկական են : Մինչեւ իսկ օտար փոխառութիւնները Հայ հոգիի բովէն անցնելով, ազգայնացած եւ հայացած են : Հայոց պատմութիւնն անգամ ինքնատիպ է : Չկայ մի այլ ազգի պատմութիւն, որ իր ակնառու գիծերով եւ եզրերով հանդիպութիւններ ունենայ մեր պատմութեան հետ :

Հայութիւնը Հայաստանի բնութեան եւ ժողովուրդի հարազատ ծնունդն է : Հայութիւնն է ստեղծեր իր բնօրրանը եւ անոր բնութեան տարրերքն է, որ իր հերթին ստեղծեր է հայ ազգութիւնը : Հայաստան երկրի ամէն մի մասնիկը շունչ ունի . անկենդան չէ : Հայաստանի հողը, ջուրը, ցուրտը, լոյսն ու խաւարը սոսկ երկրաբանական եւ օդերեւութաբանական իրողութիւններ չեն, այլ հայաշունչ եւ ներգործուն ոգիներ : Հայն ու Հայաստան երկիրը մերուեր, թրծուեր են ապարչական անտարազելի բաղմնաձեւթով, որ կը կոչուի հայ ազգութիւն :

Ազգութիւն, անկախութիւն եւ պետականութիւն չաղապատուած հասկացութիւն է, բայց նաեւ միաձոյլ իրականութիւն : Ազգութիւնը ինքնին անկախութիւն է, հոգեւոր անկախութիւն, որու քաղաքական անօթը պետականութիւնն է :

Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը արձանագրութիւնն է ազգային անկախութեան : Ան միաժամանակ ստեղծեր եւ պայքարեր է, անվհատ եւ տեւարար կուրծք է տուեր բնութեան տարրերքին եւ մարդու չարիքին իր ազգութիւնը պահպանելու, մինչեւ իսկ երբ զրկուած է եղեր պետականութենէ :

Ազգութիւնը ազգի վերածուելու համար պէտք ունի հայրենիքի, քաղաքական անկախութեան կառոյցի, որ ակունքն ու պատուանդանն է ազգ. զօրութեան : Առանց պետականութեան, ազգութիւնը քաղաքական որբանեակ մըն է, շահախնդիր օտարի քմայքին` խաղալիք : Ազգային պետութիւնը այն բարեբեր եւ կենսատու կլիման է, որ ազգութեան հնարաւորութիւն կ'ընծայէ իր ներզօր ուժերը վերբերելու եւ կենսագործելու : Ազգային պետութիւնը այն քաղաքական ազդակն է, որ կը դիւցնէ ազգային հանճարը, ազատօրէն կ'արտահանէ ազգային յուզաշխարհի թաքուն խլրտումները արուեստի հանդերձանքով եւ համամարդկային ընտանիքի մէջ կը դրուէ իր արժանի տեղը :

Մայիսեան յաղթանակը հրաշալեց յայտնութիւն մըն էր : Ապրիլեան մահափիւռ արհաւիրքէն ետք, երբ Հայութիւնը իր օրհասը կ'ապրէր, բանականութենէ անկախ հայ ներաշխարհի թաքուն զօրութիւնը համակեց բոլոր Հայերը, որոնք բոլորանուէր տքնանքով եւ հերոսական խոյանքներով, դաստակերտեցին Հայաստանի Անկախ Պետականութիւնը : Այդ զօրութիւնը ոչ թիւ է, ոչ կշիռ է, ոչ դատում է եւ ոչ ալ իմացականութիւն, այլ ներիմացումով ընկալելի Ոգի մը, որուն վրայ կ'իշխէ հաւատքը : Հաւատքն է, որ հրաշք կը գործէ. հաւատքն է, որ մարդը աստուածային էակ է դարձուցեր, որ ատակ է հողեղմայլ հրաշքներ գործելու :

Սարդարապատի յաղթանակը դարբնեցին ոչ թէ մարտնչող ողջ ժողովուրդը առանձին այլեւ մեր միլիոնաւոր խնկելի մեռեալները, Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթի տիտանները, յեղափոխական շարժուաց մարտիկները եւ յաւերժական Արարատը :

Բազմութիւն էինք, դարձանք մէկութիւն,
Ազգութիւն էինք, դարձանք ազգ,
Ազգասէր էինք, դարձանք հայրենասէր
Եւ տէր` պետական գիտակցութեան :

ԵՐ. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

ԱՌԹԻՒ

Աշխարհի երեսին, ազգային ինքնուրոյնութիւն եւ պետականութիւն ունեցող բոլոր ազգերու կեանքէն ներս, նուիրական մէկ թուական կայ — անկախութեան թուականը :

Մնացած բոլոր հարցերուն մասին, կրնան տարակարծութիւններ գոյութիւն ունենալ երկրի մը կեանքէն ներս. դանազան կուսակցութիւններ, իրենց ուրոյն կարծիքն ու գործելակերպը կրնան ունենալ բոլոր հարցերու առնչութեամբ, բայց անոնցմէ ոչ ոքի մտքէն կ'անցնի խնդրոյ առարկայ դարձնել իրենց ազգային –պետական գոյութեան հիմքը կազմող անկախութեան թուականը :

Այս ձեւի ազգերն են, որոնք իրենց ճակատագրին տէրը դարձած են աշխարհի վրայ :

Իսկ ի՞նչ է մեր` Հայերուս պարագան :

Բոլորս ալ հայրենասէր ենք. բոլորս ալ մեր ազգը կը սիրենք. բայց մեր ժողովուրդին մէկ մասը չըմբռներ կամ չուզեր ըմբռնել նոր դարերու մեր վերածնունդը խորհրդանշող Մայիս 28ի իմաստը :

Խօսք չունինք Հայաստանի ժողովուրդին մասին : Ան, տակաւին չի կրնար Մայիս 28 պանծացնել :

Բայց ի՞նչ ըսել արտասահմանի կարգ մը Հայերուն մասին, որոնք Մայիս 28ի խորհուրդը կը շփոթեն քաղաքական առժամեայ տարակարծութիւններու հետ :

Ճիշդ չէ՞ միթէ, որ ազգովին կ'ընդունինք մեր պատմական – հոգեկան եւ ազգային ամբողջ հին ժառանգութիւնը, որ կարելի է ամփոփել երկու հիմնական գաղափարներու մէջ — նախ` մեր հողերուն վրայ խաղաղ ապրելու իրաւունք. եւ ապա` այդ իրաւունքը մեզի զլացողներուն դէմ` ազատատենչութեան պայքար : Իսկ 1915ի ցեղասպանութեան ոճիրէն ի վեր, այս երկու հին ու հիմնական գաղափարներուն վրայ աւելցած է նաեւ` հայ մնալու համար ամենօրեայ պայքար եւ մեր հողային դատի իրականացման իտէալ :

— Ո՞ր Հայը կը ժխտէ Հայկ Նահապետի իտէալը — որ էր` ապրիլ իր հողերուն վրայ, թէկուզ խեղճ` բայց ինքնավար :

— Ո՞ր Հայը ինքզինք չի նկատեր թոռը` Վարդան Մամիկոնեանի եւ Աւարայրի քաջերուն, որոնք իրենց կեանքը տըւին, որպէսզի Հայերը չկորսնցնեն իրենց խղճի ու մտքի ազատութիւնը :

— Մեր ազգային ձգտումներուն խորհրդանիշը դարձուցած ենք Սասունցի Դաւիթը, որ կը պայքարէր` իր հողերուն վրայ, իր ճակատագրին տէրը պահելու համար հայ ժողովուրդը :

Ո՞ր Հայուն սիրտը չուրախանար երբ կը տեսնէ թէ այսօր` աքանչելի կոթող կայ Երեւանի մէջ, Սասունցի Դաւիթի խոյանքը եւ իտէալը խորհրդանշող, հայ ժողովուրդին դարաւոր իտէալը մարմնացընող :

— Ո՞ր Հայուն մտքէն կ'անցնի ուրանալ արժէքը` մեր ազգային գաղթօնքի կերտիչները հանդիսացող Խ. Աբովեանի, Մ. Նալբանտեանի, Րաֆֆիի, Խրիմեան Հայրիկի եւ բազմաթիւ ուրիշներուն :

— Հայաստանէն ներս եւ Հայաստանէն դուրս հայ մարդ չկայ այլեւս, որ յուզումով չխոնարհի Սիամանթօներու եւ Դանիէլ Վարուժաններու իտէալին առջեւ :

Մինչ` տակաւին դեռ երեք տարի առաջ Հայաստանի ժողովուրդը իրաւունք չունէր ոգեկոչելու Ապրիլ 24ը, ապրիլեան նահատակներու յուշարձան կայ այսօր, թէ Հայաստանի մէջ, թէ Հայաստանէն դուրս : Ջարդուածի, հալածուածի հոգեբանութենէն վերջապէս ազատած` Ապրիլ 24ի օրը, իւրաքանչիւրիս համար, Հայու մեր ուխտը վերանորոգելու թուականը դարձած է :

Բայց, երբ հարցը կուգայ եւ կը հասնի նոր դարերու մեր ազգային պաշտօնական գոյութեան հիմնադրութեան խնդրին — այսինքն` Հայկի, Վարդանի, Սասունցի Դաւիթի, Րաֆֆիներու, Սիամանթօներու եւ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու իտէալին իրականացման` Մայիս 28ին, արտասահմանի Հայութեան մէկ մասը կանգ կ'առնէ, եւ մէկ ակընթարթի մէջ ինքզինքը կը ժխտէ : Մէկ ակընթարթի մէջ կը մոռնայ իր հոգեկան եւ պատմական ամբողջ անցեալը, աչքէ առջեւ պահելով միայն` ներկայ, ժամանակաւոր, արուեստական եւ փոփոխելի տարակարծութիւնները : Չի կրնար գանազանել, որ կուսակցական տարակարծութիւնը մէկ բան է, իսկ աշխարհի քաղաքական քարտէսին վրայ Հայաստանի մը անունը դրոշմող Մայիս 28ը` տարբեր բան է :

Քանի՞ հոգի, առոնցմէ, յստակ գաղափար մը ունի, թէ ինչ պայմաններու տակ ծնաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Եթէ միայն յանձն առնեն կարդալ Բաշ Աբարանի, Ղարաքիլիսէի, Սարդարապատի ճակատագրական պայքարին նկարագրութիւնը, կը հասկնան գոնէ, թէ ինչու, նոյնիսկ Խորհ. Հայաստանի մէջ, այսօր կոթող կը կանգնեցուի այդ ճակատամարտներուն ի յուշ : Ճակատամարտներ, որոնք կը յիշեցնեն Սասունցի Դաւիթի կռիւը Մսրայ Մէլիքին դէմ :

1918 Մայիս 23էն Մայիս 28, Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի մէջ, Թուրքերուն ուզածն էր` բնաջնջել Հայութեան մնացած կէսն ալ եւ արգիլել քաղաքական Հայաստանի մը ստեղծումը. արգիլել Մայիս 28ի մը հաւանականութիւնը :

Թուրքերը գիտէին թէ ինչ կ'ուզեն : Բայց ձախողեցան : Մեր Պատմութեան երկրորդ Աւարայրը ծնունդ տուաւ Մայիս 28ին, Հայաստանի Հանրապետութեան, զոր առաջին անգամ իրենք է որ հարկադրուեցան ճանչնալ Պաթումի դաշնագրով :

Ճիշդ է, երկար կեանք չունեցաւ Անկախ Հանրապետութիւնը : Փոքր էր, հիւծուած, «անձեւ քաոսի եւ աւերակներու կոյտ» :

Իր վրայ դրոշմուեցաւ Խորհրդային Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Վարչակարգը փոխուեցաւ. բայց մնաց Հայաստանը :

Վարչակարգը դարձեալ կրնայ փոխուիլ, կամ բարեփոխուիլ : Եւ միշտ կը մնայ Մայիս 28էն ծնած Հայաստանը :

Համայնավար վարչակարգի տակ գըտնուած երկիրներէ ներս այժմ ծայր տըւած ազգայնական–ազատական շարժումները` Չեխոսլովաքիայէն, Ռումանիայէն, Հունգարիայէն կրնան ծաւալիլ երկրէ երկիր, կրնան պարտադրել անվերադարձ փոփոխութիւններ, կրնան բերել յարաճուն ազատութիւն : Ազատ Հայաստանի մեր իտէալը պիտի իրագործուի, ուշ կամ կանուխ, նոյն ինքն համայնավար վարչակարգի տակ գտնուող բոլոր ժողովուրդներու միահամուռ ճիգէն ծնած փոփոխութիւններով :

Երեւանի մէջ, ինչ ալ ըլլայ իշխանութեան գլուխ գտնուող կառավարութեան քաղաքական հայեցակէտը, Սարդարապատի յուշարձանէն ետք պիտի բարձրանայ նաեւ Սարդարապատի արդիւնքը եղող Մայիս 28ի կոթողը : Ոմանց կարծածին չափ ալ ուշ չէ այդ օրը : Մտայնութիւններու բռնած ընթացքը այդ ենթադրել կուտայ :

Ու այն ատեն, հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակները, ուր ալ գտնուին, ինչ գաղափարի ալ պատկանին, պիտի կարենան շեշտել վերջապէս` Մայիս 28 կերտող Արամ Մանուկեաններու իրագործած յարութեան մեծ ու կենսական նշանակութիւնը : Բոլորս մէկ պիտի կառչինք միջազգային – իրաւական մեր միակ ժառանգութեան` Սեւրի դաշնագրին, որ մեզի ձգած է միայն երկուքուկէս տարուան կեանք ունեցած Անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Հայ ժողովուրդը, իր ամբողջ արտասահմանով, Երեւանի օրհնութեամբ, ու թերեւս նաեւ գործակցութեամբ, պիտի կարենայ իր ամբողջ ճիգը պրկել իր հողային դատի աշխատանքին շուրջ — այսինքն` ամբողջական Հայաստանի արդար եւ անուրանալի իտէալին շուրջ :

Եւ մեծագոյն յոյսեր պիտի ունենայ քան երբեւիցէ` իրականացած տեսնելու համար զայն :

ՇԱՀԷ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Մոնթրէալ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (204)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Յետոյ այս ծառին եւ քարերու դէզին մէջտեղի անջրպետին վրայ ժամանակ մը երթեւեկեց` այնպիսի մարդու մը պէս, որ կ'ուզէ գիտել թէ արդեօք մօտերս փորուա՞ծ է հողը:

Յետոյ ուշադրեցաւ եւ սկսաւ անտառին մէջէն իր ճամբան շարունակել:

Ահա այս մարդն էր Քոզէթին հանդիպողը:

Անտառին մէջէն դէպի Մոնֆերմէյ յառաջացած ժամանակ նշմարած էր այս պզտիկ ստուերը որ հեծումով մը կը դնէր գետինը, յետոյ նորէն կ'առնէր եւ կը սկսէր քալել:

Մարդը մօտենալով տեսած էր թէ նորաբոյս մանուկ մըն է ան եւ ջուրի ահագին դոյլ մը կը տանէր:

Այն ատեն մանուկին քով գացած եւ լռելեայն դոյլին ճարմանդը բռնած էր:

ԳԼՈՒԽ ԶԴ.

ՔՈԶԷԹ ԱՆԾԱՆՕԹ ՄԱՐԴՈՒՆ ՀԵՏՆ Է ՄՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

Ինչպէս ըսինք, Քոզէթ վախցած չէր:

Մարդը ծանր եւ ցած ձայնով ըսաւ անոր.

— Որդեա՛կ, այդ բեռը շատ ծանր է քեզի համար:

Քոզէթ գլուխը վերցուց եւ պատասխանեց:

— Այո՛, պարոն:

— Ինծի տուր, ես տանիմ, կրկնեց մարդը:

Քոզէթ թող տուաւ դոյլը. մարդը ըսկըսաւ անոր քովէն երթալ :

— Իրօք շատ ծանր է, ըսաւ ինքնիրեն: Յետոյ շարունակեց .

— Պզտիկ, քանի՞ տարու ես դուն :

— Ութ տարեկան, պարոն:

— Այս դոյլին հետ միթէ հեռու տեղէ՞ կուգաս :

— Անտառի մէջի աղբիւրէն կուգամ:

— Միթէ հեռո՞ւ է երթալու տեղդ:

— Գրեթէ քառորդ մը կը տեւէ:

Մարդը պահ մը լռեց եւ յետոյ յանկարծ ըսաւ.

— Մայր չունի՞ս դուն:

— Չեմ գիտեր, ըսաւ մանկուհին:

Եւ առանց ժամանակ տալու մարդուն, որ խօսքը շարունակէ, շարունակեց.

— Չեմ կարծեր թէ ունենամ: Ուրիշներ ունին, բայց ես չունիմ:

Եւ պահ մը լռելէն ետք կրկնեց .

— Կարծեմ թէ բնաւ մայր ունեցած չեմ:

Մարդը կանգ առաւ, դոյլը վար դրաւ, ծռեցաւ եւ երկու ձեռքերը մանկուհիին երկու ուսերուն վրայ դրաւ` ջանալով որ մութին մէջ անոր նայի եւ երեսը տեսնէ:

Քոզէթին նիհար եւ վտիտ դէմքը երկինքի կապտագոյն նշոյլով անորոշապէս կը ծրագրուէր:

— Անունդ ի՞նչ է, հարցուց մարդը:

— Քոզէթ:

Մարդը կարծես թէ ելեկտրական ցնցում մը ունեցաւ: Նորէն նայեցաւ մանկուհիին, յետոյ ձեռքերը Քոզէթին ուսերուն վրայէն վերցուց, դոյլը բռնեց եւ սկսաւ քալել:

Պահ մը ետք հարցուց.

— Պզտիկ, ո՞ւր կը բնակիս:

— Մոնֆերմէյ, եթէ կը ճանչնաք:

— Հո՞ն պիտի երթանք հիմա:

— Այո, պարոն:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար: Ծնողներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, *Փարիզ* (8), *Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը* 10–12:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն — 927 – 01 – 72 :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11 – 24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ – Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont

92 — ASNIERES

Tél. : 733-11-00

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի Նահանգի Հայր. Միութեան խնջոյք – ճաշը, Մայրերու Օրուան առթիւ, Յունիս 9, Կիրակի ժամը 13,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԿՈՉ ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. վարչութեան եւ Մարսէյլի մասնաճիւղի որոշումով, կոչ սանուհիի մը գտնելու համար Դպրոցասիրաց Տիկնանց վարժարանի համար 1968–69 *դպրոցական շրջանին համար:*

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.— 1. 10*էն* 12 *տարեկան ըլլայ:* 2. *Ծնողքը պէտք է Սեբաստիոյ նահանգէն ըլլայ կամ գերդաստանէն:* 3. *Թեկնածուն որբ կամ աղքատ ընտանիքի զաւակ ըլլայ :*

Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ուսուցչական կազմի մը քննութենէն ետք : Թեկնածուն պէտք է ներկայացնէ դիմումին հետ միասին յաճախած դպրոցին վերջին տարուան նիշերը : Դիմումները ընել մինչեւ Յուլիս 15 *հետեւեալ հասցէներուն.* — *Շիրվանեան*, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ, (Հեռ. 642–75–70): *կամ Հայկազ Մարտիրոսեան*, 73 Պուլվար Ժօրժ Էսթրաժէն, Ռուէյ – Պլան Մարսէյլ 7 : (*Հեռ.* 53–20–49:

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10*էն* 12 *եւ* 14.30*էն* 19*ը:*

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն : Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ հայկական տիսքերու *ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):*

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փնտռածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները բացուած են : Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, Մեթրօ Բաստէ, *Շաբաթ օրերը ժամը* 16*էն* 19, *հետեւեալ թուղթերով .—*

Livret de Famille,

Carte d'Immatriculation S. S.

Bon de Vacances visé par le Percepteur

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի հերոսամարտի 53*րդ տարեդարձը կը տօնուի Յունիս* 9*ին : Կը խնդրուի Տէսինի կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :*

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7*ին, Կիրակի օր :* Ֆապրը Կուլի *ծառաստանին մէջ :*

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16*ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը* 9*էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :*

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 30 , *Կիրակի:*

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 20 *Յունիս, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի նուագախումբին :*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Les Monuments Arméniens

du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris

Prix 49 Fr. chez l'auteur

94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ եզանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մանաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue **avec une carte d'Arménie**

Գին 30 փր., առաքման ծախքով՝ 32 փրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԽԸՏՐԸՐԵԱՆ ԽԸՏՐԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛········ ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ.

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն:
Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ *եւ* փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 29 MAI 1968

Le Numéro 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11222 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.222

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

ՆՈՐ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ՍԿՍԻՆ

ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ՃԱՌԵՐ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ Կ'ԱՄՐԱՊՆԴՈՒԻ

Սենտիքաները որոշ վերապահութիւններ ցոյց տուած էին արդէն երբ երկուշաբթի առտու կը հրապարակուէր համաձայնագրին նախագիծը, զոր 30 ժամ խօսակցութիւններէ ետք, պատրաստած էին կառավարութիւն, գործատէր եւ սենտիքա, Օսմանեան Կայսրութեան նախկին դեսպանատան՝ Օթէլ տիւ Շաթըլէի մէջ (Ընկերային Հարցերու Նախարարութիւն):

Այս նախագիծին դէմ արտայայտուեցան առաջին առթիւ Ռընոյի բանուորները երբ Պընուա Ֆրաշոն կը ներկայացնէր եղածը:

Բանուորներու կողմէ պատգամաւոր մը, որ պագը կը ներկայացնէ, բառերը չի ծամծմեր, եօթը կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը կը ներկայացնէ.— Գործադուլի օրերու ամբողջական վճարում — Նուազագոյն ամսական՝ 1000 ֆրանք — Շաբաթական 40 ժամ աշխատանք, բայց վճարում 48 ժամի վրայ — Հանգստեան թոշակ 60 տարեկանին, կիներու համար՝ 55 — Սենտիքալ ազատութիւն աշխատանոցի սահմանին վրայ — Վերադարձ շարժուն չափանիշի (էշէլ մոպիլ): «Ծերուկը» (Ֆրաշոն) կը փորձէ լուսաբանութիւններ տալ բայց դիմացը վճռական են, մինչեւ «ծայրը» կ'ուզեն երթալ:

Մօտաւորապէս նոյն վճռականութիւնը կայ ամէն կողմ, վերջին լուրերու համաձայն, միայն հանքագործներ են (ածուխ եւ հանք) որ տրամադիր են համաձայնութեան գետին մը գտնելու:

Միւս կողմէ, Սիթրոյէնի տնօրէնութիւնը դատարան դիմած է, պահանջելու համար իր ութ գործատուներու մէջ գտնուող բանթողներու արտաքսումը, առարկելով որ իրենց ըրածը դէմ է աշխատանքի ազատութեան սկզբունքին եւ գործատուներու ներքին ապահովութեան: Հաւանական չէ որ բռնի արտաքսում կատարուի: Բանթողներու կեդր. կոմիտէն բուռն կերպով բողոքած է այս քայլին դէմ, որ, ի դէպ, առնուած էր շաբաթ մը առաջ:

ՇԱՌԼԵԹԻԻ ՑՈՅՑԸ

Ֆրանսայի Ուսանողներու Ազգ. Միութեան (Իւնէֆ) հրաւէրով ցոյց մը կազմակերպուած էր երկուշաբթի օր: Այս ցոյցին իր մասնակցութիւնը կը բերէր Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.ն բայց միւս սենտիքաները մանաւանդ Սէ. Ժէ. Թէ.ն ոչ միայն չէին մասնակցեր, այլեւ այս վերջինը զգուշութեան հրաւէր մը կ'ուղղէր իր շարքերուն:

Ցոյցը կը մեկնէր Սէն Մարսէլ-Կոպըլէն անկիւնէն եւ կը հասնէր Շառլէթի մարզադաշտը, ուր կը համախմբուէին՝ 50-60 հազար ըստ Եւրոպա Թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանին, 35 հազար, ըստ Օռոռի ըստ Ֆիկառոյի եւ 20 հազարի ըստ Իւմանիթէի: Այս ցուցարարներու մէկ երրորդը բանուորներէ կազմուած էր: Ամէն պարագայի մէջ, շեշտակի կերպով քաղաքական բնոյթ ունէր: Յիշենք այս առթիւ թէ Բարձրագոյն Ուսուցման Սենտիքայի (Սնէսիւփ) ընդհ. քարտուղարը՝ Ալէն Ժէյմառ հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն: Այս հրաժարումը երկու տարբեր ձեւով կը բացատրուի: Ոմանց համար իր գործունէութիւնը չէր վաւերացուած համագումարի մեծամասնութեան կողմէ (Սենտիքան համագումար ունէր Շաբաթ օր), ըստ ուրիշներու ինք է որ հեռացած է, որպէսզի միայն քաղաքական ասպարէզի նուիրուի:

Շառլէթիի միթինկին ներկայ էր նաեւ Մենտէս-Ֆրանս, որ ուսանողական շարժումին սկիզբէն, միշտ ներկայ է Լաթինական Թաղ կամ այլուր եթէ նոյնիսկ գործօն մասնակցութիւնը չի բերեր:

Ընդհանուր ձեւով, այս հաւաքոյթին ընթացքին քննադատուած է ոչ միայն կառավարութիւնը եւ տը Կոլը, այլեւ Սէ. Ժէ. Թէ.ն եւ համայնավար կուսակցութիւնը: Ոմանց համար Սեկի եւ համայնավար կուսակցութիւնը չեն օգտագործած առիթը «պրոլետարական» յեղափոխութիւնը կատարելու եւ իշխանութեան խաղը խաղացած են: Ցուցարարները «տը Կոլ, հրաժարէ՛»էն զատ, կը պոռային նաեւ «Սեկի, հրաժարէ՛»:

Առաջին խօսողը եղած է, կազմակերպիչը՝ Ժաք Սովաժօ, Իւնէֆի քարտուղար: Կը թելադրէ որ միջադէպեր չըլլան «ոչ թէ անոր համար, որ կը ժխտենք բիրտ ուժը երբ անհրաժեշտ է: Բայց չենք կարծեր որ այսօր արդիւնաւէտ զէնք մը ըլլայ: Վասնզի ինչ որ կառավարութիւնը կ'ուզէ, բաժնել է մեր պայքարին ամէնէն նպաստաւոր տարրերը, ժողովուրդին մնացեալ մասէն»: Ապա, խօսքը կուտայ Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.ի ներկայացուցիչին, որ կը շեշտէ թէ իրենց (իմա՛ բանուորներուն) եւ ուսանողներու պայքարը նոյնն է «ժողովրդավարութիւն կ'ուզէք Համալսարանին մէջ, մենք ալ՝ գործատեղիին մէջ»:

Կը յաջորդէ՝ Բանուորական Ուժի (էֆ. Օ.) մէկ բանբերը, ապա «Մարտ 22ի շարժումին» ներկայացուցիչը եւ խօսքը կը տրուի նախկին Սէժէթէիստ, Պառժոնէի, որ սենտիքայէն հրաժարեցաւ, դժգոհ՝ Սեկիի դիրքէն: Կը բացատրէ իր հրաժարումին երկու պատճառները.— «Առաջինը Սեկիի յարատարութիւնն է ուսանողական շարժումին նկատմամբ, միւսը՝ Սէ. Ժէ. Թէ.ն չուզեց տեսնել շարժումին յեղափոխական բնոյթը: Հոս Թրոցքիստ չկայ, Մարտ 22ի շարժում չկայ, համայնավար չկայ, մաոյիստ չկայ այլ՝ կան աշխատաւորներ, ուսանողներ, դասատուներ, որոնք կ'ուզեն վերջ տալ կոլիստ վարչակարգին»:

Խօսած է նաեւ Ալէն Ժէյմառ, շեշտելով թէ «յեղափոխական շարժումը կը քալէ: Բանակցութիւն չկայ գործատիրութեան հետ, պայքար կայ»:

Ցոյցը կը վերջանայ ու Իւնէֆի կարգի սպասարկութիւնը կը յաջողի կարգն ու կանոնը պահել եւ ցրումը կը կատարուի:

× Փարիզի մէջ, գործատուներու հանրաժողովներէն զատ, Սէ. Ժէ. Թէ.ն տասնեւերկու հաւաքոյթ կազմակերպած էր: Կը պարզուի որ շարժումը «քաղաքականացնելու» ձգտում մը կայ:

× Կարգ մը ցոյցեր ալ եղած են գաւառը, առանց միջադէպի: Զէնք, Քոքթէյլ Մոլըթով եւ ռումբեր գտնուած են Լիոն, ուսանողի մը կառքին մէջ: Երկու անհատներ ալ ձերբակալուած են իբրեւ կասկածելի Քոմիսէռ Լաքրուայի սպանութեան համար:

× Բարձրագոյն Ուսուցման (Սնէսիւփ) սենտիքան միայն 5000 անդամ ունի, մինչ բարձրագոյն ուսուցման մէջ 23 հազար փրոֆեսոր կայ: Այս կէտին վրայ կը հրաւիրուի ժողովուրդին ուշադրութիւնը փրոֆեսորներու խումբի մը կողմէ, առանձին զեկոյցով:

× Վալտէք Ռոշէ նամակ մը գրած էր Ձախի պարագլուխ Միթերանի՝ «Պ. նախագահ եւ սիրելի բարեկամ» ըսելէ ետք, համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը կ'ուզէր որ տեսնուին միացեալ ծրագիր մը պատրաստելու համար: Միթերան ալ «Պ. ընդհ. քարտուղար եւ սիրելի բարեկամ»ին կը պատասխանէր թէ պատրաստ է տեսնուելու եւ ժամադրութիւն կուտար երեքշաբթի ժամը 17ին: Նոյն օրը, առաւօտեան 11ին, Միթերան մամուլի ասուլիս մը կուտար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՐԷՄՈՆ ՎԷՆՍԻ բուն անունով Հանրի-Ռէյմոն Յովհաննէսեան (հայրը՝ Հայ, մայրը Ֆրանսուհի) մեռաւ անցեալ օր, 64 տարեկանին: Հեղինակն էր ծանօթ օփէրէթներու, ինչպէս Էօն տը լա Քանըպիէռ, Թրուա տը լա Մառին, եւայլն, եւայլն: Ծնած էր Մարսէյլ եւ կ'ապրէր Քանի շրջանը: Մեռաւ Նէօյիի ամերիկեան հիւանդանոցը:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն որ միջադէպեր կը պատահին Յորդանան գետի ափին: Ըստ սովորութեան Իսրայէլցի եւ Յորդանանցի մէկը միւսին վրայ կը ձգէ յարձակման պատասխանատուութիւնը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէկ կարեւոր պատուիրակութիւն, գլխաւորութեամբ Ուլպրիխթի Մոսկուա կը հասնի չորեքշաբթի օր:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ խօսակցութիւնները կը շարունակուին Փարիզի մէջ, բայց ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կայ: Հանոյի ըսած է թէ արդիւնքի հասնելու համար, բոլորովին գաղտնի տեսակցութիւններ պէտք է ունենան: Տեղւոյն վրայ, այսինքն Վիէթնամի մէջ, կացութիւնը չէ փոխուած: Վիէթքոնկը կը շարունակէ յարձակումները, նոյնիսկ՝ Սայկոնի շրջանը եւ ոչ աւելի հեռու քան 9 քիլոմեթր նախագահական պալատէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍԱԿԻՑՆԵՐԸ

ԿԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԷՆՏԻՔԱՆԵՐԸ

Բ.

ՍԷ. ԷՖ. ՏԷ. ԹԷ.

ՍԷ ԷՖ ՏԷ ԹԷՆ, (Ֆրանսական Աշխատանքի Ժողովրդավար Համադաշնակցութիւն) ունի 600.000 անդամ: Իր գլուխը կը գտնուի գործաւոր մը՝ Էօժէն Տէքան, ծնած ճարտարարուեստական շրջանի մը՝ Նոռ նահանգի Լոմ քաղաքին մէջ:

Էօժէն Տէքան, քառասունեւվեց տարեկան, հայր երկու զաւակներու, իր ամբողջ պատանեկութիւնը անցուցած է Նոռի հովերուն մէջ եւ Լոռէնի գորշ երկինքին տակ: Տասնեւերեք տարեկանին կը սկսի աշխատիլ, յաջորդաբար ձեռք զարնելով տասնեակ մը արհեստներու՝ ելեկտրական աշխատաւոր, հացագործի աշկերտ, սրուակ լուացող, ջուլհակ եւայլն: Ամէնէն վերջը կը դառնայ մետաղագործութեան ճիւղի աշխատաւոր:

Իր ղեկավարած Աշխատանքի Համադաշնակցութեան պատմութիւնը կը բնորոշուի չորս թուականներով.— 1887ին այս կազմակերպութեան հիմը կը դնէ կղերական մը՝ Հայր Հիէրոն որ կը ստեղծէ ճարտարարուեստի եւ վաճառականութեան Սենտիքա մը: Յետոյ այս սենտիքան պիտի կոչուէր Ֆրանսայի Քրիստոնեայ Աշխատաւորներու Համադաշնակցութիւն (Սէ. էֆ. Թէ. Սէ): 1936ին բազմաթիւ երիտասարդ կաթոլիկ գործաւորներ կ'արձանագրուին այս կազմակերպութեան, բերելով անոր գործաւորական աշխուժութիւն մը որ կը պակսէր իրեն:

1940ին Սէ. էֆ. Թէ. Սէ.ն, Սէ. Ժէ. Թէ.ի կողքին կը ձեռնարկէ ընդյատակեայ աշխատանքի: Չորս տարի ետք, միշտ Սէ. Ժէ. Թէ.ի հետ, կը հռչակէ ազատամարտական ընդհանուր գործադուլ: Վերջապէս, 1964ին Սէ. էֆ. Թէ. Սէ.ն փոխելով իր պիտակը, կը վերափոխուի Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.ի, լքելով քրիստոնէական ամէն բնոյթ: Այս որոշումը պատճառ կը դառնայ որ կազմակերպութենէն հեռանան 70.000 գործաւորներ, որոնք կ'ուզէին անպայմանօրէն պահել քրիստոնէական սենտիքան:

Ո՞վ է որ կը հրամայէ Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.ին: 44 անդամներէ բաղկացած խորհուրդ մը, որ կ'որոշէ պահանջներու ծրագիրները եւ կազմակերպութեան քաղաքական ուղղութիւնը: 15 հոգիէ բաղկացած «սպայակոյտ» մը պաշտօն ունի կիրարկելու տրուած որոշումները:

Այսօր Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.ն ունի իր մարտկոցները.— Նահանգներու տեսակէտով՝ Ֆրանսայի Հիւսիսը, Արեւմուտքը, Արեւելքը, Կեդրոնը (իր տկար կողմերն են՝ Միջերկրականը եւ Հիւսիս-արեւմուտքը): Արհեստներու տեսակէտով — մետաղագործութիւնը, շինարարութիւնը, դրամատուները (իր տկար կողմը՝ հանրային պաշտօնէութիւնը):

Ամէն ժամանակներուն ալ — մասնաւորաբար Ալժերիոյ պատերազմի ընթացքին — Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.ն ներկայ գտնուած է բոլոր այն պայքարներուն մէջ ուր կը նկատէր արդարութիւնն ու խաղաղութիւնը վտանգուած: Ինքզինքը կը հռչակէ ընկերվարական, բայց ոչ քաղաքական կուսակցութիւններու ընկերվարութիւնը, այլ այդ վարդապետութեան տնտեսական ըմբռնումով: Եւ սակայն, 1967 Նոյեմբերի իր համաժողովէն ի վեր, կազմակերպութեան ղեկավարները կանոնաւոր շփումներ ունեցան ոչ-համայնավար ձախ կուսակցութիւններու, մասնաւորաբար Ձախերու Համադաշնակցութեան հետ:

Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.ի ընդհ. քարտուղար Էօժէն Տէքանի ուրիշ մէկ նպատակակէտն է նաեւ «բարեշրջել» ֆրանսական սենտիքայականութիւնը, նպաստելով ֆրանսական սենտիքայական երեք կեդրոններու միացումին: Ինքն էր գլխաւոր նախաձեռնարկներէն մին 1966 Յունուարին կայացած այն որոշումին, որուն համաձայն Սէ. Ժէ. Թէ.ն եւ Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.ն պիտի գործեն միացած: Փորձեց «մօտեցում» մը նաեւ Ֆ. Օ. (Աշխատաւորներու Ուժ) հետ, սակայն այս բոլորը չանցան առանց ցնցումներու:

Էօժէն Տէքան կ'ըսէ. «Մեր երկիրը պէտք ունի սենտիքայական զօրաւոր ժողովրդավար շարժումի մը: Քաղաքական իշխանութիւնը եւ գործատէրերը պէտք է գիտնան որ, այն գետնին վրայ ուր պէտք կայ խօսիլ ու գործել աշխատաւորներուն համար, մեզ պիտի գտնեն միշտ հաստատակամ եւ պայծառամիտ»:

(Յաջորդով՝ էֆ-Օ — Բանուորական Ուժ)

ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻՆ

(ՄԱՅՐԵՐՈՒ «ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսպէս անցաւ կինը դարերու ընդմէջէն, սիրտը սեղմած կուրծքին, լուռ ու խորհրդաւոր: Անցաւ կինը մեծավայելուչ կնամեծարութեան ասպետական շրջանին, արժանանալով միշտ վեհանձն, միշտ ազնիւ մարդասէրներու յարգանքին, յանուն Քրիստոնէութեան: Կինն էր որ չխնայեց իր զոհերը Խաչակիրներու հաւատաքննական բոյներուն, տարքուած կրօնական հանդիսաւոր արարողութիւններով, «անլուր եւ զարհուրելի» տանջանքներէ եաք: Կինն է միանգամայն, որ պատճառ դարձաւ աղէտալի գործերու կրօնի իր մոլեռանդ սիրովը:

Անթիւ անհամար զոհեր տուաւ մարդկութիւնը այս ճակատին վրայ, որ Քրիստոնէութիւն եւ Քաղաքականութիւն շփոթուած իրարու հետ գործադիր իշխանութիւններու կողմէ, մեծանուն կայսրեր եւ կայսրուհիներ յաջողեցուցին մեծ ծրագիրներ, ականջ չկախելով *խղճի եւ արդարութեան ձայնին:*

Դառն է արդարեւ, հետեւիլ ազգերու պատմութեան եւ առանց ընդվզումի ունկնդրել օրէնքներու ապօրինի գործադրութիւնը, աշխարհի ղեկավարներուն կողմէ: Մանաւանդ դառն է յիշատակութիւնը՝ իրենց լաւ ու վատ գործերով նշանաւոր կիներու, որոնք սուղ արժեցին մարդկութեան: Կիներ՝ որոնք այրերու կողքին, իշխանութեան ղեկը իրենց ափին մէջ պահած, ուղղակի կամ անուղղակի, դարերով օժանդակեցին արտաքին աշխարհին: Աշխարհ մը ուր՝ խիղճ եւ արդարութիւն խեղդուեցան քաղաքականութիւն կոչուած լաբիրինթոսին մէջ: Մինչ կինը մնաց դուրսը, իրեն անծանօթ սահմաններու բերանը, յոգնած ուժասպառ: Անգիտակից *ազատութեան մը փոխարէն, ան զոհեց իր սեռին յատուկ անգերազանցելի դիրքն ու մեծութիւնը, անհամեմատօրէն բարձր ու վսեմ վայելքը իր աստուածային կոչումին:*

Հարկ է շեշտել որ թէեւ կեանքը իր անխուսափելի յեղափոխութիւններով եկաւ ու յեղաշրջեց կնոջ ճակատագիրը, բայց չկրցաւ տալ *պատասխանատուութեան այն բարձր զգացումը եւ գիտակցութիւնը որ կնոջն է: Չէր կրնար տալ: Կինը իր էութեամբ, իր սիրով՝ արուեստ եւ գիտութիւն է, որուն անծանօթ պիտի մնայ այրերու աշխարհը յաւիտենապէս եւ բնականօրէն: Նոյնպէս կիներու անծանօթ պիտի մնայ այրերու աշխարհը, առյաւէտ:*

Այս է բնութեան անյեղլի օրէնքը: *Եւ այս օրէնքին անփոփոխելի պատգամը պիտի բերէ մարդկային ազգի խաղաղութիւնը: Փաստ է սակայն որ իբրեւ բնութեան օրէնք, յեղափոխութիւններով հարուստ կեանքը քաշեց դուրս հանեց կինը իր պատեանէն, համոզուած ըլլալով որ առանց կնոջ օժանդակութեան որեւէ ձեռնարկի յաջողութիւն անկարելի է: Կործանելու լաւագոյն գործիքը եղաւ կինը, որ վերջ տալով այրերու հզօրութեան, ինքը դարձաւ այրուկին:*

Այս եղաւ դերը եսամոլ եւ նիւթապաշտ աշխարհին, ուր թառամեցաւ կինը: Նիւթապաշտ մարդը թառամեցուց կինը. մեռցուց իմաստը տիեզերքի ազնիւ սէրերուն: Պատերազմներու հետեւանքով ան չափէն աւելի անհատականացաւ: Անհատականութիւն մը որ կը հակասէ ճշմարիտ ազատութեան բարձր գաղափարին, երբ կինը իբրեւ ազատագրուած դուրս կուգայ սպասարկելու քաղաքական աշխարհին, իբրեւ ազատ-գերի:

Պատմութիւնը կը կրկնուի: Յեղաշրջումէ յեղաշրջում, նոր դարաշրջան մը սկսաւ կիներու գործունէութեան: Այրեր՝ ընդհանրապէս, ընտանիքի նիւթական մտահոգութեամբ մինչեւ պետական գործերու յաջողութիւնը, կնոջ ուժին եւ կարողութեան կ'ապաւինին: Անցեալէն այն տարբերութեամբ որ այսօր աւելի պատրաստուած, քանիերորդ դարու կինն է որ կանգնած է իրենց կողքին, ձայնի հաւասար իրաւունքով, լուծելի եւ անլուծելի բոլոր խնդիրներու մէջ հաւասարապէս: Այս անգամ ալ կը զոհուի կինը իր նորանոր զոհերով ու զոհողութիւններով: Եւ սիրոյ եւ գորովի սահմանուած կնոջ սիրտը կը դառնայ վառարանը աւերիչ կիրքերու:

Քաջալերելով ու մղելով կինը դէպի քաղաքական ասպարէզ, դէպի պետականութիւն, այրերը սիրայօժար կը հրաժարին կեանքի գմայլելի բանաստեղծութենէն, որուն գործօն հեղինակը կինն է: Կորուստ մը որ կը գլէ կ'անցնի ցարդ յիշուած բոլոր կորուստները, երբ կինը այր մարդու դիմակ կ'առնէ ու կ'այլակերպի. ան այլեւս ոչ այր է, ոչ կին, կը բազմի այրերու յատուկ աթոռին վրայ, եւ նոր *տարազով կը մնայ պայքարի* հին *գործիքը, քաղաքական փշոտ ասպարէզին:*

Յետո՞յ... ի բնէ ուշիմ եւ խորաթափանց կինը, մտաւորական բարձր կարողութիւններով օժտուած, բնականաբար, սովորած է աքռռի *կռիւին ալ մասնակցիլ: Արժէքի խնդիր չկայ այլեւս: Կինը հանած է ոտքի շղթան եւ ազատ է քալել վազելու եւ բարձրանալու, հաւասար այր մարդուն: Հաւասար իր խելքովն ու մտքովը: Երբեմն բան մըն ալ աւելի: Հետեւաբար, անխուսափելի կը դառնայ փառատենչ պայքարը, զանազան ճամբաներով: Ու այս անգամ, այրերը՝ մտահոգ գեղեցիկ սեռին գերազանց ուժին առջեւ,* յետ-քայլով *մը իր տեղը պիտի՛ սահեցնեն կինը, դէպի ընտանիք: Դէպի ընկերային սրբավայրը, ուր կը ծաղկի նորածիլ կեանքը, մարմնաւորելով ստեղծագործութեան վսեմ խորհուրդը: Ու հին մտքով նորաձեւ մարդասէրներ պիտի հարկադրուին ձեռք առնել ոսկի գրիչը, հեռացնելու համար կինը* իրենց սահմանէն, *եթէ կինը յամառի կառչիլ իրեն անծանօթ դիրքերու, լքելով իր անբաղդատելիօրէն մեծ ու բարձր դիրքը, իր ոսկեհիւս պատուանդանը ընտանիքին մէջ:*

Յարգելով ընկերային կեանքի յառաջդիմութիւնը, բնական *ճամբով, կ'ընդունինք միանգամայն որ կինը, փաստօրէն* դուրսը *պիտի մնայ, քանի որ չարիքը նուիրագործուած է ընդհանուր հաւանութեամբ, մինչեւ որ կեանքը գտնէ իր բնական վիճակը:*

Եւ սակայն որպէսզի գեղեցիկ սեռին առաքելութիւնը չվրիպի, իբրեւ հաշտարար, պիտի զգուշանայ, բնականաբար, քաղաքական լարի վրայ խաղալէ: Քաղաքական լուրջ շատ վտանգաւոր գիծ մըն է կիներու համար: Քաղաքական խնդիրներով զբաղող կին մը շատ աղետաբեր կրնայ ըլլալ իր ազդեցութեանը մէջ: *Մանաւանդ երբ կիրքերը իրենց գագաթնակէտին կը հասնին: Կարելի է վերաշինել գիտութեան աւերը, բայց անկարելի է վերաշինել կնոջ պատճառած աւերը:*

Այսպէս ուրեմն, անելի մատնուած աշխարհի մեծերը, կը հրաւիրեն կինը որպէսզի լուսաւորէ իրենց ճամբան, եւ կարելի ըլլայ մարդկութիւնը դուրս հանել քաոսէն, ու ազատել պողպատեայ շղթաներու եւ ոսկի սիւներու արգելքէն...:

Որովհետեւ բնութիւնը քաղաքակրթութեան իբրեւ միակ հնարաւոր խարիսխ՝ դրաւ ճշմարիտ սէրը. հզօր սէրը որուն ուժերէն եթէ վեր իսկ ըլլայ յաղթել Չարին, դէթ կարող է ստեղծել մեղմացուցիչ տրամադրութիւններ, ծառայելով խաղաղութեան սուրբ դատին:

Ահա հրամայական պարտքը իգական սեռին: Իսկ ճամբան ուրկէ պիտի անցնի կինը, հարկադրուած իր առաքելութեան պատասխանատուութենէն, փուշ ու տատասկով լեցուն է տակաւին: Պիտի արիւնին կնոջ փափուկ ու քնքոյշ մատները վարդ-կարմիր արիւնով, մինչեւ հոն ուր... կը սկսի մուտքը իր սեփական *սահմանին:*

Այն տե՞ն... կինը անմահացած իր դիւցազնական մահերով, ծանօթացած իր անձին, իր կոչումին, հեռո՛ւ մահուան ծառայողներու անհաւասարակշիռ կարաւանէն, հպարտ ու վսեմ իր աստուածային երկունքով, իր սէրերովն ու կարօտովը կենսայորդ, կ'առաջնորդէ կեանքը դէպի ճշմարիտ խաղաղութիւն:

Եւ ահա գեղեցիկ սեռը ներս մտած իրեն ԱՆՓՈԽԱՐԻՆԵԼԻ բուրաստանէն, նուիրուած իր աստուածային ստեղծագործութիւններուն կը խոնարհի իրեն երանութեան պատճառ՝ զաւակին առջեւ, պաշտամունքի լռջութեամբ, մայրական հմայքը դէմքին ու սէրը կուրծքին տակ: Այսպէս ան կը հերոսանայ իր ընտանիքի կատարելագործումով: *Ընտանիքին՝ որ պիտի մնայ միակ անկործնելի բեկորը բոլոր ջրհեղեղներու վրայ, իբրեւ նուիրական տապանը բովանդակ մարդկութեան: Ընտանիքին՝ ուրկէ կը մեկնի ազատագրուած եւ ինքնավստահ այր մարդը, բարձր բռնած Խղճի եւ Արդարութեան ոսկի նժարը, իր առնական հաղթանակներուն մէջ:*

×

Հաճելի եւ հրամայական պարտաւորութիւն մըն է մանաւանդ մայրերու «Օրուան» առթիւ, մասնաւորել մեր մեծարանքը հայ մայրութեան հանդէպ:

Ցուցիչ է սակայն, հայ մօր հոգին անդամ... թէպէտ յարգելու համար զինք որդիական ջերմ արտայայտութիւններով, որ լաւագոյն վարձատրութիւնն իսկ է մօր մը համար:

Ողջունելով մեր մայրերը որոնք կ'ապրին իրենց օրերու Օրը, իբրեւ անհետ սիրոյ եւ անձնուիրութեան ինքնատիպ ախոյեաններ, պարտք կը զգանք փառաւորել մեր լուսարձակ մայրերու անմահ յիշատակը: Յիշատակը՝ սրբազնատուր մեր մայրիկներուն որոնք մահացան աչքի իրենց լոյս, սրտի լոյս տխուր որդիներուն ու սիրասուն թոռնիկներուն ու ծոռնիկներուն՝ անմե՛ղ, անարատ: Եւ մահացան անոնք բաց երկնքի տակ, քրիստոնեայ Աստուծոյ մը լոյս աչքերուն առջեւ: Եւ որ կը մնայ միակ անմոռ *վկան մարդկային Իրաւունքի եւ Արդարութեան:*

Եւ գիտեց Ամենակարողն ու տեսաւ զարհուրելի երկունքը իր պատուական հայ ժողովուրդին, որուն սուրբ եւ արդար արիւնովը վերածնաւ ու դրոշմուեցաւ Հայոց պատմական եւ պաշտելի հողերը:

Կ'արժէ մէջբերել մեր հայրենի բանաստեղծ Մարօ Մարգարեանի հեռաւոր արտայայտ քառեակը.—

Երկու մեծ պարգեւ, երկու գանձ ունիմ՝
Անարատ որդի, ու ջինջ հայրենիք,
Առանց հայրենիք որդուս ո՞ւր տանեմ.
Առանց իմ որդւոյ էլ ի՞նչ հայրենիք:

ԱՆՆԱ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

ԼԵՒՈՆ ՄՍԵՐԵԱՆՑ

Հայ – եւրոպական մշակութային կապերու տարեգրութեան մէջ իր պատուաւոր տեղը ունի բանասէր Լեւոն Մսերեանց:

Ծնած է Մոսկուա, 1867 *Մայիս* 3ին: *Միջնակարգ կրթութիւնը ստացած է Լազարեան ճեմարանին մէջ: Աւարտած է Մոսկուայի համալսարանի պատմա-լեզուաբանական բաժինը:*

1897*ին Պետերբուրգի համալսարանին մէջ կը պաշտպանէ իր մագիստրոսական աւարտաճառը՝ «Հայ բարբառագիտութ.*

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Սարսափահար, կրկին ջուրին մէջ մխրճեցայ եւ սկսայ լողալ յատակէն, մինչեւ որ շունչս սպառելով ստիպուեցայ կրկին երեսը ելլել: Բարեբախտաբար մթութիւնը այնքան սաստիկ էր եւ շոգենաւին մէջ այնպիսի խրարանցում մը կը տիրէր որ ոչ ոք ուշադրութիւն դարձուց ինծի եւ հաւանօրէն դահիճները այնպէս ենթադրած էին, որ թեւերս կապուած ըլլալով ես ալ խեղդուած էի: Կամաց կամաց լողալով բաւական հեռացայ շոգենաւէն, որ իր եղեռնական գործը աւարտելով ճամբայ կ'ելլէր, Պոլիս դառնալու համար:

Ես միշտ կը շարունակէի յուսահատ յամառութեամբ մը լողալ, թէեւ փրկութեան յոյս չունէի եւ կը զգայի թէ քիչ ատենէն ուժասպառ պիտի ըլլայի:

Այս տաղնապալի կացութեանս մէջ յանկարծ սեւ կէտ մը նշմարեցի ծովուն երեսը. թերեւս նաւակ մըն էր եւ այս մտածումը նոր ուժ տուաւ ինծի եւ սկսայ յետին ճիգս թափել, անոր մօտենալու համար: Այո, չէի սխալած, ձկնորսի նաւակ մըն էր, որ հակառակ եղած արգելքին, գիշեր ատեն ելած էր ձկնորսութեան:

Սկսայ օգնութիւն աղաղակել եւ ձայնս լսուեցաւ նաւակին մէջ գտնուողներէն որոնք իսկոյն դէպի իմ կողմս սկսան թիավարել: Քանի մը վայրկեան ետքը արդէն նաւակին մէջն էի: Կէս ժամ ետք կը հասնէինք այս տնակը, ուր պէտք եղած անմիջական խնամքները ամենայն ազնուութեամբ տրուեցան ինծի: Երբ յուզումս հանդարտեցաւ, յիշեցի իսկոյն իմ տաղնապալի կացութիւնս եւ խորհեցայ իմ ազատարարներուս միջոցով լուր ղրկել Հազզը պէյի, որու հասցէն գիտէի, որպէսզի գար զիս տեսնէր, քանզի Պոլսոյ մէջ ծնողք չունենալով չէի գիտեր թէ ո՞ւր դիմէի:

— Ահաւասիկ, փաշա էֆէնտի, շարունակեց Սալիհա հանըմ, այս սոսկալի պատմութիւնը, զոր ըրաւ այդ դպրոցական պատանին: Երկու զաւակներուս այս նահատակութիւնը զիս անճարացուց: Այն հզօր ճիգը զոր ըրած էի պաղարիւնութիւնս պահելու եւ պատանիին ամբողջ պատմութիւնը լսելու համար, բոլորովին սպառեց հոգեկան եւ ֆիզիքական զօրութիւնս եւ երբ պատմութիւնը աւարտեցաւ, ուշակորոյս գետին ինկայ, անկենդան դիակի մը պէս...: Երբ տանեցիներուն եւ Հազզը պէյի խնամքներուն շնորհիւ խելքս գլուխս եկաւ եւ աչքերս բացի, ուրիշ խցիկի մը մէջ գտայ ինքզինքս, գետին փռուած անկողնի մը վրայ:

Սալիհա հանըմ իր այս երկար պատմութենէն վաստակաբեկ, պահ մը լռեց եւ թաշկինակը հանելով ճակատը եւ երեսները սրբեց: Նոյն միջոցին դուռը բացուելով՝ ներս մտաւ Իզզէթ փաշա եւ գնաց կրկին բազմելու նախագահական աթոռը, որուն վրայ առժամեայ կերպով նստած էր Թահսին փաշա:

— Տիկին, եթէ կը հաճիք, շարունակեցէք ձեր պատմութիւնը, ըսաւ Իզզէթ փաշա ծայրայեղ քաղաքավարութեան շեշտով մը:

«Երբ Հազզը պէյ տեսաւ որ տաղնապս անցած է, շարունակեց Սալիհա հանըմ, ըսաւ ինծի. «Տիկին, այն հարուածը որ ձեզ կը ջախջախէ, նոյն սաստկութեամբ կ'իջնէ նաեւ իմ վրաս. ձեր ձեռքէն ձեր երկու մանչ զաւակները կը խլեն ու ծովուն մէջ խեղդամահ կը յափշտակեն. մեր երկու սիրտերը միեւնոյն վէրքերով կ'արիւնին եւ երկուքիս հոգիներն ալ միեւնոյն տանջանքներով կը գալարուին: Այս ահռելի ցաւերուն մէջ մէկ բան կրնայ մեզ մխիթարել, այն է՝ վրէժխնդրութիւնը... վրէժխնդրութիւն յանուն մեր զաւակներուն եւ յանուն հայրենիքի բոլոր զոհուած զաւակներուն... Թող մեր կեանքը ասկէ ետքը միակ նպատակ մը ունենայ՝ այն է հայրենիքի փրկութիւնը եւ բռնաւորին ջախջախումը: Այս բեղնաւոր աշխատութեան մէջ միայն կրնանք մեր սրտերուն սփոփանքը գտնել եւ տոկալ կեանքի բեռին»:

Այս խօսքերը ամբողջ էութիւնս ցնցեցին, յիշեցի ամուսինս ու իր վրէժխնդրութեան գերագոյն կտակը ու զաւակներս, որոնք այդ կտակին գործադրութեան նուիրուած էին եւ ահա իրենք ալ զոհ կ'երթային արիւնարբու բռնակալութեան... այդ ժամուն հոգիիս մէջ արթնցաւ զանգեց հարիւրաւոր մայրերու ողբն ու կոծը եւ վրէժի աղաղակը եւ յանկարծ թօթափելով կանացի տկարութիւնս ոտքի ելայ եւ Հազզը պէյի ձեռքը սեղմելով գոչեցի. «Այո՛, թող այս վայրկեանէն մեր երկուքիս ճակատագիրը միեւնոյն նպատակին շուրջը, բռնակալութեան տապալումը, եւ հայրենիքի փրկութիւնը թող ըլլայ ասկէ ետքը մեր կեանքին միակ նպատակը եւ թող մեր ամբողջ հոգեկան ու ֆիզիքական զօրութիւնն ու կարողութիւնը դէպի հոն ձգտի»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(133 – Շար.)

թեան ուրուագիծեր» (մաս առաջին, Մրջիւն բարբառի եւ գրաբարի հնչիւնաբանութիւնը համեմատութիւնը), որ լոյս կը տեսնէ նոյն Թուականին: Զորս տարի ետք ծայրեր Ծաւալուն աշխատութեան երկրորդ մասով՝ «Մշոյ բարբառին ձեւաբանութիւնը գրաբարի եւ միջին հայերէնի համեմատութեամբ», կը պաշտպանէ իր դոկտորական ատենախօսը:

Գիրքին երկրորդ հատորին հրատարակութեան առթիւ, ռուս ականաւոր պատմաբան եւ գրականագէտ, «Ցոյն եւ լատին հին գրողներու հաղորդած տեղեկութիւնները Սկիւթայի եւ Կովկասի մասին» աշխատութեան հեղինակ Վ. Լատիշեւ կը գրէր. «Մեր աչքին առջեւ է չափազանց լուրջ, մանրակրկիտ եւ խորապէս մտածուած աշխատութիւն մը»: Այդ գիրքը գնահատուեցաւ նաեւ Ն. Մառի, Ա. Մեյէի, Հր. Աճառեանի կողմէ:

1901-1905ի շրջանին Լ. Մսերեանց կը պաշտօնավարէ Լազարեան ճեմարանին մէջ՝ դասաւանդելով համեմատական լեզուաբանութիւն եւ հին պարսկերէն:

1905-1915ին փրոֆեսէօր է Վարշաւայի համալսարանին մէջ. կը ղեկավարէ համեմատական լեզուաբանութեան ամպիոնը եւ կը վարէ Հին Արեւելքի պատմութեան դասընթացքը: 1915ին կը վերադառնայ Լազարեան ճեմարանը, որ իրեն համար «ազգային լուսաւորութեան օրրան» էր, «հեռաւոր հիւսիսում հայկական լուսաւորութեան կանթեղի նրբահիւս պատրոյգը»:

Այդ տարիներուն փրոֆ. Ի. Ցվետաեւի հետ դարձաւ Մոսկուայի գեղարուեստական Թանգարանի (այժմ՝ Պուշկինի Թանգարան) կազմակերպիչներէն մէկը:

Բանասէրին գրչին կը պատկանին ռուսերէն եւ ֆրանսերէն 120 գիտական աշխատութիւններ: «Ուրուագիծեր»էն զատ, յատուկ ուշադրութեան արժանի են «Վանի սեպագիր արձանագրութեան մեկնաբանութեան առթիւ», «Մթրադաւրիկի եգիպտական – արամէական պապիրոսը եւ անոր արժէքը իրանական բանասիրութեան համար», Սոփոկլէսի «Անտիգոնէն», «Հայկական աղբիւրներ խառը ժամանակի մասին», «Ը. դարի հայկական ձեռագրերի գրչութիւնը եւ մանրանկարները» եւայլն:

Բանասէրը գործած է Հայրենի միջավայրէն հեռու եւ գրած է մեծ մասամբ ռուսերէն, բայց մշտական կապ պահած է հայ մտաւորականներու հետ: Յ. Մանանդեանի, Ս. Կանայեանի, Հ. Աճառեանի, Ն. Բիւզանդացիի եւ ուրիշ մտաւորականներու հետ անոր ունեցած աշխոյժ նամակագրութիւնը կը վկայէ, թէ անմիջական գործակցութիւն հաստատած է հայագիտական նիւթերու պատրաստութեան գործին մէջ:

Լ. Մսերեանց անգնահատելի ծառայութիւն մատուցած է մեր մշակոյթին եւ պատմութեան ուսումնասիրութեան մարզին մէջ:

Գ. ՄԱԴՈՅԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՂՕԹՔԸ

Աշխարհիս վրայ մարդիկ կան, որ կը հաւատան, մարդիկ ալ կան, որ չեն հաւատար. ես անոնցմէ եմ, որ կը հաւատան: Հիմա՞ միայն կը հաւատամ, եւ միթէ այսօ՞ր սկսայ աղօթել: Կրնամ ըսել, թէ կեանքիս մէջ օր մը չէ եղած, որ չաղօթեմ: Աշխարհի մէջ այնքան անիրաւութիւններ կան, եւ այնքան խեղճ է մարդը, որ մեր ներսը գտնուող արդարութեան զգացումը եւ մեղութեան զգացումը մեզի կը սորվեցնեն, թէ այս աշխարհը անցք մըն է միայն, կամուրջ մը:

Անուրանալի է մարդկային բանականութեան համար, որ ամէն արդիւնք պատճառ մը ունի: Երբ կը տեսնենք այս աշխարհը եւ երբ մանաւանդ գիտութեան աչքով կը տեսնենք այն աշխարհները, որոնք անհունօրէն կը մեծնան եւ այն միւս աշխարհները, որոնք անհունօրէն կը փոքրանան եւ կը կազմեն ինչ որ ՏԻԵԶԵՐՔ կը կոչենք, երբ կը տեսնենք այն զարմանալի ներդաշնակութիւնը եւ կարգը, որոնք կը վարեն այս տիեզերքը, նոյնիսկ մեր բանականութիւնը կը հրաչակէ, թէ ամենակարող զօրութիւն մը, ամենագէտ իմացականութիւն մը այս մեծ շինուածքին ճարտարապետը եղած է:

Այլ եթէ անտեսանելի ըլլայ այս տիեզերքը մեր պարզ աչքերուն ու մեր մտքի աչքերուն, եթէ չըլլայ տիեզերքը մեզի համար, կը բաւէ որ կայ ու կը լսենք, կը զգանք ներքին ձայն մը, որ կ'ըսէ. «Այս բանը գէշ է, մի՛ ըներ, իսկ այս բանը աղէկ է, ըրէ՛»: Ներքին ձայն մը, որ կ'ըսէ մեզի, թէ ստեղծող մը ունինք եւ թէ դատող մը ունինք. եւ այն ձայնը մեզի կ'ըսէ. «Աղօթէ ստեղծողիդ, եւ դատաւորիդ առջեւ սփռէ քու խոստովանութիւններդ ու զղջումներդ»:

Ես այս ձայնը միշտ լսած եմ ներսիդիս եւ զօրաւորագոյն հնչած է իմ մէջս ամէն անգամ, երբ կատարելու վրայ եղած եմ այնպիսի գործ մը, որ ծանր հետեւանք պիտի ունենար կեանքիս մէջ: Աւա՛ղ, միշտ չեմ հնազանդած այս ձայնին, եւ աղէտներս միշտ այդ անհնազանդութենէս առաջ եկած են:

Մարդիկ կան, որ կը խեղդեն այս ձայնը իրենց սրտին մէջ կամ կը զօսացնեն իրենց ականջն ու սիրտը այս ձայնին դէմ: Ես բնաւ չեմ խեղդած զայն, եւ աստուածային արդարութեան ու գթութեան առջեւ՝ այս միայն իրաւունքս մնացած է:

Մարդ, որ աշխարհի մէջ կը թաւալի եւ կեանքի պատերազմը կը մղէ, պիտի տեսնէ պայծառ ու զուարթ օրեր, այլեւ շատ անգամ անձրեւոտ օրեր, հողմ ու փոթորիկ պիտի փչեն ու կայծակ պիտի գոռայ եւ ալքեր ու ռումբեր պիտի սուրան չորս կողմը, եւ երբեմն ալ պիտի հարուածեն զինք: Այս է բաժինը ամէն մարդու, որ կ'ապրի: Կեանքը պատերազմ մըն է թէ' նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս: Այլ այն մարդը, որ միշտ լսած է իր ներսիդին Աստուծոյ ձայնը եւ այդ ձայնին միշտ հնազանդած, ան կը վայելէ ներքին երանութիւն մը, որուն չեն հասնիր ու չեն ազդեր փոթորիկներն ու ալքերը, ան կը վայելէ խղճմտանքի զուարթութիւնը, զոր ոչ ոք կրնայ կապտել իրմէ:

Մարդս ա՛յնքան վտանգներով շրջապատուած է, ա՛յնքան թշնամիներ ունի. իր ամէնէն մեծ թշնամին ինքն է, իր տկարութիւնները, իր մոլութիւններն են: Ինչպէ՞ս եւ ո՞վ ոտքի պիտի կանգնեցնէ զինք, եթէ ոչ Աղօթքը:

Ուրեմն՝ կ'աղօթեմ: Մեր հայրը մեզի սուրբ եւ անկապտելի ժառանգութիւն մը թողուց.— հաւատքը, բարեպաշտութիւնը, աղօթքը: Ուրիշ ինչ ժառանգութիւն որ թողած ըլլար, մինչեւ հիմա վատնած էինք. այս ժառանգութիւնն ալ թէեւ կը վատնուի, այլ նորէն կը ստացուի:

ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ

ԱՐԵԳԱԿԸ ԵՒ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐԸ

Միջին հաշուով, օրական մինչեւ յիսուն հազար փոթորիկներ կը ծագին երկրագունդին վրայ: Փոթորկաբեր ամպերուն վիթխարի ուժը ամէն վայրկեան կը թափի հարիւրաւոր փայլատակումներու մէջ:

Երկրի վրայ ուժի գրեթէ բոլոր տեսակներուն աղբիւրը արեգակն է: Եւ փոթորիկները բնականաբար իրենց «լիցք»ը կը ստանան Արեգակէն: Ահա թէ ինչո՛ւ որոշ կապ մը գոյութիւն ունի փոթորիկներու թիւերուն եւ արեգակնային ճառագայթումի ուժգնութեան միջեւ: Արդ, մինչեւ վերջին ժամանակներս կարգ մը գիտնականներ կը նկատէին, թէ փոթորիկներու յաւելումը առաւելագոյնս կը համապատասխանէ արեգակնային գործունէութեան, իսկ ուրիշներ կը նկատէին, թէ փոթորիկներու առաւելագոյն թիւին եւ արեգակնային ուժի Երկրին վրայ հասնելուն միջեւ զուգադիպութիւն չկայ:

Վոյեքով երկրաբնագիտական կեդրոնական գիտարանին գիտնականները կազմեցին քարտէս մը, որուն վրայ առաջին անգամ ըլլալով նշանակուեցան վերջին տասը տարիներու ընթացքին աւելի քան 2000 կայաններէ ստացուած տուեալները՝ փոթորիկներու թիւին մասին: Այդ տուեալները բաղդատուեցան արեգակնային գործունէութեան փուլերուն հետ եւ հաստատուեցաւ՝ թէ արեգակնային ուժի աճման փոփոխութիւններուն առջեւ փոթորկային հակազդեցութիւնը նոյնը չէ երկրագունդի տարբեր վայրերուն վրայ:

Միայն երեք շրջաններու՝ կեդրոնական Ափրիկէի, Միջին Եւրոպայի եւ Արեւելեան Ասիոյ մէջ, փոթորկալի օրերուն թիւը արեգակնային գործունէութեան նոյն փուլին մէջ կը փոխուի: Իսկ երկրի մնացեալ մասին համար յատկանշական է հակառակ կապը. արեգակէն հասնող ուժին քանակութիւնը որքան աւելի մեծ ըլլայ, փոթորիկները այնքան հազուադէպ կ'ըլլան:

Եւ եզրակացութիւնը անսպասելի եղաւ. հաւանական է որ ընդհանուր ատիճանի վրայ, փոթորկային գործունէութիւնը արեգակնային գործունէութեան հակառակ երեւոյթը կ'առնէ: Երկրաբանագէտները ասիկա կը բացատրեն այն իրողութեամբ որ բարձր էներժիի մասնիկներուն հոսանքները, տիեզերական ճառագայթները, հաւանաբար մեծ դեր կը խաղան երկրային մթնոլորտի ելեկտրական դաշտին մէջ: Մինչեւ վերջին ժամանակները դեռ մեզի ծանօթ չէին այն կապերը, որոնք գոյութիւն ունին տիեզերական ճառագայթներուն եւ մթնոլորտին մէջ տեղի ունեցող փրոսեսիւներուն (զարգացումներուն) միջեւ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՁՄԵՌՆԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Առանց նկատի ունենալու անցիր պատմութեան միլլիոնաւոր դարերու շրջանը ստորեւ կը ներկայացնենք բացառիկ ձմեռները պատմութեան ընթացքին, քաղուած՝ վերջին երկու հազար տարուան պատմական հատուկտոր արձանագրութիւններէ:

Քրիստոսէ առաջ 66ին, Պոնտոսի Միհրդատ Թագաւորը, Ազով եւ Սեւ ծովը միացնող Քիմերքի սառած նեղուցին վրայով, յարձակեցաւ բարբարոսներու հեծելազօրքին դէմ: Մինչդեռ, տարի մը առաջ, նոյն նեղուցին մէջ տեղի ունեցած էր նաւամարտ մը:

Քրիստոսէ ետք, 811ին, սառեցան Դանուբ, Էլպա եւ Սէն գետերը: Բեռնատար կառքեր շրջագայեցան սառած գետերուն վրայէն:

1011ին, պատմութեան մէջ աննախընթաց բան, սառեցաւ Նեղոս գետը:

1408ին, սաստիկ ձմեռ էր Փարիզի մէջ: Խորհրդարանի քարտուղարը իր մէկ յուշագրութեան մէջ կը յիշատակէ, թէ սաստիկ ցուրտին պատճառով, իր փետուրէ գրիչին ծայրի մելանը կը սառէր գրած ատեն:

1410ին սաստիկ ձմեռ էր Ֆրանսայի մէջ: Անհաւատալի բայց իրաւ: Ցուրտին պատճառով գետինը այնքան կարծրացաւ, որ կարելի չեղաւ փոս փորել եւ մեռելները թաղել:

1558ին, Ֆրանսայի մէջ ձմեռը այնքան կծու եղաւ, որ տակառներու մէջ գտնուող գինին սառեցաւ եւ տակառները ճաթեցան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (205)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Պահ մը եւս կանգ առաւ, յետոյ կըրկնեց.

— Քեզի ո՞վ այս ժամուն անտառը ղրկեց որ երթաս ջուր բերես:

— Տիկին Թէնարտիէ:

— Ի՞նչ կ'ընէ այդ Թէնարտիէ տիկինդ, հարցուց մարդը՝ անտարբեր կերպով մը հանելու ջանալով ձայնը, որ սակայն տարօրինակ սասանում մը ունէր:

— Իմ տիրուհիս է ան, եւ պանդոկ մը կը բանեցնէ:

— Պանդո՞կ, ըսաւ մարդը: Լաւ ուրեմն այս գիշեր հոն կ'իջնեմ: Առաջնորդէ ինծ դէպի այդ պանդոկը:

— Ահա հոն կ'երթանք, ըսաւ մանկուհին:

Մարդը բաւական շուտ կը քալէր:

Քոզէթ առանց դժուարութեան ետեւէն կ'երթար: Ալ յոգնութիւն չէր զգար: Մերթ ընդ մերթ աչքերը վերցնելով մարդուն կը նայէր տեսակ մը հանդարտութեամբ եւ անմեկնելի լքումով մը: Բնաւ սորված չէր մանկուհին Նախախնամութեան դիմելու եւ աղօթելու: Սակայն իր վրայ բան մը կը զգար որ յոյսի եւ ուրախութեան նման բան մըն էր և որ դէպի երկինք կը վերնար:

Քանի մը րոպէ անցնելէն ետք, մարդը կրկնեց.

— Միթէ սպասուհի չկա՞յ Տիկին Թէնարտիէի տունը:

— Ոչ, պարոն:

— Մինա՞կ ես դուն:

— Այո, պարոն:

Պահ մը եւս լռութիւն տիրեց: Ապա Քոզէթ ձայնը հանելով.

— Այսինքն երկու պզտիկ ալ կայ:

— Ո՞վ են այդ պզտիկ աղջիկները:

— Փոնին եւ Զելմա:

Մանկուհին այս կերպով կը պարզէր վիպային անունները, որոնք սիրելի էին տիկին Թէնարտիէին:

— Ի՞նչ են այդ Փոնին եւ Զելմա ըսածդ:

— Տիկին Թէնարտիէի օրիորդները, այսինքն աղջիկները:

— Է՛, ի՞նչ կ'ընեն ատոնք:

— Ո՛հ, ըսաւ մանկուհին, գեղեցիկ պուպրիկներ ունին անոնք, նաեւ անանկ բաներ, որոնց մէջ ոսկի կայ, լեփ-լեցուն են բաներով: Կը խաղան, կը զուարճանան:

— Ամբողջ օ՞րը:

— Այո, պարոն:

— Դուն ի՞նչ կ'ընես:

— Ես կ'աշխատիմ:

— Ամբո՞ղջ օրը կ'աշխատիս:

Մանկուհին վեր վերցուց աչքերը, որոնց մէջ արտասուք կար եւ մթութեան պատճառով չէր երեւար, ապա պատասխանեց.

— Այո, պարոն:

Եւ պահ մը լռելէ ետք շարունակեց.

— Երբեմն գործս լմնցնելէ ետք ես ալ կը խաղամ, եթէ հրաման տրուի:

— Ի՞նչպէս կը խաղաս:

— Ինչպէս որ կրնամ: Կը թողուն գիս որ խաղամ, բայց շատ պուպրիկ չունիմ: Փոնին եւ Զելման չեն ուզեր որ իրենց պուպրիկներով խաղամ: Կապարեայ պզտիկ թուր մը ունիմ միայն եւ, սա չափ է, ըսաւ մանկուհին իր մատը ցոյց տալով:

— Այդ թուրը անշուշտ չի կտրեր, այնպէս չէ՞:

— Ինչո՞ւ չէ, պարոն, աղցանը եւ ճանճի գլուխ կը կտրէ:

Գիւղը հասան:

Քոզէթ փողոցներուն մէջէն օտարականը առաջնորդեց: Հացագործին առջեւէն անցան, բայց Քոզէթ մոռցաւ առնել հացը, զոր պանդոկը պիտի տանէր:

Մարդը դադրած էր անոր հարցումներ ընելէ, եւ տխուր լռութիւն կը պահէր:

Երբ եկեղեցիէն բաւական հեռացան, մարդը տեսնելով այն ամէն կրպակները որոնք ամէն կողմէ բաց էին, հարցուց Քոզէթին.

— Տօնավաճա՞ռ կայ հոս:

— Այո պարոն: Ծնունդի տօնավաճառն է:

Երբ բաւական մօտեցան պանդոկին, Քոզէթ վեհերոտութեամբ անոր թեւին դպաւ:

— Ի՞նչ կայ աղջիկս:

— Ահա պանդոկին մօտեցանք:

— Լաւ, ի՞նչ կ'ուզես:

— Թոյլ տուէք որ ես տանիմ դոյլը:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ եթէ տիկինը տեսնէ թէ բերողը ուրիշ մըն է, զիս պիտի ծեծէ:

Մարդը դոյլը Քոզէթին յանձնեց:

Վայրկեան մը ետք խոհատունին դուռին առջեւ հասան:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար։ Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն — 927 - 01 - 72 :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11 – 24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ – Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Տէրիկեանի (Մարսէյլ), գրատուններու եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont
92 — ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան խնճոյք – ճաշը, Մայրերու Օրուան առթիւ, Յունիս 9, Կիրակի ժամը 13,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԿՈՉ ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր. վարչութեան եւ Մարսէյլի մասնաճիւղի որոշումով, կոչ սանուհիի մը գտնելու համար Դպրոցասիրաց Տիկնանց վարժարանի համար 1968–69 դպրոցական շրջանին համար։

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.— 1. 10էն 12 տարեկան ըլլայ։ 2. Ծնողքը պէտք է Սեբաստիոյ նահանգէն ըլլայ կամ գերդաստանէն։ 3. Թեկնածուն որբ կամ աղքատ ընտանիքի զաւակ ըլլայ։

Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ուսուցչական կազմի մը քննութենէն ետք։ Թեկնածուն պէտք է ներկայացնէ դիմումին հետ միասին յաճախած դպրոցին վերջին տարուան նիշերը։ Դիմումները ընել մինչեւ Յուլիս 15 հետեւեալ հասցէներուն.— Շիրվանեան, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ, (Հեռ. 642–75–70)։ Կամ Հայկազ Մարտիրոսեան, 73 Պուլվար ժորժ Էսթրաժէն, Ռուքաս – Պլան Մարսէյլ 7 : (Հեռ. 53–20–49։

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը։ Գրատունը Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը։

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն։ Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ։

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած)։

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փնտռածը կը գտնէք։

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի հերոսամարտի 53րդ տարեդարձը կը տօնուի Յունիս 9ին։ Կը խնդրուի Տէսինի կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

Համախաբը. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր։ Ֆապրը Կուլի ծառաստանին մէջ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 30, Կիրակի։

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 20 Յունիս, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի նուագախումբին։

Teinturerie - Pressing
Laverie

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ ՄԸ

Ձեր զգեստներու մաքրութեան համար դիմեցէք

Գ. ԵՒ Ս. ՏԻՒՏԻՒՔՃԵԱՆԻ

ՈՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

47, Rue Emile Zola
(94, Rue Gilbert Roussel)
ASNIERES

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Les Monuments Arméniens du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով։

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ

ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛ ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ.

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
30
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
30 MAI
1968

LE NUMÉRO 0,40 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11223
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
44e ANNÉE — No 11.223

ՈՉ ՄԷԿ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄ ՈՉ ՄԷԿ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

ՍԷ. ԺԷ. ԹԷ.Ի ՆՈՐ ՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԳԱՒԱՌ

ՄԻԹԵՐԱՆ ԱՊԱԳԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ Է

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ ԸՐԱՒ

ԲՈԼՈՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲՆՈՅԹ ՍՏԱՑԱՆ

Ոչ մէկը կրնայ ըսել թէ ի՛նչպէս եւ ե՛րբ վերջ կրնայ գտնել այն աննախընթաց կացութիւնը, ուր կը գտնուի Ֆրանսա եւ այս՝ իբրեւ հետեւանք Նանթէռի համալսարանին մէջ պատահած միջադէպի մը:

Ընդհանուր գործադուլը միշտ կը շարունակուի բովանդակ երկրին մէջ, ուր կեանքն ալ երթալով կը պակսի եւ անհատական կառքերն իսկ չեն կրնար մասամբ փրկել երթեւեկի բարդութիւնները: Գործատուները միշտ գրաւուած են, կարմիր դրօշները կը ծածանին եւ Սէ. Ժէ. Թէ. մինակ կը մնայ չորեքշաբթի օրուան ցոյցին համար, վասնզի դիրք բռնած էր, առաջին օրէն իսկ Տանիէլ Քոհն-Պէնտիթի դէմ եւ բոլոր սենտիքաները կը պաշտպանեն Նանթէռի երիտասարդը, որ մինչեւ հոս բերաւ երկիրը: Ֆրանսական սենտիքաները, Իւնէֆ եւ Սէ. էֆ. Տէ. Թէ. գլխաւորաբար եւ զանազան այլ կազմակերպութիւններ կամ թերթեր (մեծ կաթոլիկէ էսփրին ալ) կը դատապարտեն կառավարութիւնը որ արգիլած էր Քոհն-Պէնտիթի Ֆրանսա մուտքը, Ամերթերամ[?] ըրած յայտարարութեանց համար ու նաեւ խռովարար տարր նկատուելով:

Քոհն-Պէնտիթ ըսած էր սակայն թէ երբոր ուզէ կը վերադառնայ Փարիզ: Արդպէս ալ ըրաւ եւ երեքշաբթի իրիկուն, մազերը սեւ ներկած, ներկայացած է Սորպոնի հանդիսականներուն եւ բուռն կերպով յանդգնութեամբ ասպարէզ կարդացած իշխանութիւններուն: Շեշտած է թէ պիտի տապալէ դրամատիրական վարչակարգը, թէ խռովարարը՝ Ներքին նախարար Ֆուշէն է. ան պէտք է արտաքսել եւ պէտք չէ «փողոցը ձգել ոեւէ մէկուն: Ոչ ոք պէտք է մոռնայ թէ մենք ծագում տուինք այն շարժումին, որ կը զարգանայ ներկայիս»:

Տեղական թերթերը բաւական տեղ կուտան «կարմիր Դաւիթին» բայց Իւմանիթէն որ վեց տող կը նուիրէ դէպքին, երրորդ էջին մէկ անկիւնը:

Երեքշաբթի օր, կարգ մը կարեւոր քաղաքական եւ սենտիքալ հանդիպումներ տեղի կ'ունենային եւ յայտարարութիւններ ալ իրարու կը յաջորդէին: Նախ Միթերանն էր որ մամուլի ասուլիսով մը կը յայտարարէր թէ ի՛նչպէս կը տեսնէ կացութիւնը եւ կը պարզէր իր պատրաստած ծրագրան.—

«Պարզ է որ Հանրապետականները ո՛չ պիտի պատասխանեն հանրաքուէին, բայց պէտք է պատրաստել յաջորդութիւնը»: Միթերանի համար, ա՛ն կ'ըլլայ մեկնումէն ետք, Յունիս 16ին, (եթէ աւելի առաջ տեղի չըլլայ Ձախի պարտութիւնը), կը հաստատէ ժամանակաւոր փոխանցման կառավարութիւն մը: Ասոր գլուխը մնալու պատրաստ է, բայց կը տեսնէ նաեւ ուրիշ մէկը՝ Մենտէս - Ֆրանս: Հոս փակագիծի մէջ կարելի է յիշել թէ շատ կը կրկնուի նախկին վարչապետին անունը, զանազան կողմերէ, կամ իբրեւ նախարարապետ կամ նոյնիսկ իբրեւ նախագահ (Ֆայըր-Լիւս Մոնտի մէջ): Այս ժամանակաւոր դահլիճը պիտի գործէ միայն մինչեւ նախագահին ընտրութիւնը եւ կազմուած պիտի ըլլայ տասը անդամներէ, առանց մենաշնորհի (ինչ որ կարծել կուտայ թէ Միթերան կրնայ համայնավար նախարար առնել): Ապա Հանրապետութեան նոր նախագահը (որու պաշտօնին թեկնածու է) պիտի լուծէ Ազգային Ժողովը եւ երեսփոխանական նոր ընտրութիւնները պիտի ճշդեն նոր մեծամասնութիւն մը:

Այս է Միթերանի ծրագիրը: Քանի մը ժամ ետք, նախարարապետ Փոմփիտու մամուլի ասուլիսով մը կարգ մը նոր որոշումներ կը հաղորդէր:

Փոմփիտու կը յայտնէր թէ ընդունած է Լուսաւորութեան նախարար Փէյրըֆիթի հրաժարականը (տրուած 15 օր առաջ) եւ ինք պիտի ապահովէ անոր պաշտօնը: Ուրեմն տրամադիր էր դիմելու յայտնի համալսարանականներու, որպէսզի արդէն իսկ պատրաստուի անհրաժեշտ բարեփոխումներու ուսումնասիրութեան մեքենան: Իւնէֆը եւ Սնէսիփը քիչ ետք պիտի մերժէին այս առաջարկը, բոլորովին յայտնի ընելով թէ այլեւս ամէն ինչ քաղաքական բնոյթ ստացած է: Արդարեւ կը կրկնէին թէ նախ վարչակարգը պէտք է փոխուի:

Ընկերային գետնի վրայ, նախարարապետը յայտնեց թէ հակայ ճիգ մը ետք է որ լուծումի մը հասած էին բանակցութիւններով, բայց բանուորական կեդրոններն ալ պէտք է անդրադառնան թէ ի՛նչ ծանր հետեւանքներ ունի աշխատանքի դադարը: Փոմփիտու առաջարկեց որ գործատուներու մէջ գաղտնի քուէարկութիւն կատարուի հասկնալու համար թէ ո՞վ կողմնակից է գործադուլի եւ ո՞վ դէմ: Բայց կարգ մը սենտիքաներ «հակաժողովրդավար» կը գտնեն այդ դրութիւնը: Թէեւ գործադրուեցաւ փոքրաթիւ աշխատավայրերու մէջ եւ տեղ-տեղ աշխատանքը վերսկսաւ:

Ամբողջ օրը շարունակուեցան նաեւ զանազան բանակցութիւններ ազգայնացած շրջանակներու եւ պատասխանատուներու միջեւ: Ասոնք սակայն գոհացուցիչ արդիւնքներ չէին տար եւ ելեկտրականութեան ու կազի Սէ. Ժէ. Թէ.ի պատգամաւորները ժողովը կը ձգէին կ'երթային:

Նոյն օրը, տեսակցութիւն տեղի կ'ունենար Համայնավար կուսակցութեան պատասխանատուներու եւ Ձախի Դաշնակցութեան պարագլուխներու միջեւ: Այս առթիւ հրապարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ մաքերու փոխանակութեան արդիւնքը պիտի ենթարկեն իրենց կազմակերպութեանց, ապա կրկին տեսնուին:

× Չորեքշաբթի առտու վերջին պահուն կը հաղորդէին թէ Նախարարաց Խորհուրդի նիստը, որ տեղի ունենար առտուն, յետաձգուած է յաջորդ օրուան, առանց որեւէ պատճառ յայտնելու:

× Չորեքշաբթի առաւօտ ռումբ մը կը պայթէր կոլիստ պաշտօնաթերթ՝ Լա Նասիոնի առջեւ (ռիւ տը Լիլ), վնասները միայն նիւթական են:

× Օռռո կը յայտնէր չորեքշաբթի առաւօտ թէ Սահմանադրական Խորհուրդը իրաւական գետնի վրայ համաձայն չէ հանրաքուէին: Հարցը կը քննուի:

× Ֆրանսական մամուլի գործակալութիւնը (Ֆրանս-Փրէս) գործադուլ սկսաւ չորեքշաբթի օր:

ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ

(Կ. ՊԵՏՈՒՇ)

Ցաւով կ'իմանանք թէ չորեքշաբթի առաւօտ, Մայիս 29ին, իր մահկանացուն կնքած է թերթիս վաղեմի աշխատակիցը՝ Կարօ Ուշագլեան, որ Կ. Պետուշ ստորագրութեամբ երկար տարիներ «Պտտ'մ ծիծաղ» բերած է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն:

Ծնած Քէօթահիա, մեր բարեկամը 83 տարեկան էր: Իր ուսումը կատարած է Քէօթահիա, ապա Պոլսոյ մէջ հրատարակած է «Հայ Սկաուտը»: Եղած է վարչական տնօրէն «Յառաջ»ի առաջին օրէն իսկ (Օգոստ. 1925) միաժամանակ ստորագրելով «Օրէն օրին»ներ, որ յետագային կը վերածուէին կիրակնօրեայ տոմսերու «Պտտ'մ ծիծաղ» վերնագրով:

Ժամանակ մը հրատարակած է նաեւ զաւեշտաթերթ մը՝ «Խարտոց»:

Հին եւ մնայուն անդամ «Յառաջ»ի ընտանիքին, մեր ողբացեալ բարեկամը ունէր սուր գրիչ մը: Սրամիտ ու դիտող, միշտ հրապուրած է ընթերցողը իր հիւմուրով:

Տակաւին առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ առանձին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր եղբայրներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍԱԿԻՑՆԵՐԸ

ԿԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԷՆՏԻՔԱՆԵՐԸ

Գ.

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺ (ԷՖ. Օ.)

Ընկերվարական ձգտումով, Բանուորական Ուժը իբրեւ օրինակ ունի զուէտական սենտիքալիզմը: Ներկայիս ունի հինգ հարիւր հազար անդամ:

1953 Օգոստոսին, բովանդակ Ֆրանսայի մէջ, գործադուլի շարժումները անդամալոյծ ըրած են հանրային բոլոր սպասարկութիւնները: Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին, Աւընիւ Տիւ Մէն, ընդհ. քարտուղարը՝ Պոթրօ կ'ըսէ.— «Պէտք է կեցնել: Պէտք է փրկել վարչաձեւը, թէ ոչ իշխանութիւնը ձեռք պիտի առնեն»:

Այս ապտակիլքին ետին, Բանուորական Ուժին համար համայնավարները կան:

Տարիները անցած են, Բանուորական Ուժը փոխած է իր ընդհ. քարտուղարը: Ներկայիս նախկին գրաշար մըն է, 43 տարեկան, Անտրէ Պերժըրոն որ կը վարէ սենտիքան: Ծնած է Պելֆորի շրջանը, բողոքական ընտանիքի մը մէջ, բայց հակահամայնավարութիւնը կը մնայ:

— Բանուորական Ուժը կը մերժէ Սէ. Ժէ. Թէ.ի համայնավար ղեկավարներուն բոլոր կոչերը, յայտարարած է վերջերս, Պերժըրոն:

Լաւ հասկնալու համար այս կացութիւնը, պէտք է գիտնալ թէ բանուորական երեք մեծ կեդրոններուն ամէնէն երիտասարդը, Բանուորական Ուժը, ծնած է Սէ. Ժէ. Թէ.ի հերձուածէն: 1947ին, ափ մը շարքայիններ մեղադրելով համայնավարները որ «զաղթայնականացուցած» են Սէ. Ժէ. Թէ.ն, կը հեռանան շարժումէն, հիմնելու համար ինչ որ կը կոչեն «ազատ սենտիքալիզմը»:

Այսօր էֆ. Օ. կը պահէ իր ծագումին հակահամայնավարութիւնը: Բաժանումէն ի վեր, կամուրջ չկայ այլեւս Սէ. Ժէ. Թէ.ի եւ իրենց ղեկավարներուն միջեւ:

էֆ. Օ.ի «բերդերը» արմատ ձգած են գլխաւորաբար հանրային սպասարկութեան մէջ.— պետական պաշտօնեայ, Պետութեան գործավարներ եւ պաշտօնեաներ ընդհանրապէս: Նուազ հող գտած է մետաղագործութեան, հանքերու եւ շինարարութեան մէջ: Հաստատուն է Փարիզի հիւսիսը եւ արեւմտեան հիւսիսը, քիչ տեղ գրաւած է երկրին արեւմտեան շրջանը: Նուազ պահանջկոտ չըլլալով հանդերձ Սէ. Ժէ. Թէ.էն կամ Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.էն, Բանուորական Ուժը միշտ ուրիշ ճամբայ բռնած է՝ մշտական բանակցութեան ճամբան: Իր ղեկավարները միշտ կողմնակից եղած են կանոնաւոր շփումներու կառավարութեան հետ եւ խօսակցութիւններու՝ գործատիրութեան, թէեւ այս ընթացքը շատ արդիւնաւէտ չէ եղած:

— Կողմնակից եմ սենտիքալիզմի մը որ ներշնչուի քառասուն տարուան փորձառութիւն ունեցող զուէտական սենտիքալիզմէն, կ'ըսէ Պերժըրոն: Այլ խօսքով՝ կանոնաւոր խորհրդակցութիւններ գործատիրութեան եւ սենտիքային միջեւ ուր իւրաքանչիւր կողմ իր առաջարկները կ'ընէ, ուր վճարանութիւն մը կ'ըլլայ եւ ուր կարելի կ'ըլլայ համաձայնութիւններու կամ միջին ճամբաներու յանգիլ ընկերային խաղաղութեան հասնելու համար:

էֆ. Օ.ի նպատակներէն մէկն է: Ընդհ. քարտուղարին գրասենեակին մէջ ցուցատախտակ մը կայ ուր տպագիր գրուած է «Երեք անգամ մտածէ խօսելէ առաջ եւ եօթն անգամ՝ գրելէ առաջ»:

(Յաջորդով՝ Քատրերը)

ՄՈՒՐԱՃԱ Դ'ՕՍՍՈՆ

Թրքագիտութեան հիմնադիրներէն է Մուրաճա դ'Օսսոնը, որու մասին հետեւեալը կը գրէ «Խորհրդային Հանրագիտարան»ը.— «Օսսոն (1740-1807) ԺԸ. դա-րու օսմանեան կայսրութեան մասին ծաւալուն աշխատութեան հեղինակ, Շուէտի դիւանագիտական ծառայութեան արեւմտահայ գործակալ Կ. Պոլսոյ մէջ: 1782-1784ին Թրքական սուլթանի արքունիքին մէջ շուէտական գործերու հաւատարմատար, 1795-1799ին շուէտ. փոխ դեսպան: Օսմանեան կայսրութեան ընդհանուր տեսութեան մէջ (հատոր Ա., 1787, Փարիզ, հատ. Բ. 1799 Փարիզ եւ հատ. Գ. 1821 Փարիզ) նկարագրած է օսմանեան կայսրութեան ռազմա-վարչական կառուցուածքը, անոր հարկային եղանակը, չերիաթի օրէնսդրութիւններու բովանդակութիւնը, սուլթանի արքունիքին կեանքը եւայլն: Դ'Օսսոնի այս երկասիրութիւնը երկար ժամանակ կը մնար այն կարեւոր աղբիւրը, որ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր օսմանեան կայսրութեան ԺԸ. դարու ներքին կեանքին մասին:

Ակադ. Վ. Բարտոլդ, իր կարգին, կը գրէ. «ԺԸ. դարուն գրուած է նաեւ օսմանեան կայսրութեան եւ այդ տէրութեամբ մահմետական աշխարհի մասին ծաւալուն աշխատութիւն մը: Այդ աշխատութեան հեղինակը ծագումով արեւմտահայ Մուրաճա դ'Օսսոնն է որ կը ծառայէ Շուէտներուն: 1784ին հեռացաւ Թուրքիայէն եւ անցաւ Փարիզ, ուր 1788ին հրապարակեց իր աշխատութիւնը, որուն վրայ տքնած էր ամբողջ 22 տարի: Մինչեւ իր կեանքին վերջը ապրեցաւ Փարիզի մէջ»:

Հոս, ինչպէս կը տեսնենք, որոշ հակասութիւն կայ մատնացոյց եղած աղբիւրներուն եւ հանրագիտարանին մէջ տրուած տեղեկութիւններուն միջեւ: Ըստ ակադ. Բարտոլդի, Մուրաճան 1784ին հեռացած է Թուրքիայէն եւ այլեւս չէ վերադարձած՝ իր մահկանացուն կնքելով Փարիզի մէջ, մինչդեռ ըստ հանրագիտարանին, ան 1795-1799ին Շուէտի փոխ դեսպան եղած է Թուրքիոյ մէջ:

Երկու աղբիւրներն ալ կը մեղանչեն ճշմարտութեան առջեւ:

Մուրատչայ Իգնատիոս Թոսունեանը ոչ թէ Շուէտի արքայական գործերու Պոլսոյ հաւատարմատարը եղած է կամ թէ փոխ դեսպանը, այլ Շուէտի հաւատարմատար Իգնատիոս Թոսունեանի զաւակը, ծնած 1740ին Կ. Պոլիս:

ԺԸ. դարուն ամէնէն տարածուած լեզուն ֆրանսերէնն էր: Մ. Թոսունեան կը հմտանայ ֆրանսերէնի եւ Թրքերէնի մէջ եւ, փոխադրուելով Իզմիր, կը դառնայ եւրոպական հիւպատոսարաններու թարգման:

Իզմիրը, ինչպէս Թուրքերը կ'ըսէին, «անհաւատ Իզմիրը», հակառակ Թրքական դարաւոր տիրապետութեան, թէ՛ իր բնակչութեամբ եւ թէ իր մշակոյթով կը մնար առաւելաբար յունական քաղաք մը: Քանի որ Թուրքերը ընդունակ չէին առուտուրով եւ արհեստներով զբաղելու եւ որպէսզի յունական ազդեցութիւնը դնէ որոշ չափով յ ա ղ թ ա հ ա ր ո ւ ի, հայ վաճառականներ եւ արհեստաւորներ հաստատեցին Իզմիրի մէջ: Յոյներէն ետք բնակչութեան մեծ մասը կը կազմէին Հայերը:

1600-1750 թուականները հայ առեւտրականութեան ամէնէն բարձր վերելքի ժամանակաշրջանն էր, իսկ Իզմիրը արդէն Հնդկաստան հաստատուած եւ իրենց գործունէութեան ասպարէզը այնքան ընդլայնած Նոր Ջուղայեցի խոճաներուն Եւրոպայի հետ կապող կարաւանային առեւտուրին գլխաւոր հանգրուանն էր:

Մանթեսքիէօ իր ծանօթ «Պարսկական նամականիին» մէջ Իզմիրի մասին կը գրէ.

« Նամակներս կ'ուղարկեմ Մարսէյլ, ուրկէ շարունակ նաւեր կ'երթան Իզմիր: ... Նամակները Իսպէնը կ'ուղարկէ հայկական կարաւաններու միջոցով, որոնք ամէն օր կ'ուղեւորուին դէպի Սպահան»:

Արեւելքի շուկաներուն լաւ ծանօթ հայ առեւտրականները չօշափելի մասնակցութիւն ունէին ասոնճանաբար գաղութացող Արեւելքին եւ արագ կերպով զօրացող Արեւմուտքին միջեւ կատարուող առեւտրական գործողութիւններուն: Հայ առեւտրական տուները, ճիւղաւորուելով մեծ մասամբ Նոր Ջուղայէն եւ Իզմիրէն, հաստատուած էին մասամբ Հոլանտայի, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Ռուսիոյ, Հնդկաստանի մէջ: Արեւելքի մէջ հաստատուած էին մինչեւ Ինտոնեզիա եւ Չինաստան, իսկ հարաւը՝ մինչեւ Եթովպիա: Կոստան վարժապետ 1647ին Նոր Ջուղայի մէջ կը հիմնէ աշխարհի առաջին առեւտրական դպրոցը եւ կը գրէ իր աշխարհացոյցը հայ վաճառականներուն համար: Հզօր Շուէտը Արեւելքի հետ իր առեւտուրը կը կատարէր միայն հայ վաճառականներու ձեռքով: Աւստրիոյ կայսրը Երեմիա Չելեբի Քէօմիւրճեանին յանձնարարած էր գրել Արեւելքի աշխարհագրութիւնը: Պետրոս Մեծ Հոլանտայի մէջ իզմիրցի մեծահարուստ Ապրոյէն կը խնդրէ իր դրամագլուխը փոխադրել Ռուսիա, իսկ Պարսկահայերուն կ'առաջարկէ առնուազն 30 մետաքսագործներ ղրկել իր երկիրը:

Հայ առեւտրականներու դրամագլուխին հովանաւորութեամբ Արեւմուտքի նորաստեղծ հայկական տպարանները կը ստանան աշխարհիկ բնոյթ. Թոսքանայի մեծ իշխանը Պապերուն աչքին առջեւ մեծ արտօնութիւններ կուտար լուսաւորչական Հայերուն, իսկ տոժերու Վենետիկին մէջ կը հաստատուէր Մխիթարեաններու միաբանութիւնը:

Թոսունեան Իզմիրի մէջ 22 տարուան ընթացքին կը հաւաքէ Թուրքիոյ կեանքը պատկերացնող բազմազան նիւթեր՝ աւանդավէպ, զրոյց, բարքերու նկարագրութիւն եւ կը պատրաստէ ֆրանսերէն լեզուով հատոր մը: Թոսունեան, որ կ'երազէր ստանալ ֆրանսական ազնուականի կոչում, իր մականունը դ'Օսսոնի վերածած վերոյիշեալ աշխատութիւնը կը ներկայացնէ ֆրանսական Ակադեմիային:

Վոլտէրի ափերէն բովանդակ Արեւմուտքի վրայ սարսափ տարածած օսմանեան կայսրութիւնը իր ռազմաշունչ ժողովուրդով դեռ անծանօթ կը մնար Եւրոպայի: Այժմ Հայ մը կը ներկայացնէր այդ ժողովուրդը: Ֆրանսական Ակադեմիան սիրով կը ստանձնէ հատորին հրատարակութեան գործը եւ միեւնոյն ատեն կը յանձնարարէ հեղինակին գրել օսմանեան կայսրութեան ընդարձակ պատմութիւնը:

Ծրագրին գործադրութիւնը կապուած էր մեծ դժուարութիւններու: Արդարեւ Թուրքերը ունէին միայն շատ նախնական ձեւով գրուած տարեգրութիւններ կարգ մը սուլթաններու արշաւանքներուն եւ գործունէութեան մասին, որոնք կը գտնուէին անտիպ վիճակի մէջ Պոլսոյ կայսերական թանգարանները:

Դ'Օսսոն գործը իրագործելու նպատակով կը մեկնի Վենետիկ՝ Մխիթարեաններու մօտ: Հոն կը տեղեկանայ, որ հայ գիտնական մը՝ Երեմիա Չելեբի Քէօմիւրճեան արդէն գրած է օսմանեան կայսրութեան պատմութիւնը: Դ'Օսսոն Պոլսոյ մէջ կը ծանօթանայ Քէօմիւրճեանի աշխատութեան, որմէ ետք կը գրէ երեք հատորներէ բաղկացած «Օսմանեան Կայսրութեան նկարագիրը»: Ֆրանսական Ակադեմիան 1787ին լոյս կ'ընծայէ դ'Օսսոնի աշխատութեան առաջին հատորը, 1790ին՝ երկրորդ հատորը:

1789ի ֆրանսական յեղափոխութեան հետեւանքով դ'Օսսոն կը հարկադրուի մեկնիլ Շուէտ, ուր 1807ին կը մեռնի աղքատ պայմաններու մէջ: Անոր մահէն ետք ֆրանսական Ակադեմիան, 1821ին, կը հրատարակէ «Օսմանեան Կայսրութեան նկարագիրին» երրորդ հատորը:

Երեմիա Չելեբի Քէօմիւրճեանի « Օսմանեան Կայսրութեան Պատմութիւնը » ցարդ լոյս չէ տեսած. ձեռագիրը կը գտնուի Երուսաղէմի Ս. Յակոբ վանքին ձեռագրատան մէջ:

Մ. դ'Օսսոնի դիւանը կը գտնուի Շուէտի մէջ:

Յ. ԹՈՒՐՇԵԱՆ

ԷՋԵՐ ՀԱՅՈՑ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԵՆԷՆ

Ա.

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

Դարը փառաւորուեցաւ հայ տառերու գիւտով, արարչագործողն էր Մեսրոպ Մաշտոց՝ Տարօնի Հացեկաց գիւղէն, «որդի Վարդանայ»: Այդ գիրերը մեր «գի-նանշանը» դարձան 16 դար շարունակ:

Դարը կը կոչուի «Թարգմանիչներու դար», «Ոսկեդար»: Մեսրոպ իր երկու ուրիշ աշակերտներուն հետ, աշխարհի մէջ առաջին անգամ ըլլալով թարգմանեց «Աստուածաշունչը»:

Խորենացին գրեց իր «Պատմութիւն Հայոց»ը, Եղիշէն Վարդանանց պատմութիւնը:

451 Մայիս 26: Աւարայրի դաշտ: Տրդմուտ դէտ: Եղիշէ կը գրէ. « ... Բազմաթիւ սաղաւարտներու եւ սուրերու շողշողումէն եւ բազմախուռն նիզակներու ճօճանքէն կարծես կրակ կը վառէր»: Աւարայրի ճակատամարտը սկսաւ լուսաբացին, տեւեց մէկ օր: «Ոչ թէ մէկ կողմը յաղթեց եւ միւս կողմը պարտուեցաւ, այլ քաջերը քաջերու դէմ ելլելով, երկու կողմերն ալ պարտութիւն կրեցին»: Զոհուեցաւ բոլոր ժամանակներու հերոսը՝ Վարդան Մամիկոնեանը:

481.— Այդ թուականին կը սկսի ազատագրական մեծ պայքար մը՝ պարսկական բռնակալութեան դէմ: Մամիկոնեան տոհմէն մէկ ուրիշը՝ Վահանը, հայ ապստամբներուն գլուխը անցած, Պարսից զօրավար Պերոզի ցոյց կուտայ Հայոց սուրին ուժը եւ, քառամեայ արիւնահեղ ընդհարումներէ ետք, կը յաջողի կնքել Նվարսակի դաշնագիրը: Վահան կը նշանակուի Հայաստանի մարզպան:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

Հայաստան բաժնուած է մասերու՝ Փոքր Հայք, Սատրապական Հայաստան եւ Մեծ Հայք: Կէսին վրայ նստած է պարսկական բռնակալութիւնը, միւս կէսին վրայ՝ Բիւզանդականը:

536ին, Առաջին Հայքը կ'ապստամբի Բիւզանդիոնի դէմ:

553, հիմնուեցաւ «Հայկազեան մեծ» կամ « Թորգոմեան » կոչուող թուականը. Հայկական տարին, եգիպտականին նման, ունէր 13 ամիս, որմէ 12ը՝ 30 օրով եւ մէկը, վերջինը, որ կը կոչուէր «աւելեաց»՝ 5 օրով: Հին հայկական հեթանոսական տոմարին մէջ նոր տարին եղած է Մարտ 20ը:

571-572, Հայերը կ'ապստամբին Պարսիկներու դէմ: Ապստամբներու ղեկավարն է Կարմիր Վարդանը: Խաղամախի դաշտին մէջ տեղի ունեցաւ ահեղ ճակատամարտը. հայ ապստամբները ջարդեցին պարսկական բանակին զինուորները:

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

640, Հոկտեմբեր 6ին Արաբները կը գրաւեն Դուինը: Սեբէոսի վկայութեամբ, թշնամին այնքան անակնկալ կերպով խուժեց Արարատեան դաշտը, որ «Հայոց զօրքերի եւ զօրականներից ոչ մէկը կարողացաւ լուր ղրկել Դուին»:

Հակառակ մահուան ու կոտորածին՝ դարը ծնաւ Անանիա Շիրակացի, որ առաջին անգամ ըլլալով աշխարհի մէջ, գրեց թէ՝ «երկիրը հաւկթաձեւ է, ինչպէս հաւկիթին դեղնուցը մէջտեղի կլորակին մէջն է, անոր շուրջը սպիտակուցն է, իսկ կճեպը կը պատէ չորս կողմը, այնպէս ալ երկիրը կլոր՝ մէջտեղն է. օդը անոր շուրջը, իսկ երկինքը չորս կողմը կը պատէ»:

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

703. Սպարապետ Սմբատ Բագրատունի երկու հազար հեծեալներով Ակոռի մէջ կ'ամրանայ՝ նոր ուժեր հաւաքելու եւ ապստամբելու համար արաբ խալիֆաներու դէմ: Թշնամին հինգ հազար զինուորներով կը պաշարէ գիւղը, սակայն կը ջարդուի: Ասիկա Հայերուն առաջին ապստամբութիւնն էր 640 թուականէն ետք, որ պատմութեան մէջ կը յիշատակուի Վարդանակերտի հերոսամարտ անունով:

Դարը կը սկսի ապստամբութիւններով, արիւնահեղ ընդհարումներով:

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Պատանին որ աչքերը խոշոր բացած մեզի մտիկ կ'ընէր, եկաւ ձեռքերս համբուրեց սրտագեղ յուզմունքով մը եւ ըսաւ. «Ձիս ալ առէք ձեզի հետ, ես ալ կ'ուզեմ հայրենիքի համար զոհուող ընկերներուս վրէժը լուծել...»: Ահա այսպէս, այդ ձկնորսի տնակին մէջ կազմուեցաւ այն քոմիթէն որ ձեզի այսօր այնքան սարսափ կը պատճառէ եւ որ անյողդողդ կերպով կը դիմէ իր նպատակին, առանց ձեր հալածանքներուն առջեւ տեղի տալու...:

Սալիհա հանըմ լռեց եւ գլուխը հակեց դէպի վար ուժասպառ երեւոյթով: Անցեալի բոլոր ազէտալից վերյիշումները փոլորովին խռոված էին զինքը ու ալ խօսքը շարունակելու զօրութիւն չէր մնացած վրան:

Իդզէթ փաշա ժամացոյցը նայեցաւ. չորսը անցած էր եւ գրեթէ լուսնալու մօտ էր:

— Տիկին, բաւ, մեր հարցաքննութիւնները կը վերջացնենք և վաղը կը շարունակենք մնացած մասը, որովհետեւ կը տեսնեմ որ ոչ դուք խօսելու կարողութիւն ունիք եւ ոչ ալ մենք մտիկ ընելու, մանաւանդ որ ձեր պատմութիւնը հասաւ այնպիսի կէտի մը, որ բուն մեզ շահագրգռող հարցերուն շուրջը կը դառնայ...: Ուրեմն առ այժմ դացէք հանգչելու:

Այս խօսքերը արտասանելով՝ զանգակը հնչեցուց եւ սենեկապան մը երեւցաւ սեմին վրայ:

— Կանչեցէք պահապանները, որպէսզի տիկինը իր տեղը փոխադրեն, հրամայեց:

Եւ վայրկեան մը ետքը անոնք որ Սալիհա հանըմը ներս բերած էին, եկան եւ ձերբակալեալը դուրս հանեցին սրահէն:

Դատաւորները իրենք ալ մէկիկ մէկիկ գիրար ողջունելէ ետք դուրս ելան սրահէն:

ԳԼՈՒԽ Թ.

ՀԱՄԻՏ ՄՏԱՏԱՆՋ Է

Ինչպէս ըսինք, վարագոյրի մը ետեւէն, Ապտիւլ Համիտ ներկայ գտնուած էր Սալիհա հանըմի ամբողջ հարցաքննութեան եւ սակայն ինք բոլորովին տարբեր բանի մը կը սպասէր: Ինք կը յուսար որ Սալիհա, ահ ու սարսափի մատնուած, իր պալատականներուն առջեւ պիտի իյնար եւ լեղապատառ աղաչանքներով ներում պիտի հայցէր ու կատարեալ խոստովանութիւններ պիտի ընէր, մէկիկ մէկիկ մատնելով իր բոլոր դաւակիցները եւ դաւադրութեան կազմակերպութեան բոլոր մանրամասնութիւնները: Սակայն, ընդհակառակն, ամբողջ ժամեր այդ տարօրինակ կռուով կինը ուրիշ բան չէր ըրած եթէ ոչ զինքը ամբաստանել ամենախարանիչ բառերով ու նախատինքներով: Համիտ իր թաքստոցէն քանի մը անգամ կատաղութեան նոպաներ ունեցած էր, ուզած էր հրամայել որ այդ կինը [illegible] ջանքներու ենթարկեն մինչեւ որ լեզուն բացուի եւ իր ուզածին պէս խօսեցնել տալ զայն, իսկ հակառակ պարագային [illegible] չարաչար մահուամբ մեռցնել...: [illegible] այս կատաղի գաղափարները վայրկեանի մը պէս տեղի տուած էին խոհեմութեան [illegible] ջեւ. խակայն զգացած էր որ այդ [illegible] պիտի չընկճուէր ֆիզիքական չարչարանքներէ եւ իր մահը բանի մը [illegible] չծառայէր, ու լաւագոյն համարած էր համբերել, թոյլ տալ որ ուզածին պէս խօսի, մինչեւ որ կարգը գայ [illegible] կազմակերպութեան, դաւադրութիւններուն, ոճիրներուն եւ եթէ այն ատեն [illegible] մատնէր բան մը չըսելու, գործադրել [illegible] միջոցներ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(134 - Շար.)

748. Նոր ապստամբութիւն՝ թօթափելու համար օտար լուծը:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

850. Եուսուֆ ոստիկանը մեծ բանակի մը գլուխը անցած մտաւ Խլաթ՝ Բագարատ Բագրատունիի գահանիստ քաղաքը եւ նենգութեամբ ձերբակալեց հայ իշխանը: Ապա անցաւ Մշոյ դաշտ՝ ապստամբ Մշեցիներն ու Սասունցիները ընկճելու դիտաւորութեամբ: Խութեցի Յովնանի ղեկավարութեամբ՝ Հայերը իջան Սասունի լեռներէն եւ յարձակեցան թշնամի ուժերուն վրայ: Կատարեալ յաղթանակ ապահովեցին:

869. Աշոտ Բագրատունի հռչակուեցաւ Հայաստանի թագաւոր: Երկար ընդմիջումէ մը ետք՝ վերահաստատուեցաւ Հայոց պետականութիւնը:

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

921. Աշոտ Երկաթ Սեւանի կղզիէն յանկարծակի կը յարձակի եւ ծանր պարտութեան կը մատնէ Բեշիրին: Այնուհետեւ հայ զինուորները Աշոտ Երկաթի, անոր եղբօր Աբասի եւ արքունական թիկնազօրքին՝ «մարզպետական գունդի» հրամանատար Գէորգի գլխաւորութեամբ օտար ասպատակներէ մաքրեցին կեդրոնական Հայաստանի մեծ մասը:

Այս դարը, համեմատաբար, խաղաղ էր, ուստի ճոխացաւ երկրին արտաքին եւ ներքին շուկան, ծաղկեցան արհեստներն ու արուեստները: Արաբ պատմագիր Մասուդի կը գրէ. «Հայկական բանուածքները այնքան գեղեցիկ են, որ անոնց նմանը չկայ ամբողջ աշխարհի մէջ»:

961. Անին դարձաւ մայրաքաղաք: «Եւ այսպէս, կ'ըսէ Լէօ, Հայաստանի մէջ երեւան էր գալիս մի նոր մայրաքաղաք, որ բացառիկ նշանակութիւն պիտի ստանար հայ ազգի պատմութեան մէջ»:

962. Այս թուականէն սկսեալ՝ Աշոտ Ողորմածին զաւակը՝ Սմբատ մայրաքաղաքը պատեց նոր պարիսպներով, որոնք կը սկսէին Ախուրեանի ձորի ժայռերէն, կ'երկարէին Գլաձորի գիծով, ապա կ'անցնէին դաշտի շրջանէն, ուր փորուած էին խրամատներ: Այս պարիսպները, որոնք գոյութիւն ունին այսօր, իրագործուեցան մեծ դժուարութեամբ. պատմագիր Ասողիկ կը գրէ. «Կիրով եւ վիմով մածուցեալ, մահարձանօք եւ աշտարակօք բըրգանց, բարձրաբերձ պարսպեալ բազում քան զհին պարիսպն յընդարձակութիւն քաղաքին, եւ մայրադրան դրամբք, երկաթագամ հաստատեալ բեւեռապինդ ամրացուցեալ»:

Անիի միւս հրաշալիքը մայր եկեղեցին է, որ շինուեցաւ հայ ճարտարապետ Տրդատի կողմէ: Անկէ առաջ Խաչիկ կաթողիկոսին համար շինած էր եկեղեցի մը Արգինայի գիւղին մէջ:

998. Ատրպատականի Մամլան էմիրը կը փորձէ նուաճել Հայաստանն ու Վրաստանը: «Հոն էր, որ Վահրամ Պահլաւու-

ԹԱՏՐՈՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի թատերական կեանքին նուիրուած խորհրդակցական ժողով մը գումարուած է Երեւանի մէջ, որու ընթացքին կարեւոր մատնանշումներ կատարուած են հայրենի թատրոնի ներկայ վիճակին մասին:

Քաղելով «Սով. Արուեստ»էն, կը ներկայացնենք ժողովականներուն տեսակէտները:

— Թատրոնը եթէ իրապէս տոգորուած է իր ընկերային – գեղագիտական առաքելութիւնը կատարելու ցանկութեամբ եւ կ'ուզէ գոյատեւել իբրեւ արուեստի օճախ, չի կրնար իր խաղացանկին մէջ պատշաճ տեղ չյատկացնել ժամանակի ոգիին, բախումներուն (քոնֆլի), հիմնական կեանքը իրենց խորութեամբ արտայայտող թատերախաղերուն եւ, մանաւորապէս ինքնուրոյն գործերուն, — յայտարարած է իր բացման խօսքին մէջ մըշակոյթի նախարարը՝ Կ. Ուղումեան:

Բացման խօսքէն եւ կարգ մը զեկուցումներէ ետք խօսք առած է թատերագիր Լ. Հախվերդեան, որ յայտարարած է հետեւեալը.— Մեր թատերագրութեան եւ առհասարակ թատրոնին դժուարութիւններուն կարեւոր մասը կը բխի այն իրողութենէն, որ մեր աշխատանքին մէջ կը պակսի ծրագիրը: Մեր աշխատանքը առօրեայ բնոյթ ունի, այսինքն չենք գիտեր, թէ ինչ կ'ընենք եւ ուր կ'երթանք:

Ես մտահոգ եմ ոչ թէ անոր համար, որ Գուրգէն Մահարիի, Սիլվա Կապուտիկեանի եւ Անահիտ Սահինեանի թատերախաղերը չեն բեմադրուիր, այլ որ չբեմադրելով, թատրոնին դուռները փակած ենք այդ հեղինակներուն առջեւ: Եթէ մենք ծրագրուած ուղղութիւն ունենայինք, անոնց թատերախաղերը բեմ կը հանէինք, որպէսզի վերստին գրեն եւ դառնան կանոնաւոր թատերագիրներ:

Նոյն անհետատեսութիւնը նաեւ թատրոնի միւս հարցերուն նկատմամբ: Այսպէս, խաղացանկ կազմելու ժամանակ չենք մտածեր, թէ ո՞ր դերասանին պէտք է բեմ հանենք այսինչ թատերախաղին մէջ, ի՞նչ պէտք է ընէ ան յաջորդ խաղին մէջ՝ զարգանալու եւ բացուելու համար: Հետեւաբար, մեր երիտասարդ, ինչպէս նաեւ ոչ-երիտասարդ դերասանները, որոնք ձեւաւորուելու ճամբուն մէջ կը գտնուին, յառաջդիմելու հնարաւորութիւն չունին, պարզապէս տեղ-քայլ կ'ընեն:

— Թատերագիր Ա. Արաքսմանեան դիտել կուտայ, թէ թատրոնին եւ թատերագրութեան կարեւոր հարցերուն քննութիւնը միշտ ալ օգտակար է, պայմանով, որ քննադատութիւնները ընդունուելէ եւ ծափահարուելէ ետք չանտեսուին, թուղթի վրայ արձանագրուած խօսքեր չմնան: Դժբախտաբար, այս երկիւղը անհիմն չէ: Տարիներու ընթացքին մեր մէջ արմատացած է անտարբերութիւն կոչուող տրամադրութիւնը: Այս անտարբերութիւնը ձեռնթափ կ'ընէ թատերագիրը: Եւ աստիճանաբար անոր մէջ կը շէջուի դիւրին ճամբով երթալու մտայնութիւնը: Ինչո՞ւ գրեն այնպիսի թատերախաղ մը, որուն բեմադրութեան համար պիտի պայքարին տարիներով:

Սունդուկեանի թատրոնը, իբրեւ մայր թատրոն, պէտք է բնականաբար նպաստէ մեր թատերական ինքնատիպ արուեստին զարգացման գործին, սակայն այդ թատրոնը այսօր կորսնցուցած է իր դիմագիծը, չունի ընելիք: Արդարեւ, աշխատանքը այս թատրոնին մէջ զուրկ է որեւէ ծրագրէ. թատերաշրջանին մասին կը մտածեն Յունուարին, փոխանակ երեք տարի առաջ, հնարաւորութիւն չեն տար թատերագիրին ըսելու իր խօսքը: Ընդհակառակն, կը պաշտպանուին եւ բեմ կը հանուին անգոյն գործեր, իսկ դասական կամ օտար ժամանակակից թատերախաղեր ընտրելու ժամանակ, չեն գիտեր, թէ ինչ կ'ուզեն:

Հեղինակները չեն յարգուած թատրոնին կողմէ, եւ թատերագիրները ստիպուած են իրենց գործերով պայքարելու փոխարէն, այդ գործերը բեմադրելու միջոցներուն մասին մտածել, վատնելով իրենց ժամանակն ու եռանդը: Թատերագրութիւնը կրնայ զարգանալ այն պարագային, երբ Հայաստանի 11 թատրոններէն գոնէ երեք-չորսը կարողանան համատեղ աշխատիլ թատերագրին հետ:

— Լենինականի թատրոնի դերասաններէն Ս. Փաշայեան կը քննադատէ թատերագիրները, որոնք անգոյն եւ անդիմագիծ գործեր կը հրամցնեն հասարակութեան: Պէտք չէ մոռնալ, — կ'աւելցնէ դերասանը, — որ թատրոնին բնական ցանկութիւնն է գործ ունենալ այնպիսի թատերախաղի եւ հեղինակի հետ, որ կը հետաքրքրէ հանդիսականը եւ, միեւնոյն ժամանակ, հնարաւորութիւն կուտայ դերասաններուն եւ բեմադիրներուն բարձրացնելու իրենց արուեստի մակարդակը: Իսկ երբ թատրոնին կ'առաջարկեն անկատար, թոյլ եւ յղացումով աղքատ գործեր, անշուշտ ժողովուրդին վերաբերումը այդ գործերուն նկատմամբ կ'ըլլայ «ոչ ջերմ»:

Ժամանակակից թոյլ թատերախաղերու ներկայացումը կ'ազդէ նաեւ դասական գործերու յաջող ներկայացման վրայ, որովհետեւ թատերախումբերը, բեմադիրները կը դառնան անտրամադիր եւ անընդունակ բարձր արուեստի մը հասցնելու ծանօթ թատերախաղերու բեմադրութիւնը:

— Եղած քննադատութիւններուն կարեւոր մասին հետ համաձայն կը գտնուի բեմադիր Վարդան Աճէմեան, բայց չընդունիր այն տեսակէտը, թէ բոլոր թերութիւններուն պատասխանատուն Սունդուկեանի թատրոնն է:

Բեմադիրը, օրինակ, անդրադառնալով այն առարկութեան, թէ արեւմտեան տասը հեղինակներու թատերախաղեր չեն ներկայացուած Սունդուկեանի թատրոնին մէջ, դիտել կուտայ, թէ վերոյիշեալ թատրոնը բեմադրած է Սարոյեանի, Միլլերի, եւն. եւ Ֆիլիպոյի թատերախաղերը: «Մենք չէինք կրնար աւելի ընել»:

Համաձայն Վ. Աճէմեանի, 1957–61ի ընթացքին վերոյիշեալ թատրոնը ներկայացուցած է ինը ինքնուրոյն ժամանակակից գործեր: Յետոյ ընդմիջում մը եղած է, որովհետեւ մօտ չորս տարի թատրոնը զրկուած է իր սեփական շէնքէն:

Խօսելով Ս. Կապուտիկեանի եւ Գ. Մահարիի թատերախաղերուն մասին, որոնք, համաձայն քննադատներուն, չեն բեմադրուած, Վ. Աճէմեան կը թուէ պատճառները՝ «այդ թատերախաղերի գաղափարական որոշ շեշտեր ճիշդ չէին դըրուած, առկայ էին գեղարուեստական կարգի թերութիւններ: Դրանք կարելի էր ուղղել, եւ մենք ուզում էինք այդ բանն անել, բայց մեր ջանքերը, մեղմ ասած, չխրախուսուեցին, և գործը կանգ առաւ»:

Շարունակութեանը մէջ բեմադիրը կ'անդրադառնայ ուրիշ ցաւոտ իրականութեան մը. «Ենթադրենք թէ տարուան ընթացքում մեզ մօտ ասպարէզ հանուող 40–50 գործերից 4–5ը բաւարարեն թատրոնի ու հանդիսականի պահանջները: Մենք կարո՞ղ ենք ընդունել եւ բեմադրել դրանք: Ի հարկէ, ոչ: 700.000նոց քաղաքում մէկ տռամատիկական թատրոն կայ, որ լաւագոյն դէպքում տարեկան հինգ բեմադրութիւն կարող է ունենալ: Ու եթէ հայ, ռուս եւ եւրոպական թատերագրութիւնից գոնէ մէկական երկ բեմադրի եւ մի ներկայացումով էլ անդրադառնայ ժամանակակից ռուսական կամ եւրոպական թատերագրութեանը (իսկ ոմանց դա չի էլ գոհացնում), ապա ինքնուրոյն թատերգութեան համար ազատ է մնում միայն մէկ տեղ: Եւ պարզ է, որ դրա համար «կռիւ» պիտի լինի: Ի դէպ, այդ կռիւը աւելի է թէժացնում Գրողների Միութեան թատերագրութեան ճիւղը, որ մեր առաջատար գրողներին թատրոնի հետ կապելու փոխարէն գովաբանում, շնորհաւորում եւ թատրոն է ուղարկում ամէն մի պատահական գործ, որոնց հեղինակները, իբրեւ կանոն, շատ յամառ ու աչքարաց մարդիկ են»:

Վ. Աճէմեանի կարծիքով, եթէ Հայաստան եւս Վրաստանի նման ունենայ 6–7 բարձրորակ, փրոֆեսիոնել թատրոններ, այն ժամանակ տարուան ընթացքին կարելի կը դառնայ ներկայացնել 7–8 ինքնուրոյն գործեր:

Վերջին խօսողը եղած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղարը Է. Թոփչեան, որ, իր կարգին, հաստատած է, թէ Հայաստանի ներկայ թատրոնն ու թատերգութիւնը կը գտնուին «ոչ բարւոք» վիճակի մէջ:

Այս առթիւ հաղորդած է ուրախալի լուր մը. «Շուտով մեր ժողովուրդը, — յայտարարած է Է. Թոփչեան, — մեր թատրոնը վերստին կը հանդիպի մի այնպիսի թատերագրի հետ, ինչպիսին է Շանթը: Դա, որոշ իմաստով, փորձութիւն է մեր թատրոնի համար, արդեօք չի՞ իջել նրա վարպետութիւնը, արուեստի մակարդակը եւ ի վիճակի՞ է դուրս հանել այդպիսի ինքնատիպ թատերգութիւն մը: Անձամբ ես լաւատեսօրէն եմ տրամադրուած եւ մեր թատրոնում տեսնում եմ համապատասխան ուժեր: Հաւատում եմ, որ դասական եւ ժամանակակից բարձրորակ թատերգութիւնը է՛լ աւելի կը բարձրացնի հայկական դերասանական եւ բեմադրական արուեստը, մեր թատրոնը»:

(Շար.) Յ. Մ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (206)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

ԳԼՈՒԽ ԶԵ.

ԹԷ ԻՆՉ ԱՆՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԾԱԳԻ ԵՐԲ ՄԱՐԴ ՄԸ ԻՐ ՏՈՒՆԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՂՔԱՏ ՄԸ՝ ՈՐ ԳՈՒՑԷ ՀԱՐՈՒՍՏ Է

Քօզէթ չկրնալով զսպել իր հետաքրքրութիւնը, գաղտնապէս անգամ մըն ալ նայեցաւ մեծ պուպրիկին, որ մանկական խաղալիկներ վաճառող փերեզակին կըրպակին առջեւ կեցած էր տակաւին: Յետոյ խոհանոցին դուռը զարկաւ: Բացուեցաւ դուռը: Թէնարտիէին էր եկողը՝ ձեռքը աշտանակ մը բռնած:

— Ա՛հ, դո՞ւն ես, պզտիկ շուն: Աղէկ որ եկար վերջապէս: Ջղեկը հոն խաղացած ըլլալու է որ այսքան ուշ եկաւ:

— Տիկին, ըսաւ Քօզէթ դողալով, այս պարոնը պանդոկը մնալու եկաւ:

Թէնարտիէին շուտ մը իր կէս դէմքը շտկեց՝ սիրուն ձեւ մը առնելով: Այս տեսանելի փոփոխումը պանդոկապետներու յատկութիւն մըն է, եւ ծակաչքի մը պէս նորեկը փնտռեց աչքերովը:

— Այս պարոնն է առհա, ըսաւ Քօզէթ:

— Այո, տիկին, պատասխանեց մարդը ձեռքը գլխարկին տանելով:

Հարուստ ճամբորդները այսքան քաղաքավար չեն ըլլար:

Թէնարտիէին երբ տեսաւ օտարականին այս քաղաքավարական շարժումը, երբ անմիջապէս դիտեց նաեւ անոր հագուստը եւ ձեռքը պզտիկ ծրարէ մը զատ բան մը չունենալը, անհետացուց իր սիրուն ձեւը, առջի վէսութիւնը ծաւալեց իր դէմքին վրայ, եւ տմարդօրէն ըսաւ.

— Մտիր ուրեմն ախպար:

«Ախպարը» ներս մտաւ:

Թէնարտիէին անգամ մըն ալ նայեցաւ օտարականին, մանաւորապէս անոր թիկնոցը քննեց որ բոլորովին մաշած էր, նաեւ գլխարկը, որ քիչ մը ճմլուած էր, եւ գլուխը շարժելով, քիթը պռստելով եւ աչքերը արագօրէն բանալ գոցելով՝ էրիկէն կարծիք առնել ուզեց, որ սայլորդներուն հետ միշտ կ'արբէր:

Էրիկը պատասխան տուաւ ցուցամատի այն անըմբռնելի շարժումով որ շուրթերու այտումին վրայ կոթնելով այսպիսի պարագայի մը մէջ կը նշանակէ կատարելապէս չքաւոր:

Թէնարտիէին երբ այս պատասխանը առաւ, պոռաց.

— Ինձ նայէ, ախպար, ցաւելով կ'ըսեմ թէ ալ պարապ սենեակ չունիմ:

— Ուր որ կ'ուզէք հոն դրէք զիս. վերնայարկը կամ ախոռը, հոգ չէ, ըսաւ մարդը: Կը վճարեմ ինչ վարձ որ պիտի վճարէի սենեակի մը:

— Երկու ֆրանք պիտի տաս:

— Թող երկու ֆրանք ըլլայ, ըսաւ օտարականը:

— Ապա ուրեմն կրնաս մնալ:

— Երկու ֆրանք, ըսաւ Թէնարտիէին սայլորդ մը ցած ձայնով, բայց իրաւունքդ մէկ ֆրանք է:

— Անոր համար երկու ֆրանք է ըլլը, պատասխանեց Թէնարտիէին նոյնպէս ցած ձայնով: Աւելի վար գինով չեմ ընդունիր աղքատները:

— Իրաւացի է ըսածը, վրայ բերաւ ամուսինը մեղմօրէն. այս տեսակ մարդիկ ընդունիլը պանդոկին անունը կ'աւրէ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԳՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգնփ. կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, *Փարիզ* (8), *Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը* 10–12:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,
1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն — 927 - 01 - 72 :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11 - 24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ - ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ - Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont
92 — ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր. Միութեան խնջոյք - ճաշը, Մայրերու Օրուան առթիւ, Յունիս 9, *Կիրակի ժամը* 13,30*ին, Մշակոյթի Տան մէջ* :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 *Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ*:

ԿՈՉ ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Փարիզի Կեդր. վարչութեան եւ Մարսէյլի մասնաճիւղի որոշումով, կոչ սանուհիի մը գտնելու համար Դպրոցասիրաց Տիկնանց վարժարանի համար 1968–69 *դպրոցական շրջանին համար*:

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.— 1. 10*էն* 12 *տարեկան ըլլայ*: 2. *Ծնողքը պէտք է Սեբաստիոյ նահանգէն ըլլայ կամ գերդաստանէն*: 3. *Թեկնածուն որբ կամ աղքատ ընտանիքի զաւակ ըլլայ* :

Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ուսուցչական կազմի մը քննութենէն ետք : Թեկնածուն պէտք է ներկայացնէ դիմումին հետ միասին յաճախած դպրոցին վերջին տարուան նիշերը : Դիմումները ընել մինչեւ Յուլիս 15 *հետեւեալ հասցէներուն.* — *Շիրվանեան*, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ, (Հեռ. 642–75–70) : *Կամ Հայկազ Մարտիրոսեան*, 73 Պուլվար Ժօրժ Էսթրաժէն, Ռուէյլ - Պլան Մարսէյլ 7 : (*Հեռ.* 53–20–49 :

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10*էն* 12 *եւ* 14.30*էն* 19*ը*:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն : Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ հայկական տիսքերու *ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած)*:

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտռածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի հերոսամարտի 53*րդ տարեդարձը կը տօնուի Յունիս* 9*ին: Կը խնդրուի Տէսինի կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ* :

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7*ին, Կիրակի օր* : Ֆապրը Կուլի *ծառաստանին մէջ* :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16*ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը* 9*էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային* :

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 30 , *Կիրակի*:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 20 *Յունիս, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի նուագախումբին* :

Teinturerie - Pressing
Laverie

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ ՄԸ
Ձեր զգեստներու մաքրութեան համար դիմեցէք

Գ. ԵՒ Ս. ՏԻՒՏԻՒՔՃԵԱՆԻ

ՈՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
47, Rue Emile Zola
(94, Rue Gilbert Roussel)
ASNIERES

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Les Monuments Arméniens du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris
Prix 49 Fr. chez l'auteur
94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

travaux de peinture et de décoration de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախսով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛........ ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ սաւանակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ Թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,40

ՈՒՐԲԱԹ 31 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 31 MAI 1968
LE NUMÉRO 0,40 F.

44րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 11224
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
44e ANNÉE — No 11.224

ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՄ, Կ'ԸՍԷ ՄԵՆՏԷՍ

ՏԸ ԿՈԼ ՔՈԼՈՄՊԷ ԳՆԱՑ - ԵԿԱՒ ԲԱՅՑ ՈՒՐԻՇ ՏԵՂ ԱԼ ՀԱՆԴԻՊԱԾ Է

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՍԷ-ԺԷ-ԹԷ.Ի ՑՈՅՑԻՆ

ԿՈԼԻՍՏՆԵՐՆ ԱԼ ՑՈՅՑ Կ'ԸՆԵՆ

ԼՈՒԾՈՒՄ ԳՏՆԵԼԸ ԴԺՈՒԱՐ Է

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՉԷ

Ի պատասխան Միթերանի առաջարկին եւ երկար խորհրդակցելէ ետք Միթերանի, Տէֆէռի, Մոլէի եւ Պիյէռի հետ, նախկին վարչապետ՝ Մենտէս–Ֆրանս հետեւեալ յայտարարութիւնը բրաւ չորեքշաբթի իրիկուն.— «Ներկայիս, չենք գիտեր թէ ո՞ւր հասած է վարչակարգը, ո՞ւր հասած են հիմնարկութիւնները, ո՞ւր են կառավարութեան որոշումները: Չենք գիտեր թէ այս վերջինը պիտի ընդունի՞ իր ձախողութիւնը եւ անկէ քաղէ եզրակացութիւնները: Այս պայմաններուն մէջ, աշխատանքի երկար ժողովէ մը ետք, քննեցինք զանազան վարկածները եւ փնտռեցինք թէ ի՞նչ որոշումներով կրնանք դէմ դնել այս զանազան վարկածներուն: Առանց զարմանքի, նկատեցինք թէ ինչ որ ալ ըլլան պատահելիք դէպքերը, ի վերջոյ, մեր պատասխանը մեզ կը տանի փոխանցման կառավարութեան կամ առժամեայ կառավարութեան մը կազմութեան: Լուծումն է զոր ձախի ընդդիմութիւնը մէջտեղ կը դնէ: Ամէնէն առաջ, անշուշտ, մտահոգուեցանք գիտնալու համար թէ ի՞նչ պէտք է ընէ այս կառավարութիւնը, որպէսզի կացութիւնը չհնանայ երկրին: Իրականին մէջ, բացայայտ է որ փոխանցման այս դահլիճը, պէտք է պատրաստէ հիմնարկութեանց, տնտեսութեան եւ ընկերային փլատակներու ընդմէջէն, միատարր անցք մը եւ բաշխուրելու համար կառոյցի անհրաժեշտ բարեփոխմանց կարելիութիւնները: Բայց այս կառավարութիւնը ոչ մէկ իմաստ կ'ունենայ եթէ արժանի չըլլայ վստահութեանը բոլոր մարդոց որոնք իրենց թշնամութիւնը ցոյց տուին ներկայ վարչաձեւին: Կենսալից ուժերը, որոնք արտայայտուեցան գործադուլներու, համալսարաններու մէջ եւ ամէն տեղ պէտք է միացուին առանց մենաշնորհի: Ամէն ինչ որ կը բաժնէ յառաջդիմութեան այս ուժերը, դատապարտելի է եւ վնասակար: Մարդու մասին չխօսեցանք: Բայց ազդուեցայ որ Միթերան իմ անունս տուաւ: Պիտի չմերժեմ պատասխանատուութիւններ, որոնք կրնան ինծի վստահուիլ: Զէք կառավարութիւն մը չէ, զոր պիտի կազմենք բայց գործունեայ կառավարութիւն մը, պատրաստելու համար ճամբան դէպի աւելի արդար ընկերութիւն մը: Բայց այս կառավարութիւնը դէմ պէտք է դնէ անմիջական եւ սովորական հարցերու: Դեռ պէտք է խօսինք ամբողջական համաձայնութիւն մը իրագործելու համար: Արդարեւ պէտք չէ յուսախաբ ընել յառաջդիմութեան ուժերու սպասումները: Նման ճիգ մըն է զոր մեզմէ կը սպասեն բանուորները: Անշուշտ դժուարութիւններ կան: Բայց ամէն պարագայի մէջ, բոլորս ալ գիտակից էինք, այս խօսակցութեանց ընթացքին, մեր պատասխանատուութեան եւ ճիգերը զորս բրինք, կրնամ ըսել, դրական եւ պտղաբեր են»:

Գրած էինք թէ Մենտէսի կողմնակիցները կը շատնան, հասնելով մինչեւ իսկ Փէթէնի փաստաբան՝ Ժաք Իզորնի, բայց կը թուի թէ համայնավարները շատ տաք չեն, մանաւանդ երբ կ'ըսեն թէ «Հրաշքմարդ» ու լուծում չկայ: Այս ձեւով արտայայտած կ'ըլլան իրենց ընդդիմութիւնը Մենտէսի (կեդրոնական կոմիտէի զեկոյց՝ հրատարակուած Իւմանիթէի մէջ, Մայիս 30ին):

ՑՈՅՑԵՐ

Իւմանիթէի համաձայն 800 հազար հոգի կար, չորեքշաբթի Պասթիյէն Սէն–Լազառ, թէեւ երեք հարիւր հազար կը նկատուի ընդհանրապէս մամուլին կողմէ եւ 100.000 հազար միայն կը յայտարարէ Փրեֆէքթիւրը: Սէ. Ժէ. Թէ.ի այս ցոյցը, այս անգամ պահանջներու շրջագիծէն ելած էր եւ բոլորովին քաղաքական բնոյթ առած է: Ցուցատախտակները ընդհանրապէս կը կրկնէին՝ «Տը Կոլ հրաժարէ՛», «Ժողովրդական Կառավարութիւն», «Տասը տարի, կը բաւէ՛», «Ատիէօ, տը Կոլ, ատիէօ», եւայլն: Սէ. Ժէ. Թէ.ի եւ համայնավար կուսակցութեան պատասխանատուներէն զատ տողանցքին գլուխը կը նկատուէին Առակոն, Էլզա Թրիոլէ, Ժան-Լիւք Կոտար եւայլն, եւայլն:

× Օրուան (չորեքշաբթի) ամէնէն տարօրինակ առեղծուածն էր նախագահ տը Կոլի տեղափոխութիւնը: Առաւօտուն իսկ կը հաղորդուէր որ Նախարարաց Խորհուրդի նիստը յետաձգուած էր, որովհետեւ նախագահ տը Կոլ Քոլոմպէ մեկնած էր: Օրուան մէջ կը լսուէր թէ տը Կոլ Քոլոմպէ չէ: Վերջապէս կը հասնէր իրիկուան ժամը 6,30ին, մինչ մեկնած էր առտուն: Գլխաւոր ենթադրութիւններն անոնք էին որ տը Կոլ, պարզ է, ուրիշ տեղ մը գացած է: Ոմանք կ'ըսէին թէ Միւլհուզ գացած է տեսնուելու համար զինուորականներու հետ, նաեւ իր փեսին՝ զնդ. տը Պուասիէօ: Փարիզ կը վերադառնար հինգշաբթի առաւօտ նախագահելու համար Նախարարաց Խորհուրդին, որմէ ետք, ժամը 17,30ին, նախարարապետ Փոմփիտու յայտարարութիւն մը կ'ընէր Ազգ. Ժողովին: Բոլորը համաձայն էին ընդունելու որ վարչակարգին եւ երկրին համար վճռական օրն էր՝ հինգշաբթի: Զանազան հաւանականութիւններ կային բայց չարաթներէ ի վեր մարգարէ չէ մնացած Ֆրանսայի մէջ: Ոմանք կ'ըսեն թէ տը Կոլ պիտի հրաժարի (թէեւ շատ չի նմանիր իր նկարագրին եւ ըսած է նաեւ՝ չեմ մեկնիր Լուի-Ֆիլիփի պէս): Ուրիշներ կը խորհին թէ 16րդ յօդուածը պիտի գործադրէ (բացարձակ իրաւասութիւն) եւ նոր նախարարապետ մը պիտի նշանակէ կամ հինին (Փոմփիտու) շուրջ նոր դահլիճ մը (Ազգ. Միութեան դահլիճ):

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ ԿՈՉԸ

Մայիս 29 թուով, Փարիզիէն Լիպերէ հետեւեալը կը գրէ «Կարճ» լուրերուն մէջ.—

«Պ. Սիմոն Վրացեան 86 տարեկան, վերջին վարչապետը Հայաստանի ողբացեալ Հանրապետութեան — հիմնուած Մայիս 1918ին եւ անհետացած 1920 Դեկտեմբերին, բաժնուելու համար Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ — կոչ մը ըրած է Պէյրութի հիւանդանոցի իր անկողինէն: Կոչ կ'ընէ որ «ազատութիւն եւ արդարութիւն» տրուին իր ժողովուրդին եւ որ Հայկական Հարցը ՄԱԿի օրակարգի նիւթ դառնայ»:

Յիշենք որ կոլիստներն ալ ցոյց պիտի ընէին հինգշաբթի ժամը 18ին Քոնքորտի հրապարակը: Լուռ ցոյց մը ի պաշտպանութիւն Հանրապետութեան եւ ազատութեան: Այս ցոյցին լուրը շարել կը մերժէին կոլիստ պաշտօնաթերթ՝ Լա Նասիոնի գրաշարները եւ թերթը լոյս չէր տեսներ, հինգշաբթի օր:

Հինգշաբթի առաւօտ Ժիսքառ յայտարարութիւն մը կ'ընէր ուր կը շեշտէր թէ կառավարութիւնը այլեւս ոչ մէկ պատճառ ունի մնալու, քանի որ չկրցաւ իսկ վերջ դնել գործադուլին: Բայց դէմ է փոխանցման դահլիճի մը, բնականոն կառավարութիւն մը կրնայ գալ, իր կարծիքով: Բայց տը Կոլ պէտք է մնայ եւ բարեփոխումներու ու կայունութեան հաստատումէն բաւական ետք, ազատ ընտրութիւններ կրնան նոր խորհրդարան մը բերել:

Լըքանիւէ (Կեդրոն – Դեմոկրատ, նախկին թեկնածու նախագահութեան) դէմ է որ տը Կոլ թիւ 16 յօդուածին դիմէ, որ կրնայ արիւնալի բախումներու տեղի տալ: Ինք ալ կողմնակից է Մենտէս – Ֆրանսի:

× Ժաք Սուսթէլ Լիոն հրապարակուած յայտարարութեամբ մը կը շեշտէ թէ երկրին շահը կը պահանջէ տը Կոլի մեկնումը:

× Օտար մամուլն ալ սկսած է մտահոգուիլ: Լոնտոնի Իվընինկ Սթանտարտը կ'ըսէ թէ տը Կոլ պիտի հրաժարի: Կուարտիըն (ազատական) կը գրէ թէ ինչ որ ալ ըլլայ կառավարութիւնը որ պիտի յաջորդէ, այդ կառավարութիւնը ինքզինքը պիտի գտնէ տնտեսական եւ ընկերային ահաւոր դժուարութիւններու առջեւ: Պրիւսէլի Լը Սուառը (անկախ) կը գրէ «Քաղաքական պատերազմի սեմի՞ն», աւելցնելով «Վարչակարգը այլեւս ոչ մէկ բանի վրայ ազդեցութիւն ունի եւ ընդդիմադիրներն ալ զիրար չեն հասկնար»: Ուաշինկթըն Փոստ կը նկատէ որ բանուորական զանգուածները պահանջէ աւելի բան կ'ուզէ՝ ընկերային պատասխանատու նոր կարգ մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ նոր վարչապետը յայտարարած է թէ «նախաձեռնութիւնը պիտի առնենք փորձելու համար վերջ դնել պատերազմին»: Միւս կողմէ Ամերիկացիք կ'ըսեն թէ յուսալքուած չեն խօսակցութիւններէն:

ՕՌԵԿՈՆԻ (Ամերիկա) նախնական ընտրութեանց մէջ, ծերակուտական Մք. Քարթի պարտութեան մատնեց Քենըտին: Այս վերջինը յայտարարեց թէ՝ կը քաշուի, եթէ Քալիֆորնիոյ մէջ ալ նոյն արդիւնքը տան «փորձի» այս ընտրութիւնները:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը որոշած է արգիլել գերման ուսանողներու Ֆրանսա երթալը, որպէսզի հոն չերթան խռովութիւն ստեղծելու:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍԱԿԻՑՆԵՐԸ

ԿԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԷՆՏԻՔԱՆԵՐԸ

Դ.

ՍԷ. ԺԷ. ՍԷ.

(ՔԱՏՐԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ՀԱՄԱԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

Սէ. Ժէ. Սէ.ն (Քատրերու Ընդհ. Համադաշնակցութիւն) իր կազմին մէջ ունի 200.000 անդամներ: Եւ սակայն, «Քատրեր» կոչումը կրող այս կազմակերպութեան մէջ կան նաեւ ճարտարապետներ, մասնագէտ հսկիչներ, արհեստագէտներ, վաճառականութեան ներկայացուցիչներ եւայլն:

Քատրերու աշխարհը, իրականին մէջ, այսօր դէմ յանդիման կը գտնուի թուական հարցին: Հետզհետէ անոր շարքերը կը ստուարանան: Քսան տարիէ ի վեր իր անդամներուն թիւը եռապատկուած է, ներկայացնելով 15 առ հարիւրը երկու միլիոն աշխատաւոր բնակչութեան: Եւ այս հոսանքը աւելի եւս պիտի շեշտաւորուի: 2000 թուականին անոնց թիւը պիտի հասնի 3.500.000ի:

Անոնք կը բացատրեն. «Ոչ անկեալ իշխաններ կ'ուզենք ըլլալ, ոչ ալ չըմբռնուած ու չսիրուած մասնագէտներ...»:

Այսպէս, ուրեմն, Քատրերու Ընդհ. Համադաշնակցութիւնը չորս գլխաւոր նպատակակէտ ընտրած է՝ հաստատուն պահել աշխատավարձքերը, մերժել ընկերային սակերու սահմանափակումի ջնջումը, տուրքերու թեթեւցում, կանոնաւոր գործադրութիւն հանգստեան թոշակի դրութեան՝ որուն կ'անդամակցին 70 հազար նախկին քատրեր եւ 50 հազար այրիներ:

Քատրերու սենտիքայականութիւնը նոր չէ: Եթէ ան ծնունդ առած է 1936ին, այսուհանդերձ իր ծագումը կ'երթայ մինչեւ 1891 թուականը: Իր ղեկավարութեան գլուխը կը գտնուին 15 առաջնորդներ, ինչպէս նաեւ 750 անդամներէ բաղկացած Համաժողով մը: Այս «բուրգ»ին գագաթը կը բազմի թղթագործարանի մը վերատեսուչը՝ յիսունչորսամեայ Անտրէ Մալթէռ:

Այս վերջինոյն բոլոր բարեկամները կը հաստատեն թէ ան անխոնջ «կռուազան» մըն է:

«Երեք տարիէ ի վեր, կ'ըսէ ան, միջազգային մրցակցութիւնը գործի վրայ է: Մեր երկիրը նորարար մը հանդիսանալու վտանգը աչք առած է: Ամէն բան սկսած է շարժիլ: Ուրեմն, քատրի մը համար հետզհետէ աւելի քան հազուադէպ կը դառնայ մտածել ասպարէզ մը շինելու միակ ձեռնարկութեան մը մէջ: Ասիկա է մեր բովանդակ ըմբռնումը խնդրոյ առարկայ բոլոր ձեռնարկութիւններուն վերաբերմամբ»:

(Յաջորդով՝ Գործատիրութիւնը)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԽԻՍՏ ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեր ժողովուրդին եւ հայրենիքին վիճակուած Մեծ Աղէտէն աւելի քան յիսուն տարի ետք ցաւալի է հաստատել, թէ դեռ չէ գրուած Հայոց Մեծ Եղեռնի, 1915 Ապրիլ 11–24ի ամբողջական պատմութիւնը՝ փաստերու մանրամասն յիշատակութեամբ:

Հարիւրաւոր հատորներ կրնան կազմել տասնամեակներէ ի վեր մեր պարբերական մամուլին եւ հանդէսներուն մէջ ափռուած սրտառուչ պատմութիւններն ու յուշագրութիւնները մեծ ողբերգութեան մասին:

Կան անշուշտ նաեւ առանձին հատորներով լոյս տեսած ականատեսներու վկայութիւններ եւ, մանաւանդ, ջարդերու եւ տեղահանութիւններու երբեմն հանգամանօրէն ներկայացուած մանրամասնութիւններ՝ հայրենի բնակավայրերու նուիրուած յուշամատեաններու մէջ:

Այսուհանդերձ, ընդհանրապէս բոլորն ալ կը կրեն մասնակի բնոյթ, այլ խօսքով կը ներկայացնեն առանձին անհատներու ողիսականը կամ՝ տուեալ բնակավայրի Հայութեան կրած աղէտը աւելի քան յիսուն տարի առաջ:

Մեծ Եղեռնը համապարփակ շրջագիծի մը մէջ եւ, մանաւանդ, փաստերու մատնանշման ճամբով ներկայացնելու փորձեր կատարուած են անցեալին:

Այս ուղղութեամբ եւ իմաստով չահեկան աշխատանք մը կատարած է Արամ Անտոնեան, որ ձեռքի տակ ունենալով Նայիմ պէյի մօտ գտնուած փաստաթուղթերը ի մասին Մեծ Եղեռնի, զանոնք իրենց բնագրով եւ թարգմանութեամբ ներկայացուցած է իր «Մեծ Ոճիրը» հատափոր հատորին մէջ: Վերոյիշեալ աշխատութիւնը, որ յետագային լոյս տեսաւ նաեւ ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով, չահեկան եւ գնահատելի փորձ մըն է 1915ի Եղեռնը ներկայացնելու կարելիութեան սահմաններուն մէջ լրիւ, եւ փաստերը միայն ունենալու իբր հիմք:

Գերմանացի ծանօթ հայասէր Տոքթ. Եոհան Լեփսիուս, իր կարգին, հրապարակեց գերման Արտաքին Նախարարութեան դիւաններուն մէջ գտնուող տեղեկագիրները հայկական ջարդերու մասին:

Շահեկան է նաեւ Գեր. Յովհաննէս Նազլեան եպիսկոպոսի «Յիշատակներ»ը (ֆրանսերէն), ուր հեղինակը երկու հատորներու մէջ ներկայացուցած է մասնաւորաբար Հայ կաթողիկէ հոգեւորականութեան սպանդը 1915ին:

Կարեւոր տուեալներ կը պարունակէ նոյնպէս Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի «Հայ Գողգոթան»:

Շահեկան աշխատութիւններու շարքը կարելի է երկարել՝ թուելով կարգ մը գործեր եւս Թրքահայութեան բնաջնջման մասին:

Հարկ է, սակայն, հաստատել վերստին, թէ վերջին հինգ տասնամեակներուն հրատարակուած աշխատութիւններուն զգալի մասը ունի զուտ յուշագրական բնոյթ: Իսկ մէկ մասը կը գոհանայ շրջանի մը աղէտին յիշատակումով:

Ցամենայն դէպս անվիճելի է այն փաստը, որ ցարդ չէ հրատարակուած Մեծ Եղեռնի ամբողջական պատմութիւնը:

Այս բացը մասամբ կը լրացնէ, վերջերս, Պէյրութի մէջ «Համազգային»ի նախաձեռնութեամբ լոյս տեսած «Ցեղասպան Թուրքը» աշխատութիւնը, որուն հեղինակը, ծանօթ հրապարակագիր եւ Հայ մամուլի անխոնջ աշխատակից Հայկազն Գ. Ղազարեան, շուրջ 430 էջերու եւ 27 գլուխներու մէջ կը բացայայտէ Թրքահայութեան բնաջնջման ծրագիրն ու այդ ծրագրին իրականացման մանրամասնութիւնները շրջանէ շրջան:

Տասնամեակներու յամառ, աքնաջան եւ, յատկապէս, ծրագրուած աշխատանքի մը արդասիքը եղող վերոյիշեալ հատորը խիստ շահեկան է բովանդակութեան տեսակէտով: Մասնաւորապէս այն իրողութեամբ, որ հեղինակը իր մէրկացումները կը կատարէ փաստերու մանրամասն յիշատակութեան ճամբով:

Թրքական աղբիւրներուն մօտենալու եւ Հայկական ջարդերու մասին թրքական փաստաթուղթերուն ծանօթանալու առաջին բարեդէպ պատեհութիւնը տրուած է իրեն 1920ին, Կ. Պոլիս, երբ իբրեւ անգլիական բանակի սպայ, պաշտօնավարած է Թուրք ծովային նախարարութեան կեդրոնատեղիին մէջ: Հոն է, արդարեւ, որ առաջին անգամ պրպտած ու երեւան հանած է կարեւոր թիւով եւ յատուկ շահագրգռութիւն ներկայացնող փաստաթուղթեր ի մասին Հայերու հալածանքին, հայ զինուորներու եւ սպաներու տարագրութեան եւ սպանութեան, պաշտօնեաներու արտաքսման, զինուորականներու կողմէ Հայոց տուներու գրաւման եւայլն:

Տարիներու ընթացքին եւ գրեթէ ամէնուր՝ Հայկազն Գ. Ղազարեան պրպտած եւ երեւան հանած է նաեւ զանազան վաւերաթուղթեր, քաղած է զանազան տուեալներ հայկական ջարդերու մասին: Եւ այդ վաւերաթուղթերուն ու փաստացի տուեալներուն հիման վրայ հեղինակը, տարիներ շարունակ, գնահատելի մտադրութեամբ մը եւ նախաձեռնութեան ոգիով մը մամուլին յանձնեց, եւ այդ ճամբով պատմութեան սեփականութիւնը դարձուց հայկական եղեռնին մանրամասնութիւնները Պոլսէն մինչեւ գաւառ:

Վերոյիշեալ հատորը, որ հիմնականին մէջ կը բովանդակէ ցարդ մամուլին մէջ հրապարակուած յօդուածներուն զգալի մասը, կը հաստատէ երկու անվիճելի իրողութիւն:

Նախ այն՝ որ հայկական ջարդերը կանխամտածուած բնոյթ ունէին: Համաշխարհային առաջին պատերազմը պատեհ առիթ մըն էր պարզապէս Թուրք իշխանութիւններուն համար գործադրելու իրենց ծրագիրը: Ապա նաեւ այն՝ որ Թուրքը ազգովին ցեղասպան է եւ ազգովին պատասխանատու է ցեղասպանութեան համար:

«Ցեղասպան Թուրքը» աշխատութեան հրատարակութեան առթիւ հրապարակ կուգայ հարց մը, որ այսօր աւելի քան երբեք՝ ստացած է այժմէական բնոյթ:

Մեծ Եղեռնէն աւելի քան հինգ տասնամեակ ետք, այժմ, աշխարհ աղօտ գաղափար միայն ունի մարդկային տարեգրութեան մէջ արձանագրուած առաջին մեծ ցեղասպանութեան՝ հայկական ջարդերու մասին:

Հայկական Դատի հետապնդման աշխատանքներուն առընթեր եւ իբրեւ լրացուցիչ մասը այդ աշխատանքներուն, անհրաժեշտ է տեւաբար լուսարձակի տակ հանել եւ օտար հանրային կարծիքին ուշադրութեան յանձնել ժողովուրդի մը դէմ գործուած քստմնելի ոճիրին մանրամասնութիւնները: Յիշեցնելու համար, մասնաւորապէս, մեր պահանջները Թուրքիայէն, որ քաղաքական իրաց կացութեան մէջ կը փորձէ պատմութեան փոշիներուն մէջ թաղել զանոնք:

Ահա թէ ինչո՛ւ աւելի քան այժմէական դարձած է ներկայիս հրատարակութիւնը Հայկական եղեռնի պատմութեան՝ օտար լեզուներով:

Հայկազն Գ. Ղազարեանի «Ցեղասպան Թուրքը» հատորը ունի բոլոր տուեալները դառնալու նման ձեռնարկի մը հիմնական աղբիւրը, աւելին՝ գործը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մայիս 22ի չորեքշաբթի օրը պատմական թուական մը պիտի կազմէ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տարեգրութեանց մէջ: Այդ օրն է, որ տեղի ունեցաւ պաշտօնական բացումը նորակառոյց շէնքին:

«Պատմական» կ՚ըսենք ո՛չ միայն նշելու համար կարեւորութիւնը այս վերջինին, այլեւ յանդգնութիւնն ու քաջութիւնը վարժարանի տեսչութեան, որ հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, մանաւանդ հակառակ փոխադրութեան միջոցներու դժուարութեանց, — բրբեւ հետեւանք ընդհանուր գործադուլին, — ուզած էր անպայման ծրագրուած օրը կատարել հանդիսաւոր արարողութիւնը:

Հայու անդրդուելի կամք:

Բնութիւնն ալ իր մասնակցութիւնը կը բերէր տիրող խռովայոյզ կացութեան, քարակ անձրեւով մը, որ կը շեշտէր մթնոլորտի տխրութիւնը:

Կարգ մը հրաւիրեալներ, որոնց շարքին պետական ու պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, չէին կրցած ներկայ ըլլալ բացման հանդիսութեանց:

Արարողութիւնը սկսաւ կէսօրէ առաջ պատարագով, որ տեղի ունեցաւ վարժարանի մատրան մէջ, հիւրերու ներկայութեամբ:

Կրթական նախարարի ներկայացուցիչը ուշացած ըլլալով, Սերովբէ Արք. Մանուկեան կատարեց բացումը, մկրատելով շէնքին մուտքը փակող աւանդական ժապաւէնը:

Կէսօրին վարժարանի հանդիսասրահին մէջ տեղի ունեցաւ գրոցական հանդէսը, Փրոֆ. Ֆրետերիք Ֆէյտիի բացման խօսքով:

Աշակերտական երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Եանպէկեանի՝ «Մարսէյէզ»էն զատ երգեց քանի մը հայկական ծանօթ երգեր: Եղան արտասանութիւններ՝ հայերէն, անգլերէն եւ իտալերէն՝ աշակերտներու կողմէ, հարազատ առոգանութեամբ: Երկու աշակերտներ ֆրանսերէնով ներկայացուցին տեսարան մը Քոռնէյի «Պոլիկտոս Հայկազն»էն (Փոլիէօքթ):

Հանդէսէն ետք տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւնը ըմպելիներով ու աղանդերներով: Այդ միջոցին հասաւ Կրթական Նախարարին ներկայացուցիչը՝ Պ. Տօրէն:

Ցայտագրի վերջին մասը կը կազմէր ճաշը, զոր ներկայանալի եւ անթերի կատարելու համար ջանք չէին խնայած վարժարանի տեսչութիւնն ու աշակերտներու Ծնողաց Միութեան տիկինները:

Բացի Կրթական նախարարի ներկայացուցիչէն, ճաշին ներկայ էին Փարիզի իտալական հիւպատոսը, Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու վարժարանի տնօրէնին կողմէ Պ. Ալէն Կիյյէրմօ, Հայ երեք յարանուանութեանց եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Ճաշասեղանին կը նախագահէր Պ. Ֆ. Ֆէյտի:

Ճաշի ընթացքին խօսք առաւ Պ. Տօրէն, որ ըսաւ թէ հակառակ երկրի ծանր պայմաններուն — որոնց պատճառաւ ուշ էր հասած հանդէսին — իրեն համար պատիւ մըն էր ու յուզիչ պարտականութիւն մը՝ քանի մը խօսք ըսել, յանուն Ազգային Կրթութեան նախարար Ալէն Փէյրֆիթի:

Շեշտեց, որ Ֆրանսա եւ Հայաստան շատ հին ու խոր կապեր ունին դարերէ ի վեր: Հայերն ու Ֆրանսացիները հասարակաց խոր զիծեր ունին, մանաւորաբար մշակութային ու հոգեկան կապեր: Այսպէս, Հայաստան առաջին քրիստոնեայ պետութիւնն է եղած, իսկ Ֆրանսա՝ Եկեղեցւոյ առաջին (անդրանիկ) զաւակը:

Քիչ առաջ տեսչութեան գրասենեակին մէջ տեսայ, ըսաւ, հայ հին եկեղեցիներու նկարները: Ես ծնած եմ ֆրանսական գաւառի մը մէջ, որուն եկեղեցիները շատ կը նմանին հայկականներուն: Ուրեմն նոյն դարուն Հայեր ու Ֆրանսացիներ նման ճարտարապետական կառուցումներ են ըրած: Երկու ազգերը իրար միացնող գլխաւոր կապ մըն է ասիկա: Այս մէկ:

Երկրորդ: Առաջին աշխարհամարտի եղերական դէպքերէն ետք մեծ թիւով Հայեր եկան Ֆրանսա, ուր իրենք զիրենք հարազատ զգացին իրենց երկրին պէս: Վարդապետները ըսին ինծի թէ Ֆրանսա ծնած հայ փոքրիկները կը մոռնան իրենց լեզուն: Շատ ցաւալի է այս: Ձեր զաւակները պէտք է սորվին իրենց լեզուն, հաւատարիմ մնան իրենց կրօնքին եւ անխախտ պահեն սէրը հանդէպ իրենց հայրենիքին:

Երրորդ: Ֆրանսա լաւ ընդունելութիւն է ըրած բոլոր այն ժողովուրդներուն, որոնց գոյութիւնը վտանգուած է: Ֆրանսացիք անձկութեամբ հետեւեցան ձեր ազգի տառապանքներուն ու մեծ ցաւ զգացին, երբ Հայերը վտարուեցան իրենց հայրենիքէն: Զխօսի՛նք այդ մասին: Արօրուան հաւաքոյթը շատ անդորրիչ է եւ ափոփարար: Անդորրիչ է տեսնել, որ հակառակ այն զարհուրելի տառապանքներուն, որոնց ենթարկուեցաւ հայ ազգը, տակաւին քաններորդ դարուն կը շարունակէ ծաղկիլ անիկա, իր լեզուով ու կրօնքով:

«Ֆրանսայի անունով անկեղծօրէն կը շնորհաւորեմ ձեզ: Կեցցէ՛ Ֆրանսա, կեցցէ՛ Հայաստան»:

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Իգգէթ փաշա, որ հարցաքննութեան միջոցին երկու անգամ իր տեղը քով գացած էր, անոր հրահանգները առնելու համար, ինքն ալ իր վեհափառ տիրոջ կարծիքէն էր, այն է ամբաստանեալին հետ մեղմութեամբ վարուիլ եւ թողուլ տալ որ ուզածին պէս խօսի եւ յետոյ վճռել թէ ի՛նչ դիրք բռնելու էր անոր հանդէպ:

Երբ հարցաքննութիւնը լմնցաւ, Իգգէթ երրորդ անգամ ըլլալով ներկայացաւ իր վեհափառ տիրոջ որ քօնը աչքերէն փախած, թիկնաթոռի մը մէջ նստած էր:

— Վեհափառ տէր, ըսաւ, կը յուսամ որ ձեր հրամանները կէտ առ կէտ կատարուեցան, թէեւ դժբախտաբար չկըրցանք տակաւին մեզի պէտք եղած տեղեկութիւնները առնել իրմէ, այսուհանդերձ կը յուսամ որ վաղուան հարցաքննութեան մէջ կարելի պիտի ըլլայ զինքը հարկ եղածին պէս խօսեցնել:

— Այո՛, նախ պէտք է զինքը խօսեցնենք ու յետոյ յաւիտեան լռեցնենք, պատասխանեց Համիտ չարաշուք դէմքով մը:

— Այդ կնոջ անպատկառ համարձակախօսութիւնը արդարեւ անպատիժ չի կրնար մնալ, ըսաւ Իգգէթ:

Ապտիւլ Համիտ չպատասխանեց եւ պալատականը տեսնելով որ այլեւս խօսակցութիւնը աւարտած է, կամաց մը դուրս ելաւ, մանաւանդ որ խոնջէնքէն ու քնատութենէ ոտքի վրայ կենալու կարողութիւն չունէր:

Բռնակալը իր թիկնաթոռին վրայ երկնցած, գրեթէ անքուն անցուց, երեւակայութիւնը ահռելի մղձաւանջներով խռովուած Սալիհա հանըմի ամբաստանութիւնները, իր գործած ոճիրներուն յիշատակումը, իր գլխուն տեղացող նախատինքներն ու անէծքները զինքը վերիվայր շրջած էին:

Արեւը արդէն ծագած էր երբ հազիւ կրցաւ պահ մը աչքերը փակել...:

Պալատին մէջ ամէն մարդ ոտքի վրայ էր արդէն եւ ամէնքը մտատանջ կերպարանքով մը կը մեկնաբանէին նախորդ գիշերուան դէպքերը: Զօրս ձերբակալեալներու Եըլտըզ բերուիլը ամէնուն ծանօթ էր արդէն եւ գիտէին թէ Սալիհա հանըմ երկար հարցաքննութիւն մը կրած էր, որուն միջոցին ուրիշ բան չէր խօսած, եթէ ոչ բռնակալութեան երկարամեայ շրջանի ոճիրներուն թուումը ըրած էր ամենաբուռն բառերով: Ու խորհրդաւոր կերպով իրարու կը կրկնէին, սարսափահար դէմքով մը, անոր բառերը, որոնք կտոր կտոր իմացած էին ներկայ գտնուող պալատականներուն բերնէն:

Ամէնուն կարծիքն ալ նոյնն էր:

— Այդ կինը օր մը աւելի պիտի չկրնար ապրիլ այլեւս...:

Ու կը զարմանային, որ Ապտիւլ Համիտ մինչեւ հիմա հրաման չէր ըրած զայն բնաջինջ ընելու:

Երկու բարձրաստիճան ներքինիներ, որոնք ազատ մուտք ունէին սուլթանին քով եւ երկու պալատական թիկնապահներ, անկիւն մը հաւաքուած այսպիսի խօսակցութեան մը զբաղած էին, երբ Ալլահ պէյ իրենց մօտեցաւ:

Ջերքէզը ուրախ եւ ճառագայթող դէմք մը ունէր:

— Վստահ եմ որ, ըսաւ, ձերբակալուած կնոջ Սալիհա հանըմի վրայ կը խօսիք:

Զօրսը մէկէն կասկածոտ դէմքով մը նոր նայեցան, յետոյ ներքինիներէն մին պատասխանեց.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(135 – Շար.)

ԷՋԵՐ ՀԱՅՈՑ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԵՆԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՏԱՍՆԵՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

1045. Սեւ տարի մըն է, քանի որ կործանեցաւ Անիի թագաւորութիւնը. Պետրոս կաթողիկոս Անիի ամրոցին 40 բանալիները ուղարկեց Բիւզանդիոն, կայսրին: Այս վերջինը, որ նենգ կերպով քանի մը անգամ կանչած եւ կալանաւորած էր 16 տարեկան Գագիկ Բ.ը, բանալիները ցոյց տալով ըսաւ թագաւորին: Հայոց թագաւորը պատասխանեց. «Հայոց տան տէրը եւ թագաւորը ես եմ եւ ես քեզի չեմ տար Հայոց երկիրը»:

1048. Սելճուկները առաջին անգամ խուժեցին Հայաստան՝ Վասպուրականի անցնելով Բագրեւանդ եւ Բասենի դաշտ. ժամանակակից պատմագիրը կը վկայէ՝ «Անոնք հուրով եւ սուրով, դերեվարութեամբ ասպատակեցին եւ աւերեցին 24 գաւառներ»: Ուրիշ վկայ մը՝ Իպն էլ-Աթիր կ՚ըսէ, որ Սելճուկները «վերցուցին ամէն բան, կողոպտեցին եւ գերի տարին աւելի քան 100.000 հոգի»: Կ՚ըսեն, թէ Հայաստանէն անոնք աւարը տարած են 10.000 սայլերով, որոնց մէջ գտնուած են 19.000 վահաններ:

1049. Սելճուկներու արշաւանքներէն ետք, հիմնովին կործանեցաւ Հայաստանի մեծ քաղաքներէն մէկը՝ Արծնը, որ մինչեւ այսօր կը մնայ աւերակ վիճակի մէջ:

Այս հարիւրամեակին աշխուժացաւ առեւտուրը: Հայերը կ՚արտածէին հացահատիկ, աղած ձուկ, գինի, չոր միրգ, ձի, ջորի, երկաթ, պղինձ, աղ, բորակ, ներկեր, մետաղեայ իրեր, զէնքեր, ոսկեէ եւ արծաթէ իրեր, զարդեր, բուրդէ եւ մետաքսէ բանուածքներ, ծաղկազարդ ու ոսկեթել գիպակներ, ծածկոցներ, նաեւ գորգեր ու կարպետներ, ջնարակած կաւէ եւ յախճապակիէ ամաններ եւայլն:

Կարաւանները Հայաստան կը բերէին հնդկական համեմներ եւ թանկագին քարեր, պերճանքի առարկաներ, չինական եւ կեդրոնական Ասիոյ մետաքսէ բանուածքներ, խեցեղէն, ռուսական մորթեր եւ մուշտակներ:

Հայաստանէն կ՚անցնէին (արեւելքէն – արեւմուտք) երկու մայրուղիներ. հիւսիսային մայրուղիին ճամբաներուն վրայ էին՝ Նախճաւան, Դուին, Անի, Կարս, Կարին, Արծն, Երզնկա քաղաքները: Հարաւային մայրուղին Մարաղայէն եւ Թաւրիզէն կ՚անցնէր Վանի լիճին աւազանը, ապա Միջագետք եւ Ասորիք, իրարու կապելով Հեր, Վան, Բերկրի, Արճէշ, Մանազկերտ, Խլաթ, Բաղէշ, Արզն, Նփրկերտ եւ այլ քաղաքներ:

Այս քաղաքներէն զատ, կը կազմաւորուէին նաեւ ուրիշ փոքր քաղաքներ, ինչպէս՝ Մուշը, Ոստանը, Կապանը, Լոռին:

Թ.–Ժ. դարերուն Հայաստանի ամէնէն մեծ քաղաքը Անին էր, որ, մօտաւոր հաշուով, ունէր 10.000 բնակելի տուն եւ շուրջ 100.000 բնակիչ:

Երկրորդ քաղաքը Դուինն էր, Ժ. դարուն ունէր ընդարձակ շուկայ եւ մեծ արհեստանոց:

Երրորդ քաղաքը Կարսն էր՝ ԺԱ. դարուն հռչակուած իր հարստութեամբ:

Չորրորդ քաղաքը Վանն էր՝ իր Ամրական միջնաբերդով: Ծանօթ էր մետաղագործութեամբ, առանձնապէս՝ ոսկերչութեամբ: Քաղաքին նաւահանգիստն էր Աւանց գիւղը. կ՚արտածէր տառեխ ձուկ, որ կը ծախուէր Պաղտատի, Մուսուլի, Անտիոքի, Դուինի, Պարտաւի շուկաներուն մէջ:

Հինգերորդ քաղաքը Արծն էր՝ հարուստ եւ բազմամարդ:

Այս դարավերջին Կիլիկիոյ մէջ հաստատուեցաւ Ռուբինեան թագաւորութիւնը՝ գոյատեւելով շուրջ 300 տարի:

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

Այս դարուն սելճուկ Թուրքերը ասպատակեցին Հայաստանը:

1126. Գանձակի Հարուն էմիրը Սիւնիք արշաւեց՝ ասպատակեց Արեւիկ եւ Կապան գաւառները:

1170. Ինկաւ Բաղաբերդը, եւ Սելճուկները, այս ձեւով, քանդեցին հայկական վերջին իշխանութիւնը բուն Հայաստանի մէջ: Ստ. Օրբելեան կը պատմէ, թէ էլդկուզ Աթաբէկի զօրքերը, գրաւելով Բաղաբերդը, ոչնչացուցին Տաթեւի վանքին 10.000 ձեռագիրները:

1196–1202. Զաքարէ եւ Իվանէ Զաքարեանները, հայ – վրացական բանակի մը գլուխը անցած, ազատագրեցին Արցախը, Սեւանայ լիճին շրջակայքը եւ ամբողջ Սիւնիքը: Ազատագրուած հայկական բոլոր հողերուն իշխանութիւնը Թամար թագուհին յանձնեց Զաքարեաններուն:

ՏԱՍՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

1206. Սելճուկ Թուրքերու ձեռքէն ազատագրուեցաւ Կարսը:

Հայաստանի մէջ հաստատուեցաւ ինքնավար իշխանութիւն՝ Զաքարեաններու գլխաւորութեամբ: Լուծի տակ մնացին Վասպուրականի, Մոկաց, Աղձնիքի նահանգները, Տուրուբերանի եւ Բարձր Հայքի մեծ մասը եւ Հայաստանի արեւմտեան գաւառները:

1254. Հեթում Ա. կը դաշնակցի Մանգու խանի հետ, որու շնորհիւ կ՚ապահովէ Կիլիկիոյ անկախութիւնն ու խաղաղութիւնը:

Դարուն մեծ դէմքը եղաւ Թորոս Ռոսլին:

ՏԱՍՆԸՉՈՐՐՈՐԴ ԴԱՐ

Դարավերջին կը կործանի Կիլիկիոյ թագաւորութիւնը:

1375. Փետրուարին Մեմլուքները պաշարեցին Սիսը: Հայերը հրկիզեցին քաղաքը եւ Լեւոն Զ. անձնատուր եղաւ:

1386. Լէնկթիմուր ասպատակեց Հայաստանը:

ՏԱՍՆԸՎԵՑԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

1514–1916. Օսմանցի հրոսակներ գրաւեցին քանի մը հայկական գաւառներ՝ Երզնկա, Կամախ, Բարձր Հայք, Տուրուբերան, Ծոփք, Մշոյ դաշտ:

1555. Մայիս 29: Օսմանեան պետութեան եւ Սեֆեւեան Պարսկաստանի միջեւ հաշտութիւն կնքուեցաւ, որու համաձայն առաջին անգամ Հայաստան բաժնուեցաւ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ: Սահմանագիծը դարձաւ Հայկական Պարը: Բարձր Հայքը, Տուրուբերանը, Աղձնիքը, Ծոփքը եւ Վասպուրականի նահանգները եղան թրքական իշխանութեան ենթակայ, իսկ Շիրակը, Գուգարքը, Արարատեան դաշտը, Սիւնիքը եւ Վասպուրականի արեւելեան մասերը՝ Պարսկաստանի:

Այս դարաշրջանի կեանքի մասին Թադէոս Սեբաստացի կը գրէ. «Ոչ գեղ, ոչ քաղաք թողուցին, զամենայն հրով այրեցին, զայգիքն ամէն կտրեցին, զարտորայքն ամէն այրեցին, զամենայն սրով մաշեցին»:

Այս դարուն սկսաւ մանկահաւաքը՝ ենիչերական զօրամասերը կազմակերպելու համար: Երկուքէն – հինգ տարեկան հայ երախաները հաւաքեցին եւ վարժեցուցին զինուորական գործին:

1512. Կիւթէնպէրկի գիւտէն 50 տարի ետք, Վենետիկի մէջ լոյս տեսաւ առաջին հայերէն տպագիր գիրքը՝ «Պարզատումար»ը:

ՏԱՍՆԸԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

1604. Աշնան Պարսիկները Արարատեան դաշտին մէջ կեդրոնացուցին զանազան գաւառներէ տեղահանուած ժողովուրդը, որ կը հասնէր «ի ստորոտէ լերանցն Գառնւոյ մինչ ի եզրն Երասխայ մեծ գետոյն», իսկ երկարութիւնը՝ երկու–երեք օրուան ճամբայ, այսինքն՝ 70–100 քիլոմեթր երկարութիւն:

Տեղահանուեցաւ բարեկեցիկ Ջուղան եւ այրուեցաւ քաղաքը:

ՏԱՍՆԸՈՒԹԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

1794. Հնդկահայ գաղութը ապրեցաւ իր ծաղկումի դարը: Մատրասի մէջ լոյս տեսաւ հայերէն առաջին թերթը «Ազդարար»ը:

1722. Ապստամբ Հայերը աշնան ազատագրեցին Ղարաբաղը՝ հաստատուեցաւ հայկական իշխանութիւն:

1723. Սիւնիքի հայկական ուժերը Դաւիթ բէկը հռչակեցին ընդհանուր հրամանատար: Տարուան մը պայքարէ ետք, շրջանը ազատագրուեցաւ եւ հաստատուեցաւ հայկական իշխանութիւն՝ Դաւիթ բէկի գլխաւորութեամբ:

1724. Թրքական բանակը պաշարեց Երեւանը: Մեծ ճակատամարտին յաղթականը եղան Հայերը, որոնք կորսնցուցին 2.000 զինուոր:

1725. Օսմանեան հինգ հազարնոց բանակը մտաւ Վարանդայի շրջանը: Հայերը համաձայնեցան չդիմադրել: Կերակրելու եւ օթեւան տալու պատրուակով զանոնք բաժնեցին փոքր խումբերու, տեղաւորեցին գիւղերու մէջ, իսկ գիշերը բոլորին կոտորեցին: Ազատեցան միայն 350 Թուրքեր:

1727. Թշնամին պաշարեց Հալիձորի բերդը: Դաւիթ բէկի հնարամտութեան շնորհիւ Թուրքերը պարտուեցան՝ կռուի դաշտին վրայ ձգելով հազարաւոր դիակներ եւ 148 դրօշակ:

Երկրորդ յաղթանակը տարին Մեղրիի մէջ, նոյն տարին, Մխիթար սպարապետի, Տէր–Աւետիսի հերոսական ջոկատները:

1795. Աղա Մահմէտ խան 50.000նոց բանակով մը արշաւեց Ղարաբաղի վրայ: 30 օրուան պաշարումէ մը ետք, Երեւան ինկաւ:

ՏԱՍՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐ

1804. Մայիսին ռուսական բանակը արշաւեց Երեւանի վրայ. Յուլիսին տեղի ունեցաւ մեծ ճակատամարտը, որու ընթացքին Պարսիկները չարաչար պարտուեցան: Հակառակ այս յաղթանակին, Ռուսերը առանց պատճառի հեռացան շրջանէն, որու հետեւանքով Հայերը ենթարկուեցան Պարսիկներու վրէժխնդրութեան:

1805. Շիրակի շրջանը, Ղարաբաղը, Զանգեզուրը, Ղափանը, Մեղրին գրաւուեցան ռուսական բանակներու կողմէ:

1828. Կնքուեցաւ Թուրքմենչայի պայմանագիրը՝ Արեւելեան Հայաստանը կցուեցաւ Ռուսաստանի:

Յ. Մ.

Ջերմ ծափերով ողջունուեցան Պ. Տօրճի անկեղծ ու յուսադրիչ խօսքերը:

Փրոֆ. Ցէյտի ակադեմական ճառով մը հիւրերուն ծանօթացուց վարժարանի ծրագրէն ետք հայ լեզուի ճկունութիւնը, բառակազմութեան յարմարութիւններն ու մշակոյթի բոլոր ճիւղերը արտայայտելու դիւրութիւնները: Բացատրեց Հայութեան բերած նպաստը համաշխարհային քաղաքակրթութեան՝ անցեալին մէջ եւ այսօր: Յիշեց անունները Հայաստանի այն գիտնականներուն, որոնք ներկայիս հռչակ ունին աշխարհի մէջ, շեշտելով որ հայկական ստեղծագործ հանճարը արժանի է հիացումի:

Ցետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, որ պատուած էին հանդէսը: Անոնց շարքին ճարտարապետ Ասլրօ Ֆանճեանի, որ նոր շէնքի յատակագիծն էր կազմած եւ շինութեան աշխատանքներուն հսկած:

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նախկին սաներու անունով խօսեցաւ Պ. Վահրամ Պարկէրճեան, որ յիշեց մասնաւորապէս Կարդինալ Վէրտիէի մէկ խօսքը՝ ուղղուած շրջանաւարտներուն. — «Պահեցէ՛ք ձեր լեզուն, ապրեցէ՛ք իբրեւ Հայ, իբրեւ ժառանգորդներ ձեր դարաւոր ազգին»:

Խօսք առաւ նաեւ Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու վարժարանի ռումաներէնի դասախօս Պ. Ալէն Կիյյէրմօ, յանուն տնօրէն Միրամպէլի, որ դպրոցին մէջ ուսանողներու հսկողութեան տակ գտնուելուն՝ չէր կրցած անձամբ գալ: Պ. Կիյյէրմօ քանի մը հայերէն բառերով սկսաւ իր շնորհակալութեան եւ շնորհաւորութեան խօսքը: Յաջողութիւն ու բարգաւաճում մաղթեց վարժարանին եւ լաւագոյն օրեր՝ հայ ազգին:

Վերջին խօսողն եղաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան (հայերէն), որ ըսաւ թէ Հայերը ունին ածական մը՝ բնորոշելու համար Ֆրանսան, — «ասպետական»: Հինէն ի վեր Ֆրանսա «ասպետական» պաշտպանութիւն ցոյց տուած է հանդէպ հայ բազմաչարչար ազգին: Ու նախարարի ներկայացուցիչին միջոցաւ Հայութեան շնորհակալութիւնը յայտնեց ասպետական Ֆրանսային:

Ժամը 5ն էր, երբ վերջացաւ հանդէսը: Ներկաները իրենց ջերմ շնորհաւորութիւնները ու շնորհակալութիւնները յայտնեցին վարժարանի տեսչութեան:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (207)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Սակայն մարդը իր ծրարն ու գաւազանը բազմոցի մը վրայ դնելէ ետք սեղանի մը քով նստած էր, որուն վրայ Քոզէթ շուտով շիշ մը գինի եւ բաժակ մը դրած էր: Այն վաճառականը, որ ջուրը ուզած էր ձիուն համար, անձամբ դոյլը տանելով ձիուն ջուր տուած էր: Քոզէթ նորէն սեղանին ներքեւ իր տեղը նստած եւ սկսած էր գուլպաները հիւսել:

Մարդը, որ իր լեցուցած գինիին բաժակովը հազիւ շուրթները թրջած էր, տարօրինակ ուշադրութեամբ մը մանկուհիին կը նայէր:

Քոզէթ տգեղ էր: Եթէ երջանիկ ըլլար, գուցէ աղուոր երեւէր: Արդէն այս պզտիկ տխուր կերպարանքը յիշեցինք անգամ մը: Քոզէթ նիհար եւ գունատ, եւ գրեթէ ութ տարեկան էր, թէեւ հազիւ վեց տարեկան կրնար կարծուիլ: Անոր մեծ աչքերը որոնք տեսակ մը մթութեան մէջ ընկղմած կ՚երեւէին՝ այնքան լացեր էին, որ իրենց կենդանութիւնը գրեթէ կորսուեր էր: Փեններին խորշերը ծռութիւն մը ունէին, որ սովորական վիշտէ կը հետեւի, եւ որ սովորաբար դատապարտեալներն ու յուսաբեկ հիւանդները կ՚ունենան: Ձեռքերը, ինչպէս մարդը գուշակած էր, այնքան ցրտահարեր էին, որ ալ չէնք շնորհք չունէին:

Նոյն պահուն կրակին նշոյլը անոր վրայ ծաւալելով ոսկորներուն անկիւնները երեւան կը հանէր եւ սոսկալի նիհարութիւնը կը ցուցնէր, եւ որովհետեւ միշտ կը սարսափէր ցուրտէն, սովորութիւն ըրած էր ծունկերը քով քովի բերելու եւ սեղմելու:

Հագած լաթերը բզիկ բզիկ էին, ով որ այս հագուստը ամառը տեսնէր, պիտի մեղքնար, իսկ եթէ ձմեռը տեսնէր, պիտի սոսկար: Վրայի բոլոր լաթերը ծակուած կտաւներ էին միայն, աստի ցնցոտի մը անգամ չունէր: Տեղ տեղ մարմինը կը տեսնուէր, եւ ամենուրեք կապոյտ կամ սեւ բիծեր կը նշմարուէին, որով կը հասկցուէր թէ Թէնարտիէհին մանկան մարմնին ո՛ր կողմերուն դպած էր: Մերկ ոտքերը կարմիր եւ վտիտ էին: Անրակները այնքան զգալի էին, որ տեսնողին լալը կուգար:

Այս մանկուհին իր ամբողջ կերպարանքովը, գնացքովը, դիրքովը, ձայնը հանելու եւ խօսք մը ետք ուրիշ մը ըսելու կերպովը, նայուածքովը, լռութեամբը, ամենափոքր շարժումովը միայն մէկ գաղափար կ՚արտայայտէր եւ կը թարգմանէր, այսինքն վախը:

Վախը իր վրայ ծաւալած էր. գրեթէ անով պաշարուած էր. վախէն արմուկները ազդրերուն քով կը բերէր, ներբանները միջազգեստներուն տակ կ՚առնէր, կարելի եղածին չափ քիչ տեղ կը բռնէր. պէտք եղածին չափ շունչ կ՚առնէր կուտար, որուն աւելնալէն զատ ուրիշ փոփոխութիւն կրելը անկարելի էր: Բիբին մէջ ապշութեամբ դրաւուած խորշ մը ունէր ուր սարսափ կը նշմարուէր:

Այնքան մեծ էր այս վախը, որ Քոզէթ ջուրը բերած ատեն թէեւ վրան գլուխը թրջուած էր, սակայն չէր համարձակած կրակին մօտենալու եւ լաթերը չորցնելու, եւ լռելեայն սկսած էր իր գործովը զբաղիլ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԳՕ

(Շար.)

Գէորգ Ուշագլեան, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Ուշագլեան եւ իրենց զաւակը, Հրայր, Այրի Տիկին Աղաւնի Ուշագլեան եւ իր զաւակը Րաֆֆի, իր բոլոր ազգականներն ու բարեկամները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց անմոռանալի եղբօր, տաքրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին

ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ

(Նախկին պատասխանատու քարտուղար Հ·Մ·Ը·Մ·ի եւ խմբագիր «Հայ–Սկաուտ» թերթի)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ 83 տարեկանին՝ Մայիս 29ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, ներկայ գործադուլներու պատճառաւ, ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ, Շաբաթ 1 Յունիս, առաւօտեան ժամը 9ին, բնակարանէն Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իրենց ընտանեկան դամբարանը:

Կարելիութիւն ունեցող բարեկամները կրնան հաւաքուիլ բնակարանը՝ 137, Ֆօպուռ Փուասոնիէռ, շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ· կայանի արձանագրութիւնները բացուած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու համար: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 10–12:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY

Հեռաձայն — 927 – 01 – 72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի նահանգի Հայր· Միութեան խնջոյք – ճաշը, Մայրերու Օրուան առթիւ, Յունիս 9, Կիրակի ժամը 13,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն· Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11 – 24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ· տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ – Սամուէլի, Բալուեանի (Փարիզ), Տերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուններ եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont

92 — ASNIERES

Tél. : 733-11-00

ԿՈՉ ՍԱՆՈՒՀԻԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի Փարիզի Կեդր· վարչութեան եւ Մարսէյլի մասնաճիւղի որոշումով, կոչ սանուհիի մը գտնելու համար Դպրոցասիրաց Տիկնանց վարժարանի համար 1968–69 դպրոցական շրջանին համար:

Թեկնածուն պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.— 1· 10էն 12 տարեկան ըլլայ: 2· Ծնողքը պէտք է Սեբաստիոյ նահանգէն ըլլայ կամ գերդաստանէն: 3· Թեկնածուն որբ կամ աղքատ ընտանիքի զաւակ ըլլայ :

Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ուսուցչական կազմի մը քննութենէն ետք : Թեկնածուն պէտք է ներկայացնէ դիմումին հետ միասին յաճախած դպրոցին վերջին տարուան նիշերը : Դիմումները ընել մինչեւ Յուլիս 15 հետեւեալ հասցէներուն. — Շիրվանեան, 65 Վուա տ'Իսի, Մալաքոֆ, (Հեռ· 642–75–70): Կամ Հայկազ Մարտիրոսեան, 73 Պուլվար Ժօրժ Էսքրաժէն, Ռուքաս – Պլան Մարսէյլ 7 : (Հեռ· 53–20–49:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Les Monuments Arméniens

du IVe au XVIIe siècle

par

EDOUARD UTUDJIAN

Ed. A. MORANCÉ — Paris

Prix 49 Fr. chez l'auteur

94, Rue St. Lazare — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի հերոսամարտի 53րդ տարեդարձը կը տօնուի Յունիս 9ին: Կը խնդրուի Տէսինի կազմակերպութիւններէն եւ միութիւններէն նկատի ունենալ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

Համախարբ· Հայր· Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր : Ֆապրը Կուլի ծառաստանին մէջ :

×

Ֆ· Կ· Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը Դեկտ· 7ին

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տարեվերջի հանդէսը Յունիս 30, Կիրակի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Teinturerie - Pressing
Laverie

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՏՈՒՆ ՄԸ
Ձեր զգեստներու մաքրութեան համար դիմեցէք

Գ. ԵՒ Ս. ՏԻՒՏԻՒՔՃԵԱՆԻ

ՈՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
47, Rue Emile Zola
(94, Rue Gilbert Roussel)
ASNIERES

travaux de peinture
et de décoration
de tous styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22,rue Stendhal, PARIS 20e
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր Ապրանքներով :

ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛........ ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ԽԸՏՐԸՐԵԱՆ ԽԸՏՐԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65